

Міністерство освіти і науки України  
Львівський національний університет імені Івана Франка

# МИТНА СПРАВА

ПІДРУЧНИК

За редакцією доктора економічних наук,  
професора М. І. Крупки

Львів  
ЛНУ імені Івана Франка  
2017

УДК 339.543(477)(075.8)

М 66

**Рецензенти:**

д-р екон. наук, проф. *О. М. Десятнюк*

(Навчально-науковий інститут інноваційних освітніх технологій  
Тернопільського національного економічного університету);

д-р екон. наук, проф. *Ю. Б. Іванов*

(Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України);

д-р екон. наук, проф. *К. І. Швабій*

(Навчально-науковий інститут економіки, оподаткування та митної справи  
Університету державної фіскальної служби України)

**Автори:**

М. І. Крупка, О. В. Грін, О. Т. Замасло, В. М. Кміть, І. М. Крупка,

О. В. Микуляк, Р. Ю. Паславська, М. І. Петик, І. І. Приймак,

Л. П. Ткачик, М. В. Рубаха

*Рекомендовано Вченою радою*

*Львівського національного університету імені Івана Франка.*

*Протокол №32/2 від 22 лютого 2017 року*

М 66 Митна справа : підручник / за ред. д-ра екон. наук, проф. М. І. Крупки ; [М. І. Крупка, О. В. Грін, О. Т. Замасло та ін.]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 572 с.

ISBN 978-617-10-0419-1.

У підручнику розглянуто головні положення і принципи ведення митної справи, особливості формування митної політики, митного оподаткування, нетарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин, проведення процедур митного оформлення і митного контролю, забезпечення економічних інтересів держави за умов глобалізації. Книга є теоретичним і практичним виданням, у якому розкрито сучасні тенденції розвитку митної справи в Україні.

Для студентів, аспірантів, викладачів економічних спеціальностей, економістів-практиків.

УДК 339.543(477)(075.8)

© Крупка М. І., Грін О. В.,  
Замасло О. Т. та інші, 2017

© Львівський національний університет  
імені Івана Франка, 2017

ISBN 978-617-10-0419-1



З нагоди 50-річчя  
економічного факультету  
і 25-річчя спеціальності «Фінанси і кредит»  
у Львівському національному університеті  
імені Івана Франка



## І АДААІ Î ÂÀ

Сучасні світогосподарські відносини характеризуються динамічними інтеграційними процесами глобалізації, що зумовлюють поглиблення кооперації і взаємозалежності всіх країн та їхніх економічних суб'єктів. Глобалізаційні тенденції охоплюють систему взаємовідносин не лише в економічній, а й соціальній, політичній, культурній і духовній сферах суспільного життя.

Необхідність посилення конкурентних позицій національної економіки, підвищення стійкості до впливів кризових явищ за умов глобалізації та інтеграції спонукають до пошуку нових ефективних механізмів регулювання міжнародних економічних взаємозв'язків, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку країни та здатності своєчасно й адекватно реагувати на динамічні зміни зовнішнього середовища.

Зважаючи на це, у контексті навчання фахівців-економістів потрібно формувати цілісне бачення концептуальних основ митної справи, розуміння особливостей митного оподаткування зовнішньоекономічних операцій, а також виконання необхідних митних процедур. Сьогодні важливо розуміти логіку побудови і реалізації митних відносин, вплив держави, міжнародних економічних інститутів на організацію національної митної системи, мати вичерпну інформацію про інструменти і принципи формування митної політики, робити необхідні висновки щодо наслідків реалізованої зовнішньоекономічної політики, визначати параметри потрібних змін для забезпечення економічного зростання у майбутньому.

Вивчення дисципліни “Митна справа” зумовлено об'єктивною потребою підготовки студентів-економістів, оскільки без розуміння стратегії зовнішньоекономічного розвитку держави та відповідних митних інструментів її впровадження не можна сформуваати комплексного бачення економічних процесів загалом, що обґрунтовує актуальність запропонованого підручника.

Усі розділи навчальної книги системно й послідовно розкривають теоретичні основи митної справи, організації митної системи, розроблення і впровадження митної політики, дії митних режимів, визначення митної вартості, митного оподаткування, нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, особливості процедур митного оформлення і митного контролю, переміщення через митний кордон товарів та інших цінностей громадянами, захисту економічних інтересів держави за допомогою митних інструментів, а також специфіку функціонування митних відносин і їхньої практичної реалізації в Україні за умов глобалізації.

У підручнику логічно і творчо висвітлено інформацію про ведення митної справи в Україні. Запропоновані до вивчення розділи ілюструють



поєднання теоретичних і практичних складових курсу, що покликано поліпшити опанування студентами навчального матеріалу, поглибити фахові знання економістів-практиків, а також підвищити рівень фінансової освіченості загалом.

Структура підручника “Митна справа” така:

<b>Розділ 1.</b> Загальні положення митної справи	проф. Крупка М.І., доц. Микуляк О.В.
<b>Розділ 2.</b> Митна система	доц. Ткачик Л. П.
<b>Розділ 3.</b> Митна політика	доц. Микуляк О.В., доц. Ткачик Л. П.
<b>Розділ 4.</b> Митні режими	доц. Микуляк О.В., к.е.н. Паславська Р. Ю.
<b>Розділ 5.</b> Митна вартість	доц. Микуляк О.В.
<b>Розділ 6.</b> Митні платежі у системі оподаткування зовнішньоекономічної діяльності	доц. Кміть В.М.
<b>Розділ 7.</b> Мито	доц. Кміть В. М.
<b>Розділ 8.</b> Акцизний податок у зовнішньоекономічній діяльності	доц. Грін О. В.
<b>Розділ 9.</b> Податок на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності	доц. Замасло О. Т.
<b>Розділ 10.</b> Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності	доц. Крупка І. М., к.е.н. Паславська Р. Ю.
<b>Розділ 11.</b> Митне оформлення	доц. Микуляк О.В.
<b>Розділ 12.</b> Митний контроль	доц. Приймак І. І.
<b>Розділ 13.</b> Оподаткування і пропуск товарів, які переміщують через митний кордон України громадяни	доц. Кміть В. М.
<b>Розділ 14.</b> Митна безпека держави	доц. Петик М. І.
<b>Розділ 15.</b> Митні відносини за умов глобалізації	проф. Крупка М. І. доц. Рубаха М. В.

Книга буде корисна для студентів вищих навчальних закладів, аспірантів, викладачів, науковців, фахівців-практиків і читачів, які цікавляться сучасними проблемами розвитку митної справи.

Автори висловлюють глибоку подяку рецензентам – професорам О. М. Десятнюк, Ю. Б. Іванову та К. І. Швабію, а також співробітникам кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка за допомогу в підготовці цього підручника.

Усі побажання та зауваження просимо надсилати за адресою [finance\\_franko@ukr.net](mailto:finance_franko@ukr.net) або 79008, м. Львів, пр. Свободи, 18, економічний факультет, кафедра фінансів, грошового обігу і кредиту.



Ðîçä³è 1

ÇÀÀÀËÛÍ ² Ì Î ËÎ ÆÄÍ Í ß  
Ì ÈÕÍ Î - ÑÍ ÐÀÀË

- 1.1. Í áóääüì îâè ³ íâîáõ³áí³ñòü ì èòíîâî óääüèðáàáí í ý çîâí³øí ùîâéííî³ ÷í èõ â³âíîñèí.
- 1.2. Ñóòí³ñòü ³ ìòèíèè è ì èòíî; ñí óââè.
- 1.3. ²í õðàñòõõèõõõí³ ³ íñõèõõõè ì èòíî; ä³ýèíîñ³.



1.1. Í áðääüòì îâè ³ íâîáõ³áí³ñòü ì èòíîâî  
ðääüèðáàáí í ý çîâí³øí ùîâéííî³ ÷í èõ â³âíîñèí

Інтеграційні процеси, що в останні десятиріччя стали визначальними у світовому розвитку, неминуче позначаються й на пошуку Україною свого місця в міжнародній економіці. Важливим є те, що суттєво змінилося сприйняття нашої країни світом. Вона отримала нові можливості для реалізації національних інтересів у мінливому і суперечливому глобальному просторі.

На сучасному етапі наша держава спрямувала розвиток зовнішньоекономічної політики на приєднання до Європейського Союзу та повноцінне членство у Світовій організації торгівлі. Цей вибір зумовлений усвідомленням інтеграції як чинника економічного зростання, інтелектуального прогресу, відновлення європейської сутності країни.

Реалізація національних інтересів України в умовах приєднання до світового економічного простору повинна супроводжуватися підтримкою національного виробника і захистом вітчизняного споживача, спрямованих на зміцнення зовнішньоекономічної незалежності та конкурентоспроможності нашої держави.

Одним із найважливіших чинників митного регулювання зовнішньоекономічних відносин є різнобічність форм і видів зовнішньоекономічної діяльності, що визначено національним законодавством.

*Зовнішньоекономічна діяльність* (ЗЕД) — діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудована на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [11].

Законом України “Про зовнішньоекономічну діяльність” [11] визначено різні види господарювання на міждержавному рівні, що відображено на рис. 1.1.

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності охоплює систему законодавчих, виконавчих і контролюючих заходів, покликаних удосконалити зовнішньоекономічні відносини в інтересах національної економіки. Ця сфера державного управління передбачає створення певних умов та механізмів для ефективного розвитку відносин суб'єктів господарювання в різних країнах [11].

Державне регулювання зовнішньоекономічної діяльності має забезпечувати:

- захист економічних інтересів України і суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності;
- створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності розвивати всі види підприємницької діяльності незалежно від форм власності та всі напрями використання доходів і вкладення інвестицій;
- заохочення конкуренції й ліквідацію монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності.

Історично першою і найважливішою формою зовнішньоекономічної діяльності є зовнішня торгівля – сукупність економічних відносин між країнами, основна мета якої полягає у ввезенні та вивезенні товарів, послуг, капіталу тощо.

Зовнішня торгівля дає змогу країнам спеціалізуватися на тих видах діяльності, у яких вони мають порівняльні переваги; підпорядковує національних виробників економічній дисципліні; зумовлює вищу продуктивність праці.

Зовнішня торгівля сприяє найповнішому задоволенню потреб населення і суспільства загалом, підвищенню конкурентоспроможності національної економіки; підвищує рівень життя населення країн, які

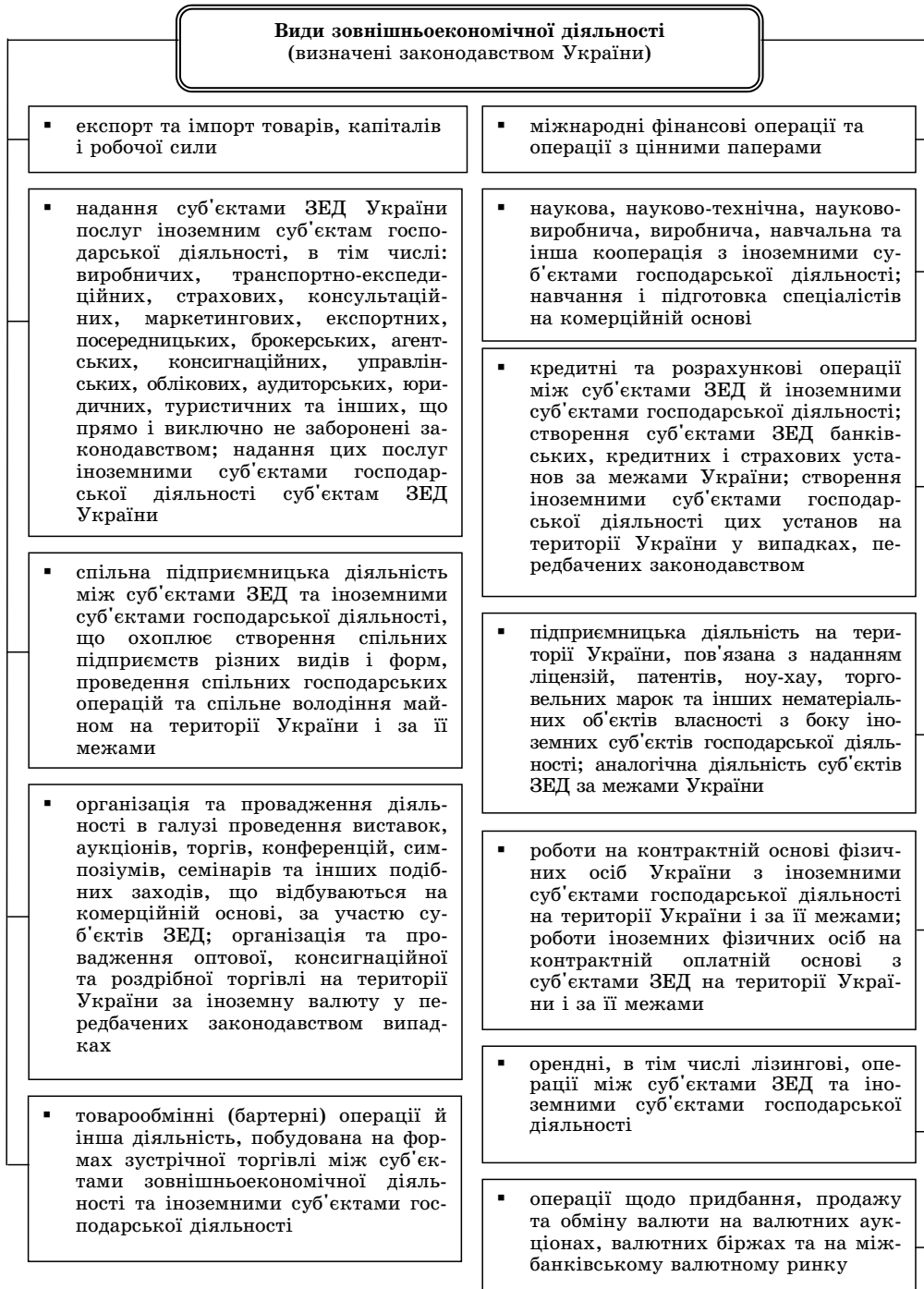


Рис. 1.1. Види зовнішньоекономічної діяльності

беруть участь у її реалізації. На ефективність зовнішньої торгівлі впливає політика країни щодо умов її проведення та інструментів регулювання [13] (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

## Заходи регулювання зовнішньої торгівлі

<i>Стимування</i>	<i>Стимулювання</i>
<b>Експорт</b>	
Експортні ліцензії Вивізні квоти Добровільне обмеження експорту	Експортні субсидії Пільгові кредити, податки Страховання експорту Демпінгові ціни Угоди про вільну торгівлю Дипломатична підтримка Інформаційне та організаційне забезпечення Розвиток форм фінансування експорту Інноваційна інфраструктура ринку
<b>Імпорт</b>	
Квоти на ввезення Імпортні ліцензії Вимоги до якості Санітарні вимоги Ембарго	Пільгове оподаткування Звільнення від мита Угоди про вільну торгівлю Преференційні режими Стимулювання припливу іноземного капіталу Інноваційні технології

Доповнено до [13]

У зовнішньоторговельній політиці виділяють дві форми – протекціонізм і фритредерство (вільна торгівля).

Протекціонізм – це державна політика захисту внутрішнього ринку від іноземної конкуренції через систему певних обмежень.

Така політика сприяє захисту національного товаровиробника, розвитку вітчизняного виробництва. Однак вона може призвести до застійних процесів в економіці, посилення монополізму, зниження конкурентоспроможності товарів (див. Додаток 1).

Політика вільної торгівлі не передбачає державного втручання в товарообмінні процеси. Експортно-імпортні операції регулює ринок на підставі попиту і пропозиції. Така політика стимулює конкуренцію, сприяє поліпшенню якості товарів і послуг, спонукає до оптимізації цін.

Світова практика господарювання засвідчує, що сьогодні, зазвичай, країни прагнуть проводити гнучку політику зовнішньої торгівлі, яка поєднує елементи протекціонізму та вільної торгівлі.

Україна нині досягла певного прогресу на шляху економічної лібералізації, необхідної для інтеграції у світові господарські структури. Рівень середньозва-

женого імпортного тарифу на промислові товари знизився до 5,4 %, за повною номенклатурою товарів – до 7,1 %, що в цілому відповідає вимогам СОТ [13]. Однак загальний рівень лібералізації істотно знижується через обмеження нетарифного характеру, бюрократичні процедури, недосконале антимонопольне регулювання, що робить Україну економічно вразливою до активних інтеграційних процесів.

Пожвавлення зовнішньоекономічних зв'язків країни визначає рівень розвитку митних відносин у світовому економічному просторі.

*Митні відносини* – це сукупність економічних, інституційно-правових міждержавних взаємовідносин, спрямованих на розвиток і забезпечення національних економічних інтересів з використанням тарифних та нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

*Об'єктом* митних відносин є всі види зовнішньоекономічних зв'язків, під час яких переміщують через кордон товари, послуги, капітал, робочу силу, науково-технічні та інтелектуальні цінності тощо.

*Учасників* митних відносин можна визначити на таких рівнях:

- мікрорівень – фізичні та юридичні особи – суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності;
- макрорівень – органи державної влади та галузеві інститути, які забезпечують організацію зовнішньоекономічних відносин (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Національний банк України, Міністерство економічного розвитку і торгівлі України, Антимонопольний комітет України, Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, Торгово-промислова палата та ін.);
- міждержавний, світовий рівень – утворення митних союзів регіонального, галузевого характеру, зон вільної торгівлі, участь у світових організаціях (Світова організація торгівлі, Всесвітня митна організація, Міжнародний валютний фонд, Міжнародна торгова палата, Світовий банк) та міжнародних угодах (дво- й багатосторонніх міждержавних економічних угодах).

Поглиблення державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності взагалі та митного регулювання зокрема на сучасному етапі становлення торговельних відносин набувають щораз більшого значення в умовах глобальної конкуренції та захисту національних економічних інтересів. Ефективно діючий механізм митного регулювання є невід'ємною умовою для проведення активної і цілісної митної політики, а також вирішення митними органами завдань щодо забезпечення економічної безпеки країни, захисту її економічних інтересів.

Відповідно митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності займає одне із пріоритетних місць у державному регулюванні економіки країни. Його мета – ретельно аналізувати зовнішньоекономічну діяльність і якомога відчутніше сприяти розвитку торговельних відносин з іншими країнами, підтримувати власного товаровиробника та захищати внутрішній товарний ринок [14].

**Митне регулювання** – це регулювання зовнішньоекономічних відносин, пов'язане із встановленням мит та інших податків, які справляють при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України [3]. Цей вид регулювання є економічним, оскільки в якості основного інструментарію використовують імпорتنний та експортний митний тариф, котрі виконують регулятивні й фіскальні функції. У деяких випадках вводять податки або збори, які мають еквівалентний митному тарифу зміст, що визначено митною політикою кожної держави.

Зважаючи на особливості і тенденції міжнародної економічної інтеграції, можна виділити головні елементи митного регулювання зовнішньоекономічних відносин (див. рис. 1.2).

Організація митних відносин передбачає формування митної системи держави, яку визначає митне законодавство та митна інфраструктура.

Прямий економічний вияв митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності мають такі його елементи, як встановлення митних режимів, обчислення митної вартості, вживання заходів тарифного і нетарифного характеру.

Безпосередні результати виконання митних процедур і формальностей відображають у процесі митного оформлення та митного контролю.

В інтеграційному контексті важливе місце посідають забезпечення економічних інтересів країни на міжнародному ринку та розвиток міждержавної митної співпраці.

За допомогою митного регулювання держава може стимулювати ввезення чи вивезення відповідних товарів або обмежити їх; створити рівні економічні умови і для національного товаровиробника, і для іноземного суб'єкта господарювання; провадити певну економічну, науково-технічну, екологічну, валютно-фінансову політику у сфері зовнішньоекономічних зв'язків, спрямовуючи функціонування учасників зовнішньоекономічної діяльності в русло загальнонаціональних інтересів залежно від мети і функціональності.



Рис. 1.2. Головні елементи митного регулювання зовнішньоекономічних відносин

## 1.2. Митна справа як складова частина зовнішньоекономічної діяльності України

Митна справа є специфічною діяльністю держави та створених нею митних органів у взаємодії з іншими державними органами щодо забезпечення зовнішньополітичної й особливо зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів підприємництва. Сучасне уявлення про неї охоплює складний комплекс відносин, безпосередньо пов'язаних із зовнішньою та внутрішньою політикою держави.

Відповідно до ст. 3 Митного кодексу України митна справа є складовою зовнішньополітичної і зовнішньоекономічної діяльності України,



заснованої на додержанні визнання міжнародних відносин, систем класифікації і кодування товарів, єдиної форми декларування експорту й імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів.

**Митна справа** – це сукупність відносин, які формуються у сфері зовнішньоекономічного співробітництва і спрямовані на розвиток інтеграційних процесів з одночасним дотриманням національних інтересів та захисту національної економіки держави. Вона об'єднує митну політику, міжнародні правила, положення зовнішньоторговельних угод, порядок й умови переміщення через митні кордони товарних, транспортних, фінансових та інформаційних потоків, а також загальноприйняті заходи тарифного і нетарифного регулювання міжнародної торгівлі.

Статтею 7 Митного кодексу України визначено, що *державну митну справу складають* [1]:

- порядок і умови переміщення товарів через митний кордон України;
- митний контроль та митне оформлення;
- застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- справляння митних платежів;
- ведення митної статистики;
- обмін митною інформацією;
- ведення Української класифікації товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- державний контроль нехарчової продукції при її ввезенні на митну територію України;
- запобігання та протидія контрабанді, боротьба з порушеннями митних правил;
- організація і забезпечення діяльності органів доходів і зборів;
- інші заходи, спрямовані на реалізацію державної політики у митній сфері.

Митну справу провадять з додержанням прийнятих у міжнародній практиці форм декларування товарів, методів визначення митної вартості товарів, систем класифікації та кодування товарів і системи митної статистики, інших загальновизнаних у світі норм і стандартів.

Головні положення державної митної справи, зокрема, правовий статус митних органів, митна територія та митний кордон України, процедури митного контролю й митного оформлення товарів, які переміщують через митний кордон України, митні режими та умови їх застосування, заборони і/або обмеження щодо ввезення в Україну, вивезення з України та переміщення через територію України транзитом окремих видів товарів, умови й порядок справляння митних платежів, митні пільги, визначає митне законодавство.

У митній справі країни дотримуються визнаних у міжнародних відносинах: систем класифікації та кодування товарів, єдиної форми декларування експорту та імпорту товарів, митної інформації, інших міжнародних норм і стандартів.

Засади митної справи у провідних країнах світу становлять: розміри податків і зборів та умови митного обкладення, спеціальні митні зони і митні режими на території країни, перелік товарів, експорт, імпорт та транзит яких через територію країни заборонено.

Ведення митної справи в Україні ґрунтується на певних *принципах* (рис. 1.3), зокрема:

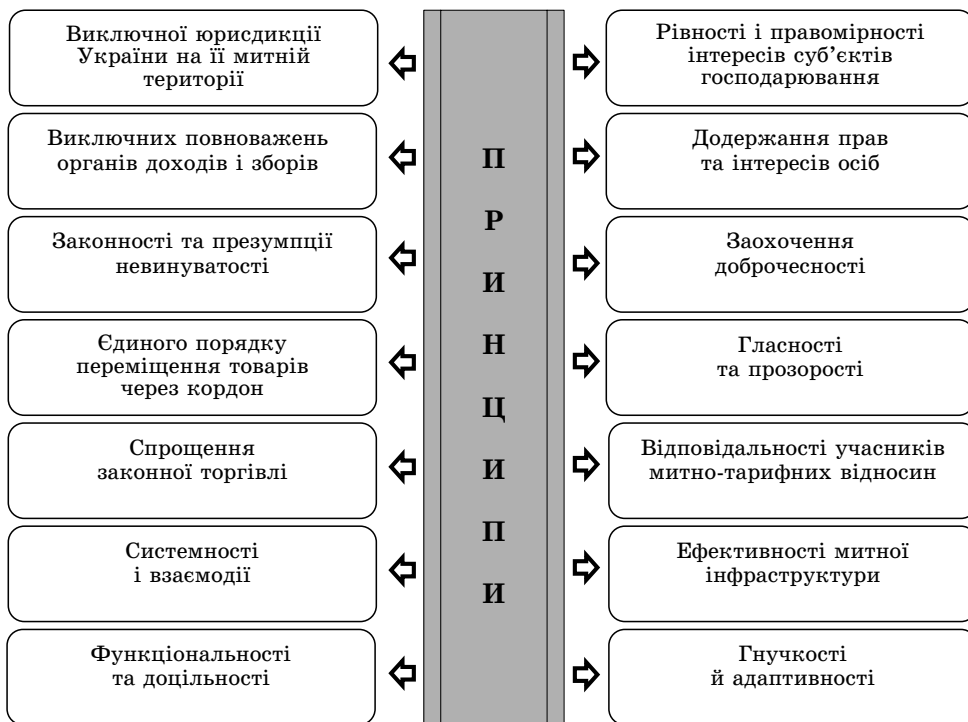


Рис. 1.3. Принципи митної справи

1) *виключної юрисдикції України на її митній території*. Виключна юрисдикція України на її митній території проявляється у встановленому Конституцією та законами України порядку розгляду й затвердження законів і підзаконних правових актів у сфері митного регулювання, в особливому порядку укладення міжнародних договорів та надання Верховною Радою України згоди на їхню обов'язковість. Окрім того, керівництво митною справою і контроль за діяльністю фіскальних

органів України забезпечують органи вищої державної влади в межах повноважень, визначених законами України.

● Митна територія України – це територія України, зайнята сушею, територіальне море, внутрішні води і повітряний простір, а також території вільних митних зон, штучні острови, установки і споруди, створені у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України (ст. 9 МКУ);

2) *виключних повноважень органів доходів і зборів України щодо ведення державної митної справи.* Повноваження органів доходів і зборів, їхні права й обов'язки визначено у нормативно-правових актах, шляхом реалізації яких орган виконавчої влади провадить діяльність.

● Органи доходів і зборів – центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, митниці та митні пости (п. 4.34-1 МКУ);

3) *законності та презумпції невинуватості.* Законність передбачає розгалужену систему митного законодавства, яка чітко врегульовує права, обов'язки та відповідальність учасників митних відносин. При розробленні нормативно-правових документів щодо організації митної справи обов'язково враховувати вимоги Конституції і законів України. Також у діяльності фіскальних органів потрібно неухильно дотримуватися положень митного законодавства України. Презумпцію невинуватості закріплено ст. 62 Конституції України, ст. 6 Конвенції про захист прав людини й основоположних свобод. Цей принцип у митній справі стосується контрабанди як порушення митних правил і, зокрема, контрабанди наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів;

4) *єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України.* Цей принцип передбачає дотримання усіма учасниками зовнішньоекономічної діяльності вимог у галузі митної справи. Такий порядок переміщення товарів і транспортних засобів не залежить від конкретних суб'єктів, часу, місця і способу перетину кордону. Органи доходів і зборів зобов'язані надавати інформацію про митні правила, норми та умови переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон України.

● Межі митної території України є митним кордоном України. Митний кордон України збігається з державним кордоном України, крім меж штучних островів, установок і споруд, створених у виключній (морській) економічній зоні

України, на які поширюється виключна юрисдикція України. Межі території зазначених островів, установок і споруд становлять митний кордон України;

5) *спрощення законної торгівлі*. Запровадження цього принципу спрямовано на полегшення ведення зовнішньоекономічної діяльності та зумовлює: безпечність і передбачуваність міжнародної торгівлі; використання єдиного міжнародного переліку стандартів, автоматизованих систем управління ризиками тощо;

6) *визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб'єктів господарювання незалежно від форми власності*. Цей принцип відображений у ст. 2 Закону України "Про зовнішньоекономічну діяльність" [11], у якій зазначено, що "...принцип юридичної рівності і недискримінації полягає у: рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; забороні будь-яких, крім передбачених законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених законом". У ст. 13 Конституції України встановлено, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання. Разом з цим законодавством України визначено ставки митних платежів незалежно від форм власності, організації господарської діяльності та територіального розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та її міжнародними договорами;

7) *додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб*. Цей принцип ґрунтується на положеннях Конституції України, у ст. 3 якої права і свободи людини та їхні гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, держава відповідає перед людиною за свою діяльність, а утвердження і забезпечення прав, свобод людини є головним обов'язком держави. На практиці розкриття змісту цього принципу реалізується через взаємну відповідальність митних органів та фізичних і юридичних осіб;

8) *заохочення доброчесності*. За допомогою принципу доброчесності окреслено зміст поведінки суб'єктів митних правовідносин, який передбачає не лише відсутність правопорушення, а й сумлінне, належне виконання норм закону. У юридичній практиці доброчесність означає сумлінне виконання формальних обов'язків відповідними органами (посадовими особами), основними складовими яких є порядність та відсутність недбалості відносно можливих негативних наслідків. Певним заохоченням до доброчесної поведінки суб'єктів зовнішньоекономічної

діяльності можна вважати введення у митну сферу поняття уповноваженого економічного оператора, який, відповідаючи певним вимогам, може користуватися деякими спрощеннями у виконанні митних процедур;

9) *гласності та прозорості*. Цей принцип полягає у визнанні необхідності й вимоги обов'язкового дотримування безперешкодного доступу до інформації про правила переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон;

10) *відповідальності всіх учасників митно-тарифних відносин*. Сутність цього принципу передбачає застосування примусових заходів (відповідальності) до всіх учасників митних правовідносин у разі недотримання митних правил юридичними й фізичними особами, невиконання або неналежного виконання службових обов'язків працівниками митних органів.

Перелічені принципи, визначені ст. 8 МКУ, можна доповнити такими:

- *системності і взаємодії*. Принцип системності і взаємодії розглядає сукупність рішень державних інститутів митного регулювання зовнішньоекономічних відносин як цілісну і взаємопов'язану систему злагоджених дій та заходів у митній справі. Визначені стратегічні орієнтири зовнішньополітичної сфери відповідно відображають у практичному застосуванні митних інструментів. Зміна пріоритетів зовнішньоекономічної політики має отримувати адекватне підтвердження у митній галузі;
- *функціональності та доцільності*. Митна справа повинна цілком відповідати тим вимогам та забезпечувати процеси, для яких призначена (зручність і можливість виконання, зрозумілість, чіткість митних правил і процедур тощо); також має надійно захищати суспільство від зовнішніх впливів (негативних чи руйнівних заходів впливу на розвиток національної економіки, порушення економічної безпеки) та бути стійкою, тобто витримувати різні кризові коливання і зберігати раціональні тенденції у часі; повинна бути економічно обґрунтованою, що передбачає оптимальне поєднання для цього виду зовнішньоекономічного регулювання витрат і надходжень;
- *ефективності митної інфраструктури*. Сутність цього принципу реалізують у формуванні інституційного забезпечення митної справи з огляду на найбільшу зручність для учасників митних відносин, досягнення максимальної відповідності між поставленими перед системою митного регулювання цілями і досягнутими результатами. Критеріями ефективності митної інфраструктури можна вважати: витрати на організацію діяль-

ності митних органів, терміни та якість виконання ними своїх завдань, час митного оформлення й контролю, перелік послуг, які можуть надавати фіскальні органи, розгалуженість і доцільність допоміжних митних установ та організацій тощо;

- *гнучкості й адаптивності*. Цей принцип визначає здатність митної справи швидко адаптуватися до змін у зовнішньоекономічній сфері та “відреагувати” відповідними заходами щодо: співвідношення експорту-імпорту (сальдо торговельного балансу), активності і мобільності руху осіб, товарів, послуг, капіталу й ін. через кордон; захисту та реалізації національних економічних інтересів. Гнучкість й адаптивність митної справи характеризується такими елементами: територіальна охоплюваність і професійна спрямованість заходів митного регулювання зовнішньоекономічних процесів; гнучкість митних заходів і процедур відповідно до економічної ситуації; різноманітність інструментів митної політики згідно з міжнародними зобов’язаннями і внутрішніми потребами національного ринку.

Застосування сукупності цих принципів у митній практиці дасть змогу підвищити якісний рівень ведення митної справи в Україні. Правила побудови митних взаємовідносин повинні удосконалюватися відповідно до тенденцій розвитку світової економічної системи.



### 1.3. *Регулятивні дії державних чи наддержавних інститутів мають першочергово враховувати інтереси суб’єктів, які безпосередньо провадять зовнішньоекономічну діяльність.*

Регулятивні дії державних чи наддержавних інститутів мають першочергово враховувати інтереси суб’єктів, які безпосередньо провадять зовнішньоекономічну діяльність.

Однією з ілюстрацій цього є запровадження у митну практику України статусу *уповноваженого економічного оператора (УЕО)*. Для забезпечення господарської діяльності УЕО їм видають сертифікати – сертифікат щодо надійності і безпеки, сертифікат на спрощення спеціальних митних процедур і сертифікат на спрощення митних процедур та щодо надійності і безпеки.

Для отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора підприємство повинно відповідати таким умовам [1, 2]:

- 1) ведення зовнішньоекономічної діяльності протягом не менше трьох років до дня звернення до митниці з заявою про надання статусу уповноваженого оператора економічної діяльності;
- 2) відсутність на день звернення до митниці невиконаного зобов'язання зі сплати митних платежів та пені;
- 3) відсутність на день звернення до митниці заборгованості відповідно до податкового законодавства;
- 4) відсутність протягом трьох років до дня звернення до митниці фактів притягнення посадових осіб підприємства до адміністративної відповідальності за порушення митних правил за статтями 472, 482–485 МКУ;
- 5) наявність такої системи обліку товарів, яка дає змогу порівнювати документи і відомості, що надають органам доходів і зборів при проведенні митного контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської діяльності;
- 6) відсутність на день звернення до митниці суми непогашеного грошового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки.

Відповідно до Порядку застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору [2], визначено механізм їхнього застосування (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

**Спеціальні спрощення  
для уповноваженого економічного оператора**

Механізм застосування спеціальних спрощень, які отримує уповноважений економічний оператор на підставі	
1) <i>сертифікату щодо надійності і безпеки:</i>	2) <i>сертифікату на спрощення митних процедур:</i>
<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ зменшений обсяг відомостей, які необхідно подати до прибуття на митну територію України та/або вибуття за межі митної території України товарів, транспортних засобів комерційного призначення;</li> <li>▪ тимчасове зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, у приміщеннях, на відкритих та критих майданчиках;</li> <li>▪ зняття митного забезпечення без отримання дозволу митниці;</li> <li>▪ відправлення товарів з приміщень, відкритих та критих майданчиків оператора без пред'явлення їх фіскальному органу</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ проведення митного контролю у першочерговому порядку;</li> <li>▪ розміщення товарів на складі тимчасового зберігання закритого типу без отримання дозволу фіскального органу;</li> <li>▪ звільнення від надання гарантії, які декларує уповноважений економічний оператор;</li> <li>▪ митне оформлення товарів на об'єктах оператора;</li> <li>▪ надання однієї митної декларації, якщо впродовж певного часу товари неодноразово ввозить/вивозить одна особа за одним зовнішньоекономічним контрактом</li> </ul>

Складено на підставі [2]

Для оператора, якому видано сертифікат на спрощення митних процедур та сертифікат щодо надійності і безпеки, спеціальні спрощення застосовують у порядку, наведеному у табл. 1.2.

*Головні переваги, які отримує суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності зі статусом уповноваженого економічного оператора, такі:*

- менша кількість оглядів товарів і перевірок документів;
- попереднє повідомлення митниці про намір провести огляд товарів;
- митне оформлення у першочерговому порядку;
- можливість оформляти товари на своїй території;
- взаємне визнання в інших країнах (за наявності відповідної міжнародної угоди).

Водночас такий суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності користується ще й непрямими вигодами:

- визнання як надійного та безпечного бізнес-партнера;
- кращий сервіс для клієнтів;
- менше простоїв товарів;
- кращі відносини з митницею та іншими державними органами;
- менше випадків втрати товарів.

● За даними Українського центру європейської політики, у країнах ЄС 14 000 компаній мають сертифікат УЕО, 21 000 компаній – статус уповноваженого відправника/одержувача, 75 % декларацій оформляють із застосуванням спеціальних спрощень; у США 11 400 компаній отримали статус С-ТРАТ (аналог УЕО), 52 % вантажів (за вартістю) переміщують компанії зі статусом С-ТРАТ.

Відповідно до положень Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, ратифікованої Законом України від 07 грудня 2011 року № 4091-VI “Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, Угоди про сільське господарство між Україною та Королівством Норвегія, Угоди про сільське господарство між Україною та Ісландією та Угоди про сільське господарство між Україною та Швейцарською Конфедерацією”, і положень Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії, ратифікованої Законом України від 16 жовтня 2012 року № 5445-VI “Про ратифікацію Угоди про вільну торгівлю між Урядом України та Урядом Чорногорії”, а також інших міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку передбачено надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера.

*Уповноважений (схвалений) експортер* – підприємство-експортер, юридична особа, зареєстрована в Україні, за винятком митного брокера, яка виконує постійні відправлення товарів на умовах угод та має право самостійно оформлювати декларацію незалежно від вартості товару і відповідає таким вимогам [3]:



- проведення експортних операцій з товарами преференційного походження з України не менше одного року до дня звернення до митниці із заявою про отримання статусу уповноваженого (схваленого) експортера;
- відсутність до дня звернення до митниці із заявою про отримання статусу уповноваженого (схваленого) експортера порушень правил визначення преференційного походження товарів, встановлених угодами, виявлених за результатом верифікації (перевірки достовірності) сертифікатів про походження (перевезення) товару з України та/або декларацій;
- товар, який експортують, відповідає правилам визначення преференційного походження товарів, встановленим угодами;
- забезпечує митниці у порядку, встановленому чинним законодавством, моніторинг виробництва товару та первинної документації, пов'язаної з таким виробництвом, що підтверджують преференційне походження товару з України.

Інформацію про підприємство, якому надано статус уповноваженого (схваленого) експортера, вносять до програмно-інформаційного комплексу Єдиної автоматизованої інформаційної системи “Реєстр уповноважених експортерів”.

Важливою складовою ведення митної справи в Україні є інститути митної інфраструктури. Їхнє функціонування належить до видів діяльності, контроль за провадженням яких забезпечують митні органи:

- 1) митна брокерська діяльність;
- 2) відкриття та експлуатація митного складу;
- 3) відкриття та експлуатація складу тимчасового зберігання;
- 4) відкриття та експлуатація магазину безмитної торгівлі;
- 5) відкриття та експлуатація вільної митної зони комерційного або сервісного типу;
- 6) відкриття та експлуатація вантажного митного комплексу.

У табл. 1.3 наведено законодавчі підстави та особливості їхнього функціонування.

Таблиця 1.3

**Законодавче забезпечення та особливості  
видів діяльності, які контролюють митні органи**

Вид	Основні законодавчі документи	Сфера діяльності
1	2	3
Митна брокерська діяльність	Митний кодекс України (ст. 416–419); Наказ Міністерства фінансів України від 04.08.2015 № 693 “Про діяльність митних брокерів”	Послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через митний кордон України

Закінчення табл. 1.3

1	2	3
Митний склад	Митний кодекс України (ст. 424–429); Наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 № 835 “Про затвердження Порядку надання складським об’єктам статусу “митний склад” та позбавлення такого статусу”	Відповідно облаштовані складське приміщення, резервуар, холодильна чи морозильна камера, критий чи відкритий майданчик, призначені для зберігання товарів під митним контролем
Склад тимчасового зберігання	Митний кодекс України (ст. 437–441); Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.2012 № 613 “Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання”	Відповідно облаштовані приміщення та/або криті чи відкриті майданчики, резервуари, холодильні чи морозильні камери, призначені для тимчасового зберігання товарів під митним контролем до поміщення їх у митний режим
Магазин безмитної торгівлі	Митний кодекс України (ст. 420–423); Наказ Міністерства фінансів України від 08.06.2012 № 692 “Про затвердження Порядку подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми Заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі”	Спеціалізований торговельний заклад, розташований у пункті пропуску через державний кордон України, відкритому для міжнародного сполучення, а також на повітряному або водному транспортному засобі комерційного призначення, що виконує міжнародні рейси, та призначений для реалізації товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі
Вільна митна зона	Митний кодекс України (ст. 430–434); Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 633 “Про деякі питання відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу”	Відповідно облаштована територія або склад, призначені для зберігання товарів під митним контролем, їх переробки та/або виробництва нових товарів
Вантажний митний комплекс	Митний кодекс України (ст. 430–434)	Ділянка території з комплексом будівель, споруд, інженерно-технічних засобів і комунікацій, необхідних для проведення митного контролю та митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через митний кордон України

Складено на підставі [1, 4–8]

**Митний брокер** – це підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через митний кордон України. Він провадить митну брокерську діяльність у будь-якому митному органі України. Взаємовідносини митного брокера з особою, яку він представляє, визначають відповідним договором.

**Агент з митного оформлення** – фізична особа-резидент, яка перебуває в трудових відносинах з митним брокером і безпосередньо виконує в інтересах особи, яку представляє митний брокер, дії, пов'язані з пред'явленням митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також документів, потрібних для їх митного контролю та митного оформлення.

Митні брокери можуть виконувати професійні обов'язки на підставі даних, які містяться у реєстрі митних брокерів, висвітленому на офіційному веб-порталі Державної фіскальної служби України.

● На початок 2017 р. у реєстрі митних брокерів зафіксовано 4 713 суб'єктів, які отримали дозвіл на провадження митної брокерської діяльності.

**Митний склад** – складське приміщення, резервуар, холодильна чи морозильна камера, критий або відкритий майданчик для зберігання товарів – може бути закритого або відкритого типу.

Митний склад закритого типу призначений винятково для зберігання під митним контролем товарів, які переміщують через митний кордон України згідно із зовнішньоекономічними договорами (контрактами), укладеними утримувачем цього складу або учасниками об'єднання підприємств, учасником якого є утримувач складу.

Митний склад відкритого типу передбачає зберігання під митним контролем товарів, які переміщують через митний кордон України згідно із зовнішньоекономічними договорами (контрактами), укладеними як утримувачем цього складу, так і будь-якими іншими особами.

● Реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію митного складу, на початок 2017 р. налічує 302 такі підприємства.

Згідно з п. 1.4 Порядку 835 [5] утримувачем митного складу може бути винятково резидент. Утримувачем митного складу відкритого типу може бути суб'єкт господарювання, що має ліцензію на ведення митної брокерської діяльності (п. 1.6 Порядку 835).

**Склад тимчасового зберігання.** Товари з моменту пред'явлення митному органу до приміщення їх у відповідний митний режим можуть перебувати на тимчасовому зберіганні під митним контролем. Тимчасове зберігання товарів під митним контролем відбувається на відповідних складах.

Склад тимчасового зберігання може бути закритого та відкритого типів.

Склад тимчасового зберігання закритого типу призначений лише для зберігання утримувачем складу товарів, які належать йому.

Склад тимчасового зберігання відкритого типу передбачає зберігання товарів, які належать будь-яким особам.

Товари можуть бути розміщені на складі тимчасового зберігання без вивантаження їх з транспортних засобів.

Порядок розміщення, зберігання та обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення на складі тимчасового зберігання, а також випуску їх із цього складу визначає центральний орган виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної податкової і митної політики.

Загальний термін тимчасового зберігання товарів під митним контролем становить 90 календарних днів.

● Станом на 01.01.2017 р. реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію складу тимчасового зберігання, складають 604 суб'єкти господарювання.

**Магазин безмитної торгівлі.** Магазини безмитної торгівлі продають товари громадянам, які виїжджають за межі митної території України, а також пасажиром міжнародних рейсів, які виконуються повітряними та водними транспортними засобами комерційного призначення, що експлуатують резиденти. Реалізація магазинами безмитної торгівлі товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі, підприємствам забороняється.

Магазини безмитної торгівлі в установленому порядку торгують усіма видами продовольчих і непродовольчих товарів, окрім товарів, які відповідно до закону заборонені до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України, і товарів за товарними позиціями 2701–2716 згідно з УКТ ЗЕД. Правила продажу товарів магазинами безмитної торгівлі громадянам затверджує Кабінет Міністрів України.

● Реєстр підприємств, яким надано дозвіл на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі, формують 47 підприємств (станом на початок 2017 р.).

**Вільна митна зона** – відповідно облаштована територія або склад, призначені для зберігання товарів під митним контролем, їх переробки та/або виробництва нових товарів.

Вільні митні зони можуть бути комерційного, сервісного та промислового типів.

Вільні митні зони комерційного типу створюють з метою забезпечення вільного зберігання товарів без часових обмежень.

Вільні митні зони сервісного типу призначені для вільної діяльності підприємств з ремонту, модернізації, будівництва повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їх складових частин.

Вільні митні зони промислового типу створюють для цілей переробки (виробництва) товарів на територіях відповідних типів спеціальних (вільних) економічних зон.

Вільні митні зони можуть функціонувати у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях, на територіях підприємств, а також в інших місцях, у яких можливо забезпечити режим вільної митної зони.

На територію вільної митної зони можуть ввозити іноземні та українські товари з-за меж митної території України і з митної території України.

**Вантажний митний комплекс** забезпечує:

1) надання посередницьких послуг з декларування товарів, які переміщують через митний кордон України;

2) надання послуг зі зберігання товарів, які переміщують через митний кордон України, і транспортних засобів комерційного призначення;

3) виконання навантажувально-розвантажувальних робіт.

На вантажному митному комплексі також можуть бути обладнані місця для надання додаткових послуг.

● На території України функціонує кілька вантажних митних комплексів. Прикладами таких є:

1) митно-ліцензійний комплекс ПАТ “ЗАЗ” (<http://www.avtozaz.com/ua/tlk>), який надає послуги митного брокера, забезпечує проведення навантажувально-розвантажувальних робіт і надання складу тимчасового зберігання (непродуктова група товарів). Цей комплекс – постійний підрозділ Запорізької митниці, який проводить митне оформлення товарів у “єдине вікно”. В адміністративному комплексі працюють відділи митного оформлення Запорізької митниці, пости державних контролюючих служб: санітарно-епідеміологічної служби, екологічного контролю, карантину рослин;

2) ТОВ “Східний вантажний комплекс” ([http://uz.gov.ua/press\\_center/latest\\_news/archive/regional\\_news/page-138/215141/](http://uz.gov.ua/press_center/latest_news/archive/regional_news/page-138/215141/)), призначений для зберігання контейнерів з вантажем, що приходять до морських портів країни. Вантажними поїздами їх везуть на станцію Харків–Ліски, де за прискороною та спрощеною процедурою вантаж доставляють отримувачу. Цей комплекс має склади для тимчасового зберігання вантажів під митним наглядом, спеціальний майданчик для автотранспорту та контейнерний майданчик, сектор митного оформлення вантажів; також тут проводять митний, прикордонний, фітосанітарний, карантинний контроль;

- 3) митний комплекс “Атлантик” (<http://coldstore.com.ua/ua/customs-cargo-complex.html>), на території якого розташований митний пост “Столичний” – зона прибуття транспортних засобів місткістю 160 одиниць, огляду вантажів місткістю 15 одиниць одночасно, прибуття залізничного транспорту з наявністю залізничної платформи місткістю 6 вагонів;
- 4) вантажний комплекс аеропорту “Київ” (Жуляни) ([http://kiev.aero/partners/cargo\\_terminal/](http://kiev.aero/partners/cargo_terminal/)), основними напрямками діяльності якого є: аутсорсинг зовнішньоекономічної діяльності; митне оформлення вантажів в Україні, Євросоюзі, Китаї; авіавантажоперевезення з/в країни Європи, Азії, Америки, Африки; авіап перевезення всередині України; перевезення збірних вантажів; страхування вантажів; консультації з усіх питань зовнішньоекономічної діяльності;
- 5) митний пост “Чорноморськ” Одеської митниці ДФС (<http://od.sfs.gov.ua/okremi-storinki/mitni-punkti/print-114813.html>), у зоні діяльності якого розташовано 3 міжнародні пункти пропуску для морського сполучення, функціонує 3 вантажні митні комплекси, 17 митних складів, 6 складів тимчасового зберігання, в тому числі 5 відкритого та 1 закритого типу.



## Опитувальник

### 1. Митна справа пов'язана зі сферою регулювання ...

- 1) грошово-кредитного ринку;
- 2) бюджетних відносин;
- 3) зовнішньоекономічних відносин;
- 4) фінансового ринку.

### 2. Об'єктом митних відносин є ...

- 1) розрахункові операції між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності; міжнародні платежі;
- 2) науково-технічна і науково-виробнича кооперація; спільна підприємницька діяльність;
- 3) різнобічні форми зустрічної торгівлі;
- 4) все перелічене.

### 3. Що належить до елементів митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?

- 1) участь країни у міжнародному співробітництві;
- 2) система митного контролю;

- 3) нарахування і сплата митних платежів;
  - 4) усе перелічене.
- 4. Державна митна справа охоплює ...**
- 1) порядок й умови переміщення товарів через кордон;
  - 2) застосування заходів тарифного і нетарифного регулювання;
  - 3) обмін митною інформацією;
  - 4) усе перелічене.
- 5. Серед принципів організації митної справи, визначених законодавством України, виділяють ...**
- 1) принцип виключної юрисдикції України на її митній території;
  - 2) принцип спрощення законної торгівлі;
  - 3) принцип заохочення добросовісності;
  - 4) усі перелічені.
- 6. Призначення інфраструктурних інститутів митної діяльності полягає у ...**
- 1) функціональному забезпеченні митної справи;
  - 2) визначенні пріоритетів митної політики України;
  - 3) налагодженні міжнародної співпраці у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
  - 4) державному регулюванні митної справи.
- 7. Уповноважений економічний оператор – це суб'єкт митної діяльності, який має право на ...**
- 1) пріоритетне митне обслуговування;
  - 2) звільнення від надання гарантії;
  - 3) подання зменшеного обсягу відомостей, необхідних для митного оформлення;
  - 4) усе перелічене.
- 8. Митний брокер – це підприємство, яке надає послуги з ...**
- 1) декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через кордон;
  - 2) зберігання товарів, транспортних засобів під митним контролем;
  - 3) звільнення від митного оподаткування товарів, транспортних засобів, які переміщують через митний кордон;
  - 4) продажу товарів без накладення митних платежів.
- 9. Відповідно облаштовані приміщення та/або криті чи відкриті майданчики, резервуари, холодильні чи морозильні камери, призначені для тимчасового зберігання товарів під митним контролем до поміщення їх у митний режим, – це ...**
- 1) митний склад;
  - 2) склад тимчасового зберігання;
  - 3) магазин безмитної торгівлі;
  - 4) вільна митна зона.

**10. Вантажний митний комплекс функціонує з метою ...**

- 1) надання посередницьких послуг з декларування товарів, які переміщують через митний кордон;
- 2) виконання навантажувально-розвантажувальних робіт,
- 3) зберігання товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України;
- 4) виконання усього переліченого.

**Завдання 1**

1. Обґрунтуйте сучасні тенденції зовнішньоекономічних відносин і необхідність ведення митної справи.
2. Яка мета митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності?
3. Проаналізуйте історичні аспекти становлення митних відносин в Україні.
4. Поясніть зміст митної справи та її складових.
5. Перелічіть об'єкти, суб'єктів і види митних відносин.
6. Виділіть завдання державних інститутів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
7. Проаналізуйте роль міжнародних організацій у формуванні митної політики держави.
8. Розкрийте механізм застосування митних спрощень для уповноваженого економічного оператора в Україні.
9. Які вимоги визначено митним законодавством України до підприємства, що набуває статусу уповноваженого (схваленого) експортера?
10. Охарактеризуйте особливості видів інфраструктурної діяльності, які контролюють митні органи.

**Завдання 2**

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція — Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про затвердження Порядку застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору.



- Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 447 : Документ 447-2012-п, чинний, остання версія – Прийняття від 21.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/447-2012-%D0%BF>
3. Про затвердження Порядку надання та анулювання митницею статусу уповноваженого (схваленого) експортера. Наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2014 № 1013 : Документ z1529-14, чинний, поточна редакція – Прийняття від 07.10.2014 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z1529-14>
  4. Про діяльність митних брокерів. Наказ Міністерства фінансів України від 04.08.2015 № 693 : Документ z1036-15, чинний, поточна редакція – Прийняття від 04.08.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1036-15>
  5. Про затвердження Порядку надання складським об'єктам статусу “митний склад” та позбавлення такого статусу. Наказ Міністерства фінансів України від 16.07.2012 № 835 : Документ z1324-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.04.2017, підстава z0387-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1324-12>
  6. Про затвердження Положення про склади тимчасового зберігання. Наказ Міністерства фінансів України від 28.05.2012 № 613 : Документ z1307-12, чинний, поточна редакція – Прийняття від 28.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1307-12>
  7. Про затвердження Порядку подання та розгляду заяв, надання, зупинення дії, анулювання дозволів на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі та форми Заяви на відкриття та експлуатацію магазину безмитної торгівлі. Наказ Міністерства фінансів України від 08.06.2012 № 692 : Документ z1080-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 29.12.2012, підстава z2081-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1080-12>
  8. Правила провадження діяльності з відкриття та експлуатації вільної митної зони комерційного або сервісного типу. Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 633 : Документ z1049-12, чинний, поточна редакція – Прийняття від 30.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1049-12>
  9. Питання пропуску через державний кордон осіб, автомобільних, водних, залізничних та повітряних транспортних засобів переви-

- зників і товарів, що переміщуються ними. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 №451 : Документ 451-2012-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2016, підстава 437-2016-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/451-2012-%D0%BF>
10. Пояснення принципів з Митного кодексу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bo0k.net/index.php?p=achapter&bid=10958&chapter=1>
  11. Про зовнішньоекономічну діяльність. Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ : Документ 959-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.01.2017, підстава 1724-19 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
  12. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
  13. *Швайка Л. А.* Державне регулювання економіки : навч. посібник / Л. А. Швайка. – Київ : Знання, 2006. – 435 с. – [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-6006.html>
  14. *Савош Л. В.* Аналіз митно-тарифного регулювання міжнародної торгівлі України / Л. В. Савош, О. О. Шулім, К. А. Савош // Економічні науки. – 2015. – С. 247–283. – (Серія “Облік і фінанси” ; вип. 12 (45), ч. 1).



## Діаграма 2

### Історія міжнародної торгівлі

- 2.1. Історія торгівлі між державами.
- 2.2. Значення торгівлі для економіки.
- 2.3. Діаграма торгівлі між державами.



## 2.1. Історія торгівлі між державами

У процесі становлення й розвитку будь-якої держави, утвердження її економічної самостійності і територіального суверенітету, важливу роль відіграє митна справа. Так і в ході українського державотворення формування митної справи є одним із пріоритетних напрямів. Основні засади її організації та напрями розвитку реалізують, зважаючи на зовнішньоекономічні орієнтири України і міжнародні договори про провадження зовнішньоекономічної діяльності.

Митна справа в Україні формується у певній гармонізації та уніфікації із загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами. Наша держава самостійно визначає митну політику, створює власну митну систему, забезпечує митне регулювання на своїй території. Митне регулювання реалізують відповідно до вимог Митного кодексу України, законів України та міжнародних договорів. Україна може вступати в митні союзи з іншими державами, укладати міжнародні договори.

Організація митної справи в Україні передбачає встановлення порядку та умов переміщення товарів через митний кордон держави, проведення митного контролю та регулювання зовнішньоекономічної діяльності, організацію і забезпечення діяльності митних органів.

Митну справу в Україні провадять через відповідні митні органи, сукупність яких формує митну систему держави. Основне завдання митної системи полягає в забезпеченні узгодженості між товарними, фінансовими й інформаційними потоками, налагодженні технологічних схем перетину митного кордону, які задовольняли б митні органи й учасників зовнішньоторговельних операцій та максимально відповідали б критеріям оперативності й ефективності.

Митна система України, як і кожної держави, має організаційну й функціональну складові, а також правове забезпечення (див. рис. 2.1).

Організаційна складова митної системи передбачає формування таких ієрархічних рівнів: мікрорівня (митний пост); мезорівня (територіальна митниця); макрорівня (національна митна система). У сучасних умовах спостерігається також формування мегарівня (митний союз) і метарівня (глобальний митний простір). Отже, митна система України – це єдина загальна система, яка складається з митних органів та спеціалізованих митних установ і організацій.

Безпосереднє керівництво реалізацією державної митної справи в Україні покладено на центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної митної політики. Таким органом на сьогодні є Державна фіскальна служба України, в структурі якої безпосередньо функціонують митні органи. Кабінет Міністрів України координує діяльність спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади в митній сфері, інших органів виконавчої влади при вирішенні питань, які стосуються митної справи.

Окрім цього, митна система держави охоплює сукупність об'єктів митної інфраструктури. Митна інфраструктура – комплекс об'єктів, необхідних для забезпечення діяльності митної служби. До них належать [4]:

- 1) матеріально-технічна база митних органів (адміністративні будівлі, пункти пропуску і переходу, склади різних типів, транспортні засоби, зони митного контролю на вокзалах, в аеропортах та ін.);
- 2) об'єкти і засоби проведення митних процедур і передання необхідної інформації (технічні засоби митного контролю, митної експертизи, зв'язку тощо);
- 3) об'єкти соціальної інфраструктури, призначені для створення належних умов відтворення життєдіяльності спеціалістів митних органів та установ (навчальні заклади і центри підвищення кваліфікації, служби охорони здоров'я та ін.).

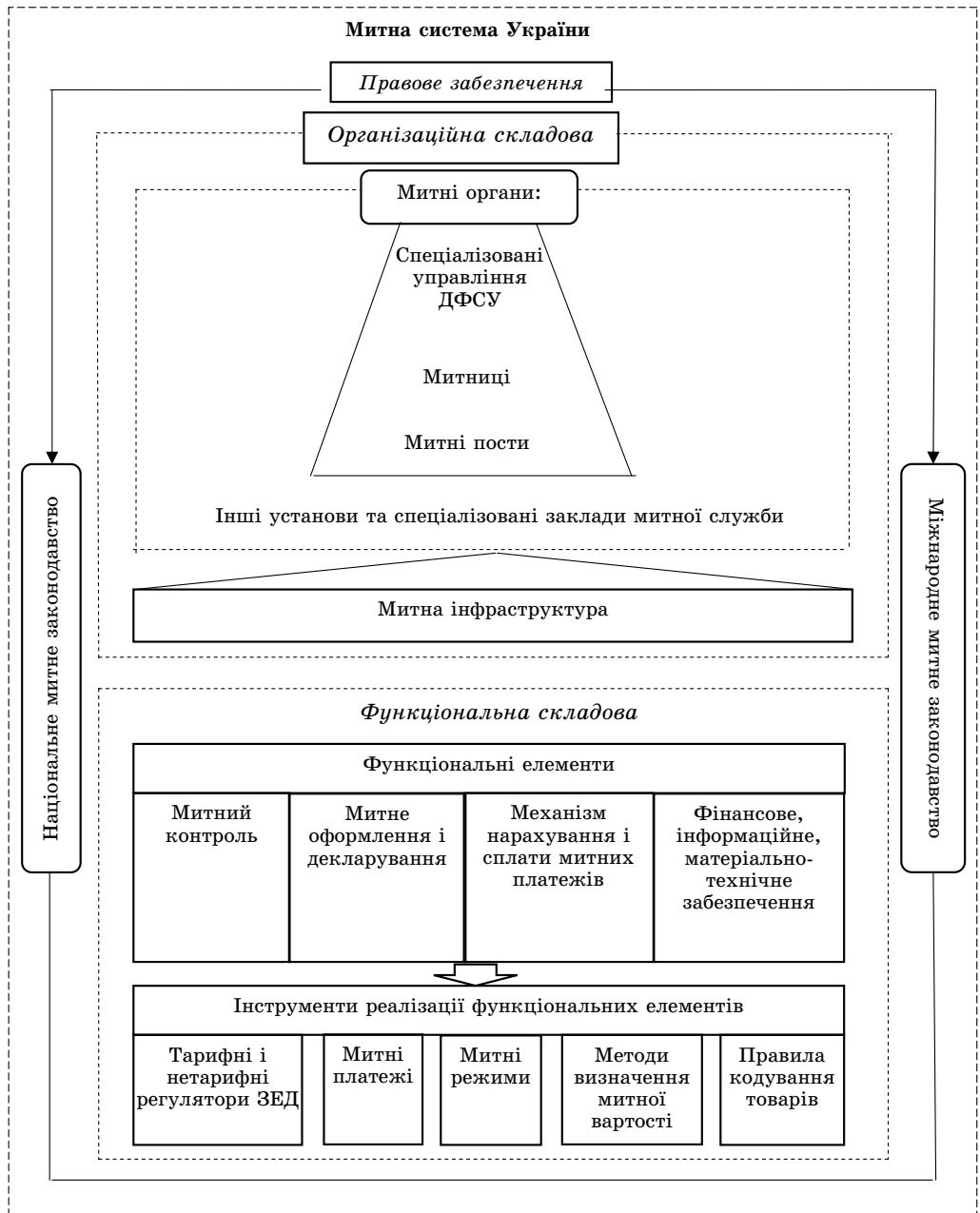


Рис. 2.1. Структура митної системи України

Проведення митного контролю та митного оформлення товарів, протидія контрабанді, створення сприятливих умов для прискорення товарообігу, і взагалі покращення обслуговування на митниці неможливі без розвиненої інфраструктури.

Станом на 1.01.2017 року до складу митної інфраструктури України входять 26 митниць, 161 митний пост, 158 пунктів пропуску, а також 242 місця прибуття (див. рис. 2.2).



Рис. 2.2. Об'єкти митної інфраструктури станом на 1.01.2017 року

Зважаючи на складну ситуацію на Сході України та підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом, важливого значення набувають пункти пропуску. Станом на 1.01.2017 року в Україні діє 131 міжнародний пункт пропуску, серед них 32 – це пункти пропуску з ЄС, з яких 4 – пункти пропуску зі спільним контролем (див. рис. 2.2). Інтегроване управління кордонами є важливим з погляду підвищення ефективності реалізації державної політики у сфері безпеки державного кордону та запровадження європейських стандартів управління кордонами.

Інтегроване управління кордонами – це нова форма технічного співробітництва між органами влади України та іншими країнами, яка передбачає спільне патрулювання державного кордону, впровадження спільних механізмів з питань обміну інформацією та аналізу ризиків, розвиток співпраці оперативних органів, розширення мережі і функцій контактних пунктів, а також організацію спільного несення служби на морських та річкових ділянках.

Окрім цього, при виконанні безпосередніх обов'язків митні органи пов'язані з іншими правовідносинами: міжнародно-правовими, цивільно-правовими, зовнішньоекономічними тощо. Відповідно кожен із перелічених напрямів має свій зміст, специфіку та інструментарій впровадження. У низці випадків ведення митної справи виходить за межі компетенції самих митних органів.

Отже, система митних органів разом з об'єктами митної інфраструктури забезпечує реалізацію функціональних елементів митної системи. Функціональна складова митної системи відображає основні напрями діяльності у митній справі та їхнє забезпечення: форми митного контролю, декларування й митне оформлення, механізм нарахування і сплати митних платежів, а також фінансове, інформаційне та матеріально-технічне забезпечення роботи митних органів.

Функціональні елементи митної системи реалізують через застосування відповідних інструментів, до яких належать тарифні і нетарифні методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності, ставки та види митних платежів, митні режими, методи визначення митної вартості, принципи класифікації та правила кодування товарів.

Основні засади митної справи, зокрема перелік, розміри, умови та порядок справляння митних платежів, якими обкладають товари при перетині митного кордону, функціонування митних режимів і митних зон, пільги щодо сплати митних платежів, різні заборони щодо експорту, імпорту чи транзиту товарів регулюють винятково закони України та Митний кодекс.

Загалом законодавство України з питань митної справи складається з Конституції України, Митного кодексу, Податкового кодексу, законів України, міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та інших нормативно-правових актів, виданих на основі Конституції України, Митного кодексу та законів України, які регулюють відносини у цій сфері (див. рис. 2.3).

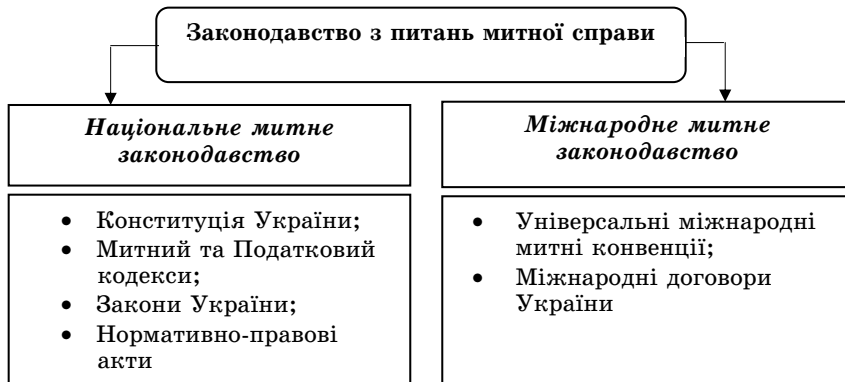


Рис. 2.3. Класифікація митного законодавства

У Конституції України зазначено, що винятково законами України визначено засади зовнішніх відносин, зовнішньоекономічної діяльності та митної справи (ст. 92), а Кабінет Міністрів України організовує і забезпечує ведення зовнішньоекономічної діяльності України та митної справи (ст. 116).

Митний кодекс України (МКУ) визначає засади організації та провадження державної митної справи в Україні, регулює економічні, організаційні, правові, кадрові та соціальні аспекти діяльності митної служби. Кодекс об'єднує і систематизує правові норми, що з урахуванням міжнародних стандартів регулюють діяльність митної служби України, пов'язану з реалізацією таких найістотніших для митної справи функцій, як контрольна, фіскальна, правоохоронна. МКУ містить 21 розділ, 83 глави і 590 статей.

Митний кодекс як основний законодавчий акт з питань митної справи спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України, створення сприятливих умов для розвитку її економіки, захисту прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності і громадян, а також забезпечення додержання правил митного оформлення.

Відносини, пов'язані зі справлянням митних платежів, регулюють Митний і Податковий кодекси України та інші закони України з питань митного оподаткування.

Серед законів України, які регулюють провадження державної митної справи в частині визначення і справляння мита, є Закон України "Про Митний тариф України" № 584-VII від 19.09.2013 року [15]. У Законі міститься перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, які ввозять на митну територію України і систематизовано згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

Порядок електронного декларування та ведення електронного документообігу митною службою загалом регулюють Закони України "Про електронні документи та електронний документообіг" № 851-IV від 22.05.2003 року та "Про електронний цифровий підпис" № 851-IV від 22.05.2003 року.

Питання щодо заходів нетарифного митного регулювання визначають:

- 1) Закон України "Про ветеринарну медицину" від 25.06.1992 року № 2498-XII;
- 2) Закон України "Про карантин рослин" від 30.06.1993 року № 3348-XII;



3) Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” від 25.06.1991 року № 1264-XII;

4) Закон України “Про безпечність та якість харчових продуктів” від 23.12.1997 року № 771/97-ВР;

5) Закон України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 21.09.1999 року № 1068-XIV;

6) Закон України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції” від 02.12.2010 року № 2735-VI;

7) Закон України “Про державний контроль за міжнародними задачами товарів військового призначення та подвійного використання” від 20.02.2003 року № 549-IV.

Деталі щодо організації митного оформлення, декларування товарів, застосування митних режимів та інших процедур митного контролю визначені і регулюються окремими нормативно-правовими актами, зокрема:

1) Положення про митні декларації, затверджене постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 року № 450;

2) Порядок заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 651;

3) Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 631;

3) Про митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі, відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 629;

4) Перелік відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовують у процесі оформлення митних декларацій та Порядок ведення відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовують у процесі оформлення митних декларацій, затверджені наказом Міністерства фінансів України від 29.05.2012 року № 623;

5) Про затвердження відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовують у процесі оформлення митних декларацій у наказі Міністерства фінансів України від 20.09.2012 року № 1011;

6) Порядок оформлення аркуша коригування, затверджений наказом Міністерства фінансів України 06.11.2012 року № 1145;

7) Порядок підключення до глобальних мереж передачі даних, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 12.04.2002 року № 522;

8) Порядок застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 року № 1452;

9) Концепція створення багатофункціональної комплексної системи “Електронна митниця”, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17.09.2008 року № 1236;

10) Перелік товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2011 року № 427;

11) Порядок виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 31.05.2012 року № 657;

12) Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення комплектних об’єктів, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 630;

13) Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 09.10.2012 року № 1066;

14) Порядок застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.05.2011 року № 447;

15) Про використання програмно-технічного модуля “Інформаційний термінал” у наказі Державної митної служби України від 07.02.2012 року № 83;

16) Описи алгоритмів системи форматно-логічного контролю правильності заповнення граф вантажної митної декларації, затверджені наказом Державної митної служби України від 25.11.2010 року № 1424;

17) Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 24.05.2012 року № 597;

18) Порядок роботи відділу митних платежів, підрозділу митного оформлення митного органу та митного поста при вирішенні питань класифікації товарів, що переміщуються через митний кордон України, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 650;

19) Порядок здійснення державного контролю нехарчової продукції, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 26.12.2011 року № 1403;

20) Порядок взаємодії підрозділів митниці при здійсненні митного контролю та митного оформлення товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, затверджений наказом Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 647;

21) Про затвердження форми рішення про коригування митної вартості товарів, Правил заповнення рішення про коригування митної вартості товарів та Переліку додаткових складових до ціни договору у наказі Мінфіну України від 24.05.2012 року № 598;

23) Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення у наказі Мінфіну України від 24.05.2012 року № 598;

24) Про справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів, що затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 року № 93 та ін.

У міжнародному митному праві існує два види митних конвенцій (договорів): універсальні та спеціальні.

*Універсальні міжнародні митні конвенції* – це багатосторонні міжнародні договори, які містять найбільш загальні міжнародно-правові митні норми, що регулюють найважливіші питання митної справи. Вони спрямовані на регулювання міжнародних митних відносин, які представляють інтерес для всіх держав.

До найважливіших універсальних міжнародних митних конвенцій можна віднести:

- Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція, 1973 року);
- Конвенцію про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (1983 року);
- Конвенцію АТА для тимчасового ввезення товарів (Брюссель, 1961 року);
- Конвенцію МДП (про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП) (1975 року);
- Митну конвенцію про контейнери (Женева, 1972 року);
- Конвенцію про узгодження умов проведення контролю вантажів на кордонах (Женева, 1982 року);
- Міжнародну конвенцію про взаємне адміністративне сприяння в запобіганні, розслідуванні та припиненні митних правопорушень (Найробі, 1977 року);
- Конвенцію про створення Ради митного співробітництва (Брюссель, 1950 року);
- Конвенцію про створення міжнародного союзу публікації митних тарифів (Брюссель, 1980 року).

На підставі положень наведених митних конвенцій держави організують широке міжнародне співробітництво з різних аспектів провадження митної справи.

*Спеціальні міжнародні митні конвенції* – це міжнародні договори, об'єкт і мета яких становлять інтерес для невеликого кола держав. Спеціальні конвенції можуть бути як багатосторонніми, так і двосторонніми міжнародними договорами.

До спеціальних міжнародних митних конвенцій належать:

- Договори про створення зон вільної торгівлі, митних союзів;
- Договори про визначення спільних напрямів співробітництва держав у митній сфері (угоди про принципи митної політики, про співробітництво і взаємодопомогу в митних справах, у яких встановлюються форми і порядок співпраці, а також визначається організаційний механізм його проведення);
- Договори із узгодження правил митного оформлення товарів, взаємного визнання митних документів та митних забезпечень тощо.

Якщо спеціальні міжнародні митні конвенції, зазвичай, розробляють і приймають самі держави або в результаті функціонування регіональних інтеграційних об'єднань, то універсальні міжнародні митні конвенції приймають у межах діяльності міжнародних організацій, що мають світове представництво своїх держав-членів, тобто загальних, потенційно розрахованих на участь усіх держав, організацій.

Усі названі конвенції поряд з іншими не менш значущими міжнародними договорами становлять сукупність джерел міжнародного митного права.

Щодо міжнародних договорів України, укладених в установленому законом порядку, то існує певний порядок: якщо міжнародним договором встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені Митним кодексом чи іншими внутрішніми законодавчими актами, то застосовують правила міжнародного договору. При цьому міжнародні угоди не повинні суперечити Конституції України.

При проведенні митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України, застосовують винятково нормативно-правові акти, чинні на день прийняття митної декларації митним органом України. У випадках, коли чинним законодавством передбачена можливість проведення митних процедур без подання декларації, застосовують законодавство, чинне на день виконання таких процедур.

Закони, які пом'якшують або скасовують відповідальність за порушення митних правил, передбачені Митним кодексом, мають зворотну

силу, тобто поширюються і на правопорушення, вчинені до видання цих законів. Закони, які встановлюють або посилюють відповідальність за такі правопорушення, зворотної сили не мають.

Провадження у справах про порушення митних правил ведеться на підставі законодавства, що діє під час розгляду справи про правопорушення.

## ● 2.2. Загальні принципи подорожів і екологічної безпеки

Організація митної системи відіграє істотну роль у можливості виходу держави на світовий ринок, адже є важливим й ефективним інструментом впливу на економічні процеси та гарантом захисту національних економічних інтересів. Саме вона забезпечує регулятивний вплив на міжнародну торгівлю і виконує при цьому фіскальну функцію. Через організаційну структуру митних органів митна система встановлює порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, визначає принципи митного регулювання, механізми справлянням митних платежів, процедури митного контролю й митного оформлення тощо.

Постановою Кабінету Міністрів України від 21 травня 2014 року № 236 затверджено Положення про Державну фіскальну службу, до функціональної структури якої увійшли митні органи.

З погляду масштабів територіальної діяльності, система митних органів поділяється на два рівні:

- до першої належить Державна фіскальна служба України (ДФС), яка діє на всій території України;
- до другої – всі інші митні органи, які провадять діяльність на території підвідомчого регіону.

Серед основних завдань ДФС, яка виступає центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері митної справи, є реалізація, власне, політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування митного законодавства, проведення контролю за надходженням до бюджетів митних та інших платежів; а також внесення на розгляд Міністерства фінансів пропозицій щодо забезпечення формування відповідної державної політики у сфері державної митної справи.

Безпосередня реалізація митної справи в Україні покладена на митну службу, яка є частиною системи органів виконавчої влади України

і складається з митних органів, митних організацій, а також спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України (див. рис. 2.4).

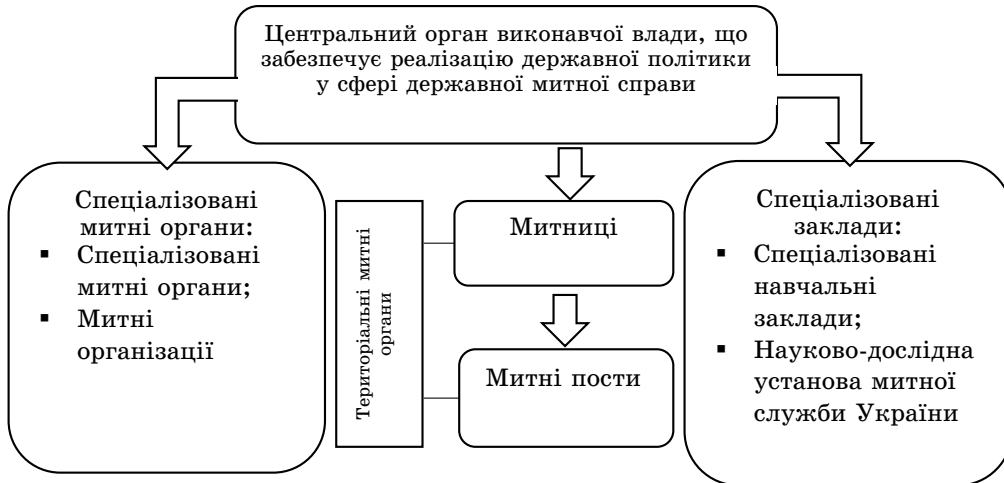


Рис. 2.4. Система митних органів України

Митна служба, реалізуючи митну політику України, виконує такі основні завдання:

- контролює за додержанням законодавства України з питань митної справи;
- захищає економічні інтереси України;
- забезпечує виконання зобов'язань, передбачених міжнародними договорами України з питань митної справи, укладених в установленому законом порядку;
- сприяє захисту інтелектуальної власності учасників зовнішньоекономічних зв'язків, інших юридичних та фізичних осіб;
- застосовує відповідно до закону заходи тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України;
- проводить митний контроль та митне оформлення товарів і транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України, вдосконалення форм і методів їх проведення;
- контролює дотримання правил переміщення валютних цінностей через митний кордон України;
- вживає спільно з іншими уповноваженими органами державної влади заходи щодо захисту інтересів споживачів товарів і додержання учасниками зовнішньоекономічних зв'язків державних інтересів на зовнішньому ринку;

- створює сприятливі умови для прискорення товарообігу та пасажиропотоку через митний кордон України;
- веде боротьбу з контрабандою, вживає заходи щодо запобігання порушенню митних правил;
- забезпечує розвиток міжнародного співробітництва у галузі митної справи;
- проводить інформаційно-аналітичну роботу та веде митну статистику;
- забезпечує Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності;
- забезпечує верифікацію (встановлення достовірності) сертифікатів походження товарів з України.

Органи державної влади, Президент України в межах своїх повноважень, визначених Конституцією України та законами України, керують митною справою та проводять контроль за діяльністю митних органів України.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, спрямовує, координує та контролює діяльність митниць, митних постів, спеціалізованих митних органів та митних організацій, спеціалізованих навчальних закладів та науково-дослідної установи митної служби України, в межах своїх повноважень видає накази, організовує та контролює їхнє виконання.

У межах центрального органу виконавчої влади діють окремі підрозділи (департаменти, управління), на яких покладено обов'язки щодо реалізації окремих напрямів митної справи. Серед департаментів ДФС, які займаються забезпеченням реалізації митної справи, є:

- Департамент організації митного контролю;
- Департамент адміністрування митних платежів;
- Департамент організації протидії митним правопорушенням;
- Департамент податкових та митних експертиз;
- Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення;
- Інформаційно-довідковий департамент.

Цей орган виконує свої повноваження на всій митній території України та є юридичною особою, яка має самостійний баланс, рахунки в органах, що забезпечують казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку і бланк.

Керівника центрального органу та його заступників призначає на посади та звільняє з посад Президент України в порядку, встановленому Конституцією та законами України.

Вертикальну структуру митних органів становлять територіальні контролюючі органи. До територіальних митних органів належать митниці в областях та місті Києві, Енергетична митниця і митні пости (табл. 2.1).

Таблиця 2.1

## Територіальні митні органи

Митниці	Митні пости
1	2
Вінницька митниця	Вінниця-центральний, Гайсин, Дністер, Ямпіль, Піщанка
Волинська митниця	Ягодин, Устилуг, Володимир-Волинський, Луцьк, Доманове, Піща, Дольськ
Дніпропетровська митниця	Аеропорт, Новомосковськ, Кривий Ріг, Нікополь, Дніпродзержинськ, Південний, Північний, Центральний
Донецька митниця	Краматорськ, Бахмут, Костянтинівка, Слов'янськ, Маріуполь-порт, Сартана, Азовсталь, Маріуполь-спеціалізований
Житомирська митниця	Житомир-центральний, Коростень, Новоград-Волинський, Північний
Закарпатська митниця	Залізничний, Тиса, Ужгород, Виноградів-вантажний, Ужгород-центральний, Мукачево, Павлово, Лужанка, Вилоч, Дяково, Солотвино
Запорізька митниця	Бердянськ, Мелітополь, Дніпрорудний, Запоріжжя-аеропорт, Запоріжсталь, Запоріжжя-центральний
Івано-Франківська митниця	Івано-Франківськ-центральний, Калуш, Долина, Коломия
Київська митниця	Східний термінал, Бориспіль-аеропорт, Святошин, Вишневе, Дмитрово
Кіровоградська митниця	Олександрія, Кіровоград-центральний
Луганська митниця	Северодонецьк, Лисичанськ, Старобільськ, Мілове, Просяне, Дьоміно-Олександрівка, Новобіла, Танюшівка
Львівська митниця	Малехів, Львів-поштовий, Запитів, Броди, Львів-аеропорт, Стрий, Дрогобич, Сокаль, Мостиська, Смільниця, Краковець, Рава-Руська, Грушів, Угринів
Миколаївська митниця	Первомайськ, Октябрський, Костянтинівка, Миколаїв-морський, Дніпро-Бузький
Одеська митниця	Одеса-порт, Іллічівськ, Григорівка, Одеса-аеропорт, Білгород-Дністровський, Котовськ, Роздільна, Ізмаїл, Одеса-спеціалізований
Полтавська митниця	Полтава, Кременчук
Рівненська митниця	Рівне-центральний, Костопіль, Дубно, Городище, Удрицьк, Прикладники, Сарни
Сумська митниця	Білопілля, Юнаківка, Велика Писарівка, Бачівськ, Катеринівка, Залізничний, Шостка, Центральний
Тернопільська митниця	Чортків, Тернопіль-центральний
Харківська митниця	Харків-центральний, Харків-автомобільний, Пісочин, Харків-пасажирський, Харків-сортувальний, Щербаківка, Плетенівка, Куп'янськ, Чугунівка, Харків-аеропорт
Херсонська митниця	Каховка, Скадовськ, Херсон-порт, Херсон-центральний



Закінчення табл. 2.1

1	2
Хмельницька митниця	Хмельницький-центральний, Кам'янець-Подільський, Славута
Черкаська митниця	Умань, Сміла, Черкаси-південний, Черкаси-північний
Чернівецька митниця	Чернівці, Вадул-Сірет, Кельменці
Чернігівська митниця	Нові Яриловичі, Сеньківка, Сновськ, Чернігів-вантажний, Новгород-Сіверський
Київська міська митниця	Спеціалізований, Столичний, Західний, Східний, Аеропорт "Київ" (Жуляни)
Енергетична митниця	Київ-Енергетичний, Коростень-Енергетичний, Одеса-Енергетичний, Львів-Енергетичний, Миколаїв-Енергетичний, Куп'янськ-Енергетичний, Сарни-Енергетичний, Полтава-Енергетичний

Митниця є митним органом, який у зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митну службу України. Митниця є юридичною особою, яка має самостійний баланс, рахунки в органах, що забезпечують казначейське обслуговування бюджетних коштів, печатку та бланк. Митниця підпорядковується центральному органу виконавчої влади (ДФС), що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи. Митниця проводить свою діяльність на території відповідної адміністративно-територіальної одиниці (область; м. Київ). Окремі митниці можуть діяти на територіях двох чи більше адміністративно-територіальних одиниць або на всій території України. Залежно від місцезнаходження митниці поділяють на прикордонні та внутрішні (віддалені від кордону).

На рис. 2.5 подано типову структуру митниці.

Керівника митниці призначає на посаду та звільняє з посади керівник центрального органу виконавчої влади у визначеному законодавством порядку. Необхідною умовою для призначення є наявність у кандидата стажу роботи на керівних посадах у митних органах України не менше п'яти років, у тому числі не менше одного року – в центральному органі виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері державної митної справи.

У населених пунктах, на залізничних станціях, в аеропортах, морських і річкових портах та інших об'єктах, розташованих у зоні діяльності митниці, в міру необхідності створюють її структурні підрозділи – митні пости.

Митний пост є митним органом, який входить до складу митниці як відокремлений структурний підрозділ і в зоні своєї діяльності забезпечує виконання завдань, покладених на митну службу України.

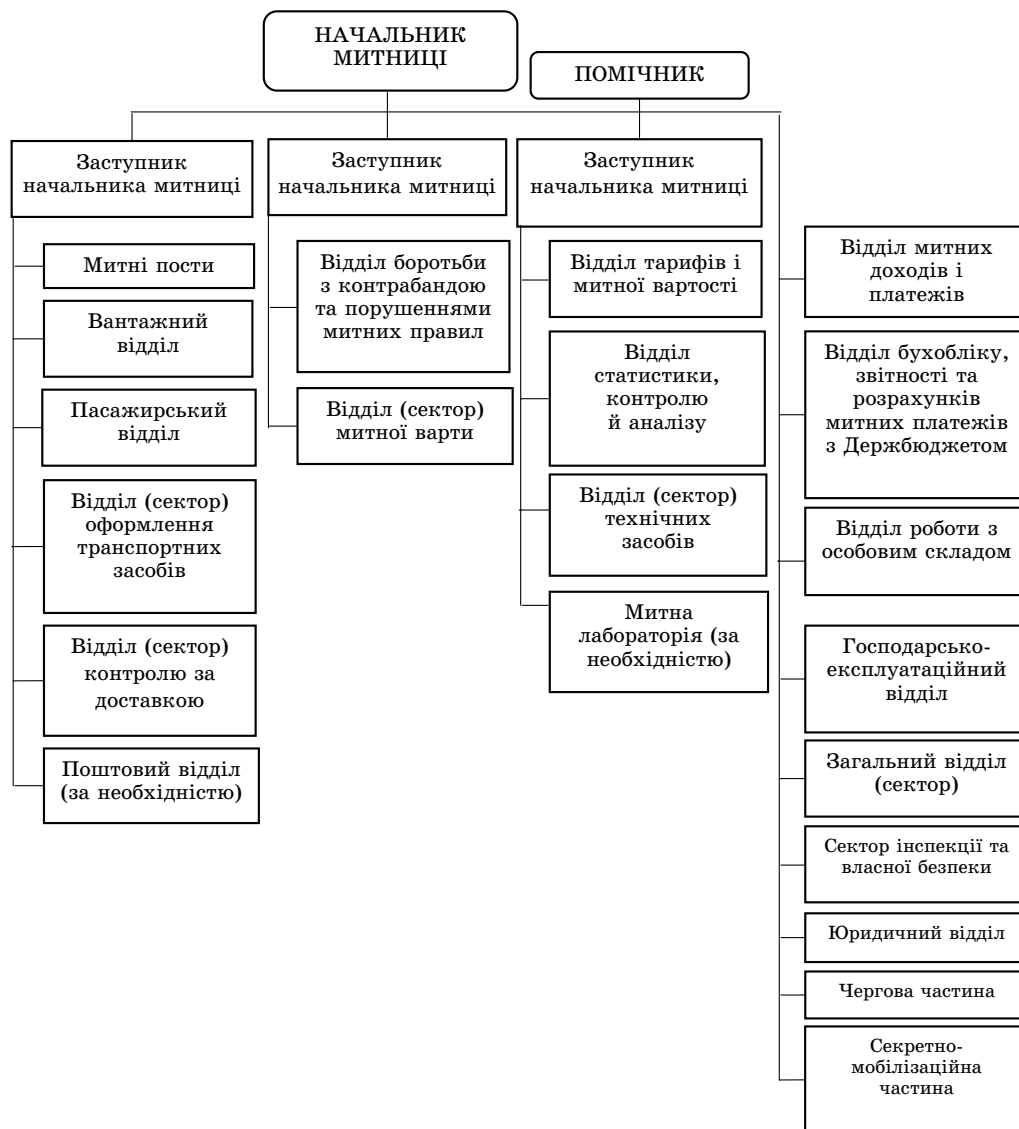


Рис. 2.5. Типова структура митниці

Положення про митні пости затверджують керівники відповідних митниць. Зони діяльності митних постів визначено положенням про ці пости, які затверджують керівники відповідних митниць. Створенням, реорганізацією та ліквідацією митних постів займається центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику у визначеному законодавством порядку.

Територіальні митні органи забезпечують:

- безпосереднє ведення митної справи, контроль за додержанням усіма юридичними й фізичними особами законодавства України з питань державної митної справи;
- застосування відповідно до законів України заходів тарифного й нетарифного регулювання, повне та своєчасне справляння податків, зборів (інших обов'язкових платежів) при переміщенні товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України або проведенні митних процедур;
- ужиття заходів щодо захисту інтересів споживачів товарів, недопущення ввезення на територію України та випуску у вільний обіг неякісних товарів і товарів, які завдають шкоди навколишньому середовищу, не відповідають чинним в Україні стандартам і вимогам;
- створення сприятливих умов для прискорення товарообігу, збільшення обсягів пасажиропотоку через митний кордон України та захисту прав інтелектуальної власності юридичних і фізичних осіб у процесі зовнішньоекономічної діяльності;
- сприяння захисту прав інтелектуальної власності у процесі зовнішньоекономічної діяльності, недопущення переміщення через митний кордон України контрафактних товарів;
- контроль за переміщенням валютних і культурних цінностей через митний кордон України;
- боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил.

Для виконання окремих завдань, а також сукупності декількох завдань, покладених на митну службу України, в її структурі створюють відповідні спеціалізовані митні органи чи митні організації. Ці органи виконують функції на всій митній території України. У місцях розташування митниць і митних постів в міру необхідності можуть створюватися відокремлені підрозділи та окремі робочі місця спеціалізованих митних органів.

З метою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з державної митної справи, а також проведення наукових досліджень у сфері забезпечення митних інтересів у митній службі України функціонують спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідна установа, а саме:

- Університет Державної фіскальної служби України;
- Центр перепідготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів Державної фіскальної служби України.

## 2.3. Дієвість і ефективність Об'єднання

На шляху становлення та розвитку митна система України пройшла певний еволюційний процес і сьогодні перебуває на етапі реформування (див. табл. 2.2). Критеріями виділення етапів становлення митної системи України є особливості розвитку митно-тарифного регулювання, яке проявлялося у формуванні та удосконаленні митного законодавства, структури митних органів, застосуванні тих чи інших інструментів митної політики відповідно до орієнтирів зовнішньоекономічної діяльності держави.

Таблиця 2.2

Етапи становлення та розвитку митної системи України

Назва етапу	Суть етапу
1	2
<p><i>I етап (1991–1993 роки) Орієнтація на регулювання експорту</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Практично відсутнє митно-тарифне регулювання. Справляння мита має суто фіскальні функції, перевагу надають експортному миту.</li> <li>▪ Імпортне мито до початку 1993 року справляють згідно з Митним тарифом СРСР, який має дві основні особливості: сировину, устаткування й обладнання не обкладають митом; продукти харчування та товари широкого вжитку обкладають за ставками від 10 до 50 %.</li> <li>▪ Єдиний митний тариф, прийнятий на початку 1993 року, містив середньоарифметичну ставку ввізного мита – 15 %, рівень ставок ввізного мита визначався залежно від ступеня обробки й економічної доцільності ввезення того чи іншого виду товару.</li> <li>▪ Спрямованість митного регулювання на експорт з метою наповнення внутрішнього ринку з імпорту товарів, експортні поставки з ринку СНД на західні ринки, наповнення бюджету з валютної виручки та вивізного мита.</li> <li>▪ Україна стає повноправним членом Всесвітньої митної організації (1992).</li> <li>▪ У грудні 1992 та червні 1993 років укладено перші угоди про застосування режиму вільної торгівлі з Білоруссю та Росією.</li> <li>▪ У лютому 1993 року при Кабінеті Міністрів України утворено Митно-тарифну раду України.</li> </ul>
<p><i>II етап (1994–1998 роки) Орієнтація на податкові надходження від ЗЕД та на товаровиробника</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Створюється механізм митно-тарифного регулювання, спрямований на отримання податкових надходжень від ЗЕД (тобто на забезпечення суто фіскальної функції), а також на захист товаровиробника.</li> <li>▪ З метою наповнення Держбюджету України Митно-тарифна рада у 1994 році ухвалила перше рішення щодо зміни ставок ввізного мита.</li> </ul>

Продовження табл. 2.2

1	2
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Посилення протекціонізму в поєднанні із заходами приведення системи митного регулювання відповідно до вимог ГАТТ/СОТ у зв'язку з переговорним процесом щодо приєднання України до неї.</li> <li>▪ Перегляд національної системи преференцій.</li> <li>▪ Механізм митного регулювання спрямовано на захист вітчизняного товаровиробника. Фіскальні надходження від мита переважно через підвищення ставок ввізного мита на рентабельну на українському ринку іноземну продукцію (підакцизних, високоліквідних товарів) та за допомогою заходів, пов'язаних із контролем за правильністю визначення митної вартості, тарифної позиції та країни походження товару. Запроваджують мінімальні ставки ввізного мита на сировину, яку постачають для підприємств.</li> <li>▪ Введення ввізного мита на експорт деяких товарів (шерсть, шкіра тварин, чорні й кольорові метали) з метою захисту внутрішнього виробника. Експортні обмеження шляхом встановлення індикативних цін на багато видів товарів.</li> <li>▪ У зв'язку з обмеженістю заходів митного регулювання (стосуються лише 30 % імпорту) поступово перевагу надають адміністративним і технічним заходам.</li> <li>▪ 1995–1996 роки – активне застосування режиму вільної торгівлі з країнами СНД і Балтії.</li> <li>▪ На базі Державного митного комітету утворено Державну митну службу України (29.11.1996 року).</li> </ul>
<p><i>III етап (1998–2012 роки) Удосконалення митно-тарифного регулювання відповідно до норм СОТ</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ Рішення щодо змін ставок мита приймає Митно-тарифна рада один раз на рік.</li> <li>▪ Стимулювання внутрішнього виробництва (ставки ввізного мита знижено на сировину і підвищено на готову продукцію, аналоги якої випускають в Україні).</li> <li>▪ Зниження ставок ввізного мита на значну номенклатуру товарів текстильної промисловості відповідно до зобов'язань України перед ЄС (25.11.1998 року підписано Меморандум про співробітництво між ДМСУ та Європейською комісією ЄС).</li> <li>▪ Прийняття митного тарифу України. В його основу покладено Українську класифікацію товарів ЗЕД.</li> <li>▪ Приєднання до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (оптимізація тарифної номенклатури за рахунок запровадження національної деталізації на рівні 9 та 10 знаків опису й кодування товарів).</li> <li>▪ Прийняття нового Митного кодексу України (11.07.2002 року).</li> <li>▪ Реорганізація ДМСУ.</li> <li>▪ 16.05.2008 року – приєднання України до СОТ.</li> <li>▪ Реформування митного законодавства.</li> </ul>

Закінчення табл. 2.2

1	2
<i>IV етап (2012 рік – до сьогодні) Реформування структури митних органів</i>	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ 13.03.2012 року – прийняття нового Митного кодексу.</li> <li>▪ Створення Міністерства доходів і зборів, у структуру якого увійшли митні органи.</li> <li>▪ 2014 рік – ліквідація Міністерства доходів і зборів та створення Державної фіскальної служби України.</li> </ul>

За останні роки у митній системі України відбулися численні реформи, зокрема організаційні і структурні зміни в системі митних органів, процес формування та удосконалення митного законодавства й митно-тарифної політики. Функціональні і структурні зміни в системі й організації діяльності вітчизняних митних органів є перманентними. Митна система України, пройшовши довгий еволюційний шлях, з кожним етапом реорганізаційних змін наближається до загальноприйнятих європейських стандартів [20].

Митна служба України створювалася на базі 25 митниць і 49 митних постів, які діяли на території України в часи колишнього Радянського Союзу.

Указом Президента України від 11 грудня 1991 року “Про утворення Державного митного комітету України” створено центральний орган державного управління у галузі митної справи – Державний митний комітет України. Основним завданням Держмиткому визначено забезпечення захисту економічної безпеки України, додержання законодавства про митну справу, проведення митного контролю та оформлення.

З проголошенням незалежності України розпочалася розбудова митної інфраструктури: створювали нові митниці, спеціалізовані митні управління, навчальні заклади, центри підвищення кваліфікації, митні організації. Облаштований державний кордон вимагав формування нових митних постів, пунктів пропуску, які б забезпечували організацію митного оформлення та контролю. Адже існуючі митні органи, які локалізовано переважно на заході та півдні країни, за технічним і кадровим забезпеченням, а також за умов відсутності законодавчого врегулювання не мали змоги забезпечити належну організацію митного оформлення та контролю на більш, ніж 7 тисячах кілометрів державного кордону.

З метою оперативного забезпечення митного контролю на кордоні запроваджено тимчасову схему організації пунктів пропуску, при якій митні підрозділи разом з іншими суміжними службами розміщували у тимчасових приміщеннях.

Протягом 1992–1993 років створено розгалужену систему митних органів по всій території України, визначено зони діяльності митниць

і спеціалізованих митних організацій, запроваджено митний контроль по всьому периметру кордону. Загалом розгорнуто й облаштовано за тимчасовою схемою 62 пункти пропуску. Указом Президента України від 16 грудня 1993 року затверджено Комплексну програму розбудови державного кордону України. Нею визначено низку політичних, організаційних, правових і матеріально-технічних заходів з розбудови митної інфраструктури та розвитку мережі пунктів пропуску на період до 2000 року.

У 1991 році розроблено і прийнято Верховною Радою Митний кодекс України, Закон “Про митну справу в Україні”, а згодом і Закони України “Про Єдиний митний тариф” і “Про Митний тариф”, якими розпочато формування митного законодавства України.

У 1992 році Україна стала повноправним членом Всесвітньої митної організації, що вимагало реформування митного законодавства. Так, ухвалений 5 лютого 1992 року Закон України “Про Єдиний митний тариф” визначив основні напрями тарифного регулювання.

До 1993 року тарифна політика зорієнтована на регулювання експорту, імпортна політика ліберальна. Перевагу надано експортному миту. Імпортне мито справляли згідно з митним тарифом СРСР (див. табл. 2.2).

11 січня 1993 року Декретом Уряду затверджено Єдиний митний тариф України, яким визначено та систематизовано ставки мита відповідно до номенклатури товарів, які підлягають митному контролю, а їхні найменування і цифрові коди уніфіковано з Гармонізованою системою опису й кодування товарів. Кодифікацію встановлено на рівні 4-х та 6-ти знаків. Рівень ставок ввізного мита визначався залежно від ступеня обробки й економічної доцільності ввезення того чи іншого виду товару. Середньоарифметична ставка ввізного мита становила 15 %.

У зв’язку із ліберальністю зовнішньоторговельного режиму, що склався у перші роки незалежності, створено механізм тарифного регулювання, спрямований на отримання податкових надходжень, і на захист товаровиробника. При цьому законодавством надано досить велику кількість пільг окремим суб’єктам ЗЕД.

У лютому 1993 року при Кабінеті Міністрів України утворено колегіальний орган – Митно-тарифну раду України, на яку покладено реалізацію принципів проведення єдиної митно-тарифної політики в державі. Митно-тарифна рада вносить пропозиції до проектів законів України з питань оподаткування експортно-імпортних операцій. Пропозиції про зміну ставок ввізного мита виробників продукції опрацьовують у галузевому міністерстві й подають до Митно-тарифної ради через її

Секретаріат, де ухвалюють рішення щодо доцільності їх упровадження та готують відповідний законопроект.

У 1995–1996 роках розпочалось активне застосування режиму вільної торгівлі з країнами СНД та Балтії. Зважаючи на те, що заходи тарифного регулювання стосуються лише близько 30 % імпорту, з метою захисту вітчизняного товаровиробника розпочинається робота з удосконалення Єдиного митного тарифу. Так, з 1993 по 2001 рік прийнято майже 20 Законів України та 70 постанов Уряду, якими скориговано понад 95 % тарифних ставок.

6 квітня 1996 року Указом Президента України затверджено Концепцію трансформації митного тарифу України на 1996–2005 роки відповідно з системою ГАТТ/СОТ (Генеральна угода з тарифів та торгівлі Світової організації торгівлі). Концепція визначає основні принципи та напрями поступової трансформації митного тарифу України для забезпечення гарантованого доступу до товарних ринків у межах приєднання України до ГАТТ і її вступу в СОТ.

У вересні 1996 року з метою створення сприятливих умов для доступу українських товарів на європейський ринок та відповідно до угоди України з ЄС, якою передбачено застосування пільгової тарифікації до товарів походженням з України, запроваджено верифікацію (підтвердження дійсності) сертифікатів про таке їх походження.

Відповідно до Указу Президента України від 29 листопада 1996 року “Про Державну митну службу України” проведено кардинальну реорганізацію структури митної системи України, змінено принцип її побудови та управління з територіального на регіональний. На базі ліквідованого Державного митного комітету України утворено Державну митну службу України як центральний орган виконавчої влади.

Одним із найважливіших напрямів діяльності Державної митної служби була протидія контрабанді і порушенням законодавства у сфері зовнішньоекономічних зв'язків, адже саме від неї залежить економічна безпека держави та ефективність заходів митного регулювання.

З метою посилення протидії незаконному ввезенню та реалізації товарів не тільки силовими, а й економічними методами, в Україні створено єдину загальнодержавну систему контролю, яка унеможливила реалізацію на внутрішньому ринку незаконно ввезених товарів. Першим кроком у цьому напрямі стало прийняття Урядом у жовтні 2000 року Програми протидії контрабанді і реалізації на внутрішньому ринку незаконно ввезених товарів на 2000–2001 роки.

Важливою складовою загальнодержавної системи контролю була і є розроблена митними органами система контролю за доставкою вантажів у митниці призначення. Система ефективно виявляє порушників діючого законодавства,



які з метою уникнути сплати до Держбюджету митних платежів, вдаються до так званого “утоплення” вантажів.

Система ґрунтується на попередньому оформленні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності заявки про переміщення вантажу, інформація про яке передається через відомчу мережу супутникового зв'язку (а це майже 250 наземних станцій). Митники не пропустять товар на територію України, перш ніж у пункті пропуску на кордоні не буде отримано повідомлення з Єдиного банку даних митної інформації про його одержувача на території України, а також про те, що одержувач заявив митним органам про очікування цього вантажу: який це товар, його кількість, вартість тощо.

5 квітня 2001 року прийнято Закон України “Про Митний тариф України”. В його основу покладено Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності, яка ґрунтується на Гармонізованій системі опису та кодування товарів. Законом встановлено, що визначення нових та зміну діючих ставок ввізного мита регулює Верховна Рада України шляхом прийняття законів України з урахуванням висновків Уряду.

У липні 2002 року прийнято новий Митний кодекс України, який став правонаступником Митного кодексу 1991 року. Необхідність прийняття нового МКУ зумовлена декількома обставинами: по-перше, нагальною потребою вдосконалення та спрощення митного контролю; по-друге, необхідністю детальної регламентації митних процедур; по-третє, вимогою узгодження положень національного законодавства з міжнародними нормами згідно з європейською орієнтацією України.

У Митному кодексі 2002 року передбачено спрощені процедури проведення митного контролю у випадках переміщення громадянами через митний кордон України товарів, які не підлягають обов'язковому декларуванню та оподаткуванню і не належать до категорії товарів, на переміщення яких через митний кордон України встановлено заборони чи обмеження. Спрощений митний контроль передбачав обладнання у відповідних пунктах пропуску системи “червоного” та “зеленого” коридорів, що відповідає положенням Міжнародної Конвенції щодо спрощення та гармонізації (узгодження) митних процедур, прийнятої у м. Кіото 1973 року. Така система сприяє прискоренню пасажиропотоку та дає змогу ефективно захищати державні інтереси без зниження якості митного контролю та збільшення кількості співробітників митних органів.

Також МКУ визначено 14 видів митних режимів, які застосовують при переміщенні товарів через митний кордон України, а саме: імпорт; реімпорт; експорт; реекспорт; транзит; тимчасове ввезення; тимчасове вивезення; митний склад; вільна митна зона; безмитна торгівля; пере-

робка на митній території України; переробка за межами митної території України; знищення або руйнування; відмова на користь держави.

Особливо важливою новацією цього Кодексу було запровадження методів визначення митної вартості товарів відповідно до вимог Генеральної угоди з тарифів і торгівлі від 30 жовтня 1947 року, а саме: за ціною угоди щодо товарів, які імпортуються; за ціною угоди щодо ідентичних товарів; за ціною угоди щодо подібних (аналогічних) товарів; на основі віднімання вартості; на основі додавання вартості; резервного.

Ці основні положення МКУ 2002 року відображені і в новому Митному кодексі 2012 року поряд із деякими новаціями.

Одним із найважливіших нововведень Митного кодексу України 2012 року стала система управління ризиками [10]. Визначено, що управління ризиками – це робота митних органів з аналізу ризиків, виявлення та оцінки ризиків, розроблення і практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінки ефективності та контролю застосування цих заходів. Встановлено об'єкти аналізу ризику: 1) характеристики товарів, транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України; 2) характер зовнішньоекономічної операції; 3) характеристика суб'єктів, які беруть участь у зовнішньоекономічній операції [10]. Митні органи України виявляють, аналізують та оцінюють ризики; формують інформаційні бази даних системи управління ризиками; розробляють і реалізують практичні заходи з управління ризиками; аналізують та корегують вжиті заходи.

Ці положення Митного кодексу відповідають нормам Кіотської конвенції. Так, у розділі 6 “Митний контроль” Загального додатку до неї встановлено такі правила:

а) при застосуванні митного контролю використовують систему управління ризиками (стандартне правило 6.3);

б) митна служба застосовує метод аналізу ризиків для визначення осіб та товарів, у тому числі транспортних засобів, які підлягають перевірці, та ступеня такої перевірки (стандартне правило 6.4);

в) для підтримки системи управління ризиками митна служба приймає стратегію, яка ґрунтується на системі засобів оцінювання імовірності недотримання законодавства (стандартне правило 6.5).

Новий Кодекс запровадив в Україні спеціальні спрощені митні процедури для добросовісних підприємців, які тривалий час працюють на ринку, не мають заборгованостей, не вчиняють суттєвих правопорушень, мають кваліфікований персонал. Вони зможуть набути статусу уповноваженого оператора економічної діяльності.

Серед найважливіших для бізнесу нововведень цього Кодексу є такі:

- можливість митного оформлення в будь-якій митниці незалежно від місця реєстрації імпортера;
- зменшення часу митного оформлення до чотирьох годин;
- впровадження концепції уповноважених економічних операторів;
- удосконалення митних процедур (реекспорту, реімпорту, переробки тощо), які забезпечують кращі умови для ведення бізнесу;
- використання механізму справляння митних платежів у разі наявності роялті (платежів, отриманих як винагорода за користування або надання права на користування будь-яким авторським і суміжним правом);
- можливість вносити зміни до митних декларацій протягом трьох років після митного оформлення;
- часткове звільнення від сплати мита у разі тимчасового ввезення товарів, які не підпадають під положення Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 року).

Велику увагу приділено використанню сучасних електронних систем і технологій, які дають змогу скоротити час проходження товарів через митницю, мінімізувати суб'єктивний вплив на прийняття рішень та зменшити кількість бюрократичних процедур. На сьогодні будь-який суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності, який придбав (отримав) посилений сертифікат ключа електронного цифрового підпису, може декларувати товари з використанням електронних митних декларацій. Електронне декларування дозволено всім підприємцям без жодних обмежень та в усіх митних режимах.

Кодексом визначено вичерпний перелік документів, потрібних митниці для митного оформлення. Передбачено подання разом із митною декларацією тільки рахунка або іншого документа, який визначає вартість товару, й декларації митної вартості. Інші документи, необхідні для здійснення митного контролю й оформлення товарів, декларант не подає (відомості про них зазначають у митній декларації).

Загалом реформування митної системи України відбувалося з урахуванням рекомендацій Всесвітньої митної організації (ВМО) та Ради Європи, що дає змогу говорити про позитивний поступ у розвитку державних митних органів та митної справи. Проте за період з грудня 2012 року вітчизняні митні органи зазнали таких реформ, які радше трансформували їхню структуру.

Сучасні етапи розвитку вітчизняної митної системи значною мірою пов'язані з євроінтеграційним вектором економіки України. Інтеграція нашої держави у європейський економічний простір, підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом й інші кроки на шляху зближення з ЄС активізують процеси реформування державних

митних органів, які мають забезпечити ефективне виконання покладених на них завдань.

Успішність чи ефективність діяльності митних органів проявляється в здатності оперативного, прозорого й економічно раціонального виконувати покладені на них завдання і функції.

Розглянемо сучасний період реорганізації системи митних органів України. Указом Президента України “Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади” від 24 грудня 2012 року № 726 об’єднано податкову та митну службу в єдиний орган – Міністерство доходів і зборів. Цей Указ принципово змінив структуру та підпорядкованість територіальних митних органів: структурні підрозділи митниць, які займалися митним оформленням, проводили митний контроль, відповідали за справляння митних платежів, переходили до Головних управлінь Міністерства доходів і зборів в областях. Окрім цього, на 80 % скорочено підрозділи з правової роботи та практично повністю ліквідовано підрозділи з протидії корупції. Водночас такі заходи призвели до розбалансування системи митного регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Постановою Кабінету Міністрів України від 1 березня 2014 року № 67 ліквідовано Міністерство доходів і зборів і таким способом зупинено незавершений процес реорганізації Державної податкової служби і Державної митної служби, які функціонували як дві окремі структури. Державна митна служба знову отримала статус центрального органу виконавчої влади, діяльність якого спрямовує та координує Кабінет Міністрів України через Міністра фінансів і який забезпечує реалізацію державної політики у сфері митної справи.

Урядом, Постановою від 5 квітня 2014 року № 85, затверджено граничну чисельність працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади для Державної податкової служби: 1 460 одиниць – центральний апарат і 44 664 – територіальні органи; для Державної митної служби: 327 одиниць для центрального апарату та 12 405 – для митниць [1]. На територіальному рівні розпочато процес документального оформлення повернення перекинутих упродовж 2013 року у Головні управління Міндоходів в областях структурних підрозділів до регіональних митниць.

21 травня 2014 року Уряд ухвалив рішення про утворення Державної фіскальної служби як центрального органу виконавчої влади після реорганізації Міністерства доходів і зборів. Затверджене Постановою Уряду Положення про Державну фіскальну службу, яке оприлюднено та введено в дію 8 липня 2014 року [12], визначало статус, завдання та функції створеної служби. Згідно з цим Положенням податкові та митні органи продовжують своє функціонування у складі ДФС.

Державна фіскальна служба України визначена як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовує і координує Кабінет Міністрів України через Міністра фінансів і який реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері митної справи, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, а митниці та митні пости входять у структуру територіальних органів ДФС.

Щодо подальшого реформування митних органів немає одноставної думки. З одного боку є пропозиції рухатись у напрямі поглиблення інтеграції податкових та митних органів у складі ДФС, зокрема залучення регіональних митниць до структури Головних управлінь ДФС у регіонах. На цьому шляху уже зроблені деякі кроки: представлено на розгляд проект Закону України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оптимізації територіальних органів державної фіскальної служби” від 30 червня 2015 року № 2177а щодо утворення єдиного територіального органу ДФС на рівні регіону, якому будуть підпорядковані митниці та податкові інспекції.

Запропоновано також іншу концепцію подальшого розвитку системи митних органів, яка передбачає створення Національної митної служби України як центрального органу виконавчої влади, роботу якого координуватиме Кабінет Міністрів України через главу відомства. Основними завданнями органу стануть митний контроль і збір митних платежів, контроль за правильністю їх нарахування, експортний контроль. Ці положення представлені у відповідному проекті Закону № 3763 від 13 січня 2016 року.



## Опитування

### 1. Організація митної справи в Україні передбачає ...

- 1) встановлення порядку та умов переміщення товарів через митний кордон держави;
- 2) проведення митного контролю та процедур митного оформлення;
- 3) застосування механізмів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 4) усе перелічене.

### 2. Законодавчими актами, які регулюють справляння митних платежів в Україні, є ...

- 1) Митний кодекс і Податковий кодекс;
- 2) Митний кодекс і Закон “Про зовнішньоекономічну діяльність”;

- 3) Податковий кодекс і Закон “Про зовнішньоекономічну діяльність”;
- 4) Закон “Про зовнішньоекономічну діяльність” і Закон “Про Митний тариф України”.

**3. Центральним органом виконавчої влади, що забезпечує реалізацію державної політики у сфері митної справи, є ...**

- 1) Державна митна служба України;
- 2) Державна податкова служба України;
- 3) Державна фіскальна служба України;
- 4) Державна митниця.

**4. Митні органи функціонують у складі ...**

- 1) Державної митної служби України;
- 2) Державної податкової служби України;
- 3) Державної фіскальної служби України;
- 4) Міністерства доходів і зборів України.

**5. Завдання митної служби ...**

- 1) виконання та контроль за додержанням законодавства України з питань митної справи;
- 2) застосування відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання при переміщенні товарів через митний кордон України;
- 3) проведення митного контролю та митного оформлення товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України, вдосконалення форм і методів їхньої реалізації;
- 4) усе перелічене.

**6. До територіальних митних органів належить ...**

- 1) митниця;
- 2) митний пост;
- 3) енергетична митниця;
- 4) усе перелічене.

**7. Діяльність ДФС координує ...**

- 1) Верховна Рада України;
- 2) Кабінет Міністрів України;
- 3) Кабінет Міністрів через Міністра фінансів;
- 4) усі перелічені органи.

**8. До спеціалізованих митних органів належать ...**

- 1) митниці;
- 2) митні організації;
- 3) митні пости;
- 4) спеціалізовані навчальні заклади.

**9. До спеціалізованих закладів митної служби належать ...**

- 1) науково-дослідна установа митної служби України;

- 2) спеціалізовані навчальні заклади;
- 3) спеціалізовані митні органи;
- 4) правильні відповіді 1) і 2).

**10. Характерною ознакою сучасного етапу розвитку митної системи України (з 2012 року до сьогодні) є ...**

- 1) адаптація митного законодавства до вимог СОТ;
- 2) посилення протекціоністських заходів у зовнішній торгівлі;
- 3) реорганізація структури митних органів;
- 4) усе перелічене.



### Задачі і умови іспитів

1. Розкрийте структуру митної системи України.
2. Охарактеризуйте законодавче забезпечення ведення митної справи в Україні.
3. Які основні завдання митних органів України?
4. Розкрийте вертикальну структуру митних органів України.
5. Охарактеризуйте основні функції територіальних митних органів.
6. Проаналізуйте етапи становлення та розвитку митної системи України.
7. Визначте пріоритетні напрями розвитку митної системи на початку незалежності України.
8. Опишіть основні тенденції розвитку митного законодавства на сучасному етапі.
9. Дайте оцінку ефективності та доцільності реформ у структурі митних органів України з 2012 року до сьогодні.
10. Обґрунтуйте перспективні напрями розвитку вітчизняної митної системи на сучасному етапі.



### Ефективність

1. Деякі питання затвердження граничної чисельності працівників апарату та територіальних органів центральних органів виконавчої влади, інших державних органів : Постанова Кабінету Міністрів України від 5.04.2014 року № 85 : Документ 85-2014-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 12.10.2017, підстава 752-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/85-2014-%D0%BF>

2. Додін Є. В. Сучасна система та структура митних органів України : навч. посібник (спец. вип. журналу “Митна справа”) / Є. В. Додін, О. П. Федотов. – Львів : Митна газета, 2008. – 168 с.
3. Дудчак В. І. Митна справа : навч. посібник / В. І. Дудчак, О. В. Мартинюк. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2002. – 310 с.
4. Економічний енциклопедичний словник [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://subject.com.ua/economic/slovnik/>.
5. Коломоєць О. В. Митна система у механізмі сучасної держави / О. В. Коломоєць // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – С. 172–175. – (Серія Юридичні науки ; вип. 3; т. 2).
6. Комзюк В. Т. Шляхи удосконалення нормативного визначення адміністративно-правового статусу митних органів / В. Т. Комзюк // Право і Безпека. – 2013. – № 4. – С. 33–38.
7. Макогон Ю. В. Митна справа : навч. посібник / Ю. В. Макогон, А. Б. Яценко. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005.
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.
9. Митний тариф України: За станом на 20.12.2002 року : Юридичний довідник / ред. Л. І. Штекель. – Одеса : Студія “Негоціант”, 2003. – 497 с.
10. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України. Том 1 / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутич, Т. І. Єфименко та ін. – Київ, 2012. – 432 с.
11. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оптимізації територіальних органів державної фіскальної служби : Проект Закону України від 30.06.2015 року № 2177а [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=55747](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=55747).
12. Про Державну фіскальну службу України : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2014 року № 236 : Документ 236-2014-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 27.08.2016, підстава 527-2016-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>.
13. Про деякі заходи з оптимізації системи центральних органів виконавчої влади : Указ Президента України від 24.12.2012 року № 726 : Документ 726/2012, чинний, поточна редакція – Редакція від 12.03.2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/726/2012>.



14. Про ліквідацію Міністерства доходів і зборів : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.03.2014 року № 67 : Документ 67-2014-п, втратив чинність, поточна редакція – Втрата чинності від 06.06.2014, підстава 160-2014-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/67-2014-%D0%BF>.
15. Про Митний тариф України : Закон України від 19.09.2013 року № 584–VII : Документ 584-18, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2017, підстава 1791-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>.
16. Про Національну митну службу України : Проект Закону від 13.01.2016 року № 3763 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4\\_1?pf3511=57655](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57655).
17. *Федотов О. П.* Концепція здійснення державної митної справи в площині організації митного оформлення за принципом “єдиного вікна” / О. П. Федотов // Митна справа. – 2015. – № 3. – С. 28–44.
18. *Чеверс А.* Определение таможенных функций в условиях экономической интеграции и глобализации / А. Чеверс // Таможенный научный журнал. – 2013. – №2. – С. 123–134.
19. *Ченцов В. В.* Этапы институционального развития таможенной системы Украины : на пути к стандартам Европейского Союза / В. В. Ченцов, Е. В. Гармаш // Таможенный научный журнал ТАМОЖНЯ. – 2015 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ccjournals.eu/ojs/index.php/customs/article/download/498/510>.
20. *Шишка Р. Б.* Митне право України : навч. посібник / Р. Б. Шишка, В. В. Сергієнко. – Харків : Еспада, 2002. – 294 с.



Δίτçä³ë 3

Ì ÈΟÍ À Í Î È²ΟÈÈΑ

- 3.1. Δίτëü ì èòíî; ìîë³ðèèè ó ðääóèρääíí³ çîâí³øí üîâèîîîî ð÷îî; ä³yëüîîîî³.
- 3.2. Ñóòí³ñòü, ôóíèö³; ð ðèíîèèè ì èòíî; ìîë³ðèèè.
- 3.3. Õaðàèóäðèñòèèà ðíñòóòí áíð³â ì èòíî; ìîë³ðèèè.



3.1. Δίτëü ì èòíî; ìîë³ðèèè ó ðääóèρääíí³ çîâí³øí üîâèîîîî ð÷îî; ä³yëüîîîî³

Μιτνα πολιτικά εσκαδovoü ννυτρίσνhoü í ζovníσνhoü πολιτικü, yak νζνναçáε ζμíτ ðíáλντοσü ðερχαví τá ðíí κομπετεντνñν οργανü ν σφερί ρεγυλoννα ζovníσνhoüεκoνoμíçνñν νðνσνñν ð οργανíζαçíí μντοñν σνσ-τεμü, á ðíí ηoλoνννñν μνκçνoνναλñνñν ζαvðαννα ε ζαβεζπеченνα ζαχνστυ ναçíoνναλñνñν νñτερεσüν í ναçíoνναλñνñν βεζπечü κρáñν ν εκoνoμíçνñν, οπoσερχεκoννα πολιτικñνñν, εκολογíçνñνñν τá νñσñνñν σφεραç.

Δoσvð ðαγαθoν κρáñν σvñυ τá ζασvðíçυε, ço μντονα πολιτικá νστυπáε ναζνλνννñν çνñνκνoνναννα εκoνoμíçνñν τá ρívñν ζντñν συçπíλ-στυα ζαγαλομ. ννρñσυçν ναζνλννñν ζαvðαννα, πoν'νζαννá ζ εκoνoμíçνñν βεζπечü ðερχαví τá ζαχνστυ ναçíoνναλñνñν εκoνoμíçνñν νñτερεσüν, σáμε μντονα πολιτικá ζαβεζπечυε στυορεννα νεοβçðνñνñν νoμü ðε νζννν-κτυ ννρoβνñçτυα í πρoναðçεννα ζovníσνhoüεκoνoμíçνñν ðíáλντοσü.

Масштаби, форми, методи, інструменти, мета і завдання регулювання зовнішньоекономічної діяльності кожна країна визначає самостійно, залежно від її зовнішньополітичних орієнтирів, рівня розвитку національної економіки, пріоритетів щодо розвитку певних галузей економіки та ін.

Категорії “зовнішньоекономічна діяльність”, “регулювання зовнішньоекономічної діяльності” тісно пов’язані з поняттям “зовнішньоекономічної політики”. Зовнішньоекономічну політику можна визначити як цілеспрямовану діяльність державних законодавчих і виконавчих органів, орієнтовану на формування ефективних міжнародних економічних відносин держави на світовому ринку та забезпечення її соціально-економічного розвитку.

У межах зовнішньоекономічної політики держава використовує різні інструменти регулювання зовнішньої торгівлі товарами і послугами, сукупність та принципи застосування яких становлять митну політику.

У сучасних умовах розвитку суспільства майже всі сфери державної діяльності пов’язані з проведенням митної політики або відчують її вплив, адже митна політика охоплює не лише економічну сферу, а й постає важливою складовою соціально-політичних відносин, суттєво впливає на реалізацію збалансованої соціальної політики в державі і таким способом значно забезпечує життєдіяльність країни та суспільства.

Митна політика й основні її елементи подібні в багатьох країнах, що спричинено інтеграційними процесами і розвитком гуманітарного законодавства, відкритістю суспільства, посиленням ролі та значення міжнародних зв’язків. Вона була історично першою формою державного регулювання зовнішньої торгівлі.

● Предметом дослідження для багатьох науковців митна політика стала з кінця XIX століття. Дослідники того часу зазначали, що “...вся митна політика звертала увагу (спочатку) на суб’єкт торгівлі. Проблема торговельної політики полягала у визначенні ставлення державної влади до осіб, які торгують з чужоземними країнами” [14]. Згодом, продовжуючи дослідження в цьому напрямі, науковці та спеціалісти зосереджувалися на вивченні об’єкта митної політики (товари, послуги, транспортні засоби, інтелектуальна власність та фізичні особи, які перетинають митний кордон держави) та обґрунтуванні ролі митних органів у провадженні митної справи.

Митна справа у всіх країнах є виключною монополією держави. Це означає виключне право держави на розроблення засад митної політики і механізму її реалізації. Кінцева мета митної політики – меркантильна – й полягає у забезпеченні залучення додаткових коштів для формування бюджету. Водночас побутує інше розуміння її сутності – сприяння економічному обігу й обміну між державами, забезпечення свободи

пересування осіб і міжнародних контактів. Тому обмежувати митну політику лише фіскальними інтересами держави було б непередбачливо.

Найширше використання зовнішньоекономічних зв'язків для розвитку економіки країни й захисту її від несприятливого впливу зовнішньоекономічних чинників (спекулятивних, монопольних, кон'юнктурних тощо) передбачає, що митна політика є засобом забезпечення інтересів населення та національної економіки.

Функціонально митна політика зводиться до забезпечення права громадян на пересування, забезпечення економічних інтересів України, в тому числі й фіскальної політики, забезпечення міжнародного економічного, політичного, культурного та соціального співробітництва, зайняття місця у міжнародному розподілі ринків.

Митна політика України передбачає її єдність на всій території, координацію зусиль усіх митних органів на виконанні її пріоритетних напрямів, удосконалення нормативно-правової бази, взаємодії та тісної співпраці із митними органами інших країн. Вона містить елементи гуманітарної, економічної (зовнішньоекономічної), торгової, фінансової, науково-технічної, інвестиційної, природоохоронної та інших видів політики.

Митна політика України виступає різновидом державної політики, а її головним функціональним завданням є забезпечення захисту національних інтересів та національної безпеки України в політичній, економічній, соціальній, екологічній та інших сферах. Митна політика ґрунтується на базових національних інтересах і відповідних аспектах державної політики національної безпеки й реалізується шляхом втілення відповідних доктрин, стратегій, концепцій і програм у різних сферах державної діяльності, як внутрішніх, так і зовнішніх, відповідно до чинного законодавства та міжнародно-правових актів і звичаїв. Зазвичай, засоби реалізації митної політики задіяні при переміщенні фізичними та юридичними особами товарів через митний кордон України.

Митна політика України є складовою державної зовнішньої політики і повинна формуватися відповідно до цілей та принципів останньої, завданнями якої є захист національних інтересів і національної безпеки.

Митна політика за своїм змістом є складовою зовнішньополітичних позицій держави і в деяких випадках політична частина останніх має пріоритет перед економічною. Таке має місце при забезпеченні виконання міжнародно-правових зобов'язань держави, наприклад, при приєднанні до міжнародних санкцій у межах ООН, які вимагають припинення зовнішньоекономічних контактів з певними країнами, або виконання зобов'язань України в межах договору щодо нерозповсюдження ядерної зброї. Задля виконання цих зобов'язань нехтують можливими економічними перевагами.

Єдність митної політики як складової зовнішньоекономічної політики реалізується в поєднанні інтересів різних суб'єктів регулювання. Це означає наявність загальної нормативно-правової бази, єдність ухвалення рішень у сфері зовнішньоторговельних і митних відносин. Також суть цієї взаємодії митної і зовнішньоекономічної політики виявляється у вжитті спільних захисних заходів у зовнішній торгівлі, у спільній розробці методологічного забезпечення, в участі у міжнародних торговельних й економічних організаціях, у проведенні науково-практичних конференцій, у підготовці публікацій тощо.

На конкретний зміст митної політики держави впливають певні об'єктивні *чинники*, серед яких варто визначити:

- економічні – загальний стан економіки країни, особливості її економічної системи, особливості розвитку окремих галузей економіки, існуючі зовнішні економічні зв'язки, стан світових економічних відносин та ін.;
- ідеологічні та політичні чинники – програми уряду щодо захисту внутрішнього ринку й окремих його сфер, екологічної безпеки країни, охорони моралі та духовності;
- міжнародні чинники – членство держави у різних міжнародних організаціях, наявність двосторонніх і багатосторонніх міжнародних угод, участь держави у митних та економічних союзах, підтримка певних міжнародно-правових та економічних санкцій, політика уряду щодо надання преференцій окремим державам та ін.

Розроблення митної політики передбачає необхідність врахування двох важливих підходів її формування (про це згадано у розділі 1 цього підручника): фритредерство та протекціонізм. Якщо перший – політика вільної торгівлі, за якої митні органи виконують переважно реєстраційні функції і не стягують експортні та імпорتنі мита, не встановлюють також обмеження на зовнішньоторговий обіг, то другий, навпаки – спрямований на захист національної промисловості та власного товаровиробника від зарубіжних конкурентів на внутрішньому ринку. Для протекціонізму характерні високі митні тарифи та обмеження імпорту.

У країнах, де переважає політика протекціонізму, посилюється спеціалізація тарифів, що призводить до їх громіздкості і заплутаності, частих змін, у яких важко працювати не тільки експортерам та імпортерам, але й самим митним органам. Тарифна політика при фритредерстві, зазвичай, стабільна. Тарифи мають низькі, інколи символічні ставки, а митні надходження до бюджету формуються лише на підставі декількох статей.

Протекціоністська митна політика спрямована на створення умов, які стимулюють насамперед розвиток національної економіки шляхом обмеження її від іноземної конкуренції. Тому при виборі моделі взаємодії національної економіки з міжнародною не тільки передбачається встановлення високого рівня митного оподаткування товарів, які ввозять на внутрішній ринок країни (інколи й тих, які вивозять, – експортні податки), але й обмежено або повністю заборонено ввезення певних товарів, а також досить жорстка система митного контролю і митного оформлення.

Політика вільної торгівлі спрямована на всебічне стимулювання імпорту та експорту товарів шляхом встановлення мінімального рівня мита або звільнення від нього повністю і спрощення процедури митних формальностей. Тобто країна досягає внутрішньої економічної рівноваги (наприклад, стабільності темпів економічного зростання, повної зайнятості, стабільності цін), активно не використовуючи заходів тарифного регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Формування сучасної митної політики України враховує стан її економіки, геополітичне становище та необхідність залучення іноземних інвестицій, що неможливо зробити без політики фритредерства. Це пояснюється тим, що через країну проходять великі міжнародні транспортні потоки, наша держава, по суті, є великим транспортним коридором. Будь-які спроби ускладнити пересування товарів цими транспортними коридорами можуть призвести до важких наслідків для економіки. Водночас простежується тенденція до протекціонізму і захисту інтересів національного товаровиробника. На митну політику України впливають й суб'єктивні чинники, геополітичні тенденції, які змушують враховувати національні інтереси у фіскальній сфері, захищати економічні прагнення як країни загалом, так і її окремих регіонів.

● Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг в Україні (див. рис. 3.1) також свідчить про низьку ефективність митної політики.

Дані діаграми демонструють зниження зовнішньоекономічної активності. Обсяг експорту товарів і послуг за цей період (2014–2016 років) знизився в 1,53 раза, а імпорту – в 1,42 раза.

Щодо сальдо зовнішньої торгівлі у 2016 році, то за товарами воно мало негативне значення (–3 644,5 млн дол. США), а за послугами – незначне позитивне значення (583,3 млн дол. США). Найжвавішою зовнішня торгівля товарами була з такими країнами: Польща, Італія, Німеччина, Іспанія, Угорщина, Нідерланди, Румунія. Торгівля послугами найактивніша з Німеччиною, Великобританією, Кіпром, Польщею, Естонією, Нідерландами, Австрією, Швецією, Італією, Францією (див. табл. 3.1).

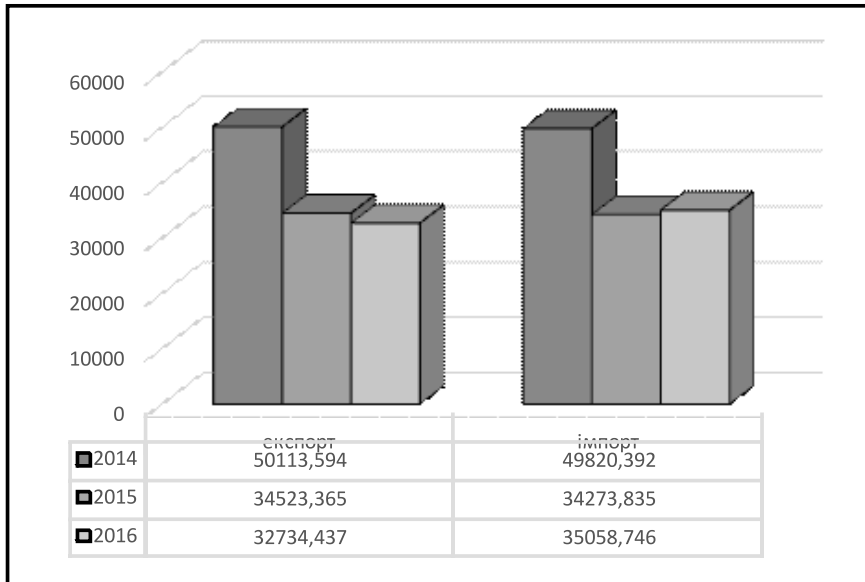


Рис. 3.1. Динаміка експорту та імпорту товарів і послуг в Україні, млн дол. США

Таблиця 3.1

Торговельне сальдо України за 2016 рік в розрізі окремих країн ЄС  
(млн дол. США)

Країни ЄС	Зовнішня торгівля товарами			Зовнішня торгівля послугами		
	Експорт	Імпорт	Сальдо	Експорт	Імпорт	Сальдо
<b>Усього по країнах ЄС</b>	<b>13496,2</b>	<b>17140,8</b>	<b>-3644,5</b>	<b>3004,9</b>	<b>2421,6</b>	<b>583,3</b>
в т. ч.:						
Австрія	361,3	465,0	-103,7	138,3	111,4	26,9
Великобританія	317,7	709,2	-391,4	462,9	563,1	-100,3
Естонія	98,0	66,6	31,4	145,7	48,9	96,8
Іспанія	1004,5	500,9	503,6	45,1	25,7	19,4
Італія	1929,5	1358,2	571,3	119,8	31,6	88,1
Кіпр	53,4	22,0	31,3	239,0	250,0	-11,0
Нідерланди	995,3	546,8	448,4	145,9	108,0	37,9
Німеччина	1423,7	4318,4	-2894,7	488,4	364,1	124,4
Польща	2200,0	2693,3	-493,3	220,6	138,6	81,9
Румунія	716,9	380,7	336,2	57,6	9,2	48,3
Угорщина	1053,0	801,9	251,0	113,3	51,7	61,6
Франція	453,6	1530,5	-1076,8	118,5	91,5	27,1
Швеція	71,2	419,0	-347,7	122,5	47,0	75,5

Складено на підставі даних Державної служби статистики України

Зважаючи на ситуацію, яка склалася в зовнішній торгівлі України, кризові явища в національній економіці та наявність численних дестабілізуючих чинників, державну митну політику необхідно розвивати в таких напрямках:

- стабілізація економічної ситуації в країні;
- державна підтримка тих галузей економіки і виробництв, які забезпечать внутрішній ринок конкурентоспроможною продукцією та замінять аналогічну імпорту;
- розвиток імпортозаміщуваних виробництв із подальшою їх орієнтацією на експорт за умови повного забезпечення потреби внутрішнього ринку в цих товарах [20];
- впровадження новітніх технологій та сучасного обладнання для підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- посилення механізму боротьби з шахрайством у системі митних органів;
- залучення додаткових іноземних інвестицій для розвитку перспективних і пріоритетних галузей економіки, які сформуєть потужний експортний сектор [11, с. 9];
- запровадження пільг для імпортерів продукції, яка є сировиною для виробництва експортної продукції;
- використання механізмів кредитування і страхування експорту за участі держави та державне гарантування за такими кредитами;
- сприяння інтеграції економіки у європейський та світовий економічний простір.

Врахування цих напрямів у розвитку митної справи сприятиме підвищенню ефективності проведення митної політики в контексті регулювання експортно-імпортних операцій. Перелічені вище заходи мають сприяти технологічній реконструкції українського виробництва, захисту національних економічних інтересів та інтеграції в міжнародні економічні об'єднання.



### 3.2. Націоналізм, його роль і вплив на економіку; інтеграція

Багатогранність зовнішньоекономічних відносин, тенденції розширення міждержавної співпраці, участь у світовій економічній інтеграції спричиняють необхідність постійного удосконалення та адаптації митної політики до вимог сучасності.



Підходи до розуміння сутності митної політики держави наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

## Підходи до розуміння сутності митної політики держави

Підхід, джерело	Тлумачення митної політики
Митний кодекс України, ст. 2 [15]	система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних і нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.
Митна енциклопедія [13]	система орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання, зорієнтована на забезпечення економічних інтересів і цілей держави.
Економічний підхід [3]	застосування державою зовнішньої і внутрішньої економічної політики, яка ґрунтується на виборі оптимальної моделі взаємовідносин зі світовою системою господарювання: протекціонізм, вільна торгівля або гармонійне їх поєднання. Залежно від вибору того або іншого напрямку і ступеня його впливу на практиці застосовують різні інструменти економічної політики, в тому числі й митно-тарифні регулятори.
Цільова спрямованість [3]	система політико-правових, економічних, організаційних та інших заходів у сфері митно-тарифних відносин, спрямованих на реалізацію і захист як внутрішніх, так і зовнішньоекономічних інтересів країни з метою проведення динамічних соціально-економічних перетворень за умов формування ринкових відносин.
Функціональна спрямованість [3]	система заходів економічної і зовнішньоекономічної політики, які вживає держава в митному оподаткуванні, контролі і митному оформленні.

Підсумовуючи різні погляди на зміст митної політики, можна визначити її так: **митна політика** – це система принципів, напрямів та інструментів впливу держави на зовнішньоекономічні відносини, враховуючи необхідність реалізації та захисту національних економічних інтересів.

*Об'єктом* у митній політиці є те, на що спрямований економічний вплив з боку митних органів як суб'єкта митної політики, тобто товари, послуги, транспортні засоби, інтелектуальна власність і фізичні особи, які перетинають митні кордони, *суб'єктом* – система митних органів як сукупність активних державних інститутів, що ухвалюють і реалізують рішення у сфері регулювання зовнішньоекономічних відносин.

Залежно від спрямованості інструментарію, який застосовують у тих чи інших ситуаціях митні органи, виділяють стратегічні і тактичні цілі митної політики (див. рис. 3.2.).



*Рис. 3.2. Головні стратегічні і тактичні цілі митної політики*

Досягнення стратегічних цілей, зазвичай, супроводжується коригуванням митної політики відповідно до одержаних проміжних результатів. Органи державної влади розробляють проміжні й тактичні цілі, а за необхідності і систему взаємопов'язаних тактичних цілей, послідовна реалізація яких надає змогу досягти кінцевої стратегічної мети.

Потреба у визначенні проміжних тактичних цілей викликана тим, що інструменти реалізації митної політики здебільшого не мають безпосереднього впливу на визначену стратегічну мету.

● На різних етапах розвитку митної політики України перед нею стояли різні пріоритетні цілі: посилення контролю за зовнішньоекономічною діяльністю суб'єктів господарювання, наповнення державного бюджету за рахунок митних платежів з імпоротної та експортної діяльності, захист національного товаровиробника від іноземної конкуренції (політика протекціонізму), удосконалення методів митного регулювання відповідно до міжнародних стандартів, пов'язаних із вступом у Світову організацію торгівлі (СОТ) та підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом.

*Механізм формування та реалізації митної політики* працює так:

- на етапі формування митної політики суспільні уявлення про митне регулювання та митну справу у взаємозв'язку та взаємозалежності з економічними інтересами і цілями держави впливають на визначення орієнтирів (рамкових стандартів) митного регулювання;
- у межах визначеної митної політики формують систему митного регулювання, яка, окрім механізмів тарифного і нетарифного регулювання, охоплює митну систему (інституційно);

- вплив держави в особі митних органів на інших суб'єктів митних відносин, причетних до переміщення товарів та транспортних засобів, з метою підпорядкування їхніх дій своїм економічним інтересам, запускає механізм митного регулювання, який реалізують через митну справу.

Можна виділити три базові функції митної політики – фінансову, регулятивну і захисну, а також контрольно-організаційну, інформаційно-статистичну та міжнародно-політичну (рис. 3.3).

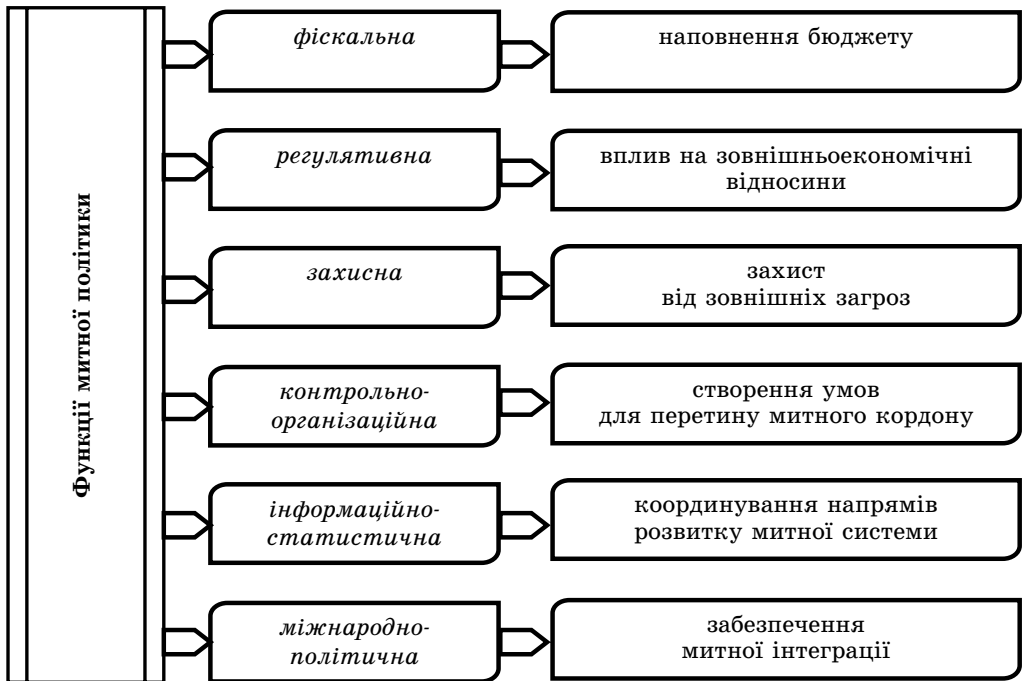


Рис. 3.3. Функції митної політики

Зміст *фінансової* функції митної політики полягає у наповненні державного бюджету за рахунок стягнення мита, податку на додану вартість, акцизного податку з товарів і послуг при переміщенні через митний кордон. (Від цих стягнень необхідно відрізняти такі митні платежі, як плата за митне оформлення, плата за зберігання товарів на митних складах, митне супроводження тощо, які не виконують фінансової функції, а є платою за послуги митниці.)

*Регулятивна* функція передбачає вплив з боку держави на зовнішньоекономічні відносини за допомогою засобів економічного та неекон-

номічного (адміністративного) характеру з метою їх регулювання для забезпечення національних інтересів, інтересів національних товаровиробників і створення сприятливих для них умов, забезпечення виконання державної політики у сфері економіки, виконання міжнародно-правових зобов'язань держави. Це регулювання відбувається за допомогою встановлення ставок митних платежів, ліцензування, квотування та впровадження інших нетарифних обмежень.

*Захисну функцію* іноді називають правоохоронною. Ця функція насамперед спрямована на захист держави від зовнішніх загроз і в широкому розумінні охоплює забезпечення національної безпеки держави, підтримання миру та міжнародної безпеки, суспільного порядку, захист інтересів споживачів, створення умов для законності порядку переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів, ефективну боротьбу з контрабандою, порушенням митних правил, міжнародним тероризмом, злочинністю тощо.

Головне завдання *контрольно-організаційної функції* – це формування умов, порядку переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон та їхня практична реалізація шляхом проведення митного контролю й митного оформлення товарів і транспортних засобів, тобто перевірки законності їх переміщення через митний кордон.

*Інформаційно-статистична функція* – важлива складова для координування напрямів розвитку митних органів. Це відносно нова функція, що стала суттєвою в розвитку інформаційних технологій, і дала змогу реалізувати on-line спілкування митниці та суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності шляхом уведення електронного декларування й отримання результатів митного оформлення через ці мережі.

*Міжнародно-політична функція* полягає в забезпеченні міжнародно-інтеграційного процесу, вживанні міжнародно-правових заходів розвитку митного співробітництва, залученні організаційної та фінансової допомоги для розвитку митної справи. Невтручання митних органів у внутрішньодержавні політичні процеси сприяє стабілізації політичної ситуації в країні [23].

Митна політика слугує забезпеченню і реалізації зовнішньоекономічних завдань та інтересів держави. Поміркована й урівноважена, а головне, стабільна митна політика сприяє зміцненню національної економіки, розвитку експортного потенціалу вітчизняної продукції, прискоренню і поглибленню інтеграції у світову економічну систему та активізації участі в міжнародних економічних і фінансових організаціях.

Діалектична природа митної політики зумовлює наявність, окрім національних інтересів і національної безпеки загалом, певних динамічних принципів, які розкривають зміст національних інтересів держави на

цьому етапі, та якими керуються компетентні органи державної влади при розробленні митної політики і втіленні її в життя. Такі принципи можна знайти в законодавчих актах з митних питань та певних програмних документах: посланнях Президента, програмах діяльності Кабінету Міністрів, інших концептуальних документах. Охарактеризуємо головні з них.

*Принцип єдності державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності та контролю за її провадженням.* Згідно ч. 1 ст. 8 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, Україна самостійно формує систему та структуру державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності на її території. Система органів впливу на зовнішньоекономічні відносини діє на підставі єдиної законодавчої бази.

*Принцип єдності тарифної політики України.* На митній території України діє митний тариф України у вигляді систематизованого переліку товарів і ставок мита, яким обкладають товари та інші предмети, що перетинають митний кордон нашої держави. Ставки митного тарифу України є єдиними для всіх суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності незалежно від форм власності, організації господарської діяльності та територіального розташування, за винятком випадків, передбачених законами України та її міжнародними договорами.

*Принцип єдності політики експортно-імпортного контролю.* В Україні діють єдині правила щодо порядку переміщення через митний кордон товарів та інших предметів. Увезення в Україну, вивезення з України і транзит через її територію товарів й інших предметів, окремих видів може бути заборонено чи обмежено законодавством України (наприклад, це може стосуватися вивезення зброї та військової техніки, технологій подвійного призначення, наркотичних речовин).

*Принцип єдності митної території України.* Він ґрунтується на понятті територіальної юрисдикції держави, митна територія встановлює сферу дії митного суверенітету держави. Цей принцип є важливим для забезпечення сплати митних платежів, застосування інших засобів митного регулювання. Територія України, в тому числі території штучних островів, устаткувань і споруд, які створюють в економічній (морській) зоні України і над якими Україна має виключну юрисдикцію щодо митної справи, становлять єдину митну територію.

*Принцип гармонізації та уніфікації митної діяльності України зі загальноприйнятими в міжнародній практиці нормами і стандартами.* Його основою є намагання України повноцінно інтегруватися до світової економічної системи, загальноєвропейських економічних процесів, для чого необхідно постійно удосконалювати та напрацьовувати нові національні митні стандарти відповідно до загальноприйнятих світових принципів і вимог.

*Принцип захисту державою прав та законних інтересів учасників зовнішньоекономічної діяльності.* Держава забезпечує рівний захист інтересів усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно зі законами України; створює рівний захист усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України згідно з нормами міжнародного права; захищає державні інтереси України на її території і за її межами лише відповідно до законів України, підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права.

*Принцип юридичної рівності і недискримінації, виключення невинуватого втручання держави у зовнішньоекономічну діяльність.* Цей принцип ґрунтується на ст. 42 Конституції України, яка гарантує кожному право на підприємницьку діяльність, що не заборонена законом. Відповідно Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" (ч. 4 ст. 2) визнає рівність перед законом усіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при провадженні зовнішньоекономічної діяльності. Також заборонено будь-які, крім передбачених цим Законом, дії держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками; підкреслено неприпустимість обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, окрім передбачених законодавством випадків.

### ● 3.3. *Об'єкти зовнішньоекономічної діяльності та їх захист*

Митна політика забезпечує виконання покладених на неї завдань за допомогою методів митного регулювання зовнішньоекономічних відносин. У сучасних умовах посилення глобалізаційних процесів та нестабільності національної економіки дуже важливо віднайти такі з них, які були б ефективними і дієвими для поживлення зовнішньоекономічної діяльності та відповідали б світовим стандартам. Так, Україна після вступу до Світової організації торгівлі мусить враховувати митну політику та вимоги цієї організації.

● Держави за роки свого функціонування сформували певний набір інструментарію для захисту національних товаровиробників і внутрішніх ринків та

одночасно для забезпечення доступу до зовнішніх ринків. Треба відзначити також тенденцію до лібералізації міжнародної економічної діяльності, яка супроводжується поступовим переходом від тарифних до нетарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Зниження тарифних ставок й активізація процесів створення різних режимів сприяння зовнішній торгівлі започаткували практику застосування так званого гнучкого протекціонізму, в основу якого покладено використання нетарифних методів. Україні варто врахувати і ці моменти на шляху удосконалення митного законодавства згідно з міжнародними вимогами.

Державна митна політика має великий вплив на ефективність зовнішньоекономічних відносин суб'єктів господарювання. Адже вона визначає форми та методи ведення міжнародної діяльності. Зокрема, шляхом упровадження економічно обґрунтованих і суто політичних заходів держава може регулювати експортно-імпорتنі потоки товарів та послуг. Установлюючи ставки ввізного мита, захищає внутрішніх товаровиробників і, навпаки, при переповненні внутрішнього ринку певними видами товарів надає експортні пільги виробникам цих товарів, що своєю чергою сприяє підвищенню рентабельності зовнішньоекономічної діяльності та продуктивності роботи підприємств загалом [9, с. 15–16]. Також у митній політиці часто використовують створення вільних економічних зон у межах міждержавних угод, які дають широкі можливості для реалізації експортно-імпорتنих операцій.

Застосування інструментів митного регулювання часто супроводжується втручанням у сферу приватного підприємництва та вимагає дотримання загальноприйнятих у міжнародній торгівлі норм і стандартів. Цей факт потребує наявності належного законодавчого забезпечення.

Рівень розвитку сучасної митної політики України можна охарактеризувати такими аспектами:

- значна частка у загальному обсязі товарообігу товарів переміщується з приховуванням інформації від фіскальних органів або шляхом контрабанди;
- велика кількість правопорушень у сфері інтелектуальної власності;
- невідповідність існуючої системи митного контролю сучасним стандартам пропускнуої спроможності;
- наявність певних шахрайських і корупційних схем у системі державного управління митною справою;
- великий обсяг тінізації зовнішньоекономічної діяльності вітчизняних підприємств тощо [6].

Митне регулювання зовнішньоекономічних відносин передбачає використання тарифних і нетарифних інструментів впливу на міжнародну економічну діяльність (див. рис. 3.4).

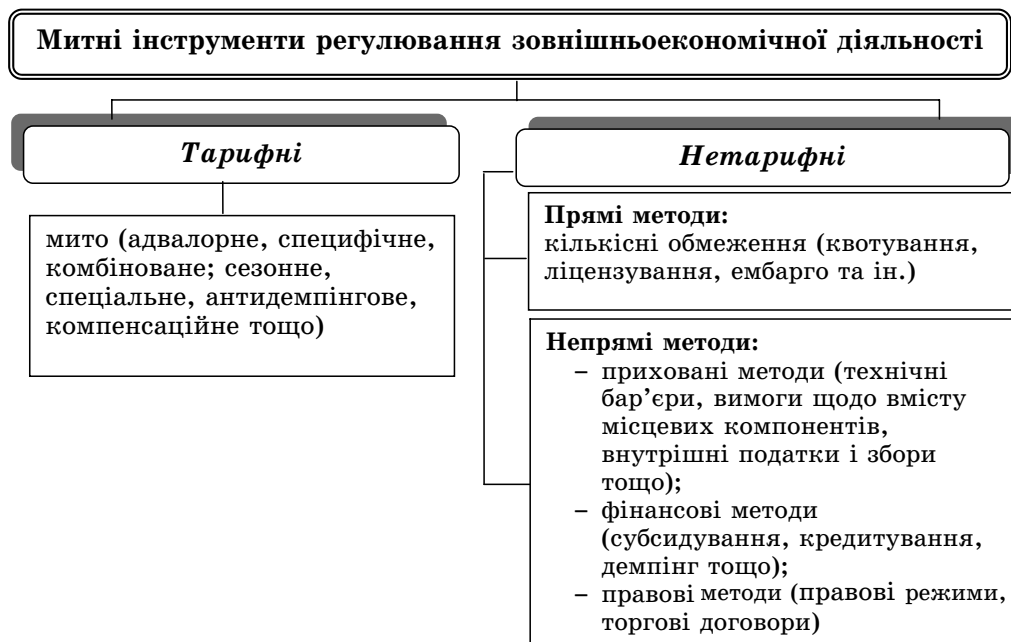


Рис. 3.4. Інструменти митного регулювання зовнішньої торгівлі

Тарифні (ще вживають назву “митно-тарифні”, щоб наголосити важливість митних платежів) методи є основою митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Виняткова роль митних тарифів визначила доцільність їхнього особливого розгляду, поза зв’язком з іншими методами економічного регулювання. Тарифне регулювання спрямоване переважно на захист внутрішнього ринку від іноземної конкуренції, у тому числі недобросовісної. У системі тарифного регулювання вирішальну роль відіграють ввізні мита.

Нетарифні (також їх називають “немитними”; мають здебільшого адміністративний характер) методи охоплюють державні правила, нормативи, заборони, за допомогою яких держава безпосередньо впливає на суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, регламентує різні сторони їхнього функціонування в інтересах суспільства. Ці методи в більшості випадків суперечать природі ринкових відносин і тому сфера їхнього застосування поступово звужується. Однак найсуттєвіший захід адміністративного впливу – контроль, у тому числі й митний, зберігає свою актуальність та значення і тепер.

Використання обох груп митних інструментів має правове забезпечення, покликане створити сприятливий правовий клімат



для реалізації економічних інтересів суб'єктів господарювання у сфері зовнішньоекономічних відносин. Правові норми, які регулюють зовнішньоекономічну діяльність, формують певний комплекс міжнародно-правових і національно-правових норм. Цей комплекс характеризується сукупністю пов'язаних ієрархій і взаємопідлеглістю міжнародних та національних правових норм, які взаємодіють між собою.

Найважливішим інструментом митного регулювання експортно-імпорتنних операцій є *митний тариф* – економічний інструмент державного регулювання зовнішньої торгівлі, що охоплює всю її товарну номенклатуру. Митний тариф може ефективно регулювати імпорт та експорт, і тому за своєю структурою поділяється на імпорتنний та експортний митний тариф.

*Мито* є найдавнішим інструментом торговельної політики. Це податок, який держава накладає на товар, якщо він перетинає державний кордон або кордон митної зони. Цей податок, як одне із найстаріших джерел доходів держави, забезпечував довгий час винятково фіскальну функцію. Однак з огляду на розвиток митної справи мито стало потужним інструментом регулювання економіки, зокрема зовнішньої торгівлі. Нарахування мита штучно підвищує ціну товарів при переміщенні їх через митний кордон, що впливає на попит та пропозицію.

Серед основних *функцій мита* сьогодні є:

- формування доходів держави;
- коригування рівноваги платіжного балансу;
- захист вітчизняних товаровиробників;
- захист вітчизняних робочих місць;
- перерозподіл доходів;
- підтримання національної економічної безпеки.

Мито поділяють за різними критеріями: напрямом товарних потоків, способом стягнення, характером, походженням тощо. (Розгорнуту класифікацію мита наведено у розділі 7).

Експортні мита вважають такими, що суперечать природі ринкових відносин, міжнародні і регіональні союзи й угоди не рекомендують їх використовувати в міжнародній торгівлі.

У більшості випадків імпорتنі товари мають вітчизняні аналоги і конкурують з останніми. Ввізні мита на такі товари потрібно визначати з урахуванням співвідношення між світовими і національними витратами та цінами. Ці співвідношення по групах і видах продукції можуть, зазвичай, коливатися у широкому діапазоні, що визначає необхідність диференціації ставок ввізного мита.

У разі обмеженого асортименту завезеної продукції і масовості ввезення ставки мита можуть встановлювати індивідуально для конкретних суб'єктів чи виробів з орієнтацією на їх індивідуальні вихідні головні параметри.

Мито є найважливішим економічним регулятором зовнішньоекономічної діяльності, за допомогою якого реалізують технічну політику держави у сфері зовнішньоекономічного обміну, і тому ставки ввізного мита не можуть бути інертними до технічного рівня та фізичного стану імпортованих машин й устаткування, а тим більше створювати переваги для імпорту морально застарілих і фізично зношених машин та устаткування.

Митні регулятори використовують як інструменти реалізації зовнішньоекономічної політики, спрямованої на захист економічних інтересів держави, і особливу їх роль обґрунтовано передусім функціональною спрямованістю.

*Заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності* дають змогу захистити національний ринок, національного виробника, а також виконати певні міжнародні зобов'язання України. Нетарифне регулювання полягає у встановленні державою кількісних обмежень, технічних бар'єрів та застосуванні інших методів фінансового і правового характеру для регулювання міжнародних економічних відносин.

*Кількісні обмеження* – адміністративна форма нетарифного державного регулювання торговельного обороту, яка визначає товари, дозволені до експорту або імпорту. Ці обмеження застосовують за рішенням уряду однієї країни або на підставі міжнародних угод, які координують торгівлю певними групами товарів. Такі заходи є прямими методами регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

До кількісних обмежень належать: квотування, ліцензування, які є обмеженнями на певний термін кількості, обсягу або вартості товарів і полягають в отриманні відповідного документа (ліцензії); ембарго (заборона ввезення в країну чи вивезення з неї золота, іноземної валюти, деяких видів товарів (наприклад, зброї), яке використовують як засіб міжнародного тиску, примусу) та інші.

Ширше інформацію щодо застосування нетарифних (немитних) інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності розкрито у розділі 10.

Взаємодія тарифних і нетарифних регуляторів зовнішньоекономічних відносин у межах митної політики держави пов'язана з їхніми спільними та специфічними особливостями (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3

## Порівняння тарифних і нетарифних інструментів митної політики

<i>Тарифні</i>	<i>Нетарифні</i>
<i>Спільне</i>	
регулювання зовнішньоекономічних відносин	
використання у сучасних інтеграційних умовах (щодо нетарифних, то з певними обмеженнями видів інструментів)	
забезпечення захисту економічного суверенітету держави	
спрямовані на виконання міжнародних зобов'язань України	
<i>Відмінне</i>	
універсальний інструмент регулювання міжнародних економічних зв'язків незалежно від конкретної форми взаємовідносин	інструмент, зазвичай, має конкретне спрямування і мету
більше відповідають ринковій моделі господарювання	мають адміністративний характер впливу на зовнішньоекономічні відносини
оперативно впливають на зовнішньоекономічні відносини	ефект від застосування тих чи інших заходів може бути у тривалій перспективі
беруть участь у механізмі ціноутворення на світовому ринку	більшою мірою впливають на можливості переміщення товарів чи інших предметів через митний кордон загалом



### Оаñoî â³ çàì èòàí í ÿ

#### 1. Митна політика – це ...

- 1) законодавчо закріплена система регулювання митних режимів;
- 2) сукупність відносин, які складаються у системі зовнішньоекономічних зв'язків;
- 3) система напрямів, принципів та інструментів впливу держави на зовнішньоекономічну сферу;
- 4) сукупність тарифних і нетарифних інструментів регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

#### 2. До головних стратегічних цілей митної політики належать ...

- 1) стимулювання розвитку національної економіки;
- 2) захист внутрішнього ринку;
- 3) митний контроль і регулювання товарообміну;
- 4) усі перелічені.

#### 3. Які функції виконує митна політика у державі?

- 1) посередницьку;
- 2) фіскальну;
- 3) монетарну;
- 4) компенсаційну.

**4. Захисна функція митної політики спрямована на ...**

- 1) участь у реалізації торговельно-політичних завдань щодо стимулювання розвитку національної економіки;
- 2) вплив держави на зовнішньоекономічні відносини за допомогою заходів економічного та адміністративного характеру;
- 3) забезпечення ефективності регулювання товарообміну на митній території держави;
- 4) захист держави від зовнішніх загроз, боротьбу з порушеннями митних правил.

**5. Регулятивна функція митної політики держави передбачає ...**

- 1) участь у реалізації торговельно-політичних завдань щодо стимулювання розвитку національної економіки;
- 2) наповнення бюджету;
- 3) вплив держави на зовнішньоекономічні відносини за допомогою заходів економічного та адміністративного характеру;
- 4) захист держави від зовнішніх загроз, боротьбу з порушеннями митних правил.

**6. Яка з наведених моделей належить до виду митної політики?**

- 1) чиста монополія;
- 2) олігополія;
- 3) протекціонізм;
- 4) картель.

**7. Інструменти митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності поділяють на ...**

- 1) дозволені і заборонені;
- 2) стримуючі і стимулюючі;
- 3) тарифні і нетарифні;
- 4) загальні і специфічні.

**8. Які з інструментів митної політики охоплюють систему державних правил, нормативів і заборон?**

- 1) економічні;
- 2) загальні;
- 3) нетарифні;
- 4) спеціальні.

**9. До тарифних інструментів митної політики належать ...**

- 1) квота;
- 2) ембарго;
- 3) демпінг;
- 4) мито.

**10. Спільним для тарифних і нетарифних регуляторів зовнішньоекономічної діяльності є ...**

- 1) захист економічного суверенітету України;

- 2) безпосередній вплив на зовнішньоекономічні відносини;
- 3) виконання міжнародних зобов'язань України;
- 4) усе перелічене.



## Задачі у әеу пәі тәі іодіер

1. Обґрунтуйте роль митної політики у реалізації зовнішньоекономічних інтересів держави.
2. Поясніть взаємозв'язок митної і зовнішньоекономічної політики держави.
3. Які головні завдання митної політики України на сучасному етапі?
4. Наведіть підходи до визначення суті митної політики.
5. Охарактеризуйте принципи формування і реалізації митної політики.
6. Поясніть зміст важливих функцій митної політики.
7. Перелічіть моделі побудови зовнішньоекономічної політики та митні інструменти їхньої реалізації.
8. Проаналізуйте методи регулювання зовнішньоекономічної діяльності.
9. Розкрийте переваги тарифних регуляторів у митній справі.
10. Які заходи регулювання зовнішньоекономічної діяльності є нетарифними?



## Әзәдәәдәә

1. *Бережнюк І. Г.* Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. *Борисенко О. П.* Зовнішньоекономічна політики держави: концепція, стратегія, механізми реалізації : монографія / О. П. Борисенко. – Донецьк : Юго-Восток, 2012. – 404 с.
3. *Гребельник О. П.* Митна справа : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
4. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.

5. *Гребельник О. П.* Митно-тарифна політика за умов трансформації економічної системи : монографія / О. П. Гребельник. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2001. – 488 с.
6. *Єдинак В. Ю.* Вплив митної політики на зовнішньоекономічну діяльність підприємств / В. Ю. Єдинак, Н. М. Плешкова, С. П. Ніжніченко // *Ефективна економіка*. – 2014. – № 11.
7. Інформація з офіційного сайту Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. *Каленський М. М.* Митний контроль та митне оформлення : навч. посібник / за ред. М. М. Каленського, П. В. Пашка. – Київ : Т-во “Знання”, КОО, 2002. – 284 с.
9. *Кислий В. М.* Вплив митної політики на ефективність зовнішньоекономічної діяльності / В. М. Кислий, Т. І. Жарик // *Вісник Сумського державного університету*. – 2008. – С. 14–20. – (Сер. “Економіка” ; № 2, Т. 1).
10. *Ківалов С. В.* Митна політика України : підручник / С. В. Ківалов, Б. А. Кормич. – Одеса : Юридична література, 2002.
11. *Крисоватий А. І.* Фіскальна ефективність ПДВ із ввезених на митну територію України товарів / А. І. Крисоватий, І. А. Гуцул // *Економіст*. – 2015. – № 5. – С. 7–9.
12. *Луцик А. І.* Митна політика як стимулятор економіки в умовах інтеграційних процесів / А. І. Луцик // *Економічний аналіз*. – 2010. – Вип. 7. – С. 91–93.
13. Митна енциклопедія. Т. 2 / редкол.: І. Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. [у двох томах] – Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2013. – 536 с.
14. Митна служба України в системі державного управління : підручник / С. М. Серьогін, В. В. Ченцов, П. В. Пашко, Н. А. Липовська та ін. – Дніпропетровськ : АМСУ, 2008. – 361 с.
15. Митна політика [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/>
16. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
17. *Мокій А. І.* Митна політика в системі захисту внутрішнього ринку / А. І. Мокій, Ю. В. Полякова, І. Ю. Фільченко // *Глобальні та національні проблеми економіки*. – 2015. – Вип. 6. – С. 70–74.
18. *Науменко В. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В. П. Науменко, П. В. Пашко, В. А. Руссков. – 2-ге вид, переробл. і доп. – Київ : Знання, 2006. – 394 с.

19. Основи митної справи в Україні : підручник / за ред. П. В. Пашка. – Київ : Знання, 2008. – 651 с.
20. Пашко П. В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П. В. Пашко. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 628 с.
21. Пісьмаченко Л. М. Державне управління зовнішньоторговельною діяльністю в Україні : монографія / Л. М. Пісьмаченко. – Донецьк : Юго-Восток, 2008. – 366 с.
22. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-ХІІ : Документ 959-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.01.2017, підстава 1724-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
23. Єгоров О. Б. Митна економіка (Україна – СОТ – ЄС) : посібник / О. Б. Єгоров. – Одеса : ПЛАСКЕ ЗАТ, 2005. – 226 с.





Зважаючи на це, *поміщення товарів, предметів, транспортних засобів у визначений митний режим передбачає:*

- чітке окреслення мети і порядку переміщення товарів, предметів та транспортних засобів через митний кордон;
- застосування визначеної митної процедури до переміщуваних об'єктів;
- права й обов'язки особи, яка переміщує товари, предмети, транспортні засоби через митний кордон, її взаємодію з органами митного контролю;
- митне оподаткування/звільнення від митного оподаткування відповідних об'єктів залежно від обраного митного режиму та застосування нетарифних заходів митної політики;
- особливості митного оформлення й використання товарів, предметів, транспортних засобів після поміщення у визначений митний режим.

Митний режим підтверджують на підставі відповідних документів, які подають митному органу для митного оформлення й контролю.

Декларант (особа, яка самостійно декларує або від імені якої декларують) має право обрати митний режим, у який бажає помістити товари, з дотриманням умов такого режиму та у визначеному законодавством порядку.

Поміщення товарів у митний режим відбувається шляхом їхнього декларування та виконання відповідних митних формальностей.

За митним статусом (належністю) товари поділяють на українські та іноземні. Усі товари на митній території України (за винятком територій вільних митних зон) вважають такими, що мають статус українських товарів, якщо відповідно до законодавства не встановлено інше.

Митний режим визначають з урахуванням різних *чинників*, головними з яких є:

- характер зовнішньоекономічної угоди, за якою переміщують товари;
- цілі та способи ввезення/вивезення товарів;
- напрямок переміщення товарів через митний кордон України;
- платоспроможність контрагентів угоди;
- економічна доцільність відповідного митного режиму;
- вимоги державного регулювання щодо переміщуваних товарів;
- перспективи використання переміщуваних через митний кордон об'єктів тощо.

Роль митного органу у прийнятті товарів до митного оформлення полягає в ухваленні рішення про можливість поміщення конкретного товару в митний режим, обраний декларантом, тобто в наданні дозволу на застосування митного режиму або про відмову в такому дозволі.

Використання митних режимів дає змогу залежно від мети, терміну ввезення чи вивезення товарів або інших обставин, впроваджувати заходи правового регулювання, а це, своєю чергою, допомагає повніше враховувати потреби та інтереси суб'єктів ЗЕД для розвитку зовнішньоторговельного обміну.

Митний кодекс України визначає *14 видів митних режимів*, зокрема:

- 1) імпорт (випуск для вільного обігу);
- 2) реімпорт;
- 3) експорт (остаточне вивезення);
- 4) реекспорт;
- 5) транзит;
- 6) тимчасове ввезення;
- 7) тимчасове вивезення;
- 8) митний склад;
- 9) вільна митна зона;
- 10) безмитна торгівля;
- 11) переробка на митній території;
- 12) переробка за межами митної території;
- 13) знищення або руйнування;
- 14) відмова на користь держави.

Зважаючи на особливості митних режимів, їх можна певною мірою систематизувати (див. табл. 4.1 і Додаток З).

По-перше, залежно від *ролі митних режимів у господарській діяльності* В. Г. Драганов поділяє митні режими на дві групи [4, с. 656]. Для першої характерний загальний, без будь-яких винятків та обмежень, порядок застосування митних засобів і методів регулювання. З економічного погляду, митні режими цієї групи відносно самостійні й завершені комерційними операціями (випуск для вільного обігу, реімпорт, експорт, реекспорт).

Другу групу становлять так звані “економічні” митні режими, які вирізняються гнучкішим використанням митно-правових інструментів регулювання і є результатом їхньої адаптації до різних потреб учасників зовнішньоекономічної діяльності. Пропонуючи своїм користувачам певні економічні вигоди (наприклад, звільнення від сплати мита), митні режими цієї групи допускають використання товарів лише з чітко визначеною метою.

По-друге, є розподіл митних режимів на 3 групи залежно від *цілей та економічно-правових аспектів реалізації митних відносин*.

До першої групи належать митні режими: імпорт, експорт, реімпорт, реекспорт, вільна митна зона, які передбачають перехід права власності на товари в процесі виконання зовнішньоекономічних операцій і мають завершений характер.

Таблиця 4.1

## Класифікація митних режимів

Критерій класифікації	Деталізація критерію класифікації	Митні режими
I. Роль у зовнішньогосподарській діяльності	1.1) загальної дії	Імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт;
II. Цілі та економічно-правові аспекти реалізації митних відносин	1.2) економічного спрямування	транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави;
	2.1) перехід права власності, завершеність	Імпорт, експорт, реімпорт, реекспорт, спеціальна митна зона;
	2.2) визначена мета застосування	транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території;
	2.3) припинення зовнішньоекономічних операцій	знищення або руйнування, відмова на користь держави;
III. Завершеність митного контролю	3.1) вільне використання власником	Імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт;
	3.2) обмеженість використання	транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави;
IV. Завершеність митного режиму	4.1) завершені	експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт, знищення або руйнування, відмова на користь держави, вільна митна зона;
	4.2) незавершені	тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, режими переробки, митного складу, транзиту
V. Залежно від напрямку зовнішньоторговельних операцій	5.1) пов'язані із вивезенням товарів	експорт, реекспорт, тимчасове вивезення, переробка за межами митної території;
	5.2) пов'язані із ввезенням товарів	Імпорт, реімпорт, тимчасове ввезення, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території;
	5.3) пов'язані із ввезенням і вивезенням товарів	митний склад, знищення або руйнування, відмова на користь держави;
	5.4) інші	транзит

До другої групи можна віднести митні режими, які застосовують у межах надання певних послуг у зовнішньоекономічній діяльності й допускають використання товарів тільки за визначеною метою та дотриманням обмежень, установлених законодавством України (митний склад – зберігання товарів під митним контролем; безмитна торгівля – зберігання товарів і торгівля ними у пунктах пропуску через митний кордон; транзит – перевезення товарів під митним контролем територією України; тимчасове ввезення, тимчасове вивезення – переміщення товарів для проведення виставок). До цієї ж групи входять митні режими переробки на митній території, переробки за межами митної території.

До третьої групи належать митні режими знищення або руйнування, відмови на користь держави та реімпорту (за певних умов), які застосовують у разі припинення зовнішньоекономічних операцій через неефективність або неможливість виконання подальших дій із товарами на внутрішньому ринку (наприклад, через відсутність необхідних документів, втрату товарами споживчої якості).

По-третє, в *аспекті митно-правової проблематики застосування* митні режими можна класифікувати за завершеністю митного контролю.

До першої групи відносять режими, під час застосування яких товари після митного оформлення переходять у повне розпорядження власника без подальшого контролю з боку митних органів за їхнім використанням (ч. 5 ст. 43 Митного кодексу України). Це режими імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту.

Митні режими, які належать до другої групи, допускають використання товарів відповідно до визначеної мети та зі забезпеченням суворого додержання умов, які встановили митні органи: транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави. Згідно з вимогами до застосування вказаних режимів вони потребують подальшого контролю з боку митних органів за їхнім використанням і після виконання свого завдання вимагають завершення митного контролю шляхом оформлення митної декларації відповідно до митного режиму, що забезпечує зняття товару з контролю в митних органах.

По-четверте, В. П. Науменко залежно від завершеності митного режиму поділяє їх на 2 групи [6, с. 126]:

- завершені митні режими (експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт, знищення або руйнування, відмова на користь держави, вільна митна зона);
- незавершені митні режими (тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, режими переробки, митного складу, транзиту).

По-п'яте, проф. Гребельник О. П. об'єднує митні режими у 5 груп [2, с. 481]:

- 1) режими основного обсягу зовнішньоекономічних операцій (імпорт, експорт, реімпорт, реекспорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення);
- 2) режими, відповідно до яких можна надавати митні послуги (безмитна торгівля, митний склад);
- 3) режими переробки (переробка на митній території, переробка за межами митної території);
- 4) режими припинення операцій у сфері митно-тарифних відносин (знищення або руйнування, відмова на користь держави);
- 5) спеціальні режими (транзит, вільна митна зона).

По-шосте, на думку Є. А. Болибока, митні режими, визначені Митним кодексом України, доцільно класифікувати також на п'ять груп [1, с. 164].

До першої належать режими, які використовують при виконанні основного обсягу зовнішньоторговельних операцій, пов'язаних з продажем українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності товарів в інші країни і з закупівлею товарів для потреб вітчизняного виробника. Це експорт, реекспорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, імпорт, реімпорт, спеціальна митна зона.

До другої вносять митні режими, за яких переміщення товарів через кордон поєднується з виконанням митними органами конкретних операцій в інтересах відповідних організацій або осіб з наданням для них певних послуг. Це режими митного складу, безмитної торгівлі.

До третьої доцільно віднести режими, у межах яких товари переміщують через кордон у зв'язку з їхньою переробкою в іншій країні. Це переробка на митній території або за межами митної території України.

Четверта об'єднує режими, які використовують при припиненні зовнішньоекономічних операцій у зв'язку з неможливістю дозволу реалізації транзиту або його неефективністю на ринку України. Це такі, як знищення або руйнування, відмова на користь держави.

До п'ятої групи відносять митні режими, за яких товари не купують і не реалізують суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України, а переміщують транзитом через територію України. До цієї групи належить транзит.

По-сьоме, вартим уваги є поділ митних режимів *залежно від механізму митного оподаткування* – оподаткування митними платежами, звільнення від оподаткування, умовне повне чи умовне часткове звільнення від оподаткування митними платежами.

Звільняють від оподаткування митними платежами переміщення товарів у митних режимах реімпорту, транзиту, вільної митної зони, відмови на користь держави тощо.

● Умовне звільнення від оподаткування митними платежами – звільнення від сплати нарахованого податкового зобов'язання у разі поміщення товарів у митні режими, які передбачають звільнення від оподаткування митними платежами за умови дотримання вимог митного режиму. Тобто, умовне звільнення передбачає звільнення від сплати митних платежів у випадку дотримання певних умов та обмежень, встановлених відповідними митними режимами, під час використання товарів і розпорядження ними після їх випуску.

Детальніше оподаткування митними платежами товарів залежно від обраного митного режиму наведено у Додатку 4.

Використовують й інші класифікаційні критерії: територія дії (митний склад, вільна митна зона, магазин безмитної торгівлі), час дії (триваючі – тимчасове ввезення, тимчасове вивезення, переробка на митній території, переробка за межами митної території), напрям переміщення товару тощо.

Митний режим, у який поміщено товари, може бути змінено на інший, обраний декларантом відповідно до митного законодавства, за умови дотримання заходів тарифного і нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, встановлених для товарів, які поміщують в інший митний режим, виконання усіх належних процедур щодо заявленого митного режиму і подання митному органу відповідних документів, які підтверджують обраний митний режим. Можливі зміни обраних митних режимів на інші, визначені митним законодавством України, відображено у табл. 4.2.

З табл. 4.2 видно, що є митні режими, які можна вважати остаточними, наприклад, митні режими реекспорту, реімпорту, знищення або руйнування, відмова на користь держави.

Завершення деяких митних режимів передбачає поміщення товарів в один-два можливих інших митних режимів, зокрема, режим імпорту в режим реекспорту, режим експорту – в режими реімпорту чи митного складу. Такі поміщення товарів у конкретні митні режими передбачено положеннями Митного кодексу України.

Інші митні режими можуть завершуватися “переходом” товарів у 3 і більше видів митних режимів:

- 1) транзиту – в митні режими імпорту, тимчасового ввезення, митного складу, безмитної торгівлі, переробки на митній території



- України, знищення або руйнування, відмови на користь держави (поміщення у такі митні режими можливе за умови дотримання вимог, встановлених Митним кодексом України);
- 2) тимчасового ввезення – у митні режими імпорту, реекспорту (що передбачено положеннями Митного кодексу України), режими митного складу, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави (поміщення у які можливе за умови дотримання законодавчих вимог);
  - 3) тимчасового вивезення – у митні режими реімпорту, експорту та переробки за межами митної території, що передбачено положеннями митного законодавства України;
  - 4) митного складу – у митні режими імпорту, транзиту (визначено положеннями митного законодавства України), митні режими експорту, реекспорту, тимчасового ввезення, безмитної торгівлі, переробки на митній території та переробки за межами митної території, знищення або руйнування, відмови на користь держави, за умови дотримання вимог, встановлених Митним кодексом України;
  - 5) вільної митної зони – у митні режими імпорту, реекспорту, транзиту відповідно до положень митного законодавства України;
  - 6) безмитної торгівлі – у митні режими імпорту, реекспорту, транзиту, знищення або руйнування, що передбачено Митним кодексом України;
  - 7) переробки на митній території – у митні режими імпорту, реекспорту, знищення або руйнування, відмови на користь держави, поміщення у які визначено митним законодавством України;
  - 8) переробки за межами митної території – у митні режими імпорту, реімпорту та експорту, що також передбачено положеннями Митного кодексу України.

Класифікація митних режимів допомагає повніше розкрити механізм реалізації митного режиму, специфіку регулювання зовнішньоекономічних відносин, застосування дозвільних чи обмежувальних дій, умови й необхідність сплати митних платежів, вживання нетарифних заходів митної політики, проведення необхідних митних процедур і виконання відповідних митних формальностей.



## 4.2. Імпорт товарів

### 4.2.1. Режими основного обсягу зовнішньоторговельних операцій

У зовнішньоекономічній діяльності найчастіше використовують такі митні режими: імпорт, реімпорт, експорт, реекспорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення.

**Імпорт (випуск для вільного обігу)** – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускають для вільного обігу на митній території України [5].

Митний режим імпорту може бути застосований до товарів, які надходять на митну територію України, та до товарів, які зберігають під митним контролем або поміщені в інший митний режим, а також до продуктів переробки товарів у разі переробки на митній території.

Процедуру поміщення товарів у митний режим імпорту наведено на рис. 4.1.

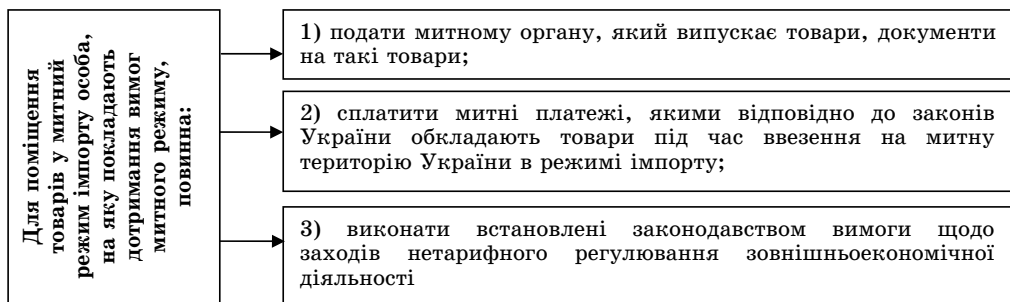


Рис. 4.1. Поміщення товарів у митний режим імпорту

Якщо іноземні товари після ввезення їх на митну територію України були пошкоджені або втрачені внаслідок аварії чи дії обставин непереборної сили або внаслідок протиправних дій третіх осіб, що підтверджується документально, за рішенням декларанта вони можуть бути заявлені митному органу у митний режим імпорту в пошкодженому стані чи у фактичній кількості з

додержанням щодо них встановлених відповідно до закону заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. У разі втрати товарів після ввезення їх на митну територію України внаслідок протиправних дій третіх осіб митні платежі, встановлені на імпорт таких товарів, підлягають сплаті в повному обсязі у порядку, визначеному Митним кодексом України. За рішенням декларанта або уповноваженої ним особи допускають поміщення пошкоджених товарів в інші митні режими.

У разі встановлення відповідно до закону заборон чи обмежень щодо ввезення на митну територію України відповідних товарів такі товари, випущені у вільний обіг на митній території України за попередніми, тимчасовими або періодичними митними деклараціями, підлягають поміщенню у митний режим імпорту відповідно до умов, які діяли на момент їх випуску у вільний обіг.

Товари, поміщені у митний режим імпорту, набувають *статусу українських товарів*.

Імпорт забезпечує для виробників та індивідуальних споживачів, а також для країни, низку *переваг*: доступ до дешевих і якісніших товарів готових виробів, сировинних та інших матеріалів, комплектуючих деталей; наповнення ринку дефіцитними товарами або товарами, які взагалі не виробляють на національній території; зростання конкуренції і стимулювання завдяки цьому оптимізації, підвищення виробництва на національній території; налагодження сталих виробничих зв'язків щодо кооперування виробництва з іноземними партнерами; розвиток технологій завдяки поширенню ввезення науково-містких товарів.

Якщо країна, що імпортує, не має контрбалансу у вигляді експорту, це може призвести до балансових труднощів і відповідно до обмеження імпорту у вигляді певної форми протекціонізму (типу імпортних тарифів або накладення квот на імпорт).

Вартість імпорту разом із вартістю експорту формує зовнішньоторговельний оборот. Економіки зі значною питомою вагою зовнішньоторговельного обороту належать до відкритих економік.

**Реімпорт** – це митний режим, відповідно до якого товари, вивезені або оформлені для вивезення за межі митної території України, випускають у вільний обіг на митній території України зі звільненням від сплати митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [5].

Митний режим реімпорту може бути застосований до товарів, які надходять на митну територію України, та до товарів, які зберігають під митним контролем або поміщені в інший митний режим.

Вимоги до товарів, які можуть бути поміщені у митний режим реімпорту, такі (рис. 4.2):

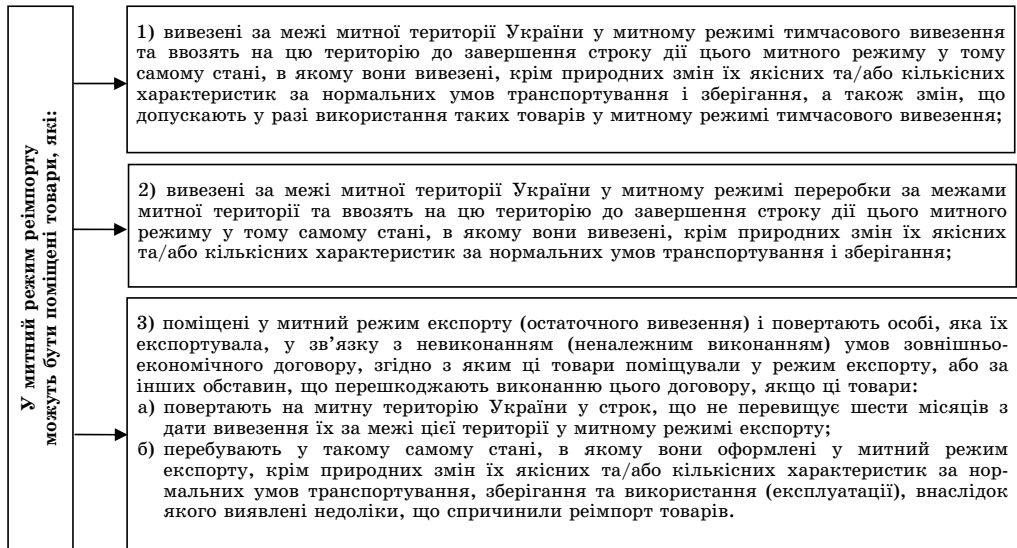


Рис. 4.2. Вимоги до товарів, які можуть бути поміщені у митний режим реімпорту

Товари, зазначені в п. 2 рис. 4.2, можуть бути також поміщені у митний режим реімпорту у разі, якщо:

- 1) під час перебування таких товарів за межами митної території України з ними виконували операції, необхідні для їхнього збереження, а також технічне обслуговування чи ремонт, необхідність у яких виникла під час перебування за межами митної території України;
- 2) стан таких товарів змінився внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту;
- 3) у митний режим реімпорту поміщують лише частину товарів, раніше випущених для вивезення за межі митної території України.

● Застосування митного режиму реімпорту можливе за умови ідентифікації митним органом товарів, заявлених у цей митний режим, як таких, що раніше випущені за межі митної території України.

До товарів, які вивозять за межі митної території України з наміром подальшого реімпорту, засоби забезпечення ідентифікації можуть бути застосовані в момент їх випуску.

Для поміщення товарів у митний режим реімпорту особа, на яку покладають обов'язок щодо дотримання вимог митного режиму, повинна (див. рис. 4.3):

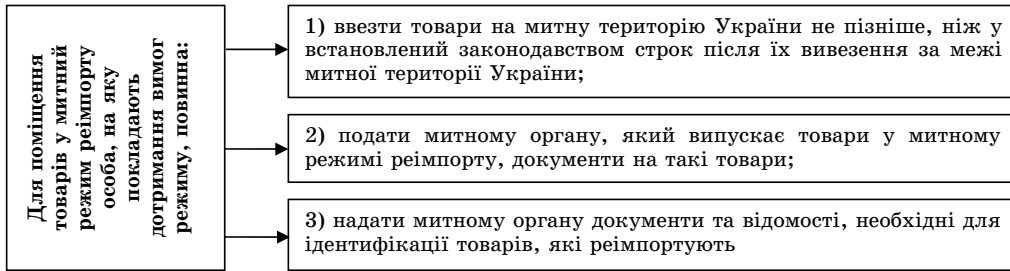


Рис. 4.3. Поміщення товарів у митний режим реімпорту

Реімпорт товарів, поміщених у митний режим експорту, може виконати експортер цих товарів або його правонаступник. В інших випадках дозволяють застосовувати митний режим реімпорту при ввезенні на митну територію України товарів іншій особі, ніж та, що їх вивезла, якщо це виправдано обставинами.

Декларування товарів у митний режим реімпорту може відбуватися у будь-якому митному органі.

Замість митної декларації для декларування у митний режим реімпорту упаковок, контейнерів, піддонів та транспортних засобів комерційного призначення використовують документи, які підтверджують попереднє вивезення зазначених товарів за межі митної території України.

Українські товари, поміщені у митний режим реімпорту, *зберігають статус українських товарів*. Іноземні товари, які реімпортують, після поміщення у митний режим реімпорту *набувають статусу українських товарів*. Підтвердженням українського статусу товарів є митна декларація, за якою ці товари випущено у вільний обіг.

Після поміщення у митний режим реімпорту товарів суми вивізного мита, сплачені при експорті цих товарів, повертають особам, які їх сплачували, або їхнім правонаступникам, у визначеному законодавством порядку. Акцизний податок і податок на додану вартість при поміщенні товарів у митний режим реімпорту справляють відповідно до Податкового кодексу України.

Необхідність розміщення товарів у цей митний режим може виникнути у зв'язку з різними обставинами, пов'язаними з реалізацією зовнішньоекономічних угод. До найбільш ймовірних *випадків розміщення в митний режим реімпорту* товарів, раніше вивезених за межі митної території України в митному режимі експорту, можна віднести:

ввезення товарів, не пропущених на митну територію суміжної держави; ввезення товарів, стан яких змінився внаслідок аварії; ввезення товарів, стан яких змінився внаслідок дії обставин нездоланної сили; ввезення товарів, що перебували на консервації за кордоном; повернення товарів, вивезених раніше на консигнацію, але не проданих за межами України; повернення товарів, що не відповідають умовам зовнішньоекономічного договору (контракту), чи з інших причин тощо.

**Експорт (остаточне вивезення)** – це митний режим, відповідно до якого українські товари випускають для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення [5].

Митний режим експорту може бути застосований до товарів, призначених для вивезення за межі митної території України, та до товарів, які вже вивезені за межі цієї території і перебувають під митним контролем, за винятком товарів, заборонених до поміщення у цей митний режим відповідно до законодавства.

Процедура поміщення товарів у митний режим експорту передбачає (рис. 4.4):

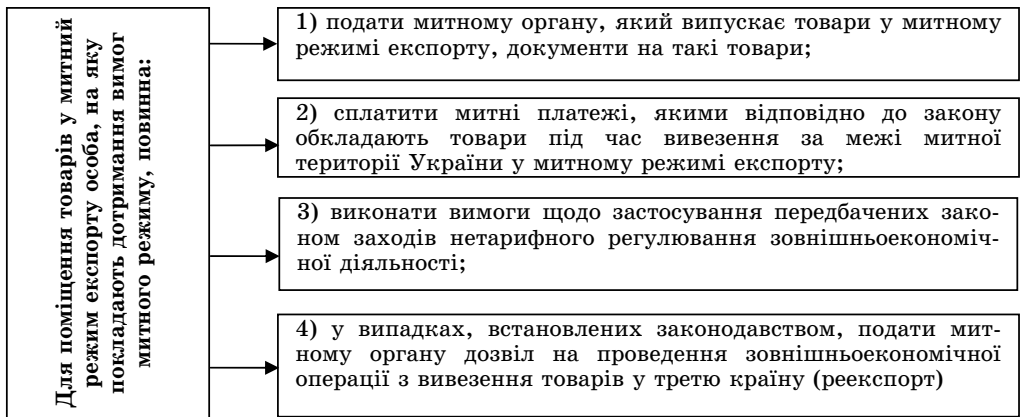


Рис. 4.4. Поміщення товарів у митний режим експорту

Митні органи не вимагають обов'язкового підтвердження прибуття товарів, які експортують, у пункт призначення за межами митної території України.

У разі встановлення актами законодавства заборон чи обмежень щодо вивезення відповідних товарів за межі митної території України товари, які:

1) поміщені в митний режим експорту, випускають за межі митної території України відповідно до умов, що діяли на момент поміщення цих товарів у зазначений митний режим;

2) фактично випущені за межі митної території України за періодичними митними деклараціями, підлягають поміщенню у митний режим експорту відповідно до умов, що діяли на момент фактичного вивезення цих товарів.

Товари, поміщені у митний режим експорту, *втрачають статус українських товарів* з моменту їхнього фактичного вивезення за межі митної території України.

Товари, які перебувають за межами митної території України, *втрачають статус українських товарів* з моменту поміщення їх у митний режим експорту.

Держава має застосовувати митні режими як важливий інструмент стимулювання зовнішньоекономічної діяльності, особливо її експортної складової, яка тісно пов'язана з внутрішнім ринком. Як відомо, експорт впливає на валютний курс – один із ринкових регуляторів національної економіки. Якщо внутрішня економіка стає менш ефективною, експорт вироблених у ній товарів і послуг скорочується, внаслідок чого скорочується валютна виручка та знецінюється національна валюта.

● Нинішня структура вітчизняного експорту (переважно сировинна та низькотехнологічна спеціалізація), спричинена низькою конкурентоспроможністю вітчизняних товарів на зовнішніх ринках, обмеженою номенклатурою експорту готової продукції та товарів з високою доданою вартістю, відставанням вітчизняного сектора виробництва наукомісткої продукції, гальмує процес модернізації вітчизняної промисловості, послаблює конкурентоспроможність країни на світових ринках та негативно впливає на внутрішнє виробництво і внутрішній ринок. Тому стимулювання експорту повинне відбуватися відповідно до стратегічних цілей розвитку національної економіки [3].

**Реекспорт** – це митний режим, відповідно до якого товари, раніше ввезені на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивозять за межі митної території України без сплати вивізного мита та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності [5].

Митний режим реекспорту може бути застосований до товарів, які відповідають певним вимогам (див. рис. 4.5).

Товари, які після ввезення на митну територію України перебували під митним контролем та не були поміщені у митний режим, можуть бути також поміщені у митний режим реекспорту, якщо:

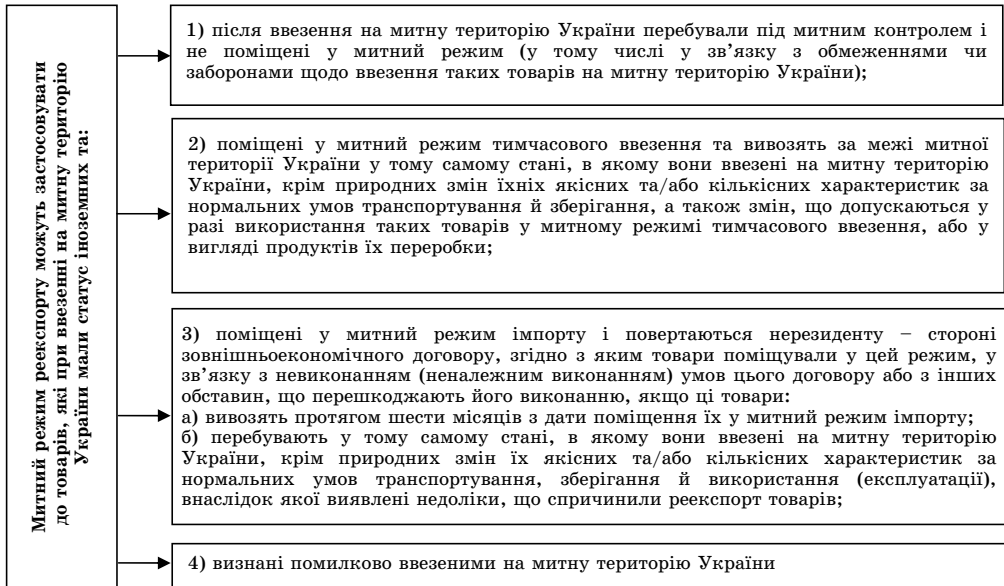


Рис. 4.5. Товари, до яких можуть застосовувати митний режим реекспорту

- 1) під час перебування таких товарів на митній території України вони піддавалися операціям, необхідним для їхнього збереження, а також технічному обслуговуванню чи ремонту, необхідність у яких виникла під час перебування на митній території України;
- 2) стан таких товарів змінився внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у податково-митній сфері;
- 3) у митний режим реекспорту поміщують лише частину товарів, раніше ввезених на митну територію України.

У митний режим реекспорту також поміщують товари, які перебували у митному режимі вільної митної зони, безмитної торгівлі та вивозять за межі митної території України.

● Застосування митного режиму реекспорту можливе за умови ідентифікації митним органом товарів, заявлених у цей режим, як таких, що раніше ввезені на митну територію України.

Процедура поміщення товарів у митний режим реекспорту наведена на рис. 4.6.

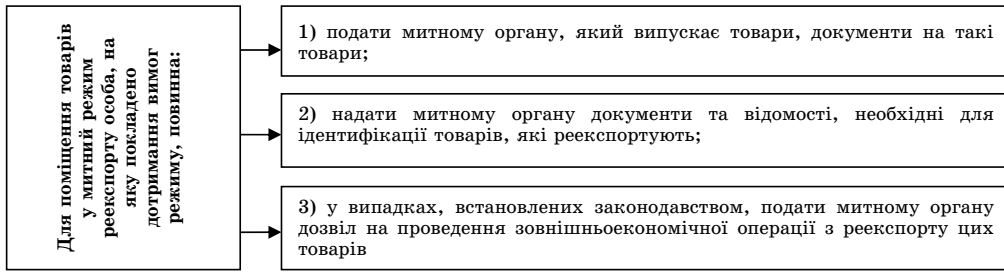


Рис. 4.6. Поміщення товарів у митний режим реекспорту

Реекспорт товарів, поміщених у митний режим імпорту, може провести імпортер цих товарів або його правонаступник. В інших випадках дозволяють застосовувати митний режим реекспорту при вивезенні за межі митної території України товарів іншою особою, ніж та, яка їх ввозила, якщо це виправдано обставинами.

Декларування товарів у митний режим реекспорту може відбуватися у будь-якому митному органі. Товари, які реекспортують, можна вивозити за межі митної території України однією чи кількома партіями. Допускають вивезення товарів, які реекспортують, за межі митної території України не через той митний орган, через який товари ввозили на цю територію.

● Замість митної декларації для декларування у митний режим реекспорту упакувань, контейнерів, піддонів та транспортних засобів комерційного призначення використовують документи, які підтверджують попереднє ввезення зазначених товарів на митну територію України.

Іноземні товари, поміщені у митний режим реекспорту, *зберігають статус іноземних товарів*.

Товари, які набули статусу українських унаслідок імпорту та реекспортують згідно з п. 86.1.5 МКУ, *втрачають статус українських товарів* з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України.

Після поміщення товарів у митний режим реекспорту суми ввізного мита, сплачені при імпорті цих товарів, повертають особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам. Акцизний податок і податок на додану вартість при поміщенні товарів у митний режим реекспорту справляють відповідно до Податкового кодексу України.

Практичне використання реекспорту можливе, якщо виникає необхідність повернення за кордон товару, раніше ввезеного на короткий термін із сплатою всіх митних платежів. Суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності повинен заявити цей товар у режим реекспорту. Прикладом



реекспорту також є вивезення раніше імпортованого бракованого товару у зв'язку з невиконанням умов постачання нерезидентом. Крім цього, об'єктами реекспорту можуть бути товари, які продають на міжнародних аукціонах і товарних біржах. Іноді причиною реекспортних операцій є торгово-політичні умови, які обмежують експорт чи імпорт до деяких країн.

**Тимчасове ввезення** – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари, транспортні засоби комерційного призначення ввозять для конкретних цілей на митну територію України з умовним повним або частковим звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підлягають реекспорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їхнього використання [5].

Митний режим тимчасового ввезення може бути застосований до товарів, які надходять на митну територію України, та до товарів, які зберігають під митним контролем або поміщені в інший митний режим, що передбачає їхнє перебування під митним контролем.

● Митний орган, який випускає товари, транспортні засоби комерційного призначення у митному режимі тимчасового ввезення, повинен пересвідчитися у можливості ідентифікації цих товарів, транспортних засобів при їхньому реекспорті.

Порядок поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення зображено на рис. 4.7.

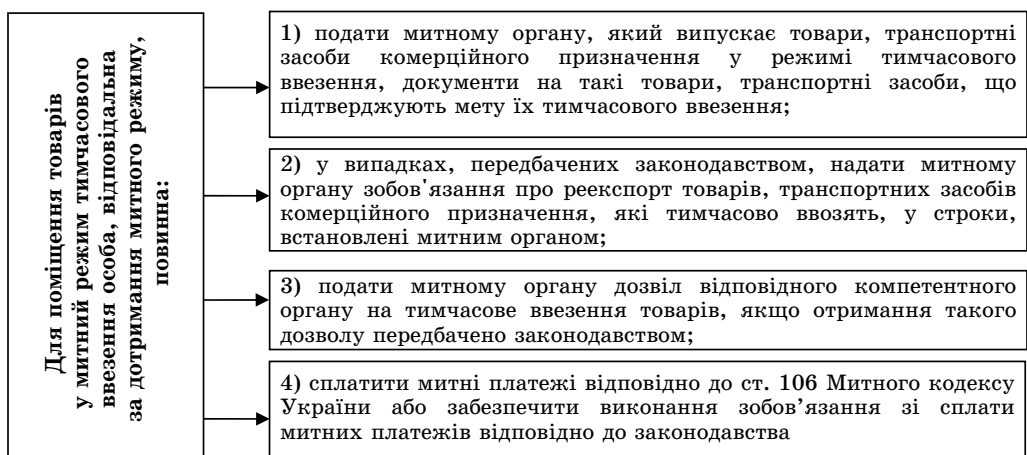


Рис. 4.7. Поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення

Застосування митного режиму тимчасового ввезення може передбачати *умовне повне або умовне часткове звільнення від оподаткування митними платежами*.

У митний режим тимчасового ввезення з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами поміщують винятково товари, транспортні засоби комерційного призначення на умовах (ст. 189 МКУ), визначених Додатками В.1–В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення (м. Стамбул, 1990 рік) [9], а також повітряні судна, які ввозять на митну територію України українські авіакомпанії за договорами оперативного лізингу.

У разі порушення умов митного режиму тимчасового ввезення особа, відповідальна за дотримання режиму, зобов'язана сплатити суму податкового зобов'язання та пеню відповідно до Податкового кодексу України.

У разі тимчасового ввезення товарів з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами за кожний повний або неповний календарний місяць заявленого строку перебування на митній території України сплачують 3 % суми митних платежів, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у митний режим тимчасового ввезення.

● Митні платежі сплачують при поміщенні товарів у митний режим тимчасового ввезення та обчислюють за встановлений митним органом строк дії цього митного режиму.

У такому ж порядку сплачують митні платежі у разі продовження строку тимчасового ввезення зазначених товарів.

Загальна сума митних платежів, яка підлягає сплаті за час перебування товарів у митному режимі тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, не повинна перевищувати суми, яка підлягала б сплаті у разі випуску цих товарів у вільний обіг на митній території України, розрахованої на дату поміщення їх у митний режим тимчасового ввезення.

Сума митних платежів, сплачена на підставі умовного часткового звільнення від оподаткування митними платежами, поверненню не підлягає.

У разі випуску товарів, поміщених у митний режим тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, у вільний обіг на митній території України або передачі таких товарів у користування іншій особі митні платежі сплачують в обсязі, передбаченому законом для ввезення цих товарів на митну територію України у митному режимі імпорту, за відрахуванням суми, вже сплаченої на підставі умовного часткового звільнення цих товарів від оподаткування митними платежами. При цьому за період, коли застосовували таке звільнення, підлягають сплаті проценти з сум податкових зобов'язань, що підлягали б сплаті у разі, якщо б щодо таких

сум надавалося розстрочення податкових зобов'язань відповідно до розділу 2 Податкового кодексу України.

Кабінет Міністрів України має право встановлювати перелік товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим тимчасового ввезення з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами. Зміст такого переліку повідомляють Депозитарію Конвенції про тимчасове ввезення [9].

*Строк тимчасового ввезення товарів* встановлює митний орган у кожному конкретному випадку, але він не повинен перевищувати *трьох років* з дати поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення.

*Строк тимчасового ввезення транспортних засобів комерційного призначення* встановлює митний орган з урахуванням того, що ці транспортні засоби повинні бути реекспортовані відразу ж після закінчення транспортних операцій, для яких вони були ввезені.

З урахуванням мети ввезення товарів та інших обставин попередньо встановлений строк тимчасового ввезення товарів за письмовою заявою власника цих товарів (уповноваженої ним особи) може бути продовжений відповідним митним органом.

Забезпечення дотримання вимог митного режиму тимчасового ввезення відбувається шляхом:

- 1) застосування міжнародного митного документа (книжки А.Т.А. або книжки СРД), що містить чинну міжнародну гарантію сплати митних платежів, встановлених законом на імпорт товарів;
- 2) надання фінансової гарантії у порядку, передбаченому розділом X Митного кодексу України.

Фінансову гарантію повертають (вивільняють) у порядку, передбаченому розділом X Митного кодексу України, після завершення режиму тимчасового ввезення.

● Гарантії дотримання вимог митного режиму тимчасового ввезення не вимагають щодо:

- 1) устаткування для підготовки радіо- чи телепередач і репортажів, а також транспортних засобів, спеціально пристосованих для використання для цілей радіо- чи телепередач;
- 2) контейнерів, піддонів та упаковок;
- 3) наукового і педагогічного устаткування та матеріалів для забезпечення добробуту мореплавців, що використовують на борту суден;
- 4) особистих речей;
- 5) товарів, ввезених для спортивних цілей;
- 6) товарів, які ввозять у межах прикордонного обігу;

- 7) медичного, хірургічного і лабораторного устаткування, а також будь-яких товарів, таких як автомобілі чи інші транспортні засоби, ковдри, намети, збірні будинки, інших товарів першої необхідності, відправлених як допомога потерпілим від стихійного лиха чи подібних катастроф;
- 8) транспортних засобів комерційного призначення;
- 9) тяглових тварин, тварин, ввезених для перегону на нове пасовисько чи випасання на землях, розташованих у прикордонній смузі (контрольованому прикордонному районі);
- 10) товарів, які тимчасово ввозять на митну територію України з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами;
- 11) повітряних суден, які ввозять на митну територію України українськими авіакомпаніями за договорами оперативного лізингу.

Іноземні товари, поміщені у митний режим тимчасового ввезення, *зберігають статус іноземних товарів*.

Митний режим тимчасового ввезення завершують шляхом реекспорту товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, або шляхом поміщення їх в інший митний режим (див. табл. 4.2).

Митний режим тимчасового ввезення припиняє митний орган у разі конфіскації товарів, транспортних засобів комерційного призначення; їхньої повної втрати внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили за умови підтвердження такого факту.

**Тимчасове вивезення** – це митний режим, відповідно до якого українські товари або транспортні засоби комерційного призначення вивозять за межі митної території України з умовним повним звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і підлягають реімпорту до завершення встановленого строку без будь-яких змін, за винятком звичайного зносу в результаті їхнього використання [5].

Митний режим тимчасового вивезення може бути застосований до товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які безпосередньо вивозять за межі митної території України.

● Митний орган, який випускає товари, транспортні засоби комерційного призначення у митному режимі тимчасового вивезення, повинен пересвідчитися у можливості ідентифікації цих товарів, транспортних засобів при їх реімпорті.

*Строк тимчасового вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення* встановлює митний орган у кожному конкретному випадку, однак він не повинен перевищувати *трьох років* з дати поміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у зазначений митний режим.

Процедура поміщення товарів у митний режим тимчасового ввезення наведена на рис. 4.8.

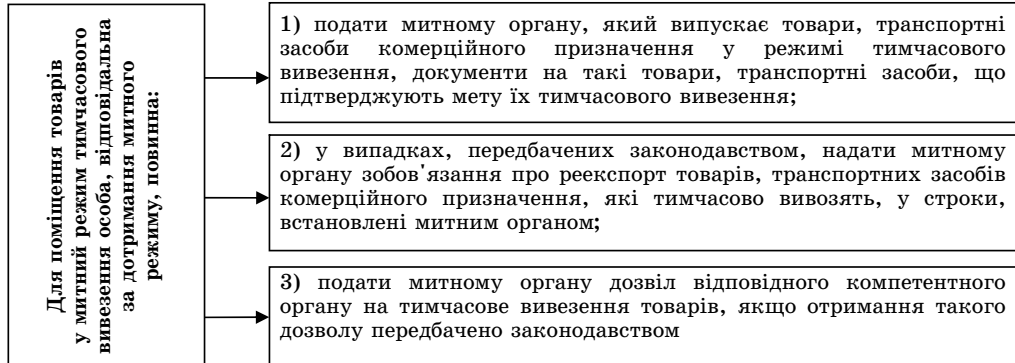


Рис. 4.8. Поміщення товарів у митний режим тимчасового вивезення

При поміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення у митний режим тимчасового вивезення та їх реімпорті до закінчення строку, встановленого митним органом, до цих товарів, транспортних засобів застосовують умовне повне звільнення від оподаткування митними платежами.

Українські товари, поміщені в митний режим тимчасового вивезення, *зберігають статус українських товарів*.

Митний режим тимчасового вивезення завершується шляхом реімпорту товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх в інший митний режим (див. табл. 4.2).

Якщо заборони або обмеження щодо експорту, які діяли на момент тимчасового вивезення товарів, скасовано протягом їхнього перебування у митному режимі тимчасового вивезення, дозволяють завершити митний режим тимчасового вивезення шляхом випуску товарів у митному режимі експорту.

Митний режим тимчасового вивезення припиняє митний орган у разі конфіскації товарів, транспортних засобів комерційного призначення; їхньої повної втрати внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

У разі припинення митного режиму тимчасового вивезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення їхнього реімпорту не вимагають.

Незважаючи на те, що у митні режими тимчасового ввезення і тимчасового вивезення переважно поміщають товари, які переміщують через митний кордон не з комерційними цілями, однак вони сприяють розвитку зовнішньої торгівлі через збільшення міжнародних перевезень, розширення відносин у галузі виставкової діяльності, культури, науки, туризму, спорту, кінематографії тощо [3].

#### ● 4.2.2. Порядок застосування інших митних режимів

Серед інших митних режимів, які використовують у митній практиці України, такі: транзит, митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави.

**Транзит** – митний режим, відповідно до якого товари й транспортні засоби переміщують під митним контролем між двома митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу без будь-якого використання таких товарів і транспортних засобів на митній території України [5].

Цей митний режим визначає транзитне перевезення товарів через митну територію України.

Його використання передбачає, що під час ввезення товарів в Україну в пункті пропуску подають митну декларацію (у тому числі попередню митну декларацію), яка є підставою для перевезення товарів під митним контролем до митниці призначення у встановлений термін.

Законодавство визначає два види транзитних перевезень: прохідний та внутрішній митний транзит, або каботаж (див. рис. 4.9).

Для поміщення товарів та/або транспортних засобів комерційного призначення у митний режим транзиту особа, на яку покладено дотримання вимог митного режиму, повинна:

- 1) подати митному органу митну декларацію (документ, який використовують замість митної декларації), товарно-транспортний документ на перевезення та рахунок-фактуру (інвойс) або інший документ, який визначає вартість товару;

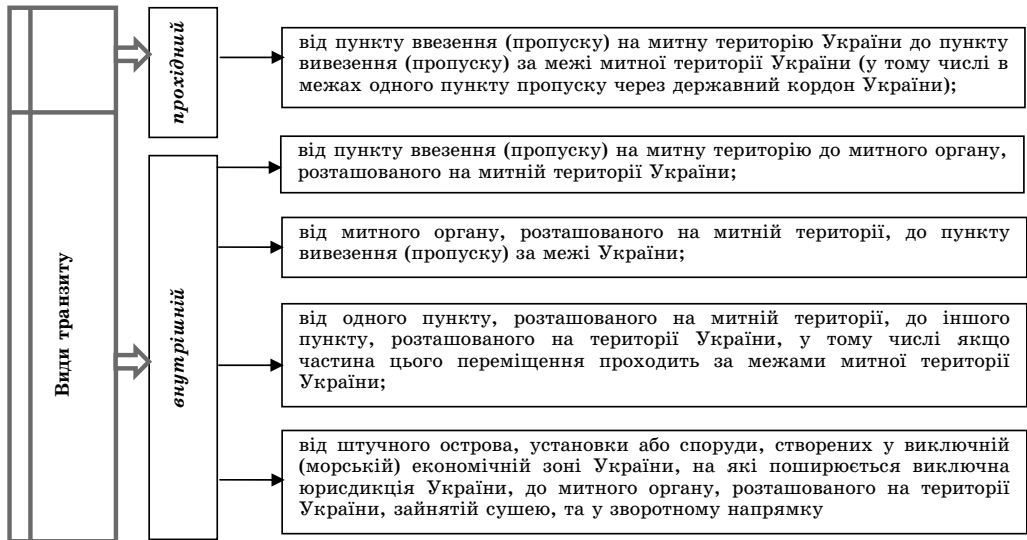


Рис. 4.9. Види переміщення товарів у митному режимі транзиту

- 2) надати митному органу дозвільний документ на транзит через митну територію України, який видають відповідні уповноважені органи;
  - 3) забезпечити виконання зобов'язання зі сплати митних платежів.
- Товари, транспортні засоби комерційного призначення, які переміщують у митному режимі транзиту, повинні:
- перебувати у незмінному стані, крім природних змін їх якісних та/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування і зберігання;
  - не використовуватися з жодною іншою метою, крім транзиту;
  - бути доставленими у митний орган призначення до закінчення строку, визначеного митним законодавством (ст. 95 МКУ);
  - мати неушкоджені засоби забезпечення ідентифікації у разі їх застосування.

Строки транзитних перевезень визначено законодавством України. Вони залежать від виду транспортного засобу (див. табл. 4.3).

Таблиця 4.3

## Строки транзитних перевезень залежно від виду транспорту

Вид транспорту	Граничний термін транзиту
Автомобільний	10 діб (у разі переміщення в зоні діяльності однієї митниці – 5 діб)
Залізничний	28 діб
Авіаційний	5 діб
Морський та річковий	20 діб
Трубопровідний	31 доби
Трубопровідний (з перевантаженням на інші види транспорту)	90 діб

Згідно із Законом України “Про транзит вантажів” [10] транзит товарів супроводжують товарно-транспортною накладною, складеною мовою міжнародного спілкування. Залежно від обраного виду транспорту такою накладною може бути: авіаційна вантажна накладна; міжнародна автомобільна накладна; залізнична накладна; коносамент (для морських, річкових перевезень).

Окрім цього, транзит товарів можуть супроводжувати (за наявності): рахунок-фактура (Invoice); пакувальний лист (специфікація); вантажна відомість (Cargo Manifest); книжка МДП (Carnet TIR), книжка АТА (Carnet ATA).

Перевезення (переміщення) пасажирів і вантажів транзитом через митну територію України та послуги, пов’язані з таким перевезенням (переміщенням), не обкладають ПДВ (п. 197.8 Податкового кодексу України)<sup>1</sup>.

● Перевезення українських та іноземних товарів шляхом завантаження їх на морське (річкове) судно в одному пункті на митній території України і транспортування в інший пункт території України, де їх вивантажуватимуть, називають *каботажем*. При цьому товари, ввезені на митну територію України морським (річковим) судном, допускають до каботажного перевезення між митними органами або в межах зони діяльності одного митного органу після їх перевантаження на інше морське (річкове) судно, що ходить під прапором України, або, за умови отримання на це дозволу центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері транспорту, на іноземне судно.

<sup>1</sup> Звільняють від оподаткування операції з постачання послуг з перевезення (переміщення) пасажирів та вантажів транзитом через митну територію України, а також з постачання послуг, пов’язаних із таким перевезенням (переміщенням).



Іноземні товари, поміщені у митний режим транзиту, *зберігають статус іноземних товарів*. Українські товари, поміщені у митний режим транзиту, *зберігають статус українських товарів*.

Митний режим транзиту завершують вивезенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення, поміщених у цей митний режим, за межі митної території України, під контролем митного органу призначення. При ввезенні товарів на митну територію України з метою подальшого їх поміщення у відповідний митний режим митний режим транзиту завершується фактичним доставленням товарів до митного органу призначення.

Митний режим транзиту також завершують поміщенням товарів, транспортних засобів комерційного призначення в інший митний режим (див. табл. 4.2) при дотриманні законодавчих вимог.

● Українські товари, які переміщували у митному режимі транзиту між штучним островом, установкою або спорудою, створеними у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, та митним органом, розташованим на території України, зайнятій сушею, випускають з-під митного контролю після фактичного доставлення цих товарів до зазначеного органу.

Митний режим транзиту припиняють у разі конфіскації товарів; їх повної втрати внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

Режим транзиту стимулює зовнішню торгівлю через розвиток міжнародних перевезень, завантаженість транспортних шляхів держави, ділову активність у сфері транспортних послуг тощо [3].

**Митний склад** – митний режим, при якому товари зовнішньоекономічної діяльності зберігають під митним контролем. Товари, ввезені з-за меж митної території України, зберігають без справляння податків і зборів та без застосування заходів нетарифного регулювання чи інших обмежень у період зберігання, а товари, які вивозять за межі митної території України, зберігають під митним контролем після митного оформлення митними органами до фактичного їх вивезення [5].

Для зберігання товарів у режимі митного складу використовують спеціально обладнані приміщення, резервуари, майданчики – митні ліцензійні склади. Вони належать суб'єктам господарської діяльності, які надають послуги зі зберігання, і мають на це відповідну ліцензію.

Товари (крім підакцизних), ввезені на митну територію України, можуть зберігати на митному ліцензійному складі терміном 1095 днів.

Строк зберігання підакцизних товарів, товарів, які вивозять за межі митної території України, та продуктів переробки на митному ліцензійному складі, не може перевищувати 365 днів.

По закінченні строку зберігання товарів на ліцензійному складі вони повинні бути переміщені в інший митний режим (див. табл. 4.2), а товари експорту – вивезені за межі митної території України.

● Відповідно до п. 122.1 МКУ не можуть бути поміщені в митний режим митного складу такі товари:

- товари, заборонені до ввезення в Україну, вивезення з України та транзиту через територію України;
- товари, строк придатності для споживання або використання яких закінчився;
- товари, що надходять в Україну як гуманітарна допомога;
- живі тварини;
- електроенергія, що переміщується лініями електропередачі.

Операції, які можна проводити з товарами у митному режимі митного складу, зображені на рис. 4.10.

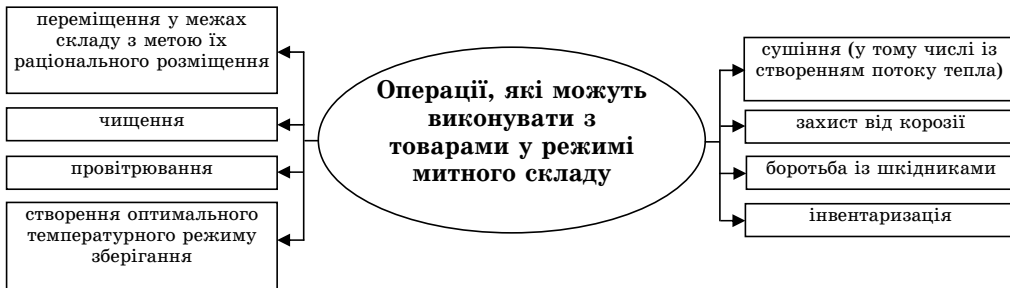


Рис. 4.10. Операції, які можуть виконувати з товарами у режимі митного складу

Іноземні товари, поміщені в митний режим митного складу, *зберігають статус іноземних товарів*. Українські товари, поміщені в митний режим митного складу, *втрачають статус українських товарів* з моменту відшкодування сум податку на додану вартість відповідно до положень Податкового кодексу України.

Митний режим митного складу завершується шляхом поміщення товарів в інший митний режим (див. табл. 4.2).

Митний орган припиняє режим митного складу у разі: передачі товарів на склад митного органу у зв'язку із закінченням строків зберігання в режимі митного складу; конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

Режим митного складу активізує зовнішньоекономічну діяльність через сприяння транзитним перевезенням та створення умов для підготовки товарів до їх використання на території держави, оскільки допускає виконання операцій з товарами, які перебувають під митним контролем, до їх продажу (відчуження) та транспортування: консолідації та подрібнення партій, формування відправлень, сортування, пакування, перепакування, маркування, навантаження, вивантаження, перевантаження тощо [3].

**Вільна митна зона** – це митний режим, відповідно до якого іноземні товари ввозять на територію вільної митної зони та вивозять з цієї території за межі митної території України із звільненням від оподаткування митними платежами та без застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а українські товари ввозять на територію вільної митної зони із оподаткуванням митними платежами та застосуванням заходів нетарифного регулювання [5].

З метою забезпечення належного митного контролю в спеціальних митних зонах митні органи мають право:

- проводити постійний контроль і нагляд за кордоном вільних митних зон, а також за доступом на їхню територію;
- вимагати ведення обліку товарів від осіб, які переміщують товари через кордон вільної митної зони;
- проводити перевірку товарів, які переміщують через кордон вільної митної зони та перебувають у ній тощо.

Операції з поміщеними у митний режим вільної митної зони товарами, які перебувають на територіях вільних митних зон комерційного типу, обмежують лише простими складськими операціями, необхідними для забезпечення збереження цих товарів (див. рис. 4.10).

З поміщеними у митний режим вільної митної зони товарами, які перебувають на територіях вільних митних зон сервісного типу, дозволяють виконувати операції, пов'язані з ремонтом, модернізацією, будівництвом повітряних, морських і річкових суден, інших плавучих засобів, їхніх складових частин, а також простих складських операцій, необхідність у яких виникла у зв'язку з експлуатацією вільної митної зони цього типу.

Переліки видів товарів, які можуть бути поміщені у митний режим вільної митної зони з метою розміщення на територіях вільних митних зон промислового типу, та виробничих операцій, які можуть виконувати з такими товарами, визначають окремими законами України для кожної такої зони.

Умови поміщення товарів у митний режим вільної митної зони такі (рис. 4.11):

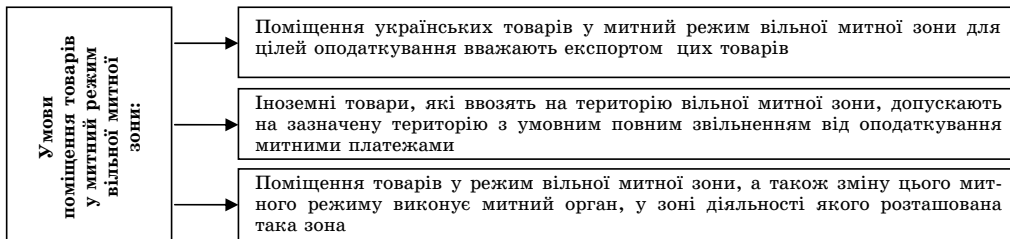


Рис. 4.11. Умови поміщення товарів у режим вільної митної зони

Товари можуть перебувати в митному режимі вільної митної зони на території вільної митної зони протягом усього часу її функціонування.

Іноземні товари, поміщені у митний режим вільної митної зони, *зберігають статус іноземних товарів*. Товари, виготовлені (вироблені, одержані) у вільній митній зоні, *мають статус іноземних товарів* і вважаються такими, що поміщені у митний режим вільної митної зони. Українські товари, поміщені у митний режим вільної митної зони, *отримують статус іноземних товарів*.

Українські товари, які не використовують у виробничих та інших господарських операціях і необхідні для забезпечення функціонування підприємств, розташованих на території вільної митної зони, а також українські товари, які використовують у виробничих та інших господарських операціях і не витрачають при цьому, допускають на такі території (випускають з них) з письмовим інформуванням митного органу без зміни їх митного статусу та поміщення у митні режими.

Митний режим вільної митної зони завершується шляхом реекспорту товарів, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх у інший митний режим (див. табл. 4.2).

Митний режим вільної митної зони припиняє митний орган у разі: конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

Митний режим “вільна митна зона” – це особлива модель вигідного співробітництва держави та учасників ЗЕД, оскільки вільні митні зони призначені для залучення капіталу й інвестицій, створення нових робочих місць і сприяння експорту. Стимуляційна функція цього митного режиму має значення не лише для розвитку зовнішньої торгівлі держави, а й для стимулювання діяльності суб’єктів господарської діяльності на власній території. При чому такий вплив стимулює і вітчизняних, й іноземних суб’єктів господарювання, адже участь іноземних підприємств у розвитку національної економіки є особливо важливою в країнах, котрі мають намір нарощувати економічний потенціал [3].

**Безмитна торгівля** – митний режим, відповідно до якого товари, не призначені для споживання на митній території України, перебувають та реалізують під митним контролем у пунктах пропуску через державний кордон України, відкритих для міжнародного сполучення, інших зонах митного контролю, визначених митними органами України, без справляння мита, податків і без застосування заходів нетарифного регулювання [5].

Умови поміщення/перебування товарів у митному режимі безмитної торгівлі наведено на рис. 4.12.

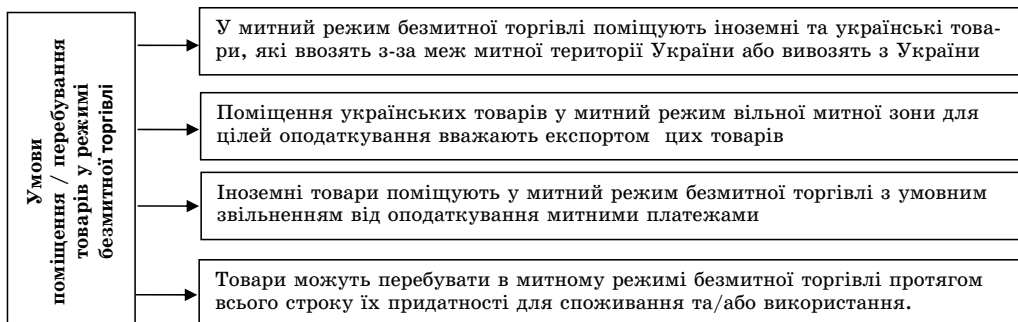


Рис. 4.12. Умови поміщення/перебування товарів у митному режимі безмитної торгівлі

У митний режим безмитної торгівлі поміщують будь-які товари, крім товарів, заборонених до ввезення в Україну, вивезення з України і транзиту через територію України, товарів, що надходять в Україну як гуманітарна допомога, живих тварин.

Іноземні товари, поміщені у митний режим безмитної торгівлі, *зберігають статус іноземних товарів*. Українські товари, поміщені у митний режим безмитної торгівлі, *отримують статус іноземних товарів*.

Митний режим безмитної торгівлі завершують шляхом реекспорту товарів, поміщених у цей митний режим, або поміщення їх у інший митний режим (див. табл. 4.2).

У разі псування товарів, поміщених у митний режим безмитної торгівлі, ці товари підлягають поміщенню у митний режим знищення або руйнування утримувачем магазину безмитної торгівлі.

Митний режим безмитної торгівлі припиняє митний орган у разі: конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

Економічна доцільність митного режиму “безмитна торгівля” полягає в можливості одержання валютного прибутку фактично за рахунок імпортного товару та зовнішнього споживача через функціонування магазинів безмитної торгівлі. Значне зниження собівартості товару за фактичної відсутності митних витрат збільшує товарообіг магазину безмитної торгівлі, створює сприятливі умови для розвитку інфраструктури аеропортів, портів тощо [3].

*Переробка на митній території* – митний режим, відповідно до якого ввезені на митну територію України товари іноземного походження піддають переробці<sup>1</sup>. До цих товарів не застосовують заходи нетарифного регулювання за умови вивезення за межі митної території України продуктів переробки згідно з митним режимом експорту [5].

Ввезення та переробка товарів, які походять з інших країн, на митній території України відбувається з дозволу митного органу.

*Строк переробки товарів на митній території України* встановлює митний орган при наданні дозволу підприємству (резиденту) на проведення операцій з переробки товарів, однак, зазвичай, він не може перевищувати 365 днів.

---

<sup>1</sup> Операції із ввезення товарів на митну територію України у митному режимі переробки та операції із вивезення перероблених товарів у митному режимі реекспорту звільняються від оподаткування, а тому не підлягають відображенню у податковій декларації з ПДВ платника податку. Водночас операції з надання послуг з переробки товарів, ввезених на митну територію України в митному режимі переробки, оподатковуються за нульовою ставкою ПДВ та відображаються у рядку 2.1 декларації з ПДВ.

Операції з переробки товарів включають такі види діяльності (рис. 4.13):



Рис. 4.13. Види операцій з переробки товарів

Для ухвалення рішення про надання дозволу на розміщення товарів у цей митний режим митний орган розглядає можливість дотримання підприємством умов переробки, у т.ч. технологічні особливості такого процесу. Для цього митний орган може використовувати:

- рішення митної лабораторії;
- довідки та рішення митних органів про вартість товару;
- висновки державних органів влади стосовно визначення операцій як таких, що належать до операцій з давальницькою сировиною, у разі переробки.

Переробку на митній території України не обмежують товарами, безпосередньо ввезеними на митну територію України, а також допускають щодо товарів, які попередньо ввезені та розміщені в інший митний режим.

Іноземні товари, поміщені у митний режим переробки на митній території, *зберігають статус іноземних товарів*. Продукти переробки, залишки (відходи), виготовлені (одержані) в процесі операцій з переробки іноземних товарів, *мають статус іноземних товарів* та вважають такими, що поміщені у митний режим переробки на митній території. Українські товари, які використовували в процесі переробки іноземних товарів на митній території України, *отримують статус іноземних товарів* у момент вивезення продуктів переробки за межі митної території України.

Митний режим переробки на митній території завершується шляхом реекспорту продуктів переробки чи поміщення їх в інший митний режим (див. табл. 4.2).

Митний режим переробки на митній території припиняє митний орган у разі: конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

*Переробка за межами митної території* – митний режим, відповідно до якого товари, які перебувають у вільному обігу на митній території України, вивозять без застосування заходів тарифного і нетарифного регулювання з метою їх переробки за межами митної території України та наступного повернення в Україну [5].

Механізм проведення операцій з переробки товарів за межами митної території України аналогічний до переробки товарів на митній території України.

Вивезення та переробка товарів за межами митної території України відбувається з дозволу митного органу.

Операції з переробки товарів за межами митної території України включають такі ж види діяльності, як і операції з переробки товарів на митній території України (див. рис. 4.13).

*Термін переробки товарів за межами митної території України* встановлює митний орган при наданні дозволу підприємству на проведення операцій з переробки товарів, однак він, зазвичай, не може перевищувати 365 днів.

Митний орган надає дозвіл на розміщення товарів у цей митний режим аналогічно до митного режиму переробки на митній території України.

У разі ввезення на митну територію України товарів, вивезених за її межі для переробки, чи продуктів переробки, вони підлягають декларуванню з поданням окремого документа – декларації на товари іноземного походження, які були витрачені в процесі переробки українських товарів.

Українські товари, поміщені у митний режим переробки за межами митної території, *отримують статус іноземних товарів* з моменту їх фактичного вивезення за межі митної території України. Продукти переробки, виготовлені (одержані) у процесі переробки товарів, *мають статус іноземних товарів* та вважаються такими, що поміщені у митний режим переробки за межами митної території.

Митний режим переробки за межами митної території завершується: шляхом імпорту продуктів переробки; або шляхом реімпорту (відповідно до ст. 78 МКУ) товарів, які вивозили в режимі переробки за межами митної території; або шляхом експорту продуктів переробки чи товарів, які вивозили в режимі переробки за межами митної території; або в інших визначених законодавством випадках.



Митний режим переробки за межами митної території припиняє митний орган у разі: конфіскації товарів; повної втрати товарів унаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження такого факту.

Загалом режими переробки, зокрема переробка на митній території, стимулюють розвиток промисловості через зайнятість виробничих потужностей і трудових ресурсів, а переробка за межами митної території дає змогу національним суб'єктам господарювання скористатись іноземними технологіями, які недоступні на вітчизняному ринку для виробництва продукції [3].

**Знищення або руйнування** – митний режим, згідно з яким товари, ввезені на митну територію України, знищують під митним контролем чи приводять у стан, який виключає їхнє використання. При цьому не справляють податки, збори та не застосовують заходи нетарифного регулювання до цих товарів [5].

Знищення або руйнування товарів відбувається за рахунок їх власника чи іншої зацікавленої особи й допускається з письмового дозволу митного органу на підставі поданої власником товарів заяви та відповідних документів.

Законодавством передбачено, що методи знищення чи руйнування повинні відповідати таким вимогам:

- унеможливити подальше відновлення первинних споживчих властивостей товарів або використання їхніх окремих частин, агрегатів за призначенням;
- не призводити до утворення отруйних, токсичних, шкідливих і небезпечних речовин та відходів;
- унеможливити вилучення поза митним контролем або підміну знищуваних товарів.

● Митні органи не визнають як операцію зі знищення або руйнування товарів:

- використання для споживання тваринами товарів, попередньо призначених для споживання людиною;
- проведення операцій з переробки;
- отримання продуктів переробки, включаючи монтаж, складання, переробку або обробку товарів;
- ремонт товарів, включаючи їхнє відновлення;
- використання товарів як таких, що полегшують процес виготовлення продуктів переробки, якщо самі вони при цьому повністю витрачаються тощо.

*Особливий порядок знищення та руйнування* поширюється на такі товари: лікарські й наркотичні засоби, психотропні речовини, їхні аналоги; неякісна й небезпечна продукція; військова, мисливська, спортивна вогнепальна зброя та боєприпаси до неї; холодна й пневматична зброя; вибухові речовини; спеціальні засоби, заряджені речовинами сльозоточивої та дратівної дії, засоби індивідуального захисту, засоби активної оборони й засоби для виконання спеціальних операцій та оперативно-пошукових робіт.

Митний режим знищення або руйнування завершується після виконання операцій зі знищення або руйнування товарів та декларування у відповідний митний режим їхніх залишків.

У цей митний режим, зазвичай, заявляють товари, які, перебуваючи під митним контролем, після переміщення їх через кордон України, з огляду на об'єктивні причини втратили якісні характеристики, термін придатності, споживання, й не можуть бути поміщені в режим імпорту. Знищивши (утилізувавши) неякісний або небезпечний товар під митним контролем власник, відповідно, звільняється від видатків на транспортування його за межі території України, а також від сплати обов'язкових митних платежів на імпорт.

**Відмова на користь держави** – митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від товарів, що перебувають під митним контролем, без будь-яких умов на свою користь. У цьому митному режимі на товари не нараховують податки й збори та не застосовують заходи нетарифного регулювання [5].

Умовою поміщення товарів у митний режим відмови на користь держави є дозвіл митного органу на підставі заяви та відповідних документів, які подає власник товару. Товари, щодо яких надано дозвіл, зберігають на складах митних органів з дати їх оформлення в митному режимі відмови на користь держави до моменту розпорядження цими товарами.

У митний режим відмови на користь держави поміщують іноземні товари.

Цей митний режим завершується після розміщення товарів на складі митного органу.

Відмова на користь держави доцільна за умови, якщо використання товарів в інших митних режимах є неможливим або малоефективним. Так, в результаті тривалих транспортних простоїв, сплати штрафів при міжнародних перевезеннях імпортовані товари можуть істотно подорожчати. З іншого боку, збільшення ставок митних платежів спричиняє

подорожчання іноземного товару, що робить його неконкурентоспроможним з аналогічною продукцією на внутрішньому ринку країни-імпортера. Нерідко виникають ситуації, коли вивозити іноземні товари за межі митної території економічно не вигідно, і, щоб уникнути сплати митних платежів, власник таких товарів, зазвичай, ухвалює рішення відмовитися від них на користь держави.

Товари, які не можуть бути поміщені в митний режим відмови на користь держави, перелічені на рис. 4.14.

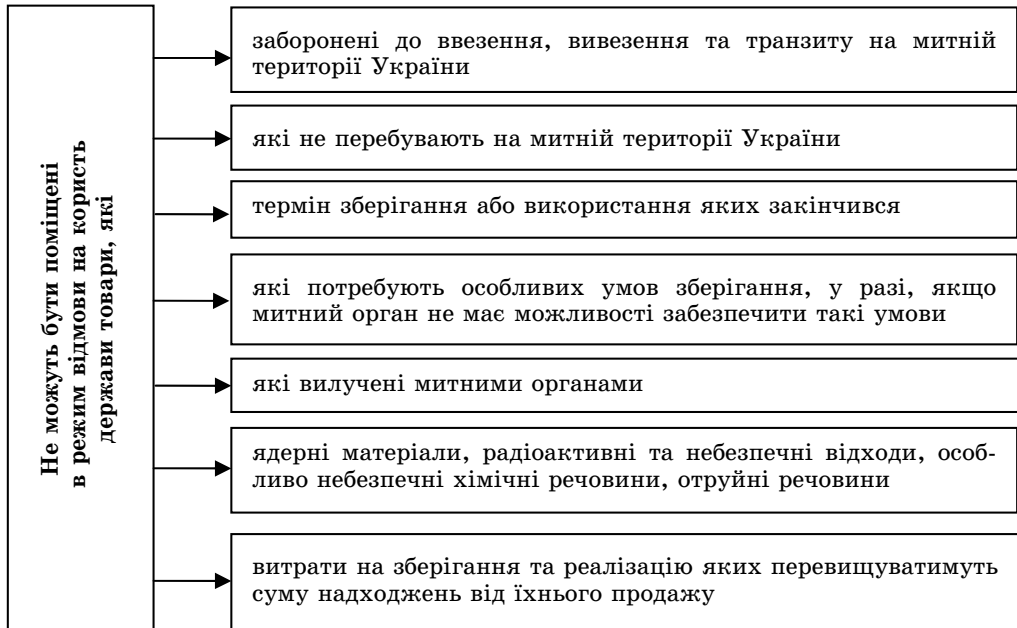


Рис. 4.14. Товари, які не можуть бути поміщені в митний режим відмови на користь держави [11]

При порівнянні митних процедур знищення або руйнування і відмови на користь держави з позиції господарської доцільності суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності частіше обирають митний режим відмови на користь держави, оскільки знищення або руйнування оплачують з коштів зацікавленої особи і це спричиняє додаткові витрати. Крім того, відмова на користь держави може вплинути на формування позитивного іміджу учасника зовнішньоекономічної діяльності.

Отже, митні режими дають змогу раціонально формувати зовнішньоекономічні відносини, визначати пріоритетні напрями розвитку зовнішньої торгівлі, активізувати зовнішньоекономічну діяльність з урахуванням національних інтересів.



## Одповіді на запитання

**1. Митний режим переміщення товарів і транспортних засобів через кордон обирає ...**

- 1) митний орган;
- 2) декларант;
- 3) продавець;
- 4) покупець.

**2. На визначення митного режиму впливає ...**

- 1) характер зовнішньоекономічної угоди, за якою переміщують товари;
- 2) напрямок переміщення товарів через митний кордон України;
- 3) платоспроможність контрагентів зовнішньоекономічної угоди;
- 4) все перелічене.

**3. До режимів основного обсягу зовнішньоекономічних операцій належать ...**

- 1) переробка на митній території, переробка за межами митної території України;
- 2) відмова на користь держави, знищення або руйнування;
- 3) експорт, імпорт, реекспорт, реімпорт, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення;
- 4) транзит; вільна митна зона, митний склад, безмитна торгівля.

**4. Митний режим, відповідно до якого іноземні товари після сплати всіх митних платежів, встановлених законами України на імпорт цих товарів, та виконання усіх необхідних митних формальностей випускають для вільного обігу на митній території України, – це ...**

- 1) імпорт;
- 2) реімпорт;
- 3) реекспорт;
- 4) експорт.

**5. Іноземні товари, які реімпортують, після поміщення у митний режим реімпорту набувають статусу ...**

- 1) зберігають статус іноземних товарів;
- 2) товарів СOT;
- 3) українських товарів;
- 4) правильної відповіді нема.

**6. Товари, поміщені у митний режим ..., втрачають статус українських товарів з моменту їхнього фактичного вивезення за межі митної території України.**

- 1) імпорту;
- 2) експорту;
- 3) транзиту;
- 4) реімпорту.

**7. Митний режим реекспорту можуть застосовувати до товарів, які ...**

- 1) після ввезення на митну територію України перебували під митним контролем та не поміщені у митний режим;
- 2) поміщені у митний режим тимчасового ввезення та вивозять за межі митної території України;
- 3) визнані помилково ввезеними на митну територію України;
- 4) належать до усіх перелічених.

**8. Прохідний вид митного режиму “транзит” передбачає переміщення товарів ...**

- 1) від штучного острова, установки або споруди, створених у виключній (морській) економічній зоні України, на які поширюється виключна юрисдикція України, до органу призначення, розташованого на території України, зайнятій сушею, та у зворотному напрямку;
- 2) від одного пункту, розташованого на митній території, до іншого пункту, розташованого на території України, у тому числі якщо частина цього переміщення проходить за межами митної території України;
- 3) від пункту ввезення (пропуску) на митну територію України до пункту вивезення (пропуску) за межі митної території України (у тому числі в межах одного пункту пропуску через державний кордон України);
- 4) від пункту ввезення (пропуску) на митну територію до органу призначення, розташованого на митній території України.

**9. Знищенням або руйнуванням не вважають ...**

- 1) використання для споживання тваринами товарів, попередньо призначених для споживання людиною;
- 2) проведення операцій з переробки;
- 3) ремонт товарів, включаючи їхнє відновлення;
- 4) усе перелічене.

**10. У митний режим відмови на користь держави поміщують товари походженням з ...**

- 1) України;
- 2) іноземної держави;
- 3) вільної митної зони;
- 4) усіх перелічених.



## Сàääáíÿ äëÿ ñàì îêîîòðîëð

1. Що таке митний режим? Які обов'язки покладено на декларанта при виборі митного режиму?
2. Яка роль митного органу при визначенні митних режимів?
3. Проаналізуйте критерії класифікації митних режимів.
4. Перелічіть види митних режимів, визначених митним законодавством України. Як їх можна згрупувати?
5. Розкрийте сутність митних режимів основного обсягу зовнішньоторговельних операцій.
6. Які умови поміщення товарів у митні режими тимчасового ввезення і тимчасового вивезення?
7. Узагальніть специфіку оподаткування товарів відповідно до обраного митного режиму.
8. З якою економічною метою функціонують митні режими переробки на митній території України і переробки поза межами митної території України?
9. Наведіть головні положення дії митних режимів транзиту і вільної митної зони.
10. Охарактеризуйте митні режими знищення або руйнування і відмови на користь держави.



## È³òàòòòòà

1. *Болибок Є. А.* Правове регулювання митних режимів за Митними кодексами України та Росії / Є. А. Болибок // Проблеми законності : республік. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В. Я. Тацій. – Харків : Нац. юрид. акад. України, 2005. – Вип. 73. – С. 160–165
2. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
3. *Дем'янюк О.* Митні режими у стимулюванні зовнішньоекономічної діяльності України / О. Дем'янюк, І. Кекіш [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/7097/1/%D0%94%D0%B5%D0%BC%27%D1%8F%D0%BD%D1%8E%D0%BA%20%D0%9E..pdf>

4. Драганов В. Г. Митне право: заг. і особ. ч. / В. Г. Драганов, М. М. Рассолов. – Москва : ЮНИТИ – 2001. – 675 с.
5. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
6. Науменко В. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В. П. Науменко, П. В. Пашко, В. А. Руссков. – 2-ге вид, переробл. і доп. – Київ : Знання, 2006. – 394 с.
7. Про виконання митних формальностей відповідно до заявленого митного режиму. Наказ Міністерства фінансів України від 31.05.2012 № 657 : Документ z1669-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.04.2017, підстава z0387-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1669-12/page>
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
9. Конвенція про тимчасове ввезення : Документ 995\_472, чинний, поточна редакція – Редакція від 15.05.2014, підстава 976\_015 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_472](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_472)
10. Про транзит вантажів. Закон України від 20 жовтня 1999 року № 1172-XIV : Документ 1172-14, чинний, поточна редакція — Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1172-14>
11. Про затвердження переліку товарів, які не можуть бути поміщені у митний режим відмови на користь держави. Постанова Кабінету Міністрів України № 427 від 21.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/427-2012-п>



Ḑīçä³è 5

Ì ÈΟÍ À ÁÀÐΟ²ΝΟΥ

- 5.1. Αεῖῖῖῖ ÷ῖῖ-ῖḑaaῖá³ añῖ áèèè Õῖḑῖ óaaῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; àaυòῖῖḑ³.
- 5.2. Ì áðáῖ³çῖ ῖ àḑaḑóaaῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; àaḑòῖῖḑ³ ῖ ḑè ῖ áḑáῖ³çῖῖῖ ῖ òῖáaḑ³á ÷áḑaç ῖ èòῖῖèè èῖḑáῖῖ Ḑèḑaῖῖè.
- 5.2.1. Ì áòῖáè àèçῖà÷áῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; àaḑòῖῖḑ³ òῖáaḑ³á ῖ ḑè ÷ῖῖḑò³ á Ḑèḑaῖῖó.
- 5.2.2. Ἐ á÷èḑeáῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; àaḑòῖῖḑ³ ῖ ḑè ῖ áḑáῖ³çῖῖῖ ῖ òῖáaḑ³á á ÷ῖḑèò ῖ èòῖῖèò ḑáæèῖ àḑ.
- 5.3. Νῖῖḑῖáè èῖυèáυáaῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; ῖḑ³ῖèè òῖáaυ³á.
- 5.4. Áèèῖḑèḑòáῖῖῖ ῖ ḑaàèè ÷ῖῖḑáḑῖ ḑ ῖ ó àèçῖà÷áῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; àaυòῖῖḑ³.



5.1. Αεῖῖῖῖ ÷ῖῖ-ῖḑaaῖá³ añῖ áèèè Õῖḑῖ óaaῖῖῖ ῖ èòῖῖῖ; àaυòῖῖḑ³

Оцінювання товарів у митних цілях є однією з головних категорій митної справи. У встановленні чітких правил визначення митної вартості товарів як інструменту забезпечення економічних інтересів і національної безпеки зацікавлені держава та суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.



**Митна вартість** – це ціна товару у зовнішньоекономічних відносинах, визначена на підставі фактично сплаченої (чи такої, що підлягає сплаті) ціни для митних цілей.

Оскільки об'єкт митного оподаткування є вартісною категорією, то митну вартість можна трактувати як суму витрат, понесених з товару імпортером до обумовленого пункту на митному кордоні незалежно від того, як фактично розподіляють витрати за контрактом. Тобто митну вартість при імпорті розраховують на підставі реальних сум витрат при ввезенні товару.

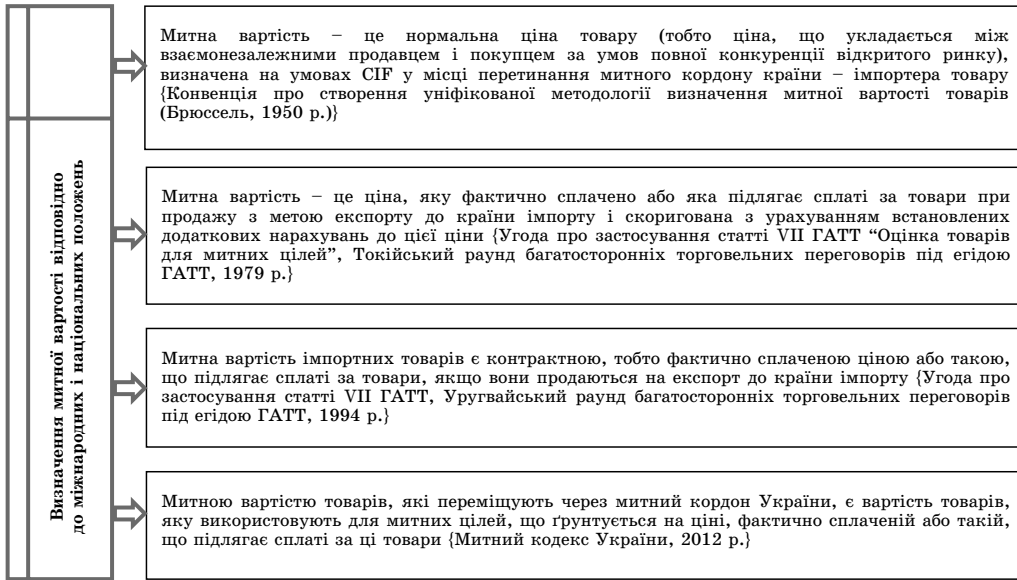
Першочергово митну вартість використовують з метою митного оподаткування, тобто як вихідну розрахункову основу для обчислення адвалерних митних платежів. Окрім цього, *відомості про митну оцінку товарів потрібні для:*

- застосування заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- реалізації фіскальної і регулюючої функції митного тарифу;
- певної цінової характеристики товарів, які переміщують через митний кордон держави;
- ведення митної статистики;
- розрахунку податкового зобов'язання, визначеного за результатами документальної перевірки;
- перевірки обґрунтованості ціни товару при бартерних угодах;
- контролю за еквівалентністю зустрічних товарних потоків;
- валютного контролю при проведенні експортно-імпортних операцій;
- контролю за дотриманням встановлених вартісних квот тощо.

Еволюцію нормативного визначення митної вартості у міжнародній та вітчизняній митній практиці наведено на рис. 5.1.

● У межах сучасної системи регулювання зовнішньої торгівлі митна вартість є однією з найпроблемніших складових: у випадку завищення митної вартості, як бази оподаткування усіма податками на зовнішню торгівлю, надмірному фіскальному тиску піддаються підприємства-імпортери, що завдає удару по міжнародному іміджу держави та викликає зворотну політичну реакцію, при зниженні – національний ринок втрачає конкурентність, а бюджет – податкові надходження.

Митну вартість товарів визначає і заявляє декларант (уповноважена ним особа) під час декларування товарів, а митний орган контролює достовірність числового значення митної вартості, особливості зовнішньоекономічної угоди та умов перетину митного кордону, які впливають на розрахунок і розмір митної вартості.



**Рис. 5.1. Підходи до розуміння суті митної вартості у міжнародних та національних нормативних документах**

Права й обов’язки декларанта (уповноваженої ним особи) і митного органу у контексті визначення та підтвердження митної вартості наведено у табл. 5.1.

*Таблиця 5.1*

**Права й обов’язки декларанта і митного органу у визначенні та контролі митної вартості**

Декларант (уповноважена ним особа)	
1	2
<i>має право:</i>	<i>повинен:</i>
1) надавати органу митного контролю додаткові відомості у разі потреби уточнення інформації; 2) на випуск у вільний обіг декларованих товарів (у разі сплати необхідних митних платежів чи/і надання гарантії їхньої сплати); 3) проводити цінову експертизу договору шляхом залучення експертів за власні кошти;	1) заявляти митну вартість, визначену ним самостійно, у тому числі за результатами консультацій з митним органом; 2) подавати органу митного контролю достовірні відомості про визначення митної вартості, які повинні ґрунтуватися на об’єктивних, документально підтверджених даних, що піддаються обчисленню;

Закінчення табл. 5.1

1	2
<p>4) оскаржувати у визначеному законодавством порядку рішення органу митного контролю щодо коригування митної вартості оцінюваних товарів та бездіяльність митного органу щодо неприйняття протягом часу, встановленого для завершення митного оформлення, рішення про визнання митної вартості оцінюваних товарів;</p> <p>5) ухвалювати самостійне рішення про необхідність коригування митної вартості після випуску товарів;</p> <p>6) отримувати від митного органу інформацію щодо підстав, з яких орган митного контролю вважає, що взаємозв'язок продавця і покупця вплинув на ціну зовнішньоекономічної угоди щодо оцінюваних товарів;</p> <p>7) у визначеному порядку вимагати від митного органу надання письмової інформації про причини, за яких заявлені ними митна вартість не може бути визнана;</p> <p>8) у визначеному порядку вимагати від митного органу надання письмової інформації щодо порядку і методу визначення митної вартості, застосованих при коригуванні заявленої митної вартості, а також щодо підстав для такого коригування</p>	<p>3) нести всі додаткові витрати, пов'язані з коригуванням митної вартості або наданням митному органу додаткової інформації</p>
<b>Орган митного контролю</b>	
<i>має право:</i>	<i>повинен:</i>
<p>1) упевнюватися в достовірності або точності будь-якої заяви, документа чи розрахунку, поданих для цілей визначення митної вартості;</p> <p>2) у визначених випадках письмово запитувати від декларанта (уповноваженої ним особи) додаткові документи та відомості, якщо це необхідно для ухвалення рішення про визнання заявленої митної вартості;</p> <p>3) у визначених випадках коригувати заявлену митну вартість товарів;</p> <p>4) проводити у визначеному порядку перевірки правильності визначення митної вартості товарів після їх випуску;</p> <p>5) звертатися до органів митного контролю інших країн із запитом щодо надання відомостей, необхідних для підтвердження достовірності заявленої митної вартості;</p> <p>6) застосовувати інші передбачені митним законодавством України форми контролю митної вартості</p>	<p>1) контролювати заявлену декларантом (уповноваженою ним особою) митну вартість товарів шляхом перевірки числового значення заявленої митної вартості, наявності в поданих документах усіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, фактично сплаченої або яка підлягає сплаті за ці товари;</p> <p>2) надавати декларантові (уповноваженій ним особі) письмову інформацію про причини, за яких заявлена ним митна вартість не може бути визнана;</p> <p>3) надавати декларантові (уповноваженій ним особі) письмову інформацію щодо порядку і методу визначення митної вартості, застосованих у разі коригування митної вартості, а також щодо підстав такого коригування;</p> <p>4) випускати у вільний обіг декларовані товари (за умови сплати необхідних митних платежів чи/і надання гарантії їхньої сплати)</p>

Складено на підставі Митного кодексу України [6]

Митний кодекс України визначає перелік документів, які підтверджують заявлену митну вартість товарів і обраний метод її визначення (рис. 5.2).

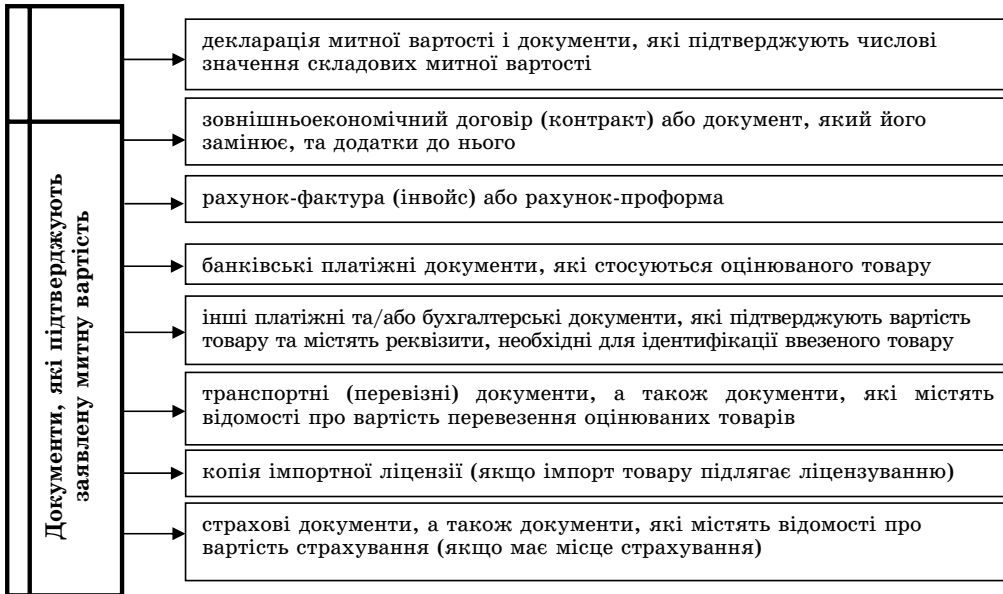


Рис. 5.2. Перелік документів, які підтверджують митну вартість товарів

У разі якщо документи, зазначені на рис. 5.2, містять розбіжності, наявні ознаки підробки або не містять усіх відомостей, що підтверджують числові значення складових митної вартості товарів, чи відомостей щодо ціни, що фактично сплачена або підлягає сплаті за ці товари, декларант (уповноважена ним особа) на письмову вимогу органу митного контролю зобов'язані протягом 10 календарних днів надати (за наявності) такі *додаткові документи*:

- договір із третіми особами, пов'язаний з договором про постачання товарів, митну вартість яких визначають;
- рахунки про виконані платежі третім особам на користь продавця, якщо такі платежі проводять за умовами, визначеними договором;
- рахунки про сплату комісійних, посередницьких послуг, пов'язаних із виконанням умов договору;
- виписку з бухгалтерської документації;

- ліцензійний чи авторський договір покупця, що стосується оцінюваних товарів та є умовою продажу оцінюваних товарів;
- каталоги, специфікації, прейскуранти (прайс-листи) виробника товару;
- копію митної декларації країни відправлення;
- висновки про якісні та вартісні характеристики товарів, підготовані спеціалізованими експертними організаціями, та/або інформацію біржових організацій про вартість товару чи сировини.

Якщо орган митного контролю має обґрунтовані підстави вважати, що існуючий взаємозв'язок між продавцем і покупцем вплинув на заявлену декларантом митну вартість, декларант (уповноважена ним особа) на письмову вимогу митного органу, також подає такі документи:

- виписку з бухгалтерських і банківських документів покупця, що стосуються відчуження оцінюваних товарів, ідентичних та/або подібних товарів на території України;
- довідкову інформацію щодо вартості у країні-експортері товарів, що є ідентичними та/або подібними оцінюваним товарам;
- розрахунок ціни (калькуляцію).

За результатами контролю правильності визначення митної вартості товарів митний орган визнає заявлену декларантом (уповноваженою ним особою) митну вартість чи ухвалює письмове рішення про її коригування (детальніше див. рис. 5.3).

Декларант може провести консультації з митним органом, зокрема, у письмовому вигляді, з метою обґрунтованого вибору методу визначення митної вартості на підставі інформації, яка наявна в органах митного контролю.

Призначенням митної вартості є реалізація основного принципу ст. VII ГАТТ, за яким оцінювання імпортованого товару для митних цілей має ґрунтуватися на справжній вартості імпортованого товару, що є об'єктом нарахування мита, або аналогічного товару й не повинна базуватися на вартості товару національного походження чи на довільній або фіктивній вартості.

Справжня вартість має дорівнювати ціні, за якою для часу й місця, визначених законодавством країни-імпортера, такий або аналогічний товар продають чи пропонують для продажу у звичайному режимі торгівлі за умов повної конкуренції.

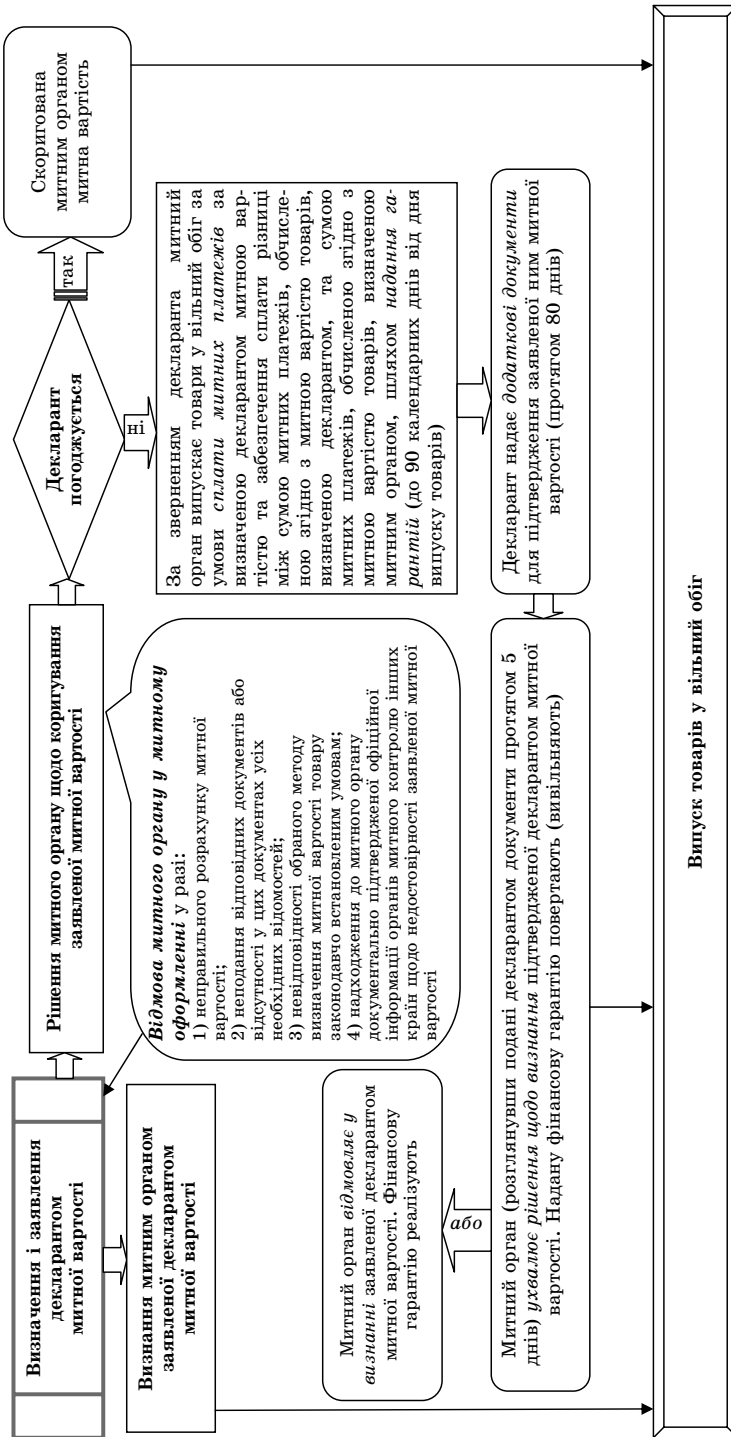


Рис. 5.3. Порядок визнання митним органом заявленої декларантом митної вартості



## 5.2. Митна вартість товарів, які ввозять на митну територію України і декларують у митному режимі імпорту

Митну вартість товарів визначають з урахуванням особливостей застосування різних митних режимів [7]:

- товари ввозять на митну територію України і декларують у митному режимі імпорту (ст. 58–64 МКУ);
- товари ввозять на митну територію України і декларують в інших митних режимах, що передбачають сплату митних платежів (окрім транзиту) (ст. 65 МКУ);
- товари ввозять і декларують в інших митних режимах, які не передбачають сплати митних платежів (ст. 65 МКУ);
- товари вивозять за межі митної території України (ст. 66 МКУ).

Вагоме значення має розмір митної вартості при імпорті товарів, оскільки оподаткування імпорту в Україні наповнює бюджет та передбачає обкладення більшістю митних платежів.

*Митну вартість товарів, які ввозять в Україну відповідно до митного режиму імпорту, визначають за такими методами:*

- 1) основний – за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортують (вартість операції);
- 2) другорядні:
  - а) за ціною договору щодо ідентичних товарів;
  - б) за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів;
  - в) на основі віднімання вартості;
  - г) на основі додавання вартості (обчислена вартість);
  - г) резервний.

Основним методом визначення митної вартості товарів, які ввозять на митну територію України відповідно до митного режиму імпорту, є метод за ціною договору (вартість операції).

Другорядні методи визначення митної вартості застосовують так:

1. Якщо митна вартість не може бути визначена за ціною угоди, проводять консультації між митним органом та декларантом з метою обґрунтованого вибору підстав для визначення митної вартості відповідно до наступних методів.
2. У процесі таких консультацій митний орган та декларант можуть обмінюватися наявною у кожного з них інформацією за умови додержання вимог щодо її конфіденційності.
3. У разі неможливості визначення митної вартості товарів, які імпортують в Україну, за ціною договору з ідентичними чи подібними товарами за основу можуть брати або ціну, за якою оцінювані ідентичні чи подібні (аналогічні) товари продані в Україні

непов'язаному з продавцем покупцю відповідно до методу віднімання, або обчислену на підставі додавання вартість товарів.

При цьому кожний наступний метод застосовують, якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом застосування попереднього методу.

Методи на основі віднімання та додавання вартості можуть застосовувати у будь-якій послідовності на розсуд декларанта. У разі якщо неможливо застосувати жоден із зазначених методів, митну вартість визначають за резервним методом [6].

### ● 5.2.1. Методи визначення митної вартості товарів при імпорті в Україну

#### **1. Метод визначення митної вартості за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортують (вартість операції).**

Суть цього методу визначення митної вартості товарів при імпорті полягає у тому, що за основу митного оцінювання товару беруть ціну, фактично сплачену або яка підлягає сплаті у зовнішньоекономічній угоді. З метою обчислення митної вартості така ціна може бути скоригована на додаткові витрати і відрахування, які необхідно врахувати згідно зі законодавством.

● Ціна, фактично сплачена або яка підлягає сплаті, – це загальна сума всіх платежів, які зробив або має зробити покупець оцінюваних товарів продавцеві або на користь продавця через третіх осіб та/або на пов'язаних із продавцем осіб для виконання зобов'язань продавця. Термін “ціна, фактично сплачена або яка підлягає сплаті” стосується лише ціни оцінюваних товарів. Дивіденди або інші платежі покупця на користь продавця, не пов'язані з оцінюваними товарами, не є частиною митної вартості.

При визначенні митної вартості *до ціни додають такі витрати* (якщо вони не були додані до ціни угоди):

- 1) витрати, понесені покупцем:
  - а) комісійні та брокерська винагорода, за винятком комісійних за закупівлю, що є платою покупця своєму агентові за надання послуг, пов'язаних із представництвом його інтересів за кордоном для закупівлі оцінюваних товарів;
  - б) вартість ящиків тари (контейнерів), в яку упаковано товар, або іншої упаковки, що для митних цілей вважають єдиним цілим з відповідними товарами;
  - в) вартість упаковки або вартість пакувальних матеріалів і робіт, пов'язаних із пакуванням;



- 2) належно розподілена вартість нижчезазначених товарів та послуг, якщо їх поставляє прямо чи опосередковано покупець безоплатно або за зниженими цінами для використання у зв'язку з виробництвом та продажем на експорт в Україну оцінюваних товарів (якщо така вартість не додана до ціни, фактично сплаченої або яка підлягає сплаті):
  - а) сировини, матеріалів, деталей, напівфабрикатів, комплектувальних виробів тощо, які увійшли до складу оцінюваних товарів;
  - б) інструментів, штампів, шаблонів та аналогічних предметів, використаних у процесі виробництва оцінюваних товарів;
  - в) матеріалів, витрачених у процесі виробництва оцінюваних товарів (мастильні матеріали, паливо тощо);
  - г) інженерних і дослідно-конструкторських робіт, дизайну, художнього оформлення, ескізів та креслень, виконаних за межами України і безпосередньо необхідних для виробництва оцінюваних товарів;
- 3) роялті та інші ліцензійні платежі, які стосуються оцінюваних товарів та які покупець повинен сплачувати прямо чи опосередковано як умову продажу оцінюваних товарів, якщо такі платежі не внесено до ціни, фактично сплаченої або яка підлягає сплаті.

● Ці платежі можуть охоплювати платежі, які стосуються прав на літературні й художні твори, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки та інші об'єкти права інтелектуальної власності. Витрати на право відтворення (тиражування) оцінюваних товарів в Україні не повинні додавати до ціни, фактично сплаченої або яка підлягає сплаті за оцінювані товари. Порядок додавання до ціни розрахунку роялті та ліцензійних платежів визначає Кабінет Міністрів України;

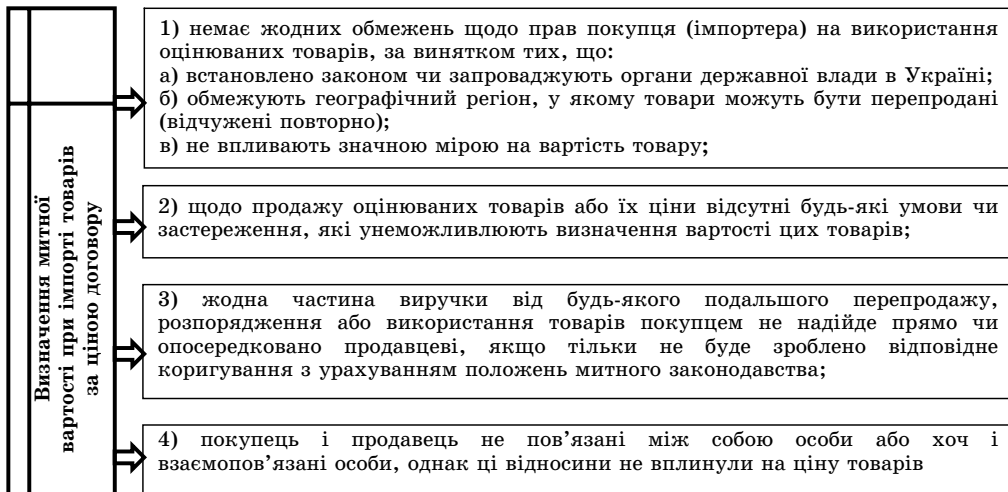
- 4) відповідна частина виручки від будь-якого подальшого перепродажу оцінюваних товарів, їх використання або розпорядження ними на митній території України, яка прямо чи опосередковано йде на користь продавця;
- 5) витрати на транспортування оцінюваних товарів до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;
- 6) витрати на навантаження, вивантаження та обробку оцінюваних товарів, пов'язані з їх транспортуванням до аеропорту, порту або іншого місця ввезення на митну територію України;
- 7) витрати на страхування цих товарів.

Водночас митним законодавством України визначено низку *витрат*, які не вносять до митної вартості:

- плата за будівництво, спорудження, складення, технічне обслуговування або технічну допомогу, виконані після ввезення імпортованих товарів (таких як промислова установка, машини або обладнання);
- витрати на транспортування після ввезення на територію України;
- податки, які справляють в Україні.

За умови виділення цих витрат з ціни зовнішньоекономічної угоди, їхнього документального підтвердження при обчисленні митної вартості такі витрати можна відняти від ціни договору.

Метод визначення митної вартості за вартістю зовнішньоекономічної операції при імпорті товарів в Україну має певну сферу застосування. Умови використання методу за ціною договору наведено на рис. 5.4.



*Рис. 5.4. Умови використання методу визначення митної вартості при імпорті товарів за ціною договору*

Метод визначення митної вартості товарів за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортують, *не застосовують*, якщо:

- використані декларантом (уповноваженою ним особою) відомості не підтверджені документально;
- або не визначені кількісно і достовірні;
- та/або відсутня хоча б одна зі складових митної вартості, яка є обов'язковою при її обчисленні.

Факт взаємопов'язаності продавця і покупця зовнішньоекономічної угоди не означає, що розмір митної вартості визначено неправильно,

якщо декларант зможе довести наближеність митної вартості поточної зовнішньоекономічної угоди до розміру митної вартості в аналогічному зовнішньоекономічному договорі між непов'язаними особами.

- Особи вважаються пов'язаними між собою, тільки якщо:
  - 1) вони є співробітниками або директорами підприємств одне одного;
  - 2) вони є юридично визнаними діловими партнерами;
  - 3) вони є роботодавцем і працівником;
  - 4) яка-небудь особа прямо чи опосередковано володіє, контролює або тримає 5 відсотків або більше випущених в обіг акцій, що дають право голосу обох із них;
  - 5) одна з них прямо або опосередковано контролює іншу;
  - 6) обоє вони прямо або опосередковано контролюються третьою особою;
  - 7) разом вони прямо або опосередковано контролюють третю особу;
  - 8) вони є членами однієї сім'ї.

Використані декларантом (уповноваженою особою) відомості повинні бути об'єктивними, піддаватися обчисленню та підтверджуватися документально.

Керуючись нормами СОТ, під час контролю митної вартості, визначеної за ціною угоди щодо товарів, які імпортують, митний орган повинен упевнитися:

- що виконуються усі умови застосування цього методу;
- у точності задекларованої митної вартості, тобто врахування всіх належних коригувань до неї;
- у достовірності задекларованої митної вартості, тобто у відсутності фальсифікації документів і перекручення відомостей про митну вартість.

У разі відсутності зауважень митний орган повинен прийняти ціну угоди як базу для визначення митної вартості (навіть якщо в базі митного органу є інші ціни).

Цей метод застосовують в усіх випадках, окрім таких визначених підстав [7]:

- 1) відсутність продажу на експорт в Україну (ч. 4 ст. 58 МКУ);
- 2) наявність обмеження прав покупця на розпорядження товарами (ч. 1 ст. 58 МКУ);
- 3) наявність умов, що унеможливають визначення вартості товарів (ч. 1 ст. 58 МКУ);
- 4) якщо частина виручки від подальшого розпорядження надходить продавцю (ч. 1 ст. 58 МКУ);

5) якщо покупець та продавець пов'язані між собою і ці відносини вплинули на ціну товарів (ч. 1 ст. 58 МКУ);

6) якщо використані декларантом відомості (ч. 2 ст. 58 МКУ):

- не підтверджені документально;
- не є визначеними кількісно;
- не є достовірними;
- немає хоча б однієї зі складових митної вартості.

● Ціну, фактично сплачену або таку, що підлягає сплаті, вважають неприйнятною за наявності домовленостей або певних умов, вплив яких неможливо врахувати. Прикладами є такі випадки [7]:

- а) коли продавець встановлює ціну на імпорتنі товари за умови, що покупець також купить інші товари в зазначених кількостях;
- б) коли ціна імпорتنих товарів залежить від ціни або цін, за якими покупець імпорتنих товарів продає інші товари продавцеві цих товарів;
- в) коли ціну встановлюють на основі форми платежу, яка не стосується імпорتنих товарів, наприклад, якщо імпорتنі товари – це напівфабрикати, котрі надає продавець за умови, що продавець одержить конкретну кількість готової продукції.

Ціну, фактично сплачену або таку, що підлягає сплаті, вважають прийнятною за наявності домовленостей або певних умов, що стосуються виробництва чи збуту імпорتنих товарів.

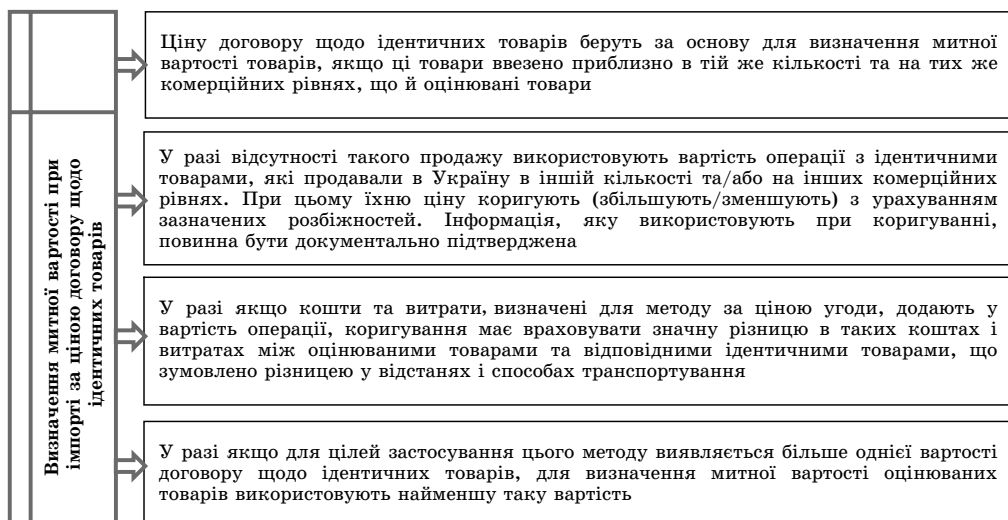
## **2. Метод визначення митної вартості за ціною договору щодо ідентичних товарів.**

Суть цього методу визначення митної вартості товарів при імпорті полягає у тому, що за основу митної оцінки товару беруть вартість операції з ідентичними товарами, які продають на експорт в Україну з тієї ж країни і час експорту яких збігається з часом експорту оцінюваних товарів або є максимально наближеним до нього. З метою обчислення митної вартості оцінюваного товару використовують прийнятну митним органом вартість операції з ідентичними товарами з дотриманням певних особливостей (див. рис. 5.5).

*Ідентичними* вважають товари, однакові за всіма ознаками з оцінюваними товарами, у тому числі за такими, як:

- 1) фізичні характеристики;
- 2) якість та репутація на ринку;
- 3) країна виробництва;
- 4) виробник.

Незначні зовнішні відмінності не можуть бути підставою для відмови у розгляді товарів як ідентичних, якщо загалом такі товари відповідають вимогам законодавства.



**Рис. 5.5. Порядок використання методу визначення митної вартості при імпорті за ціною договору щодо ідентичних товарів**

Використання методу визначення митної вартості за ціною договору щодо ідентичних товарів має певні *застереження*:

- товари не вважають ідентичними оцінюваним, якщо вони не вироблені в тій же країні, що й оцінювані товари;
- товари, виготовлені не виробником оцінюваних товарів, а іншою особою, беруть до уваги лише у разі, якщо немає ідентичних товарів, виготовлених особою – виробником оцінюваних товарів;
- товари не вважають ідентичними оцінюваним, якщо їхнє проектування, дослідно-конструкторські роботи, художнє оформлення, дизайн, ескізи, креслення, а також інші аналогічні роботи виконані в Україні.

При застосуванні методу визначення митної вартості товару за ціною угоди на ідентичні товари митний орган, за можливості, використовує інформацію, яка міститься в базі даних інформаційної системи митних органів України, про продаж ідентичних товарів на тих самих комерційних умовах і приблизно у тих самих кількостях, що й оцінювані товари.

Однаковою мірою може використовуватись інформація, наявна у митних органів, і документально підтверджена інформація, подана декларантом. Основним критерієм при виборі інформації як бази для

розрахунку митної вартості є ступінь схожості з умовами оцінюваного договору.

● Якщо такого продажу не виявлено, то може використовуватися інформація про продаж ідентичних товарів за виконання однієї з трьох умов:

- а) продаж на тих самих комерційних умовах, проте в інших кількостях;
- б) продаж на інших комерційних умовах, але приблизно в тих самих кількостях;
- в) продаж на інших комерційних умовах та в інших кількостях.

Після виявлення продажу за будь-якої з трьох умов митна вартість товару коригується залежно від обставин:

- а) лише на кількісні чинники;
- б) лише на чинники комерційних умов;
- в) на чинники комерційних умов та кількісні чинники [7].

### 3. Метод визначення митної вартості за ціною договору щодо подібних товарів.

Суть цього методу визначення митної вартості товарів при імпорті полягає у тому, що за основу митної оцінки товару беруть вартість операції з подібними (аналогічними) товарами, які продають на експорт в Україну з тієї ж країни і час експорту яких збігається з часом експорту оцінюваних товарів або є максимально наближеним до нього. З метою обчислення митної вартості оцінюваного товару використовують прийняту митним органом вартість операції з подібними товарами з дотриманням певних положень (рис. 5.6).

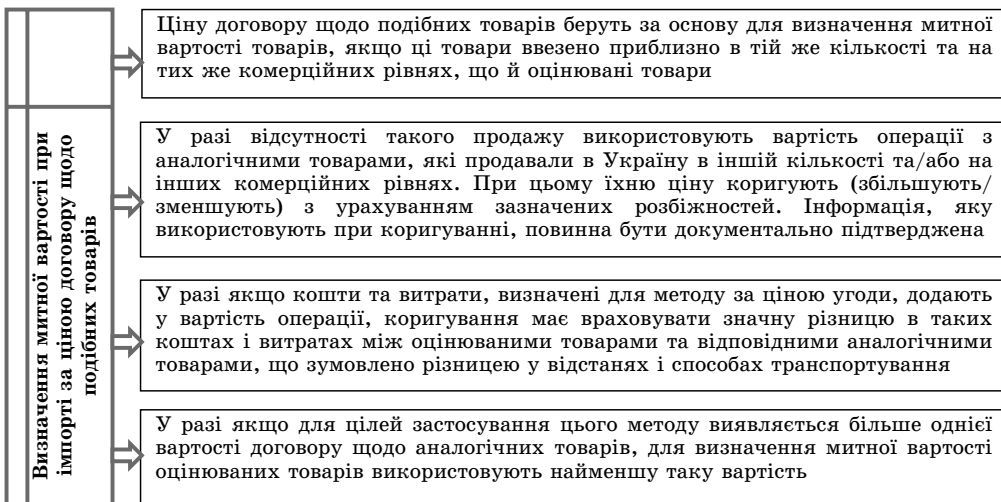


Рис. 5.6. Порядок використання методу визначення митної вартості при імпорті за ціною договору щодо подібних товарів

*Подібними* (аналогічними) вважають товари, які:

- 1) мають схожі характеристики і складаються зі схожих компонентів;
- 2) виконують однакові з оцінюваними товарами функції;
- 3) можна вважати комерційно взаємозамінними;
- 4) відповідають за якість, наявністю торгової марки та репутацією на ринку.

Використання методу визначення митної вартості за ціною договору щодо ідентичних товарів має певні *застереження*:

- товари не вважають подібними оцінюваним, якщо вони не вироблені в тій же країні, що й оцінювані товари;
- товари, виготовлені не виробником оцінюваних товарів, а іншою особою, беруть до уваги лише у разі, якщо немає аналогічних товарів, виготовлених особою – виробником оцінюваних товарів;
- товари не вважають подібними оцінюваним, якщо їхнє проектування, дослідно-конструкторські роботи, художнє оформлення, дизайн, ескізи, креслення, а також інші аналогічні роботи виконані в Україні.

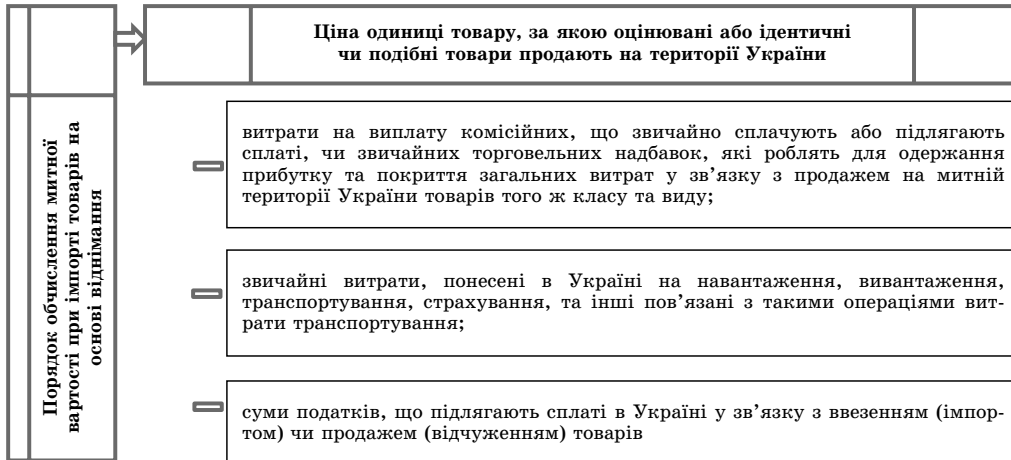
Механізм застосування методу визначення митної вартості щодо договору з подібними товарами аналогічний до використання методу визначення митної вартості щодо договору з ідентичними товарами.

#### **4. Метод визначення митної вартості на основі віднімання вартості.**

Суть цього методу визначення митної вартості товарів при імпорті полягає у тому, що за основу митної оцінки товару беруть ціну одиниці товару, за якою оцінювані або ідентичні чи подібні імпортовані товари продають на території України у найбільш загальних кількостях покупцю, який не є пов'язаною з продавцем особою, одночасно або у максимально наближений до дати ввезення оцінюваних товарів час, за умови вирахування певних компонентів (див. рис. 5.7).

● Товарами одного класу та виду є товари, які підпадають під групу або спектр товарів, які виробляють конкретна галузь чи сектор промисловості та охоплюють ідентичні або подібні (аналогічні) товари. Тобто це товари, імпортовані з тієї ж країни, що й оцінювані товари, а також товари, імпортовані з інших країн.

Суму прибутку та загальних витрат, до яких належать прямі та непрямі витрати, пов'язані зі збутом зазначених товарів, треба брати загалом. Числове значення витрат для цілей вирахування цієї суми визначають на основі інформації, поданої декларантом (уповноваженою ним особою). У разі, якщо ні оцінювані, ні ідентичні чи подібні (аналогічні) товари не продають в Україні



**Рис. 5.7. Порядок обчислення митної вартості при імпорті товарів на основі віднімання**

одночасно або в час, максимально наближений до дати ввезення оцінюваних товарів в Україну, митну вартість таких товарів визначають:

- на основі ціни одиниці товару, за якою відповідно оцінювані або ідентичні чи подібні (аналогічні) з оцінюваними товари продають в Україні в кількості, достатній для встановлення ціни за одиницю такого товару,
- у такому ж стані, в якому вони були ввезені,
- на найбільш ранню дату після ввезення товарів, які оцінюють, але до сплину 90-денного строку [7].

У разі відсутності випадків продажу оцінюваних, ідентичних чи подібних (аналогічних) товарів у такому ж стані, в якому вони перебували на день ввезення в Україну, на вимогу декларанта або уповноваженої ним особи митна вартість таких товарів визначається на основі ціни одиниці товару, за якою зазначені товари продаються в Україні після подальшої обробки (переробки) найбільшою партією особам, не пов'язаним з особами, у яких вони купують такі товари. При цьому роблять відповідні поправки на вартість, додану такою обробкою (переробкою), та вирахування, передбачені законодавством.

Використання методу визначення митної вартості на основі віднімання вартості *обмежено*, якщо:

- 1) у результаті подальшої обробки ввезені товари втрачають свою ідентичність, окрім випадків, коли, незважаючи на втрату іден-



тичності ввезених товарів, розмір вартості, доданої обробкою, може бути точно визначено;

- 2) ввезені товари зберігають свою ідентичність, але становлять настільки незначний відсоток продажу їх в Україні, що використання цього методу оцінювання буде невиправданим.

Одним із важливих питань застосування методу митної оцінки на основі віднімання є вибір ціни, за якою найбільша кількість товару продана після ввезення в країну покупцем першого комерційного рівня, не пов'язаним із продавцем (імпортером).

Згідно з положеннями митного законодавства від ціни товару віднімають компоненти, якщо вони можуть бути виокремлені. За бажанням декларанта, як основу для визначення митної вартості, можуть брати ціну товару без вирахування певних компонентів.

### 5. Метод визначення митної вартості на основі додавання вартості (обчислена вартість).

Суть цього методу визначення митної вартості товарів при імпорті полягає у тому, що за основу митної оцінки товару беруть надану виробником оцінюваних товарів (або від його імені) інформацію про їхню вартість.

Митну вартість за цим методом обчислюють як суму витрат, наведених на рис. 5.8. Дані про витрати визначають на підставі інформації, що стосується виробництва оцінюваних товарів і наданої виробником або від його імені. Інформація має ґрунтуватися на комерційних звітах

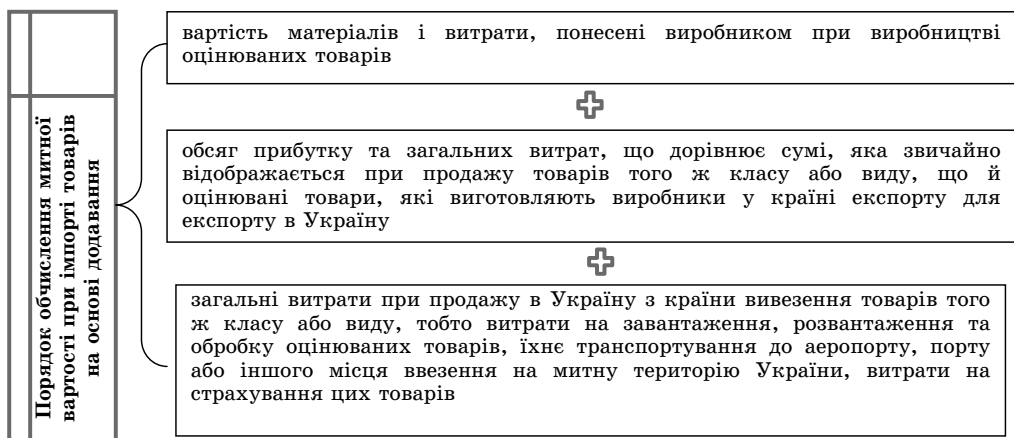


Рис. 5.8. Порядок обчислення митної вартості при імпорті товарів на основі додавання

виробника за умови, що такі звіти відповідають загальноприйнятим принципам обліку, які застосовують у країні, де товари вироблено.

Водночас посадова особа митного органу не може вимагати або примушувати будь-яку особу, яка не є резидентом, надавати для вивчення або дозволяти доступ до будь-якого рахунка чи інших записів для цілей визначення обчисленої вартості. Інформація, подана виробником товарів для цілей визначення митної вартості, може бути перевірена в країні-виробникові товарів уповноваженими органами України за згодою виробника і за умови повідомлення заздалегідь уряду країни-виробника товарів та за відсутності заперечень проти такої перевірки.

Використання методу визначення митної вартості на основі додавання вартості *обмежено* випадками, коли:

- покупець і продавець пов'язані між собою і це впливає на розмір ціни зовнішньоекономічного договору;
- виробник не може надати органам влади України необхідні калькуляції собівартості та забезпечити можливість будь-якої подальшої перевірки, що може виявитися необхідною;
- подана виробником товарів інформація не може бути прийнята й підтверджена органами митного контролю.

## **6. Резервний метод визначення митної вартості товарів при імпорті.**

Якщо митна вартість товарів не може бути визначена шляхом послідовного використання перших п'яти методів, таку вартість оцінюваних товарів визначають з використанням способів, які не суперечать законам України і є сумісними з відповідними принципами і положеннями Генеральної угоди з тарифів і торгівлі.

Суть цього методу полягає в тому, що товари оцінюють з урахуванням світової практики у випадках, коли митні органи аргументовано вважають, що попередні п'ять методів не можуть бути використані та не дають змоги об'єктивно й максимально точно встановити вартість оцінюваних товарів.

Митна вартість, визначена за резервним методом, повинна ґрунтуватися на раніше визнаних (визначених) митними органами митних вартостях, тобто органи митного контролю переконані, що митна вартість, її структура та метод визначені правильно, а відомості документально підтверджені, достовірні й повні.

З метою використання резервного методу під час визначення митної вартості треба використовувати попередні 5 методів. При цьому обґрунтована гнучкість і послідовність у застосуванні таких методів має

відповідати всім основним принципам митної оцінки, які стосуються використання названих методів.

В Угоді про застосування ст. VII ГАТТ наведено деякі *приклад* обґрунтованої гнучкості:

- застосування резервного методу визначення митної вартості на основі методу визначення митної вартості за вартістю угоди з увезеними товарами неприпустиме;
- гнучке застосування методів оцінювання за ціною ідентичних або подібних товарів насамперед стосується термінів увезення ідентичних та подібних товарів, можливості використання як основи для митної оцінки ідентичних чи подібних товарів, вироблених не в тій країні, в якій виготовлено оцінювані товари;
- стосовно методу митної оцінки на підставі віднімання можливе гнучке трактування вимог щодо термінів продажу товарів на внутрішньому ринку України та незмінного стану оцінюваних товарів.

В Угоді про застосування ст. VII ГАТТ зазначено, що коли митну вартість неможливо встановити за допомогою попередніх п'яти методів навіть із гнучким їх застосуванням, її можна визначати з використанням інших розумних методів за умови, що такі дані наявні в країні-імпортері, документально підтвержені, відповідають загальним принципам ГАТТ.

● Під час визначення митної вартості за резервним методом можна використовувати такі *цінові інформаційні ресурси*: преїскуранти; каталоги, що містять докладний опис товару; пропозиції цін з постачання конкретних товарів на митну територію України; біржові котирування; статистичні дані про загальноприйняті рівні комісійних, знижок, прибутку, тарифи на транспорт; результат товарно-вартісної експертизи тощо.

За основу митної оцінки з використанням резервного методу не беруть:

- ціни товарів українського походження на внутрішньому ринку України;
- систему, яка передбачає прийняття для митних цілей вищої з двох альтернативних вартостей;
- ціни товарів на внутрішньому ринку країни-експортера;
- вартість виробництва, іншу, ніж обчислена вартість, визначена для ідентичних або подібних (аналогічних) товарів відповідно до положень митного законодавства;

- ціни товарів, які постачають з країни-експортера до третіх країн;
- мінімальної митної вартості;
- довільної чи фіктивної вартості.

Якщо застосування резервного методу реалізовує митний орган, він на вимогу декларанта (уповноваженої ним особи) зобов'язаний письмово поінформувати їх про митну вартість та про використаний при цьому метод.

*Резервний метод застосовують у випадках:*

- імпорту товарів на тимчасовій основі;
- укладання договору оренди або найму;
- реімпорту товарів після ремонту чи модифікації;
- постачання унікальної продукції, творів мистецтва;
- якщо ідентичні або подібні товари не ввозять;
- якщо товари не перепродають у країні-імпортері;
- якщо виробник невідомий, або відмовляється надати інформацію про витрати виробництва, або подані ним відомості не можуть бути прийняті митним органом тощо.

### ● 5.2.2. Обчислення митної вартості при переміщенні товарів в інших митних режимах

Визначення митної вартості, окрім імпорту товарів і реалізації головно фіскальних функцій, необхідне також при будь-якому іншому переміщенні товарів через кордон – ввезенні товарів на митну територію України чи вивезенні за межі митної території України.

*Митною вартістю товарів, які ввозять в Україну відповідно до митних режимів, відмінних від режиму імпорту, є ціна товару, вказана у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі. Визначення митної вартості товарів, які ввозять на митну територію України та поміщують у митні режими, відмінні від режиму імпорту (крім митного режиму транзиту) зі справлянням митних платежів, відбувається відповідно до описаних раніше положень митного законодавства, тобто шляхом послідовного використання методів, наведених у п. 5.2.1 підручника.*

У разі зміни митного режиму митна вартість, визначена при першому поміщенні товару в митний режим, підлягає заміні митною вартістю, визначеною відповідно до наступного митного режиму.

Законодавство передбачає дві особливості визначення митної вартості товарів, які ввозять на митну територію України відповідно до

митних режимів, відмінних від митного режиму імпорту, а саме для товарів, які ввозять на митну територію України і декларують в інших митних режимах, що:

- передбачають сплату митних платежів (окрім транзиту);
- не передбачають сплати митних платежів.

*Митною вартістю товарів, що вивозять за межі митної території України*, є ціна товару, вказана у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі.

Митну вартість товарів, які експортують за межі митної території України, визначають при поміщенні цих товарів уперше в митний режим з наступним фактичним переміщенням їх через митний кордон України. У разі зміни митного режиму під час перебування товарів за межами митної території України митною вартістю товарів є митна вартість, визначена на день прийняття митним органом митної декларації при їх першому поміщенні в митний режим.

На відміну від визначення митної вартості товарів, які переміщують через митний кордон України у митному режимі імпорту, митною вартістю товарів, що вивозять за межі митної території України, є ціна товару, зазначена у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі. Інші витрати додавати не потрібно.



### 5.3. *Ні ініае еідеааі іу і еді і; іоііеє оіааоа*

Коригування митної вартості шляхом адміністративного регулювання ціни при виконанні експортно-імпортних операцій є способом впливу держави при контролі зовнішньоторговельних угод.

Одним із найпоширеніших інструментів регулювання митної оцінки товарів, зокрема, при експорті, вважають встановлення індикативних цін.

*Індикативні ціни* – це різновид державних фіксованих цін, які встановлює Міністерство економічного розвитку і торгівлі України на підставі дійсних цін, що склалися на цей товар на ринку у момент проведення експортної (імпортної) операції з врахуванням умов постачання та умов розрахунків. Інформацію для обчислення Міністерство отримує від митних, фінансових, статистичних державних органів, банківських установ, підприємств, організацій. При визначенні індикативних цін враховують результати моніторингу зовнішніх товарних ринків, стан-

дарті якості України та міжнародних організацій, іншу інформацію кон'юнктурно-цінового характеру.

Індикативною ціною є мінімально допустима контрактна ціна на товари походженням з України, яка відповідає ціні, що склалася або складається на відповідний товар на ринку експорту чи імпорту на момент виконання експортної операції з урахуванням умов постачання та умов розрахунків, визначених відповідно до законодавства України.

Індикативні ціни переглядають один раз на місяць та є обов'язковими до публікації в офіційних урядових виданнях. Індикативні ціни вводять з метою стабілізації валютних надходжень, відвернення антидемпінгових розслідувань, недопущення недобросовісної конкуренції та регулювання цін експортно-імпортних операцій. Упровадження індикативних цін означає, що товари, відносно яких такі ціни введені, можна експортувати (або імпортувати) за цінами не нижче індикативних [10].

*Алгоритм визначення індикативних цін* має такий вигляд [3, с. 315–316].

1. Підбирають конкурентоспроможний на світовому ринку аналог, що за своїми функціями є найближчим до предмета експорту.
2. Експертним методом розробляють номенклатуру основних техніко-економічних характеристик товару, яка в сукупності становить якість продукції.
3. Для кожного параметра експортної продукції і товару-аналога заповнюють таблицю числових значень параметрів.
4. Для кожного параметра встановлюють коефіцієнти вагомості за галузевими таблицями якості продукції.
5. Розраховують комплексний показник якості експортної продукції.
6. Визначають індикативну ціну експортної продукції.
7. Встановлюють розмір контрактної ціни експортної продукції з орієнтацією на індикативну.

Індикативні ціни можуть запроваджувати на товари [3, с. 315–316]:

- щодо експорту яких застосовують антидемпінгові процедури або розпочато антидемпінгове розслідування в Україні чи за її межами;
- щодо яких застосовують спеціальні імпортні процедури;
- щодо експорту яких встановлено режим квотування та ліцензування;
- щодо експорту яких встановлено спеціальні режими;
- експорт яких відбувається у порядку, передбаченому ст. 20 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”;
- які підпадають під міжнародні зобов'язання України.

Індикативні ціни на товари, відносно яких початі або можуть бути початі антидемпінгові розслідування в Україні чи за її межами, встановлює Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі.

Митні органи України отримують від Міністерства економічного розвитку і торгівлі України перелік товарів, на які впроваджують індикативні ціни. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності всіх форм власності повинні обов'язково використовувати індикативні ціни під час укладення і виконання всіх видів зовнішньоекономічних угод, включаючи також угоди з давальницькою сировиною (на сировину і готову продукцію з неї). Це стосується випадків, коли в результаті переробки давальницької сировини отримано новий товар, місцем походження якого, відповідно до чинного законодавства, є Україна. При використанні індикативних цін митну вартість товару встановлюють виходячи з індикативної ціни.

● У разі відхилення ціни контракту від індикативної ціни на товари, від особи, що виконує операцію, потрібне надання додаткових документів, які обґрунтовують таке відхилення. Для отримання таких документів суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України подають у Міністерство економічного розвитку і торгівлі економічне обґрунтування контрактної ціни у письмовій формі, розроблене відповідно до методики цього Міністерства. Впродовж 10 календарних днів Міністерство ухвалює рішення про підтвердження контрактної ціни або відмову в такому підтвердженні.

Введення індикативних цін зумовлено, по-перше, необхідністю підтримки вітчизняних виробників, які, зазвичай, є найбільшими підприємствами національної економіки, їхня зовнішньоекономічна діяльність є основною статтею наповнення бюджету України; по-друге, взятими Україною міжнародними зобов'язаннями в частині дотримання рівня ринкових цін на експортовані товари [11].

*Перелік товарів, на які встановлено й періодично корегують індикативні ціни, відносно невеликий. До нього належать групи товарів, експорт яких складає основну статтю валютних надходжень в Україну. До таких товарів внесено: металопрокат (арматура, катанка, заготовка квадратна, гарячекатаний лист, гарячекатаний рулон); труби (безшовні із чорних металів, для нафто- й газопроводів, інші круглого перетину із заліза й нелегованої сталі); феросиліцій; феросилікомарганець; карбамід; аміак; суміш сечовини з нітратом амонію у водних або аміачних розчинах; велика рогата худоба жива; барани та вівці живі; шкіри великої рогатої худоби мокросолені неконтуровані, машинного зйому; шкіри овечі мокросолені; насіння льону дроблене або недроблене; насіння соняшнику дроблене або недроблене; насіння рижію; електроенергія.*

### *Трансфертне ціноутворення та митна оцінка.*

*Трансфертна ціна* – ціна, яку встановлюють на будь-який об'єкт торгівлі (товари, послуги або чинники виробництва) між пов'язаними компаніями або структурними підрозділами однієї компанії, якщо об'єкт торгівлі перетинає митний кордон.

В Україні норми трансфертного ціноутворення запроваджено з 1 вересня 2013 року. Останні зміни до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення внесені Законом України від 21.12.2016 року № 1797-VIII та набрали чинності з 01.01.2017 року [8].

Фіскальний контроль за трансфертними цінами ґрунтується на принципі “витагнутої руки” (Arm’s length principle) – міжнародному стандарті, погодженому державами-членами Організації економічного співробітництва і розвитку та країнами, які не є членами цієї організації (понад 70 країн світу), у якості рекомендованого до використання щодо встановлення трансфертних цін для податкових потреб та який передбачає збільшення податкових зобов’язань пов’язаних осіб до рівня податкових зобов’язань непов’язаних осіб за умови відповідності комерційних і/або фінансових умов проведених ними операцій.

Головним рекомендаційно-методичним міжнародним документом у галузі податкового регулювання трансфертного ціноутворення є Настанови ОЕСР щодо трансфертного ціноутворення для транснаціональних компаній та податкових служб, основні норми яких імплементовано в статтю 39 Податкового кодексу України (див. Додаток 5).

● У багатьох країнах трансфертне ціноутворення найчастіше ґрунтується на положеннях Керівництва ОЕСР, тоді як митну оцінку в країнах-членах СОТ визначають на підставі Угоди про імплементацію статті VII ГАТТ. Більшість країн уникають застосування норм трансфертного ціноутворення під час визначення ціни для цілей непрямого оподаткування, оскільки трансфертні ціни можна обчислювати за різними методами. Відповідно при їхньому використанні для цілей непрямого оподаткування ймовірно отримання різної ціни, що може призвести або до надмірного стягнення податків з платника податків, або до недоотримання коштів бюджетом. Тому звичайна ціна не повинна бути обмеженням для визначення бази стягнення ввізного ПДВ та відповідного податкового кредиту. Водночас урахування інформації щодо трансфертного ціноутворення під час митної оцінки товарів, безумовно, відповідало б міжнародним підходам до трансфертного ціноутворення та сприяло б справедливішому визначенню цін при стягненні непрямих податків [2].

Митні органи, які відповідають за стягнення митних платежів на належному рівні, часто піддають сумніву вартість операцій між



пов'язаними особами, враховуючи ризики штучного заниження цін суб'єктами господарювання з метою податкової оптимізації.

*Рекомендації Міжнародної торговельної палати щодо трансфертного ціноутворення та митної оцінки товарів такі [9].*

1. Використання митними органами (для цілей визначення митної вартості товарів) принципу “протягнутої руки” стосовно пов'язаних сторін відповідно до ст. 9 Модельної податкової конвенції ОЕСР.

2. Визнання митними органами (для цілей визначення митної вартості товарів) митними органами посттрансакційного коригування ціни, пов'язаного з трансфертним ціноутворенням (догори чи донизу) або у випадках добровільного коригування (узгодженого двома пов'язаними сторонами), або за наслідками податкової перевірки.

3. У випадку посттрансакційного коригування ціни, пов'язаного з трансфертним ціноутворенням, – звільнення компанії від зобов'язання вносити поправки до кожної митної декларації, якої таке коригування стосується, та від сплати штрафів (у разі зміни трансфертної ціни).

4. Визнання прийнятності документації з трансфертного ціноутворення для цілей митного оцінювання товарів.

У базових міжнародних документах щодо визначення трансфертної ціни та митної вартості взято за основу підхід, відповідно до якого ціну для пов'язаних осіб визначають так само, як і для непов'язаних між собою компаній.

За законодавством України звичайну ціну товарів та митну вартість також визначають на підставі різних законодавчих актів (звичайну ціну – за Податковим кодексом, митну вартість – за Митним кодексом), підзаконних актів і навіть різних інформаційних джерел.

● *Трансфертне ціноутворення* – система визначення звичайної ціни товарів і/або результатів робіт (послуг) в операціях, визнаних відповідно до статті 39 Податкового кодексу України контрольованими.

*Звичайна ціна* – ціна товарів (робіт, послуг), визначена сторонами договору, якщо інше не встановлено Податковим кодексом України. Якщо не доведено зворотне, вважається, що така звичайна ціна відповідає рівню ринкових цін.

Відповідно виникає проблема гармонізації підходів до визначення звичайної ціни і митної вартості, яку можна вирішувати так:

- використання методів трансфертного ціноутворення та відповідної документації для підтвердження митної вартості товарів;
- узгодження методологій визначення трансфертної ціни та митної оцінки товару за контрольованими операціями; домовленість між платником податків і митним органом про прийнятність трансфертної ціни для цілей митного оформлення;

- у разі пропорційного коригування (відповідно до пп. 39.5.5 Податкового кодексу України), яке призводить до зниження митної вартості, платник має право звернутися до митних органів з метою повернення надміру сплачених податків;
- врегулювання порядку формування податкового кредиту з ПДВ, сплаченого при імпорті товарів тощо.

Поступове узгодження процедур визначення трансфертних цін та митного оцінювання товарів дасть змогу значно знизити ризики щодо повноти збору податків, а також сприятиме зменшенню кількості суперечок між платниками податків і фіскальними органами.

Однією з найважливіших проблем оцінювання товарів у митних цілях є заниження митної вартості і, відповідно, зменшення надходжень від оподаткування зовнішньоекономічної діяльності до бюджету.

Для налагодження процедур оподаткування імпорту пропонують **механізм переважного права** (preemption right), який широко застосовують у країнах Західної Європи при оподаткуванні операцій з продажу нерухомості (де базою оподаткування виступає контрактна вартість) [4].

● **Довідка.** Щоби вирішити проблему ухилення від оподаткування через заниження офіційної ціни продажу нерухомості, запроваджений механізм переважного права дав урядовим органам першочергове право придбати нерухомість, якщо її заявлена ціна продажу нижча від ринкової вартості. Як наслідок, продавці одразу припинили декларувати занижену вартість угод купівлі-продажу та почали сплачувати податки у повному обсязі.

Механізм переважного права можна застосовувати до товарів, задекларована митна вартість яких нижча від певного встановленого нормативу. При цьому переважне право викупу належатиме не державі, а будь-якій особі, яка запропонувала на торгах найвищу ціну.

Впровадження цього механізму у митну практику України передбачає таке [4]:

- Державна фіскальна служба проводить консультації з імпортерами та спільним рішенням затверджує справедливі, реальні індикативні ціни на імпортовані товари;
- при декларуванні митної вартості на рівні, нижчому від індикативного, митне оформлення автоматично припиняють і товар передають на торги за стартовою ціною, що дорівнює заявленому рівню митної вартості;
- будь-яка особа має право взяти участь у торгах з продажу запропонованого товару;
- торги варто проводити у формі електронного аукціону;

- у разі продажу товару за ціною, вищою від заявленої митної вартості, право власності переходить до покупця, який сплачує первинному імпортеру всю суму, однак при цьому сплачує податки, керуючись ціною продажу на аукціоні;
- якщо товар не продано на торгах, митне оформлення завершують у визначеному митним законодавством порядку.

При реалізації механізму переважного права у суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які намагаються мінімізувати розмір митної вартості, виникне низка труднощів: затримка митного оформлення на період проведення торгів; ризик втратити товар через його придбання конкурентом; ризик порушення строків постачання товару.

Відповідно наслідками запровадження запропонованого механізму впливу на ціноутворення у митній справі будуть:

- суттєве обмеження суб'єктивної ролі митника на результати митного оформлення;
- скорочення кількості корупційних і суперечливих дій учасників митних відносин;
- запровадження прозорих і зрозумілих правил для бізнесу;
- значне зростання надходжень до бюджету тощо.



#### 5.4. Інкотермс і міжнародні комерційні умови поставки

Інкотермс, збірник міжнародних комерційних термінів, встановлює правила, які регулюють питання, пов'язані з постачанням товарів від продавця до покупця. Це охоплює власне перевезення, відповідальність за експортне та імпорتنе оформлення товарів. Ці правила визначають відповідального за сплату доставки, митного оформлення та страхування ризиків на шляху транспортування товарів залежно від означених стандартних умов поставки.

Умови Інкотермс є стандартизованими. Вони регламентують момент передачі права власності на товар і всі пов'язані із цим ризики. Ці умови застосовують у міжнародних договорах купівлі-продажу. Правила Інкотермс розробляє і публікує Міжнародна торгова палата (International Chamber of Commerce, ICC). На сьогодні діє нова редакція

правил щодо використання національних і міжнародних торгових умов Incoterms 2010 (набули чинності з 1 січня 2011 року).

Ці міжнародні правила визнані урядовими органами, юридичними компаніями і комерсантами по всьому світу як тлумачення найбільш застосовних у міжнародній торгівлі термінів.

В Інкотермс умови для полегшення розуміння згруповані в чотири категорії, відмінні між собою по суті [5]:

- “E” – термін, згідно з яким продавець тільки надає товар покупцеві на власній території продавця (EXW);
- “F” – терміни, відповідно до яких продавець зобов’язаний поставити товар перевізнику, призначеному покупцем (FCA, FAS і FOB);
- “C” – терміни, відповідно до яких продавець має укласти контракт на перевезення, але не приймаючи на себе ризик втрати або пошкодження товару, або додаткові витрати внаслідок подій, що мають місце після відвантаження і відправки (CFR, CIF, CPT і CIP);
- “D” – терміни, за яких продавець повинен нести усі витрати і ризики, необхідні для доставки товару в країну призначення (DAT, DAP і DDP) (табл. 5.2).

Таблиця 5.2

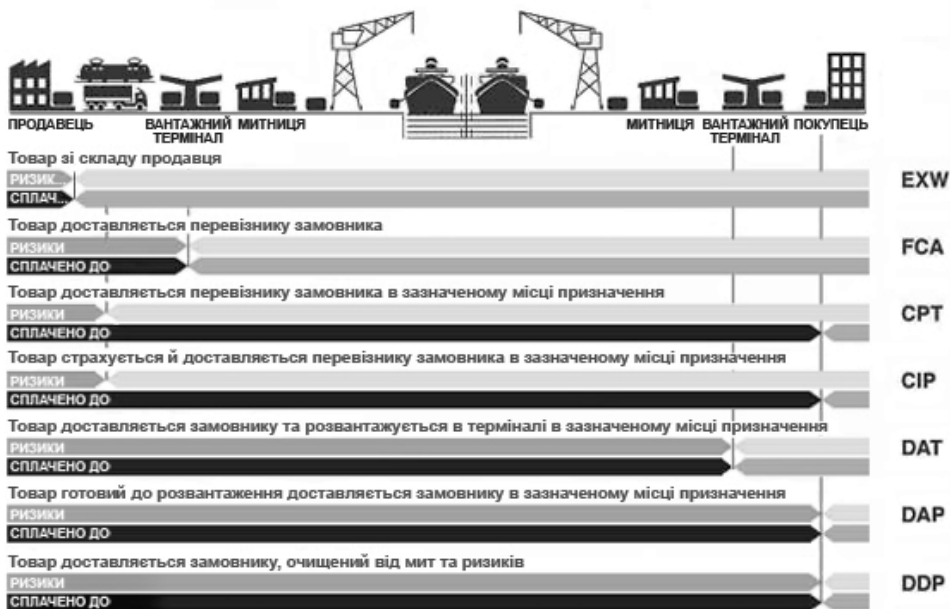
## Класифікація комерційних термінів відповідно до Інкотермс 2010

“E” Відправлення	EXW Франко завод (... назва місця)
“F” Основне перевезення не сплачене	FCA Франко перевізник (... назва призначеного місця, де вантаж передають перевізнику); FAS Франко вздовж борта судна (... назва порту відвантаження); FOB Франко борт (... назва порту відвантаження)
“C” Основне перевезення сплачене	CFR Вартість і фрахт (... назва порту призначення) CIF Вартість, страхування і фрахт (... назва порту призначення); CPT Фрахт/перевезення сплачено до (... назва місця призначення); CIP Фрахт/перевезення і страхування сплачені до (... назва місця призначення)
“D” Прибуття	DAT Поставка на терміналі (... назва терміналу); DAP Постачання в місці призначення; DDP Поставка зі сплатою мита (назва місця призначення)

Специфіка застосування правил Інкотермс також залежить від виду транспортування товару через кордон – всіма видами транспорту (терміни EXW, FCA, CPT, CIP, DAT, DAP, DDP) чи морським і внутрішнім водним транспортом (терміни FAS, FOB, CFR, CIF) (див. рис. 5.9).

## ІНКОТЕРМС 2010

## ВСІ ВИДИ ТРАНСПОРТУ



## МОРСЬКИЙ ТА ВНУТРІШНІЙ ВОДНИЙ ТРАНСПОРТ

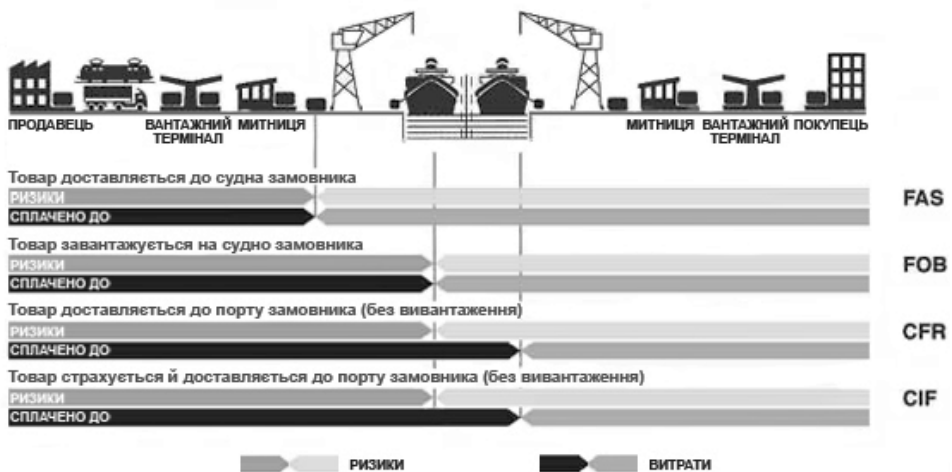


Рис. 5.9. Вид транспортування і відповідні терміни ІНКОТЕРМС 2010 [12]

*EXW (EX Works (... named place) Франко завод (... назва місця).* Термін “Франко завод” означає, що продавець вважають таким, що виконав свої обов’язки з постачання, коли він надасть товар у розпорядження покупця на своєму підприємстві чи в іншому названому місці (наприклад, на заводі, фабриці, складі тощо). Продавець не відповідає за завантаження товару на транспортний засіб, а також за митне очищення товару для експорту.

*FCA (Free Carrier (... named place) Франко перевізник (... назва місця).* Термін “Франко перевізник” означає, що продавець доставить товар, який пройшов митне очищення, зазначеному покупцем перевізнику до названого місця. Вибір місця постачання вплине на зобов’язання щодо завантаження і розвантаження товару на цьому місці. Якщо поставку роблять у приміщення продавця, то продавець несе відповідальність за відвантаження. Якщо ж постачання відбувається в інше місце, продавець за відвантаження товару відповідальності не несе. Цей термін може бути використаний під час перевезення будь-яким видом транспорту, у тім числі послуговуючись змішаними перевезеннями.

*FAS (Free Alongside Ship (... named port of shipment) Франко вздовж борту судна (... назва порту відвантаження).* Термін “Франко вздовж борту судна” означає, що продавець виконав постачання, коли товар розміщений уздовж борту судна на причалі або на ліхтерах у зазначеному порту відвантаження. З цього моменту усі витрати й ризики втрати чи пошкодження товару повинен нести покупець. За умовами терміна FAS на продавця покладено обов’язок щодо митного очищення товару для експорту. Однак, якщо сторони бажають, щоб покупець узяв на себе обов’язки з митного очищення товару для експорту, то це потрібно чітко обговорити у відповідному доповненні до договору купівлі-продажу.

*FOB (Free On Board (... named port of shipment) Франко борт (... назва порту відвантаження).* Термін “Франко борт” означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в названому порту відвантаження. З цього моменту усі витрати й ризики втрати чи пошкодження товару повинен нести покупець. За умовами терміна FOB на продавця покладається обов’язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін можна застосовувати тільки під час перевезення товару морським або внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не мають наміру постачати товар через поручні судна, треба застосовувати термін FCA.

*CFR Cost and Freight (... named port of destination) Вартість і фрахт (... назва порту призначення).* Термін “вартість і фрахт” означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в порту відвантаження. За умовами терміна CFR на продавця

покладається обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін можна застосовувати тільки під час перевезення товару морським або внутрішнім водним транспортом.

*CIF (Cost, Insurance and Freight (... named port of destination) Вартість, страхування і фрахт (... назва порту призначення).* Термін “вартість, страхування та фрахт” означає, що продавець виконав постачання, коли товар перейшов через поручні судна в порту відвантаження. Продавець зобов'язаний оплатити витрати і фрахт, необхідні для доставки товару в названий порт призначення, але ризик втрати або ушкодження товару, як і будь-які додаткові витрати, що виникають після відвантаження товару, переходять від продавця до покупця. За умовами терміна CIF на продавця покладено обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін можна застосовувати тільки під час перевезення товару морським або внутрішнім водним транспортом. Якщо сторони не збираються постачати товар через поручні судна, доцільно застосовувати термін CIP.

*CIP (Carriage and Insurance Paid To (... named place of destination) Фрахт/перевезення та страхування оплачені до (... назва місця призначення).* Термін “фрахт/перевезення та страхування оплачені до” означає, що продавець доставить товар названому їм перевізнику. Окрім цього, продавець зобов'язаний оплатити витрати, пов'язані з перевезенням товару до вказаного пункту призначення. Це означає, що покупець бере на себе всі ризики і будь-які додаткові витрати після доставки таким способом товару. Однак, за умовами CIP на продавця також покладено обов'язок із забезпечення страхування від ризиків втрати й ушкодження товару під час перевезення на користь покупця. Отже, продавець укладає договір страхування й оплачує страхові внески. Покупець повинен брати до уваги, що відповідно до умов терміна CIP продавець має забезпечити страхування з мінімальним покриттям. За умовами терміна CIP на продавця покладено обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін можна застосовувати під час перевезення товару будь-яким видом транспорту, у тім числі використовуючи змішані перевезення.

*CPT (Carriage Paid To (... named place of destination) Фрахт/перевезення оплачено до (... назва місця призначення).* Термін “фрахт/перевезення оплачено до” означає, що продавець доставить товар вказаному йому перевізнику. Окрім цього, продавець зобов'язаний оплатити витрати, пов'язані з перевезенням товару до визначеного пункту призначення. Покупець бере на себе всі ризики втрати чи пошкодження товару, як і інші витрати після передачі товару перевізнику. За умовами терміна CPT на продавця покладено обов'язок з митного очищення товару для експорту. Цей термін можна застосовувати під час перевезення товару

будь-яким видом транспорту, у тім числі послуговуючись змішаними перевезеннями.

*DAT (Delivered At Terminal (... named terminal of destination) Постачання на терміналі (... назва терміналу).* Термін “поставка на терміналі” (новий термін, введений в Інкотермс 2010) означає, що продавець виконав своє зобов’язання з постачання, коли він надав покупцеві товар, розвантажений з транспортного засобу в узгодженому терміналі вказаного місця призначення. Під терміналом розуміють будь-яке місце, в тім числі авіа/авто/залізничний карго термінал, причал, склад тощо. Продавець несе відповідальність за всі ризики з доставки товару і його розвантаження на терміналі. Продавець не зобов’язаний виконувати митні формальності або сплачувати імпорнтні мита при ввезенні товару. Цей термін можна застосовувати при постачаннях будь-яким видом транспорту.

*DAP (Delivered At Point (... named point of destination) Постачання в пункті (... назва пункту).* Термін “поставка в пункті” (новий термін, введений в Інкотермс 2010) означає, що продавець виконав своє зобов’язання з постачання, коли він надав покупцеві товар, готовий до розвантаження з транспортного засобу, що прибув в узгоджене місце призначення. Продавець несе всі ризики, пов’язані з доставкою товару в узгоджене місце призначення. Продавець не зобов’язаний виконувати митні формальності або сплачувати імпорнтні мита при ввезенні товару. Цей термін можна застосовувати у разі поставок будь-яким видом транспорту.

*DDP (Delivered Duty Paid (... named place of destination) Постачання з оплатою мита (... назва місця призначення).* Термін “поставка зі сплатою мита” означає, що продавець надасть товар, який пройшов митне очищення і не був розвантажений із прибулого транспортного засобу у розпорядження покупця в названому місці призначення. Продавець зобов’язаний відшкодувати усі витрати і ризики, пов’язані з транспортуванням товару, включаючи (де це буде потрібно) будь-які збори для імпорту в країну призначення (під словом “мити” тут розуміють відповідальність і ризики за проведення митного очищення, а також за оплату митних формальностей, митних податків і інших зборів). У той час як термін EXW покладає на продавця мінімальні обов’язки, термін DDP припускає максимальні обов’язки продавця. Цей термін не можна застосовувати, якщо продавець прямо чи побічно не може забезпечити одержання імпорнтної ліцензії. Якщо сторони погодили вилучення зі зобов’язань продавця деяких із витрат, що підлягають оплаті при імпорті (таких, як податок на додану вартість), це має бути чітко визначене в контракті купівлі-продажу.

Обчислення митної вартості на підставі ціни угоди, укладеної з використанням правил Інкотермс (див. Додаток 6), передбачає таке (табл. 5.3):



Таблиця 5.3

## Обчислення митної вартості з використанням правил Інкотермс

EXW	$MB = \Phi B + \text{Митні платежі в країні експорту} + \text{Витрати на навантаження} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Витрати на страхування}$
FCA	$MB = \Phi B + \text{Витрати на страхування} + \text{Транспортні витрати до кордону України}$
FAS	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B + \text{Навантаження на борт судна} + \text{Транспортні витрати до першого порту на території України} + \text{Витрати на страхування}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B$
FOB	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B + \text{Витрати на страхування} + \text{Фрахт судна до першого порту на території України}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B$
CFR	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B + \text{Витрати на страхування}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати до обумовленого місця}$
CIF/CIP	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати до місця призначення}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати від кордону України}$
DAT	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Вивантаження на терміналі}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Вивантаження на терміналі} - \text{Транспортні витрати від кордону України}$
DAP	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення}$
DDP	<i>При імпорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення} - \text{Вивантаження} - \text{Митні платежі в країні імпортері}$
	<i>При експорті:</i> $MB = \Phi B - \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення} - \text{Вивантаження} - \text{Митні платежі в країні імпортері}$

*Примітка:* MB – митна вартість;  $\Phi B$  – фактурна вартість

Базою для визначення митної вартості товару є фактурна (контрактна) вартість, яка у зовнішньоторговельних операціях визначається відповідно укладеними угодами. Саме тому залежно від способу переміщення товару та інших умов, закріплених у контракті, змінюються інформаційна база для визначення митної вартості та підходи до її оцінювання.



## Опитування

### 1. Митна вартість товару – це ...

- 1) ціна, фактично сплачена або яка підлягає сплаті за товари при продажі у зовнішньоекономічних відносинах;
- 2) вихідна розрахункова одиниця для обчислення адвалерних митних платежів;
- 3) оцінювання товару у митних цілях;
- 4) все перелічене.

### 2. Відомості про митне оцінювання товару необхідні для ...

- 1) застосування заходів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;
- 2) ведення митної статистики;
- 3) валютного контролю при проведенні експортно-імпорتنих операцій;
- 4) усього переліченого.

### 3. Для підтвердження митної вартості використовують ...

- 1) декларацію митної вартості;
- 2) зовнішньоекономічний договір;
- 3) рахунок-фактуру;
- 4) усі перелічені документи.

### 4. До митної вартості імпортованих товарів, розрахованої за ціною договору (контракту), долучають ...

- 1) витрати на транспортування товарів до місця ввезення на територію України;
- 2) витрати на страхування імпортованого товару до перетину митного кордону України;
- 3) комісійні та брокерські винагороди як витрати покупця;
- 4) усі перелічені витрати.

### 5. При визначенні однорідності товарів (для методів визначення митної вартості при імпорті ідентичних або подібних товарів) аналізують ...

- 1) фізичні характеристики товару;
- 2) функції і сферу застосування товару;
- 3) комерційну взаємозамінність товарів;
- 4) усе перелічене.

### 6. Базою для розрахунку митної вартості імпортованих товарів на основі віднімання є ...

- 1) ціна ввезених ідентичних або подібних товарів на внутрішньому ринку України;

- 2) ціна ввезених ідентичних або подібних товарів на міжнародному ринку;
- 3) ціна ввезених ідентичних або подібних товарів на ринку країни-експортера;
- 4) ціна ввезених ідентичних або подібних товарів на ринку країни-учасниць СОТ.

**7. Митну вартість імпортованих товарів на підставі додавання можна визначити, якщо ...**

- 1) наявна інформація про витрати виробництва оцінюваних товарів за межами країни;
- 2) виробник може надати дані про виробничі витрати для їхньої перевірки;
- 3) покупець і продавець не є взаємозалежними особами;
- 4) виконуються усі перелічені умови.

**8. Обчислення митної вартості товарів при імпорті за резервним методом передбачає, що для оцінювання товарів у митних цілях ...**

- 1) попередні методи не можуть бути використані;
- 2) попередні методи не дають змоги об'єктивно й максимально точно встановити вартість оцінюваних товарів;
- 3) використовують попередні методи з обґрунтованою гнучкістю;
- 4) усе перелічене.

**9. Митну вартість при вивезенні товарів за межі України обчислюють на підставі ...**

- 1) ціни товару, зазначеної у рахунку-фактурі чи рахунку-проформі;
- 2) ціни ідентичних або подібних товарів;
- 3) додавання або віднімання певних витрат;
- 4) резервного методу.

**10. Індикативні ціни можуть запроваджувати на товари, щодо експорту яких ...**

- 1) застосовують антидемпінгові процедури;
- 2) встановлено режим квотування та ліцензування;
- 3) встановлено спеціальні режими;
- 4) передбачено усе перелічене.



Срääääí Ńŷ äëŷ ñàí îêîí òðîêр

1. Як можна визначити суть митної вартості товарів? З якою метою її обчислюють?

2. Охарактеризуйте права й обов'язки декларанта у контексті визначення та підтвердження митної вартості.
3. Які документи використовують для підтвердження заявленої митної вартості товарів?
4. Визначте роль митного органу у контролі правильності визначення митної вартості.
5. Проаналізуйте алгоритм розрахунку митної вартості імпортованих в Україні товарів за ціною договору.
6. Розкрийте сутність другорядних методів визначення митної вартості для товарів, які імпортують в Україну.
7. Наведіть порядок обчислення митної вартості при переміщенні товарів в інших, окрім імпорту, митних режимах через кордон України.
8. Аргументуйте необхідність регулювання оцінки товарів у митних цілях.
9. Як встановлюють індикативні ціни та як їх використовують у формуванні митної вартості?
10. Обґрунтуйте використання правил Інкотермс у митному оцінюванні товарів.

### ЕЗДАДАДА



1. *Бережнюк І. Г.* Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. *Булана О. О.* Гармонізація трансфертного ціноутворення та митної оцінки товарів / О. О. Булана // *Фінанси України*. – 2014. – № 4. – С. 83–93.
3. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
4. *Зварич В.* Як стимулювати імпортерів сумлінно сплачувати податки [Електронний ресурс] / В. Зварич. Режим доступу : [https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=19072017&num\\_c=609698](https://www.mdoffice.com.ua/ua/aSNewsDic.getNews?dat=19072017&num_c=609698)
5. *Інкотермс 2010.* Правила ІСС з використання термінів для внутрішньої та міжнародної торгівлі / [пер. з англійської ТОВ “Асоціація експортерів і імпортерів “ЗЕД””]. – Київ : Асоціація “ЗЕД”, 2011. – 266 с.

6. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
7. Науково-практичний коментар до Митного кодексу України : у 3 т. / П. В. Пашко, В. Ю. Хомутич, Т. І. Єфименко та ін. – Київ : ДННУ “Акад. фін. управління”, 2012.
8. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
9. ICC Proposals on TP vs. Customs Value 2012. Doc No. 180/1036521 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.iccmex.mx/correos/2012/mayo/TransferPricingFebruary.pdf>
10. Індикативні ціни / Український фонд підтримки підприємництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ufpp.kiev.ua/indikativni-cini/>
11. *Бабай Є.* Практика застосування індикативних цін / Є. Бабай [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=748>
12. Інкотермс / Товарна біржа “Універсальна товарно-сировинна біржа” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.utsb.kiev.ua/ukr/hlosariy/677-inkoterms.html>



## Ḑīçä³ë 6

Ì ÈÓÍ ² Ì ÈÀÓÆ²

Â ÑÈÑÒÃÌ ² Î Ì Î ÄÀÒËÓÃÃÍ Í ß

ÇÎ ÃÍ ²ØÍ ÛÎ ÅËÎ Í Î Ì ²×Í Î - Ä²ßËÛÍ Î ÑÒ²

- 6.1. Ì èòí³ ì'èàòáæ³ ýë ³í ñòðòì áí ò ðááòëðááí í ý ì àò³í í àëüí î; àêîí î ì ³ëè.
- 6.2. Èëàñèò³èàö³ý ì èòí èò ì'èàòáæ³á.
- 6.3. Í ñîáèèáî³ ì àðàòóááí í ý, ñî'èàðè òà àáì ³í ³ñòðóááí í ý ì èòí èò ì'èàòáæ³á.



## 6.1. Ì èòí³ ì'èàòáæ³ ýë ³í ñòðòì áí ò

ðááòëðááí í ý ì àò³í í àëüí î; àêîí î ì ³ëè

Формування соціально-орієнтованої економіки ринкового типу передбачає багатогранний комплекс взаємозумовлених заходів у сфері функціонування внутрішніх і зовнішніх економічних відносин.

Використання тих чи інших інструментів економічного регулювання має передбачати аналіз механізму реалізації та наслідків їхньої дії для світового співтовариства загалом і для економіки конкретної країни зокрема. У цьому контексті наголосимо на основних особливостях.

По-перше, усі інструменти економічного регулювання мають власні механізми дії.

По-друге, реалізація того чи іншого інструменту економічного регулювання супроводжується як певними здобутками, так і певними втратами. У кожному конкретному випадку той чи інший інструмент

впливу на експортні або імпорتنі потоки приносить одним зовнішньо-економічним суб'єктам реальний вигреш, а економічне становище інших погіршується.

По-третє, економічні наслідки використання інструментів зовнішньоекономічного чи фіскального регулювання доцільно розглядати у двох основних вимірах:

- безпосередні зміни, які відбуваються на ринку того товару, що є об'єктом державного регулювання;
- опосередковані зміни (вторинні ефекти) ринку інших товарів. Такі зміни зумовлені тим, що кожний окремий ринок товарів є елементом національної економічної системи, який тісно взаємодіє з іншими її складовими ринками, котрі також реагують на відповідні зміни на ринку окремого товару.

Економічне регулювання – це вплив держави в особі державних органів на економічні об'єкти і процеси та осіб, які беруть у них участь [1]. Іншими словами, це встановлені державою правила і закони, призначені для контролю за поведінкою суб'єктів економічного господарювання.

Ухвалюючи рішення про використання тих чи інших інструментів економічного регулювання, уряд країни повинен оцінювати їх сукупний вплив на характер фіскальної політики і можливі дії у відповідь за принципом “дія–протидія” з боку інших країн.

Процеси, які відбуваються в Україні за умов трансформації економічної системи, вимагають розроблення такого механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який би враховував особливості перехідного етапу. Такий висновок пояснюється тим, що національна промисловість України з її застарілими виробничими чинниками ще не в змозі конкурувати з дешевими і якіснішими товарами, які виробляють за кордоном за допомогою сучасних технологій, з вищим рівнем організації виробництва тощо. Без захисту національної економіки на етапі формування економічної системи наповнення ринку дешевими імпортними товарами зумовлює скорочення національного виробництва і навіть знищення деяких його видів, що спричиняє скорочення робочих місць, зростання безробіття, загрожує національній економічній безпеці, міжнародному престижу країни, її культурі і традиціям [2].

Тому для стабільності національної економіки України надзвичайно актуальним є розвиток митного оподаткування, яке б передбачало наявність розгалуженої системи митних платежів.

Роль та місце митних платежів у системі зовнішньоекономічної та фіскальної політик показано на рис. 6.1.

Основу системи митного оподаткування формують інструменти (засоби) економічного регулювання – митні платежі.

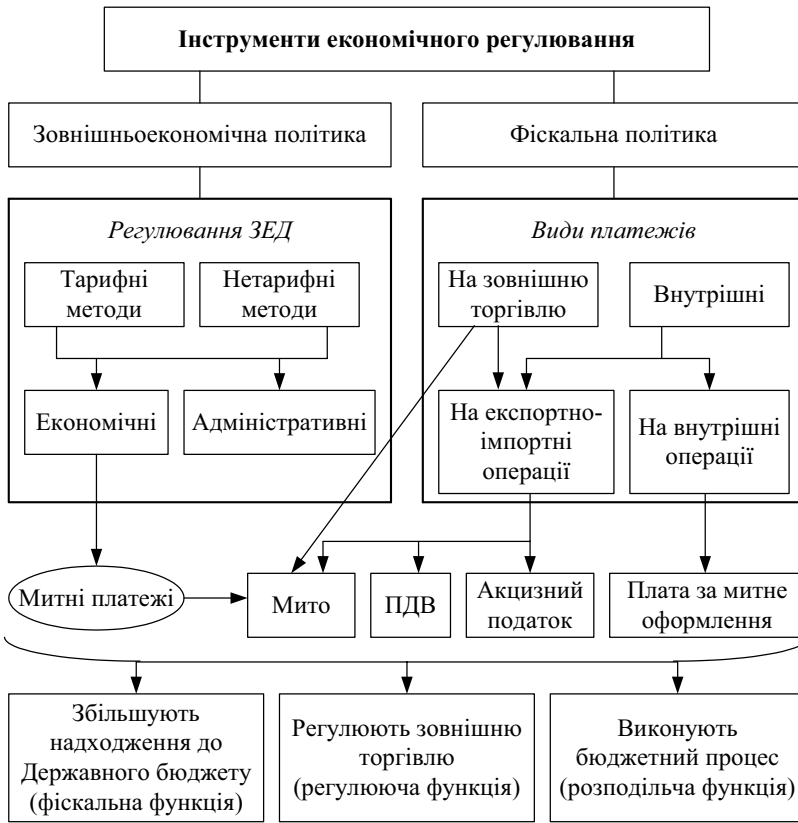


Рис. 6.1. Митні платежі як інструмент економічного регулювання

**Митні платежі** – це різновид обов’язкових платежів (податків і зборів), які нараховують та справляють у встановленому порядку під час переміщення або у зв’язку з переміщенням товарів та інших предметів через митний кордон України під контролем митних органів.

Митні платежі, відповідно до Податкового кодексу України [3] (далі – ПКУ), визначають як податки, що відповідно до ПКУ або митного законодавства справляють під час переміщення або у зв’язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи.

Варто звернути увагу, що у Митному кодексі України [4] (далі – МКУ) та більшості законодавчо-нормативних актів відсутній термін “митний орган”, а вживається “орган доходів і зборів”.

Звертаємо увагу, що раніше Митна служба України була складовою частиною системи органів виконавчої влади України, діяльність якої регламен-



тувалася Розділом XX “Митна служба України” (ст. 543–590) МКУ і до її складу входили:

- митні органи (спеціалізовані митні органи, митниці та митні пости);
- митні організації;
- спеціалізовані навчальні заклади та науково-дослідні установи МКУ (створювалися з метою підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з державної митної справи, а також проведення наукових досліджень у сфері забезпечення митних інтересів в МСУ).

Станом на 1.01.2017 року Розділ XX МКУ має назву “Органи доходів і зборів”, що пов’язано із створенням Міністерства доходів і зборів у грудні 2012 року внаслідок об’єднання *Державної податкової і Державної митної служб*.

Відтак 1.03.2014 року ліквідовано *Міністерство доходів і зборів* (Постанова КМУ №67) та на його базі утворена *Державна фіскальна служба України* (далі – ДФСУ) як центральний орган виконавчої влади, діяльність якого спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України (Постанова КМУ від 21.05.2014 року №160), основним завданням якої є реалізація державної податкової політики та політики у сфері державної митної справи, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового, митного законодавства, проведення в межах повноважень, передбачених законом, контролю за надходженням до бюджетів та державних цільових фондів податків і зборів, митних та інших платежів тощо.

Оскільки повноваження в частині справляння митних платежів покладено на ДФСУ і в її структурі функціонують Департаменти організації митного контролю, адміністрування митних платежів, організації протидії митним правопорушенням тощо, то надалі для зручності будемо вживати термін “митні органи”, маючи на увазі ДФСУ.

Митні платежі, згідно з Розділом IX “Митні платежі” (ст. 270–304) МКУ [4] визначено через перерахування таких видів:

- мито;
- акцизний податок (далі – АП) із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);
- податок на додану вартість (далі – ПДВ) із ввезених на митну територію України товарів (продукції).

Треба наголосити, що з прийняттям нового МКУ, термін “*митні збори*” в офіційних джерелах відсутній, оскільки натомість впроваджено плату за виконання митних формальностей митними органами [5].

Подані вище визначення дають змогу не тільки чітко визначити об’єкти оподаткування (товари та предмети), але й суб’єкти системи митного оподаткування, до яких належать (крім держави та митних органів) безпосередні платники податків і зборів, тобто юридичні та

фізичні особи, які провадять зовнішньоекономічну діяльність. При цьому необхідно акцентувати увагу на характерній особливості митних платежів, а саме: односторонньому руху вартості від юридичних та фізичних осіб до держави.

Отже, критерієм визначення митних платежів є не тільки об'єкт оподаткування, але й суб'єкт, тобто ті органи системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які виконують контролюючі функції з нарахування, справляння та адміністрування цього виду платежів.

Треба зауважити, що митне оформлення та пропуск товарів через митний кордон може відбуватися лише після сплати належних платежів або за умов надання митним органом у встановленому порядку відтермінування їх сплати.

● **Довідка. Митне оформлення** – виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення.

**Митні формальності** – сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами й органами доходів і зборів з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи.

Серед великого спектра функціональних завдань, які виконують митні платежі головними є ( див. табл. 6.1):

- *фіскальні*, тобто митні платежі є джерелом поповнення Держбюджету країни;
- *регулятивні*, які формують обсяг та структуру експорту, імпорту, споживання;
- *розподільчі*, гарантують виконання бюджетного процесу та прийнятих державою стратегічних програм розвитку;
- *стимулюючі*, які спрямовані на розвиток національного виробника.

На етапі трансформування економічних відносин домінує фіскальна функція митних платежів, але у міру формування ринкової моделі господарювання митні платежі стають важливим фінансовим інструментом економічного регулювання національної економіки.

У зв'язку з тим, що митні платежі, крім фіскальної та регулятивної дії, мають ще й побічні, зовнішні для фіскалу соціальні наслідки, їх доцільно розглядати не тільки як економічну, але і як суспільно-соціальну категорію. На нашу думку, суспільна ціна митних платежів вимірюється втратою частки добробуту конкретними платниками цих платежів із переміщенням цієї частки через бюджет до всього населення держави.

Таблиця 6.1

## Характеристика основних функцій митних платежів

	Фіскальна	Регулююча	Розподільча	Стимулююча
<b>Властивості</b>	Розкриває процес акумуляції доходів від непрямих податків на зовнішньоекономічну діяльність до Держбюджету	Урівноважує фіскальну функцію відповідно до завдань зовнішньоекономічної політики держави	Оцінює функціональну продуктивність системи оподаткування зовнішньоекономічної діяльності	Створює передумови для збільшення експорту
<b>Ознаки</b>	Проявляється через об'єкт, базу оподаткування, ставку податку	Проявляється через інструменти економічної політики	Проявляється через бюджетний процес країни	Проявляється через систему податкових пільг та митних преференцій
<b>Призначення</b>	Забезпечує повне та своєчасне надходження до Держбюджету	Регулює зовнішньоекономічну діяльність	Кількісно-якісно відображає хід розподільчого процесу	Підтримує національного товаровиробника
<b>Роль</b>	Визначає частку фінансових ресурсів, яка може бути акумульована до Держбюджету; перелік суб'єктів, зовнішньоекономічної діяльності та їхні права й обов'язки; конкретні об'єкти, які будуть підпадати під митне оподаткування	Установлено економічно обґрунтовану взаємодію податкової системи з макроекономічними показниками, системою державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, валютним регулюванням, бюджетним фінансуванням, ціноутворенням тощо	Контролює формування податкових надходжень, їх повноту та своєчасність перерахування до Держбюджету	Узгодження інтересів платників податків і держави; удосконалення структури податків; зниження податкового тиску; пільгове оподаткування для стимулювання пріоритетних галузей та видів діяльності; створення інституційного правового поля для розвитку підприємництва

Саме тому митні платежі, зазвичай, встановлюють найвищі органи державної влади і за рівнем запровадження належать до загальнодержавних непрямих податків.

Стимулююча функція формує передумови інтересу до збільшення експорту. Економічно розвинені країни орієнтовані, насамперед, на регулювання імпорتنих надходжень. Експорт товарів, зроблених у країні, не обмежується, оскільки подібні процеси сприяють розвитку

економіки. Було б помилкою вважати, що це порівняно нова ідея. На подібних позиціях стояли кілька століть тому представники школи “меркантилістів”, хоча вони й надмірно зміщали акценти в бік торгівлі.

Види митних платежів, порядок їх нарахування і сплати, випадки надання митних і тарифних пільг та інше, пов’язані з цими питаннями, регламентуються значною частиною законодавчих актів, головними серед яких є: Митний Кодекс України [4], Податковий Кодекс України [3], Закон України “Про Митний тариф України” [6], “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” [7], “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту” [8], “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” [9] тощо.

Варто наголосити, що при регулюванні митно-тарифних відносин велику роль відіграють відомчі нормативні акти Міністерства фінансів України та Державної фіскальної служби України, а також визначені державою митні правила.

● **Довідка.** Митні правила – встановлений МКУ та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів/предметів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред’явлення їх митним органам для проведення митного контролю та митного оформлення, а також виконання операцій з товарами, що перебувають під митним контролем, або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів МКУ та іншими законами України.

Отож, митні платежі є основою, за рахунок якої формуються митні доходи країни. Під *митними доходами* розуміють усю сукупність грошових внесків, які утворені в результаті справляння або стягнення митних платежів, а також кошти від реалізації конфіскованих предметів контрабанди, від стягнення штрафів, пені.

Керуючись наведеним, під *митними платежами* розуміємо грошові надходження, які сплачують суб’єкти господарської діяльності і громадяни України до, під час або після перетину митного кордону України у зв’язку з підготовкою товарів/предметів до митного оформлення в одному із митних режимів, зберіганням, супроводженням і переміщенням цих товарів (предметів), які контролюють митні органи.

Такий підхід до розуміння цієї економічної категорії дає змогу значно розширити склад митних платежів, які справляють суб’єкти ЗЕД України та фізичні особи.

З метою забезпечення своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати податків і зборів, які відповідно до законів справляють під час переміщення товарів/предметів через митний кордон необхідно

передбачити єдиний порядок справляння митних платежів, а у випадку необхідності і повернення сум таких податків і зборів.

У МКУ законодавчо не визначено чіткі правила щодо порядку справляння митних платежів, зокрема ПДВ та акцизного податку. Натомість серед основних завдань, які покладають на митні органи є застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання. Перелік митних процедур, які виконують митні органи, становлять операції, пов'язані із митним контролем за переміщенням товарів і транспортних засобів через митний кордон України, митним оформленням цих товарів і транспортних засобів, а також зі справлянням передбачених законом податків і зборів. Виділення українським законодавцем в окрему групу процедур, пов'язаних зі справлянням інших, крім мита, податків та зборів не отримало подальшого розвитку в митному законодавстві. На нашу думку, визначення порядку справляння мита та інших податків і зборів при переміщенні товарів/предметів через митний кордон має стати пріоритетним завданням при реформуванні українського митного законодавства.

У таблиці 6.2 наведемо основні особливості митних платежів.

Таблиця 6.2

Порівняльний аналіз обов'язкових митних платежів

Назва платежу	Вид транспорту	Нормативний акт	Вид платежу	Сплата до бюджету	Термін сплати	База оподаткування	Вид податкової ставки
Мито	Будьякий	МКУ	Загальнодержавний непрямий податок	ДБУ	За день або в момент оформлення Митної декларації	Митна або фактурна вартість	А С К
ПДВ	Будьякий	ПКУ	Загальнодержавний непрямий податок	ДБУ	За день або в момент оформлення Митної декларації	Договірна вартість, не нижча митної	А
Акцизний податок	Будьякий	ПКУ	Загальнодержавний непрямий податок	ДБУ	За день або в момент оформлення Митної декларації	Максимальна роздрібна ціна	А С К
Плата	Авто, ЗТ	Постанова КМУ	Плата за справляння митних формальностей	ДБУ	До або під час виконання митних формальностей	Час, затрачений митним органом на митні формальності	С

Примітка: сформовано із використанням джерела [10]

Умовні позначення: ЗДП – загальнодержавний податок; ДБУ – Держбюджет України; ЗТ – залізничний транспорт; А – адвалорний вид ставки; С – специфічний вид ставки; К – комбінований вид ставки.

Отже, різнобічна система використання митних платежів дає змогу ефективно регулювати зовнішньоекономічну діяльність з метою реалізації економічних інтересів держави у світовій системі господарювання. Система митного регулювання України має забезпечити сприятливі умови для адаптації національної економіки до гострішої міжнародної конкуренції внаслідок приєднання до системи глобального регулювання і вільного переміщення ресурсів та поступове залучення її економіки до глобальних і європейських економічних процесів.

## ● 6.2. Основні види митних платежів

Основні види платежів, які визначають митні органи, на нашу думку, можна класифікувати на декілька груп:

- платежі, які пов'язані з нарахуванням митного тарифу;
- непрямі податки, які нараховують при експортно-імпортних операціях (акцизний податок та ПДВ);
- плата за виконання митних формальностей;
- інші види надходжень (платежі за видачу ліцензій на ведення діяльності у сфері митно-тарифних відносин, платежі, пов'язані з порушенням митного законодавства тощо).

За економічною природою основу митних платежів становлять податки на споживання, а за юридичним змістом митні платежі можна систематизувати на ті, які надходять згідно з МКУ (мито та плата за справляння митних формальностей), та платежі, які стягують відповідно до ПКУ та інших нормативних документів (ПДВ та акцизний податок тощо).

Серед багатьох видів підприємницької діяльності, які останнім часом отримали новий імпульс у своєму розвитку, є ті, що безпосередньо пов'язані з митно-тарифними відносинами. Відповідно до законодавства України стосовно них діє система ліцензування.

До платежів, які перераховують митні органи за надання права провадити певні види діяльності, варто віднести видачу ліцензій на відкриття митних ліцензійних складів, складів тимчасового зберігання, магазинів безмитної торгівлі.

Залежно від каналу надходження митні платежі можна систематизувати на ті, які надходять до дохідної частини Державного бюджету (мито, акцизний податок, ПДВ, плата за справляння митних формаль-

ностей), та ті, які надходять до фондів ДФСУ (інші види надходжень). Тому з погляду порядку зарахування митні платежі здебільшого є директивними (закріпленими), оскільки вони повним обсягом надходять до одного рівня – Державного бюджету (рівень держави).

За рівнем бюджетного устрою митні платежі є загальнодержавними, а за формою оподаткування – це непрямі податки, які нараховують при переміщенні товарів/предметів через митний кордон: мито, акцизний податок, ПДВ. Плата за виконання митних формальностей поділяється на дві групи: плата за виконання покладених на митницю обов'язків та плата за надання послуг у галузі митної справи.

Непрямі податки встановлено у цінах товарів і послуг, а їхній розмір для окремого платника прямо не залежить від його доходів. Тобто вони стягуються до бюджету держави за допомогою цінових механізмів, причому конкретні платники податків не завжди є їх носіями. До прямих відносимо плату за справляння митних формальностей та інші платежі.

Митні платежі завжди враховано у цінах товарів і сплачують їх споживачі. Але при перетині митного кордону мито за товар сплачує імпортер зі своїх обігових грошових коштів.

За способом стягнення митні платежі є розкладними, тобто їх встановлюють у загальній сумі відповідно до потреб у доходах, а потім цю суму розкладають (розподіляють) по окремих територіальних одиницях або платниках.

За характером призначення митні платежі відносимо до загальних, а не цільових, оскільки кошти використовують на загальні цілі, без конкретизації заходів чи витрат, на які їх витрачають (фактично це і є дійсні податки).

За порядком впровадження сплата митних платежів пов'язана з чітко вираженим обов'язком платника, хоча мито і плата за справляння митних формальностей до певної міри характеризуються добровільністю його дій і іноді не регулюються відносинами імперативного характеру, особливо коли платником виступає фізична особа.

Доцільно зауважити, що за способом митного регулювання митні платежі можна класифікувати на тарифні та нетарифні засоби. Платежі, пов'язані з нарахуванням митного тарифу, – це єдиний вид тарифного регулювання, нарахування ж за акцизним податком, ПДВ та платою за справляння митних формальностей – це види нетарифного регулювання.

Специфіка розподілу податків на закріплені і регулюючі визначається змістом бюджетної системи України. Закріплені податки безпосередньо і повністю надходять у конкретний бюджет чи позабюджетний фонд. Серед закріплених податків виділяють податки, що надходять у Державний чи місцевий бюджет. Регулюючі (різнорівневі) податки надходять одночасно в бюджети різних рівнів у пропорціях, що відпо-

відають бюджетному законодавству. Суми відрахувань за такими податками зараховують безпосередньо в Держбюджет і бюджети інших рівнів, визначають під час затвердження кожного бюджету.

Залежно від специфіки платника митні платежі можна систематизувати на основні та додаткові. Основні сплачують у більшості випадків, не потребують від митних органів спеціальних дій (мито, акцизний податок, ПДВ, плата за митне оформлення). Додаткові сплачують за додаткові послуги митниць (плата за зберігання товарів, митний супровід, збори за видачу ліцензій, плата за участь у митних аукціонах тощо).

Залежно від напрямку руху товарів/предметів в Україні застосовують ввізне та вивізне мито. Ввізне мито – це мито, яке стягують митниці при надходженні іноземних товарів на внутрішній ринок, а вивізне – це мито, яке нараховують на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України. Вивізне мито застосовують у більшості країн і встановлюють на певний термін, як правило, в разі нестачі сировини в країні. Також у деяких країнах застосовують транзитне мито, однак його роль у сучасних умовах знижується, оскільки його встановлено переважно лише для покриття витрат, пов'язаних із контролем транзиту іноземних вантажів.

За методом нарахування податкові платежі, які застосовують в Україні можна класифікувати як:

- адвалорні – нараховують у відсотках до встановленої ст. 279 МКУ бази оподаткування;
- специфічні – нараховують у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування, встановлену ст. 279 МКУ;
- комбіновані, нараховують із застосуванням адвалорної та специфічної ставок мита;
- ПДВ – нараховують у відсотках до встановленої ПКУ бази оподаткування;
- акцизний податок – нараховують у грошовому розмірі на одиницю товару (предмета) або у відсотках до встановленої ПКУ бази оподаткування.

У певних випадках, окрім загальних видів митних платежів, до деяких товарів/предметів можуть застосовувати особливі види платежів, ставки яких визначають окремо в кожному випадку.

До них належать:

- *спеціальні* – застосовують як:
  - засіб захисту українських виробників;
  - засіб захисту національного товаровиробника у разі, коли товари ввозять на митну територію України в обсягах та (або) за таких умов, що заподіюють значну шкоду або створюють загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику;



- запобіжний засіб щодо учасників зовнішньоекономічної діяльності, які порушують національні інтереси у сфері зовнішньоекономічної діяльності;
- заходи у відповідь на дискримінаційні та (або) недружні дії інших держав, митних союзів та економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав і інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та (або) ущемляють інтереси України.
  - *антидемпінгові* – застосовують:
- відповідно до Закону “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” [7] у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду національному товаровиробнику;
- у разі вивезення за межі митної території України товарів за ціною, істотно нижчою за ціни інших експортерів подібних або безпосередньо конкуруючих товарів на момент цього вивезення, якщо таке вивезення заподіює шкоду;
  - *компенсаційні* – застосовують:
- відповідно до Закону “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту” [8] у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику;
- у разі вивезення за межі митної території України товарів для виробництва, переробки, продажу, транспортування, експорту або споживання яких безпосередньо чи опосередковано надавалася субсидія, якщо таке вивезення заподіює шкоду;
  - *сезонні* – застосовують на окремі товари, однак на термін не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів від дня встановлення.

● **Довідка.** Ввезення товарів/предметів, транспортних засобів на митну територію України, вивезення товарів/предметів, транспортних засобів за межі митної території України – сукупність дій, пов'язаних із переміщенням товарів/предметів, транспортних засобів через митний кордон України у будь-який спосіб у відповідному напрямку.

Ці види мит є особливим різновидом тарифних бар'єрів, близьким за своєю природою до загального мита. У той же час ці різновиди митних платежів є відмінними від загального мита в тому, що основний елемент цього мита – його ставку – встановлюють для кожного конкретного випадку окремо, тобто є персоніфікованим, індивідуальним. Останнє є причиною того, що подібні види митних платежів дуже часто

відносять до групи нетарифних засобів регулювання. На нашу думку, самі собою ці мита все ж таки необхідно відносити до тарифних засобів. Спеціальне, антидемпінгове та компенсаційне мито називають ще особливими видами мит. Так само і класифікація, прийнята в межах ГАТТ/СОТ, називає ці засоби тарифними, і державам учасникам їх пропонують як один із варіантів заміни нетарифних засобів. І дійсно, спеціальні види мит носять податковий характер, вони не є платою за послуги або різновидом штрафу. Визначальними елементами, що вказують на тарифний характер цих засобів, є опосередкованість регулюючого впливу, який реалізується завдяки економічним механізмам.

Персоніфікований, індивідуальний характер цих видів митних платежів зумовлений передусім процедурою їх застосування, яка охоплює проведення компетентними органами спеціального, антидемпінгового та компенсаційного розслідувань. Вони представляють собою суто адміністративну процедуру, для забезпечення якої на попередньому етапі застосовують тимчасові кількісні обмеження. Саме адміністративну процедуру проведення спеціального, антидемпінгового та компенсаційного розслідувань у цьому випадку необхідно відносити до групи нетарифних засобів. Результатом є ухвалення рішення про необхідність застосування особливих видів мит.

За принципом обмежування або ступенем заохочення імпорту митні платежі диференціюють за такими видами:

- преференційні – встановлює держава для створення особливо сприятливого режиму для однієї чи декількох держав при ввезенні всіх або окремих груп імпортованих товарів;
- пільгові – при створенні режиму найбільшого сприяння імпорту товарів з країн та економічних союзів, з якими Україна уклала торгово-економічні угоди з наданням режиму;
- повні – застосовують до товарів, які походять з країн, що не увійшли до переліку держав, з якими укладено угоди про вільну торгівлю та торгово-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму, а також до товарів, країну походження яких не встановлено.

Класифікацію митних платежів подано в табл. 6.3.

Законом “Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань обкладання ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України” [11] визначено перелік країн, з якими укладено торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму, і перелік країн, з якими підписано угоди про вільну торгівлю.

Таблиця 6.3

## Класифікація митних платежів

Класифікаційні ознаки	Види платежів
За назвою	Мито ПДВ Акцизний податок Плата за виконання митних формальностей
За економічним змістом	Податки на споживання
За юридичною природою	Справляють згідно з: МКУ – мито, плата за митне оформлення ПКУ – ПДВ, АП
За рівнем бюджетного устрою	Загальнодержавні
За формою оподаткування	Непрямі – мито, ПДВ, АП Прямі – митні збори та інші платежі
За системою ціноутворення	Враховані у ціні товару
За способом стягнення	Розкладні
За характером призначення	Загальні
За порядком впровадження	Обов'язкові
За способом митного регулювання	Тарифні та нетарифні засоби
За порядком зарахування до бюджету	Закріплені Регулюючі
За значенням (залежно від специфіки платника)	Основні Додаткові
За напрямом руху товарів/предметів	Ввізні Вивізні Транзитні
За методом нарахування	Адвалорні Специфічні Комбіновані
За принципом обмежування	Спеціальні Антидемпінгові Компенсаційні Сезонні
За принципом заохочення	Преференційні Пільгові Повні

Визначення країни походження товарів відбувається відповідно до МКУ та різних міжнародних угод, у яких бере участь Україна.

Існує ціла група платежів, які пов'язані з відповідальністю суб'єктів господарювання за порушення правових норм у сфері митного законодавства:

- штрафи за порушення митних правил;
- доходи від реалізації конфіскованих або прийнятих на зберігання предметів;
- безпосередньо конфіскована валюта, а також валюта, що конфіскована після закінчення строку зберігання;

- доходи від реалізації конфіскованих цінностей;
- національна валюта, заборонена до ввезення.

### 6.3. Міжбанківські операції з валютних цінностей

Митні платежі, згідно з гл. 43 МКУ [4], нараховує декларант або інша особа, на яку покладено обов'язок зі сплати митних платежів, самостійно, крім випадків, якщо такий обов'язок щодо нарахування митних платежів відповідно до МКУ, ПКУ та інших законів України покладено на митні органи.

● **Довідка.** Декларант – особа, яка самостійно декларує товар/предмет або від імені якої відбувається декларування.

Відповідне нарахування сум митних платежів провадиться у валюті України.

У разі якщо для цілей обчислення митних платежів, у тому числі визначення митної вартості товарів, необхідно зробити перерахування іноземної валюти, застосовують курс валюти України до іноземної валюти, встановлений Національним банком України на день нарахування митних платежів.

Для цілей нарахування митних платежів застосовують ставки, що діють на день подання митному органу митної декларації на товари, а в разі якщо митне оформлення відбувається без подання митної декларації, – на день його здійснення.

У разі незаконного ввезення товарів на митну територію України або вивезення їх з цієї території суми належних до сплати митних платежів нараховують за ставками, встановленими на день переміщення цих товарів через митний кордон України, а якщо такий день встановити неможливо, – на день виявлення факту такого ввезення (вивезення).

● **Довідка.** Національна валюта (валюта України) – грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет та в інших формах, які перебувають в обігу та є законним платіжним засобом на території України, а також вилучені з обігу або такі, які вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу.

**Іноземна валюта** – іноземні грошові знаки у вигляді банкнот, казначейських білетів, монет, що перебувають в обігу та є законним платіжним засо-

бом на території відповідної іноземної держави, а також вилучені з обігу або такі, що вилучаються з нього, але підлягають обміну на грошові знаки, які перебувають в обігу.

*Момент виникнення обов'язку зі сплати митних платежів* залежить від характеру дій, які провадять щодо товару. Ст. 289 МКУ визначає перелік таких моментів:

- 1) у разі ввезення товарів на митну територію України – з моменту фактичного ввезення цих товарів на митну територію України;
- 2) при незаконному переміщенні товарів, що перебувають на території вільної митної зони або на митному складі, – з моменту такого переміщення товарів;
- 3) у разі вивезення товарів з митної території України:
  - а) при оформленні товарів відповідно до митного режиму експорту – з моменту прийняття митним органом митної декларації;
  - б) при вивезенні товарів за межі митної території України без оформлення митної декларації та при незаконному вивезенні товарів за межі митної території України – з моменту фактичного вивезення товарів за межі митної території України;
  - в) при невиконанні умов, установлених щодо товарів, які ввозили за межі митної території України зі звільненням від оподаткування вивізним митом, – з моменту, коли ці товари прибули до іншого місця призначення, ніж те, у зв'язку з яким надавали таке звільнення;
- 4) після завершення митного оформлення товарів та їх випуску, якщо внаслідок перевірки митної декларації чи за результатами документальної перевірки митний орган самостійно визначає додаткові податкові зобов'язання;
- 5) в інших випадках, встановлених ПКУ.

*Обов'язок зі сплати митних платежів припиняється* (ст. 290 МКУ):

- 1) при виконанні обов'язку зі сплати митних платежів;
- 2) якщо товари до їх випуску виявилися знищеними або безповоротно втраченими внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили за нормальних умов транспортування, зберігання чи використання (експлуатації) і за відсутності порушень вимог та умов, установлених МКУ, а також унаслідок природних втрат, які підтверджують відповідні акти;
- 3) якщо товари знищують або передають у власність держави відповідно до МКУ;
- 4) якщо товари конфіскують відповідно до МКУ.

Щодо товарів, випущених у вільний обіг на митній території України або вивезених з цієї території без сплати митних платежів, обов'язок

з їх сплати припиняється також у випадках, передбачених МКУ, ПКУ та іншими законами України.

МКУ (ст. 291) визначає різні моменти, коли митні платежі вважаються сплаченими:

- 1) у разі здійснення особою, відповідальною за сплату митних платежів, розпорядження про використання коштів авансових платежів:
  - а) при митному оформленні товарів – з моменту закінчення митного оформлення;
  - б) якщо сплата не пов'язана з митним оформленням товарів, – з моменту списання коштів з авансового рахунку при перерахуванні їх до Держбюджету;
- 2) у разі сплати коштів безпосередньо до Держбюджету у випадках, визначених законодавством України, – з моменту:
  - а) списання коштів з рахунку платника податків у банку;
  - б) внесення готівкових коштів у касу банку;
- 3) з моменту сплати банком, іншою організацією відповідно до наданої гарантії (забезпечення сплати митних платежів) коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів;
- 4) з моменту списання коштів, що перебували у грошовій заставі, з відповідного рахунку митниці при перерахуванні цих коштів до державного бюджету в рахунок сплати митних платежів;
- 5) з моменту настання інших обставин, визначених ПКУ.

*Митні платежі не сплачують у таких випадках:*

- 1) товари не є об'єктом оподаткування митними платежами;
- 2) щодо товарів надано звільнення або повне умовне звільнення від сплати митних платежів – у період дії такого звільнення і при дотриманні умов, у зв'язку з якими його надано;
- 3) при ввезенні товарів на митну територію України або вивезенні товарів з митної території України товари були поміщені у митний режим, який відповідно до положень МКУ не передбачає сплату митних платежів, – на період дії цього режиму та при виконанні умов, що впливають з такого режиму;
- 4) коли загальна фактурна вартість товарів, які ввозять на митну територію України або вивозять за межі митної території України громадянами, не перевищує обсягів, які не є об'єктом оподаткування митними платежами відповідно до розділу XII МКУ.

МКУ (ст. 293) визначає осіб, на яких покладають обов'язок зі сплати митних платежів:

- *декларант* – особа, на яку покладають обов'язок зі сплати митних платежів. Якщо декларування товарів провадить особа, уповноважена на це декларантом, на таку особу покладають обов'язок зі сплати митних платежів солідарно з декларантом;

- *платник податків* – особа, на яку покладено обов’язок зі сплати донарахованих митних платежів – податкового зобов’язання, визначеного за результатами документальної перевірки такого платника.

Окрім осіб, зазначених у частинах першій і другій ст. 293 МКУ, особами, на яких покладено обов’язок зі сплати митних платежів, є у разі:

- 1) незаконного ввезення товарів на митну територію України, незаконного вивезення товарів за межі митної території України – особа, яка незаконно ввезла (вивезла) товари, а також особи, які брали участь у незаконному ввезенні (вивезенні) товарів, якщо вони знали або повинні були знати про незаконність такого ввезення (вивезення), та особи, які придбали у власність або у володіння незаконно ввезені товари, якщо в момент придбання вони знали або повинні були знати про незаконність ввезення, що належно доведено в порядку, встановленому законодавством України;
- 2) вилучення товарів, що тимчасово зберігають під митним контролем, з порушенням вимог МКУ та інших нормативно-правових актів – особа, яка незаконно вилучила такі товари, а також особи, які брали участь у незаконному вилученні таких товарів, зберігали та придбали такі товари, або особа, яка відповідає за забезпечення схоронності зазначених товарів;
- 3) недотримання положень МКУ щодо користування та розпорядження товарами або виконання інших вимог і умов, установлених МКУ для застосування митних режимів, які передбачають умовне повне або часткове звільнення від сплати митних платежів, – особи, відповідальні за дотримання митного режиму;
- 4) невиконання зобов’язань щодо використання чи споживання товарів, які впливають з умов цільового використання, за яких надають податкову пільгу при випуску товарів для вільного обігу, – особа, на яку покладено обов’язок щодо виконання таких умов;
- 5) заявлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення до митного режиму транзиту – особа, яка надала зобов’язання щодо доставки цих товарів, транспортних засобів до митного органу призначення;
- 6) невиконання особою, відповідальною за сплату митних платежів, обов’язку зі сплати митних платежів, якщо сплата митних платежів забезпечена гарантом відповідно до положень МКУ, – гарант.

У разі якщо відповідно до норм МКУ обов’язок зі сплати митних платежів покладено на кількох осіб, такі особи виконують зазначений обов’язок солідарно.

*Строки сплати митних платежів.* У разі ввезення товарів на митну територію України суми митних платежів, нараховані митним органом, підлягають сплаті до Держбюджету України платником податків до або на день подання митному органу Митної декларації для митного оформлення, крім випадків, якщо відповідно до МКУ товари ввозять на митну територію України зі звільненням від оподаткування митними платежами.

При розміщенні товарів на тимчасове зберігання митні платежі мають бути сплачені не пізніше дня закінчення строку тимчасового зберігання. Якщо до закінчення терміну тимчасового зберігання ці товари поміщують у митний режим, який передбачає сплату митних платежів, митні платежі мають бути сплачені не пізніше випуску товарів відповідно до цього режиму.

У разі вивезення товарів з митної території України вивізне мито має бути сплачене не пізніше дня прийняття митним органом митної декларації для митного оформлення, якщо інше не встановлено МКУ.

У разі зміни митного режиму митні платежі мають бути сплачені не пізніше дня випуску товарів у наступному митному режимі.

Для цілей обчислення пені терміном сплати митних платежів вважають:

- 1) у разі використання товарів, ввезених на митну територію України з умовним звільненням від оподаткування митними платежами, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано таке звільнення, – перший день, коли особа порушила обмеження щодо користування та/або розпорядження зазначеними товарами. Якщо такий день установити неможливо, строком сплати митних платежів вважають день прийняття митним органом митної декларації на такі товари для митного оформлення;
- 2) у разі порушення вимог і умов митних режимів, що відповідно до МКУ тягне за собою виникнення обов'язку зі сплати митних платежів, – день вчинення такого порушення. Якщо такий день установити неможливо, строком сплати митних платежів вважають день початку дії відповідного митного режиму;
- 3) в інших випадках – день виникнення обов'язку зі сплати митних платежів.

Строки сплати митних платежів при переміщенні (пересиланні) товарів через митний кордон України громадянами, при переміщенні товарів через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередачі, при тимчасовому ввезенні товарів на митну територію України з умовним частковим звільненням від оподаткування митними платежами, а також при незаконному переміщенні товарів через митний кордон України визначено МКУ та ПКУ.



*Порядок і форми сплати митних платежів.* Суми митних платежів, нараховані митним органом, підлягають сплаті до Держбюджету платником податків безпосередньо на єдиний казначейський рахунок.

Суми митних платежів сплачують у готівковій формі через касу митного органу чи фінансової установи або у безготівковій формі через фінансову установу, крім випадків, передбачених МКУ та законами України. Митні платежі можуть бути сплачені в будь-якій іншій формі, передбаченій законом.

Перерахування сум митних платежів до Держбюджету України із зазначених рахунків митного органу забезпечує цей же орган.

Митні платежі сплачують у валюті України. В окремих випадках, перелік яких встановлює Кабінет Міністрів України, митні платежі можуть бути сплачені в іноземній валюті за курсом, визначеним відповідно до ст. 3 МКУ.

Перерахунок сум митних платежів, визначених у валюті України, в іноземну валюту для цілей сплати митних платежів відбувається за курсом, визначеним відповідно до ст. 31 МКУ.

Порядок нарахування, обліку та перерахування до Держбюджету сум митних платежів визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

На вимогу платника податків митні органи зобов'язані видати підтвердження сплати митних платежів у письмовій формі.

Сплата митних платежів може відбуватися із застосуванням *авансових платежів (передоплати)*, які вносять у валюті України.

● **Довідка.** **Авансові платежі (передплата)** – грошові кошти, внесені платником податків за власним бажанням на рахунки, відкриті на ім'я органів доходів і зборів в органах, що забезпечують казначейське обслуговування бюджетних коштів, як попереднє грошове забезпечення сплати майбутніх митних платежів.

Кошти авансових платежів не вважають митними платежами, доки особа, яка внесла такі платежі, не зробить розпорядження про це ДФСУ та не будуть виконані відповідні митні формальності. З моменту початку виконання таких формальностей кошти авансових платежів у сумі, на яку зроблено розпорядження, не підлягають використанню на будь-які інші цілі. Після завершення митних формальностей кошти перераховують до Державного бюджету.

Повернення коштів авансових платежів відбувається в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, якщо заяву про повернення подано до митного органу протягом 1 095 днів від дня

внесення таких коштів на рахунок органу доходів і зборів. При цьому відсотки на суму коштів, унесених як авансові платежі, не нараховують.

Кошти авансових платежів, що перебувають на рахунку митного органу без розпорядження про використання протягом 1 095 днів від дня їх внесення, підлягають перерахуванню до державного бюджету.

На вимогу платника податків митний орган зобов'язаний надати йому письмову інформацію про використання коштів, унесених ним як авансові платежі, не пізніше 30 днів від дня отримання такої вимоги. У разі незгоди платника податків з інформацією митного органу відбувається спільна звірка використання зазначених коштів. Результати такої звірки оформлюють актом за формою, затвердженою центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику. Один примірник такого акта після його підписання надають платнику податків.

*Умови надання звільнення (умовного звільнення) від оподаткування митними платежами* визначають МКУ, ПКУ, інші закони України та міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Порядок надання документів, необхідних для підтвердження права на звільнення (умовне звільнення) від оподаткування митними платежами, визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

*Повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів* відбувається відповідно до Бюджетного кодексу України [12] (далі – БКУ) та ПКУ.

У разі виявлення факту помилкової та/або надмірної сплати митних платежів орган доходів і зборів не пізніше одного місяця від дня виявлення такого факту зобов'язаний повідомити платника податків про суми надміру сплачених митних платежів.

Помилково та/або надміру зараховані до Держбюджету суми митних платежів повертають з Держбюджету в порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

Якщо надмірна сплата сум митних платежів сталася внаслідок помилки з боку посадових осіб органу доходів і зборів, повернення надміру сплачених сум митних платежів відбувається у першочерговому порядку.

Повернення сум відповідних митних платежів відбувається також у разі, якщо:

- 1) законом передбачено повернення сум сплаченого мита при поміщенні товарів у митний режим реімпорту або у митний режим

- реекспорту відповідно до розділу V МКУ, а також в інших випадках, визначених МКУ;
- 2) у випадках та в порядку, визначених МКУ, відбувається зміна раніше заявленого митного режиму, якщо суми митних платежів, належних до сплати при поміщенні товарів у новий митний режим, є меншими, ніж суми митних платежів, сплачених при поміщенні їх у попередній митний режим;
  - 3) відновлюється режим найбільшого сприяння, вільної торгівлі;
  - 4) митну декларацію змінено або визнано недійсною;
  - 5) у товарах, які ввозять на митну територію України або вивозять за її межі, виявлено дефекти або вони у якомусь іншому аспекті не відповідають погодженим специфікаціям, за умови, що ці товари не ремонтували і не використовували відповідно на території України та за її межами (крім операцій, необхідних для виявлення дефектів або невідповідності), повертають протягом терміну, визначеного підпунктом "а" п. 78.2.3 ПКУ;
  - 6) платником податків подано митному органу документи, які підтверджують наявність у нього на день подання митному органу митної декларації для митного оформлення права на звільнення від сплати митних платежів.

Повернення сум митних платежів у випадках, передбачених п. 301.5 МКУ, відбувається у тому самому порядку, що і повернення помилково та/або надміру сплачених сум митних платежів за заявою платника податків за умови, що таку заяву подають не пізніше одного року від дня, наступного за днем виникнення обставин, які тягнуть за собою повернення сплачених сум митних платежів.

Повернення сплачених сум митних платежів відбувається у валюті України. Якщо сплата або стягнення митних платежів здійснювалося в іноземній валюті, повернення сум митних платежів відбувається за курсом валюти, визначеним відповідно до ст. 31 МКУ, на день, коли їх було сплачено.

Повернення не проводять:

- якщо сума митних платежів, що підлягає поверненню, не перевищує 20 грн;
- в інших випадках, встановлених ПКУ.

*Особливості застосування пені.* Після закінчення встановлених МКУ та ПКУ термінів сплати митних платежів на суму податкового боргу нараховують пеню у розмірі та порядку, визначених ПКУ.

● **Довідка.** **Пеня** – сума коштів у вигляді відсотків, нарахованих на суми грошових зобов'язань, не сплачених у встановлені законодавством терміни.

У разі скерування гарантові претензій щодо сплати митних платежів відповідно до ПКУ пеню нараховують на термін, що не перевищує трьох місяців від дня, наступного за днем закінчення терміну виконання зобов'язань, забезпечених гарантією.

Під час перевезень за процедурою міжнародних дорожніх перевезень (МДП) нарахування пені призупиняють на термін до трьох місяців від дня отримання претензії гарантійним об'єднанням і поновлюють, якщо після закінчення цього строку претензія залишається неврегульованою.

Пеню сплачують незалежно від застосування інших заходів відповідальності за порушення вимог законодавства України, визначених МКУ, ПКУ та іншими законами України.

Пеню нараховує платник податків самостійно та сплачує одночасно зі сплатою митних платежів.

Сплата, стягнення та повернення пені відбуваються за правилами, встановленими законом для сплати, стягнення та повернення митних платежів.

*Стягнення митних платежів.* У разі несплати або неповної сплати митних платежів у встановлений термін такі платежі стягують у порядку та строки, визначені ПКУ.

Належні до сплати суми митних платежів стягують з осіб, відповідальних за їх сплату.

Митні платежі не стягають та платникові податків не скеровують податкове повідомлення-рішення, якщо розмір несплачених сум митних платежів з товарів, зазначених в одній митній декларації, або з товарів, відправлених протягом дня одним відправником на адресу одного одержувача, становить менше 20 грн, та в інших випадках, встановлених ПКУ.

*Розстрочення та відстрочення сплати митних платежів.* За наявності обставин, що свідчать про існування загрози виникнення або накопичення податкового боргу, і доказів існування таких обставин, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України, на підставі письмової заяви платника податків центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, чи визначений ним митний орган згідно із ПКУ можуть відтермінувати або розтермінувати сплату митних платежів.

Порядок надання розстрочення та відстрочення сплати митних платежів затверджує центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику.

● *Довідка.* Податковий борг – податкове зобов'язання (з урахуванням штрафних санкцій за їх наявності), узгоджене платником податків або встановлене судом (господарським судом), але не сплачене у встановлений строк, а також пеня, нарахована на суму такого податкового зобов'язання.



## Одповіді на запитання

### 1. Митні платежі – це ...

- 1) непрямі податки, які стягують при проведенні зовнішньоекономічних операцій;
- 2) податки, які нараховують та справляють при переміщенні товарів через митний кордон країни;
- 3) стаття доходів бюджету;
- 4) усе перелічене.

### 2. Основні функції митних платежів:

- 1) контрольна, розподільча, соціальна;
- 2) фіскальна, регулююча, стимулююча;
- 3) фіскальна, розподільча, соціальна;
- 4) фіскальна, накопичувальна, розподільча.

### 3. За економічним змістом митні платежі – ...

- 1) прямі, непрямі;
- 2) основні, додаткові;
- 3) ввізні, вивізні;
- 4) податки на споживання.

### 4. За методом нарахування митні платежі класифікують на ...

- 1) імпорту, експортні, транзитні;
- 2) сезонні, антидемпінгові, компенсаційні;
- 3) адвалорні, специфічні, комбіновані;
- 4) автономні, конвенційні, преференційні.

### 5. Відповідно до напрямку переміщення товарів розрізняють ...

- 1) ввізні, вивізні, транзитні митні платежі;
- 2) повні, преференційні митні платежі;
- 3) прямі, непрямі митні платежі;
- 4) особливі, спеціальні митні платежі.

### 6. За принципом заохочення митні платежі поділяються на:

- 1) імпорту, експортні, транзитні;
- 2) сезонні, антидемпінгові, компенсаційні;
- 3) адвалорні, специфічні, комбіновані;
- 4) преференційні, пільгові, повні.

### 7. Адвалорне мито встановлюють ...

- 1) у грошовому виразі на одиницю виміру товару;
- 2) терміном до 4-х місяців;
- 3) у відсотках до митної вартості товарів;
- 4) терміном на 1 рік.

8. У грошовому виразі до встановленого фізичного виміру товару нарахують ...

- 1) адвалорне мито;
- 2) специфічне мито;
- 3) комбіноване мито;
- 4) спеціальне мито.

9. Для нарахування сум митних платежів у національній валюті застосовується курс НБУ до іноземної валюти, що діяв:

- 1) на день нарахування митних платежів;
- 2) на день справляння митних платежів;
- 3) на 1 день кварталу, в якому було нарахування митних платежів;
- 4) на 1 день кварталу, в якому було справляння митних платежів.

10. Обов'язок зі сплати митних платежів припиняється:

- 1) при його виконанні;
- 2) якщо товари знищують або передають у власність держави;
- 3) якщо товари конфіскують, відповідно до МКУ;
- 4) в усіх перелічених випадках.



Що таке митні платежі? Перелічіть види митних платежів.

1. Що таке митні платежі? Перелічіть види митних платежів.
2. Який центральний орган виконавчої влади адмініструє митні платежі?
3. Охарактеризуйте основні функції митних платежів.
4. Зробіть порівняльний аналіз обов'язкових митних платежів.
5. Розкрийте класифікаційні ознаки митних платежів.
6. Які терміни нарахування і сплати митних платежів?
7. Коли припиняється обов'язок сплати митних платежів?
8. Перелічіть випадки, коли митні платежі не сплачують.
9. На яких осіб покладено обов'язок сплати митних платежів?
10. Які строки сплати митних платежів?



Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – Москва, 2006.

1. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг, Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 5-е изд., перераб. и доп. – Москва, 2006.

2. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
5. Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них. Наказ Міністерства доходів і зборів від 16.12.2013 № 804 : Документ z0011-14, чинний, поточна редакція – Прийняття від 16.12.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0011-14>
6. Про Митний тариф України. Закон України від 19.09.2013 року № 584-VII : Документ 584-18, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2017, підстава 1791-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>
7. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту. Закон України від 22.12.1998 року №330-XIV : Документ 330-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/330-14/page>
8. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту. Закон України від 22.12.1998 року №331-XIV : Документ 331-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/331-14>
9. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну. Закон України від 22.12.1998 року №332-XIV : Документ 332-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/332-14>
10. *Котиш О. М.* Аналіз митних платежів як джерела формування державного бюджету України / О. М. Котиш // Економіка розвитку. – 2015. – № 3(75). – С. 12–19.

11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань обкладання ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України. Закон України від 3.04.1997 року №170/97-ВР : Документ 170/97-вр, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.06.2012, підстава 4495-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/170/97-%D0%B2%D1%80>
12. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI : Документ 2456-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.11.2017, підстава 2150-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>



## ● **Đīçă³ë 7** **Ì ÈOI**

- 7.1. Nóòí³ñòü³ âèäè ì èòà.
- 7.2. Ōàðàèòáðèñòèèà ì èòà çà îñíîáíè è äéàí áíòàì è.
- 7.3. Ì áòáí³çì íàðáòóááí íý òà ñíèàòè ì èòà.

### ● **7.1. Nóòí³ñòü³ âèäè ì èòà**

В умовах розвитку ринкової економіки України мито є одним із найважливіших інструментів зовнішньоторгової політики держави, який використовують з метою обмеження ввезення іноземних товарів, захисту та заохочення розвитку вітчизняного виробництва, стимулювання вивезення національних товарів тощо.

Впровадження мита може мати декілька цілей, серед яких фіскальні, економічні та політичні. На відміну від інших митних платежів, мито справляють не тільки і не стільки з фіскальною метою (формування дохідної частини Державного бюджету), а й для формування раціональної структури експорту й імпорту в умовах відсутності прямого втручання держави до цієї сфери. Ціллю введення мита може бути спричинення економічного тиску на відповідні держави або створення режиму найбільшого сприяння за політичними мотивами.

В економічно розвинених країнах найрозповсюдженішим є мито, що стягується з товарів, ввезених до країни, тобто регулюванню підлягає

тільки імпорт. Експорт товарів регулюють, зазвичай, лише в країнах із невисоким рівнем економічного розвитку.

**Мито** – це непрямий загальнодержавний податок на товари та інші предмети, які переміщують через митний кордон України, що встановлений Податковим [1] та Митним кодексами [2], законами України та міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

За економічним змістом і характером дії мито належить до вартісних ринкових регуляторів зовнішньоторговельного обороту, тобто, як будь-який інший непрямий податок, мито збільшує ціну товару і знижує його конкурентоспроможність. Саме із цим пов'язана суперечлива економічна природа мита: основною причиною його виникнення є потреба державного захисту національного виробника, проте підвищення завдяки миту цін на імпорتنі сировину та обладнання стримує розвиток національного виробництва загалом.

За своєю роллю мито займає особливе місце у системі непрямих податків і в системі митних платежів. Головними *цілями* застосування мита є:

- реалізація зовнішньоторговельної політики держави;
- створення сприятливих умов для розвитку національного товаровиробника (зокрема, окремих галузей економіки);
- регулювання конкурентного впливу іноземних товарів на вітчизняний ринок з метою встановлення добросовісної конкуренції;
- забезпечення оптимального платіжного балансу;
- вплив на господарську діяльність як складову механізму ціноутворення;
- формування раціональної структури споживчого ринку, яка ґрунтується на збалансованій пропозиції внутрішніх і зовнішніх ресурсів;
- наповнення дохідної частини Державного бюджету;
- сприяння оптимізації співвідношення експорту та імпорту, валютних витрат і надходжень, досягненню оптимального торговельного балансу тощо;
- сприяння структурній реорганізації економіки країни та її інтеграція до світового економічного простору.

Розглянемо особливості застосування та нарахування різних видів мита, використовуючи положення розділу IX Митного кодексу України (МКУ).

Класифікація видів мита за різними ознаками представлена в табл. 7.1, складеній на підставі дослідження законодавства України та світових наукових тенденцій.

*Залежно від напрямку руху товару в Україні застосовують ввізне та вивізне мито.*

Таблиця 7.1

## Види мита за основними ознаками

Ознака	Види мита
За напрямом руху	ввізне (імпортне) вивізне (експортне) транзитне
За принципом обмеження	спеціальне антидемпінгове компенсаційне додатковий імпортний збір
За періодом застосування	постійне сезонне (тимчасове)
За способом нарахування	адвалерне специфічне комбіноване (змішане)
За метою та функціональністю	фіскальне протекціоністське балансуюче статистичне зрівняльне
За країною походження	повне (максимальне) пільгове (мінімальне) преференційне
За кількістю ставок мита	просте складне
За типом митної ставки	стале змінне
За характером встановлення	автономне конвенційне
За характером впливу	номінальне реальне

*Ввізне (імпортне) мито* – це мито, яке стягують при надходженні іноземних товарів на внутрішній ринок. Встановлення нових та зміну діючих ставок ввізного мита, визначених Митним тарифом України [3], провадить Верховна Рада України шляхом прийняття законів України.

Ввізне мито є диференційованим:

- до товарів та інших предметів, що походять з держав, які разом з Україною є членами митних союзів або утворюють з нею спеціальні митні зони, і в разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму, згідно з міжнародними договорами за участю України, застосовуються преференційні ставки ввізного мита, передбачені Митним тарифом України;

- до товарів та інших предметів, що походять з країн або економічних союзів, які в Україні користуються режимом найбільшого сприяння, котрий означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності цих країн або союзів мають пільги щодо мит, за винятком випадків, коли зазначені мита та пільги щодо них встановлюються в межах спеціального преференційного митного режиму, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, передбачені Митним тарифом України;
- до товарів, які походять з України або з держав-членів СОТ, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні або регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовуються пільгові ставки ввізного мита, встановлені Митним тарифом України, якщо інше не встановлено законом.

● **Довідка.** До переліку країн, згідно з яким Україною надається режим найбільшого сприяння, належать:

- країни СОТ (162 країни світу);
- країни, з якими Україною укладено торговельно-економічні угоди з наданням режиму найбільшого сприяння або національного режиму; перелік таких країн визначено Законом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань обкладення ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України» [4].

До решти товарів та інших предметів застосовують повні (загальні) ставки ввізного мита, передбачені Митним тарифом України.

● **Довідка. Митний тариф України** – невід'ємна частина Закону “Про Митний тариф України”, що містить перелік ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, які ввозяться на митну територію України і систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (УКТЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів.

**Гармонізована система опису та кодування товарів** – міжнародна номенклатура товарів (розроблена Всесвітньою митною організацією), до якої входить близько 5 000 груп товарів; кожна група позначається шестизначним цифровим кодом. Товари упорядковані в логічну структуру і мають добре визначені правила для досягнення уніфікованої класифікації. Її використовують понад 200 країн на основі їхніх Митних тарифів, а також для систематизації міжнародної торгової статистики.

**Вивізне (експортне) мито** – це мито, яке встановлюється законом на українські товари, які вивозять за межі митної території України. Воно застосовується і може встановлюватися на певний термін, як правило, в разі нестачі сировини в країні (Додаток 7).

*Головні аргументи для впровадження вивізного (експортного) мита:*

1. Введення експортного мита вважається доцільним у тому разі, коли ціна на певний товар перебуває під адміністративним контролем держави й утримується на рівні, нижчому від світової шляхом виплати субсидій виробникам. У цьому разі обмеження експорту розглядається державою як необхідний захід для підтримання достатньої пропозиції на внутрішньому ринку і запобігання надлишковому експорту товарів, які субсидуються.

2. У деяких країнах експортне мито встановлюється на певний строк, як правило, при дефіциті сировини.

3. Держава може бути зацікавлена у встановленні експортного тарифу з огляду на необхідність збільшення дохідної частини бюджету, тобто у виконанні експортним митом фіскальної функції.

4. Якщо країна-експортер має монопольне право на встановлення цін на товар експорту, то вона може використовувати вивізне мито у своїх інтересах. При цьому розмір експортного мита буде прямо пропорційним до кількості країн-імпортерів цього товару.

5. Для виконання вивізним митом функції регулятивності можна запроваджувати мито на експорт з метою поліпшення умов торгівлі. Це відбувається за умови, коли ціни на імпортні товари залишаються без змін, а експортні ціни зростають через використання вивізного мита.

6. Впровадження експортного податку може бути і чинником боротьби з інфляцією. Збільшення валютних надходжень до країни позитивно впливає на платіжний баланс, а це, своєю чергою, на стабільність курсу національної грошової одиниці.

7. Одним із аргументів впровадження експортного мита є ефект перерозподілу прибутків у межах країни. Це може бути пов'язано із застосуванням мита щодо експорту монопольних для країни товарів.

У деяких країнах застосовується транзитне мито. Встановлюється стосовно товарів, які переміщують через територію країни до інших держав, використовується дуже рідко, як правило, як інструмент "торговельної війни". Його роль у сучасних умовах знижується, оскільки воно встановлюється, насамперед, лише для покриття витрат, пов'язаних із контролем транзиту іноземних вантажів.

У випадках, передбачених законами України (якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України), з метою захисту економічних інтересів України та українських товаровиробників у разі ввезення товарів на

митну територію України, незалежно від інших видів мита, можуть застосовувати *особливі види мита* (ст. 275 МКУ). Вони встановлюються на підставі рішень Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі про застосування антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, прийнятих відповідно до Законів “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” [5], “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту” [6], “Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну” [7], окремим законом щодо встановлення додаткового імпортного збору.

*Спеціальне мито* встановлюється відповідно до Закону “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” як:

- засіб захисту національного товаровиробника, у разі якщо товари ввозяться на митну територію України в обсягах та/або за таких умов, що їх ввезення заподіює або створює загрозу заподіяння значної шкоди національному товаровиробнику;
- заходи у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів і економічних угруповань, які обмежують реалізацію законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України.

*Антидемпінгове мито* встановлюється відповідно до Закону “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом демпінгу, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику.

*Компенсаційне мито* встановлюється відповідно до Закону “Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту” у разі ввезення на митну територію України товарів, які є об'єктом субсидованого імпорту, що заподіює шкоду або створює загрозу заподіяння шкоди національному товаровиробнику.

*Додатковий імпортний збір* – особливий вид мита у розумінні МКУ, який справляють з товарів, що ввозяться на митну територію України у митному режимі імпорту, незалежно від країни їх походження.

● **Довідка.** *Додатковий імпортний збір* встановлюється законом відповідно до статті XII Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року (ГАТТ-1994) та Домовленості про положення ГАТТ-1994 щодо платіжного балансу у разі значного погіршення стану платіжного балансу або істотного скорочення золотовалютних резервів, або досягнення ними мінімального розміру з метою забезпечення рівноваги платіжного балансу та збільшення розміру золотовалютних резервів. Цей збір запроваджено через погіршення платіжного балансу України і справлявся він упродовж 2015 року за ставками:

- 10 % для товарів, що класифікуються у 1–24 товарних групах згідно із УКТЗЕД;
- 5 % для товарів, що класифікуються у 25–97 товарних групах згідно із УКТЗЕД;
- 10 % для товарів, що підлягають оподаткуванню ввізним митом відповідно до статті 374 МКУ.

Об'єктами оподаткування додатковим імпорнтним збором були товари:

- митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, що ввозяться на митну територію України або вивозяться за межі митної території України підприємствами;
- що ввозяться (пересилаються) на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню митними платежами відповідно до розділу XII МКУ, а також розділів V та VI ПКУ, крім життєво необхідних товарів.

Із прийняттям Закону “Про заходи щодо стимулювання зовнішньоекономічної діяльності”, додатковий імпорнтний збір скасовано з 1.01.2016 року.

*За періодом застосування* мито класифікується як:

- постійне;
- сезонне (тимчасове).

*Постійне мито* – мито, яке не змінюється залежно від часу застосування, є незмінним упродовж періоду дії встановленої ставки мита; більшість митних ставок є постійними.

*Сезонне (тимчасове) мито* – мито, яке згідно зі законом нараховується на окремі товари на строк не менше 60 та не більше 120 послідовних календарних днів від дня його встановлення. Цей вид мита, зазвичай, забезпечує захист внутрішнього ринку держави в сезонний період, наприклад, у сезон збору місцевого врожаю.

*За способом нарахування* мито поділяють на:

- адвалерне;
- специфічне;
- комбіноване (змішане).

*Адвалерне мито* нараховують у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів, які обкладають митом.

*Специфічне мито* нараховують у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів та інших предметів, які обкладають митом.

*Комбіноване (змішане) мито* поєднує обидва (адвалерне та специфічне) види митного обкладення, нараховується за більшою ставкою.

*За метою та функціональністю* розрізняють мито:

- фіскальне;
- протекціоністське;

- балансує;
- статистичне;
- зрівняльне.

*Фіскальне мито* – один із різновидів увізного мита, що встановлюється державою для забезпечення надходжень коштів від зовнішньоекономічних операцій до Державного бюджету країни на споживчі товари, які на цій митній території не виробляються (наприклад, цитрусові, кава та какао-боби, вина тощо). Фіскальне мито встановлюється на товари зі стійким попитом і, як правило, його ставки є досить низькі.

*Протекціоністське мито* встановлюється державою (або групою держав) для захисту національної промисловості і сільського господарства від конкуруючих імпортованих товарів іноземного походження. Воно здебільшого є дискримінаційним стосовно товарів іноземного виробництва, тому застосовується загалом у формі імпортного мита. Проте відповідно до принципів Підсумкового акта першої Конференції ЮНКТАД право на стягнення протекціоністських ставок митного оподаткування надано лише країнам, які розвиваються.

*Балансуюче мито* – мито, яке належить до вивізних (експортних) мит, що встановлені з метою запобігання небажаного експорту товарів, внутрішні ціни на які з тих чи інших причин нижчі за світові.

*Статистичне мито* встановлюється з метою обліку експорту й імпорту товарів в умовах вільної зовнішньої торгівлі. Справляється у формі митних зборів, які стягують при перевезенні іноземних товарів і товарів, що вивозяться в митному режимі експорту через митний кордон в інтересах ретельнішого обліку зовнішньоторговельних операцій та одночасно компенсації відповідних адміністративних витрат митних органів. Ставки статистичного мита, зазвичай, низькі, значно поступаються ставкам іншого мита.

*Зрівняльне мито* – одна з форм захисту внутрішнього ринку за допомогою протекціонізму, різновид мита, що встановлюється за згодою торгуючих сторін, оскільки має урівноважувати ціни на іноземні і вітчизняні товари з метою виключення цінової конкуренції між ними. Як правило, наділене підвищеною ставкою, аби перешкодити експортним субсидіям, які надає інша країна. Воно покликане поставити в рівні умови внутрішні та імпортовані товари шляхом компенсації різниці в цінах.

*Зважаючи на країну походження* товару, мито буває:

- повне (максимальне);
- пільгове (мінімальне);
- преференційне.



*Преференційне мито* – мито, яке застосовують до товарів та інших предметів, що походять з держав, які разом з Україною входять до митних союзів або утворюють з нею спеціальні митні зони, або в разі встановлення будь-якого спеціального преференційного митного режиму згідно з міжнародними договорами за участю України, а також до товарів та інших предметів, які походять з країн, що розвиваються. Воно передбачає особливі переваги щодо розміру ставок, які надають іншим державам, голов-но, з торговельно-політичними цілями і, як правило, встановлюється на двосторонній основі з метою розвитку міжнародної торгівлі.

*Пільгове (мінімальне) мито* – мито, яке застосовується до товарів/ предметів, що походять з країн або економічних союзів, які користують-ся в Україні режимом найбільшого сприяння. Це означає, що іноземні суб'єкти господарської діяльності цих країн або союзів мають пільги щодо мита, за винятком випадків, коли зазначені мита та пільги щодо них встановлюються в межах спеціального преференційного митного режиму.

*Повне (максимальне) мито* – мито, яке застосовують до решти товарів та інших предметів.

*Залежно від кількості ставок* мито буває:

- просте;
- складне.

*Просте мито* – передбачає застосування єдиної ставки мита на товар незалежно від країни походження, а *складне мито* – застосовують дві або більше ставок на товар залежно від країни походження.

*За типами митних ставок* мито класифікують як:

- стале;
- змінне.

*Стале мито* – це мито, ставки якого встановлюють державні органи і не можуть змінюватися залежно від обставин. Більшість країн світу мають митні тарифи з постійними ставками.

*Змінне мито* – мито, ставки якого можуть змінюватися за певних обставин (при зміні рівня світових та внутрішніх цін, рівня державних субсидій тощо).

*За характером встановлення* мито поділяється на:

- автономне;
- конвенційне.

*Автономне мито* встановлюється незалежно від міжнародних угод, а *конвенційне мито* – мито, яке встановлюється згідно з підписаними конвенціями, угодами чи договорами.

*За характером впливу* мито буває:

- номінальне;
- реальне.

*Номинальне мито* – мито, ставки якого вказані у Митному тарифі, а *реальне мито* – мито, реальний рівень якого на кінцеві товари розраховують із урахуванням усіх чинників, які впливають на процес формування митного тарифу (наприклад, коли, крім митних платежів, застосовували додатковий імпорتنний збір).

Номинальна ставка митного тарифу може бути тільки додатною, реальна ставка може бути як додатною, так і від'ємною у випадку, якщо тариф на імпорتنні компоненти значно перевищує кінцеву продукцію.

При розробленні ставок національних митних тарифів мають урахувати такі *критерії визначення номінального мита*:

- різниця між внутрішніми та світовими цінами;
- інтереси національних виробників та споживачів;
- можливість заміни імпортової продукції вітчизняною;
- інтереси збереження прямих зв'язків, виробничої кооперації;
- заохочення або стримування імпорту товарів залежно від ступеня їхньої обробки;
- сприяння виробництву товарів експортного призначення через систему пільг на імпорт сировини та компонентів;
- доцільність обмеження імпорту окремих товарів або підвищення прибутків Державного бюджету від оподаткування імпорту;
- можливість маневрування рівнем мита в перебігу міждержавних та торговельних переговорів для отримання зустрічних поступок.

Отже, на відміну від інших непрямих податків, мито є дієвим фінансовим інструментом державного регулювання економіки країни.

Мито належить до тарифних регуляторів міжнародних економічних відносин. Митний тариф містить деталізований перелік ставок мита, щодо товарів, які переміщують через митний кордон країни.

Як уже зазначалося, поряд із митно-тарифними (економічними) регуляторами застосовуються і нетарифні (адміністративні), під якими розуміють обмежувально-заборонні заходи, до яких включають акцизний податок, податок на додану вартість, ліцензування, квотування та інші.

*Чинники, які впливають на рівень мита:*

- стан зовнішньоекономічної кон'юнктури – якщо йдеться про наявність економічної кризи чи стагнації в певній країні, вона підвищує мито для того, щоб захистити національного виробника;
- різниця в рівнях внутрішніх і світових цін – у країнах СНД на початку 1990-х років використовували експортне мито, оскільки ціни всередині країн були значно нижчі, ніж на світовому ринку;
- рівень монополізації ринків – для того, щоб монополізувати ринок, деякі компанії можуть добиватися підняття імпорتنних тарифів і, відповідно, виходу з ринку певних виробників;

- співвідношення продуктивності праці та витрат виробництва в різних країнах – наприклад, Євросоюз впровадив мито на сільськогосподарські товари, оскільки продуктивність праці в цій галузі там значно нижча, ніж в інших країнах;
- політика протекціонізму щодо окремих галузей (у тому числі державна безпека, економічна безпека, митна безпека і т. д.), спрямована на обмеження міжнародної торгівлі;
- міжнародні угоди – наприклад, підписання угоди про поглиблену та всеосяжну зону вільної торгівлі з Євросоюзом, як одного з найбільших економічних партнерів, відкриває для України значні перспективи активізації міжнародної торгівлі та залучення в систему глобальних торговельних потоків на якісно новому рівні. Водночас, відкриття власних митних кордонів, а також імовірні складнощі в переході на європейські стандарти якості зумовлюють наявність значних викликів для вітчизняної економіки щодо повноцінного використання нею всіх переваг досягнутих домовленостей і захисту національних економічних інтересів.

Переваги мита як непрямого податку у фінансовій системі держави пов'язані, насамперед, із його *роллю у формуванні доходів державного бюджету*.

По-перше, для мита властиве швидке надходження. Відбувся перетин товаром кордону – мито перераховують до Державного бюджету. Це, своєю чергою, дає кошти для фінансування видатків бюджету.

По-друге, оскільки мито охоплює товари народного споживання, то досить високою є ймовірність його повного чи майже повного надходження (адже у підсумку мито, як і інші непрямі податки, сплачує покупець, кінцевий споживач). Зупинити процес споживання товарів і послуг ніхто не може, а прибуток, наприклад, те чи інше підприємство може і не отримати, отже, держава не одержить податок з прибутку.

По-третє, мито впливає також на споживачів, оскільки держава може регулювати процес споживання, стимулюючи його в одних напрямках і стримуючи в інших. Безперечно, таке регулювання має бути гласним і відкритим, бо не завжди інтереси держави збігаються з інтересами суспільства. Таке регулювання також не може задовольнити інтереси всіх верств населення, однак воно необхідне.

По-четверте, за деяких умов мито має вплив на процеси накопичення, оскільки воно менше впливає на прибуток суб'єктів господарювання, який є одним із джерел накопичення, а також тому, що за його допомогою держава може змінювати співвідношення між споживанням та накопиченням, якщо витратить кошти, одержані за рахунок обмеження споживання на інвестиційні заходи.

По-п'яте, з погляду вирішення фіскальних завдань непрямі податки, зокрема мито, завжди ефективніші за прямі. Це пов'язано з низкою чинників. Одна з головних причин полягає в різних базах оподаткування: прибутку або доходу у разі прямого оподаткування, обсягу та структури споживання – за непрямого. Відомо, що економічний розвиток усіх без винятку країн є циклічним, з тим чи іншим періодом коливань, економічне зростання чергується зі спадами в економічному розвитку.

Саме в період кризового падіння економіки, коли знижуються макроекономічні показники розвитку, спостерігається зменшення бази оподаткування, що призводить за незмінних ставок та умов оподаткування до зменшення надходжень до бюджету. Практика свідчить, що база прямих податків є чутливішою до змін в економічному розвитку, ніж непрямих.

Основним недоліком мита є те, що його сплата не залежить від розміру доходів платників. Оскільки рівень споживання має певний мінімум, частка непрямих податків у доходах громадян тим вища, чим нижчий рівень доходів.

Мито стає великим тягарем для малозабезпечених верств населення. Це особливо відчутно в нинішній період ринкового ціноутворення. Зростання цін під впливом різних чинників поставило малозабезпечені версти населення у край скрутне становище.

Тож, мито як економічна категорія – це непрямий загальнодержавний податок на товари та інші предмети й цінності, які переміщуються через митний кордон країни.

Мито відіграє неоднозначну роль у регулюванні економічних і соціальних процесів у державі, оскільки уряд завжди має збалансовувати внутрішні й зовнішні інтереси країни. Також неоднаковим є рівень впливу експортного та імпортного мита на економічні і соціальні процеси в державі, оскільки вони мають різне призначення.

Питання визначення функцій мита в сучасній науковій думці є дискусійним, а складність проблеми пов'язана, насамперед, зі суперечливою економічною природою мита.

З одного боку, мито є податком, а податок історично, по суті, – засіб мобілізації доходів до бюджету, тобто ця економічна категорія характеризується виконанням фіскальної функції. З іншого боку, мито – це дієвий інструмент реалізації зовнішньої політики країни, важлива складова економічного регулювання.

Водночас, мито є ефективним стимулятором (фактично і регулятором) макроекономічних процесів. Складність полягає в тому, що основні цілі запровадження мита перебувають у стані протиріччя, і кожна країна на певному етапі свого розвитку має по-новому вирішувати для себе, з якою метою встановлювати митне оподаткування.

## 7.2. Основні елементи механізму справляння будь-якого податку

Базисом побудови механізму справляння будь-якого податку є його основні елементи.

● **Довідка.** Елемент – нероздільний компонент, що пов’язаний певними відношеннями з іншими елементами в єдиний комплекс. Зв’язок елементів системи позначають терміном “структура”.

Податковим кодексом України, вперше в чинному податковому законодавстві України, закріплено вкрай необхідний припис щодо обов’язкової наявності низки елементів, на підставі яких можна вважати той чи інший платіж сформованим у такій формі, що породжує податковий обов’язок платника.

Наявність загального припису обов’язковості сплати податків та зборів породжує необхідність деталізації засобів врегулювання правового механізму податку, на підставі якого від платника треба вимагати його виконання. Лише конституційна норма не може гарантувати його виконання. Саме припис обов’язковості цілісної конструкції побудови правового механізму податку і гарантує об’єктивні підстави та можливість виконання податкового обов’язку. Більше того, він певною мірою захищає платника в тому випадку, коли податок або збір запроваджено з порушенням цілісної конструкції його механізму.

Визначення в законі платника, об’єкта, ставки, бази тощо робить загальний припис предметно орієнтованим, який, власне, і породжує податковий обов’язок.

Платник податків має право не платити податок чи збір, якщо в ньому не закріплено хоча б один із елементів, що визначено ст. 7 ПКУ (платники податку; об’єкт оподаткування; база оподаткування; ставка податку; порядок обчислення податку; податковий період; строк та порядок сплати податку; строк та порядок подання звітності про обчислення і сплату податку).

З метою деталізації правового механізму мита, до основних його елементів відносимо (див. табл. 7.2):

- суб’єкт оподаткування;
- об’єкт оподаткування;
- базу оподаткування;
- дату виникнення податкових зобов’язань;
- об’єкт податкового обліку;
- ставку податку (митну ставку);
- податковий період;
- джерело сплати мита;
- форми розрахунків;

- пільги (тарифні преференції).

● **Довідка.** Суб'єкт оподаткування – юридична або фізична особа, яка зобов'язана згідно з чинним законодавством сплачувати відповідні податки чи збори (обов'язкові платежі).

Таблиця 7.2

## Основні елементи мита

Назва елемента		Характеристика елемента
Суб'єкт оподаткування		платник мита – фізична або юридична особа, що переміщує товари/предмети через митний кордон держави; носій податку – кінцевий споживач
Об'єкт оподаткування		товари/предмети, що переміщуються через митний кордон
База оподаткування		митна вартість або кількість товару
Дата виникнення податкових зобов'язань		дата подання митному органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом
Предмет податкового обліку		експортно-імпорتنі операції
Ставка податку (митна ставка)		адвалерна; специфічна; комбінована
Податковий період	Строки сплати	до або на день подання митному органу митної декларації; Не пізніше дня закінчення строку тимчасового зберігання товару; не пізніше дня прийняття митним органом митної декларації; не пізніше дня випуску товарів у наступному митному режимі
	Періодичність сплати	одноразова
	Тривалість сплати	момент митного оформлення
Джерело сплати		дохід платника
Форма розрахунків		безготівкова; готівкова; вексельна
Пільги (тарифні преференції)		звільнення від оподаткування; зниження ставок мита; встановлення тарифних квот

Доцільно провести чітке розмежування у чинному бюджетно-податковому законодавстві між визначенням категорії “платник” податку з поняттям “суб'єкт” оподаткування, які значною мірою ототожнюють, конкретизувавши їх у податковому законодавстві:

- *платник податку* – юридична чи фізична особа, яка володіє певним майном або отримує відповідні доходи і безпосередньо

зобов'язана сплачувати податки до бюджетів різних рівнів. Платник здебільшого є транзитною, посередницькою ланкою під час проходження доходів. Він не стільки сплачує податки до бюджету, скільки перераховує туди частину отриманих коштів від покупця;

- *суб'єкт оподаткування* – один із учасників податкового процесу, який у межах своєї компетенції виконує певні податкові процедури: держава в особі парламенту приймає податкові закони з питань оподаткування; органи фіскальної служби впроваджують це законодавство у фіскальну практику; платники податків виконують покладені на них податкові зобов'язання;
- *носій податку* – кінцевий споживач матеріальних благ; особа, яка виступила реальним платником нагромаджених на всіх стадіях товаропросування податків.

Митним кодексом України (ст. 276) визначено, що *платником мита* є особа:

- 1) яка ввозить товари на митну територію України чи вивозить товари з митної території України у визначених законодавством порядку та умовах;
- 2) на адресу якої надходять товари, які переміщують (пересилають) у міжнародних поштових або експрес-відправленнях, несупроводжуваному багажі, вантажних відправленнях;
- 3) на яку покладають обов'язок дотримання вимог митних режимів, які передбачають звільнення від оподаткування митом, у разі порушення таких вимог;
- 4) яка використовує товари, митне оформлення яких було проваджено з умовним звільненням від оподаткування, не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям такого звільнення згідно із законодавством України, а також будь-які інші особи, які безпідставно використовують звільнення від оподаткування митом (податкову пільгу);
- 5) яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження товари, випущені у вільний обіг на митній території України зі звільненням від оподаткування митними платежами, до закінчення строку, визначеного законом;
- 6) яка реалізує товари, транспортні засоби відповідно до законодавства (ст. 243 МКУ).

*Об'єктами оподаткування митом* є товари:

- 1) митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро, які ввозять на митну територію України;
- 2) які ввозять (пересилають) на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню митними платежами відповідно до МКУ;

3) транспортні засоби, що реалізуються відповідно до чинного законодавства.

**Базою оподаткування митом** товарів, які переміщують через митний кордон України, є:

- *митна вартість товарів* – для товарів, на які законом встановлено адвалорні ставки мита;
- *кількість товарів* (у встановлених законом одиницях виміру) – для товарів, на які встановлено специфічні ставки мита;
- *одночасно митна вартість та кількість товару* – для товарів, на які встановлено комбіновані ставки мита (адвалерну та специфічну).

Базу оподаткування митом товарів, які переміщують (пересилають) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях, визначають відповідно до ст. 234 МКУ – товари (за винятком підакцизних), які переміщують (пересилають) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна фактурна вартість перевищує еквівалент 150 євро (включаючи ПДВ).

Підакцизні товари, переміщення (пересилання) яких через митний кордон України не заборонено законом, незалежно від вартості оподатковують митом відповідно до МКУ, а також іншими податками (ПДВ та АП) відповідно до ПКУ.

Отож, контекст нарахування митних платежів відносно податкової бази має певні особливості. Більшість митних платежів є квотарними, тобто їх суму обчислюють залежно від обсягу податкової бази або об'єкта оподаткування і ставок податку. Для більшості митних платежів це – митна вартість, однак в окремих випадках застосовують й інші бази оподаткування. У разі нарахування комбінованого мита це може бути мінімальна вартість, а при незбігу митної вартості з фактурною вартістю може використовуватись остання під час нарахування ПДВ.

**Датою виникнення податкових зобов'язань зі сплати мита** у разі ввезення товарів на митну територію України чи вивезення товарів з митної території України є дата подання митному органу декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання митним органом у випадках, визначених МКУ та законами України.

**Предметом податкового обліку мита** є експортно-імпорتنі операції, в результаті яких у платника податків виникають податкові зобов'язання щодо обчислення та сплати митних платежів.



● **Довідка.** **Експортно-імпорتنі операції** – комерційна діяльність, пов’язана з купівлею-продажем товарів, які мають матеріально-речову форму. При цьому під **експортними операціями** розуміють діяльність, пов’язанку з продажем і вивезенням за кордон товарів для передачі їх у власність іноземному контрагенту; під **імпортними операціями** розуміють діяльність, пов’язану із закупівлею та ввезенням іноземних товарів для подальшої реалізації їх на внутрішньому ринку своєї країни.

Податковим кодексом не встановлено якихось особливих правил оподаткування експортних операцій. Тому суб’єкти господарювання, які експортують продукцію (товари, роботи, послуги), повинні відображати такі операції за загальними правилами відображення доходів/витрат від продажу товарів (робіт, послуг).

Відповідно до ст. 137 ПКУ дохід від реалізації товарів визнають за датою переходу покупцеві права власності на такий товар. Дохід від надання послуг та виконання робіт визнають за датою складення акта або іншого документа, оформленого згідно з вимогами чинного законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг. При цьому варто врахувати, що для визначення об’єкта оподаткування не включають доходи у вигляді суми попередньої оплати та авансів, отриманих за рахунок оплати товарів, виконаних робіт, наданих послуг (пп. 136.1.1 ПКУ). Тобто доходи від реалізації товарів на експорт відображають (так само, як і при продажу товарів резидентам) на дату переходу права власності до покупця. Дохід від виконання робіт/надання послуг у експортних операціях визнають на дату складення акта або іншого документа, оформленого відповідно до вимог чинного законодавства, який підтверджує виконання робіт або надання послуг.

Отже, платники податку при реалізації товарів на експорт повинні відображати доходи лише на момент переходу права власності на товар до покупця. Водночас доходи від виконання робіт/надання послуг відображають у податковому обліку в момент складання акта або іншого документа, що дає змогу підтвердити виконання цих робіт/надання послуг. При цьому суми отриманої від нерезидента передоплати не вносять до складу доходів таких платників у податковому обліку.

При експортних операціях встановити дату визнання доходів досить складно, тому що в таких операціях застосовують норми не лише українського законодавства, а й міжнародного права.

Імпорتنі операції, так само як і експортні, відображаються у податковому обліку за загальними правилами, встановленими чинним податковим законодавством.

Згідно зі ст. 138 ПКУ витрати, які формують собівартість реалізованих товарів, виконаних робіт, наданих послуг, окрім нерозподіль-

них постійних загальновиробничих витрат, які долучають до складу собівартості реалізованої продукції в періоді їх виникнення, визнають витратами того звітного періоду, в якому визнано доходи від реалізації таких товарів, виконаних робіт, наданих послуг.

Водночас при проведенні операції імпорту товарів треба врахувати, що собівартість придбаних та реалізованих товарів формується відповідно до ціни їх придбання з урахуванням ввізного мита і витрат на доставку та доведення до стану, придатного для продажу (п. 138.6 ПКУ). Інші витрати визнають витратами того звітного періоду, в якому вони проведені згідно з правилами ведення бухгалтерського обліку (п. 138.5 ПКУ). Тобто імпортовані товари для продажу відображатимуть у витратах не на момент їх фактичного ввезення (отримання) платником, а на момент їх продажу покупцю (собівартість реалізованих товарів платник відобразить одночасно з доходами від продажу товарів). Понесені платником податку – імпортером витрати, які належать до складу інших витрат, відображають у витратах того звітного періоду, в якому їх зроблено.

Основною відмінністю відображення в податковому обліку імпортованих витрат є визначення їх вартості у зв'язку зі зміною валютних курсів. Це пов'язано з тим, що згідно з пп. 153.1.2 ПКУ витрати, нараховані платником податку в іноземній валюті у зв'язку з придбанням у звітному податковому періоді товарів, робіт, послуг, у встановленому порядку долучають до витрат такого звітного податкового періоду шляхом перерахування в національну валюту тієї частини їх вартості, що не була раніше оплачена, за офіційним курсом національної валюти до іноземної валюти, що діяв на дату проведення операції з такого придбання, а в частині раніше проведеної оплати – за курсом, що діяв на дату оплати.

Визнання витрат залежить від моменту проведення передоплати або від моменту ввезення товарів. Тобто якщо імпортер перерахував передоплату за товари нерезиденту, то в частині передоплати витрати відображають на момент визнання доходів, але за курсом національної валюти до іноземної, що діяв на дату перерахування передоплати. Якщо першою подією є ввезення товарів, то вартість таких товарів відображають за курсом національної валюти до іноземної на дату такого ввезення (отримання, надання). Надалі заборгованість перед іноземним постачальником підлягає перерахунку за курсом національної валюти до іноземної на дату складання балансу та/або на дату її погашення (монетарна заборгованість), а сума курсової різниці, що утворилася, відображається, відповідно, в доходах або у витратах підприємства.

Тож, визначення курсових різниць відбується відповідно до П(С) БО 21 [8], згідно з яким перерахунок активів підприємства, виражених в іноземній валюті, залежить від того, чи є стаття монетарною.

Отже, платникам податку, які провадять або мають намір провадити експортно-імпортні операції, треба враховувати всі аспекти чинного податкового законодавства при відображенні в обліку доходів/витрат від таких операцій.

- **Важливо!** *Регламентована податкова звітність щодо нарахування та сплати мита податковим законодавством не передбачена.*

В Україні застосовують такі види **ставок мита**:

- *адвалорна* – у відсотках до встановленої ст. 279 МКУ бази оподаткування;
- *специфічна* – у грошовому розмірі на одиницю бази оподаткування;
- *комбінована*, що складається з адвалорної та специфічної ставок мита.

Заборонено застосовувати інші, ніж встановлені МКУ, види ставок мита.

**Податковий період** – період часу, за який відбувається сплата податку (строки, періодичність та тривалість сплати мита).

**Строки сплати** (виконання обов'язку зі сплати) мита:

- у разі ввезення товарів на митну територію України суми митних платежів, нараховані митним органом, підлягають сплаті до Державного бюджету України платником податків до або на день подання митному органу митної декларації для митного оформлення, крім випадків, якщо відповідно до МКУ товари ввозять на митну територію України зі звільненням від оподаткування митними платежами;
- у разі розміщення товарів на тимчасове зберігання митні платежі мають бути сплачені не пізніше дня закінчення строку тимчасового зберігання. Якщо до закінчення строку тимчасового зберігання ці товари поміщують у митний режим, який передбачає сплату митних платежів, митні платежі мають бути сплачені не пізніше випуску товарів відповідно до цього режиму;
- у разі вивезення товарів з митної території України вивізне мито має бути сплачене не пізніше дня прийняття митним органом митної декларації для митного оформлення, якщо інше не встановлено МКУ;
- у разі зміни митного режиму митні платежі мають бути сплачені не пізніше дня випуску товарів у наступному митному режимі.

**Періодичність сплати мита** є одноразовою, оскільки напряму залежить від періодичності дій – мито та митні платежі безпосередньо залежать від кількості дій, що породжують зобов'язання зі сплати мита та інших митних платежів.

**Тривалість сплати мита** – момент митного оформлення, що розпочинається з моменту подання митному органу декларантом або уповноваженою ним особою митної декларації чи документа, який відповідно до законодавства її замінює, та документів, необхідних для митного оформлення, а в разі електронного декларування – з моменту отримання митним органом від декларанта або уповноваженої ним особи електронної митної декларації чи електронного документа, який відповідно до законодавства замінює митну декларацію.

**Джерелом сплати мита** є доходи платника. Джерело сплати митних платежів може бути безпосередньо пов'язане з об'єктом оподаткування у випадку, коли оподатковувані товари приносять дохід, а також не стосуватися об'єкта оподаткування, наприклад, коли оподатковують майно чи предмети особистого користування, які ввозять понад лімітовану суму безмитного імпорту.

● **Довідка.** Джерело податку – це економічний показник, який відображає резерв, з якого платник податків сплачує податок (дохід, виторг, додана вартість, собівартість, прибуток до оподаткування чи чистий прибуток, сукупний оподатковуваний дохід тощо).

Керуючись затвердженим класифікатором способів розрахунку [9] (Додаток 8), при сплаті мита можна застосовувати такі **форми розрахунків**:

- безготівкова;
- готівкова;
- вексельна.

Згідно з МКУ допускають встановлення **пільг (тарифних преференцій)** щодо ставок Митного тарифу України у вигляді:

- звільнення від оподаткування ввізним митом;
- зниження ставок ввізного мита;
- встановлення тарифних квот.

Застосування вищеперелічених пільг відбувається відповідно до законодавства України та для ввезення товарів, походженням з держав, з якими укладено відповідні міжнародні договори.

До товарів, які походять з України або з держав-членів Світової організації торгівлі, або з держав, з якими Україна уклала двосторонні чи регіональні угоди щодо режиму найбільшого сприяння, застосовують **пільгові ставки** ввізного мита, встановлені Митним тарифом України,

якщо інше не встановлено законом. До решти товарів застосовують *повні ставки* ввізного мита, встановлені Митним тарифом України.

*Тарифні квоти* у вигляді встановлення обсягів окремих товарів, призначених для ввезення на митну територію України у визначений період зі зниженням ставки ввізного мита, встановлено окремими законами. Ввезення товарів на митну територію України поза тарифними квотами відбувається без зниження ставок ввізного мита.

У законодавстві України передбачено низку пільг при нарахуванні та сплаті мита.

*Від сплати мита звільняють:*

- транспортні засоби, які забезпечують регулярні міжнародні перевезення вантажів, багажу і пасажирів;
- предмети матеріально-технічного постачання і знаряддя, сировина, що вивозять за межі митної території України для забезпечення виробничої діяльності українських та орендованих (зафрахтованих) українськими підприємствами й організаціями суден, видом діяльності яких є морський промисел, а також продукція їхнього промислу, яку ввозять на митну територію України;
- валюту України, іноземну валюту та цінні папери,
- предмети, які ввозять до України для офіційного та особистого користування,
- товари та інші предмети, що відбувають з митної території України та які прибувають назад до цієї території без обробки або переробки, а також товари та інші предмети іноземного походження, які вивозять назад за межі митної території України без обробки або переробки.

Допускається *зменшення ставок мита* при ввезенні до митної території України та вивезенні за межі цієї території товарів та інших предметів, наприклад, відремонтованих та раніше завезених до митної території України або вивезених за межі цієї території або пошкоджених до моменту пропуску їх через митний кордон України, але придатних до використання як вироби або матеріали. Допускається безмитне ввезення і вивезення або пільгове обкладення митом товарів, які ввозять до спеціальних митних зон на території України або вивозять з них.

Розмір пільг і порядок надання встановлює Верховна Рада України згідно з чинним законодавством України про спеціальні митні зони шляхом ухвалення окремого закону для кожної з цих зон.

Допускається *встановлення преференцій* за ставками Митного тарифу України у вигляді звільнення від обкладання митом, зниження *ставок мита* або *встановлення квот на преференційне ввезення* стосовно іноземних товарів, що прибули з держав, котрі створили з Україною митний союз або зону вільної торгівлі.

Товари та інші предмети, які тимчасово ввозять до митної території України і призначені до зворотного вивезення за її межі у встановлений термін у незмінному стані або демонтованому вигляді, а також товари та інші предмети, що тимчасово вивозять за межі митної території України і призначені до зворотного ввезення до цієї території у встановлений термін у незмінному стані, пропускають через митний кордон України без сплати мита. Термін умовно-безмитного ввезення та вивезення визначає Митний кодекс України.

Заборонено знижувати ставки ввізного мита для окремих осіб і за окремими контрактами.

У разі якщо імпорт товару є об'єктом антидемпінгових, компенсаційних або спеціальних заходів, пільги (тарифні преференції) не встановлюють або зупиняють чи припиняють, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України.

### ● 7.3. І аоаі³сі і абаооааі і у оа пі'еаоè і еоа

Політика у сфері митного оподаткування спрямована насамперед на формування раціональної структури експорту та імпорту за відсутності прямого втручання держави.

Митне оподаткування є одним із основних напрямів зовнішньоекономічної політики держави. Україна самостійно вибирає митну політику, може укладати митні угоди з іншими державами.

Нормативне регулювання оподаткування митом та його справляння в Україні відбувається згідно з МКУ.

*Механізм нарахування і сплати мита* передбачає чітку послідовність дій, серед яких порядок (рис. 7.1):

- визначення контрактної, фактурної, митної та облікової вартості товару;
- встановлення країни походження товару;
- з'ясування товарної групи товару, що імпортується;
- застосування пільг, якщо такі передбачено для цього товару;
- визначення митної ставки, нарахування і сплата мита та митних платежів.

*Порядок визначення контрактної, фактурної, митної та облікової вартості товару.* Нарахування мита на товари та інші предмети, що

підлягають митному накладенню, проводиться на основі їх контрактної, фактурної, митної та облікової вартості.

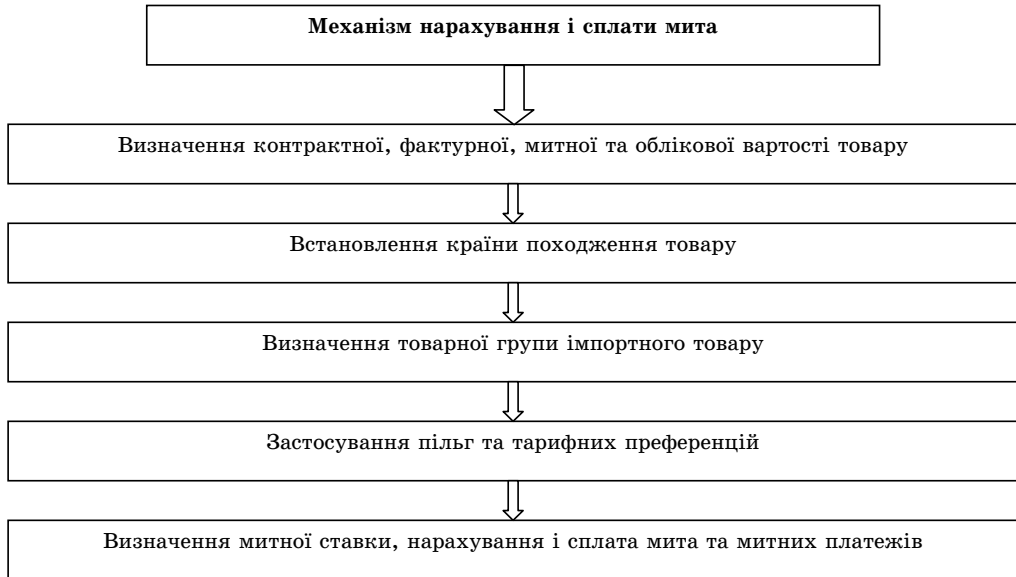


Рис. 7.1. Механізм нарахування і сплати мита

● **Довідка. Контрактна вартість** – це продажна вартість експортних товарів у валюті контракту відповідно до базисних умов поставки.

**Фактурна вартість** – це вартість, зазначена в супровідних документах (вантажних митних деклараціях).

**Митна вартість** – це фактурна вартість товару, визначена в національній валюті шляхом перерахунку суми в іноземній валюті за курсом НБУ на дату імпорту. Це ціна товару, яка фактично сплачена або підлягає сплаті на момент перетину митного кордону України.

**Облікова вартість** – вартість, яка включає фактурну вартість, витрати в іноземній валюті з доставки товару, сплачене мито, ПДВ, акцизний податок, митні збори та інші видів митних надходжень.

До митної вартості включають ціну товару, зазначену в рахунку-фактурі, а також такі фактичні витрати, якщо їх не включено до рахунку-фактури:

- на транспортування, навантаження, розвантаження та страхування до пункту перетину митного кордону;
- комісійні та брокерські;

- плата за використання об'єктів інтелектуальної власності, що належить до цих товарів і яка повинна бути оплачена як умова їх ввезення (вивезення).

У разі неможливості визначення митної вартості товарів на підставі поданих документів та/або у разі явної невідповідності заявленої митної вартості товарів митній вартості, яка міститься в базі даних цінової інформації Державної фіскальної служби, митну вартість визначають на підставі цін на ідентичні товари, які діють у провідних країнах-експортерах.

Стосовно імпортованих товарів, які реалізують за готівку, до облікової вартості включають товарну націнку в сумі торгової надбавки підприємства-імпортера, податку на додану вартість, сплаченого при розмитненні, і податку на додану вартість на торгову націнку. Імпортовані товари, щодо яких при розмитненні були застосовані пільги з ПДВ і які в подальшому використовують не за первісно визначеним призначенням, оподатковують ПДВ за ставкою 20 %, зважаючи на їх вартість з урахуванням ПДВ, але не нижчим митної вартості, перерахованої за курсом НБУ на дату надання митної декларації.

*Порядок визначення країни походження товару.*

Згідно зі ст. 36 МКУ країну походження товару визначають з метою оподаткування товарів, які переміщують через митний кордон України, застосування до них заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, заборон та/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, а також забезпечення обліку цих товарів у статистиці зовнішньої торгівлі.

● **Довідка.** Країна походження товару – країна, група країн, митні союзи країн, регіон чи частина країни, в якій товар був повністю вироблений або підданий достатній переробці відповідно до критеріїв, встановлених Митним кодексом.

Для цілей визначення країни походження товару не враховують походження енергії, машин та інструментів, що використовуються для його виробництва або переробки.

Приладдя, запасні частини та інструменти, які використовують в машинах, пристроях, агрегатах або транспортних засобах, вважають такими, що походять з тієї ж країни, що і ці машини, пристрої, агрегати або транспортні засоби, за умови їх ввезення та продажу разом із зазначеними машинами, пристроями, агрегатами або транспортними засобами і відповідності їх комплектації та кількості.

Повністю вироблені або піддані достатній переробці товари преференційного походження визначають на основі законів України, а також



міжнародних договорів України, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України.

Країну походження упаковки, в якій товар ввозять на митну територію України, вважають тією ж, що і країна походження самого товару, крім випадків, коли законодавство України передбачає її окреме декларування для тарифних цілей. У таких випадках країну походження упаковки визначають окремо від країни походження товару.

При існуванні встановлених правил прямого транспортування товарів із країни їхнього походження дозволено відступати від них у випадках, коли таке транспортування неможливе з огляду на географічне положення та/або якщо товари перебувають під митним контролем у третіх країнах.

Особливості визначення країни походження товару, які ввозять з територій спеціальних (вільних) економічних зон, розташованих на території України, встановлено законом.

Товарами, повністю виробленими у певній країні, вважають товари передбачені в ст. 38 МКУ, а саме:

- 1) корисні копалини, добуті з надр цієї країни, в її територіальних водах або на її морському дні;
- 2) продукцію рослинного походження, вирощену або зібрану в цій країні;
- 3) живі тварини, що народилися та вирощені в цій країні;
- 4) продукцію, одержану від живих тварин у цій країні;
- 5) продукцію, одержану в результаті мисливського або рибальського промислу в цій країні;
- 6) продукцію морського рибальського промислу та іншу продукцію морського промислу, одержану судном цієї країни або судном, що орендоване (зафрахтоване) цією країною;
- 7) продукцію, одержану на борту переробного судна цієї країни виключно з продукції, зазначеної у пункті 6;
- 8) продукцію, одержану з морського дна або з морських надр за межами територіальних вод цієї країни, за умови, що ця країна має виняткове право на розробку цього морського дна або цих морських надр;
- 9) брухт та відходи, одержані в результаті виробничих або інших операцій з переробки в цій країні, а також вироби, що були у вжитку, зібрані в цій країні та придатні лише для переробки на сировину (утилізації);
- 10) електроенергію, вироблену в цій країні;
- 11) товари, вироблені в цій країні виключно з продукції, яка зазначена у пунктах 1–10.

Вимоги ст. 38 МКУ також розповсюджуються при визначенні походження товарів повністю вироблених у вільних митних зонах на території України, під час випуску їх для вільного обігу на митній території України.

Критерії достатньої переробки товару є загальними і особливими.

*Особливі критерії* достатньої переробки для товарів, що підлягають такій переробці визначені ст. 39 МКУ. До них належать:

- товари, які декларуються, класифікують у тарифній позиції іншій, ніж матеріали чи вироби, що походять з третіх країн і були використані для їх виготовлення;
- у вартості товарів, які декларують, частка доданої вартості становить не менше 50 %.

При цьому для наземних (дорожніх) транспортних засобів, що класифікуються за товарними позиціями 8702, 8703, 8704 згідно з УКТЗЕД, є обов'язкове виконання таких виробничих та технологічних операцій: виготовлення кузова (кабіни) транспортного засобу, коли з окремих елементів, деталей або вузлів методами нероз'ємного з'єднання виготовляють кузов (кабіну), призначений для подальшого фарбування і складання. При цьому у процесі виготовлення кузова (кабіни) складається в єдине ціле не менш як шість основних елементів кузова (кабіни), серед яких повинні бути дах, боковина ліва, боковина права, підлога; фарбування кузова (кабіни); спорядження кузова (кабіни); складання транспортного засобу.

*Загальні критерії* достатньої переробки, які залишаються незмінними, оскільки ґрунтуються на нормах ГАТТ, встановлює саме ст. 40 МКУ. До них належать: виконання виробничих або технологічних операцій, за результатами яких змінюється класифікаційний код товару згідно з УКТЗЕД на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків; зміна вартості товару в результаті його переробки, коли відсоткова частка вартості використаних матеріалів або доданої вартості досягає фіксованої частки у вартості кінцевого товару (правило адвалорної частки); виконання виробничих та/або технологічних операцій, які в результаті переробки товару не ведуть до зміни його класифікаційного коду згідно з УКТЗЕД або вартості згідно з правилом адвалорної частки, але з дотриманням певних умов вважають достатніми для визнання товару походженням із тієї країни, де такі операції мали місце.

Критерії достатньої переробки, визначені ст. 40 МКУ, для конкретних товарів встановлюють та застосовують у порядку, що визначений Кабінетом Міністрів України. Якщо стосовно конкретного товару такі критерії достатньої переробки, як правило, адвалорної частки та виконання виробничих і технологічних операцій, не встановлено, то застосовується правило, згідно з яким товар вважається підданим достатній переробці, якщо в результаті його переробки змінено класифікаційний код товару згідно з УКТЗЕД на рівні будь-якого з перших чотирьох знаків.

Незалежно від положень ст. 40 МКУ не відповідають критерію достатньої переробки: операції, пов'язані із забезпеченням збереження товарів під час транспортування; операції щодо підготовки товарів до продажу та транспортування (роздрібнення партії, формування відправлень, сортування, перепакування); прості складальні операції – операції, які виконують шляхом складання виробів за допомогою простого кріпильного матеріалу (гвинтів, гайок, болтів тощо) чи клепаання, склеювання або монтажу готових вузлів за допомогою зварювання (за винятком виготовлення складних виробів шляхом зварювання), а також інші операції (регулювання, контроль, заправка робочою рідиною тощо), необхідні у процесі складання і не пов'язані з переробкою (обробкою) товарів, незалежно від кількості та складності таких операцій; змішування товарів, які походять з різних країн, якщо характеристики кінцевої продукції суттєво не відрізняються від характеристик товарів, що змішуються; забій тварин; комбінація двох чи більше вищезазначених операцій.

Окрім того, у випадку коли товари у розібраному чи незібраному вигляді, постачають кількома партіями, або якщо за виробничими чи транспортними умовами неможливе їх відвантаження однією партією, а також у випадках, коли партія товару роздрібнена на кілька партій у результаті помилки, такі товари повинні розглядати за бажанням декларанта або уповноваженої ним особи як єдиний товар для цілей визначення країни походження товару.

Для цього необхідно:

- 1) попереднє повідомлення митного органу про роздрібнення партії розібраного чи незібраного товару на кілька партій із зазначенням причин такого роздрібнення, наявність докладної специфікації кожної партії із зазначенням кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД, вартості і країни походження товарів, що входять до кожної партії;
- 2) документальне підтвердження помилковості роздрібнення однієї партії товару на кілька партій;
- 3) поставка всіх партій товарів з однієї країни одним постачальником;
- 4) митне оформлення всіх партій товарів в одному митному органі.

Для підтвердження країни походження товару митний орган у передбачених законом випадках має право вимагати та отримувати документи про походження такого товару. Країна походження товару заявляється митному органу шляхом подання оригіналів документів про походження товару.

Документами, які підтверджують країну походження товару, є:

- *сертифікат про походження товару* – це документ, який однозначно свідчить про країну походження товару і виданий ком-

петентним органом цієї країни або країни вивезення, якщо у країні вивезення сертифікат видається на підставі сертифіката, виданого компетентним органом у країні походження товару;

- *засвідчена декларація про походження товару* – це письмова заява про країну походження товару, зроблена у зв'язку з вивезенням товару виробником, продавцем, експортером (постачальником) або іншою компетентною особою на комерційному рахунку чи будь-якому іншому документі, який стосується товару;
- *сертифікат про регіональне найменування товару* – це документ, який підтверджує, що товари відповідають визначенню, характерному для відповідного регіону країни, та виданий компетентним органом відповідно до законодавства країни вивезення товару.

У разі якщо в документах про походження товару є розбіжності у відомостях про країну походження товару або митним органом встановлено інші відомості про країну походження товару, ніж ті, що зазначені у документах, декларант або уповноважена ним особа має право надати митному органу для підтвердження відомостей про заявлену країну походження товару додаткові відомості.

Додатковими відомостями про країну походження товару є відомості, що містяться в товарних накладних, пакувальних листах, відвантажувальних специфікаціях, сертифікатах (відповідності, якості, фітосанітарних, ветеринарних тощо), митній декларації країни експорту, паспортах, технічній документації, висновках-експертизах відповідних органів, інших матеріалах, що можуть бути використані для підтвердження країни походження товару.

Документи, які підтверджують країну походження товару, не вимагають у разі, якщо:

- товари, які переміщують через митний кордон України, не підлягають письмовому декларуванню відповідно до МКУ;
- товари ввозять громадяни та оподатковують за єдиною ставкою мита відповідно до розділу XII МКУ;
- товари ввозять на митну територію України в режимі тимчасового ввезення з умовним повним звільненням від оподаткування;
- товари переміщують митною територією України в режимі транзиту;
- це передбачено міжнародним договором, згоду на обов'язковість якого надано Верховною Радою України;
- через митний кордон України переміщують зразки флори, фауни, ґрунтів, каміння тощо для наукових досліджень, відібрані на об'єктах України, які розташовані в полярних регіонах або на островах у нейтральних водах Світового океану, які перебувають у сфері наукових інтересів України.

У разі виникнення сумнівів з приводу дійсності документів про походження товару чи достовірності відомостей, що в них містяться, включаючи відомості про країну походження товару, митний орган може звернутися до компетентного органу, що видав документ, або до компетентних організацій країни, зазначеної як країна походження товару, із запитом про проведення перевірки цих документів про походження товару чи надання додаткових відомостей.

У разі неможливості достовірно встановити країну походження товарів, щодо яких застосовують особливі види мита (антидемпінгове, компенсаційне або спеціальне), такі товари випускають у вільний обіг на митній території України за умови сплати особливих видів мита.

До товарів застосовують (відновлюють) режим найбільшого сприяння за умови одержання митним органом (не пізніше ніж через 365 днів від дня митного оформлення цих товарів) належно оформленого відповідного документа про їх походження.

*Порядок з'ясування групи товару, який імпортують.*

В основу товарної класифікаційної схеми Митного тарифу України (товарна номенклатура) покладено Українську класифікацію товарів зовнішньоекономічної діяльності, яка ґрунтується на Гармонізованій системі опису і кодування товарів. Усі предмети, які підлягають митному контролю, систематизовано в 21 розділ, 97 глав, 1241 товарну позицію, 5019 товарну підпозицію.

Кожний товар має чотиризначний цифровий код, у якому перші два знаки означають товарну групу, два наступні – відповідну товарну позицію.

Одним із головних завдань митних органів є визначення тарифної позиції, якій відповідає товар або предмет, що переміщується через митний кордон України.

Розділи та глави Митного тарифу носять допоміжний характер і використовуються для правильного віднесення товару або предмета до тієї чи іншої товарної позиції, що є головним елементом класифікації. Окрім того, для чіткішого визначення товарної позиції митні органи керуються такими положеннями:

- предмети, пред'явлені до митного контролю в розібраному або незібраному стані, класифікують за тією товарною позицією, до якої належить предмет в зібраному вигляді;
- якщо предмет може бути віднесено до двох або більше товарних позицій одночасно, перевагу віддають товарній позиції, яка містить детальніший опис предмета;
- предмети, що містять суміш різних компонентів або набори, призначені для продажу, укомплектовані з різних предметів, класифікують за предметом або матеріалом, що визначає товарну характеристику набору.

Після визначення тарифної позиції імпортного товару застосовують конкретні ставки мита. Як уже зазначалося, ставки встановлюють у певному проценті до вартості товару (адвалерне мито) або в твердих сумах до одиниці товару (специфічне мито). Митний тариф України визначає декілька ставок на одну товарну групу – преференційну, пільгову і повну, застосування яких залежить від країни походження імпортованих товарів.

*Порядок застосування пільг при нарахуванні та сплаті мита*

Як зазначено у попередньому параграфі, згідно з Митним кодексом допускається встановлення *тарифних пільг (тарифних преференцій)* щодо ставок Митного тарифу України у вигляді:

- звільнення від оподаткування ввізним митом;
- зниження ставок ввізного мита;
- встановлення тарифних квот.

*Звільнення від оподаткування митом* (ст. 282 МКУ) відбувається у випадках, встановлених МКУ та ПКУ, при ввезенні на митну територію України або вивезенні за її межі таких товарів:

- 1) транспортні засоби комерційного призначення, що провадять регулярні міжнародні перевезення товарів та/або пасажирів, а також предмети матеріально-технічного постачання і спорядження, паливо, продовольство та інше майно, необхідні для їх нормальної експлуатації на час перебування в дорозі, в пунктах проміжної зупинки, або придбані за кордоном у зв'язку з ліквідацією наслідків аварії (поломки) цих транспортних засобів;
- 2) предмети матеріально-технічного постачання та спорядження, паливо, сировина для промислової переробки, продовольство та інше майно, які вивозять за межі митної території України для забезпечення виробничої діяльності українських та орендованих (зафрахтованих) українськими підприємствами й організаціями суден, які ведуть морський промисел, а також продукція їхнього промислу, яку ввозять на митну територію України;
- 3) валюта України, іноземна валюта, цінні папери та банківські метали;
- 4) товари, право власності на які набуває держава у випадках, передбачених МКУ та іншими законами України;
- 5) товари, які ввозять в Україну або вивозять з України для офіційного й особистого користування особами, які відповідно до міжнародних договорів (згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України) і законів України користуються правом ввезення в Україну та вивезення з України таких товарів зі звільненням від сплати мита;
- 6) товари, які ввозять на митну територію України в межах міжнародної технічної допомоги відповідно до міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;

- 7) товари, що походять з іншої території, за які було сплачено мито при первісному ввезенні на митну територію України, тимчасово, у тому числі з метою ремонту, вивозили за її межі та знову ввозять на митну територію України;
- 8) товари, що походять з митної території України, за які було сплачено мито при первісному вивезенні за межі цієї території, тимчасово ввозили на цю територію та знову вивозять за її межі;
- 9) документи та видання, які надсилають у межах міжнародного обміну до архівних установ, освітніх, наукових або культурних закладів, у тому числі бібліотек. Перелік цих установ та закладів визначив Кабінет Міністрів України;
- 10) на період виконання робіт щодо підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації та перетворення об'єкта “Укриття” на екологічно безпечну систему – товари (сировина, матеріали, устаткування та обладнання), які надходять в Україну в рамках міжнародної технічної допомоги, наданої на безоплатній та безповоротній основі для подальшої експлуатації, підготовки до зняття і зняття енергоблоків Чорнобильської АЕС з експлуатації, перетворення об'єкта “Укриття” на екологічно безпечну систему та забезпечення соціального захисту персоналу Чорнобильської АЕС;
- 11) товари, у тім числі продукцію, обладнання, устаткування, транспортні засоби та інші речі майнового характеру, призначені для виконання угоди про розподіл продукції, а також продукція, видобута у виключній (морській) економічній зоні України, які ввозять на митну територію України при виконанні угоди про розподіл продукції, а також товари (крім майна та матеріальних цінностей, вартість яких відшкодовано інвестору компенсаційною продукцією і які перейшли у власність держави) та видобута продукція, яку вивозять інвестори з України відповідно до Закону “Про угоди про розподіл продукції” та угоди про розподіл продукції;
- 12) архівні документи, придбані з метою внесення їх до Національного архівного фонду;
- 13) фармацевтична продукція, сполуки, які використовують для її виготовлення, які не виробляють в Україні та класифікують за товарними групами 28, 29, 30 УКТ ЗЕД;
- 14) устаткування, яке працює на відновлюваних джерелах енергії, енергозберігаюче обладнання і матеріали, засоби вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів, обладнання та матеріали для виробництва альтернативних видів палива або для виробництва енергії з віднов-

- люваних джерел енергії за умови, що ці товари застосовує платник податків для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляють в Україні;
- 15) техніка, устаткування, майно і матеріали, які ввозять на митну територію України та вивозять за межі цієї території, призначені для власного використання розвідувальними органами України;
  - 16) матеріали, устаткування та комплектуючі, які використовують для виробництва:
    - а) устаткування, що працює на відновлюваних джерелах енергії;
    - б) матеріалів, сировини, устаткування та комплектуючих, що використовуватимуть у виробництві альтернативних видів палива або виробництві енергії з відновлюваних джерел енергії;
    - в) енергозберігаючого обладнання і матеріалів, виробів, експлуатація яких забезпечує економію та раціональне використання паливно-енергетичних ресурсів;
    - г) засобів вимірювання, контролю та управління витратами паливно-енергетичних ресурсів;
    - г) матеріалів, сировини та устаткування, які будуть використовувати у нанотехнологічних виробництвах або працювати з використанням нанотехнологій.

Зазначені у цьому пункті товари звільняють від оподаткування за умови, що платник податків застосовує їх для власного виробництва та якщо ідентичні товари з аналогічними якісними показниками не виробляють в Україні. Перелік таких товарів із зазначенням кодів згідно з УКТ ЗЕД встановлює Кабінет Міністрів України;

- 17) технічні та транспортні засоби, у тому числі самохідні сільськогосподарські машини, які працюють на біопаливі та класифікуються за кодами згідно з УКТ ЗЕД, визначеними ст. 7 Закону “Про альтернативні види палива”, якщо такі товари не виробляють в Україні. Порядок ввезення зазначених технічних та транспортних засобів, у тому числі самохідних сільськогосподарських машин, визначає Кабінет Міністрів України;
- 18) бланки книжок МДП та книжок (карнетів) А.Т.А., що переміщують між національним гарантійним об’єднанням та іноземними гарантійними об’єднаннями, що є їх кореспондентами, або міжнародними організаціями;
- 19) з 1 січня 2013 року товари та/або предмети, оплачені за рахунок грантів (субгрантів), наданих відповідно до програм Глобального фонду для боротьби зі СНІДом, туберкульозом та малярією в Україні, що виконують відповідно до закону. У разі порушення вимог щодо цільового використання зазначених товарів та/або



- предметів платник податку зобов'язаний сплатити мито та пеню у порядку і розмірах, визначених МКУ;
- 20) продукція оборонного призначення, визначена такою згідно з п. 9 ст. 1 Закону “Про державне оборонне замовлення”, яку класифікують за такими групами, товарними позиціями та підкатегоріями УКТ ЗЕД:
- 3601, 3602; 3603 (тільки для ударних капсулів, детонаторів, що використовують в оборонних цілях), 3604 90 00 00 (тільки для освітлювальних та сигнальних ракет, що використовують в оборонних цілях);
  - 8702–8705 (тільки для пасажирських та вантажних автомобілів звичайного типу, які використовують в оборонних цілях та мають легку броню або обладнані з'ємною бронею);
  - 8710 00 00 00;
  - 8802, 8803 (тільки для безпілотних літальних апаратів з озброєнням чи без озброєння, які використовують в оборонних цілях, їх частини);
  - 8804 (тільки для парашутів та інших пристроїв, призначених для десантування військовослужбовців та/або військової техніки);
  - групи 90 (тільки для біноклів, приладів нічного бачення, тепловізорів, захисних окулярів, телескопічних прицілів та інших оптичних пристроїв для військової зброї, якщо вони не поставлені разом із військовою зброєю, для якої вони призначені, інших оптичних, навігаційних та топографічних приладів та інструментів, які використовують в оборонних цілях);
  - групи 93, крім включених до товарних позицій 9303–9304, а також 9305 (тільки призначених для виробів товарних позицій 9303–9304), 9306 90 90 00 та 9307.

Звільняють від оподаткування особливими видами мита товари, зазначені у п. 6, 10, 19 Ч. I. ст. 282 МКУ, Ч. I та IV ст. 287 МКУ.

Заборонено звільняти окремих юридичних та фізичних осіб від сплати мита і переносити для них строки його сплати.

*Звільнення від оподаткування митом залежно від обраного митного режиму.* За умови дотримання вимог та обмежень, встановлених Розділом V МКУ, звільняють від оподаткування:

- ввізним митом – товари, поміщені у митні режими реімпорту та відмови на користь держави;
- вивізним митом – товари, поміщені у митний режим реекспорту.

За умови дотримання вимог та обмежень, встановлених Розділом V МКУ, застосовують *умовне повне звільнення від оподаткування* (ст. 284 МКУ). Умовне повне звільнення від оподаткування:

- *ввізним митом* – до товарів, поміщених у митні режими транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування;
- *вивізним митом* – до товарів, поміщених у митні режими транзиту, тимчасового вивезення.

Умовне часткове звільнення від оподаткування ввізним митом застосовують до товарів, зазначених у ст. 106 МКУ, поміщених у митний режим тимчасового ввезення, за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 18 МКУ (ст. 285 МКУ).

● **Довідка.** Умовне звільнення від оподаткування, згідно п. 14.1.253 ПКУ, – звільнення від сплати митних платежів, застосування якого передбачає дотримання певних умов та обмежень під час використання товарів і транспортних засобів комерційного призначення, розпорядження ними після їх випуску. Відповідно до п. 14.1.254 ПКУ, умовне звільнення від оподаткування ПДВ та акцизним податком у разі ввезення товарів на митну територію України – звільнення (умовне повне або умовне часткове) від сплати нарахованого податкового зобов'язання у разі розміщення товарів у митних режимах, що передбачають звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог митного режиму, встановлених МКУ.

*Особливості оподаткування митом товарів при переміщенні через митний кордон України залежно від обраного митного режиму подані схематично у табл. 7.3 і Додатку 4.*

Таблиця 7.3.

**Оподаткування товарів при переміщенні  
через митний кордон України залежно від обраного митного режиму**

Товари, поміщені у митний режим	Оподатковують, якщо інше не передбачено законодавством	При дотриманні умов та обмежень, згідно	Звільненні від оподаткування, якщо інше не передбачено законодавством	Згідно
1	2	3	4	5
імпорту	ввізним митом, сезонним митом та/або особливими видами мита	гл. 13 МКУ	ввізним митом	гл. 14 МКУ
реімпорту			суми вивізного мита, сплачені при експорті цих товарів, повертають особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам	МКУ та ПКУ
експорту	вивізним митом	законами України	вивізним митом	гл. 16 МКУ.

Закінчення табл. 7.3

1	2	3	4	5
реекспорту			суми ввізного мита, сплачені при імпорті, повертають особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам	МКУ та ПКУ
тимчасового ввезення	ввізним мито	Ч. VII ст. 106 МКУ	умовно частково ввізним МИТОМ	гл. 18 МКУ
тимчасового вивезення			умовно повно вивізним МИТОМ	гл. 19 МКУ
митного складу			умовно повно ввізним МИТОМ	гл. 20 МКУ
вільної митної зони			умовно повно ввізним МИТОМ	гл. 21 МКУ
безмитної торгівлі			умовно повно ввізним МИТОМ	гл. 22 МКУ
переробки на митній території	ввізним митом, у разі випуску у вільний обіг продуктів переробки	ст. 155 МКУ	умовно повно ввізним МИТОМ	гл. 23 МКУ
переробки за межами митної території	вивізним митом	гл. 24 МКУ	умовно повно ввізним МИТОМ	ст. 168 МКУ
знищення або руйнування			умовно повно ввізним МИТОМ	гл. 25 МКУ
відмови на користь держави			ввізним МИТОМ	гл. 26 МКУ

*Порядок визначення митної ставки, нарахування і сплати мита.*

Ставки мита для конкретного імпортного товару визначено Митним тарифом України.

Мито нараховує митний орган України відповідно до положень Митного та Податкового кодексів, ставок Митного тарифу України, чинними на день подання митної декларації, і сплачують як у валюті України, так і в іноземній валюті, яку купує Національний банк України.

Мито вносять до Державного бюджету України.

При визначенні митної вартості і сплаті мита іноземну валюту перераховують у валюту України за курсом Національного банку України, який застосовують для розрахунків по зовнішньоекономічних операціях і діє на день подання митної декларації.

Особливістю стягнення мита є те, що український законодавець розділяє митні процедури на три групи:

- митний контроль;
- митне оформлення;
- справляння митних платежів.

Київська конвенція такого розподілу не передбачає. Крім того, провідні українські науковці-економісти визначають митний контроль як контроль, який провадять службові особи митних органів з метою забезпечення законного переміщення через митний кордон України товарів, майна та інших предметів, а також для забезпечення дотримання державними органами, підприємствами та їхніми посадовими особами, громадянами країни порядку переміщення через митний кордон товарів, майна та інших предметів.

● **Довідка.** Київська конвенція – Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (підписана – 18.05.1973 року; Україна приєдналася – 15.02.2011 року, набула чинності – з 15.09.2011 року).

Мито, не сплачене в строки, на які було надано розтермінування сплати, а також несплачене в результаті інших дій, що спричинили його недобір, стягують за розпорядженням митних органів України в безспірному порядку.

Своєчасно несплачене мито стягують за весь час заборгованості бюджету з нарахуванням пені, відповідно до положень ПКУ, за кожен день прострочення, включаючи день сплати.

#### *Особливості оподаткування митом деяких товарів*

При ввезенні (пересиланні) на митну територію України товари, визначені відповідно до Закону “Про гуманітарну допомогу” Комісією з питань гуманітарної допомоги при Кабінеті Міністрів України як гуманітарна допомога, звільняють від оподаткування ввізним митом.

Гуманітарну допомогу, яку надає Україна, при її вивезенні за межі митної території України звільняють від сплати вивізного мита.

Товари (крім товарів для реалізації або використання з метою, безпосередньо не пов’язаною з провадженням підприємницької діяльності), що ввозять на митну територію України на строк не менше трьох років іноземними інвесторами відповідно до Закону “Про режим іноземного інвестування” з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів) або як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями, звільняють від сплати ввізного мита. При відчуженні таких товарів раніше

трьох років з часу зарахування їх на баланс ввізне мито сплачують на загальних підставах.

Наукове, лабораторне і дослідницьке обладнання, а також комплектуючі та матеріали, передбачені проектом наукового парку, зареєстрованого згідно зі Законом “Про наукові парки”, що ввозять на митну територію України наукові парки та партнери наукового парку в межах реалізації такого проекту наукового парку, звільняють від сплати ввізного мита.

Перелік таких товарів із визначенням кодів згідно з УКТ ЗЕД та обсяги ввезення таких товарів визначає Кабінет Міністрів України.

Звільнення від сплати ввізного мита надають на весь термін реалізації проекту наукового парку, але не більше ніж на два роки для обладнання та не більше ніж на один рік для комплектуючих і матеріалів з дня затвердження зазначеного переліку та обсягів товарів.

Товари, які ввозять на митну територію України на адресу Товариства Червоного Хреста України, його органів та місцевих організацій відповідно до Закону “Про Товариство Червоного Хреста України” як гуманітарна чи добродійна допомога, звільняють від оподаткування ввізним митом.

Устаткування, обладнання та комплектуючі, а також матеріали, які не виробляють в Україні і ввозять на митну територію України технологічними парками, їх учасниками та спільними підприємствами, що виконують проекти технологічних парків, для реалізації таких проектів технологічних парків відповідно до Закону “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”, оподатковують ввізним митом на загальних підставах.

Нараховані суми ввізного мита не перераховують до бюджету, а зараховують на спеціальні рахунки технологічних парків, їхніх учасників та спільних підприємств у порядку, встановленому Законом “Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків”.

При ввезенні на митну територію України від оподаткування митом звільняють:

- устаткування, обладнання та комплектуючі до них, матеріали, що не виробляють в Україні, які не є підакцизними товарами та ввозять ініціатори створення – суб’єкти господарювання, керуючі компаніями індустриальних парків для облаштування індустриальних парків;
- устаткування, обладнання та комплектуючі до них, що не виробляють в Україні та не є підакцизними товарами, які ввозять

учасники індустріальних парків для ведення господарської діяльності у межах індустріальних парків.

Переліки такого устаткування, обладнання та комплектуючих до них, матеріалів з визначенням їхніх кодів згідно з УКТ ЗЕД, порядок та обсяги ввезення таких товарів визначає Кабінет Міністрів України.

Вивільнені кошти використовують відповідні суб'єкти для:

- 1) облаштування індустріальних парків, у тому числі з використанням новітніх, енергозберігаючих технологій;
- 2) запровадження новітніх технологій, пов'язаних з господарською діяльністю у межах індустріальних парків;
- 3) збільшення випуску продукції та зменшення витрат за видами господарської діяльності, передбаченими МКУ, у межах індустріальних парків;
- 4) ведення науково-дослідної діяльності у межах індустріальних парків;
- 5) повернення кредитів та оплати інших запозичень, використаних на облаштування індустріальних парків та ведення у їх межах господарської діяльності, а також для сплати відсотків за такими кредитами та запозиченнями.

Звільняють від оподаткування ввізним митом складові (матеріали, вузли, агрегати, устаткування та комплектувальні вироби), які ввозять на митну територію України в митному режимі імпорту для використання у виробництві продукції оборонного призначення, визначеної згідно із законом, якщо замовником такої продукції є державний замовник, визначений Кабінетом Міністрів України, за кодами товарів згідно з УКТ ЗЕД (Додаток 9). Порядок ввезення та цільового використання таких товарів також визначає Кабінет Міністрів України.

Перелічені у цій частині товари не звільняють від оподаткування ввізним митом, якщо вони мають походження з країни, визнаної державою-окупантом згідно із законом та/або визнаної державою-агресором щодо України згідно із законодавством, або ввозять з території держави-окупанта (агресора) та/або з окупованої території України, визначеної такою згідно із законом.

Особливості оподаткування ввізним митом товарів, які ввозять (пересилають) на митну територію України громадяни, визначає Розділ XII МКУ, що подано у Розділі 13 цього підручника.



## Оаӧоӧа³ сàì èòàí íŸ

### 1. Митний тариф України містить ...

- 1) деталізований перелік товарів, які оподатковують митними платежами;
- 2) способи нарахування і ставки мита;
- 3) пільги у нарахуванні митних платежів;
- 4) усе перелічене.

### 2. Головними критеріями визначення номінального рівня мита є ...

- 1) різниця між внутрішніми та світовими цінами;
- 2) дотримання інтересів іноземних виробників і споживачів;
- 3) можливість заміни вітчизняної продукції імпортованою;
- 4) усі перелічені.

### 3. Цілями застосування ввізного мита можуть бути ...

- 1) створення сприятливих умов для розвитку національного виробництва;
- 2) збільшення доходів держави;
- 3) оптимізація торговельного балансу;
- 4) все перелічене.

### 4. Преференційні ставки ввізного мита застосовують до товарів ...

- 1) походженням з країн, які разом з Україною входять у митні союзи або утворюють спеціальні митні зони;
- 2) походженням з країн чи економічних союзів, які користуються в Україні режимом найбільшого сприяння;
- 3) походженням з України;
- 4) країна походження яких не визначена.

### 5. До товарів походженням з України встановлюють ...

- 1) повні ставки ввізного мита;
- 2) пільгові ставки ввізного мита;
- 3) преференційні ставки ввізного мита;
- 4) особливі ставки ввізного мита.

### 6. До товарів, які походять з країн чи економічних союзів, що користуються в Україні режимом найбільшого сприяння, застосовують ...

- 1) повні ставки ввізного мита;
- 2) пільгові ставки ввізного мита;
- 3) преференційні ставки ввізного мита;
- 4) особливі ставки ввізного мита.

**7. З метою запобігання надлишковому вивезенню товарів національного виробництва держава встановлює ...**

- 1) імпортне мито;
- 2) транзитне мито;
- 3) експортне мито;
- 4) пільгове мито.

**8. Запровадження вивізного мита у сфері ЗЕД може ...**

- 1) скоротити дефіцит сировини в країні;
- 2) забезпечувати інтереси держави, що має монопольне право на встановлення цін щодо товару експорту;
- 3) посилювати ефект перерозподілу прибутків у межах країни;
- 4) досягати усього переліченого.

**9. Як чинник боротьби з інфляцією, збільшення валютних надходжень до країни використовують ...**

- 1) імпортне мито;
- 2) антидемпінгове мито;
- 3) експортне мито;
- 4) компенсаційне мито.

**10. Який ефект справляє впровадження імпортного тарифу в державі?**

- 1) знижує життєвий рівень споживачів у країні;
- 2) виробники отримують вигоду у разі обмеження імпорту конкуруючої продукції;
- 3) частина загальних втрат споживачів надходить до бюджету;
- 4) все перелічене.



Сàääáíÿ äëÿ ñàì îêîíòðîëð

1. Поясніть економічну сутність мита.
2. За якими ознаками і на які види поділяють мито?
3. Які функції виконує мито у міжнародній торгівлі?
4. Обґрунтуйте цілі впровадження експортного мита.
5. З якою метою використовують/регулюють рівень імпортного мита?
6. Охарактеризуйте порядок нарахування і сплати мита.
7. Розкрийте елементи обкладення митом.
8. Як диференціюють мито залежно від країни походження товару?
9. Як впливає мито на рівень розвитку національної економіки?
10. Які чинники визначають оптимальний рівень експортного та імпортного мита?





## Єзòáðàòóòà

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція — Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Про Митний тариф України. Закон України від 19.09.2013 року № 584-VII : Документ 584-18, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2017, підстава 1791-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/584-18>
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів з питань обкладання ввізним митом товарів та інших предметів, що ввозяться на митну територію України. Закон України від 3.04.1997 року №170/97-ВР : Документ 170/97-вр, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.06.2012, підстава 4495-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/170/97-%D0%B2%D1%80>
5. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту. Закон України від 22.12.1998 року №330-XIV : Документ 330-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/330-14/page>
6. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту. Закон України від 22.12.1998 року №331-XIV : Документ 331-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/331-14>
7. Про застосування спеціальних заходів щодо імпорту в Україну. Закон України від 22.12.1998 року №332-XIV : Документ 332-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/332-14>
8. Про затвердження Положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 “Вплив змін валютних курсів”. Наказ Міністерства фі-

---

нансів України від 10.08.2000 року №193 : Документ z0515-00, поточна редакція – Редакція від 19.08.2014, підстава z0883-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0515-00>

9. Про затвердження Переліку відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і Порядку їх ведення. Наказ Міністерства фінансів України від 29.05.2012 №623 : Документ z0988-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.11.2012, підстава z1691-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12>



## Ḑĭçă³è 8

ÀÈÖÈÇĬ ÈÉ Ĭ Î ÄÄÒĬ Ê

Ó ÇĬ ÁĬ ²ØĬ ÜĬ ÅĒĬ Ĭ Î Ĭ ²×Ĭ ²É Ä²BÈÜĬ Î ÑÒ²

- 8.1. ÑóóĬ³ñöü òà áëàĬ áĬ òè àèöèçĬîâĬ îîîääòéóâáĬíÿ ó Ĭ èòĬ³é ñĬ ðââ³.
- 8.2. Ĭ áðâĬ³çĬ Ĭ àóàðóââĬíÿ³ ñĬ èàðè îîîääòèu ç³ Ĭ îîòòĬââĬ èõ òĬ âàð³â.
- 8.3. AâĬ³ĬñòðóââĬíÿ àèöèçĬîâĬ îîîääòèu u ñó÷âĬíĬ èõ uĬ Ĭ âãð.



### 8.1. ÑóóĬ³ñöü òà áëàĬ áĬ òè àèöèçĬîâĬ îîîääòéóââĬíÿ ó Ĭ èòĬ³é ñĬ ðââ³

Одним із невід’ємних елементів податкових систем країн світу є індивідуальний (потоварний) акциз, який в Україні також справляють у вигляді акцизного податку.

Акцизний податок (до 2011 року – акцизний збір) є різновидом непрямих податків, яким оподатковують високорентабельні та монополні товари. Його зараховують до ціни товару, а платниками податку виступають кінцеві споживачі товару, на який нараховують акциз.

У новітній історії України акцизний збір запроваджено Законом України “Про акцизний збір” від 18 грудня 1991 року №1996-ХІІ,

згідно з яким до переліку підакцизних товарів увійшло 27 товарних позицій. Поряд із класичними підакцизними товарами до такого переліку входили килими, кришталь, ікра, рибні делікатеси, вироби з хутра, натуральної шкіри тощо. Суттєве скорочення підакцизних товарів відбулося з 1999 року.

Сьогодні справляння акцизного податку в Україні регламентоване розділом VI Податкового кодексу України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI, відповідно до якого акцизний податок – непрямий податок на споживання окремих видів товарів (продукції), визначених Податковим кодексом як підакцизні, що включається до ціни таких товарів (продукції) [3].

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки акцизний податок є одним із головних загальнодержавних податків в Україні. Його фіскальне значення протягом останніх років зростає і в середньому становить близько 10 % доходів Зведеного бюджету України, тобто є третім за обсягом джерелом податкових надходжень.

В Україні виділяють п’ять груп підакцизних товарів (продукції) (рис. 8.1).

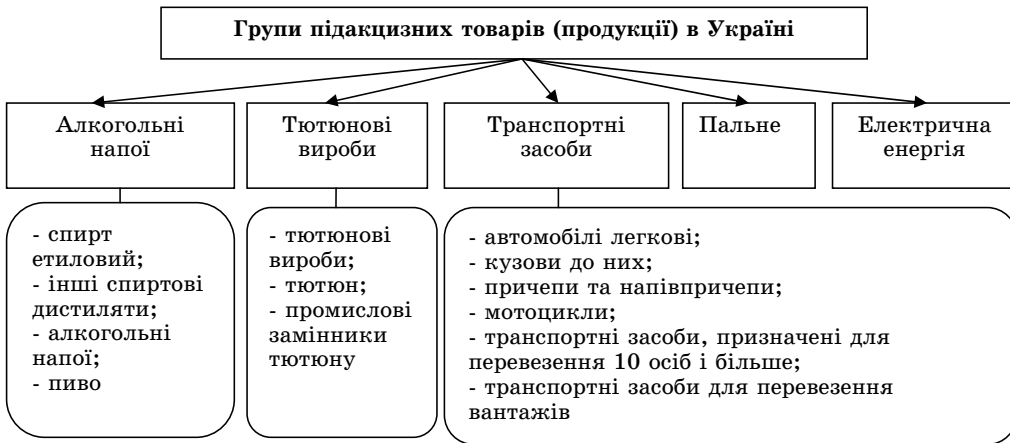


Рис. 8.1. Групи підакцизних товарів (продукції) в Україні

Сутність акцизного податку в Україні, у тому числі у зовнішньо-економічній діяльності, визначають його податкові елементи.

Відповідно до законодавства України [3] платниками акцизного податку є:

- 1) особа, яка виробляє підакцизні товари (продукцію) на митній території України, у тому числі з давальницької сировини;

- 2) суб'єкт господарювання, який ввозить підакцизні товари на митну територію України;
- 3) фізична особа – резидент або нерезидент, яка ввозить підакцизні товари на митну територію України в обсягах, що підлягають оподаткуванню, відповідно до митного законодавства;
- 4) особа, яка реалізує конфісковані підакцизні товари, підакцизні товари, визнані безхазяйними, підакцизні товари, за якими не звернувся власник до кінця терміну зберігання, та підакцизні товари, що за правом успадкування чи на інших законних підставах переходять у власність держави, якщо ці товари підлягають реалізації (продажу) в установленому законодавством порядку;
- 5) особа, яка реалізує або передає у володіння, користування чи розпорядження підакцизні товари, що ввезені на митну територію України зі звільненням від оподаткування;
- 6) особа, на яку покладають дотримання вимог митних режимів, що передбачають звільнення від оподаткування, у разі порушення таких вимог;
- 7) особа, на яку покладають виконання умов щодо цільового використання підакцизних товарів, на які встановлено ставку податку 0 гривень за 1 літр 100-відсоткового спирту, 0 євро за 1000 кг нафтопродуктів у разі порушення таких умов;
- 8) особа, на яку покладають виконання умов щодо цільового використання звільнених від оподаткування підакцизних товарів (продукції) в разі порушення таких умов;
- 9) суб'єкт господарювання роздрібної торгівлі, який реалізує підакцизні товари;
- 10) оптовий постачальник електричної енергії;
- 11) виробники електричної енергії, які мають ліцензію на право виробництва електричної енергії і продають її поза оптовим ринком електричної енергії;
- 12) власник ввезеного на митну територію України вантажного транспортного засобу, який переобладнають у легковий автомобіль, з якого справляють акцизний податок;
- 13) особа, яка реалізує пальне.

Реєстрацію платників акцизного податку, які ведуть діяльність з виробництва підакцизних товарів або імпорту алкогольних напоїв і тютюнових виробів, що підлягає ліцензуванню, проводять у контролюючих органах на підставі відомостей щодо видачі такому суб'єкту відповідної ліцензії.

Органи ліцензування, які уповноважені видавати ліцензії на зазначені види діяльності, зобов'язані надати контролюючому органу інформацію про видані, переоформлені, призупинені або анульовані ліцензії у п'ятиденний термін з дня проведення таких дій.

Інші платники підлягають обов'язковій реєстрації як платники податку за місцезнаходженням юридичних осіб, місцем проживання фізичних осіб – підприємців, не пізніше граничного терміну подання декларації акцизного податку за місяць, у якому розпочато господарську діяльність.

Відповідно до Митного кодексу України [2] акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) віднесено до митних платежів разом із митом і податком на додану вартість.

*Об'єктами оподаткування акцизним податком є такі операції в межах зовнішньоекономічної діяльності:*

- 1) ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України;
- 2) реалізація або передача у володіння, користування чи розпорядження підакцизних товарів (продукції), що ввезені на митну територію України зі звільненням від оподаткування до закінчення терміну, визначеного законодавством;
- 3) переобладнання ввезеного на митну територію України транспортного засобу у підакцизний легковий автомобіль;
- 4) реалізація будь-яких обсягів пального понад обсяги:
  - отримані від інших платників акцизного податку, що підтверджені зареєстрованими акцизними накладними в Єдиному реєстрі акцизних накладних;
  - ввезені (імпортовані) на митну територію України, які засвідчені належно оформленою митною декларацією тощо.

*До операцій з підакцизними товарами, які не підлягають оподаткуванню у зовнішньоекономічній діяльності, належать:*

- 1) вивезення (експорт) підакцизних товарів (продукції) платником податку за межі митної території України. Товари (продукцію) вважають вивезеними (експортованими) платником податку, якщо їхнє вивезення (експортування) засвідчене належно оформленою митною декларацією, у тому числі якщо відвантаження відбулося у звітному періоді, а вивезення – у наступному звітному періоді і на дату подання декларації з акцизного податку за звітний місяць наявна митна декларація;
- 2) ввезення на митну територію України раніше експортованих підакцизних товарів (продукції), у яких виявлено недоліки, що перешкоджають їхній реалізації на митній території країни імпортера, для повернення експортеру. Такі підакцизні товари (продукцію) їхній продавець (експортер) ввозить без подальшої реалізації на митній території України.

Вітчизняним законодавством [3] передбачено *звільнення від акцизного податку* таких операцій у зовнішньоекономічній діяльності:

- 1) ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, призначених для офіційного (службового) користування дипломатичними представництвами іноземних держав, консульськими установами іноземних держав і для особистого використання їхніми членами, зважаючи на принцип взаємності стосовно кожної окремої держави.

У разі реалізації підакцизних товарів (продукції), що ввезені зі звільненням від оподаткування, податок сплачують не пізніше дати їхньої реалізації одночасно зі сплатою податку на додану вартість за ставками, що діяли на момент подання митної декларації при ввезенні підакцизних товарів (продукції) в Україну;

- 2) ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України, якщо при цьому згідно із чинним законодавством не справляють податок на додану вартість у зв'язку з їхнім розміщенням у таких митних режимах: реімпорту, транзиту, тимчасового ввезення, митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території, знищення або руйнування, відмови на користь держави. У разі порушення умов митних режимів, що передбачають повне або часткове звільнення від оподаткування, особа, відповідальна за дотримання умов такого режиму, зобов'язана обчислити та сплатити суму податкового зобов'язання з акцизного податку;
- 3) ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції), що використовують як сировину для виробництва підакцизних товарів, які реалізують на митній території України або на експорт, та пред'явлення контролюючому органу ліцензії на право виробництва алкогольних напоїв чи тютюнових виробів. Ця норма не поширюється на операції з ввезення пального;
- 4) ввезення фізичними особами на митну територію України підакцизних товарів (продукції) в обсягах, що не перевищують норм безмитного ввезення, встановлених Митним кодексом України;
- 5) реалізації безпосередньо вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів магазинам безмитної торгівлі. Підставою для звільнення від сплати податку є належно оформлена митна декларація, яку формують під час відвантаження продукції від такого виробника;
- 6) ввезення на митну територію України підакцизних товарів (продукції) (крім алкогольних напоїв і тютюнових виробів) як міжнародної технічної допомоги, яку надають відповідно до міжнародних договорів України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або як гуманітарної допомоги;
- 7) ввезення акредитованими державними випробувальними лабораторіями або суб'єктами господарювання, які мають ліцензії на

виробництво тютюнових виробів, еталонних (моніторингових) чи тестових зразків тютюнових виробів (не призначених для продажу вроздріб) для проведення досліджень чи випробувань (калібрування лабораторного обладнання, проведення дегустацій, вивчення фізико-хімічних показників, дизайну).

У разі втрати товарів, що перебувають під митним контролем у митних режимах, у яких надано звільнення або умовне звільнення від оподаткування, нецільового використання цих товарів або в разі невиконання у встановлені Митним кодексом України [2] терміни заходів щодо завершення таких митних режимів суми податку, що підлягають сплаті, визначають зважаючи на об'єкти оподаткування, базу оподаткування та ставки цього податку, що діяли на день подання митної декларації при розміщенні у відповідний митний режим. При цьому особа, відповідальна за дотримання митного режиму, зобов'язана сплатити таку суму і пеню, розраховану з дня надання звільнення або умовного звільнення від оподаткування.

*Базою оподаткування акцизним податком* у разі проведення операцій з підакцизними товарами (продукцією), на які встановлено адвалорні ставки податку, є вартість товарів (продукції), що ввозять на митну територію України, за встановленими імпортером максимальними роздрібними цінами на товари (продукцію), які він імпортує, з урахуванням податку на додану вартість та акцизного податку.

Митну вартість товарів, які ввозять на митну територію України, визначають відповідно до Митного кодексу України [2], що описано у розділі 5 підручника.

При визначенні бази оподаткування перерахунок іноземної валюти у валюту України проводять за курсом валюти на 0 годин дня подання митної декларації, а у разі, якщо митна декларація не подається, – дня визначення податкових зобов'язань. Це правило застосовують також при визначенні акцизного податку до сплати із підакцизних товарів (продукції), що ввозять на митну територію України у разі встановлення на них ставок в іноземній валюті.

У разі обчислення податку із застосуванням специфічних ставок з підакцизних товарів (продукції) базою оподаткування є їхня величина, визначена в одиницях виміру ваги, об'єму, кількості товару (продукції), об'єму циліндрів двигуна автомобіля або в інших натуральних показниках.

При псуванні, знищенні, втраті підакцизних товарів (продукції), базою оподаткування є вартість та обсяги втрачених товарів (продукції), що перевищують встановлені Кабінетом Міністрів України норми втрат.

*Ставки акцизного податку* є єдиними на всій території України, і їх поділяють на адвалорні, специфічні, адвалорні та специфічні одночасно.

У вітчизняній податковій системі переважають специфічні ставки акцизного податку, а виключно адвалорні застосовують до електричної



енергії та операцій з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю пива, алкогольних напоїв, тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну. Адвалорні та специфічні ставки одночасно діють лише на сигарети одного найменування, а визначена сума акцизного податку не повинна бути меншою встановленого мінімального акцизного податкового зобов'язання (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

**Мінімальне акцизне податкове зобов'язання  
зі сплати акцизного податку з тютюнових виробів станом на 2018 рік**

Код товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД	Опис товару (продукції) згідно з УКТ ЗЕД	Мінімальне акцизне податкове зобов'язання	
		одиниця виміру	сума, грн
2402 20 90 10	Сигарети без фільтра, цигарки	гривень за 1000 штук	773,20
2402 20 90 20	Сигарети з фільтром	гривень за 1000 штук	773,20

Отож, специфічні ставки на алкогольні напої, пиво, спирт етиловий і тютюнові вироби встановлено у гривнях, а на пальне, моторні транспортні засоби, кузови, мотоцикли, причеи, напівпричеи – у євро.

Щорічно до 1 червня Кабінет Міністрів України вносить до Верховної Ради України проект закону про внесення змін до Податкового Кодексу [3] щодо ставок акцизного податку, визначених в абсолютних значеннях, з урахуванням індексів споживчих цін, індексів цін виробників промислової продукції.

Вітчизняним законодавством передбачені коригуючі коефіцієнти для окремих видів підакцизних товарів. Ставки акцизного податку на ввезення на митну територію України транспортних засобів, що використовували понад 8 років, застосовують з коефіцієнтом 50, а моторних транспортних засобів для перевезення вантажів, що використовували від 5 до 8 років, – з коефіцієнтом 40.

*Базовим податковим періодом* для нарахування і сплати акцизного податку є календарний місяць.

Декларацію акцизного податку щомісяця не пізніше 20 числа наступного періоду контролюючому органу за місцем реєстрації подають: платники податку з підакцизних товарів (продукції), вироблених або переобладнаних на митній території України; імпортери алкогольних напоїв і тютюнових виробів; суб'єкти господарювання роздрібною торгівлю, які реалізують підакцизні товари; оптові постачальники електричної енергії.

## 8.2. Механізм нарахування та сплати податкового зобов'язання з акцизного податку при імпорті підакцизних товарів (продукції)

Податкове зобов'язання з акцизного податку на товари (продукцію), яку ввозять на митну територію України, визначають платники податку самостійно, зважаючи на об'єкти оподаткування, базу оподаткування та ставки цього податку, а механізм його нарахування і сплати відрізняється для маркованої і немаркованої підакцизної продукції (товарів) (рис. 8.2).



Рис. 8.2. Механізм нарахування та сплати податкового зобов'язання з акцизного податку при імпорті підакцизних товарів (продукції)

У разі ввезення підакцизних товарів (продукції) на митну територію України датою виникнення податкових зобов'язань з акцизного податку є дата подання контролюючому органу митної декларації для митного оформлення або дата нарахування такого податкового зобов'язання контролюючим органом у визначених законодавством випадках, а щодо зіпсованого, знищеного, втраченого підакцизного товару (продукції) – дата складання відповідного акта. Втраченим є товар (продукція), місцезнаходження якого платник податку не може встановити.

Як видно з рис. 8.2, визначення податкового зобов'язання з акцизного податку за адвалорними ставками (чи комбінованими) потребує

встановлення максимальних роздрібних цін на підакцизні товари (продукцію), яке проводять виробники або імпортери товарів (продукції) шляхом декларування таких цін.

Відповідно до Податкового кодексу України *максимальні роздрібні ціни* – ціни, встановлені на підакцизні товари (продукцію) з урахуванням усіх видів податків (зборів) [1].

Декларацію про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію) подають центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну податкову політику, державну політику у сфері державної митної справи (Державній фіскальній службі України) в електронній формі, з дотриманням умови щодо реєстрації електронного підпису підзвітних осіб у порядку, визначеному законодавством, не пізніше ніж 10-го та 25-го числа місяця.

У декларації повинні міститися відомості про встановлені імпортером максимальні роздрібні ціни на всі підакцизні товари (продукцію), які він ввозить в Україну, і дата, з якої такі ціни буде встановлено [7].

Установлені максимальні роздрібні ціни на перелічені у декларації товари (продукцію) до 10-го числа запроваджують з 15-го числа місяця, в якому декларацію подано, а установлені не пізніше 25-го числа – з 1-го числа місяця, наступного за місяцем, у якому декларацію подано, і діють до їхньої зміни, яка може проводитися не частіше двох разів на місяць.

Встановлені виробником або імпортером максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію) наносять на споживчу упаковку таких товарів разом з датою їхнього виробництва, а, враховуючи те, що обчислення сум податку лише з тютюнових виробів проводять одночасно за адвалорними та специфічними ставками, то ця умова стосується винятково такої продукції.

За наявності у місці торгівлі тютюнових виробів одного найменування, на пачках, коробках і сувенірних коробках яких зазначені різні максимальні роздрібні ціни, продаж таких тютюнових виробів проводять за цінами, не вищими ніж ті, що зазначені на відповідних пачках, коробках і сувенірних коробках, збільшених на суму акцизного податку з реалізованих суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну.

Податкове зобов'язання з акцизного податку ( $ПЗ_{АП}$ ) при застосуванні специфічних ставок обчислюють за формулою:

$$ПЗ_{АП} = O_6 \times СП_c, \quad (8.1)$$

де  $O_6$  – оборот з реалізації, ввезення підакцизних товарів (продукції), переобладнання ввезеного транспортного засобу у легковий автомобіль, визначений в натуральних вимірниках;  $СП_c$  – специфічна ставка акцизного податку.

Формула для визначення податкового зобов'язання за комбінованою ставкою (адвалорною та специфічною одночасно) має такий вигляд:

$$ПЗ_{АП} = (МРЦ \times K) \times СП_a + O_o \times СП_c, \quad (8.2)$$

де  $МРЦ$  – максимальна роздрібна ціна на підакцизний товар (продукцію);  $K$  – кількість реалізованого (переданого), ввезеного товару в одиницях виміру, на який встановлено максимальну роздрібну ціну;  $СП_a$  – адвалорна ставка акцизного податку.

Податкове зобов'язання з акцизного податку, обчислене за формулою (8.2), порівнюють з мінімальним податковим зобов'язанням (див. табл. 8.1), встановленим Податковим кодексом України [1], а сума акцизного податку, яка має більше значення, підлягає сплаті до бюджету.

Терміни сплати акцизного податку прив'язані не до календарного періоду, а до вказівки на подію, яка повинна відбутись, а саме:

- 1) у разі ввезення маркованої підакцизної продукції податок сплачують під час придбання марок акцизного податку з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації;
- 2) із ввезеної на митну територію України немаркованої підакцизної продукції – до або в день подання митної декларації.

Вітчизняним законодавством також передбачено можливість використання податкового векселя при сплаті акцизного податку.

*Податковий вексель* (податкова розписка) – простий вексель, авальований банком, що видає векседавець у таких випадках: до отримання з акцизного складу спирту етилового, до отримання з нафтопереробного підприємства нафтопродуктів або до ввезення нафтопродуктів на митну територію України і є забезпеченням виконання ним зобов'язання сплатити суму акцизного податку у термін до 90 календарних днів, починаючи з дня видачі податкового векселя (з дати оформлення митної декларації – при імпорті підакцизної продукції).

Податковий вексель вважають погашеним векседавцем у разі сплати суми податку в повному обсязі та в зазначений у податковому векселі термін. У разі якщо податковий вексель, термін сплати за яким настав, не погашений, наступний вексель не може бути виданий таким суб'єктом.

У разі експорту (вивезення) підакцизних товарів (продукції) за межі митної території України суму податку для погашення податкового векселя визначають з урахуванням обсягів відвантаженої на експорт продукції згідно з належно оформленою митною декларацією.

Видача податкового векселя при імпортних операціях передбачена для ввезення на митну територію України легких і важких дистилатів, а також скрапленого газу та бутану, ізобутану з метою використання їх у якості сировини у виробництві етилену, а також ввезення нафтопро-

дуктів з метою їхнього використання як сировини у хімічній промисловості тощо. У такому випадку платник оформлює податковий вексель у трьох примірниках: один примірник подають контролюючому органу за місцезнаходженням виробника, другий – контролюючому органу за місцем митного оформлення зазначеної продукції, третій залишається платнику податку. При ввезенні підакцизних товарів відповідно до законодавства податковий вексель без сплати суми акцизного податку коштами вважають погашеним у разі документального підтвердження факту цільового використання зазначеної продукції виключно як сировини у виробництві етилену чи у хімічній промисловості відповідно [5].

Контроль за правильністю обчислення, повнотою і своєчасністю сплати до бюджету податку з підакцизних товарів (продукції), що ввозять на митну територію України, під час митного оформлення проводять контролюючі органи (Державна фіскальна служба України).

Ввезення на митну територію України імпортованих алкогольних напоїв і тютюнових виробів безпосередньо пов'язано зі сплатою акцизного податку через придбання марок акцизного податку [4].

Суб'єкти господарювання – юридичні та фізичні особи, які уклали з іноземними виробниками або іншими нерезидентами контракт (договір) про постачання в Україну алкогольних напоїв і тютюнових виробів, мають право їх ввозити, якщо:

- а) таке ввезення на митну територію України відбувається винятково через визначені Кабінетом Міністрів України пункти пропуску через державний кордон, які зазначені покупцями марок (імпортерами) у заявці-розрахунку;
- б) маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів проводять марками акцизного податку встановленого зразка;
- в) алкогольні напої в автомобільних і залізничних цистернах, а також у баках, бачках та інших ємностях місткістю більше 5 літрів ввозять в Україну з метою продажу або обміну на митній території України та не підлягають маркуванню. У такому разі акцизний податок сплачують до або під час митного оформлення;
- г) покупець марок (імпортер) подав контролюючому органу митну декларацію, копію декларації про максимальні роздрібні ціни (для тютюнових виробів) та примірник заявки-розрахунку з відміткою продавця марок акцизного податку про сплату сум податку до відповідного бюджету в повному обсязі.

У разі ввезення імпортером на територію України за контрактом (договором) про постачання алкогольних напоїв і тютюнових виробів кількома партіями у такому контракті центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну податкову і митну політику, робить від-

мітки про кількість виданих марок акцизного податку із зазначенням дати їхньої видачі.

Термін одержання марок акцизного податку для кожного контракту визначають покупці марок (імпортери) за погодженням із продавцем марок залежно від обсягу товарів, що ввозять, і становить не більше 5 робочих днів від дати подання документів для одержання марок акцизного податку.

Придбані марки акцизного податку імпортери передають іноземним суб'єктам господарювання для маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів, які підлягають подальшому ввезенню на митну територію України.

У разі порушення порядку маркування ввезених алкогольних напоїв і тютюнових виробів або неповної сплати податку товар не допускають до митного оформлення і ввезення його на митну територію України заборонено.

Платники акцизного податку зобов'язані забезпечити маркування підакцизної продукції марками, встановленого Кабінетом Міністрів України зразка у такий спосіб, щоб марка розривалася під час відкриття (розкривання) товару.

Маркуванню підлягають усі алкогольні напої з вмістом спирту етилового понад 8,5 відсотка об'ємних одиниць. При цьому, кожна марка акцизного податку на алкогольні напої повинна мати окремий номер, місяць і рік випуску марки та позначення про суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції, а для тютюнових виробів – окремий номер та позначення про квартал і рік випуску марки.

Марки акцизного податку для вироблених в Україні алкогольних напоїв і тютюнових виробів відрізняються від марок для ввезених на митну територію України алкогольних напоїв і тютюнових виробів дизайном і кольором.

Виробники та імпортери тютюнових виробів ведуть облік і звітують про використання марок акцизного податку за видами марок (ТІ – “тютюн імпортний”, ТВ – “тютюн вітчизняний”) у кількісному виразі.

Не підлягають маркуванню такі підакцизні товари (продукція):

- 1) алкогольні напої і тютюнові вироби, які постачають для реалізації магазинам безмитної торгівлі безпосередньо вітчизняними виробниками такої продукції за прямими договорами, укладеними між вітчизняними виробниками алкогольних напоїв і тютюнових виробів та власниками магазинів безмитної торгівлі;
- 2) алкогольні напої і тютюнові вироби, які ввозять в Україну та розміщують у митному режимі магазину безмитної торгівлі;
- 3) еталонні (моніторингові) чи тестові зразки тютюнових виробів, які не призначені для продажу вроздріб і їх ввозять на митну територію України акредитовані державні випробувальні лабора-

торії або суб'єкти господарювання, які мають ліцензії на право виробництва відповідної продукції, для проведення досліджень чи випробувань (калібрування лабораторного обладнання, проведення дегустацій, вивчення фізико-хімічних показників, дизайну).

Для одержання марок акцизного податку імпортер повинен подати продавцю таких марок:

- заявку-розрахунок у трьох примірниках за встановленою формою. Один примірник заявки-розрахунку залишається у продавця марок акцизного податку, другий – з відміткою продавця марок про сплату податку повертається імпортеру для передачі контролюючому органу, третій – з відміткою продавця марок залишається у покупця (імпортера) [6];
- платіжні документи, що підтверджують внесення плати за марки та сплату податку до відповідного бюджету.

Марки акцизного податку, не використані для маркування товарів через їхнє пошкодження, приймають від покупців марок для утилізації з відшкодуванням фактично сплачених сум податку. Плата за марки поверненню не підлягає.

У разі виявлення фактів ввезення, зберігання, транспортування та продажу на митній території України алкогольних напоїв і тютюнових виробів без наявності марок акцизного податку встановленого зразка, контролюючі органи вилучають такі товари з вільного обігу та подають відповідні матеріали до суду для винесення постанови про їхнє вилучення в дохід держави (конфіскацію), які в подальшому підлягають знищенню або промисловій переробці у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Вилучені в дохід держави (конфісковані) підакцизні товари (крім спирту етилового, алкогольних напоїв і тютюнових виробів) у разі їхньої реалізації оподатковують акцизним податком та іншими податками відповідно до законів України на загальних підставах.

Тимчасово, до 31 грудня 2029 року включно, встановлено, що місячний обсяг (у кількісному виразі виключно у четвертому кварталі кожного року) продажу марок акцизного податку підприємству – виробнику або імпортеру тютюнових виробів – продавцем марок акцизного податку не може перевищувати 115 відсотків середньомісячного обсягу реалізації на митній території України тютюнових виробів цим підприємством – виробником або імпортером за попередні три календарні місяці [4].

У разі повного або часткового повернення імпортером підакцизних товарів (продукції), ввезених на митну територію України, продавцю у зв'язку з їхньою непридатністю для реалізації на митній території України, платник податків – імпортер проводить коригування податкових зобов'язань зі сплати акцизного податку у звітному періоді, в якому

відбулося повернення невикористаних і пошкоджених марок. Якщо марки втрачено, контролюючому органу, який видав марки, надають відповідні підтверджуючі документи.

Суму коригування обчислює платник податку зі застосуванням максимальних роздрібних цін, ставок акцизного податку з урахуванням мінімального податкового зобов'язання зі сплати акцизного податку, які діяли на дату виникнення податкового зобов'язання щодо таких товарів (продукції).

Цю суму коригування зазначають у декларації з акцизного податку за відповідний звітний період. При цьому суму акцизного податку за бажанням імпортера повертають йому на поточний рахунок у банку або зараховують при придбанні наступних партій марок акцизного податку.



### 8.3. Аспекти податкової системи в Україні у період реформи

Порядок адміністрування акцизного податку в Україні постійно удосконалюють, спрямовують на дистанційну форму взаємовідносин платників податків і контролюючих органів, популяризують електронний документообіг.

У межах реформування вітчизняної податкової системи з 2015 року набули чинності вагомі зміни в адмініструванні акцизного податку. Уперше за останні роки розширено групи підакцизних товарів за рахунок віднесення до них – електричної енергії, з одночасним скасуванням збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію; запроваджено сплату акцизного податку з реалізації через роздрібну мережу підакцизних товарів (алкогольних напоїв, пива, тютюнових виробів, нафтопродуктів), з транспортних засобів, які під час ввезення на митну територію України були непідакцизними (вантажними), а згодом їх переобладнано в легкові автомобілі, і з яких повинен сплачуватись акциз. Окрім цього, збільшено ставки акцизного податку на нафтопродукти (бензин, дизпаливо, скраплений газ) за рахунок скасування малоефективних з погляду адміністрування екологічного податку (з палива) і збору за першу реєстрацію транспортного засобу, та на інші підакцизні товари (продукцію), що сприяло значному збільшенню податкових надходжень від акцизного податку до бюджету.



Важливим аспектом удосконалення порядку адміністрування акцизного податку в сучасних умовах є запровадження з 1 березня 2016 року акцизних накладних при реалізації пального, Єдиного реєстру акцизних накладних і системи електронного адміністрування реалізації пального.

Платник податку при реалізації пального зобов'язаний скласти в електронній формі *акцизну накладну* за кожним кодом товарної підкатегорії згідно з УКТ ЗЕД реалізованого пального та зареєструвати її в Єдиному реєстрі акцизних накладних з використанням електронного підпису уповноваженої платником особи не пізніше 15 календарних днів, наступних за датою її складання. Таку реєстрацію вважають наданням акцизної накладної отримувачу пального.

Система електронного адміністрування реалізації пального є системою контролю за обігом пального, яка охоплює всі стадії його обігу на митній території України – від виробника чи імпортера до суб'єктів господарювання, які реалізують пальне кінцевому споживачу, і забезпечує автоматичний облік у розрізі платників податку:

- обсягів пального, що містяться у виданих та отриманих акцизних накладних і розрахунках коригування, зареєстрованих у Єдиному реєстрі акцизних накладних;
- обсягів пального, виробленого на митній території України або ввезеного в Україну, з яких сплачено акцизний податок;
- обсягів пального, на які платники податку зареєстрували заявки на поповнення обсягів залишку пального за рахунок сплачених коштів у бюджет в системі електронного адміністрування реалізації пального;
- сум сплаченого акцизного податку, за рахунок яких платники податку можуть зареєструвати заявки на поповнення обсягів залишку пального;
- обсягу залишку пального, на який платники податку мають право зареєструвати акцизні накладні та розрахунки коригування в Єдиному реєстрі акцизних накладних.

На сьогодні така система контролю діє лише для пального, а для інших видів підакцизних товарів, зокрема алкогольних напоїв і тютюнових виробів, вона відсутня, тобто відсутній ефективний контроль за обігом цих товарів, який забезпечував би оперативний моніторинг їхнього переміщення.

На основі опрацьованих пропозицій Державною фіскальною службою України запропоновано створення автоматизованої системи контролю за рухом алкогольних напоїв і тютюнових виробів, маркованих марками акцизного податку, що забезпечить комплексне вирішення питання контролю за обігом підакцизних товарів на етапі між вироб-

ником (оптовиком) та роздрібною торгівлею з мінімальними витратами оптових і кінцевих реалізаторів маркованої підакцизної продукції.

Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 6 липня 2016 року № 497-р “Про схвалення Концепції створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв і тютюнових виробів) “Електронна акцизна марка”” [8] (далі Концепція) схвалено цю систему, яка призначена для:

- 1) своєчасного виявлення фактів легалізації фальсифікованих або ввезених в Україну з порушенням митного законодавства алкогольних напоїв і тютюнових виробів, реалізації алкогольних напоїв і тютюнових виробів без використання реєстратора розрахункових операцій;
- 2) проведення оперативного контролю за обігом марок акцизного податку (автоматизований контроль залишків невикористаних марок акцизного податку), автентичністю марок акцизного податку під час проведення фактичних перевірок (контроль у режимі онлайн).

Відповідно до згаданої Концепції система “Електронна акцизна марка” передбачає:

- 1) нанесення на паперову акцизну марку спеціального графічного коду (це дасть змогу за наявності спеціального пристрою або смартфона зі спеціалізованим програмним забезпеченням оперативно виявляти контрафактну продукцію та продукцію, марковану з порушенням вимог законодавства);
- 2) використання для переміщення товарів від виробника до кінцевого реалізатора зареєстрованих у відповідному Реєстрі (аналогічно Єдиному реєстру акцизних накладних) електронних акцизних накладних, які фіксують рух підакцизного товару. З метою уникнення збільшення непродуктивного документообігу така накладна має стати універсальним документом, тобто об'єднати низку первинних документів, що на сьогодні підтверджують рух підакцизних товарів;
- 3) забезпечення функціонування системи обліку даних з реєстратора розрахункових операцій, наприклад, з використанням штрихових кодів (такі коди вже сьогодні наносять на упаковку продукції).

Реалізація системи “Електронна акцизна марка” дасть змогу забезпечити зменшення обсягу тіньового ринку алкогольних напоїв і тютюнових виробів; збільшення доходів бюджетів усіх рівнів шляхом повного обліку виробництва й обігу підакцизних товарів в Україні та виключення можливості реалізації підакцизних товарів без сплати акцизного податку; дієвий механізм боротьби з фальсифікованими або ввезеними на територію України з порушенням митного законодавства підакцизними товарами.

У Плані заходів щодо реалізації Концепції за кожним заходом закріплено виконавців (центральні органи виконавчої влади) і визначено конкретні терміни виконання, що дасть змогу запровадити систему на постійній основі до 01 грудня 2018 року.

Окрім цього, у контексті державної регуляторної політики, тимчасово, до 31 грудня 2018 року, встановлено пільгові ставки акцизного податку на ввезення легкових автомобілів за умови додержання громадянами визначених вимог:

- автомобілі не походять з країни, визнаної державою-окупантом згідно із законодавством України;
- вироблені після 1 січня 2010 року;
- на митну територію України ввозить особа для власного використання або на користь інших осіб за договорами купівлі-продажу, міни, поставки, дарування, комісії, доручення, поруки, інших господарських і цивільно-правових договорів або за рішенням суду в кількості не більше одного легкового автомобіля протягом календарного року.

У разі відчуження протягом 365 днів з дня реєстрації транспортних засобів, при ввезенні яких застосовані пільгові ставки акцизного податку, платник податку зобов'язаний сплатити податок за такі транспортні засоби на загальних підставах.



## Опитування читачів

### 1. Максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари встановлює ...

- 1) Кабінет Міністрів України;
- 2) виробники та імпортери підакцизних товарів;
- 3) реалізатори підакцизних товарів;
- 4) органи Державної фіскальної служби України.

### 2. При імпорті підакцизної продукції (крім маркованої) акцизний податок сплачують ...

- 1) на 3-й день після проведення операції з реалізації;
- 2) щомісяця до 16 числа;
- 3) до або в день подання митної декларації;
- 4) протягом 10 днів від дня митного оформлення таких товарів.

### 3. У які терміни подають Декларацію акцизного податку?

- 1) не пізніше 20 числа місяця, наступного за звітним;
- 2) підприємствами-імпортерами алкогольних напоїв – на 3-й день після ввезення на митну територію України;

- 3) підприємствами-імпортерами тютюнових виробів – щомісяця до 16 числа;
- 4) усі відповіді правильні.

**4. Хто формує акцизну накладну?**

- 1) всі платники акцизного податку незалежно від виду підакцизної продукції;
- 2) підприємства, які продають пальне в роздріб, незалежно від їхньої реєстрації платниками акцизного податку;
- 3) платники акцизного податку при реалізації пального за кожним кодом його товарної підкатегорії;
- 4) орган Державної фіскальної служби України за результатами перевірки платників акцизного податку.

**5. Коли можна подавати Декларацію про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію)?**

- 1) щомісяця до 20-го числа місяця, що передує місяцю, з якого встановлюють максимальні роздрібні ціни;
- 2) один раз на рік – до 1-го лютого поточного року;
- 3) не пізніше 10-го і 25-го числа кожного місяця;
- 4) щомісяця протягом 10 календарних днів місяця, що передує місяцю, з якого встановлюють максимальні роздрібні ціни.

**6. Які терміни сплати податкового зобов'язання з акцизного податку для імпортерів маркованої підакцизної продукції?**

- 1) протягом 10 календарних днів, наступних за останнім днем граничного терміну подання податкової декларації за місяць;
- 2) не пізніше дати відвантаження готової продукції;
- 3) при придбанні марок акцизного податку з доплатою (у разі потреби) на день подання митної декларації;
- 4) до або в день подання митної декларації.

**7. Які терміни реєстрації акцизної накладної у Єдиному реєстрі акцизних накладних?**

- 1) не пізніше дати її формування;
- 2) до кінця граничного терміну подання Декларації акцизного податку за звітний період;
- 3) не пізніше 15 календарних днів, наступних за датою її складання;
- 4) протягом 10 календарних днів, наступних за граничним терміном подання Декларації акцизного податку.

**8. Яку інформацію містить кожна марка акцизного податку на алкогольні напої?**

- 1) окремий номер, місяць і рік випуску марки, суму сплаченого акцизного податку за одиницю маркованої продукції;
- 2) найменування імпортера маркованої продукції і суму сплаченого акцизного податку за одиницю продукції;

- 3) окремий номер, місяць і рік випуску марки;
- 4) окремий номер, місяць і рік випуску марки, дату виготовлення маркованої продукції.

**9. Який термін дії податкового векселя, який видають на суму акцизного податку при ввезенні товарів?**

- 1) до 40 календарних днів від дати оформлення митної декларації;
- 2) до 90 календарних днів від дати оформлення митної декларації;
- 3) до 1 року від дати оформлення митної декларації;
- 4) до 1 року від дати видачі податкового векселя.

**10. Які підакцизні товари (продукція) не підлягають маркуванню?**

- 1) алкогольні напої і тютюнові вироби, які постачають для реалізації магазинам безмитної торгівлі безпосередньо вітчизняними виробниками;
- 2) алкогольні напої і тютюнові вироби, які ввозять в Україну і розміщують у митному режимі магазину безмитної торгівлі;
- 3) тестові зразки тютюнових виробів, які ввозять на митну територію України акредитовані випробувальні лабораторії для проведення досліджень чи випробувань;
- 4) усі перелічені.



## Задачі і вправи

1. Дайте визначення поняттю “акцизний податок”.
2. Хто є платниками акцизного податку в Україні?
3. Які види ставок акцизного податку застосовують для тютюнових виробів?
4. Який базовий податковий період передбачено для платників акцизного податку?
5. Хто формує і подає Декларацію про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію)?
6. Коли виникає податкове зобов’язання з акцизного податку при імпорті підакцизних товарів (продукції)?
7. Яка підакцизна продукція підлягає маркуванню в Україні?
8. Які терміни сплати акцизного податку при імпорті маркованої підакцизної продукції?
9. У яких випадках видають податковий вексель як зобов’язання сплатити акцизний податок?
10. Яке призначення акцизної накладної?



## Зв'язок

1. Замасло О. Т. Податкова система : навч. посібник / О. Т. Замасло, І. І. Приймак, О. В. Грін ; МОНМС України, Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2011. – 377 с.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
4. Про затвердження Положення про виготовлення, зберігання, продаж марок акцизного податку та маркування алкогольних напоїв і тютюнових виробів. Постанова Кабінету Міністрів України № 1251 від 27.12.2010 року : Документ 1251-2010-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 15.08.2017, підстава 577-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1251-2010-%D0%BF>
5. Про затвердження Порядку випуску, обігу та погашення податкових векселів, авальованих банком (податкових розписок), які видаються до отримання або ввезення на митну територію України легких та важких дистилатів для використання як сировини для виробництва етилену. Постанова Кабінету Міністрів України № 1215 від 27.12.2010 року : Документ 1215-2010-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.06.2017, підстава 377-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1215-2010-%D0%BF>
6. Про затвердження форм заявок-розрахунків на виготовлення та придбання марок акцизного податку, звіту про використання марок акцизного податку та журналів для обліку марок акцизного податку. Наказ Міністерства фінансів України № 428 від 11.04.2016 року : Документ z0663-16, чинний, поточна редакція – Прийняття від 11.04.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0663-16>
7. Про затвердження форми Декларації про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію), Порядку складання та

- подання декларації про максимальні роздрібні ціни на підакцизні товари (продукцію). Наказ Міністерства фінансів України № 359 від 25.03.2015 року : Документ z0413-15, чинний, поточна редакція – Прийняття від 25.03.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0413-15>
8. Про схвалення Концепції створення та впровадження автоматизованої системи контролю за обігом підакцизних товарів (алкогольних напоїв та тютюнових виробів) “Електронна акцизна марка”. Розпорядження Кабінету Міністрів України № 497-р від 6.07.2016 року : Документ 497-2016-р, чинний, поточна редакція – Прийняття від 06.07.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/497-2016-%D1%80>
  9. Щодо надання податкової консультації стосовно практичного застосування окремих положень розділу VI “Акцизний податок” Податкового кодексу України. Лист Державної фіскальної служби України №4074/6/99-99-19-03-03-15 від 24 лютого 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/baneryi/podatkovi-konsultatsii/konsultatsii-dlya-yuridichnih-osib/66888.html>



## Ḑĭçă³ë 9

ĭ ĩ ÄÄŌĬ Ê Í Ä ÄĬ ÄÄÍ Ó ÄÄḐŌ²ÑŌŪ  
Ó ÇĬ ÄÍ ²ØÍ ŪĬ ÄĒĬ Í Ĩ Ĩ ²×Í ²É Ä²ΒĒŪÍ Ĩ ÑŌ²

- 9.1. Nŏŏí³ñŏŭ òà àëàĭ áíðè ĩĭĭäàðèŏááííŷ ĩĭäàðèĭĭ ĩà äĭäáíŭ äàðŏ³ñŏŭ ŭ ĩ èŏí³é ĩĭŭäá³.
- 9.2. Ĭ ĩðŷáĭé ĩàðàŏŏááííŷ ³ ĩĭèàðè Ĭ ÄÄ ĩðè àèĭĭĭŏŏíĭ-³ĭ ĩĭŏŏíèŏ ĩĭàðàŏ³ŷŏ.
- 9.3. Ĭ ðèĭŏèĭè àñŏáĭĭáëáííŷ ĩĭäàðèŏ ĩà äĭäáíŏ äàðŏ³ñŏŭ ó ĩà³ŏĭá³é ĩðàèŏèŏ³.



9.1. Nŏŏí³ñŏŭ òà àëàĭ áíðè ĩĭĭäàðèŏááííŷ  
ĭĭäàðèĭĭ ĩà äĭäáíŏ äàðŏ³ñŏŭ ó ĩ èŏí³é ĩĭŭäá³

**Податок на додану вартість (ПДВ)** – це непрямий податок на додану вартість, яка створюється на всіх стадіях виробництва та обігу. Він входить до ціни товарів, робіт, послуг і повністю оплачується кінцевим споживачем товарів, робіт і послуг.

Характерною рисою сплати ПДВ до бюджету в Україні є те, що не всю нараховану суму, враховуючи обороти реалізації, сплачують до бюджету, а лише різницю між нарахованою сумою і сумою ПДВ,



сплаченою платником при купівлі сировини і матеріалів. ПДВ є одним із різновидів універсальних акцизів, має широку базу оподаткування, тому забезпечує стійкі надходження до бюджету, що не залежать від змін вибору товарів покупцями й асортименту реалізованих товарів.

Хоча ПДВ відзначається складністю в адмініструванні, сам факт його існування в Україні є важливим кроком на шляху реформування сучасної податкової системи та розбудови ринкової економіки, оскільки ПДВ вважається найдосконалішою сучасною формою непрямого оподаткування і відіграє важливу роль у системі державних фінансів більшості розвинених країн.

Необхідність застосування ПДВ зумовлена формуванням ринкової економіки та прагненням нашої держави до інтеграції у Європейське Співтовариство, однією з умов якого є впровадження цього податку. В Україні податок на додану вартість запровадили 1992 року. У зовнішньоекономічній діяльності ПДВ є одним із митних платежів, поряд із митом та акцизним податком. ПДВ – один із бюджетоформуючих податків в Україні.

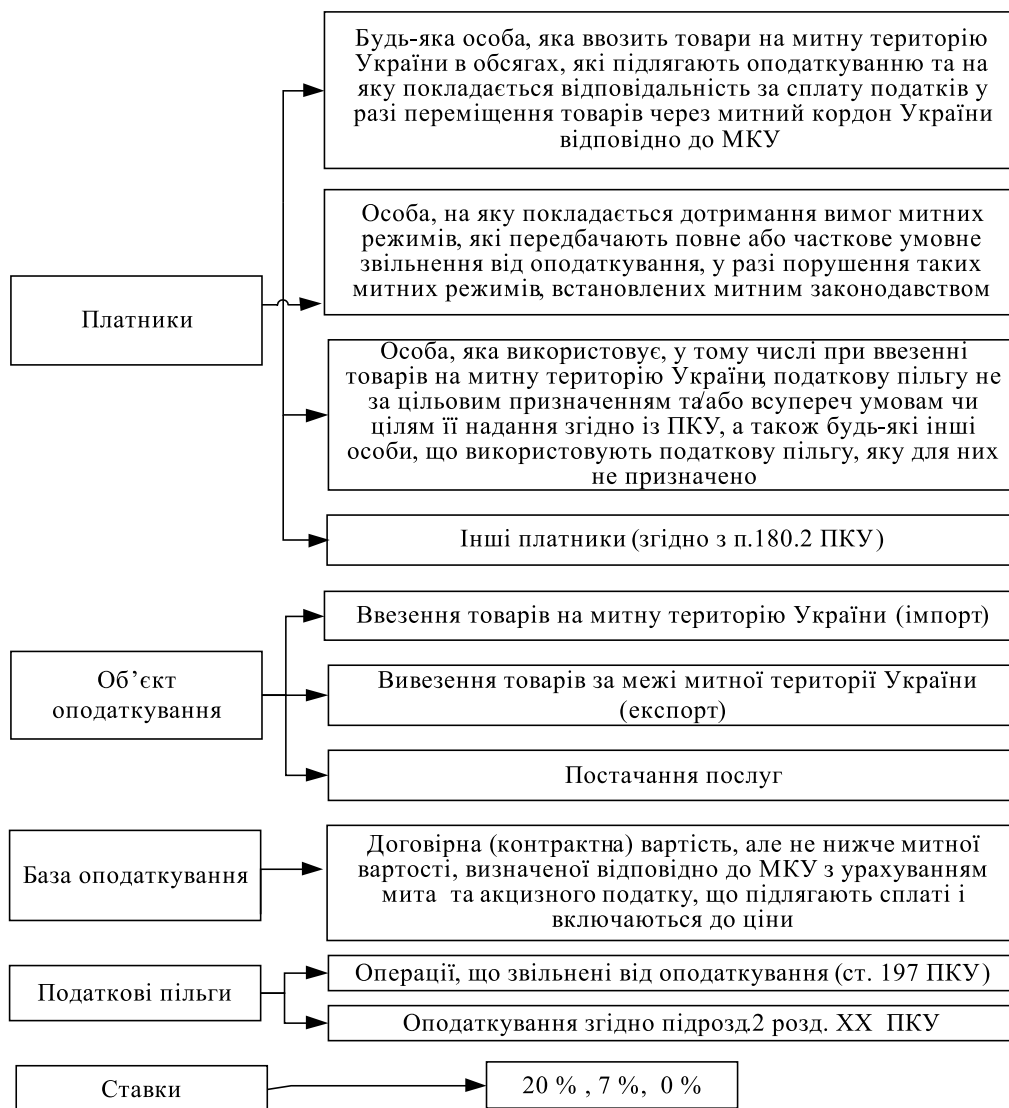
Відповідно до статті 200.1 розділу V Податкового кодексу України у 2015 році поетапно запроваджено електронне адміністрування податку на додану вартість. З упровадженням електронного адміністрування значно зросли надходження ПДВ до бюджету.

Порядок електронного адміністрування ПДВ затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року №569 “Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість”.

Одним з основних елементів системи електронного адміністрування (СЕА) ПДВ є запровадження для усіх платників ПДВ окремих спеціальних банківських рахунків. Електронний ПДВ-рахунок використовують із метою реєстрації податкових накладних (розрахунків коригувань) і сплати до бюджету узгоджених податкових зобов’язань, задекларованих платником у декларації з ПДВ. У разі недостатності коштів на електронному рахунку платник має своєчасно поповнити його з власного банківського рахунку.

Структурно-логічну схему податку на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності наведено на рис. 9.1.

Для перерахування ПДВ до бюджету Державна фіскальна служба надсилає реєстр платників органу казначейства, в якому відкриті ра-



**Рис. 9.1. Структурно-логічна схема податку на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності**

хунки платників у СЕА ПДВ. У реєстрі зазначають назву платника, податковий номер та індивідуальний податковий номер платника, звітний період і суму ПДВ, яка підлягає перерахуванню до бюджету. На підставі такого реєстру орган казначейства не пізніше останнього дня строку, встановленого для самостійної сплати податкових зобов'язань, перераховує суми податку до бюджету. Розрахунки з бюджетом у зв'язку з поданням уточнюючих розрахунків платник податку провадить із власного банківського поточного рахунку до відповідного бюджету. Згідно з підпунктом 25 Порядку №569 з поточного рахунку платника сплачують до бюджету: податкові зобов'язання з ПДВ, самостійно донараховані платником ПДВ за уточнюючим розрахунком; податкові зобов'язання з ПДВ, визначені контролюючим органом; штрафні санкції; пеню.

Порядок оподаткування операцій з експорту та імпорту ПДВ, встановлює п. 1.2 ст. 1 ПКУ. Правила оподаткування товарів чи послуг, переміщених через митний кордон України регулює ПКУ, крім оподаткування ввізним (імпортним) та вивізним (експортним) митом, яке регулюють Митний кодекс України (МКУ) від 13.03.2012 № 4495-VI (редакція станом на 01.01.2017 року) та інші нормативні акти з митної справи.

Відповідно до чинного Податкового та Митного кодексів України експортно-імпортні операції оподатковують податком на додану вартість.

Елементи механізму справляння ПДВ, визначені чинним законодавством, такі:

- платники податку;
- об'єкт оподаткування;
- база оподаткування;
- податкове зобов'язання;
- податковий кредит;
- бюджетне відшкодування;
- ставки податку;
- податковий звітний період;
- термін сплати податку.



- до/або на день подання митної декларації безпосередньо на єдиний казначейський рахунок, окрім операцій, за якими надають звільнення (умовне звільнення) від оподаткування;
- 2) у разі розміщення товарів на тимчасове зберігання податок на додану вартість має бути сплачений не пізніше дня закінчення строку тимчасового зберігання. Якщо до закінчення строку тимчасового зберігання ці товари поміщують у митний режим, який передбачає сплату ПДВ, то він має бути сплачений не пізніше випуску товарів відповідно до цього режиму;
  - 3) у разі зміни митного режиму податок на додану вартість має бути сплачений не пізніше дня випуску товарів у наступному митному режимі.

Крім необхідності нарахування податкових зобов'язань з ПДВ, при імпорті товарів у підприємства-імпортера виникає право на податковий кредит з цього податку (п.п. "а" п. 198.1 ПКУ). Таке право виникає на дату сплати "ввізного" ПДВ у разі імпорту (абзац четвертий п. 198.2 ПКУ). При цьому документом, що посвідчує право на податковий кредит, є митна декларація, яка оформлена відповідно до вимог законодавства і підтверджує сплату податку (п. 201.12 ПКУ).

*Приклад. У звітному періоді відповідно до контракту, укладеного з підприємством-нерезидентом, ТОВ "Сонечко" ввезло в Україну товари на суму 10 000 дол. США. Право власності на товари і ризики й вигоди, пов'язані з правом власності на придбані товари, перейшли до покупця в день оформлення митної декларації. Умовно курс Нацбанку України у цей день становив 25 грн/дол. Ставка мита на ввезені товари 10 %.*

*При розрахунку митної вартості товарів, ввізного мита та ПДВ використовуємо курс, встановлений на дату оформлення митної декларації (25 грн/1 дол.), відповідно митну вартість товарів визначено у сумі 250 000 грн (10 000 дол. × 25 грн/1 дол.). При імпорті товарів на митниці сплачено:*

- мито (10 %) = 25 000 грн (10 000 дол. × 25 грн/1 дол. × 10 %);
- ПДВ, яке сплачують при ввезенні товару (20 %) = 55 000 грн ((10 000 дол. × 25 грн/1 дол. + 25000 грн) × 20 %).

*Згідно п. 198.2 ПКУ в звітному періоді у ТОВ "Сонечко" також виникає право на податковий кредит з ПДВ на підставі митної декларації на суму сплаченого при ввезенні ПДВ – 55 000 грн .*

Особливості оподаткування ПДВ операцій під час переміщення товарів через митний кордон України залежать від обраного митного режиму.

Митним кодексом України передбачено дію чотирнадцяти митних режимів, а саме: імпорт (випуск для вільного обігу), реімпорт, експорт (остаточне вивезення), реекспорт, транзит, тимчасове ввезення, тимчасове вивезення,

митний склад, вільна митна зона, безмитна торгівля, переробка на митній території, переробка за межами митної території, знищення або руйнування, відмова на користь держави.

Операції із ввезення на митну територію України товарів у митному режимі імпорту оподатковують податком за основною ставкою, крім операцій, відображених на рис. 9.2.

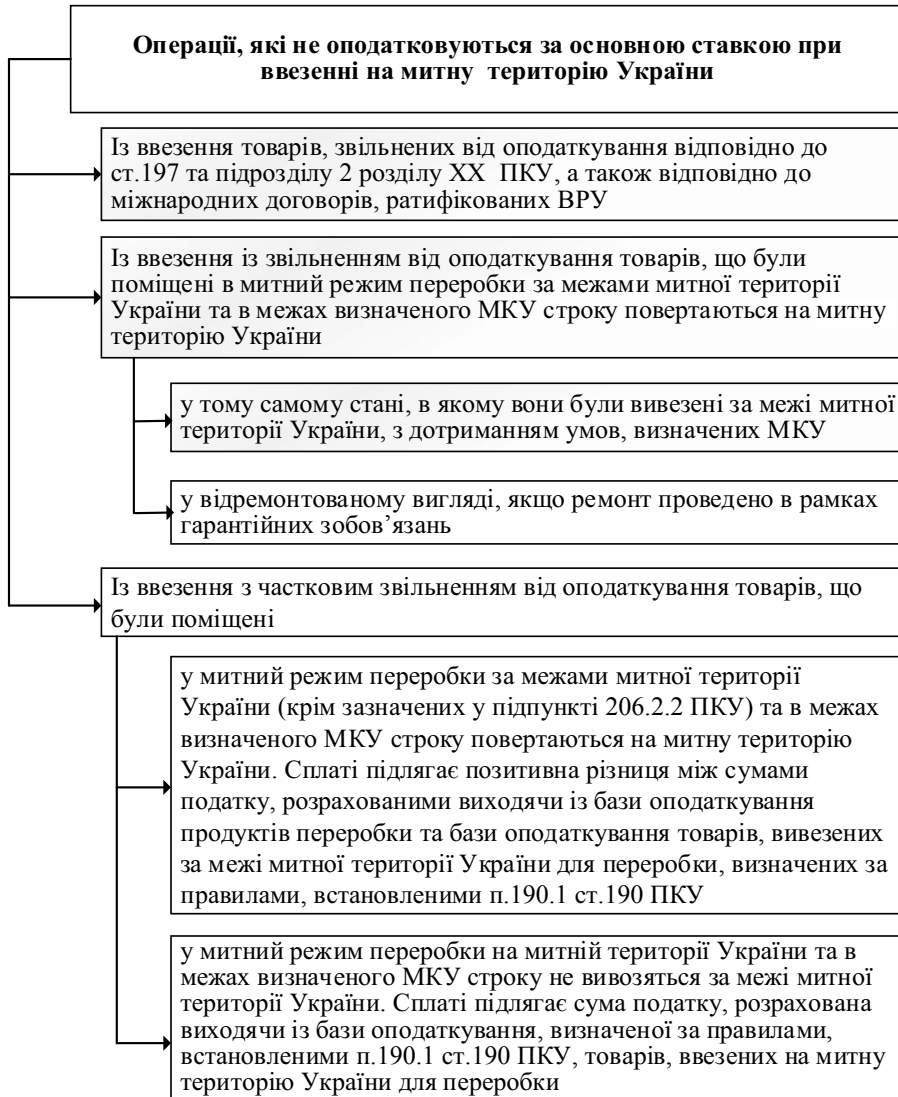


Рис. 9.2. Операції, які не оподатковують за основною ставкою при ввезенні на митну територію України

Операції із ввезення товарів у митному режимі реімпорту звільняють від оподаткування, крім операцій із ввезення відповідно до пункту 3 частини другої статті 78 Митного кодексу України, які оподатковують податком за ставкою, визначеною підпунктом 194.1.1 пункту 194.1 статті 194 ПКУ, а саме:

- а) під час перебування таких товарів за межами митної території України їх піддавали операціям, необхідним для їх збереження, а також технічному обслуговуванню чи ремонту, необхідність у яких виникла під час перебування за межами митної території України;
- б) стан таких товарів змінився внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, за умови підтвердження факту аварії або дії обставин непереборної сили в порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів;
- в) у митний режим реімпорту поміщують лише частину товарів, раніше випущених для вивезення за межі митної території України.

Операції із ввезення зазначених товарів оподатковуватимуть податком на додану вартість за ставкою 20 %. У разі порушення умов митного режиму реімпорту особа, відповідальна за дотримання цього режиму, зобов'язана обчислити та сплатити суму податкового зобов'язання з ПДВ.

Операції з вивезення товарів у митному режимі експорту оподатковують за ставкою 0 %. Операції з вивезення товарів у митному режимі реекспорту звільняють від оподаткування, крім операцій з вивезення у разі (ставка ПДВ становитиме 0 %), якщо товари були поміщені в митний режим імпорту і повертають нерезидентові – стороні зовнішньоекономічного договору, згідно з яким ці товари поміщували в цей режим, у зв'язку з невиконанням (неналежним виконанням) умов цього договору або з інших обставин, що перешкоджають його виконанню, якщо ці товари:

- а) вивозять протягом шести місяців з дати поміщення їх у митний режим імпорту;
- б) перебувають у тому ж стані, у якому вони ввезені на митну територію України, крім природних змін їх якісних і/або кількісних характеристик за нормальних умов транспортування, зберігання та використання, внаслідок чого виявлено недоліки, що спричинили реекспорт товарів.

До операцій із ввезення товарів у митному режимі транзиту застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 17 МКУ.

До операцій із ввезення товарів на митну територію України у митному режимі тимчасового ввезення застосовують умовне повне звіль-

нення від оподаткування або умовне часткове звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 18 Митного кодексу України:

- умовне повне звільнення від оподаткування застосовують до товарів та в порядку, визначених статтею 105 Митного кодексу України;
- умовне часткове звільнення від оподаткування застосовують до товарів та в порядку, визначених статтею 106 Митного кодексу України. Сплачені суми податку платник додає до складу податкового кредиту у звітному (податковому) періоді, у якому сплачено податок.

До операцій із вивезення товарів за межі митної території України в митному режимі тимчасового вивезення застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 19 Митного кодексу України.

До операцій із вивезення товарів з митної території України на митний склад та операцій із ввезення товарів з-за меж митної території України на митний склад застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 20 Митного кодексу України.

Операції з товарами, поміщеними в митний режим вільної митної зони, оподатковують у такому порядку:

- операції з вивезення товарів з митної території України до вільної митної зони оподатковують за ставкою 0 %;
- до операцій із ввезення товарів з-за меж митної території України до вільної митної зони застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 21 МКУ;
- операції із ввезення на митну територію України продуктів переробки товарів, поміщених у митний режим вільної митної зони, оподатковують за ставкою 20 % та сплатою відсотків, що підлягали б сплаті у разі розстрочення або відстрочення сплати податку відповідно до статті 100 ПКУ.

Операції з товарами, поміщеними в митний режим безмитної торгівлі, оподатковують у такому порядку:

- до операцій із ввезення товарів з-за меж митної території України в магазин безмитної торгівлі застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 22 МКУ;
- операції з вивезення товарів з митної території України у магазин безмитної торгівлі оподатковують ПДВ за ставкою 0 %.

До операцій із ввезення товарів на митну територію України в митному режимі переробки на митній території застосовують умовне повне



звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених МКУ.

До операцій із вивезення товарів з митної території України у митному режимі переробки за межами митної території застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 24 МКУ.

До операцій із ввезення товарів у митному режимі знищення або руйнування застосовують умовне повне звільнення від оподаткування за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 25 МКУ. Операції із ввезення товарів у митному режимі відмови на користь держави у порядку, визначеному главою 26 МКУ, звільняють від оподаткування податком.

У разі втрати товарів, які перебувають під митним контролем у митних режимах, у яких надано звільнення або умовне звільнення від оподаткування, нецільового використання цих товарів або в разі невиконання у строки, встановлені МКУ, заходів щодо завершення таких митних режимів особа, відповідальна за дотримання митного режиму, зобов'язана сплатити суму податкового зобов'язання, на яку надано таке звільнення або умовне звільнення, та пеню, нараховану відповідно до статті 129 ПКУ, розраховану з дня надання звільнення або умовного звільнення від оподаткування.

Відмова на користь держави – це митний режим, відповідно до якого власник відмовляється від іноземних товарів на користь держави без будь-яких умов на свою користь. Відповідно до чинного податкового та митного законодавства у разі відмови на користь держави суб'єктами господарювання від іноземних товарів, на такі товари не нараховують ПДВ.

Чинним законодавством також визначено особливості *оподаткування ПДВ послуг у зовнішньоекономічній діяльності*.

Постачання послуг – будь-яка операція, що не є постачанням товарів, чи інша операція з передачі права на об'єкти права інтелектуальної власності та інші нематеріальні активи або надання інших майнових прав стосовно таких об'єктів права інтелектуальної власності, а також надання послуг, які споживають у процесі вчинення певної дії або провадження певної діяльності (пп. 14.1.185 п. 14.1 ст. 14 ПКУ).

Правила оподаткування ПДВ операцій з постачання послуг нерезидентом, місцем постачання яких визначена митна територія України, встановлено ст. 208 ПКУ.

Датою виникнення податкових зобов'язань за операціями з постачання послуг нерезидентами, місцем надання яких є митна територія України, є:

- дата списання коштів з банківського рахунку платника податку в оплату послуг,

- або дата оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг нерезидентом, залежно від того, яка з подій відбулася раніше.

Пунктом 190.2 ст. 190 Податкового кодексу визначено, що базою оподаткування для послуг, які постачають нерезиденти на митній території України, є договірна (контрактна) вартість таких послуг з урахуванням податків і зборів, за винятком ПДВ, що включають до ціни постачання відповідно до законодавства. Визначену вартість перераховують у національну валюту за валютним (обмінним) курсом Нацбанку України на дату виникнення податкових зобов'язань.

У разі отримання послуг від нерезидентів без їхньої оплати базу оподаткування визначають виходячи із звичайних цін на такі послуги без урахування податку.

Відповідно до п. 180.2 ст. 180 ПКУ особою, відповідальною за нарахування та сплату ПДВ до бюджету у разі постачання послуг нерезидентами, у тому числі їхніми постійними представництвами, не зареєстрованими як платники ПДВ, якщо місце постачання послуг розташовано на митній території України, є отримувач послуг.

Отримувач послуг, які постачають нерезиденти, місце постачання яких розташовано на митній території України, нараховує ПДВ за основною ставкою податку на базу оподаткування, визначену згідно з п. 190.2 ст. 190 ПКУ (п. 208.2 ст. 208 ПКУ).

Суму нарахованого податку отримувач послуг – платник податку – додає до складу податкових зобов'язань декларації за відповідний звітний період.

При цьому отримувач послуг від нерезидента – платник податку – у порядку, визначеному ст. 201 ПКУ, складає за такою операцією податкову накладну із зазначенням суми нарахованого ним податку за такою операцією. Складена та зареєстрована у ЄРПН податкова накладна отримувачем послуг від нерезидента є підставою для віднесення сум податку, зазначених у такій податковій накладній, до податкового кредиту у встановленому порядку.

Особливості оподаткування ПДВ надання послуг нерезидентом резиденту за межами митної території України визначено підпунктом “б” п. 185.1 ст. 185 ПКУ. Зокрема, визначено, що об'єктом оподаткування ПДВ є операції платників податку з постачання послуг, місце постачання яких розташовано на митній території України, відповідно до ст. 186 ПКУ.

У пунктах 186.2 – 186.4 ст. 186 ПКУ наведено категорії послуг, місце постачання яких визначають залежно від місця реєстрації постачальника або отримувача відповідних послуг, або від місця фактичного надання відповідних послуг.

Відповідно до п. 186.4 ст. 186 місцем постачання послуг є місце реєстрації постачальника, крім операцій, зазначених у пунктах 186.2 та 186.3 ст. 186 ПКУ.

Наприклад, підпунктом “в” п. 186.3 ст. 186 Податкового кодексу визначено, що при наданні консультаційних, інжинірингових, інженерних, юридичних (у тому числі адвокатських), бухгалтерських, аудиторських, актуарних, а також послуг з розроблення, постачання та тестування програмного забезпечення, з оброблення даних і надання консультацій з питань інформатизації, надання інформації та інших послуг у сфері інформатизації, у тому числі з використанням комп’ютерних систем місцем постачання зазначених послуг вважають місце, в якому отримувач послуг зареєстрований як суб’єкт господарювання або у разі відсутності такого місця – місце постійного чи переважного його проживання.

Тобто у разі надання резиденту послуг, визначених пп. “в” п. 186.3 ст. 186 Податкового кодексу, місцем постачання зазначених послуг є митна територія України, а тому такі послуги оподатковують ПДВ на загальних підставах за основною ставкою ПДВ.

Операції з отримання послуг від нерезидента не є об’єктом оподаткування ПДВ за умови, що місце постачання таких послуг відповідно до ст. 186 Податкового кодексу розташовано за межами митної території України та зазначені операції підтверджені відповідними первинними документами (угода, акт виконаних робіт тощо).



### 9.3. І δελ οεί ε άποάί ίάεί ί ύ ί ίάάόό ί ά άίάάί ό άάόόήού ό ήά³όίά³έ ί όάέόέό³

У світовій практиці ПДВ вважають одним із найбільш ефективно працюючих податків, що стимулює національного виробника. Це непрямий бюджетоутворюючий податок. У другій половині ХХ століття в розвинених країнах його вводили з метою обмеження перевиробництва. Підписання економічної частини Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (ЄС) від 27.06.2014 року та набуття членства у Світовій організації торгівлі (СОТ) вимагає справляння ПДВ. Для держав, які вступають у Євросоюз, необхідною умовою є застосування ПДВ.

ПДВ часто називають “європейським податком”, однак його щораз ширше застосовують у світовій податковій практиці. У 1980-ті роки цей податок долучили у свої податкові системи багато країн Південно-

Східної Азії, Латинської Америки й Африки. З початку 1990-х років ПДВ використовують у податковій практиці східноєвропейських країн і країн-членів СНД.

Податок на додану вартість універсальний і володіє низкою переваг порівняно з іншими податками на споживання. Універсальність ПДВ полягає у широкому спектрі його застосування. ПДВ обкладають споживчі товари, послуги, роботи, весь оптовий і роздрібний оборот тощо.

До переваг податку належить: по-перше, стабільність податкових надходжень у бюджет через широту бази обкладання; по-друге, простота стягування через однотипність схеми обчислення податку за будь-якого обороту; по-третє, ухиляння від сплати податку утруднено практично; по-четверте, ПДВ зручний при оподаткуванні зовнішньої торгівлі.

Загальний принцип стягування ПДВ полягає в тому, щоб перекласти тягар податку на споживача. Кожен виробник-продавець у ланцюжку купівлі-продажу є збирачем ПДВ у покупця в момент продажу. Зі зібраної суми податку він віднімає ПДВ, який сам сплатив при покупці сировини, комплектувальних матеріалів, а залишок виплачує державі. У підсумку ПДВ перекладають через реалізацію на кінцевого споживача, що сплачує ПДВ у вигляді частини ціни придбаного товару, однак, на відміну від виробника, вже не може компенсувати його. Отже, ПДВ стягують не з усієї вартості товару, а тільки з її приросту, тобто вартості, доданої на кожній стадії в загальному ланцюзі виробництва й реалізації.

Основним документом, який регулює справляння ПДВ у ЄС, є Директива 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість від 28.10.2006 р., до якої періодично вносять зміни і доповнення. Цим документом встановлено: сферу дії; територіальний вимір; платників податку; операції, які підлягають оподаткуванню; місце операцій, які підлягають оподаткуванню; виникнення податкового зобов'язання з ПДВ; ставки податку; операції, які звільнені від оподаткування; порядок сплати ПДВ; організація, побудова обліку та порядок звітності з податку тощо.

При стягненні ПДВ зі зовнішньоторговельних операцій використовують такі два принципи.

1. **Принцип місця країни призначення (країни споживання).** ПДВ утримують із усіх товарів і послуг, які ввезені в цю юрисдикцію незалежно від того, де ці продукти вироблені. Тож, експорт не оподатковують ПДВ, а імпорт оподатковують. Цей принцип застосовують у країнах ЄС і в Україні.
2. **Принцип місця країни походження.** ПДВ утримують із усіх товарів і послуг, вироблених у цій країні, незалежно від місця їх споживання. У цьому випадку оподатковують експорт і не оподатковують імпорт.

Додана вартість (ДВ) може бути розрахована як сума виплаченої заробітної плати (ЗП) й отриманого прибутку (П) при виробництві або реалізації товару:

$$\text{ДВ} = \text{ЗП} + \text{П} \quad (9.3)$$

або як різниця між виторгом від реалізації товару (Вреал) і матеріальними витратами (Вм):

$$\text{ДВ} = \text{Вреал} - \text{Вм}. \quad (9.4)$$

Незважаючи на універсальний підхід до оподаткування, у світовій податковій практиці існує кілька способів нарахування ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету:

1) прямий бухгалтерський метод:

$$\text{ПДВ} = (\text{ЗП} + \text{П}) \times \text{С}, \quad (9.5)$$

де ЗП – заробітна плата; П – прибуток; С – ставка податку (у %).

2) непрямий метод:

$$\text{ПДВ} = \text{ЗП} \times \text{С} + \text{П} \times \text{С}; \quad (9.6)$$

3) метод прямого вирахування:

$$\text{ПДВ} = (\text{Вреал} - \text{Вм}) \times \text{С}, \quad (9.7)$$

де Вм – витрати на придбані матеріали (товари, роботи, послуги).

4) непрямий метод вирахування, або заліковий метод:

$$\text{ПДВ} = \text{Вреал} \times \text{С} - \text{Вм} \times \text{С}. \quad (9.8)$$

Три перші методи досить складні, оскільки потребують точного визначення доданої вартості, у тому числі прибутку.

Найбільш розповсюджений четвертий – заліковий метод, названий також рахунок-фактурним. Цей метод заснований на використанні інформації про податкові виплати, що міститься в рахунку-фактурі. Податок, який підлягає сплаті до бюджету, визначено як різницю між тим ПДВ, що нараховують, і тим, що віднімають.

ПДВ, який нараховують, – це податок, який додають до ціни товару при його реалізації, а ПДВ, який віднімають, – це податок, виплачений виробником за товари і послуги, придбані для власного виробництва. Отже, ПДВ, який віднімають, компенсується постачальникові сировини, матеріалів у момент їхнього продажу, а наступному в ланцюжку виробнику гарантується залік авансового податку.

ПДВ має яскраво виражений регресивний характер, тобто незможні споживачі змушені виплачувати у формі ПДВ велику частину своїх доходів порівняно зі заможними споживачами тих самих товарів.

Для ослаблення регресивного характеру ПДВ у багатьох країнах встановлено кілька податкових ставок: стандартна, знижена й підвищена. Знижені ставки (від 2 до 9 %) застосовують на продовольчі товари і медичні послуги, підвищені (понад 20 %) – на предмети розкоші. Крім того, застосовують і повне звільнення деяких товарів і послуг від оподаткування та застосування нульової ставки ПДВ. Відмінність полягає в тому, що у разі нульової ставки продавець має право на компенсацію податку, а при звільненні від оподаткування – не має. Тому нульова ставка вигідніша і платникам податків, і кінцевому споживачеві.

Від податку звільняють, зазвичай, продовольчі товари, газети, послуги радіомовлення, поштові і транспортні послуги, медичні, банківські, страхові, фінансові послуги. При цьому звільненню від податку підлягає додана вартість тільки на кінцевій стадії виробництва товару, тобто стадії, за якої відбувається продаж кінцевому споживачу.

У країнах ЄС, наприклад, нульова ставка встановлена на всі експортні товари, які продають поза кордонами Євросоюзу, що значно підвищує конкурентоздатність європейських товарів.

Більшість товарів і послуг оподатковують за стандартною ставкою, рівень якої в європейських країнах коливається від 14 до 20 %. Середня стандартна ставка дорівнює 19,3 %, що відповідає директивам ЄС про введення ставок ПДВ від 15 до 20 %. У Німеччині основна ставка ПДВ становить 19 %, у Великобританії 17,5 %, у Франції 19,6 %. Частка доходів від ПДВ у загальних податкових надходженнях у європейських країнах становить приблизно 15–20 %.

Основні правила стягнення ПДВ для міжнародної торгівлі такі.

1. При торгівлі усередині країни податок виплачує продавець, зважаючи на суму його продажів. При цьому податок, сплачений постачальникам при купівлі цих товарів, підлягає відрахуванню. Кінцевий споживач права на відрахування не має.
2. При імпорті товарів імпортер сплачує податок, керуючись митною вартістю товару. Однак він має право на податкове відрахування в тому ж розмірі.
3. Експорт товарів оподатковують податком за нульовою ставкою. Експортер має право на відрахування податку, сплаченого при придбанні (виробництві) експортованого товару.

Саме ці принципи забезпечують економічну нейтральність ПДВ. Як неважко зрозуміти, у результаті їхнього застосування, податком у підсумку оподатковують тільки споживання усередині країни, причому вітчизняний виробник виявляється в рівних умовах з іноземним, як у конкуренції з імпортом, так і при експорті своєї продукції.

Існують деякі особливості обчислення ПДВ при реалізації послуг. Якщо операції проводять винятково усередині країни, оподаткування

відбувається загалом так само, як і при торгівлі товарами. Проблеми виникають при міжнародних операціях. Справа в тому, що послуги певною мірою “нематеріальні” і не підлягають митному оформленню, а тому далеко не завжди очевидно, де саме є місце їхньої реалізації і споживання – у країні постачальника чи в країні покупця. Відповідно, незрозуміло, у якій країні і за якими законами їх потрібно оподатковувати ПДВ. Тому всі національні законодавства передбачають спеціальні правила визначення місця реалізації послуг для цілей оподаткування ПДВ. Особливості оподаткування послуг у зовнішньоекономічних операціях суб’єктів господарювання України ми розглядали в п. 9.2.

Підсумовуючи вищевикладене, в межах вивчення особливостей оподаткування ПДВ у зовнішньоекономічній діяльності необхідно звернути увагу на вирішення таких питань:

- 1) податкова політика в Україні повинна бути спрямована сьогодні на зменшення частки ухилянь від сплати ПДВ. Для вирішення цієї проблеми необхідно зменшити адміністративний податковий тягар;
- 2) досвід зарубіжних країн підтверджує високу ефективність застосування диференційованих ставок ПДВ. Такий підхід у сфері непрямого оподаткування зробить можливим стимулювання попиту, через який забезпечують вплив на виробництво продовольчої продукції. Така пропозиція матиме і соціальний ефект, що полягатиме у перерозподілі податкового тягара;
- 3) також світовий досвід показує, що при ліквідації податкових пільг суттєво послаблюється регулятивна функція податків у вирішенні практичних завдань вирівнювання економічного розвитку територій і стимулювання пріоритетних напрямів розвитку виробництва. В ідеалі податкова ставка повинна бути низькою і єдиною для всіх підприємств.

Проте при запозиченні досвіду у сфері адміністрування ПДВ необхідно зважати на реалії суспільного та державного життя в Україні, а також враховувати конкретні обставини, географічне положення, культуру і традиції, наявність ресурсів і загальний рівень розвитку кожної окремої країни.



## Оаñoî á³ çàääàáí ÿ

**1. Податок на споживання, який утримують з товарів, що переміщуються через митний кордон України, – це:**

- 1) плата за виконання митних формальностей;

- 2) мито;
- 3) акцизний податок;
- 4) ПДВ.

**2. Платником ПДВ у зовнішньоекономічних операціях є ...**

- 1) будь-яка особа, яка ввозить товари на митну територію України в обсягах, які підлягають оподаткуванню та на яку покладено відповідальність за сплату податків у разі переміщення товарів через митний кордон України відповідно до МКУ;
- 2) особа, на яку покладено дотримання вимог митних режимів, які передбачають повне або часткове умовне звільнення від оподаткування, у разі порушення таких митних режимів, встановлених митним законодавством;
- 3) особа, яка використовує, у тому числі при ввезенні товарів на митну територію України, податкову пільгу не за цільовим призначенням та/або всупереч умовам чи цілям її надання згідно із ПКУ, а також будь-які інші особи, що використовують податкову пільгу, яку для них не призначено;
- 4) усі відповіді правильні.

**3. Об'єктом оподаткування ПДВ у зовнішньоекономічних операціях є ...**

- 1) ввезення товарів на митну територію України;
- 2) вивезення товарів за межі митної території України;
- 3) постачання послуг з міжнародних перевезень пасажирів і багажу та вантажів залізничним, автомобільним, морським і річковим, авіаційним транспортом;
- 4) усі відповіді правильні.

**4. Яку ставку ПДВ застосовуватимуть у разі отримання послуг від нерезидента з місцем їх постачання за межами митної території України?**

- 1) 7 %;
- 2) 20 %;
- 3) об'єкт оподаткування ПДВ відсутній;
- 4) немає правильної відповіді.

**5. У разі перерахування нерезиденту передоплати в імпортера податкові зобов'язання з ПДВ ...**

- 1) виникають за першою подією в день оформлення платіжного документа на переказ коштів;
- 2) виникають в день отримання від нерезидента підтвердження про зарахування коштів;
- 3) виникають на наступний робочий день після отримання від нерезидента підтвердження про зарахування коштів;
- 4) не виникають.

**6. У вітчизняного підприємства-імпортера право на податковий кредит з ПДВ виникає ...**

- 1) за першою подією;



- 2) на дату сплати податкових зобов'язань при митному оформленні імпортного товару;
- 3) на дату сплати постачальнику – нерезиденту попередньої оплати за товар;
- 4) немає правильної відповіді.

**7. Операції із ввезення товарів у митному режимі реімпорту ПДВ оподатковують за ставкою ...**

- 1) 7 %;
- 2) 20 %;
- 3) вищевказані операції звільнено від оподаткування;
- 4) немає правильної відповіді.

**8. Підставою для відображення податкового кредиту в декларації з ПДВ за звітний період є ...**

- 1) податкова накладна;
- 2) податкова накладна і платіжне доручення на переказ коштів нерезиденту;
- 3) належно оформлена митна декларація;
- 4) немає правильної відповіді.

**9. Підприємство А (Україна) на підставі договору купівлі-продажу з підприємством Б (Німеччина) отримало товар на суму 60 000 євро (600 од. за ціною 100 євро за одиницю). Транспортні послуги до митного кордону України склали 250 євро. Цей товар оподатковують митом за ставкою 10 %. Курс НБУ на дату оформлення митної декларації – 30 грн/євро.**

**Визначте суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету.**

- 1) 1 988 250 грн;
- 2) 1 807 500 грн;
- 3) 397 650 грн;
- 4) 180 750 грн.

**10. Підприємство А (Україна) на підставі договору купівлі-продажу з підприємством Б (Австрія) перерахувало у звітному періоді підприємству Б попередню оплату за товар 2 000 євро. Цей товар при ввезенні в Україну у наступному звітному періоді оподаткують митом за ставкою 10 %. Курс НБУ на дату перерахування коштів – 30 грн/євро.**

**Визначте суму ПДВ, що підлягає сплаті до бюджету за звітний період.**

- 1) 66 000 грн;
- 2) 13 200 грн;
- 3) 6 000 грн;
- 4) 0 грн.



## Завдання

1. Хто є платником податку на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності?
2. Що є об'єктом оподаткування ПДВ у зовнішньоекономічній діяльності?
3. Які операції платників податку звільняють від ПДВ у зовнішньоекономічній діяльності?
4. Які ставки податку на додану вартість?
5. Який механізм нарахування ПДВ у зовнішньоекономічній діяльності?
6. Які особливості нарахування ПДВ у різних митних режимах?
7. Який механізм нарахування ПДВ на послуги у зовнішньоекономічній діяльності?
8. Який звітний період і коли перераховують до бюджету ПДВ суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності?
9. Охарактеризуйте принципи встановлення податку на додану вартість у міжнародній практиці.
10. Який принцип встановлення податку на додану вартість використовують у вітчизняній митній практиці?



## Література

1. *Бережнюк І. Г.* Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
3. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>

4. *Науменко В. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні / В. П. Науменко, П. В. Пашко, В. А. Руссков. – 2-ге вид, переробл. і доп. – Київ : Знання, 2006. – 394 с.
5. *Основи митної справи в Україні : підручник / за ред. П. В. Пашка.* – Київ : Знання, 2008. – 651 с.
6. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
7. Директива Ради 2006/112/ЄС про спільну систему податку на додану вартість від 28.11.2006 № 2006/112/ЄС : Документ 994\_928, чинний, поточна редакція – Прийняття від 28.11.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994\\_928/page](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_928/page).
8. Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року №569 : Документ 569-2014-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 22.07.2017, підстава 536-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-п>



## Ḑîçă³ë 10

# Í ÅÒÀḐÈÕÍ Å ḐÃÃÕËḐÃÁÍ Í Ḑ ÇÎÃÍ ²ØÍ ÛÎÃËÎ Í Î Ì ²×Í Î - Ä²ḐËÛÍ Î ÑÒ²

- 10.1. Eëañèõ³ëäö³ÿ Í åòàḐèõíèõ çàõîã³å ḐããõëḐããí í ÿ çîãí³øíûî; õîḐã³äë³.
- 10.2. Í ñîãëèãîñ³ çàñõîñõåàí í ÿ òà åêîíîî Ì³÷í³ åõåèðè Í åòàḐèõíèõ ³íñõõõîí åíõ³å Ì èõîíî; Ì Ìë³ðèèè.
  - 10.2.1. E³ëüè³ñí³ îãî åæãí í ÿ.
  - 10.2.2. Í Ḑèõîããí³ Ì åõîãè.
  - 10.2.3. Õ³ãíñîã³ Ì åõîãè.
- 10.3. Ì ³æíàḐîãí³ Ì Ḑããîã³ ³íñõõõîí åíðè.
- 10.4. Í Ḑãèèè÷í³ ãñîãèè Í åòàḐèõíîîñîñ ããüèḐããí í Ḑ çîãí³øíûîãèîî Ì³÷íî; ä³ÿëüíîñ³.

Проголошення державної незалежності України започаткувало її інтегрування у світову господарську систему як суб'єкта міжнародних економічних відносин. Кардинальні зміни в геополітичному становищі країни, що відбулися після здобуття незалежності, та сучасні особливості реформування економіки України суттєво підвищили роль зовнішньоекономічних відносин у розвитку національного господарства. Зовнішньоекономічні зв'язки України в сучасних умовах стають могутнім засобом пришвидшення науково-технічного розвитку та інтенсифікації економіки. Сьогодні оволодівати найновішими досягненнями науки і техніки без інтенсивного обміну науковими дослідженнями,

різними товарами і послугами означає нерационально використовувати власні ресурси, втрачати час і темпи розвитку національної економіки. Очевидно, що зовнішньоекономічні зв'язки стають нині одним із основних чинників розвитку національної економіки України, а їх державне регулювання – одним із найактуальніших напрямів економічної політики уряду.



### 10.1. Європейська інтеграція та її вплив на економіку України

В Україні державне регулювання зовнішньої торгівлі регламентує Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, Митний кодекс та інші нормативно-правові акти, якими визначено інструменти регулювання зовнішньої торгівлі, обставини за яких їх можна запроваджувати, процедуру запровадження і скасування, порядок їх отримання суб'єктами ЗЕД тощо. Водночас особливістю сучасних національних систем регулювання зовнішньоекономічної діяльності є комплексність, що проявляється у використанні різних інструментів регулювання, які взаємодіють і взаємодоповнюють один одного, зокрема: економічного, правового, адміністративного та ін. Загалом в економічній науці, інструменти державного регулювання зовнішньої торгівлі поділяють на митні – ті, які ґрунтуються на використанні мита, і нетарифні – всі інші заходи торговельної політики, крім звичайних мит, які потенційно можуть вплинути на міжнародну торгівлю товарами, змінюючи обсяг торгівлі або ціни чи одночасно обидві ці економічні величини [43]. Оскільки це визначення є найпоширенішим, то детальна їх класифікація має вирішальне значення для виокремлення різних форм нетарифних інструментів.

Не існує єдиної універсальної класифікації нетарифних методів, однак, зазвичай [8, 14, 15, 16, 37, 38, 44, 47] їх поділяють на кількісні, фінансові та методи прихованого протекціонізму (табл. 10.1).

Таблиця 10.1

Класифікація інструментів зовнішньоторговельної політики

Методи		Інструменти торговельної політики	Сфера регулювання	
Митні		Мито Митна квота	Експорт Експорт	Імпорт Імпорт
Нетарифні (немитні)	Кількісні	Ембарго Квотування Ліцензування “Добровільні” обмеження	Експорт Експорт Експорт Експорт	Імпорт Імпорт Імпорт
	Фінансові	Субсидії Кредитування Демпінг	Експорт Експорт Експорт	Імпорт
	Прихованого протекціонізму	Державні закупівлі Вимоги щодо вмісту місцевих компонентів Технічні бар’єри Внутрішні податки та збори		Імпорт Імпорт Імпорт Імпорт

Водночас необхідно зазначити, що 2012 року декілька міжнародних організацій (ООН, МВФ, СОТ, МБРР, ОЕСР та ін.) на основі системи кодування ЮНКТАД спільно розробили нову класифікацію нетарифних заходів (табл. 10.2), яка систематизує усі ці інструменти відповідно до сьогоденної ситуації в міжнародній торгівлі.

Таблиця 10.2

Класифікація нетарифних інструментів (за ЮНКТАД)

Імпорт	Технічні заходи	А) Санітарні та фітосанітарні заходи; В) Технічні бар’єри в торгівлі; С) Передвідвантажувальні перевірки та інші формальності;
	Нетехнічні інструменти	D) Заходи “захисту торгівлі”; Е) Неавтоматичне ліцензування, квотування, заборони та заходи щодо обмеження кількості, відмінні від санітарних заходів та технічних бар’єрів; F) Заходи щодо контролю за цінами, у тому числі додаткові податки та збори; G) Фінансові інструменти; H) Заходи, що впливають на конкуренцію; I) Торговельні заходи, пов’язані з інвестиційною діяльністю; J) Обмеження щодо збуту; K) Обмеження на післяпродажні послуги; L) Субсидії (за винятком експортних субсидій, які наведені у пункті P7); M) Обмеження у сфері державних закупівель; N) Інтелектуальна власність; O) Правила походження;
Експорт		P) Інструменти регулювання експорту.

Класифікація ЮНКТАД має структуру дерево/гілка, де заходи розподілено на глави (частини), залежно від їх сфери дії та/або призначення. Потім кожна глава додатково поділена на кілька підгруп, щоб забезпечити точнішу класифікацію інструментів, які впливають на торгівлю. Загалом ця класифікація має 16 розділів (від А до Р), і кожна окрема глава поділена на групи, глибиною до трьох рівнів (одна, дві і три цифри за тією ж логікою, що й класифікація Гармонізованої системи для продуктів [42]). Хоча кілька глав сягають рівня тризначного поділу, більшість із них зупиняються на двозначному рівні (Додаток 10).

Утім, усі класифікації доцільно розглядати як такі, що еволюціонуватимуть та будуть адаптуватися до реалій міжнародної торгівлі і потреб збирання, опрацювання та систематизації інформації у форматі бази даних. Адже прозорі, надійні і порівняльні дані можуть сприяти кращому розумінню цього явища та допомогти експортерам по всьому світу отримати доступ до інформації, яка також необхідна для ведення міжнародних переговорів щодо гармонізації та взаємного визнання нетарифних інструментів. Водночас для з'ясування впливу конкретного нетарифного заходу необхідно детальніше розглянути його особливості та економічні ефекти.



## 10.2. I nîáèèâîñ³ çàñòîñóââííú òà áéííîî ÷÷í³ âòâèèè íâòâèèóíèè ÷íñòòòí áíò³â ìèòíí; ííè³òèèè



### 10.2.1. Кількісні обмеження

*Кількісні обмеження (quantitative restrictions)* – це адміністративна форма нетарифного державного регулювання міжнародної торгівлі, що визначає кількість і номенклатуру товарів, яку дозволено експортувати або імпортувати. Їх запроваджують за рішенням уряду однієї країни або на основі міжнародних угод, що координують торгівлю певним товаром. Кількісні обмеження поділяють на:

- ембарго;
- квотування (контингентування);
- ліцензування;
- “добровільне” обмеження експорту.

*Ембарго (embargo)* – це заборона експорту чи імпорту певного товару, фінансового капіталу, промислових технологій тощо. Такий захід

як різновид санкцій, зазвичай, застосовують окремі держави або міжнародні організації за порушення країною міжнародних правил, принципів, договорів (конвенцій) тощо. Наприклад, ООН неодноразово його використовувала щодо країн, які не дотримувалися Статуту організації чи вчиняли інші неприйнятні дії. Мета такої заборони – змусити владу країни-порушника змінити свою політику та піти на певні поступки. Такі обмеження можуть використовувати не тільки щодо країн, а й до конкретних фірм і, навіть, осіб. Ембарго запроваджують на певний термін; воно може бути зумовлене також й екологічними катастрофами, епідеміями тощо.

Ембарго поділяють:

*за суб'єктами* на: 1) індивідуальне – запроваджене однією країною щодо іншої, 2) глобальне – за рішенням міжнародних організацій або розвинених країн (наприклад, заборона експорту озброєння до Росії після анексії Криму такими державами, як США, Канада, Німеччина, Велика Британія, Франція, Швеція та ін. [31]);

*за напрямом дії* на: 1) експортне – заборона на вивезення (наприклад, мораторій на експорт лісоматеріалів у необробленому вигляді з України [21]), імпортне – заборона ввезення в країну (наприклад, заборона ввезення до України низки російських товарів [25]).

#### **Квотування/Контингентування**

Квота та контингент мають майже однакове значення і відрізняються лише тим, що поняття контингенту здебільшого використовують для позначення квот сезонного характеру.

*Квота (quota)* – це обмеження експорту або імпорту товару певною кількістю або вартістю на визначений проміжок часу.

За *напрямом дії* квоти поділяють на:

- імпортні – запроваджують для захисту місцевих виробників, збалансування торговельного балансу, регулювання попиту і пропозиції на внутрішньому ринку, а також як відповідь на дискримінаційну торгову політику інших держав;

Наприклад, Україна у 2008 році запровадила квоти на імпорт сталевих труб безшовних обсадних і насосно-компресорних, зовнішнім діаметром до 406,4 мм, незалежно від країни походження. Росія ж ввела квоти на імпорт труб великого діаметру та безшовних труб з України, а Туреччина на горіхи у відповідь на вітчизняне додаткове мито на автомобілі запроваджене 2014 року;

- експортні – застосовують: 1) для запобігання вивезенню дефіцитних товарів з внутрішнього ринку (експорт цукру з України на початку 1990-х років); 2) відповідно до міжнародних стабілізацій-



них угод, які встановлюють частку кожної країни у загальному експорті певного товару (експорт нафти з країн ОПЕК).

За *масштабом дії* квоти бувають:

- глобальні – встановлюють на імпорт або експорт певного товару на визначений період часу незалежно від країни походження чи призначення. Метою запровадження таких квот на експорт є забезпечення внутрішнього ринку, а їхній обсяг обчислюють як різницю вітчизняного виробництва і споживання товару;
- групові – квоти, які встановлюють щодо товару з визначенням групи країн, куди товар експортують або з яких його імпортують;
- індивідуальні – визначають у межах глобальної чи групової квоти для кожної країни, яка експортує або імпортує товар.

Індивідуальні квоти поділяють на:

- автономні квоти – квоти, встановлені в односторонньому порядку країною-імпортером без погодження з країною-експортером;
- конвенційні квоти – квоти, закріплені торговельними угодами між експортерами чи імпортерами.

Індивідуальні квоти, зазвичай, встановлюють на основі двосторонніх угод, які дають переваги в експорті або імпорті товару тим країнам, з якими є тісні взаємні політичні, економічні та інші інтереси. Наприклад, квоти на безмитний експорт у ЄС сільськогосподарської продукції з України у 2016 та 2017 роках попри те, що угода про асоціацію тоді ще не набула чинності.

За *характером* квоти класифікують на:

- сезонні – квоти, встановлені на визначений період календарного року (зазвичай, 3 місяці), традиційно їх застосовують до сільськогосподарської продукції;
- митні – це дворівневе мито, ставки якого залежать від обсягу імпорту товару: імпорт у межах квоти оподатковують за нижчою ставкою, а за перевищення обсягу квоти імпорт оподатковують за вищою ставкою. Переважно, ставку в межах квоти визначають режимом найбільшого сприяння (РНБ, MFN) або генералізованою системою преференцій (GSP, GSP+).

Згідно з угодою про вільну торгівлю між Україною та ЄС, це, відповідно, 0 % – у межах квоти, та звичайна ставка митного збору ЄС – для обсягу товару, що перевищує квоту [33]. Митну квоту також застосовувала Молдова до 1 січня 2017 року щодо імпорту молочної продукції з України, зокрема за перевищення квоти ставка мита на молоко і вершки становила 10 %, іншу молочну продукцію – 15 %, на вершкове масло та сир – від 15 % до 20 % плюс 500 євро за 1 тону [18];

- спеціальні антидемпінгові – це граничний обсяг імпорту в країну певного товару, який є об’єктом антидемпінгового розслідування або антидемпінгових заходів, та може бути встановлений у вартісних або натуральних величинах;
- спеціальні компенсаційні квоти – це обсяг імпорту в країну певного товару, що є об’єктом антисубсидійного розслідування або компенсаційних заходів, який дозволено ввозити в країну упродовж визначеного періоду часу.

Водночас вітчизняним законодавством передбачено такі види квот:

- експортна (імпортна) квота – це граничний обсяг певної категорії товарів, який дозволено експортувати з території України (імпортувати на територію України) протягом встановленого терміну, та який визначають у натуральних чи вартісних одиницях;
- квоти (контингенти) глобальні – квоти, які встановлюють щодо товару (товарів) без зазначення конкретних країн (груп країн), куди товар (товари) експортують або з яких його (їх) імпортують;
- квоти (контингенти) групові – квоти, які встановлюють стосовно товару (товарів) з визначенням групи країн, куди товар (товари) експортують або з яких його (їх) імпортують;
- квоти (контингенти) індивідуальні – квоти, які встановлюють щодо товару (товарів) з визначенням конкретної країни, куди товар (товари) можна експортувати або з якої його (їх) можна імпортувати;
- квоти спеціальні – граничний обсяг імпорту в Україну певного товару (товарів), що є об’єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів, який дозволено імпортувати в Україну упродовж установленого періоду та який визначають у натуральних і/або вартісних одиницях виміру [28].

Розглянемо економічні наслідки запровадження *квоти на імпорт* у три етапи: до початку торгівлі, коли товар виробляють і споживають тільки всередині країни; за вільної торгівлі, коли імпорт товару з-за кордону нічим не обмежений; і після введення квоти.

Припустимо, що внутрішню пропозицію товару в (економічно малій<sup>1</sup>) країні відображає пряма  $S_a$ , а попит —  $D_a$  (рис. 10.1). Пропозиція того ж товару з-за кордону необмежена і становить  $S_w$  за світовою

---

<sup>1</sup> Країну вважають малою, якщо зміна попиту чи пропозиції з її боку на певний товар не призводить до зміни його ціни на міжнародному ринку; якщо ж призводить, то країну вважають великою.

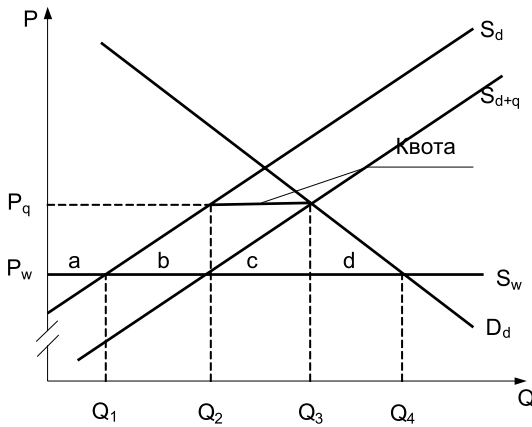


Рис. 10.1. Імпортна квота

збільшиться до  $Q_2$ , внутрішній попит зменшиться до  $Q_3$ , імпорт зменшиться до розмірів квоти, тобто  $Q_3Q_2$ .

Як і у разі імпортного мита, матимемо зменшення надлишку споживача, яке дорівнюватиме сумі сегментів  $a+b+c+d$ . Сегмент  $a$  – ефект перерозподілу,  $b$  – ефект захисту (виробників),  $c$  – ефект доходів,  $d$  – ефект споживання. Сукупні економічні втрати становитимуть  $b+d$ . Ефект перерозподілу, як і у випадку з запровадженням мита, означає перерозподіл доходів від споживачів до виробників. Головна відмінність полягає в інтерпретації ефекту доходів  $c$ .

У разі імпортного мита ефект доходу полягає в перерозподілі доходів від споживачів до державного бюджету. У разі ж імпортної квоти додаткові доходи також перерозподіляють від споживачів, однак не до державного бюджету, а на користь компаній-імпортерів, які у межах квоти мають змогу купити  $Q_3Q_2$  товару за низькою світовою ціною  $P_w$  і перепродати його споживачам за підтримуваною за допомогою квоти високою внутрішньою ціною  $P_q$ . У результаті імпортери отримують додаткові доходи. Щоб залучити частину цих доходів до бюджету, держава організує аукціони з конкурсного продажу ліцензій, які дають право імпортувати або експортувати товар у межах квоти. Кошти від продажу ліцензій надходять до державного бюджету.

Економічна відмінність між митом і квотою полягає не тільки в різному змісті перерозподільного ефекту, а й у різній силі обмежувального впливу, який мито та квота чинять на імпорт. Припустимо, що уряд розглядає варіанти обмеження імпорту за допомогою мита або квоти – за основу візьмемо рис. 10.1. Запровадження імпортного мита

ціною  $P_w$ . За цих умов внутрішнє виробництво товару становить  $Q_1$ , споживання –  $Q_4$ , імпорт товару –  $Q_4Q_1$ . Країна вирішує обмежити імпорт товару, ввівши імпортну квоту у розмірі  $Q_3Q_2$ , що призводить до переміщення прямої  $S_d$  на величину квоти  $q$  у положення  $S_{d+q}$ . У результаті зменшення зовнішньої пропозиції внутрішні ціни на товар зростуть до рівня  $P_q$ , внутрішнє виробництво

у розмірі 1 дол. США (рис. 10.2, а) підвищує внутрішню ціну товару до рівня  $P_t$  і зменшує імпорту до  $Q_4Q_2$ . Введення імпортової квоти в тому ж розмірі  $Q_4Q_2$  (рис. 10.2, б) підвищує внутрішню ціну до рівня  $P_q$ , яка дорівнює  $P_t$ . Здавалося б, від уведення мит або квот на імпорту результат однаковий.

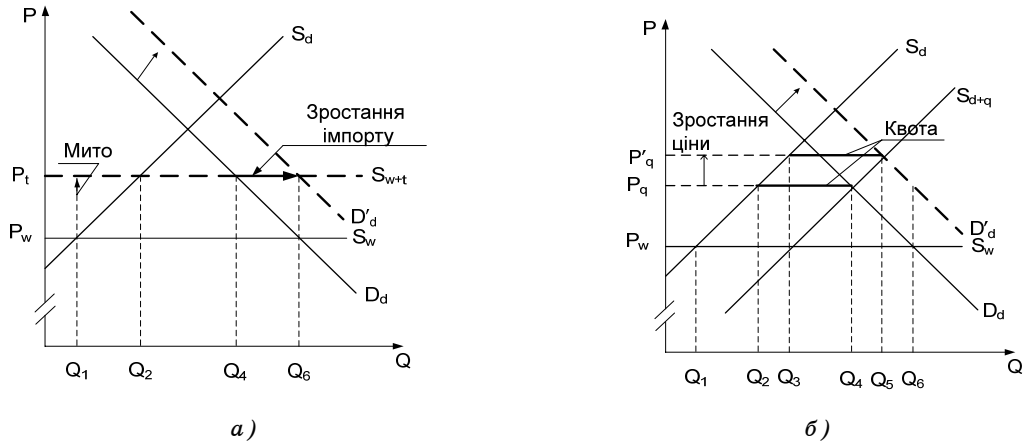


Рис. 10.2. Відмінності економічних ефектів імпортного мита та квоти:  
а – мить; б – квота

Проте, тепер припустимо, що з якихось причин внутрішній попит на товар зріс з  $D_d$  до  $D'_d$ . На рис. 10.2, а показано, що, незважаючи на зростання попиту, під захистом мита внутрішня ціна  $P_t$  не змінилася, щоправда, обсяг імпорту збільшився на  $Q_6Q_4$ . Тобто, зростання попиту на товар призвело до збільшення його імпорту. У разі запровадження імпортової квоти зростання попиту на товар на ту ж величину призводить до іншого економічного ефекту (рис. 10.2, б). Оскільки головне завдання квоти – зберегти не ціни, а обсяг імпорту на встановленому рівні, то внаслідок підвищення попиту внутрішня ціна на товар збільшиться до рівня  $P'_q$ . Внутрішнє виробництво зросте до  $Q_3$ , споживання – до  $Q_5$ , водночас розмір імпорту залишиться у межах квоти, тобто  $Q_4Q_2 = Q_5Q_3$ . Зростання попиту на товар призвело до збільшення його внутрішньої ціни. Отже, у разі зростання попиту на товар імпортна квота є більш обмежувальною, ніж імпортне мито, оскільки дає змогу утримувати імпорту у межах визначеного обсягу.

Економічні наслідки запровадження митної квоти на імпорту теж розглянемо у три етапи: до початку торгівлі, коли товар виробляють і споживають тільки всередині країни; за вільної торгівлі, коли імпорту

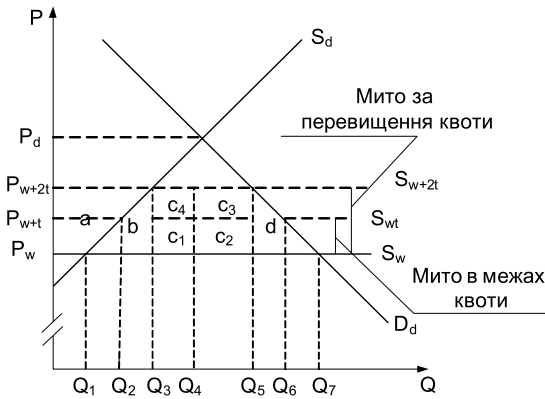


Рис. 10.3. Митна квота

запровадження митної квоти імпорт обсягом  $Q_4Q_3$  оподатковують митом у розмірі  $t$ , а імпорт, що перевищує величину квоти, – митом у розмірі  $2_t$ . Оскільки країна спершу імпортує значно більше одиниць товару, ніж передбачено квотою, то це збільшує внутрішню ціну товару до  $P_w + 2_t$ , унаслідок чого внутрішнє виробництво збільшується до  $Q_3$  одиниць, споживання зменшується до  $Q_5$ , а імпорт – до  $Q_5Q_3$  одиниць. Ефект перерозподілу – сегмент  $a$  – отримують місцеві виробники завдяки митній квоті, що дала змогу перерозподілити частину доходів за рахунок споживачів на свою користь. Прямі економічні втрати через меншу ефективність внутрішнього виробництва порівняно зі закордонним і через зменшення внутрішнього споживання становитимуть, як і раніше,  $b+d$ .

Сегмент доходів  $c$  розділиться на декілька підсегментів. Оскільки після запровадження митної квоти держава імпортує  $Q_5Q_3$  одиниць товару, що перевищує дозволений обсяг, то ставки мита, яким оподатковують імпорт, різні. Імпорт обсягом  $Q_4Q_3$  оподатковують за ставкою в межах квоти, тобто доходи державного бюджету становитимуть  $c_1$ . Наступні  $Q_5Q_4$  одиниць імпорту оподатковують за ставкою понад квоту, доходи від якого у розмірі  $c_2+c_3$  також надійдуть до бюджету. Підсегмент  $c_4$  є непередбаченим доходом місцевих компаній, які купили  $Q_4Q_3$  одиниць товару за  $P_w+t$  у межах квоти та продали його за вищою внутрішньою ціною  $P_w + 2_t$ . Проте іноземні постачальники, помітивши, що місцеві покупці, які отримали товар у межах квоти, продають його за ціною понад квоту, також захочуть частину цього непередбаченого доходу місцевих імпортерів і підвищать ціну.

За останні десятиліття для регулювання зовнішньоторговельної діяльності країни світу використовували квоти навіть частіше, ніж мито. Це зумовлено, по-перше, тим, що ставки мита регламентують міжнародні

товару з-за кордону нічим не обмежений; і після введення митної квоти.

Припустимо, що внутрішній попит  $D_d$ , внутрішня пропозиція  $S_d$  і світова пропозиція  $S_w$  товару зображені прямими на рис. 10.3. До початку міжнародної торгівлі рівноважна ціна товару становить  $P_d$ . За вільної торгівлі ціна товару становить  $P_w$ . За цієї ціни країна виробляє  $Q_1$  одиниць товару, споживає  $Q_7$  та імпортує  $Q_7Q_1$ . Після

торговельні угоди й уряди країн практично не можуть самотійно їх підвищувати. По-друге, квота гарантує, що імпорт суворо обмежений і іноземні конкуренти, навіть знижуючи ціни, не можуть розширити продаж певного продукту на ринку певної країни. Ввізне мито такої гарантії не дає. По-третє, галузі вітчизняної економіки, які потребують захисту, віддають перевагу квотам, бо домагатися спеціальних привілеїв у вигляді квот легше, ніж у вигляді мита, оскільки останнє пов'язане зі зміною структури доходів державного бюджету. Одночасно імпорнтні квоти можуть супроводжуватися більшими втратами порівняно з митом, особливо якщо квота, обмежуючи цінову конкуренцію, сприяє монополізації національної економіки. Крім того, якщо обсяг квоти розподіляють між іноземними виробниками за допомогою ліцензій, то це може посилювати корупцію в країні [3, с. 713].

В Україні квотування відповідно до ст. 16 ЗУ “Про зовнішньоекономічну діяльність” відбувається шляхом встановлення режиму видання індивідуальних ліцензій.

**Ліцензування** (*licencing*) – регулювання зовнішньоторговельної діяльності через дозволи, які видають державні органи на експорт або імпорт визначеного обсягу товару за певний проміжок часу.

Ліцензування використовує багато країн світу, найчастіше як документ, що підтверджує право імпортера на ввезення товару в межах встановленої квоти, тобто ліцензування може бути складовою частиною процесу квотування або бути самотійним інструментом державного регулювання. У першому випадку ліцензія є лише документом, який підтверджує право ввезти або вивезти товар у межах отриманої квоти; у другому – може набувати таких форм:

- разова ліцензія – письмовий дозвіл терміном до року на ввезення або вивезення певного товару, який видає уповноважений орган на проведення однієї зовнішньоторговельної операції;
- генеральна ліцензія – дозвіл на ввезення чи вивезення того або іншого товару упродовж року без обмеження кількості операцій з певною країною;
- глобальна ліцензія – дозвіл ввезти або вивезти цей товар у будь-яку країну світу за певний проміжок часу без обмеження кількості або вартості (приклад, Укрспецекспорт);
- автоматична ліцензія – дозвіл, який видають негайно після отримання від експортера або імпортера заяви; і державний орган, який видає ліцензію, не має права відмовити у її наданні.

Законодавством України передбачено такі *види ліцензій*:

- ліцензія експортна (імпортна) – належно оформлене право на експорт (імпорт) упродовж встановленого терміну певних товарів або валютних коштів з метою інвестицій та кредитування;

- ліцензія відкрита (індивідуальна) – дозвіл на експорт (імпорт) товару протягом певного періоду часу (але не менше одного місяця) з визначенням його загального обсягу;
- ліцензія разова (індивідуальна) – разовий дозвіл, що має іменний характер і видається для проведення кожної окремої операції конкретним суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності на період не менший, ніж той, що є необхідним для проведення експортної (імпортної) операції;
- ліцензія генеральна – відкритий дозвіл на експортні (імпортні) операції щодо певного товару (товарів) та/або з певною країною (групою країн) протягом періоду дії режиму ліцензування цього товару (товарів);
- ліцензія спеціальна – належно оформлене право на імпорт в Україну протягом установленого періоду певного товару (товарів), який є об'єктом спеціального розслідування та/або спеціальних заходів [28].

*Механізми розподілу ліцензій такі:*

- аукціон – продаж ліцензій на конкурсній основі. Цей метод вважають економічно найефективнішим, оскільки, застосовуючи його, державний бюджет може отримати майже такі ж доходи, як від запровадження мита;
- система явних переваг – закріплення вповноваженим органом ліцензій за певними фірмами пропорційно до обсягу їхнього імпорту за попередній період або структури попиту з боку національних споживачів. Зазвичай, цей метод використовують для підтримки тих фірм, які змушені скоротити імпорт товару через введення квот, що дає змогу зменшити їх лобістський тиск на уряд з метою скасувати ці ліцензії;
- розподіл ліцензій на неціновій основі – надання уповноваженим органом ліцензій тим фірмам, які довели свою спроможність імпортувати чи експортувати найефективніше. Цей метод передбачає утворення експертної комісії, розроблення критеріїв оцінювання (досвід, наявність виробничих потужностей, кваліфікація персоналу тощо), проведення декількох турів конкурсу, що неминуче пов'язано з великими фінансовими витратами і можливими зловживаннями.

Країни використовують під час розподілу ліцензій один із цих методів, починаючи, зазвичай, з останнього, який має найбільш адміністративний характер, і поступово переходять до першого, найбільш ринкового методу.

В Україні ліцензії<sup>1</sup> видає Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі, керуючись Положенням про порядок ліцензування імпорту в Україну. Підставами для застосування Комісією спеціальних заходів є встановлення за результатами спеціального розслідування факту зростання імпорту в Україну в таких розмірах, та/або в такі терміни, або на таких умовах, унаслідок чого заповдіюється або існує загроза заповдіяння значної шкоди національному товаровиробнику подібного чи безпосередньо конкуруючого товару. Перелік товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, щорічно затверджують Постановою Кабінету Міністрів України [26, 29].

Зауважимо, що, вступивши 11.05.2008 року до Світової організації торгівлі, Україна зобов'язалася скасувати і більше не застосовувати (продовжувати) кількісні обмеження (квоти) на імпорт або інші нетарифні заходи<sup>2</sup> щодо країн-учасниць СОТ [35]. Зокрема, Україна зобов'язана: не вводити заборон та обмежень на торгівлю товарами (імпорт яловичого фаршу, автобусів, вантажних і легкових автомобілів старших за 8 років; експорт брухту кольорових металів, зернових, благородних металів і каменів, за винятком золота, срібла та діамантів), якщо вони не можуть бути обґрунтовані правилами СОТ; надавати регулярні доповіді членам СОТ про стан реалізації її приватизаційної програми та інші питання, пов'язані з економічними реформами; привести у відповідність з нормами СОТ закони, що регулюють торгівлю державних компаній, які, крім того, повинні працювати на комерційній основі; повідомляти і надавати інформацію СОТ про діяльність державних компаній. Проте, відмовившись від застосування кількісних квот, Україна має право застосовувати митні квоти.

Наприклад, на зміну комбінованого мита на цукор білий та цукор-сирець, який гарантував захист внутрішнього ринку цукру білого на рівні більше 100 % в адвалорному еквіваленті, а цукру тростинного – більше 150 %, в Україні з 2007 року запроваджено щорічну митну квоту на ввезення цукру-сирцю з тростини обсягом 260 тисяч тонн з пільговою ставкою ввізного мита у межах квоти 2 % [22].

<sup>1</sup> Упродовж 2000-х років ліцензували імпорт плит, листів, плівки та платівок з поліуретанів з Естонії, Латвії, Литви, Росії, Білорусії, Польщі, Чехії, Угорщини; харчової соди походженням з Росії; шприців з голками чи без голок з пластмасових матеріалів походженням з Росії, Словаччини, Бельгії, Ірландії, Польщі, Німеччини та Іспанії; магnezіальних вогнетривів походженням з Росії, Словаччини та Німеччини; ламп електричних походженням з Білорусі, Польщі, Росії та Угорщини; хутра штучного та полотна ворсового походженням з Білорусі, Китаю (у тому числі з Тайваню, Гонконгу, Макао), Росії та Угорщини.

<sup>2</sup> Реєстраційні (на медикаменти, пестициди і с/г хімію) та ліцензійні (на алкогольні напої і тютюнові вироби) збори на імпорт та експорт Україна зобов'язується застосовувати згідно з принципами СОТ. З дати вступу Україна зобов'язалася не застосовувати будь-які обов'язкові мінімальні експортні ціни, а також усунути всі експортні та імпортозаміщувальні субсидії.



### “Добровільне” обмеження експорту

У міжнародній практиці країна може досягти кількісного обмеження імпорту не тільки завдяки діям її уряду (запровадження імпортного мита або квоти), а й у результаті заходів, прийнятих урядом країни-експортера – так званих “добровільних” обмежень експорту. “Добровільне” обмеження експорту уряд запроваджує, зазвичай, під політичним тиском могутнішої країни-імпортера, яка погрожує вжити односторонніх обмежувальних заходів на імпорт у разі відмови “добровільно” обмежити експорт, який завдає збитків її виробникам.

“Добровільне” обмеження експорту (*voluntary export restraint – VER*) – це зобов’язання одного з торговельних партнерів обмежити або, принаймні, не збільшувати обсяг експорту, який схвалено в межах офіційної міжурядової або неофіційної угоди про встановлення квот

на експорт товару. Економічний ефект “добровільного” обмеження експорту з’ясуємо за допомогою рис. 10.4.

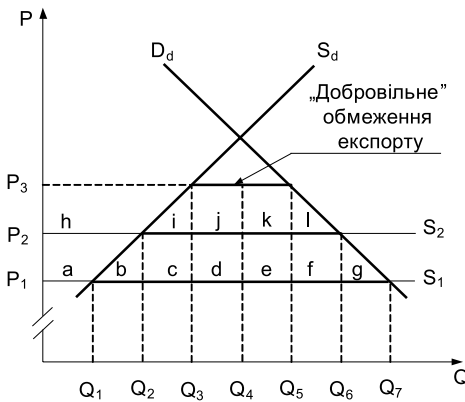


Рис. 10.4. Економічний ефект “добровільного” обмеження експорту

Припустимо, що внутрішня пропозиція товару в країні становить  $S_d$ , а попит –  $D_d$  (рис. 10.3). Пропозиція цього товару з-за кордону необмежена і зображена у вигляді прямої  $S_1$  з першої країни, за ціною  $P_1$ , а з другої країни –  $S_2$  за ціною  $P_2$ . За такої ситуації внутрішнє виробництво товару становитиме  $Q_1$ , споживання –  $Q_7$ , імпорт товару –  $Q_7 - Q_1$ , який увесь припадає на першу країну, оскільки товари з другої країни дуже дорогі. Припустимо, що під

загрозою санкцій з боку країни-імпортера уряд першої країни вирішив “добровільно” обмежити експорт товару та запровадив квоту на його експорт у розмірі  $Q_5 - Q_3$ . У результаті зменшення зовнішньої пропозиції внутрішні ціни на товар зростуть до рівня  $P_3$ , внутрішнє виробництво збільшиться до  $Q_3$ , внутрішній попит зменшиться до  $Q_5$ , а імпорт – до розмірів квоти, тобто  $Q_5 - Q_3$ . Як і у разі імпортної квоти, надлишок споживача зменшиться на площу  $a + b + c + d + e + f + g + h + i + j + k + l$ . Водночас ефект перерозподілу становитиме  $a + h$ , ефект захисту –  $b + c + i$ , ефект доходу –  $d + e + j + k$ , ефект споживання –  $f + g + l$ .

Ефект доходу у цьому випадку отримують не місцеві імпортери, як це було у разі імпоротної квоти, а іноземні експортери, які отримують змогу підвищувати ціну свого експорту. Це є спонукальним мотивом для експортерів вводити “добровільні” обмеження експорту, коли виникає реальна загроза введення імпортних квот імпортером. Для країни-імпортера “добровільне” обмеження експорту країною-експортером означає втрату не тільки ефектів захисту і споживання, які неминучі у будь-якому разі, а й ефекту доходу, тобто всього сегменту  $b+c+d+e+f+g+i+j+k+l$ .

Окрім того, введення “добровільних” обмежень експорту однією країною часто призводить до збільшення експорту такого ж товару іншими країнами, з якими не укладено угоди про “добровільне” обмеження експорту і які прагнуть зайняти нішу, що утворилася на ринку країни-імпортера. Цей же товар з другої країни, ціна на який  $P_2$ , був неконкурентоздатний за відсутності “добровільного” обмеження експорту першої країни, проте після його введення став цілком конкурентним, адже  $P_2 < P_3$ . Імпорт не загрожує другій країні торговими обмеженнями і не вимагає введення “добровільних” обмежень експорту. Друга країна експортує  $(Q_3 - Q_2) + (Q_6 - Q_5)$  одиниць товару, що зменшує внутрішню ціну країни-імпортера до рівня  $P_2$ . Втрати споживача обмежуються ефектами захисту і споживання, які у цьому разі становлять тільки  $b+g$ . Якщо перша країна підвищить ціни на свій товар до рівня цін другої країни, то збільшить власні доходи тільки на розмір сегментів  $c+d$ . Сегменти  $e+f$  становитимуть ефект відхилення (зменшення) торгівлі (trade diversion effect), який виникає у зв'язку з тим, що імпортер змушений купувати додаткову кількість товару в другій країні, де ціни на нього спочатку вищі, ніж у першій. Фактично ефект відхилення є чистими втратами світової економіки, оскільки через “добровільні” обмеження експорту ресурси використовують не найефективніше. Експорт додаткової кількості товару, нехай і за вищою ціною, з другої країни призводить до зменшення загальних економічних втрат країни-імпортера, на площу сегментів  $i+j+k+l$ .

“Добровільні” обмеження експорту є частиною широкої групи заходів, які стосуються поняття “обмежувальної ділової практики” і спрямовані на завоювання панівного становища на ринку та зловживання ним. На практиці “добровільні” обмеження експорту застосовують як засіб торгово-економічної політики переважно розвинені країни у конкурентній боротьбі між собою.

Найбільшого розповсюдження “добровільні” обмеження експорту отримали у взаємовідносинах США, Японії і ЄС<sup>1</sup>. Прикладом багатосторонньої угоди про “добровільне” обмеження експорту є Угода щодо міжнародної торгівлі текстильними товарами, яку 1974 року підписали 50 країн. У межах цієї угоди країни на двосторонній основі встановлюють “добровільні” квоти на експорт текстильних виробів з бавовни і синтетичних волокон.

В Україні у 2008 році діяли квоти, запроваджені урядом на експорт прокату плоского у рулонах категорія SA1; прокату не у рулонах категорія SA2; прокату плоского категорія SA3; напівфабрикатів та профілів SB1; прутків та брусків гарячекатаних, вільно укладених у бунти SB2; напівфабрикатів, прутків та брусків, профілів, прутків та брусків порожнистих, палів шпунтових SB3.

Отже, добровільне обмеження експорту означає, що іноземні фірми “добровільно” зменшують обсяг свого експорту в конкретну країну з метою уникнення суворіших торговельних обмежень, таких як низькі квоти або антидемпінгове розслідування. З економічного погляду, зменшення експорту самим експортером має такі ж наслідки, як і імпортна квота, однак запроваджує її не країна-імпортер, а країна-експортер. Добровільне обмеження експорту як інструмент зовнішньоторговельної політики характеризується такими особливостями. По-перше, така форма обмеження імпорту менш очевидна для покупців країни-імпортера, ніж мито і квоти, тому споживачі не можуть висловити претензій своєму урядові. По-друге, добровільне обмеження експорту іншою країною супроводжується негативними економічними наслідками для країни-імпортера. Держава, з одного боку, віддає частину вигід зарубіжним експортерам (надходження від мита чи продаж ліцензій), а з іншого, обмеження пропозиції в країні дає змогу експортерам підвищити ціни і не лише нейтралізувати зменшення прибутків від зменшення обсягу продажу, а навіть збільшити прибутки у країні-імпортері. По-третє, цей інструмент зовнішньоторговельної політики раніше не заборонявся положеннями ГАТТ. Щоправда, нині у межах СОТ поставлено завдання скасувати “добровільне” обмеження експорту.

### ● 10.2.2. Приховані методи

Поряд із кількісними методами значну роль серед нетарифних методів торгово-економічної політики відіграють *методи прихованого протекціонізму*, які запроваджують органи центральної і навіть місцевої

---

<sup>1</sup> Так, Японія “добровільно” обмежує експорт автомобілів і сталі в США, телевізорів – до Великої Британії, Бельгії, Нідерландів та Люксембургу, сталі – у країни ЄС, ПАР, Південну Корею. Країни ЄС “добровільно” обмежують експорт труб і тюбінгів у США.

влади. Чимало методів прихованого протекціонізму є найяскравішим порушенням загальноприйнятих принципів міжнародної торгівлі. За оцінками фахівців, сьогодні існує декілька сотень інструментів прихованого протекціонізму, за допомогою якого країни можуть в односторонньому порядку обмежувати імпорту або експорту, зокрема їх поділяють на: 1) технічні бар'єри; 2) внутрішні податки і збори; 3) політику державних закупівель; 4) вимоги про вміст місцевих компонентів.

*Технічні бар'єри (technical barriers)* – це вимоги щодо дотримання: національних стандартів, специфічного упакування і маркування товарів, певних санітарно-гігієнічних норм, у тому числі проведення заходів щодо охорони навколишнього середовища, ускладнених митних чи логістичних формальностей і вимог законів про захист прав споживачів; отримання сертифікатів якості імпортованої продукції тощо<sup>1</sup>.

Проте, технічні бар'єри далеко не завжди є тільки методом протекціонізму. У багатьох випадках їх введення продиктовано не стільки бажанням захистити внутрішній ринок, скільки турботою про захист населення (здоров'я, безпеки тощо) та довкілля (ліміти викидів шкідливих речовин, стандарти економії пального та ін.). Тому ці інструменти ще доволі часто називають "*соціальним регулюванням*".

Наприклад, у країнах ЄС з 1993 року діє директива про захист прав споживачів, яка зобов'язала виробників споживчих товарів постачати на ринок тільки ті товари, які не становлять загрози для життя і здоров'я людей. Виробник зобов'язаний інформувати споживачів про всі можливі ризики використання товару в інструкції, маркуванні, на упакуванні.

Отже, обмеження імпорту та експорту дає змогу за певних умов досягти непротекціоністських цілей: підтримання здоров'я та безпеки людей, рослин і тварин; охорони навколишнього середовища; збереження національної безпеки. Санітарні та інші заходи, з погляду СОТ, не повинні застосовувати як засоби прихованого протекціонізму для довільної або невиправданої дискримінації між країнами.

---

<sup>1</sup> Наприклад, уряд Франції свого часу, щоб обмежити імпорту японських відеокасет, вирішив пропускати всі їхні партії через одну тісну митницю в невеликому містечку Пуатьє, що не давало змоги швидко провозити в країну великі партії. Та ж Франція забороняла рекламу шотландського віскі, а Велика Британія ввела обмеження на показ іноземних фільмів по телебаченню. Товари, які імпортують у США, повинні бути марковані англійською мовою чіткими написами, які не стираються і не змиваються до моменту продажу. У Канаді – такі ж вимоги, але написи вже повинні бути англійською і французькою. У Швеції для продовольчих і аптекарських товарів на упакуванні повинна бути вказана назва вмісту шведською і фінською мовами. Росія у 2000-х роках декілька разів забороняла імпорту української продукції (сиру, молока, м'яса та ін.) у зв'язку з невідповідністю російським стандартам. Те ж стосується молдавських і грузинських вин та іншої продукції з цих країн.

Україна на момент вступу до СОТ гармонізувала вітчизняну систему стандартизації відповідно до вимог, які встановлені Угодою про технічні бар'єри у торгівлі СОТ, чого, на жаль, не можна сказати про стандарти ЄС на момент підписання угоди про асоціацію. Проте треба зазначити, що країни-учасниці СОТ можуть вводити або зберігати санітарні та фітосанітарні заходи, які призводять до вищого рівня захисту, ніж досягнутий за допомогою цих заходів, які ґрунтуються на відповідних міжнародних стандартах, якщо цьому існує наукове обґрунтування [43].

Зазначимо, що 2015 року в Україні скасовано 15 тисяч радянських ГОСТів (втратили чинність з 1 січня 2016 року, для частини з них передбачено перехідний період) та прийнято 4,8 тисячі нових стандартів, з яких 2,7 тисячі – гармонізовані з європейськими та міжнародними, в тому числі, під директиви ЄС згідно з додатком III до Угоди про асоціацію. На сьогодні прийняті як національні всі стандарти в пріоритетних для угод АСАА (Угода про взаємне визнання Україною та ЄС сертифікатів відповідності на промислову продукцію) секторах промисловості, що дасть змогу експортувати продукцію без додаткової сертифікації в Євросоюзі [34].

Принципова відмінність між ДСТУ та міжнародними стандартами полягає у тому, що перші описують весь виріб у деталях, а другі регулюють винятково безпеку продукції. Якщо взяти як приклад стілець, в ДСТУ зазначено, скільки у нього має бути ніжок тощо. Сьогодні виробники, які хочуть отримати знак ДСТУ або ДЕСТ (ГОСТ), змушені чітко дотримуватися стандарту, який при цьому не забезпечує якість продукту, а лише призводить до надмірного регулювання. Для ринкової економіки це безперспективно і Україна нарешті відмовилася від такого підходу та перейшла на європейський принцип – головне, щоб стілець був зроблений з безпечних матеріалів, а його форму і дизайн виробник може вибирати сам [6].

До технічних бар'єрів також треба віднести обов'язкове проходження сертифікації самих лабораторій, які видають сертифікати відповідності стандартам.

У багатьох випадках і в певних країнах це доволі складна процедура. Так, Індонезія вперше визнала Одеську державну прикордонну контрольно-токсикологічну лабораторію такою, яка відповідає індонезійській системі контролю за безпекою та якістю харчових продуктів у січні 2016 року (реєстрація діятиме три роки – до 21 січня 2019 року). Лише відтоді Україна змогла постачати в цю країну свіжу продукцію рослинного походження [2].

Іншим прикладом використання технічних бар'єрів може бути відмова КНР у 2016 році купувати відповідно до підписаних контрактів кукурудзу, сою та ячмінь після експертизи їх врожаю на полях вітчизняних агрофірм, оскільки виявлено шкідників і хвороби, які заборонені фітосанітарними службами цієї держави.

*Внутрішні податки і збори (domestic taxes and charges)* – спрямовані на підвищення внутрішньої ціни імпортного товару і зменшення таким способом його конкурентоспроможності на внутрішньому ринку. Їх можуть вводити центральні і місцеві органи державної влади. Податки, які запроваджують головно на імпортні товари, дуже різноманітні і можуть бути безпосередніми (податок на додану вартість, акцизний податок, податок на продаж) або опосередкованими (збори за митне оформлення, реєстрацію і виконання інших формальностей, портові збори). Внутрішні податки і збори відіграють дискримінаційну роль тільки у тому разі, якщо їх запроваджують лише на імпортні товари, а товари місцевих виробників оподаткуванню не підлягають. Якщо ж правила внутрішнього оподаткування однакові як для національних товарів, так і для імпортних, то таку політику можна розглядати як політику створення рівних стартових умов для конкуренції в ціні та якості. Внутрішні податки часто перевищують за вартістю суму імпортного мита, а їхня ставка може змінюватися залежно від внутрішньої кон'юнктури місцевого ринку.

Приєднуючись до СОТ, Україна зобов'язалася застосовувати внутрішні податки недискримінаційним способом на імпорт з країн-учасниць СОТ і до товарів, вироблених усередині країни. Нагадаємо, що одним зі спірних питань на переговорах із приєднання до СОТ були особливості оподаткування сільськогосподарських товаровиробників. Країни СОТ вважали, що звільнення для сільськогосподарських підприємств від сплати до бюджету податку на додану вартість щодо операцій з продажу товарів (робіт, послуг) власного виробництва (крім молока та м'яса) згідно із Законом України "Про податок на додану вартість" від 03.04.1997 року та спеціальний режим справляння ПДВ сільськогосподарськими фірмами для виплати дотацій сільськогосподарським товаровиробникам усіх форм власності і господарювання, у тому числі особистим підсобним господарствам населення, за реалізовані ними переробним компаніям молоко та м'ясо в живій вазі, суперечать статтям III. 1 та III. 2 ГАТТ 1947 року<sup>1</sup>. При імпорті сільськогосподарських товарів в Україну обов'язковою є сплата податку на додану вартість. Зазначені статті вимагають надання

---

<sup>1</sup> Стаття III. 1 "...внутрішні податки й інші внутрішні збори та закони, правила і вимоги ... не повинні застосовуватися до імпортних чи вітчизняних товарів таким чином, щоб створювати захист для вітчизняного виробництва". Стаття III. 2 "Товари, які походять з території будь-якої сторони, імпортовані на територію будь-якої іншої сторони, не повинні підпадати, прямо чи опосередковано, під внутрішні податки та інші внутрішні збори будь-якого роду, які перевищують податки та збори, що прямо чи опосередковано застосовуються до аналогічних вітчизняних товарів. Більш того, жодна сторона не повинна будь-яким іншим чином застосовувати внутрішні податки чи інші внутрішні збори до імпортованих чи вітчизняних товарів таким чином, щоб це суперечило принципам, викладеним у параграфі 1".

імпортованим товарам національного режиму щодо внутрішнього оподаткування та регулювання [10].

Пізніше цей режим закріплено в Податковому кодексі України (стаття 209) і він діяв до 2017 року. Під тиском міжнародної спільноти Україна хоча й вилучила цю статтю з Кодексу, але не відмовилася від прихованого субсидування аграріїв. Згідно з ПКУ резидент, який провадить підприємницьку діяльність у сфері сільського і лісового господарства та рибальства і відповідає критеріям, встановленим у пункті 209.6 Кодексу (далі – сільськогосподарське підприємство), може обрати спеціальний режим оподаткування ПДВ. Зокрема, перерахування до державного бюджету за операціями з сільськогосподарськими товарами/послугами (крім операцій зі зерновими і технічними культурами та операцій з продукцією тваринництва) підлягає 50 % ПДВ, за операціями зі зерновими і технічними культурами 85 %, за операціями з продукцією тваринництва 20 % [19].

Такі спеціальні механізми стягнення ПДВ можна розглядати як підтримку сільськогосподарських виробників, критерії надання якої регулює Угода про сільське господарство СОР. Згідно зі статтею 6 Угоди про сільське господарство СОР та Додатком 3 пар. 2 цієї Угоди субсидії повинні враховувати як бюджетні витрати, так і доходи, від яких уряд або його органи відмовилися на користь сільськогосподарських товаровиробників [10]. Отже, Україна досі не усунула невідповідність вітчизняного законодавства положенням угод СОР.

*Політика державних закупівель (state procurements/government purchases)* зобов'язує державні органи та суб'єктів господарювання, які перебувають у державній власності, купувати певні товари тільки у національних виробників, незважаючи на те, що ці товари можуть бути дорожчі від імпортних<sup>1</sup>. Найтипівішим поясненням такої політики є вимоги національної безпеки. Наприклад, у Законі України “Про зовнішньоекономічну діяльність” (ст. 21) зазначено: іноземні суб'єкти господарської діяльності користуються рівними правами і повинні нести рівні обов'язки з суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності України в разі проведення конкурсу на розміщення державного замовлення. Проте, у Законі України “Про Державний бюджет” майже щорічно передбачають кошти на закупівлю тих чи інших товарів тільки у національних виробників. Згідно з правилами СОР (окрема угода WTO Government

---

<sup>1</sup> Наприклад, уряд США за законом 1933 року, що отримав назву “Акт Купуй американське”, платив на 12 % більше, а для товарів оборонного характеру – на 50 % більше американським постачальникам порівняно з іноземними. У західноєвропейських країнах, де до 1990-х років засоби зв'язку перебували в руках держави, майже не було торгівлі устаткуванням зв'язку, оскільки від державних фірм вимагалось купувати таке устаткування тільки у вітчизняних виробників. Водночас у Росії чинним є закон, за яким місцеві виробники отримують держзамовлення, якщо їхня ціна не перевищує іноземну більше, ніж на 15 %.

Procurement Agreement, для уможливлення ратифікації якої Україна мала ухвалити зміни до законодавства) іноземні виробники мають мати рівний доступ з національними до державних тендерів із закупівель товарів та послуг.

Ці зміни внесено, і відповідний закон “Про внесення змін до деяких законів України у сфері державних закупівель щодо приведення їх у відповідність із міжнародними стандартами та вжиття заходів з подолання корупції” [20] підписано Президентом 15 вересня 2015 року. Прийняття цього закону дало змогу українським підприємцям отримати доступ до світового ринку держзакупівель (48 країн станом на 2016 рік, зокрема США, Канада, Японія, всі країни ЄС, Сінгапур та ін.) розміром у 1,7 трильйона дол. США. Це, насправді, дуже вагомий і реальний шлях підтримки українського бізнесу та вітчизняного експорту. Закон також передбачає реформування існуючого законодавства у сфері державних закупівель за такими напрямками. Перший – зниження корупційних ризиків шляхом загальнодоступності інформації про кінцевих бенефіціарів, публікації детальних протоколів оцінки тендерного комітету та прозорішої процедури оскарження тендерів. Другий – введення поняття самодекларації, яке передбачає, що кожен учасник тендеру декларуватиме наявність необхідної документації, а відправляє її тільки безпосередньо перед підписанням контракту. Третій – підняття порогу для державних закупівель відповідно зі 100 000 до 200 000 гривень [32].

Цікавим є досвід Південної Кореї, де до тендерів допускають лише ті компанії, які експортують відповідну продукцію у країни ОЕСР не менше 3 років (таке рішення ухвалено для боротьби зі зловживаннями та корупцією під час держзакупівель).

**Вимога про вміст місцевих компонентів** (*local content requirement*) – це законодавчо встановлена частка продукту кінцевого споживання, яка повинна бути виготовлена національними виробниками, якщо такий продукт призначений для продажу на внутрішньому ринку. Переважно, вимогу про вміст місцевих компонентів використовують країни, що розвиваються, в межах політики імпортозаміщення. Така політика передбачає створення або нарощування національної бази виробництва імпортованих товарів, щоб надалі відмовитися від їх імпорту. Уряди розвинених країн використовують цю вимогу, щоб уникнути переміщення виробництва в країни, що розвиваються (з дешевою робочою силою) і зберегти таким способом рівень зайнятості.

Наприклад, в Україні було обов’язковим використовувати місцеві компоненти під час виробництва тютюнових виробів [30], ординарних і марочних



коньяків [23] та ін. Ці положення суперечили Статті III. 5 ГАТТ<sup>1</sup>, Угоді про асоціацію з Європейським Союзом (підписана в червні 2014 року) та Угоді про зону вільної торгівлі між Україною та ЄС (почала діяти з 1 січня 2016 року) і були скасовані.

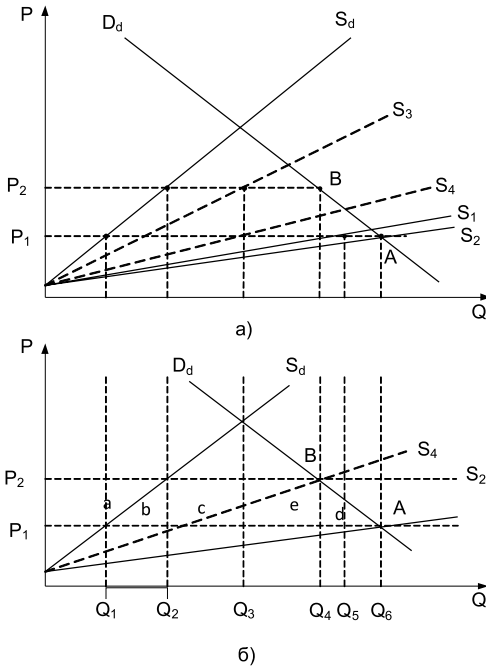


Рис. 10.5. Економічний ефект вимоги про зміст місцевих компонентів

буде продано  $Q_6$  одиниць товару за ціною  $P_1$ , зокрема  $Q_1$  товару буде продано місцевими компаніями і  $Q_5$  – іноземними.

Уряд вирішує захистити місцевих виробників і запроваджує вимогу про вміст місцевих компонентів у готовій продукції. Щоб не потрапити під обмеження, іноземні компанії переміщують власне виробництво у цю країну, що збільшує їхні витрати. Внаслідок зростання витрат продукція стає дорожчою і пряма пропозиції з-за кордону  $S_1$  переміщується на рівень  $S_3$ . Це своєю чергою призведе до переміщення прямої сукуп-

розглянемо економічні наслідки запровадження вимоги про вміст місцевих компонентів (див. рис. 10.5, а). Припустимо, що пропозицію товару в країні відображає пряма  $S_d$ , а попит –  $D_d$ . Пропозицію товару з-за кордону за вільної торгівлі відображає пряма  $S_1$  за ціною  $P_1$ . Оскільки вартість виробництва всередині країни вища, ніж за кордоном, то ціна, за якою в ній пропонують товар, завжди вища від ціни його пропозиції з-за кордону. Якщо підсумувати кількість товару, пропоновану місцевими виробниками, з кількістю, пропонованою з-за кордону, за кожного рівня ціни, то побудуємо пряму сукупної пропозиції (місцевими та іноземними виробниками) товару на ринку країни  $S_2$ . Внутрішній попит перетинається зі сукупною пропозицією в точці рівноваги  $A$ , у якій

<sup>1</sup> Жодна зі сторін не повинна встановлювати чи зберігати будь-яке внутрішнє кількісне регулювання стосовно змішування, перероблення або використання товарів у визначених кількостях або пропорціях, яке вимагає, безпосередньо або опосередковано, щоби будь-яка визначена кількість або частка будь-якого товару, який є предметом регулювання, була вітчизняного походження.

ної пропозиції  $S_2$  на рівень  $S_4$  і збалансує ринок у точці  $B$ , у якій ціна товару зростає до  $P_2$ , а обсяг продажу зменшиться до  $Q_4$ . З цієї кількості  $Q_2$  одиниць товару виробляють національні компанії і  $Q_4 - Q_2$  – іноземні, які розташовані в цій країні.

Унаслідок того, що відповідно до вимоги про закупівлю дорожчих, ніж іноземні, місцевих компонентів збільшилися витрати виробництва, ціна на товар зросла на  $P_1 P_2$ , а втрата надлишку споживача становить для країни сегменти  $a+b+c+d+e$  (рис. 10.5, б). Як і у разі тарифу, сегмент  $a$  – ефект перерозподілу (дохід, який отримують місцеві виробники),  $b$  – ефект захисту (втрати у зв'язку з нижчою ефективністю місцевого виробництва порівняно з закордонним),  $d$  – ефект споживання (зменшення обсягу споживання через зростання цін). Сегмент  $c+e$  є ефектом доходів (додатковий виторг іноземних виробників через зростання цін), у якому підсегмент  $c$  – прибуток іноземних виробників, які розташувалися на території цієї країни, а підсегмент  $e$  – додаткові витрати виробництва. Сукупні економічні втрати країни становлять  $b+e+d$ .

Обмежувальна дія цього заходу на імпорт очевидна, так само як і економічні витрати, які перекладають на споживачів. Допмагаючи зберегти робочі місця, вимога про вміст місцевих компонентів приводить до зниження ефективності економіки загалом.

### ● 10.2.3. Фінансові методи

Окрім захисту внутрішнього ринку від імпорту з-за кордону, за допомогою кількісних і прихованих нетарифних методів торгово-економічної політики у практиці міжнародної торгівлі активно використовують методи стимулювання експорту, значна частина яких ґрунтується на прямому або непрямому гарантуванні та субсидуванні урядом національних експортерів. Набуваючи різних форм і реалізуючись через дуже складні схеми, фінансування спрямовано на зниження вартості експортних товарів і підвищення таким способом їхньої конкурентоспроможності на світовому ринку. Фінансування експорту може відбуватися з урядових джерел з державного бюджету і з коштів різних близьких до уряду установ (банків, фондів тощо), а також приватного сектора – самих експортерів та обслуговуючих їх банків.

Фінансування експорту як метод торгово-економічної політики треба відрізнити від поточного рутинного фінансування і кредитування експортно-імпортних операцій, що є простим наданням банками оборотного капіталу для проведення конкретних комерційних операцій. Цей метод торгово-економічної політики передбачає дискримінацію іноземних компаній на користь національних виробників і експортерів.

Найпоширенішими фінансовими методами торгово-економічної політики є: 1) субсидії, 2) кредитування та 3) демпінг.

**Субсидія** (*subsidy*) – грошова виплата, спрямована на підтримку національних виробників і непрямую дискримінацію імпорту.

Субсидії за характером виплат поділяють на:

- прями – безпосередні виплати експортеру після проведення ним експортної операції на величину різниці його витрат і отриманого доходу. Прямі субсидії є дотаціями виробнику та заборонені правилами СОТ, а їхнє використання дуже очевидне для торгових партнерів, які можуть вжити у відповідь компенсаційні заходи;
- непрямі – це приховане дотування експортерів через надання пільг під час сплати податків, пільгові умови страхування, позики за ставкою нижче ринкової, повернення імпортних мит тощо.

Субсидії також поділяють за напрямом дії на:

- внутрішні – передбачають бюджетне фінансування виробництва всередині країни товарів, які конкурують з імпортними;
- експортні – передбачають бюджетні виплати національним експортерам, що дає змогу продавати товар іноземним покупцям за ціною нижчою, ніж на внутрішньому ринку, і таким способом стимулювати експорт.

Залежно від об'єкта субсидування вітчизняне законодавство виділяє:

- субсидування витрат виробництва – це відшкодування урядом частини витрат фірми на придбання сировини, матеріалів, напівфабрикатів тощо;
- субсидування товару – це субсидії, які надають виробникові залежно від обсягів виробництва чи експорту товару;
- субсидування споживання – це допомога виробникові, який використовує для виготовлення продукції місцеву сировину або продукцію національних товаровиробників, використання якої передбачає утворення екологічно шкідливих відходів (субсидують їхню утилізацію);
- субсидування окремих регіонів – це допомога держави найбільш відсталим в економічному та соціальному контексті регіонам.

Розглянемо економічні наслідки запровадження *внутрішньої субсидії* для малої країни. Припустимо, що внутрішню пропозицію товару відображає пряма  $S_d$ , а попит –  $D_d$  (див. рис. 10.6). Пропозиція цього товару з-за кордону необмежена і зображена прямою  $Sw$  за ціною  $P_w$ . За таких умов внутрішнє виробництво товару становитиме  $Q_1$ , споживання –  $Q_3$ , імпорт –  $Q_3Q_1$ . Щоб підтримати місцевих виробників товарів, які конкурують з імпортом, уряд вирішує надати їм внутрішню субси-

дію. Ціна на товар зменшується на розмір субсидії і пряма його пропозиції місцевими виробниками переміщується на рівень  $S_s$ . Внутрішнє виробництво зростає до  $Q_2$ , а імпорт зменшується до  $Q_3 - Q_2$ . За обсягу внутрішнього виробництва  $Q_2$  виробник одержує за товар ціну  $P_s$ , яка складається з ціни, оплаченої споживачем  $P_w$ , і субсидії, отриманої від уряду ( $P_w - P_s$ ). Витрати уряду на виплату субсидії становлять добуток величини субсидії на обсяг виробництва, якого досягають за отримання субсидії, тобто  $(P_s - P_w) \times Q_2$ .

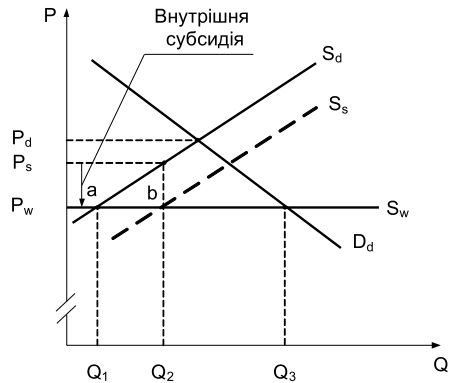


Рис. 10.6. Економічний ефект внутрішніх субсидій

Унаслідок надання субсидії виникають два економічні ефекти. Частина субсидії потрапляє в розпорядження ефективніших національних виробників цього товару у формі надлишку виробника – сегмент **a**. Ефект захисту **b**, що є прямими втратами для економіки, виникає внаслідок того, що у результаті отримання субсидії неефективні місцеві виробники отримують, проте, можливість продавати свій товар. Субсидія виробникам, як бачимо, теж забезпечує обмеження імпорту, як і мито та квота, однак за рахунок менших втрат для національної економіки. Правда, ці втрати виникають не тільки у результаті негативного ефекту захисту, а й через те, що субсидії фінансують за рахунок бюджету, тобто за рахунок податків.

Прикладом внутрішньої субсидії може слугувати “зелений тариф” на електроенергію у США, Німеччині, Україні та інших країнах. Загалом враховуючи різні форми, яких набувають внутрішні та експортні субсидії, точно визначити їх обсяг доволі важко. Вітчизняні та іноземні експерти, вважають, що в Україні є надмірне субсидування економіки. Субсидії підприємствам України, щодо яких в бюджеті міститься розгорнута інформація, становили у 1997 році 7,4 % ВВП. За оцінками фахівців, субсидії, які не визнані у бюджеті, склали 1,5 % ВВП. У країнах, які найуспішніше просуваються на шляху ринкових реформ, цей показник у 2–3 рази менший. Водночас зазначимо, що в Україні і сьогодні широко використовують непряме субсидування: податкові пільги, реструктуризація податкової заборгованості тощо. Загальний обсяг прямих і непрямих субсидій, за різними оцінками, становить 10–20 % ВВП. Потрібно докласти ще багато зусиль, щоб знизити рівень субсидування економіки, для того щоб відносні ціни прямували до світових і поліпшилася структура економіки.

Специфічним випадком внутрішньої субсидії є *субсидування імпорту*, яке було характерне для України та кількох інших країн з перехідною економікою на початку 1990-х років. Необхідність субсидування імпорту зумовлена передусім відміною директивно-контрольованого обмінного курсу національної валюти і переходом до керованого плавання. У результаті завищені валютні курси різко девальвували, зробивши імпорт багатьох товарів, які необхідні для підтримки економічного розвитку країни, неможливим, оскільки ті стали дуже дорогими для місцевих покупців. Тому уряди цих держав змушені були фінансувати частину імпорту за рахунок державного бюджету, надаючи субсидії імпортерам. В Україні у ті роки субсидували імпорт палива і вугілля для продажу населенню. До речі, політика субсидування імпортного газу для населення у нас використовується й досі (що супроводжується зловживаннями та корупцією), щоправда з 2015 року уряд веде цілеспрямовану політику спрямовану на відмову від цієї практики.

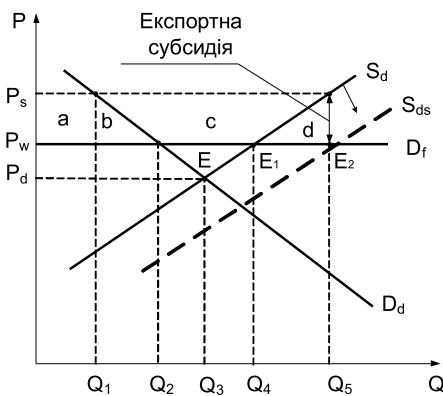


Рис. 10.7. Економічні наслідки запровадження малою країною експортної субсидії

*Експортні субсидії* надають національним виробникам з метою експансії на зовнішні ринки. Економічна модель запровадження такої субсидії в країні-експортері (мала країна) зображена на рис. 10.7 та свідчить, що завдяки субсидії пряма пропозиції національних виробників переміститься з  $S_d$  у положення  $S_{ds}$ , відтак за світової ціни  $P_w$  обсяг експорту зросте з  $Q_2$  до  $Q_4$ . Сума площ секторів  $b+c+d$  становить обсяг видатків з державного бюджету на експортну субсидію.

Надання субсидії призводить до коригування розподілу вигод між національними споживачами і виробниками. Втрати надлишку споживачів  $a+b$  пов'язані з підвищенням ціни експортної продукції, частину якої продають на внутрішньому ринку і на яку експортна субсидія не поширюється. Вигода національних виробників зростає на величину площ секторів  $a+b+c$ . Однак це не суспільна вигода, і вона не призводить до підвищення економічного добробуту країни, оскільки субсидії є наслідком вилучення і перерозподілу державою доходів національних платників податків на користь експортерів. Вітчизняні споживачі повинні сплачувати вищі

ціни (порівняно з іноземцями) за товари, які вони допомагають субсидувати. Субсидування спричиняє й незворотні втрати суспільства, які відповідають сумі площ трикутників *b* (чисті втрати надлишку споживачів від зменшення обсягів покупок) і *d* (чисті втрати надлишку виробників, пов'язані з реальним підвищенням національних витрат виробництва). Отже, загалом експортні субсидії негативно впливають на економічний добробут країни.

Економічні наслідки запровадження експортної субсидії іноземним урядом (мала країна) для країни-імпортера зображено на рис. 10.8.

Припустимо, що пропозицію товару з-за кордону відображає пряма  $S_f$ , а вітчизняний попит – пряма  $D_d$  (рис. 10.8). За цих умов ринкової рівноваги досягають у точці  $E$  – покупці в країні-імпортері куплять  $Q_1$  товару за ціною  $P_f$ . Щоб підтримати експортерів, іноземний уряд вирішує надати їм експортну субсидію. У результаті зниження експортної ціни пропозиція товару з-за кордону збільшується і крива пропозиції переміщується на рівень  $S_{fs}$ , а ринкова рівновага – у точку  $F_1$ . Унаслідок запровадження субсидії ціна експорту знижується до рівня  $P_{fs}$ , тобто умови торгівлі держави-експортера погіршилися. Однак через зниження експортної ціни збільшується кількість одиниць товару, який вдається експортувати, до  $Q_2$ . Оскільки через зростання експорту менше товару надходить на внутрішній ринок, внутрішня ціна на нього в країні-експортері збільшується до  $P_i$ . Виграш або програш держави-експортера безпосередньо залежить від того, чи вдасться за рахунок збільшення обсягу продажу (*e* – ефект експортних надходжень) компенсувати втрати *a+b*, які виникли через погіршення умов торгівлі, тобто зниження експортної ціни (ефект умов торгівлі). Якщо зарубіжний попит на експортні товари буде відносно еластичним, то експортні надходження країни збільшаться. Водночас виникають витрати пов'язані з фінансуванням самої субсидії, які повинен нести бюджет, а отже, й платники податків, у розмірі кількості товару, експортованого після введення субсидії, помноженого на розмір субсидії *a+b+d+f+h+g*.

Водночас експортна субсидія, яку запроваджує велика країна, має обернений вплив: погіршує її умови торгівлі, збільшуючи ціну її

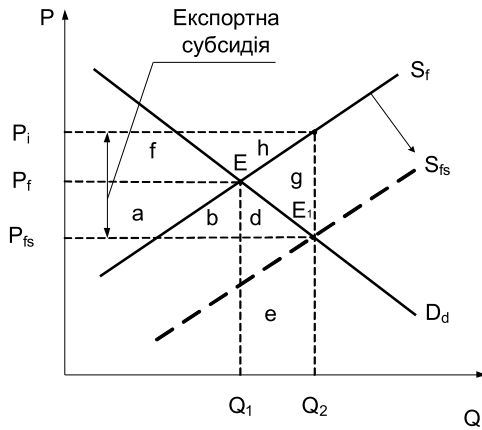


Рис. 10.8. Економічний ефект експортної субсидії, запровадженої іноземним урядом для країни-імпортера

експорту, але збільшуючи водночас відносну пропозицію на експорт і зменшуючи внутрішній попит на експортні товари. Зважаючи на те, що експортна субсидія є додатковим податковим тягарем для платників податків, її запровадження вимагає законодавчого схвалення. Аргументи, які висловлюють, зазвичай, для виправдання експортних субсидій, зводяться до того, що вони підтримують зайнятість в експортних галузях, поліпшують через зростання експорту торговельний баланс.

Експортні субсидії, які застосовують в більшості розвинених країн-учасниць СОТ, зумовлюють суттєві викривлення на світових ринках сільськогосподарської продукції. Вступаючи у СОТ, Україна зобов'язалася дотримуватись узгодженої верхньої межі субсидій, які певною мірою спотворюють (викривляють) торгівлю або виробництво (програми “жовтої скриньки” за класифікацією СОТ) та обсягів їх щорічного поступового зменшення на визначений відсоток упродовж певного періоду, а також не застосовувати в майбутньому експортних субсидій на сільськогосподарські товари.

Тож, Україна не зможе застосовувати ті види експортних субсидій, які визначено статтею 9 § 1 (a–f) Угоди про сільське господарство СОТ, а саме:

- прями субсидії (у тому числі в натуральній формі), які залежать від показників експорту, суб'єкта господарювання, виробникам певного сільськогосподарського товару, об'єднанню таких виробників, галузі виробництва;
- продаж на експорт державою або уповноваженим на це органом власних запасів сільськогосподарської продукції за ціною, нижчою ніж та, що встановлюється на аналогічний товар у разі продажу його на внутрішньому ринку;
- виплати у разі експорту певної сільськогосподарської продукції, які фінансують за підтримки держави, незалежно від того, чи їх роблять з державного бюджету чи ні, у тому числі виплати, які фінансують з надходжень від податків та зборів із сільськогосподарської продукції, з якої виробляють експортний товар;
- субсидії на зменшення витрат, пов'язаних з експортуванням сільськогосподарської продукції (крім широкодоступних послуг зі сприяння експорту та консультаційних послуг), у тому числі витрат на підвищення якості продукції, переробку, завантаження, розвантаження, міжнародні перевезення та фрахт;
- пільгові (за ставками, базою обчислення, механізмом стягнення тощо) порівняно з перевезеннями на внутрішньому ринку транспортні або фрахтові тарифи для експортного постачання;
- субсидії на сільськогосподарську продукцію, які залежать від її внесення до переліку товарів, що виробляють на експорт [10].

Проте коли уряд країни-експортера все-таки надає експортні субсидії, то країні-імпортеру дозволено запроваджувати компенсаційне мито,

яке нейтралізує експортні субсидії. Згідно з оцінками, експортні субсидії загалом не перевищують 1 % вартості експорту обробної промисловості, тому їхній вплив на світову торгівлю не дуже значний. Однак для окремих товарів і компаній, які займають монопольне становище на ринку, вони можуть досягати значних розмірів.

Очевидно, що з економічного погляду експортні субсидії не мають сенсу. Їх запровадження ґрунтується лише на політичних розрахунках урядів. Водночас, імпортер, виявивши факт субсидування країною-експортером, має право ввести компенсаційні мита. Тому часто експортні субсидії маскують під кредити іноземним державам, які зобов'язують купувати з отриманих коштів товари тільки у постачальників з країни, яка їх надала.

У практиці міжнародної торгівлі пряме експортне субсидування трактують як недобросовісну конкуренцію, з огляду на що правилами СОТ застосування експортних субсидій заборонене. Внаслідок цього чимало країн вдаються до прихованого субсидування експорту, різновидами якого є експортне кредитування та демпінг.

**Експортне кредитування** (*export credit*) – передбачає фінансове стимулювання державою розвитку експорту національними фірмами.

Експортне кредитування може відбуватися у таких формах:

- державних кредитів національним експортерам, які видають державні банки під нижчу від ринкової відсоткову ставку;
- часткової компенсації відсоткової ставки з державного бюджету за кредитами для проведення експортних операцій вітчизняними виробниками;
- державних кредитів іноземним імпортерам за обов'язкової закупівлі ними товарів тільки у фірм країни, яка надала такий кредит (так званий “зв'язаний кредит”);
- часткової компенсації відсоткової ставки іноземним імпортерам з державного бюджету за кредитами, які надають іноземним покупцям під зобов'язання закупівлі ними вітчизняних товарів;
- страхування експортних кредитів від комерційних (неспроможність імпортера оплатити товар) та некомерційних ризиків (несподівані дії уряду, які не дають змоги імпортеру виконати зобов'язання перед експортером).

Експортні кредити бувають:

- короткотерміновими – на період до року, використовують для кредитування експорту споживчих товарів і сировини;
- середньотерміновими – на період від 1 до 5 років, використовують для кредитування експорту машин та устаткування;



- довготерміновими – на період більше 5 років, використовують під час кредитування експорту інвестиційних товарів для великих проектів.

Організаційна форма надання експортних кредитів, так само як і взаємовідносини між агентствами з експортного кредитування і державами, дуже складна. Таке агентство може бути департаментом усередині урядового міністерства, самостійною організацією на правах міністерства і навіть приватною фірмою, що працює під контролем уряду. Необхідно також зазначити, що нерідко національні агентства з експортного кредитування вступають у договірні відносини одне з одним для фінансування експорту з більше ніж однієї країни, координації політики та обміну інформацією про позичальників. Найбільшими об'єднаннями агентств з експортного кредитування є:

- *Експортна кредитна група (Export Credit Group)* – група представників урядів та агентств з експортного кредитування в межах ОЕСР [46], яка регулює надання середньотермінових експортних кредитів на 2 і більше років (Додаток 11). Серед умов, які учасники групи зобов'язані дотримуватися, виділимо такі: оплата готівкою щонайменше 15 % вартості експортного контракту; виплата за кредитами повинна відбуватися через регулярні проміжки часу упродовж 5 років відносно багатими країнами і упродовж 10 років усіма іншими; мінімальні ставки процента за кредитами повинні бути пов'язані з ринковими ставками, мінімальна частка пільгового компоненту<sup>1</sup> в кредиті – 35 % для найменш розвинених країн;
- *Міжнародний союз страхування кредитів та інвестицій (Bern Union)* – дорадчий орган агентств з експортного кредитування, який слугує місцем обміну інформацією у сфері короткотермінового експортного кредитування.

Цікавим фактом є те, що найбільшим одержувачем експортних кредитів у світі 1993 року стали країни колишнього СРСР – близько 48 % від загального обсягу кредитування, на другому місці Китай (32 %). Сьогодні майже всі двосторонні міжурядові кредити, які одержує Україна від іноземних держав, мають зв'язаний характер, тобто передбачають купівлю певних товарів у країні, яка їх надала, і тому можуть розглядатися як форма торгово-економічної політики стимулювання експорту. Щоправда, на цьому тлі виділяється угода з Експортно-імпортним банком Китаю, за якою Україна буде погашати кредит

---

<sup>1</sup> Пільговість кредиту вимірюють за допомогою Грант-елементу (Grant-element) – показника, що використовують для узагальненої оцінки ступеня пільговості позик шляхом зіставлення умов кредитування: період погашення, пільговий період, вартість залучення; визначає (у % до номіналу) втрати кредитора, які пов'язані з наданням кредитів за процентною ставкою, нижчою, ніж ринкова (додатки 12 і 13).

на суму 3 млрд дол. США постачанням кукурудзи та інших сільгосптоварів (Китай потребує продовольства у зв'язку зі швидким зростанням населення), а сам кредит уряд скерував аграріям як обігові кошти та на зрошення земель на півдні країни [9; 1].

В Україні перші спроби запровадження системи стимулювання експорту шляхом кредитування мали місце ще 1992 року, коли створено Державний УкрЕксІмБанк. У 1997 році банк розгорнув проект кредитування експорту спільно з МБРР, від якого отримав кредитний ліміт, гарантований урядом України, на суму 60 млн дол. США і 15 млн DM з зобов'язанням виплатити до 15 жовтня 2015 року [7]. У вересні 2006 року УкрЕксІмБанк та Світовий банк (МБРР) підписали Гарантійну Угоду та Угоду про позику у розмірі 154,5 млн дол. США для реалізації Другого проекту розвитку експорту (ПРЕ-2). Позику надано під гарантії України за стандартною процентною ставкою Банку, встановленою для моновалютних позик у доларах США на основі ставки LIBOR. Термін погашення позики – 20 років з 5-річним пільговим періодом. Фірми-позичальники ПРЕ-2 повинні дотримуватися вимог Світового Банку щодо охорони довкілля та процедур закупівель. У межах реалізації ПРЕ-2 УкрЕксІмБанк підписав субсидіарні кредитні угоди з кількома банками-учасниками. Загалом з 1992 року, коли Україна приєдналася до Світового Банку, їй виділено близько 5 млрд дол. США для фінансування 36 проектів і програм [7].

Водночас цілісну урядову концепцію стимулювання експорту розроблено МЕРТ 2017 року у вигляді документа “Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021” [5], яка, серед іншого, визначила пріоритетні для розвитку експорту сектори економіки. Експортна стратегія України визначає вектор розвитку та реалізації торговельного потенціалу, зростання експорту і сприяє формуванню сильної та ефективної економіки. Першим етапом Експортної стратегії України є Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі України, розрахована на наступні 5 років. Головне завдання – підвищити конкурентоспроможність українського експорту шляхом усунення перешкод та визначення конкретних можливостей за допомогою чітких кроків, описаних у Плані дій. Для реалізації Плану дій визначено 56 завдань, задіяно близько 40 державних і недержавних інституцій та окреслено три основні цілі стратегії:

- створення сприятливих умов, які стимулюють торгівлю та інновації для диверсифікації експорту;
- розвиток послуг із підтримки бізнесу і торгівлі, здатних підвищити конкурентоспроможність фірм, зокрема малих та середніх компаній;

- зміцнення навиків і компетенцій компаній, зокрема малого та середнього бізнесу, необхідних для участі в міжнародній торгівлі.

Окрім цього, в МЕРТ відбулася дискусія стосовно організації національних стендів України на провідних світових виставках, у якій взяли участь експортери з різних галузей, котрі мають великий досвід участі в міжнародних виставках, а також організатори низки українських експозицій за кордоном. Одним із результатів цієї зустрічі стала домовленість, що ключові виставки<sup>1</sup>, де необхідно сконцентрувати урядову підтримку експортерів у контексті організації національних стендів, будуть визначені, ґрунтуючись саме на позиції бізнесу та з урахуванням побажань відповідних галузевих асоціацій.

Експортні кредити іноді розглядають як різновид зовнішньої допомоги іншим державам. Розміри субсидування через пільгове кредитування розраховують як різницю між відсотковою ставкою за пільговим кредитом і поточною ринковою відсотковою ставкою. У банківській практиці відсоткові ставки за експортними кредитами, зазвичай, суттєво нижчі ставок за іншими видами кредитів і нерідко є предметом узгодження між країнами в межах картельних угод. Окрім того, існують численні способи стимулювання експорту через експортні кредити, що не піддаються кількісній оцінці, такі як перенесення термінів перших платежів за кредитами на пізніший період, оплата кредитів у валюті покупця або у товарній формі, державне пільгове страхування експортних кредитів тощо.

Наприклад, у країнах ОЕСР страхування експортного кредитування забезпечує в середньому до 3 % обсягу щорічного експорту, з яких державна підтримка становить приблизно 30 % [37]. Така підтримка дає змогу експортерам цих країн забезпечувати постачання товарів і послуг на нові ринки, що характеризуються високим рівнем політичних ризиків, зокрема, й до України.

Україна досі тільки залучала експортні кредити інших країн, надаючи державні гарантії за зобов'язаннями юридичних осіб – резидентів, що стимулювало іноземних імпортерів. Хоча спроби законодавчого врегулювання стимулювання вітчизняного експорту зроблено ще в 2000-х роках (проект Закону України “Про державну підтримку страхування та кредитування експорту”, проект Закону України “Про державну фінансову підтримку експортної діяльності”, розпорядження КМУ “Про схвалення Концепції створення системи державної підтримки експорту України”), відповідний закон прийнято лише наприкінці 2016 року (Закон України “Про забезпечення масштабної експансії експорту то-

---

<sup>1</sup> Перелік запропонованих вітчизняним бізнесом найбільших виставок за кордоном розташовано за посиланням : <https://www.dropbox.com/s/aj6alz84ukyuu4z/FAIRS.pdf?dl=0>.

варів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту”) [24].

Згідно з цим Законом буде створено Експортно-кредитне агентство, яке на добровільних засадах страхуватиме, надаватиме гарантії за договорами, що забезпечують розвиток експорту. Засновником установи буде Кабінет Міністрів з пакетом акцій 50 % +1 акція. Статутний капітал на момент створення перебуватиме на рівні не менше 100 млн грн. Органами управління будуть правління і наглядова рада. Наглядова рада складатиметься з 11 осіб (обирають на 5 років) з представників Міністерства економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ), депутатів Верховної Ради, міжнародних фінансових організацій, а правління призначатиме Кабінет міністрів України. Також вона має виступати урядовим агентом щодо здешевлення вартості експортних кредитів залежно від різниці кредитних ставок у країні експортера та країні покупця. У законі також конкретизовано термінологію з державної підтримки експорту (експортний кредит, комерційний ризик, некомерційний ризик, страхування зовнішньоекономічних контрактів) [4].

Субсидування експорту з метою його збільшення, в умовах заострення конкурентної боротьби, може набувати й форм, які спрямовані на витіснення конкурентів з ринку. Однією з таких форм є *демпінг*.

*Демпінг (dumping)* – встановлення експортером на певний товар на будь-якому закордонному ринку нижчих цін, ніж на іншому (найчастіше вітчизняному) ринку, тобто це просування товару на зовнішній ринок за рахунок зменшення експортних цін нижче нормального (ринкового) рівня цін, існуючого в країні-експортері. Водночас Закон України “Про зовнішньоекономічну діяльність” [28] визначає демпінг як ввезення на митну територію країни імпорту товару за ціною, нижчою від порівняної ціни на подібний товар у країні експорту, яке заподіює шкоду національному товаровиробнику подібного товару. Механізм захисту національного товаровиробника від демпінгового імпорту з інших країн визначає Закон України “Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту” [27], який регулює засади і порядок проведення антидемпінгових розслідувань і застосування антидемпінгових заходів.

Демпінг може відбуватися як завдяки ресурсам окремих фірм, які прагнуть заволодіти монополією становити на зовнішньому ринку для збуту власної продукції, так і з державних субсидій експортерам й може набувати таких *форм*:

- тимчасовий демпінг (*sporadic dumping*) – це епізодичний продаж зайвих запасів товарів на зовнішній ринок за заниженими цінами;

- навмисний (хижацький) демпінг (predatory dumping) – тимчасове навмисне зниження експортних цін (нижче внутрішнього ринку або навіть нижче витрат виробництва) з метою витіснення конкурентів з ринку і подальшим підвищенням цін залежно від досягнутого рівня ринкової влади;
- постійний демпінг (persistent dumping) – постійний експорт товарів за ціною, нижчою від ринкової, що є можливим за низки умов<sup>1</sup>;
- зворотний демпінг (reverse dumping) – завищення цін на експорт порівняно з ціною продажу на внутрішньому ринку. Зустрічається дуже рідко, зазвичай, у результаті непередбачених різких коливань валютних курсів. Приклад, Швейцарія 2008–2010 років під час світової кризи і різкого зростання курсу швейцарського франка;
- взаємний демпінг (reciprocal dumping) – зустрічна торгівля двох країн одним і тим же товаром за заниженими цінами. Зустрічається також рідко за умов високої монополізації внутрішнього ринку певного товару в кожній із країн.

Розглянемо *модель* міжнародної цінової дискримінації на основі *постійного демпінгу*. Припустимо, що в країні-експортері *I* ринок певного товару відносно менш еластичний за ціною, тоді як у країні-імпортері *II* його еластичність вища (див. рис. 10.9, *a* та *б*). Нехай прями  $D_I$  та  $D_{II}$  відображають попит на товар у країнах *I* та *II* відповідно, а граничний рівень прибутку (доходів) – зміна прибутку фірми в результаті продажу однієї додаткової одиниці товару – відображають прями  $MR_I$  та  $MR_{II}$ . На спільному ринку країн *I* та *II* рис. (див. рис. 10.9, *в*) сукупний граничний рівень прибутків становить суму граничного рівня доходів на кожному з ринків або  $MR_I + MR_{II}$ . Граничні витрати виробника – величина приросту сукупних витрат фірми у результаті виробництва однієї додаткової одиниці товару – зобразимо прямою  $MC$ . Як відомо з мікроекономіки, оптимальний обсяг виробництва, необхідний для максимізації прибутку, можна визначити за допомогою кількох методів,

<sup>1</sup> Необхідними умовами для постійного демпінгу є: 1) відмінності в еластичності попиту на товар у різних країнах – попит усередині країни повинен бути менш еластичним за ціною, ніж попит за кордоном; 2) наявність недосконалої конкуренції, яка дає змогу виробнику встановлювати і диктувати ціни; 3) сегментованість ринку, тобто спроможність виробника відмежувати внутрішній ринок, на якому продає товар за високими цінами, від зовнішнього ринку, де він це робить за нижчими цінами. Будь-який перепродаж нейтралізуватиме ефект диференційного ціноутворення і призводитиме до формування спільної однакової ціни для двох ринків. Зазвичай, сегментації сприяють високі транспортні витрати, умови міжнародних договорів та контрактів, і встановлені державою торговельні бар'єри, що захищають монополіста на внутрішньому ринку.

скористаємося методом рівності граничних доходів граничним витратам ( $MR = MC$ ), і він становитиме  $Q_I + Q_{II}$ .

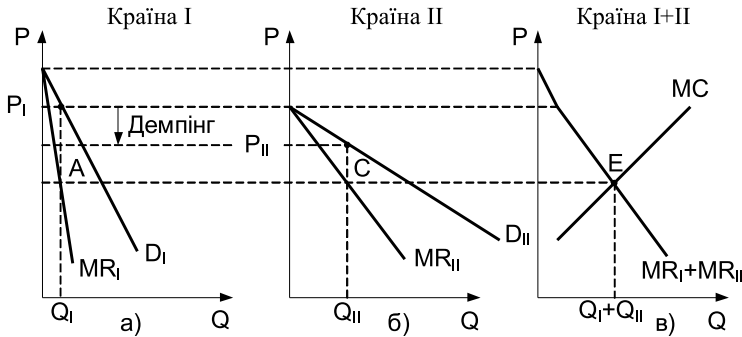


Рис. 10.9. Дискримінація в цінах через демпінг

Якщо у фірми є вибір, де продавати товар – на внутрішньому ринку або за кордоном, то з метою максимізації прибутку граничний рівень доходів має дорівнювати граничним витратам на кожному з ринків. Якщо відомо оптимальний обсяг виробництва для фірми на спільному (сукупному) ринку, то можна визначити оптимальний обсяг продажу на кожному з ринків. Для ринку і країни *I*, і країни *II* діє те ж правило, що і для спільного їхнього ринку, – граничний рівень доходів має дорівнювати граничному рівню витрат. Тому, побудувавши пряму від оптимального рівня граничних витрат у точці *E* на графіку сукупного ринку, можна знайти точки *A* та *C*, які показують граничний рівень доходів  $MR_I$  та  $MR_{II}$  у кожній із країн за оптимального рівня граничних витрат. Точки *A* та *C* визначають, що для максимізації прибутку виробнику вигідно продати  $Q_I$  товару за вищою ціною  $P_I$  на внутрішньому менш еластичному ринку і  $Q_{II}$  товару за нижчою ціною  $P_{II}$  на зовнішньому, для нього еластичнішому ринку країни *II*. У результаті виникає цінова дискримінація місцевих споживачів, які змушені купувати товар за вищими цінами, і дискримінація закордонних виробників, які зазнають нечесної конкуренції з боку імпортних товарів. Виробник, який провадить таку цінову дискримінацію, може бути звинувачений у демпінгу.

Демпінг заборонений СОТ і національними антидемпінговими законами багатьох країн, які дають змогу застосовувати антидемпінгові мита у разі виявлення факту демпінгу. Зрозуміло, що найскладніше – це визначення справедливого рівня ціни на той або інший товар. Для цього проводять спеціальне розслідування і порівнюють ціну товару,

який є предметом антидемпінгового розслідування, з цінами на цей або аналогічний товар, які були упродовж певного попереднього періоду в країні, де відбувається демпінг, або на ринках третіх країн. Однозначним свідченням демпінгу є продаж товарів за цінами, нижчими витрат виробництва. За наслідками розслідування, якщо факт демпінгу доведено, країни мають право вводити односторонні торгові обмеження у вигляді антидемпінгових мит.

*Антидемпінгове мито (anti-dumping duty)* – це тимчасовий збір у розмірі різниці між цінами продажу товару на внутрішньому і зовнішньому ринках, який запроваджує країна-імпортер з метою нейтралізації негативних наслідків нечесної цінової конкуренції на основі демпінгу.

Розмір антидемпінгового мита визначають одним із таких способів:

- Як різницю ціни, за якою товар реально продають на ринку країни-експортера і на ринку імпортера. Якщо товар виробляють тільки на експорт і не продають на ринку країни-експортера, то ціну на нього на внутрішньому ринку країни-імпортера порівнюють з його ціною на внутрішньому ринку будь-якої третьої країни. Правило третьої країни використовують також до країн, що не мають статусу “ринкової економіки”, оскільки вважають, що їх внутрішні ціни не відображають реальних витрат виробництва;
- Як різницю ціни, за якою товар мали б продавати на ринку країни-експортера, і ціни, за якою його реально продають на ринку країни-імпортера. Потенційну ціну продажу товару на ринку експортера встановлюють підсумовуючи витрати виробництва, а для країни-імпортера враховують ще загальні витрати (вартість упакування, транспортування, страхування тощо), мита та внутрішні податки.

Звинувачення один одного в демпінгу є традиційним прийомом торгово-економічної політики розвинених країн, і погрози ввести антидемпінгові мита однією з країн призводять до того, що інша країна вирішує “добровільно” обмежити експорт [37, с. 256]. У практиці країн з економікою, що розвивається, такі випадки пов’язані переважно зі значними відмінностями у системі ціноутворення і поступовістю процесу переходу на вільне ціноутворення на внутрішньому ринку.

Наприклад, Україну неодноразово на початку 1990-х років звинувачували в демпінгу металургійної продукції на світовий ринок, що пов’язано навіть не стільки з державним субсидуванням цієї промисловості, яке також мало місце, скільки зі значним розривом у рівні внутрішніх і світових цін, який залишився від централізованої планованої економічної системи. ЄС, США та РФ кілька разів запроваджували антидемпінгові мита щодо українських товарів.

Загалом починаючи з 1992 року, проти української продукції порушено та проведено більше 90 антидемпінгових, спеціальних та антисубсидійних розслідувань. За цей час орієнтовна вартість ринків, що були закриті для українських товарів у зв’язку із застосуванням антидемпінгових, спеціальних,

компенсаційних заходів, у вартісному виразі становить майже 2 млрд дол. США. Більша частина цієї продукції припадає на гірничо-металургійний комплекс України, що є соціально утворюючим у південно-східних регіонах країни і однією з основних складових у структурі експорту держави. Потрібно зазначити, що до 2006 року ініціатори антидемпінгових розслідувань розглядали Україну як країну з неринковою економікою. Тому санкції впроваджували не проти окремих виробників, а проти цілих галузей. При цьому не брали до уваги фактичні витрати виробництва вітчизняної продукції, а використовували правило третьої країни (зазвичай, це були Венесуела, Колумбія та Туреччина) [17].

Отже, сьогодні надзвичайно актуальним є питання перегляду вітчизняної зовнішньоторговельної політики та запровадження загальноприйнятих й офіційно визнаних СОТ інструментів, які використовують інші країни для захисту внутрішнього ринку та підтримки експорту. Передусім, треба усвідомити, що застосування найефективніших заходів у вигляді нетарифного регулювання (ліцензування, квотування), надання податкових пільг, встановлення митних бар'єрів нині вкрай обмежено.

Очевидно, що для підвищення вигід від інтеграції України у міжнародну торгівлю уряду необхідно реформувати систему захисту внутрішнього ринку, поліпшити ефективність використання економічного потенціалу країни та посилити конкурентоспроможність вітчизняного товаровиробника і споживача. Адже відсутність цілісної стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки не лише зумовлює гальмування її розвитку, а й призводить до значних ускладнень у міждержавних торговельних стосунках України з іншими державами.

Події, які відбуваються сьогодні в Україні, та глибина фінансово-економічної кризи поряд з іншим зумовлені недооцінкою державою важливості створення ефективної системи державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності задля реалізації стратегії сталого економічного розвитку.

Зовнішня торгівля може стати засобом розвитку спеціалізації країни, зростання продуктивності використання ресурсів, збільшення обсягів виробництва, і як результат – підвищення рівня добробуту громадян та держави. Як відомо з економічної теорії, існує тісний зв'язок між розвитком зовнішньої торгівлі та економічним зростанням. Тому внаслідок посилення взаємозв'язків між економіками різних країн зростає роль зовнішньоекономічної, у тому числі зовнішньоторговельної політики, метою якої є поліпшення позицій держави на світовому ринку. У зв'язку з цим зовнішньоторговельна політика повинна бути спрямована на підвищення конкурентоспроможності країни та формування національних конкурентних переваг. Логіка конкретних макроекономічних і фінансових рішень в управлінні може бути продиктована політичними міркуваннями і вибором на користь суспільного добробуту.



### 10.3. Із зацікавленістю і доброземністю

Одним із найефективніших нетарифних регуляторів міжнародної торгівлі є правові інструменти, які детально вивчає міжнародне право, але які водночас тісно пов'язані з міжнародною економікою, передусім це торгові договори та угоди про торгівлю і мореплавання.

**Торговий договір, угода про торгівлю і мореплавання** (*trade agreement, trade and navigation agreement*) – це вид міждержавних договорів, що встановлює принципи і режим двосторонньої торгівлі.

Головним принципом міжнародного права є те, що кожна держава володіє винятковою юрисдикцією на своїй території, під яку підпадають всі юридичні та фізичні особи, що на ній перебувають. Тому для оцінки впливу торгових договорів принципово важливим питанням є режим, який встановлюють на території держави для іноземних товарів, послуг і капіталу.

#### Правові режими

У практиці регулювання міжнародної торгівлі використовують такі режими та принципи:

- **режим найбільшого сприяння (РНС)** – (*most favored nation regime – MFN*) – передбачає надання договірними сторонами один одному всіх прав, переваг і пільг, якими користується або користуватиметься будь-яка третя держава. Принцип РНС є однією з умов СОТ і вважається основою створення недискримінаційного режиму в міжнародній торгівлі;
- **національний режим** (*national treatment*) – це режим, за якого держава надає нерезидентам не менш сприятливі умови, ніж резидентам. Цей режим найчастіше використовують у межах інтеграційних об'єднань;
- **спеціальний режим** (*special regime*) – застосовують до територій спеціальних економічних зон, а також до територій митних союзів;
- **принцип вільного транзиту** – передбачає проходження товарів (у тому числі багажу), а також кораблів і транспортних засобів через територію учасника договору, який при цьому є лише частиною повного шляху, що починається та закінчується за межами кордону цієї сторони договору через територію якої відбувається рух вантажу (п. 1 ст. V ГАТТ). Таке проходження може супроводжуватися перевантаженням товару, складуванням, дробленням партій товарів та зміною видів транспорту;
- **принцип прозорості** – забезпечення прозорості системи регулювання зовнішньої торгівлі, тобто інформація про запровадження

митних чи нетарифних інструментів має бути відкритою та загальнодоступною, а їх застосування – зрозумілим й однозначним;

- *принцип нотифікації* – інформування про систему регулювання зацікавленими сторонами у межах багатосторонніх угод, яке відбувається, зазвичай, шляхом офіційного повідомлення органів, що контролюють застосування багатосторонніх угод.

Окрім того, ООН використовує поняття “справедливого і недискримінаційного” режиму, який не має чіткого визначення та використовується як нагадування про несправедливість у торговій або іншій економічній сфері. У більшості торгових договорів, які підписують країни на двосторонній основі, міститься положення про використання РНС, який став універсальним правилом і підтримується СОТ. Наприклад, більшість торгових угод, які підписала Україна, містили пункт про запровадження РНС у взаємній торгівлі. Ці угоди мають різні назви – Угода про торговельно-економічні відносини між Урядом України й Урядом Соціалістичної Республіки В’єтнам (1992), Угода про партнерство і співробітництво між Україною та ЄС (1994), Угода між Урядом України й Урядом Австралії про торговельно-економічне співробітництво, Торговельна угода між Україною та Боснією і Герцеговиною (2002), Угода між КМУ і Урядом Республіки Корея про торговельне судноплавство тощо.

З РНС існують винятки, зокрема:

- винятки для сусідніх країн з метою полегшити прикордонну торгівлю. Така торгівля становить менше 1 % світової торгівлі, і винятки, які поширюються на неї, суттєво не впливають на політику РНС у цілому;
- винятки і переваги, які випливають з угод про створення митних союзів і зон вільної торгівлі декількох країн. У межах інтеграційних об’єднань відбувається до 40 % міжнародної торгівлі. Країни, які надали певні торгові пільги одна одній у межах таких об’єднань, мають право не поширювати їх на треті країни;
- винятки для країн, що розвиваються, у межах Генеральної системи преференцій (ГСП) – діє з 1971 року у вигляді системи митних пільг, які надають розвинені країни країнам, що розвиваються, у вигляді скасування або значного зниження мит на імпорт товарів із цих країн.

Отже, на двосторонньому рівні торгові відносини між країнами регулюють двосторонні торгові договори і угоди, які встановлюють юридичну базу ведення торгівлі, у тому числі – режим найбільшого сприяння або національний режим. Винятки з РНС можливі тільки для: прикордонної торгівлі, інтеграційних об’єднань і країн, що розвиваються. У разі недотримання країною взятих на себе зобов’язань

чи порушення міжнародних правил і принципів щодо неї можуть бути запроваджені міжнародні економічні санкції і вжиті відповідні заходи урядами іноземних держав.

## 10.4. Імпортні заходи і вплив на економіку

Проведений аналіз економічних наслідків застосування нетарифних інструментів торговельної політики засвідчує, що виграш, який отримують захищені національні виробники, досягають ціною значно більших втрат для економічного добробуту нації. Протекціоністські бар'єри спричиняють підвищення цін товарів, зменшення обсягів їхнього споживання, стимулюють розвиток неефективних виробництв і формують неефективний розподіл ресурсів у межах окремої країни та світової економіки загалом. Політика вільної торгівлі, згідно з теоретичними концепціями економічної науки, дає змогу уникнути цих втрат.

Проте, як слушно зауважують американські економісти, “хоча в навчальних аудиторіях переважають захисники вільної торгівлі, у залах парламентів іноді домінують протекціоністи” [12]. І справа не лише у прагненні окремих виробників і галузей лобювати свої особливі інтереси. Дійсно, коли зважити на те, що в сучасних умовах конкуренція на міжнародних ринках не є досконалою, що іноземні товари, заповнивши національний ринок, загострюють проблему зайнятості, що без захисту певні галузі національної економіки ніколи не зможуть конкурувати у світовій торгівлі, аргументи прихильників протекціонізму не видаються неприйнятними. У реальній дійсності кожна країна і світове співтовариство загалом шукають оптимальне співвідношення між вільною торгівлею та протекціонізмом. Це співвідношення тим сприятливіше для розвитку торгівлі, чим більше воно наближається до вільної торгівлі. Тому у сучасній міжнародній економічній політиці широкою підтримкою користується ідея вільної торгівлі.

Нетарифні інструменти є методами передусім адміністративного впливу як ефективний засіб регулювання зовнішньоекономічної діяльності шляхом встановлення певних вимог до суб'єктів господарської діяльності під час ведення ними зовнішньоекономічної діяльності. Метою використання нетарифних інструментів може бути:

- захист національної економіки;

- виконання міжнародних зобов'язань;
- охорона життя і здоров'я людей;
- дотримання міжнародної безпеки;
- забезпечення стабільності на світових ринках та ін.

Більшість із нетарифних інструментів, на відміну від мит, важко піддається кількісній оцінці і тому їх складно відобразити у статистиці та проаналізувати економічну ефективність їхнього використання. Власне ця їхня особливість дає можливість урядам використовувати окремі з них або їхні комбінації для досягнення певних цілей у сфері зовнішньоекономічної політики. Крім того, нетарифні заходи зручніші в адмініструванні, адже значно простіше обмежити імпорт певного товару до 12 млн тонн шляхом введення кількісного обмеження імпорту у розмірі 12 млн тонн, ніж вирахувати таку ставку імпортного мита, яка дасть змогу знизити імпорт до бажаного обсягу. Також нетарифні обмеження, більшість із яких не заборонені СОТ, майже не регулюють міжнародні угоди та є менш очевидними, і, використовуючи їх у зовнішньоторговельній політиці, уряди відчують себе вільніше, ніж під час запровадження митних обмежень, які чітко регламентують СОТ та міжнародні договори.

Водночас економічні дослідження показали, що номінальні мита у сучасних умовах глобалізації незначно збільшують вартість імпорту, тоді як нетарифні обмеження збільшують його ціну суттєво [37, с. 233]. Утім, якщо мито завжди є мірою обмеження, то нетарифні бар'єри – тільки за певних умов. Наприклад, якщо на імпорт товару введено і мито, і квоту, то мито виконує свою обмежувальну функцію завжди, незалежно від кількості ввезеного у країну товару. Квота ж стає обмежувачем тільки після того, як імпорт досяг визначеного урядом обсягу.

Під час аналізу ефективності використання нетарифних інструментів регулювання зовнішньої торгівлі для вимірювання рівня їхнього впливу, зазвичай, використовують такі індекси:

- *Індекс частоти (frequency index)* – відображає частку запроваджених митних позицій до нетарифних обмежень:  $F_I = \frac{Q_{nt}}{Q_t} \times 100\%$ .  
де:  $Q_{nt}$  – кількість запроваджених нетарифних обмежень;  $Q_t$  – кількість запроваджених митних обмежень;
- *Індекс покриття торгівлі (trade coverage ratio)* – відображає вартісну частку експорту або імпорту, охоплену нетарифними обмеженнями:  $TC_R = \frac{\sum P_x \times Q_{xnt}}{\sum P_x \times Q_x} \times 100\%$ , де:  $P_x$  – ціна експортного товару;  $Q_{xnt}$  – обсяг експорту товарів і послуг, на які запроваджено нетарифні обмеження,  $Q_x$  – обсяг експорту товару країною;

- *Індекс впливу на ціни (price impact index)* – співвідношення цін на світовому та внутрішньому ринках на товар, на імпорт або експорт якого введено нетарифні обмеження:  $PI_i = \frac{P_w}{P_{dnt}} \times 100\%$ , де:  $P_w$  – ціна на світовому ринку;  $P_{dnt}$  – ціна товару на внутрішньому ринку, на імпорт або експорт якого запроваджено нетарифні обмеження.

Використання цих індексів дає змогу зробити загальні висновки щодо особливостей зовнішньоторговельної політики країни.

Крім того, доволі часто перед урядами країн виникає дилема: який інструмент зовнішньоторговельної політики – митний чи нетарифний – запровадити у певній ситуації. З огляду на це варто зазначити, що запровадження нетарифних інструментів, наприклад, імпортних квот легше піддається адміністративному управлінню, ніж митна політика. Квоти легше і швидше вводити у разі надзвичайних ситуацій, аніж мита, які, зазвичай, потребують розгляду в парламенті. З іншого боку, імпортні квоти можуть стати причиною монополізації внутрішнього ринку, оскільки місцеві виробники впевнені, що постачання конкуруючих імпортних товарів не перевищить квоту, і можуть за умов достатнього попиту підвищувати ціни. Незважаючи на це, нетарифні інструменти регулювання використовують майже всі країни світу<sup>1</sup>.



## Задачі і питання

1. Як вимірюють економічний ефект від запровадження нетарифних методів?
2. Які є види квот? Які з них можна застосовувати в Україні згідно з чинним законодавством?
3. Яка відмінність економічних наслідків запровадження мита та квоти? Як вони впливають на економічний добробут країни?
4. Який зі способів розподілу ліцензій є кращим?

<sup>1</sup> Наприклад, у 2003 році ЄС запровадив квоти для третіх країн на імпорт пшениці та ячменю. Також ЄС увів квоти на імпорт сталі з України. Такі ж квоти щодо вітчизняної сталі до приєднання до ЄС використовували Польща, Чехія, Угорщина. Росія в 2000-х роках запровадила квоти на імпорт деяких товарів вітчизняного металургійного комплексу, зокрема труб різних видів. США на 2008 рік визначили обсяг квоти для прокату плоского з України у 150 638 т, а Росія для плоского холоднокатаного прокату – 200 000 т, прутків для армування залізобетонних конструкцій – 330 000 т. Україна впродовж 2000-х років декілька разів запроваджувала квоти на експорт зернових (пшениці, кукурудзи, ячменю, жита), соняшнику та олії, молодняку худоби та шкури.

5. Чи використовує Україна приховані методи зовнішньоторговельної політики?
6. Яка відмінність між внутрішньою та експортною субсидіями?
7. Чому експортне кредитування вважають прихованим субсидуванням експорту?
8. За яких умов вітчизняні виробники можуть використовувати демпінг на зовнішньому ринку?
9. Які з нетарифних інструментів зовнішньоторговельної політики дозволені міжнародними договорами, а які заборонені?
10. Чи є відмінність між режимом найбільшого сприяння і національним режимом?



## Оа̃п̃о̃і̃ а̃³ çа̃і̃ є̃о̃а̃і̃ і̃ ү

### 1. Що є ефектом доходу у разі запровадження урядом малої економіки імпортової квоти?

- 1) збільшення доходів державного бюджету від запровадження квоти;
- 2) виграш виробників країни від запровадження квоти;
- 3) дохід фірм, які отримали право на продаж продукту в країні-імпортері;
- 4) виграш споживачів країни;
- 5) усі відповіді правильні.

### 2. Відмінність між імпортним митом та імпортною квотою полягає у тому, що лише мито ...

- 1) призводить до зменшення обсягів міжнародної торгівлі;
- 2) призводить до підвищення цін імпортних товарів;
- 3) знижує рівень життя населення;
- 4) забезпечує надходження до державного бюджету.

### 3. Квота є торговельним бар'єром, який ...

- 1) зменшує зайнятість у галузях, які захищають національного виробника;
- 2) знижує рівень корупції у країні;
- 3) посилює конкуренцію на національному ринку;
- 4) вигідний усім групам населення;
- 5) усі твердження неправильні.

### 4. Від запровадження квоти на імпорт певного продукту несуть втрати такі економічні суб'єкти малої країни ...

- 1) уряд;

- 2) виробники;
- 3) споживачі;
- 4) виробники та уряд;
- 5) уряд і споживачі.

**5. Як називають фінансову допомогу та різні фінансові пільги, які надає держава вітчизняним виробникам товарів, що конкурують з імпортом?**

- 1) експортні субсидії;
- 2) експортні кредити;
- 3) внутрішні субсидії;
- 4) митна квота;
- 5) митна ескалація.

**6. Що є втратами національного добробуту малої країни, коли уряд надає внутрішню субсидію вітчизняним виробникам?**

- 1) зменшення споживчого надлишку;
- 2) оплата функціонування неефективних вітчизняних виробництв;
- 3) зменшення обсягів закупівель продукту споживачами;
- 4) зменшення споживчого надлишку та оплата функціонування неефективних вітчизняних виробництв;
- 5) оплата функціонування неефективних вітчизняних виробництв і зменшення обсягів закупівель продукту споживачами.

**7. Який інструмент зовнішньоторговельної політики правила СОТ забороняють?**

- 1) ліцензування;
- 2) прямі субсидії експортерам;
- 3) тарифну квоту;
- 4) непрямі субсидії експортерам.

**8. Які є види демпінгу?**

- 1) взаємний, зворотний, постійний, спорадичний, навмисний;
- 2) глобальний, разовий, тимчасовий;
- 3) локальний, ефективний, специфічний, адвалорний;
- 4) глобальний, номінальний, фіскальний, компенсаційний.

**9. Генеральна ліцензія передбачає ...**

- 1) надання дозволу визначеній фірмі провести лише одну зовнішньоторговельну операцію протягом року;
- 2) автоматичне одержання фірмою дозволу на ввезення (вивезення) певного товару з моменту реєстрації заявки на ліцензію;
- 3) надання дозволу визначеній фірмі на експорт (імпорт) товару протягом періоду дії режиму ліцензування без обмеження кількості зовнішньоторговельних операцій з певною країною (групою країн);
- 4) надання дозволу визначеній фірмі на експорт (імпорт) певного товару без обмеження за кількістю або вартістю у будь-яку країну протягом визначеного терміну.

**10. Добровільне обмеження експорту передбачає ...**

- 1) запровадження експортного мита експортером;
- 2) квотування експорту експортером;
- 3) квотування імпорту імпортером;
- 4) квотування експорту імпортером.



**Економіка**

1. 1,5 мільярда китайського кредиту витратять на зрошення земель [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу : <http://bit.ly/2z9VE3E>
2. Аграрії отримали доступ на ринок Індонезії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/369556/agrariyi-otrymaly-dostup-na-rynok-indoneziyi>
3. Аналітична економія: макроекономіка і мікроекономіка. – Кн. 1 / За ред. С. Панчишина і П. Островерха. – Київ : Знання, 2006. – 723 с.
4. ВР створила держустанову з підтримки експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/391300/vr-stvoryla-derzhustanovu-z-pidtrymky-eksportu>
5. Експортна стратегія України: Дорожня карта стратегічного розвитку торгівлі 2017–2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/2nvH3Z9>
6. З 2016 року в Україні “вивернуть” ДЕСТи на європейський манер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/2ANt6JU>
7. Інтернет-сторінка Укрексімбанку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eximb.com/ukr>
8. *Карбау Р.* Міжнародна економіка / Р. Карбау. – Суми : Козацький Вал, 2004. – 652 с.
9. Китайський кредит Україна погасить кукурудзою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/2z8zH1N>
10. *Кобута І. В.* Адаптація національного законодавства в сфері сільського господарства до норм та правил СОТ : Доповідь [Електронний ресурс] / І. В. Кобута. – Режим доступу : <http://www.wto.inform.org.ua/info/?id=82>
11. *Колінець Л. Б.* Аналіз стимулювання експорту в Україні та шляхи його покращення [Електронний ресурс] / Л. Б. Колінець // Наукові записки. – 2005. – Випуск 14. Режим доступу : [www.library.tane.edu.ua/images/nauk\\_vydannya/xavVMu.pdf](http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/xavVMu.pdf)



12. *Макконнелл К. Р.* Аналітична економія. Принципи, проблеми і політика. Част. 1. Макроекономіка: / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю ; пер. з англ. С. Панчишина та О. Ватаманюка. – Львів : Просвіта, 1997. – 671 с.
13. *Мельничук І. В.* Правові засади регулювання експортно-імпорتنих операцій / І. В. Мельничук // *Фінанси України*. – 2001. – № 7. – С. 26–40.
14. *Михасюк І. Р.* Міжнародна економіка: навчальний посібник / І. Михасюк, К. Шайовська. – Львів : Апріорі, 2014. – 252 с.
15. Міжнародна економіка [текст] : навч. посібник / за ред. Г. Е. Гронтковської ; Г. Е. Гронтковська, О. І. Ряба, А. М. Венцурик, О. І. Красновська. – Київ : “Центр учбової літератури”, 2014. – 384 с.
16. Міжнародна економіка: підручник / Д. Г. Лук’яненко, А. М. Поручник, Я. М. Столярчук. – Київ : КНЕУ, 2014. – 762 с.
17. Можливі переваги та виклики перед Україною після приєднання до світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [polis.oa.edu.ua/assets/files/article/polis/2010/sot.doc](http://polis.oa.edu.ua/assets/files/article/polis/2010/sot.doc).
18. Молдова скасувала обмеження на ввезення українських товарів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravda.com.ua/news/2017/01/2/7131462/>
19. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
20. Про внесення змін до деяких законів України у сфері державних закупівель щодо приведення їх у відповідність із міжнародними стандартами та вжиття заходів з подолання корупції : Закон України 15.09.2015 року № 679-VIII : Документ 679-19, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.08.2016, підстава 922-19 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/679-19>
21. Про внесення змін до Закону України “Про особливості державного регулювання діяльності суб’єктів підприємницької діяльності, пов’язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів” щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді : Закон України від 9.04.2015 року № 325-VIII : Документ 325-19, чинний, поточна редакція – Прийняття від 09.04.2015 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/325-19>
22. Про встановлення тарифної квоти на ввезення в Україну цукру-сирцю з тростини : Закон України від 30.11.2006 року № 404-V :

- Документ 404-16, чинний, поточна редакція – Прийняття від 30.11.2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/404-16>
23. Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів : Закон України від 19.12.1995 року № 481/95-ВР : Документ 481/95-вр, чинний, поточна редакція – Редакція від 04.06.2017, підстава 1983-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/481/95-%D0%B2%D1%80>
24. Про забезпечення масштабної експансії експорту товарів (робіт, послуг) українського походження шляхом страхування, гарантування та здешевлення кредитування експорту : Закон України від 20.12.2016 року № 1792-VII : Документ 1792-19, чинний, поточна редакція – Прийняття від 20.12.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1792-19>.
25. Про заборону ввезення на митну територію України товарів, що походять з Російської Федерації : Постанова Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 року № 1147 : Документ 1147-2015-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 12.07.2016, підстава 417-2016-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ukcardnpd?docid=248749006>.
26. Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2017 рік : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2016 року № 1009 : Документ 1009-2016-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 21.05.2017, підстава 337-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1009-2016-%D0%BF>
27. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 року №330-XIV : Документ 330-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/330-14/page>
28. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 № 959-XII : Документ 959-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 03.01.2017, підстава 1724-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/959-12>
29. Про порядок ліцензування імпорту товарів в Україну, які є об'єктом застосування спеціальних заходів : Наказ Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 01.08.2002 року № 232 : Документ z0685-02, поточна редакція – Редакція від 26.06.2015, підстава z0681-15 [Електронний ре-

- сурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0685-02>
30. Про стимулювання розвитку сільського господарства на 2001–2004 роки : Закон України від 18.01.2001 року № 2238-III : Документ 2238-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.06.2001, підстава 2514-14 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2238-14>
31. Провідні країни заборонили експорт зброї до Росії, але не повністю [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://tyzhden.ua/News/115128>
32. Рада прийняла закон про реформу держзакупівель [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://news.finance.ua/ua/news/-/358742/rada-pryjnyala-zakon-pro-reformu-derzhzakupivel>
33. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. Закон України від № 1678-VII від 16.09.2014 : Документ 984\_a11, поточна редакція – Ратифікація від 16.09.2014, підстава 1678-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=248387631](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=248387631)
34. Україна в 2015 році прийняла майже 3 тисячі технічних стандартів ЄС [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://bit.ly/2jxGxdm>
35. Україна зобов'язалася перед СОТ скасувати квоти на імпорту товарів : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : // <http://ua.proua.com/news/2008/02/06/144002.html>
36. Шаров О.М. Щодо окремих питань державної фінансової підтримки експортної діяльності в Україні: Аналітична записка / О. М. Шаров, Б. В. Соболев ; Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.niss.gov.ua/articles/1187/>
37. Киреев А. П. Международная экономика : в 2-х ч. Ч. 1. Международная микроэкономика: движение товаров и факторов производства : учебное пособие для вузов / А. П. Киреев. – Москва : Междунар. Отношения, 2000. – 416 с.
38. Beth V. Yarbrough, Robert M. Yarbrough. The World Economy: Trade and Finance. – South-Western : Thomson Learning, 2000. – 957 p.
39. Countries that normally rely on official concessional financing / Public Debt Limits in IMF-Supported Programs [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.imf.org/external/np/spr/2015/conc/index.htm>
40. Differentiated Discount Rates (DDR) Effective as from 15 January 2017 [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecd.org/trade/xcred/2017-ddr.pdf>

41. Grant element calculation: Formulas [Electronic resource]. – Access mode : [http://ida.worldbank.org/sites/default/files/pdfs/grant\\_element\\_calculation\\_formula\\_2013.pdf](http://ida.worldbank.org/sites/default/files/pdfs/grant_element_calculation_formula_2013.pdf)
42. Harmonized System. [Electronic resource]. – Access mode : <http://bit.ly/2mxc5Bu>
43. International classification of non-tariff measures: 2012 version UNCTAD. – New York and Geneva: United Nations Publication, 2015. – 48 p. [Electronic resource]. – Access mode : [http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122\\_en.pdf](http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122_en.pdf)
44. *Krugman P.* International Economics: Theory and Policy, 10th Edition / Paul R. Krugman, Maurice Obstfeld, Marc Melitz. – Instock : Prentice Hall, 2014. – 360 p.
45. Minimum Interest Rates [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecd.org/tad/xcred/rates.htm>
46. OECD: The Arrangement for Officially Supported Export Credits [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecd.org/tad/xcred/cirrs.pdf>
47. *Pugel T.* International Economics, 16th Edition / Thomas A. Pugel. – Irwin : McGraw-Hill, – 2016. – 800 p.
48. Smart Rules for Fair Trade: 50 years of Export Credits. – OECD, 2011. – 236 p. [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.oecd.org/trade/xcred/smartrulesforfairtrade50yearsofexportcreditssept2011.htm>
49. Unification of discount rates used in external debt analysis for low-income countries [Electronic resource]. – Access mode : <https://www.imf.org/external/np/pp/eng/2013/100413.pdf>



## ĐĪ ÇA²Ĕ 11

### Ì ÈÓÍ A Î ÔÎ ĐÌ ĔÁÍ Í ß

- 11.1. Nóóí³ñòü³ ï ðèçíà÷áí í ý ì èòíîáî î ôîðì èáí í ý.
- 11.2. Āāēēàúúááí í ý ÿ ē ñēāāîāā ì èòíîáî î ôîúì èáí í ý.
- 11.3. Āēē ì èòí èò āāēēàðäö³é. Āāēēàðóááí í ý ì èòí î; āàúòîñò³.
- 11.4. ²í ôîðì àö³éí³ ðáðí îēîā³; ó ì èòí î ò î ôîðì èáí í³.



## 11.1. Nóóí³ñòü³ ï ðèçíà÷áí í ý ì èòíîáî î ôîðì èáí í ý

Активізація зовнішньої торгівлі безпосередньо залежить від якості процедур митного оформлення товарів, транспортних засобів, які перетинають митний кордон країни.

Держава зацікавлена, щоб провадити зовнішньоекономічну діяльність відповідно до встановленого порядку, якого повинні дотримуватися усі учасники зовнішньоекономічних відносин. Передусім це стосується правильного митного оформлення товарів і транспортних засобів, які стають предметом митного контролю.

До цих правил належать [1]:

- 1) отримання дозволу на ведення зовнішньоекономічної діяльності шляхом реєстрації у відповідних державних органах як господарюючих суб'єктів;

- 2) правила укладання договорів, міжнародних контрактів (у тім числі на виробництво, купівлю, продаж, товарообмінні операції, транспортування, навантажувально-розвантажувальні роботи, страхові операції тощо);
- 3) отримання відповідних ліцензій на імпорт або експорт певних видів товарів, дозволів на ввезення або вивезення встановлених обсягів товарів або на визначену суму;
- 4) оформлення відповідних товаросупровідних документів;
- 5) сплата обов'язкових платежів або забезпечення гарантій такої сплати;
- 6) надання товарів і документів в узгоджені місце та час;
- 7) декларування товарів митним органам для митного контролю тощо.

**Митне оформлення** – це виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення [2].

● *Митні формальності* – сукупність дій, які підлягають виконанню відповідними особами і митними органами з метою дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [2].

*Метою митного оформлення* є забезпечення дотримання встановленого законодавством України порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також забезпечення статистичного обліку ввезення в Україну, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів.

Митне оформлення відбувається в місцях розташування відповідних підрозділів митних органів протягом встановленого для них робочого часу. Відповідно до укладених міжнародних договорів митне оформлення у пунктах пропуску через державний кордон України проводять цілодобово.

Основні положення митного оформлення відображено на рис. 11.1.

Митне оформлення розпочинається з моменту подання митному органу декларантом (уповноваженою ним особою) митної декларації чи документа, який відповідно до законодавства її замінює, та документів, необхідних для митного оформлення (див. рис. 11.2), а в разі електронного декларування – з моменту отримання митним органом від декларанта (уповноваженої ним особи) електронної митної декларації або електронного документа, який відповідно до законодавства замінює митну декларацію.

Для проходження митних формальностей при переміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення через кордон України подають документи і відомості, необхідні для виконання процедур митного оформлення й контролю. Перелік документів для митного оформ-

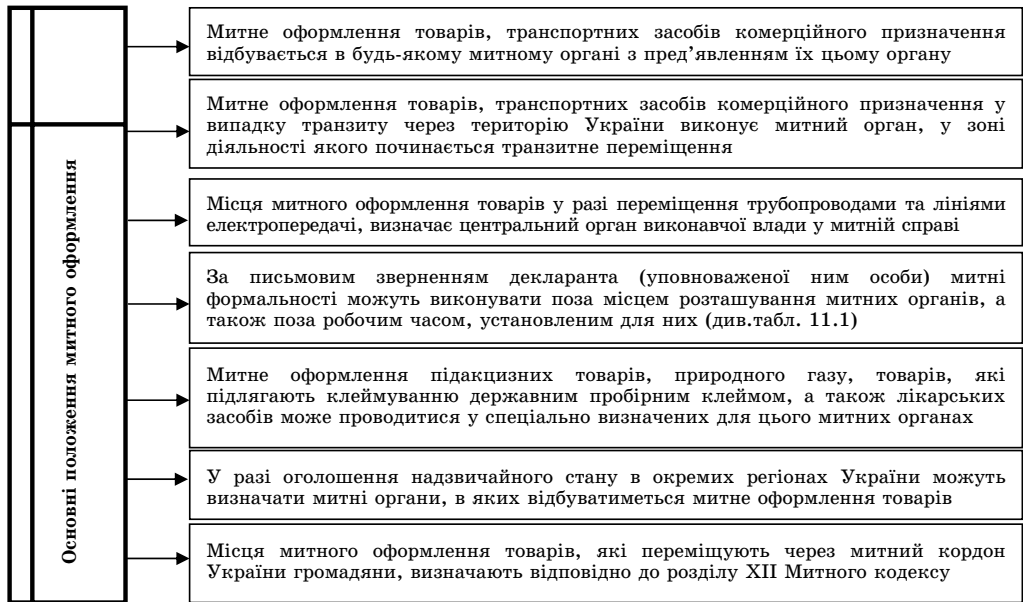


Рис. 11.1. Основні положення митного оформлення

лення (див. рис. 11.2) залежить від коду товару, способу його переміщення, умов постачання, країни походження товару, учасників митних відносин тощо.

Митний орган засвідчує прийняття товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів на них до митного оформлення шляхом проставлення відбитків відповідних митних забезпечень (у тому числі за допомогою інформаційних технологій, наприклад, електронний цифровий підпис), інших відміток на митній декларації або документі, який відповідно до законодавства її замінює, а також на товаросупровідних і товарно-транспортних документах у разі їх подання на паперовому носії.

Декларанти (уповноважені ними особи) можуть бути присутніми під час митного оформлення пред'явлених товарів, окрім визначених законодавством випадків (наприклад, огляд, переогляд товарів, транспортних засобів комерційного призначення), коли їхня присутність є обов'язковою.

*Митне оформлення товарів і транспортних засобів передбачає [1]:*

- отримання від декларанта інформації, фіксування усних заяв, облік і реєстрацію документів, які містять відомості про всі необхідні для митних цілей параметри товарів, транспортних засобів та їхнє переміщення;

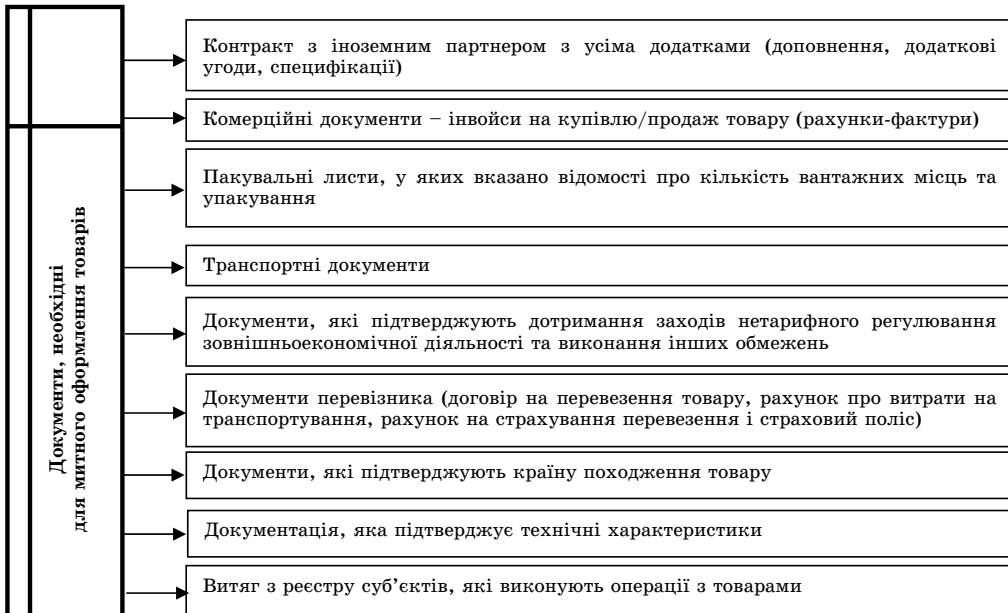


Рис. 11.2. Перелік документів, необхідних для митного оформлення товарів

- внесення в митну декларацію й інші документи визначених даних відповідно до встановленого порядку для кожного митного режиму, засвідчення цих відомостей;
- упорядкування різних документів (документів контролю, поставання тощо);
- оформлення прийому, обліку надходжень на склади тимчасового зберігання і видача товарів;
- оформлення документів про взяття проб і зразків;
- ухвалення рішень щодо товарів і транспортних засобів та їхня фіксація;
- підтвердження в документах факту завершення митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів.

Митне оформлення товарів відбувається у такі *етапи*:

I – попередні операції, перевірка митних документів;

II – перевірка митної вартості та нарахування митних платежів;

III – перевірка зазначених декларантом відомостей на відповідність митним правилам і поданим комерційним документам;

IV – проведення у разі необхідності огляду товарів та повне оформлення митної декларації.

За письмовим зверненням декларанта (уповноваженої ним особи) митні формальності можуть виконувати митниці ДФС поза місцем



їх розташування, а також поза робочим часом, установленим для них. Форму звернення про виконання митних формальностей контролюючими органами поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них, наведено у додатку до Порядку № 804 [3]. За виконання митних формальностей митниціями ДФС поза місцем їх розташування або поза робочим часом, установленим для них, із зацікавлених осіб справляють плату у розмірах, установлених постановою № 93 [4], та відповідно до Порядку № 804 [3] (табл. 11.1) виконують на користь митних органів за надані ними послуги.

Таблиця 11.1

**Розміри плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів [4]**

Назва операції	За одну годину роботи (незалежно від кількості посадових осіб митного органу, залучених до виконання митних формальностей), євро
Виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів:	
у робочий час	20
у надурочний, нічний час і вихідні дні	40
у святкові та неробочі дні	50
Виконання митних формальностей митними органами у місцях розташування митних органів поза робочим часом, установленим для митних органів:	
у надурочний, нічний час і вихідні дні	40
у святкові та неробочі дні	50

Плату справляють за [3]:

- митною декларацією на бланку єдиного адміністративного документа, що подається на паперовому носії, або за електронною митною декларацією, засвідченою електронним цифровим підписом;
- уніфікованою митною квитанцією МД-1 – у разі виконання митних формальностей, які не передбачають подання митної декларації.

Платником цієї плати є особа, на звернення якої ухвалено рішення про виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для них. Кошти сплачують до/або під час виконання митних формальностей митними органами.

Загальний час проведення митного оформлення має відповідні часові нормативи (рис. 11.3).

### НОРМАТИВИ ТРИВАЛОСТІ МИТНОГО ОФОРМЛЕННЯ В ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВИДУ ТРАНСПОРТУ

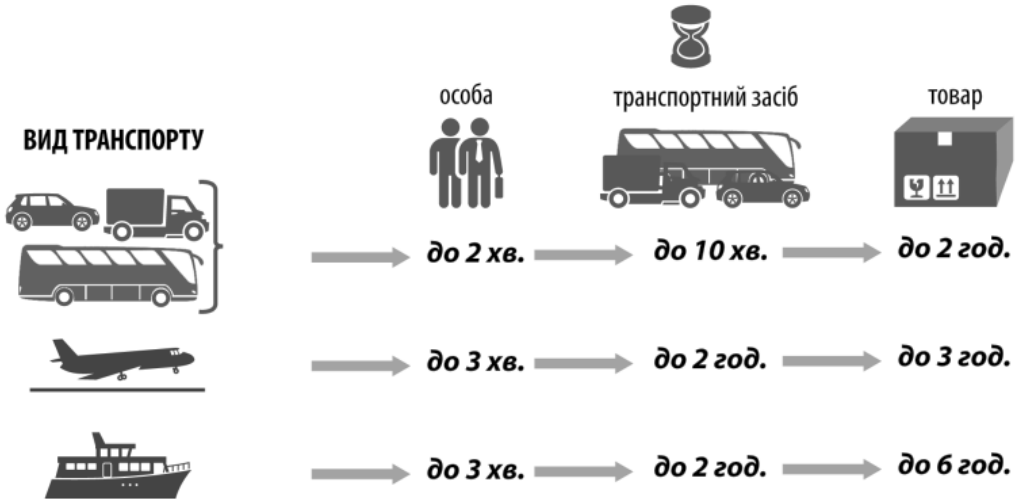


Рис. 11.3. Тривалість митних процедур без подання митної декларації [5]

Спрощення митних процедур може стосуватися товару, у разі переміщення якого не подають митної декларації (наприклад, транзитний вантаж, який оформлюють на підставі інших документів, що можуть замінити митну декларацію).

Митне оформлення з поданням митної декларації для підприємств і підприємців повинно відбуватися протягом 4-х годин з моменту подання митної декларації митному органу або з моменту пред'явлення вантажу й транспортного засобу (якщо вирішено провести їхній митний огляд) [2].

● Визначений строк може бути перевищений на час виконання відповідних формальностей винятково у разі [2]:

- 1) виконання митних формальностей поза місцем розташування митного органу;
- 2) підтвердженого письмово бажання декларанта (уповноваженої ним особи) подати відповідно до митного законодавства додаткові документи чи відомості про зовнішньоекономічну операцію або характеристики товару;
- 3) проведення досліджень (аналізу, експертизи) проб і зразків товарів, якщо товари не випускають до одержання їхніх результатів (відповідно до п. 356.21 МКУ);

- 4) виявлення порушень митних правил, якщо товари не випускають (відповідно до п. 255.5 МКУ);
- 5) зупинення митного оформлення відповідно до Закону України “Про державний ринковий нагляд і контроль нехарчової продукції”;
- 6) подання додаткових документів (відповідно до п. 53.3 МКУ);
- 7) призупинення митного оформлення (відповідно до ст. 399, 400 МКУ).

Митне оформлення вважають завершеним після виконання всіх митних формальностей, визначених щодо заявленого митного режиму. Це засвідчує митний орган шляхом проставлення відповідних митних забезпечень (у тому числі за допомогою інформаційних технологій), інших відміток на митній декларації або документі, який її замінює, а також на товаросупровідних і товарно-транспортних документах у разі їх подання на паперовому носії.

Митний орган може відмовити у митному оформленні, що полягає в ухваленні вмотивованого рішення митного органу про таке через невиконання декларантом (уповноваженою ним особою) визначених законодавством умов.

У рішенні про відмову у митному оформленні повинні бути зазначені причини відмови та наведені вичерпні роз’яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також інформація про порядок його оскарження.

Особливості митного оформлення залежно від об’єкта митних процедур – товарів, які переміщують через кордон у складі вантажів з допомогою, іноземних інвестицій, військової допомоги, об’єктів права інтелектуальної власності – наведено у Додатку 14.

При митному оформленні товарів можуть виникати певні *ризики* для суб’єктів зовнішньоекономічної діяльності, зокрема [6]:

- потрапляння при митному оформленні товару під профілі ризику в межах автоматизованої системи аналізу та управління ризиками, з подальшим посиленням митного контролю;
- застосування щодо учасника ЗЕД спеціальних санкцій Міністерства економічного розвитку і торгівлі: накладення штрафу, тимчасова заборона, індивідуальне ліцензування (ст. 37 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”);
- відмова митниці від прийняття контракту і (або) документів для митного оформлення, з причини невідповідності та/або порушення вимог законодавчих і нормативних актів;
- заборона митницею і/або державними органами ввезення товарів в Україну або вивезення товарів з України (ст. 196 МКУ);

- затримка митного оформлення, з додатковими витратами на зберігання товарів на складах тимчасового зберігання, митних ліцензійних складах, переоформлення документів, поділ товарної партії на окремі товари за їхніми видами та (або) найменуванням;
- огляд товарів на митниці, з додатковими витратами на завантаження-вивантаження товарів, відновлення товарного вигляду розкритих упаковок;
- витрати, пов'язані з проведенням експертизи товарів;
- зміна митницею заявленого учасником зовнішньоекономічної діяльності коду товару за УКТ ЗЕД, що спричиняє збільшення сплати обов'язкових митних платежів і/або отримання додаткових дозвільних документів державних органів;
- коригування митницею заявленої митної вартості товарів, що передбачає збільшення сплати обов'язкових митних платежів;
- вимога митниці про подання учасником зовнішньоекономічної діяльності додаткових документів;
- відмова митниці від надання учаснику зовнішньоекономічної діяльності пільгового режиму, преференцій щодо мита й ПДВ;
- призупинення митного оформлення товарів на підставі даних митного реєстру об'єктів права інтелектуальної власності, які охороняються згідно із законом;
- штрафи за порушення, передбачені ст. 469–472, 474–485 МКУ;
- конфіскація товарів за порушення, передбачені ст. 471–473, 476, 482, 483 МКУ;
- проведення митницею камеральних і документальних перевірок після випуску товарів, з наступним донарахуванням обов'язкових митних платежів у разі виявлення порушень законодавчих та нормативних актів;
- наявність у документі контролю доставки або книжці МДП, транспортних і товаросупровідних документах суперечливих відомостей про вагу, найменування або вартість товарів, країну походження товару чи виправлень і підчисток, незавірених в установленому порядку;
- неподання хоча б одного з документів, необхідних для цілей митного оформлення;
- заявлення в митній декларації товарів, віднесених до “групи ризику” або “групи прикриття”;
- значна різниця між вагою брутто та вагою нетто товарів, які перевозять в одному автотранспортному засобі, вагоні або контейнері;

- розбіжність відомостей, які містяться в електронному повідомленні, що надійшло з митного органу відправлення, документі контролю доставки або книжці МДП, з відомостями, заявленими у митній декларації, якщо зазначені розбіжності призведуть до зменшення розміру належних до сплати митних платежів.



## 11.2. *Ааёёаёббáаí í ÿ ÿё ñёёááîáà ì ёòí îáî îòîòî ёáí í ÿ*

Важливим елементом процедур митного оформлення є надання необхідної для митних цілей інформації та заповнення митних декларацій.

**Декларування** – це заявлення за встановленою формою (письмовою, усною, шляхом учинення дій) точних відомостей про товари, мету їхнього переміщення через митний кордон України, а також відомостей, необхідних для їх митного контролю та митного оформлення [2].

Умови та порядок декларування, перелік відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення, визначає Митний кодекс України. Положення про митні декларації та форми цих декларацій затверджує Кабінет Міністрів України, а порядок заповнення цих документів, які застосовують під час митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення, – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику (на сьогодні – Державна фіскальна служба України).

Детальніше законодавче забезпечення процедур декларування в Україні наведено у табл. 11.2.

Таблиця 11.2

Національне законодавство, що регулює процедури декларування

Митні процедури	Законодавчі акти
1	2
Умови та порядок декларування, перелік відомостей, необхідних для митного контролю й митного оформлення	Митний кодекс України від 13.03.2012 року № 4495-VI [2]
Форми митних декларацій; Форма декларації митної вартості та Правила її заповнення	Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 №450 [7]; Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2012 року № 599 [8]

Закінчення табл. 11.2

1	2
Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа	Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 року № 631 [9]
Порядок заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа	Наказ Міністерства фінансів України від 30.03.2012 року № 651 [10]
Відомчі класифікатори інформації з питань Державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій	Наказ Міністерства фінансів України від 20.09.2012 року № 1011 [11]
Класифікатор додаткової інформації, необхідної для ідентифікації товарів, що вноситься до електронного інвойсу, який додається до МД ЄАД	Наказ Міністерства фінансів України від 17.09.2012 року № 998 [12]
Порядок інформаційного обміну між органами доходів і зборів, іншими державними органами та підприємствами за принципом “єдиного вікна” з використанням електронних засобів передачі інформації	Постанова Кабінету Міністрів України від 25 травня 2016 року № 364 [13]

До митних декларацій вносять лише відомості, необхідні для цілей справляння митних платежів, формування митної статистики, а також для забезпечення додержання вимог митного законодавства.

Процедуру декларування можна навести у вигляді схеми (див. рис. 11.4).

Митне законодавство визначає перелік товарів, які не підлягають обов’язковому письмовому декларуванню.

*Не підлягають обов’язковому письмовому декларуванню та не оподатковують митними платежами:*

- 1) особисті речі, перелік яких визначено ст. 370 МКУ;
- 2) продукти харчування для власного споживання в дозволених обсягах (п. 1 постанови КМУ від 21.05.2012 року № 434 “Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України харчових продуктів для власного споживання”);
- 3) готівка в сумі, що не перевищує 10 000 євро (п. 2.1 Інструкції про переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України, затвердженої постановою Правління Нацбанку України від 27.05.2008 року № 148);
- 4) товари (крім підакцизних), які переміщують у таких обсягах:
  - сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 1000 євро, що ввозять у ручній поклажі та/або у супроводжу-

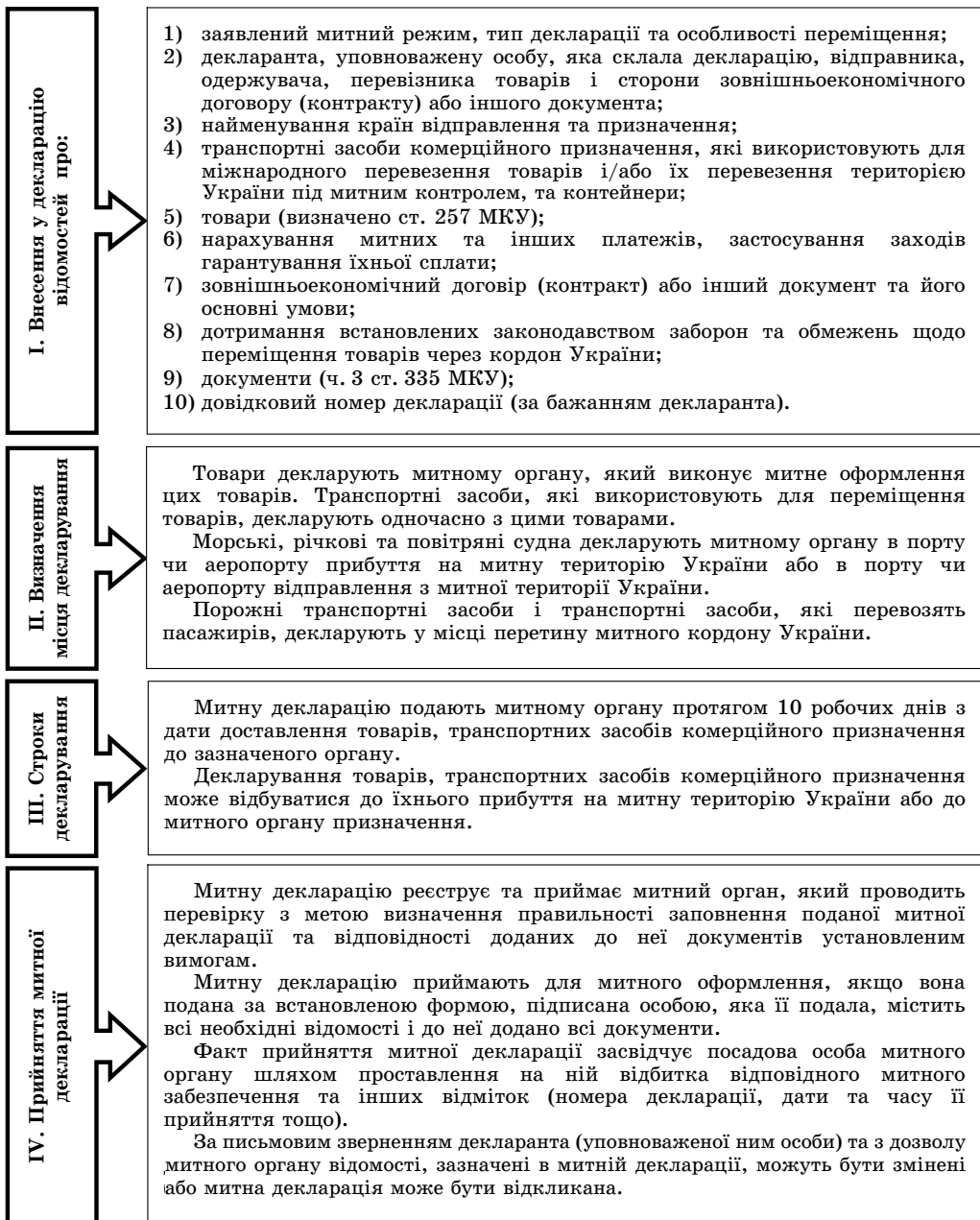


Рис. 11.4. Схема декларування

ваному багажі через пункти пропуску через кордон України, відкриті для повітряного сполучення;

- сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 500 євро та сумарна вага яких не перевищує 50 кг, які ввозять у ручній поклажі та/або у супроводжуваному багажі через інші, ніж відкриті для повітряного сполучення, пункти пропуску через кордон України;
  - сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 150 євро, які переміщують (пересилають) у несупроводжуваному багажі (п. 374.6 МКУ);
- 5) товари у встановлених (ст. 374 МКУ) обсягах, переміщувані з метою тимчасового ввезення або транзиту (ст. 379 МКУ);
- 6) транспортні засоби особистого користування, які тимчасово ввозять на митну територію України громадяни-нерезиденти, а також паливо, що міститься у звичайних баках таких транспортних засобів, встановлених заводом-виробником (ст. 374, 380 МКУ).

У разі відмови у прийнятті митної декларації або в митному оформленні товарів, у тому числі у зв'язку з прийняттям митним органом рішення про коригування митної вартості товарів, нову митну декларацію подають не пізніше 10 робочих днів від дати такої відмови, якщо товари протягом цього часу не розміщено на складі тимчасового зберігання чи на митному складі.

● Товари, які протягом 30 днів від дня доставлення їх у митний орган призначення не поміщені у митний режим або не розміщені на складі тимчасового зберігання чи складі митного органу, набувають статусу таких, які зберігаються на складі митного органу.

Строки декларування митні органи можуть продовжувати на прохання декларанта (на підставі письмової заяви, в тім числі в електронній формі, до якої додають відповідні підтверджувальні документи):

- 1) у разі хвороби власника товарів, транспортних засобів комерційного призначення (уповноваженої ним особи), яка настала після прибуття у місця, встановлені митними органами для митного контролю, що підтверджує документ, виданий медичним закладом;
- 2) коли процедура контролю, який проводять інші державні органи під час переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, потребує додаткового часу, що підтверджують довідкою відповідного органу;
- 3) якщо виникли обставини та/або сталися події, що перешкоджають поданню митному органу митної декларації, зокрема:
  - а) стихійне лихо (пожежа, повінь тощо), введення воєнного чи надзвичайного стану в Україні або в окремих її місцевостях



- у зоні митного контролю, інші надзвичайні та невідворотні за цих умов події (обставини непереборної сили);
- б) протиправні дії третіх осіб, спрямовані проти перевізника, транспортного засобу комерційного призначення чи товарів, які підлягають декларуванню;
  - в) неможливість подальшого руху транспортного засобу внаслідок зсуву, пошкодження або розпакування товару, що унеможлиблює пред'явлення митному органу товарів, транспортних засобів комерційного призначення.

Митний орган на підставі заяви та доданих до неї документів продовжує строк декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення на час, необхідний для усунення причин, що не дали змоги своєчасно задекларувати ці товари, транспортні засоби.

Митну декларацію та інші документи подають митному органу в електронному вигляді або на паперових носіях, які супроводжують електронною копією. Разом із митною декларацією митному органу подають рахунок або інший документ, який визначає вартість товару, та, у визначених випадках, декларацію митної вартості.

*Митну декларацію на паперовому носії вважають оформленою за наявності на всіх її аркушах відбитка особистої номерної печатки посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення.*

*Електронну митну декларацію вважають оформленою за наявності внесеної до неї посадовою особою митного органу, яка завершила митне оформлення, за допомогою автоматизованої системи митного оформлення відмітки про завершення митного оформлення та засвідчення такої декларації електронним цифровим підписом посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення. Оформлена електронна митна декларація перетворюється у візуальну форму, придатну для сприйняття її змісту людиною, у форматі, що унеможлиблює внесення змін до неї, та надсилається декларантові (уповноваженій ним особі).*

Митний орган фіксує дату та час подання митної декларації шляхом реєстрації, у тому числі з використанням інформаційних технологій. Орган митного контролю не має права відмовити в реєстрації митної декларації.

Декларантові (уповноваженій ним особі) надають можливість самостійно зафіксувати в електронній системі митного оформлення факт і час подання митному органу митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює, та документів, необхідних для митного оформлення, на паперовому носії, а в разі електронного декларування – можливість одержання від митного органу повідомлення про дату та час отримання ним електронної митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює.

З моменту прийняття митним органом митна декларація є документом, що засвідчує факти юридичного значення, а декларант (уповноважена ним особа) несе відповідальність за подання недостовірних відомостей, наведених у цій декларації.

У разі відмови митного органу від прийняття митної декларації таке рішення повинно бути вмотивованим, а про причини відмови декларанта повідомляють письмово.

*Митний орган відмовляє у прийнятті митної декларації винятково з таких підстав:*

- 1) митна декларація не містить усіх відомостей або подана без відповідних документів (що передбачено ст. 335 МКУ);
- 2) електронна митна декларація не містить встановлених законодавством обов'язкових реквізитів;
- 3) митну декларацію подано з порушенням інших вимог, встановлених митним законодавством.

Документи, відомості про які зазначені в митній декларації, має зберігати декларант (уповноважена ним особа) протягом не менше 1 095 днів.

Внесення змін до митної декларації, прийнятої митним органом, допускається до моменту завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму, а також протягом трьох років від дня завершення їх митного оформлення. Зміни повинні стосуватися лише товарів, транспортних засобів комерційного призначення, зазначених у митній декларації.

● Якщо після випуску у вільний обіг товарів, митний контроль яких відбувався без проведення митного огляду, декларантом виявлені товари, переміщені через митний кордон України і не зазначені в митній декларації, за письмовим зверненням декларанта та з дозволу митного органу допускається внесення до митної декларації змін щодо збільшення кількості товарів, випущених у вільний обіг на митній території України, у зв'язку з виявленням незадекларованих товарів.

Відкликання митної декларації допускається лише до моменту завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму.

Якщо товари, транспортні засоби комерційного призначення, оформлені за декларацією для вивезення за межі митної території України, не перетнули державний кордон України протягом 180 днів, митний орган визнає цю митну декларацію недійсною. Зазначений строк може бути зменшений за письмовим зверненням декларанта (уповноваженої ним особи).

Порядок внесення змін до митних декларацій, їх відкликання та визнання недійсними визначає Кабінет Міністрів України.

Після відкликання або визнання недійсною митної декларації товари, транспортні засоби комерційного призначення, що в ній задекларовані, повинні бути видані з-під митного контролю за заявою декларанта (уповноваженої ним особи), якщо до початку митного оформлення цих товарів, транспортних засобів комерційного призначення вони перебували у вільному обігу на митній території України, або задекларовані протягом 10 днів до обраного митного режиму.

Посадові особи митних органів не мають права заповнювати митну декларацію, змінювати відомості, вказані в митній декларації, крім внесення до неї відомостей, що належать до їхніх повноважень.

Декларант (уповноважена ним особа) несуть відповідальність за подання недостовірних відомостей, внесених ними до митної декларації, за знищення або втрату документів, відомості про які зазначені в митній декларації, до закінчення строку зберігання.

Митне законодавство України визначає, що *декларантами мають право бути*:

- 1) при переміщенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України або при зміні митного режиму щодо товарів на підставі зовнішньоекономічного договору, укладеного резидентом, – резидент, яким (від імені якого) укладено цей договір;
- 2) в інших випадках – особа, яка відповідно до законодавства України має право вчиняти щодо товарів, транспортних засобів комерційного призначення юридично значущі дії від свого імені.

Декларантами можуть бути тільки резиденти, крім випадків переміщення через митний кордон України:

- 1) громадянами – особистих речей, транспортних засобів особистого користування та інших товарів для особистих, сімейних чи інших потреб, не пов'язаних із веденням підприємницької діяльності;
- 2) особами, які мають пільги, – товарів, у зв'язку із ввезенням яких на митну територію України та вивезенням їх за межі цієї території такі пільги надають.

● Пільгові умови переміщення товарів через митний кордон України застосовують до: глав дипломатичного представництва іноземної держави, членів дипломатичного персоналу представництва та членів їхніх сімей; членів адміністративно-технічного персоналу дипломатичного представництва іноземної держави та членів їхніх сімей; консульських установ іноземних держав та членів їхнього персоналу; іноземних дипломатичних і консульських кур'єрів; представників та членів делегацій іноземних держав; міжнародних організацій, представництв іноземних держав при них, а також їхнього персоналу; посадових осіб представництв іноземних держав та міжнародних організацій в Україні (ст. 383–386, 388, 389, 391, 392 МКУ);

- 3) представництвами іноземних фірм – товарів, що не підлягають відчуженню та призначені для службового користування цих представництв при декларуванні у митні режими тимчасового ввезення, реекспорту, транзиту, а також імпорту щодо товарів, ввезених для власних потреб таких представництв;
- 4) іноземними перевізниками – товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують територією України прохідним транзитом;
- 5) інших випадків, коли відповідно до законодавства України нерезидент має право розпоряджатися товарами на митній території України.

Підприємства можуть бути декларантами за умови перебування їх на обліку в митних органах України. Громадяни можуть бути декларантами після досягнення ними 16-річного віку.

Декларант може декларувати товари, транспортні засоби комерційного призначення самостійно або уповноважувати інших осіб на декларування від свого імені. Декларування товарів, які належать громадянам, можуть виконувати громадяни або інші громадяни, уповноважені на це власниками зазначених товарів нотаріально посвідченими дорученнями.

**Обов'язки, права і відповідальність декларанта** визначено Митним кодексом України.

*Декларант зобов'язаний:*

- 1) задекларувати товари, транспортні засоби комерційного призначення відповідно до встановленого порядку;
- 2) на вимогу митного органу пред'явити товари, транспортні засоби комерційного призначення для митного контролю і митного оформлення;
- 3) надати митному органу передбачені законодавством документи і відомості, необхідні для виконання митних формальностей;
- 4) у визначених випадках сплатити митні платежі або забезпечити їхню сплату;
- 5) у визначених випадках сплатити інші платежі, контроль за справлянням яких покладено на митні органи.

*Водночас декларант має право:*

- 1) перед подачею митної декларації з дозволу митного органу проводити фізичний огляд товарів з метою перевірки їх відповідності опису, зазначеному у товаросупровідних документах, брати проби та зразки товарів;
- 2) вимагати від митного органу випуску товарів, за умови забезпечення сплати митних платежів.

У разі самостійного декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідальність за вчинення порушення митних правил у повному обсязі несе декларант.

У визначених випадках посадові особи митних органів надають декларантам (уповноваженим ним особам) можливість виправити помилки, допущені в митній декларації. Якщо допущення помилок є систематичним (більше двох разів протягом місяця) митний орган застосовує до такої особи санкції.

Посередником між митницею та суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності (імпортером або експортером) може бути *митний брокер* – підприємство, що надає послуги з декларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через митний кордон України. (Особливості функціонування цього учасника митної діяльності згадано у розділі 1 підручника.)

Митний брокер провадить діяльність у будь-якому митному органі. Дозвіл на ведення такої діяльності надає Державна фіскальна служба України.

Митні брокери можуть надавати широкий спектр *митних послуг*, зокрема: акредитація на українській митниці; висновок зовнішньоекономічних угод; митне оформлення вантажу; консультації з питань зовнішньоекономічної діяльності (визначення митної вартості, розрахунку митних платежів, порядку отримання митних пільг та умов їхньої дії, правових особливостей застосування митних режимів, розв'язання митних спорів, спрощення процедур митного оформлення); сертифікація; ліцензування тощо. Крім цього, такі митні посередники допомагають у міжнародному перевезенні вантажів; страхуванні вантажу; експедиції товарів.

Митні відносини за участю митних брокерів мають певні *переваги* для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності:

- можливість отримувати кваліфіковані послуги у митному декларуванні;
- витрати на послуги, пов'язані з декларуванням товарів і транспортних засобів, а також перевезенням товарів, що перебувають під митним контролем за участю митних посередників, у галузі митної справи значно менші, оскільки їх розраховують у розмірі визначеного процента до обсягу товарів, які переміщують (перевозять);
- значне збільшення обсягів експортно-імпортних операцій та їхнє оперативне оформлення за допомогою суб'єктів підприємницької діяльності в галузі митної справи зменшує власні витрати на такі цілі та сприяє значній економії часу.

### 11.3. Форми письмового декларування

Митне законодавство України встановлює вимоги до оформлення і використання митних декларацій, на підставі яких декларують товари при переміщенні (пересиланні) через митний кордон України [7].

Форми письмового декларування товарів [7] наведено на рис. 11.5.

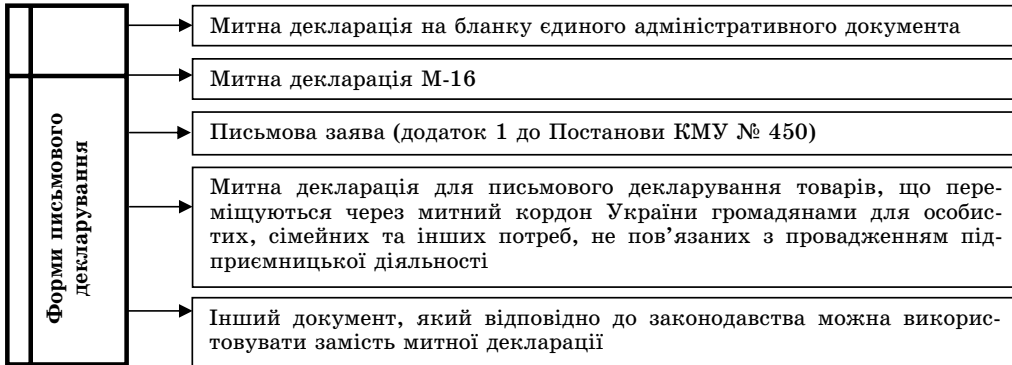


Рис. 11.5. Форми письмового декларування

Митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа для декларування товарів (окрім тих, що пересилають через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях), які переміщують через митний кордон України декларанти (крім громадян), заповнюють на:

- товари, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 150 євро;
- товари, які підлягають державному експортному контролю та переміщення яких через митний кордон України згідно із законодавством потребує надання відповідного дозволу чи висновку;
- товари, які ввозять на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства;
- товари, поміщені у митні режими митного складу, вільної митної зони, безмитної торгівлі, переробки на митній території України, переробки за межами митної території України та після перебування у таких митних режимах поміщують в інші митні режими.

Митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа подають разом з її електронною копією. Інформація, внесена декларантом до електронної копії митної декларації, повинна відповідати інформації, внесеній декларантом до оригіналу на паперовому носії, за винятком тієї інформації, яку в установленому порядку вносять тільки до електронної копії.

Електронна митна декларація складається з полів електронного документа, що відповідають формам митних декларацій на паперовому носії, та засвідчується електронним цифровим підписом особи, яка її склала.

● Митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа заповнюють з використанням форми МД-2, до якої у разі потреби можуть додавати доповнення форми МД-6 та додаткові аркуші форми МД-3 або специфікацію форми МД-8.

В одній митній декларації на бланку єдиного адміністративного документа може бути задекларовано не більше 999 товарів.

Додаткові аркуші форми МД-3, доповнення форми МД-6 та специфікації форми МД-8 у разі їх застосування є невід'ємною частиною митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа форми МД-2.

Замість додаткових аркушів форми МД-3 у випадках, визначених Міністерством фінансів, дозволяють застосування специфікації форми МД-8.

Доповнення форми МД-6 використовують у разі, коли в будь-якій графі форми МД-2, МД-3 або МД-8 митної декларації на паперовому носії не вистачає місця для внесення необхідних відомостей декларантом або для проставлення службових відміток чи внесення відомостей посадовою особою митного органу.

Порядок розподілу аркушів митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа на паперовому носії визначає Міністерство фінансів.

Товари (крім тих, що пересилають через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях), які переміщують через митний кордон України декларанти (крім громадян), на які не заповнюють митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа та які не можуть декларувати за іншим документом, декларують шляхом подання митному органу *письмової заяви* за визначеною формою. Таку заяву можна подавати митному органу на паперовому носії або як електронний документ.

Товари, які пересилають через митний кордон України в міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях, декларують шляхом подання митному органу:

- митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа

у разі:

надходження на адресу декларанта підакцизних товарів;

або надходження на адресу декларанта (крім громадянина) в одній депеші від одного відправника товарів, що відповідно до Митного кодексу України та Податкового кодексу України є об'єктами оподаткування митними платежами;

або пересилання декларантом (окрім громадянина) товарів, митна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 150 євро;

або надходження на адресу громадянина в одній депеші чи в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро;

або пересилання громадянином товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро;

- або в інших випадках для міжнародних поштових відправлень – уніфікованих міжнародних документів, форми яких установлені актами Всесвітнього поштового союзу, а саме:

митної декларації CN 23, використання якої обов'язкове під час пересилання посилок, міжнародних згрупованих поштових відправлень з позначкою “Консигнація” і відправлень “EMS” та можливе у разі пересилання відправлень з оголошеною цінністю;

або митної декларації CN 22, використання якої обов'язкове під час пересилання дрібних пакетів, мішків “М” і відправлень “EMS” з вкладенням письмової кореспонденції та можливе у разі пересилання бандеролей;

- або в інших випадках для пересилання у міжнародних експрес-відправленнях – *митної декларації M-16*:

у разі надходження на адресу громадянина товарів, сумарна фактурна вартість яких перевищує суму, що не є об'єктом оподаткування митними платежами, але не перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро;

у разі пересилання громадянином товарів, які є об'єктом оподаткування вивізним митом, та/або якщо відповідно до закону державні органи видають документи, необхідні для митного контролю та митного оформлення таких товарів;

- або для пересилання у міжнародних експрес-відправленнях – письмової заяви за визначеною формою у разі пересилання декларантом (окрім громадянина) товарів, митна вартість яких не перевищує суму, еквівалентну 150 євро.

Якщо громадяни переміщують (пересилають) товари через митний кордон України, митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа заповнюють, коли такі товари відповідно до митного законодавства декларують з поданням митної декларації, передбаченої для підприємств, а також для декларування товарів (у тому числі транспортних засобів особистого користування), які ввозять на митну територію України і підлягають державній реєстрації відповідно до законодавства.

Для письмового декларування громадянами особистих речей, інших товарів для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних із провадженням підприємницької діяльності, використовують відповідну *митну декларацію*.

Залежно від обсягу наведених відомостей і цілей митної діяльності у митному оформленні товарів, транспортних засобів, які переміщують через кордон України, можуть використовувати такі *види митних декларацій* (рис. 11.6):



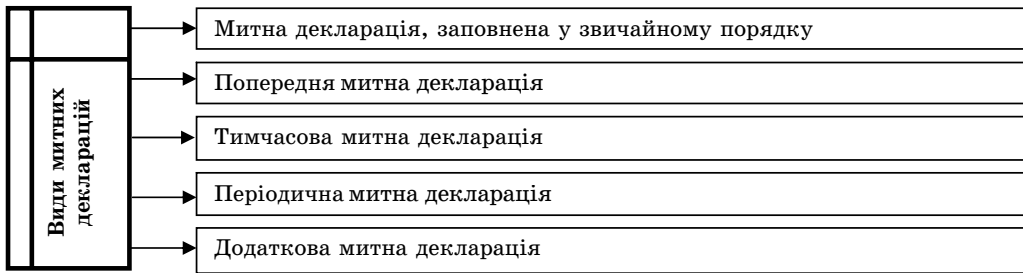


Рис. 11.6. Види митних декларацій

*Митна декларація, заповнена у звичайному порядку*, містить обсяг відомостей (даних), достатній для завершення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення у заявленій митній режим.

За рішенням митного органу митне оформлення та випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до митного режиму експорту може відбуватися без їхнього пред'явлення органу, якому подано митну декларацію, заповнену у звичайному порядку. Таке рішення митний орган ухвалює на підставі результатів аналізу ризиків протягом не більше чотирьох робочих годин від моменту прийняття митної декларації, заповненої у звичайному порядку відповідно до митного режиму експорту.

*Попередню митну декларацію* (інший документ, що можна використовувати замість митної декларації) подають до ввезення в Україну товарів, транспортних засобів комерційного призначення (у тому числі з метою транзиту) або після їх увезення, якщо ці товари, транспортні засоби перебувають на території пункту пропуску через державний кордон України.

Таку митну декларацію подає декларант (уповноважена ним особа) митному органу, в зоні діяльності якого товари, транспортні засоби комерційного призначення будуть пред'явлені для митного оформлення, з метою проведення аналізу ризиків та прискорення виконання митних формальностей.

Попередня митна декларація повинна містити відомості, достатні для:

- 1) ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України та забезпечення доставки їх до митного органу призначення; або
- 2) випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму, після пропуску цих товарів, транспортних засобів комерційного призначення через

митний кордон України та без пред'явлення їх митному органу, яким оформлена попередня митна декларація; або

- 3) випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму після пред'явлення їх митному органу, яким оформлена попередня митна декларація.

Рішення про випуск товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму без пред'явлення їх митному органу за попередньою митною декларацією, яка містить всю необхідну для цього інформацію, ухвалює відповідний митний орган на підставі результатів аналізу ризиків також протягом не більше чотирьох робочих годин від моменту пропуску цих товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України.

При ввезенні на митну територію України підакцизних товарів подання попередньої митної декларації, доставка та пред'явлення цих товарів митному органу, яким оформлена така попередня митна декларація, є обов'язковими.

Ввезення товару на територію України за попередньою митною декларацією дозволено протягом 30 днів з дати її оформлення митним органом.

● Якщо попередня митна декларація містить лише відомості, достатні для ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України та забезпечення їх доставки до митного органу призначення або після оформлення попередньої митної декларації змінюються заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, для випуску товарів декларант (уповноважена ним особа) подає додаткову декларацію.

Попередня митна декларація, за якою митний орган випускає товари, транспортні засоби комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму без пред'явлення їх цьому митному органу або попередня митна декларація разом з поданою додатковою декларацією, становлять митну декларацію, заповнену в звичайному порядку.

*Тимчасову митну декларацію* використовують у митному оформленні, якщо декларант (уповноважена ним особа) не володіє точними відомостями про характеристики товарів, необхідні для заповнення митної декларації у звичайному порядку, зокрема коли [7]:

- точні відомості про код товару згідно з УКТЗЕД можуть бути встановлені після їхнього дослідження;
- у процесі контролю правильності заявленого декларантом (уповноваженою ним особою) коду товару згідно з УКТЗЕД виникають суперечності щодо тлумачення положень УКТЗЕД, розв'язання яких вимагає додаткової інформації, спеціальних знань, проведення досліджень тощо;

- відомості про кількісні характеристики товарів можуть бути встановлені після навантаження товарів на транспортний засіб або вивантаження товару з транспортного засобу;
- ціну товарів визначають за формулою.

За таких обставин можна подати митному органу тимчасову митну декларацію за умови, що вона містить дані, достатні для поміщення їх у заявлений митний режим, та під зобов'язання про подання додаткової декларації протягом 45 днів від дати оформлення тимчасової митної декларації.

● Для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення відповідно до заявленого митного режиму за попередньою митною декларацією, тимчасовою митною декларацією, застосовують: курси валют, визначені відповідно до ст. 3-1 МКУ; заходи тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, чинні на дату прийняття митним органом такої попередньої і тимчасової митних декларацій для оформлення, а заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – чинні на дату прийняття тимчасової митної декларації і чинні на дату випуску для періодичної митної декларації.

Якщо декларант не володіє точними відомостями, необхідними для визначення ставок митних платежів з метою нарахування митних платежів за тимчасовою митною декларацією застосовують найбільшу ставку митних платежів з тих, під яку може підпадати товар.

*Періодичну митну декларацію* подають для декларування товарів, які переміщують через митний кордон України суднами закордонного плавання, трубопровідним транспортом або лініями електропередачі, припасів, періодичних друкованих видань і товарів, переміщення яких через митний кордон України планують з періодичністю не рідше, ніж два рази протягом строку її дії.

До 15 числа місяця, що настає за кожним календарним місяцем переміщення товарів через митний кордон України за періодичною митною декларацією, декларант (уповноважена ним особа) зобов'язані:

- подати додаткову декларацію (додаткові декларації) зі зазначенням точних відомостей про товари, переміщені через митний кордон України за періодичною митною декларацією відповідно до заявленого митного режиму протягом відповідного календарного місяця;
- подати передбачені законодавством документи, необхідні для митного оформлення товарів, окрім документів, поданих разом з періодичною митною декларацією;
- сплатити митні платежі, які справляють під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України [7].

Періодичну митну декларацію можна подавати на регулярне переміщення через митний кордон України товарів однією і тією ж особою на одних і тих же умовах та підставах протягом 180 днів, під зобов'язання про подання додаткової декларації на товари, переміщені за періодичною митною декларацією протягом попереднього календарного місяця, у порядку та на умовах, установлених Кабінетом Міністрів України.

При ввезенні товарів, транспортних засобів комерційного призначення в Україну, у тому числі з метою транзиту, періодичну митну декларацію використовують замість попередньої митної декларації.

● Для випуску товарів відповідно до заявленого митного режиму, які ввозять на митну територію України за періодичною митною декларацією, застосовують курси валют, визначені відповідно до ст. 3-1 МКУ, заходи тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, чинні на день прийняття митним органом додаткової декларації на товари, переміщені за періодичною митною декларацією протягом попереднього календарного місяця.

У разі подання попередньої, тимчасової або періодичної митної декларації декларант (уповноважена ним особа) повинні протягом визначеного терміну подати митному органу *додаткову декларацію*, яка містить точні відомості про товари, задекларовані за попередньою, тимчасовою або періодичною митною декларацією, які подавали б у разі декларування цих товарів за митною декларацією, заповненою у звичайному порядку.

Якщо відсутня інформація, необхідна для визначення числових значень складових митної вартості товарів, яка стане відомою після випуску товарів у вільний обіг та сплати роялті, ліцензійних платежів, інших складових вартості, що визначають залежно від обсягів продажу або прибутку від продажу, декларант (уповноважена ним особа) має право подати додаткову декларацію протягом 180 днів від дати випуску товарів.

Якщо значення ціни товару в зовнішньоекономічному договорі визначають за формулою і на дату декларування невідоме, декларант (уповноважена ним особа) має право подати додаткову декларацію протягом 90 днів від дати випуску товарів.

Додаткову декларацію подають до відповідного митного органу, яким оформлена попередня, тимчасова або періодична митна декларація.

Дозволено подання однієї додаткової декларації до кількох попередніх, тимчасових або періодичних митних декларацій, оформлених одним митним органом у межах одного зовнішньоекономічного договору та одного митного режиму, за умови дотримання визначених термінів подання додаткової декларації.

### *Декларування митної вартості.*

*Декларація митної вартості (ДМВ)* – це заява особи митному органу за встановленою формою відомостей щодо митної вартості товарів, які переміщують через митний кордон України чи щодо яких змінюється митний режим [8].

Декларацію митної вартості подають, якщо:

- 1) до ціни, фактично сплаченої або яка підлягає сплаті за оцінювані товари, додають визначені законодавством витрати, і якщо їх не додавали до ціни раніше;
- 2) з ціни, фактично сплаченої або яка підлягає сплаті за оцінювані товари, виділено визначені законодавством витрати;
- 3) покупець та продавець пов'язані між собою.

В інших випадках декларацію митної вартості подають за власним бажанням декларанта (уповноваженої ним особи).

У декларації митної вартості наводять відомості про метод визначення митної вартості товарів, числове значення митної вартості товарів та її складових, умови зовнішньоекономічного договору, які мають стосунок до визначення митної вартості товарів, та надані документи, що підтверджують зазначене.

У визначених законодавством випадках одночасно з митною декларацією декларант подає митному органу документи, що підтверджують заявлену митну вартість товарів і обраний метод її визначення. (Перелік документів, які підтверджують митну вартість товарів, наведено у розділі 5 підручника.)

ДМВ подають у встановленому порядку митному органу, який проводить митне оформлення товарів, разом з митною декларацією на оцінювані товари.

При поданні митної декларації на паперовому носії ДМВ подають на паперовому носії. У визначеному законодавством порядку ДМВ подають у формі електронного документа.

● ДМВ складається з основного аркуша та додаткового, який заповнюють на товари одного–трьох найменувань.

Для заявлення відомостей про митну вартість товарів, визначену за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортують (вартість операції), до основного аркуша ДМВ додають додатковий аркуш А.

Для заявлення відомостей про митну вартість товарів, визначену із застосуванням другорядних методів (за ціною договору щодо ідентичних товарів, за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів, на основі віднімання вартості, на основі додавання вартості (обчислена вартість) та резервного), до основного аркуша додають додатковий аркуш Б.

За наявності в партії товарів більше трьох найменувань до основного аркуша ДМВ залежно від методу визначення митної вартості додають необхідну кількість додаткових аркушів А та Б.

Митний орган під час митного оформлення товарів контролює правильність визначення їхньої митної вартості, у тому числі правильність обрання та використання методу митної оцінки, комплексність поданих документів та їхню відповідність вимогам, встановленим законодавством, повноту наведених даних.



#### 11.4. *2í ôî ðî àö³éí³ ðãõí îëîã³; ó î èðíîî ó îõîðî èáíí³*

У вітчизняному митному просторі ефективно функціонують і впроваджують нові світові стандарти діяльності митних органів, покликані забезпечити суттєве прискорення зовнішньоекономічних операцій з товарами, основою яких є інформаційні технології. Використання сучасних електронних систем та інформаційних технологій дає змогу скоротити час проходження товарів через митницю та звести до мінімуму кількість бюрократичних процедур при ухваленні рішень щодо випуску товару.

##### *Електронне декларування.*

На сьогодні митне законодавство України дає змогу використовувати електронне декларування без будь-яких обмежень усім бажаючим підприємствам, які перебувають на обліку у митних органах, та передбачає можливість подання електронної декларації в усіх митних режимах. Від декларанта необхідна лише наявність електронного цифрового підпису. Підприємство може отримати електронний цифровий ключ у територіальних підрозділах Акредитованого центру сертифікації ключів безкоштовно.

Електронне декларування відбувається з використанням електронної митної декларації, засвідченої електронним цифровим підписом, та інших електронних документів або їхніх реквізитів у встановлених законом випадках (див. рис. 11.7).

Митна декларація та інші документи, подання яких митним органам передбачено МКУ, оформлені на паперовому носії та у вигляді електронних документів, мають однакову юридичну силу.

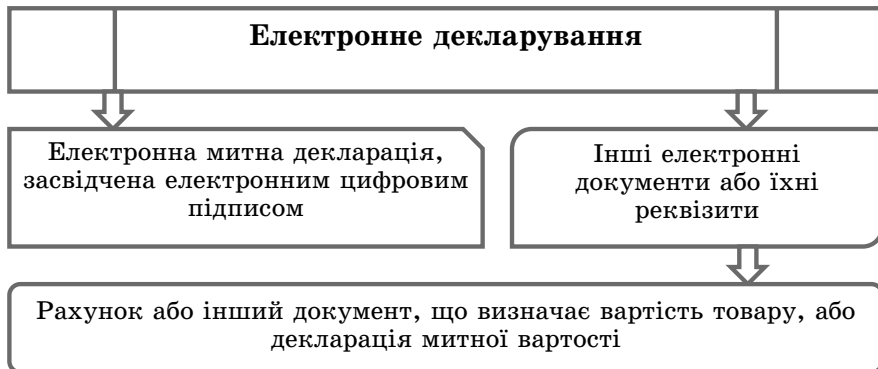


Рис. 11.7. Документи електронного декларування

● Станом на кінець 2017 року 98 % митних декларацій оформлюють в електронному вигляді. З початку року кількість оформлених митних декларацій склала 2,6 млн, що на 16,7 % більше аналогічного періоду минулого року.

Митне оформлення розпочинається з моменту отримання митним органом електронної митної декларації або електронного документа, який її замінює.

Формат митних декларацій, які подають як електронні документи, ґрунтується на міжнародних стандартах електронного обміну даними.

Форми митних декларацій затверджено постановою № 450 [7] та повністю відповідають формам митних декларацій, запроваджених Конвенцією про спрощення формальностей у торгівлі товарами. Цю Конвенцію укладено між Європейським економічним співтовариством (ЄЕС) та Республікою Австрія, Республікою Фінляндія, Республікою Ісландія, Королівством Норвегія, Королівством Швеція та Швейцарською Конфедерацією про спрощення формальностей у торгівлі товарами (ЄАВТ).

Факт прийняття електронної митної декларації засвідчує посадова особа митного органу шляхом проставлення відбитку митного забезпечення із використанням інформаційних технологій.

При цьому митниця зобов'язана дати змогу декларантові:

- одержувати від митниці повідомлення про дату і час отримання електронної митної декларації;
- самостійно фіксувати в електронній системі митного оформлення факт і час подання митної декларації.

Умови та порядок декларування, перелік відомостей, необхідних для митного контролю та митного оформлення, визначені Митним кодексом та іншими документами (див. табл. 11.2).

Відповідно до п. 4.5.4 Порядку № 631 [9] при оформленні митної декларації проводять контроль із застосуванням системи управління ризиками (детальніше про це у розділах 12 і 14).

Згідно з п. 4.9.1 цього документа [9] під час завершення митних формальностей перевіряють відомості про виконання митних формальностей, сформованих за результатами оцінки ризику за митною декларацією із застосуванням системи управління ризиками.

● На сьогодні граничний час митного оформлення товарів, відносно яких автоматизованою системою аналізу управління ризиків не генерувався перелік додаткових митних формальностей, становив: при експорті – 44 хв.; при імпорті – 141 хв.; при транзиті – 18 хв.

Оформлення митної декларації може бути завершено лише після виконання формальностей, сформованих за результатами застосування системи управління ризиками.

Завдяки взаємодії з іншими органами державної влади сфера використання електронних декларацій розширюється, що робить процедуру електронного декларування привабливішою для суб'єктів господарювання.

На підставі оформлених електронних митних декларацій сьогодні стало можливо:

- виконувати державну реєстрацію транспортних засобів;
- знімати експортно-імпортні операції з валютного контролю, продавати іноземну валюту для проведення підприємствами розрахунків щодо зовнішньоекономічних операцій з товарами;
- підтвердити фактичне вивезення товарів за межі митної території України.

Подальший розвиток та удосконалення процедури електронного декларування у межах функціонування електронної митної системи передбачає практичну реалізацію Порядку інформаційного обміну між органами доходів і зборів, іншими державними органами та підприємствами за принципом “єдиного вікна” з використанням електронних засобів передачі інформації, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 25 травня 2016 року № 364 [13].

Для виконання митних процедур у системі інформаційного обміну з 1 серпня 2016 року в Україні функціонує *єдине митне вікно*. Міністерство фінансів України розробило необхідні формальності для його запуску, а Державна фіскальна служба сформувала відповідне програмне забезпечення.



Міністерство фінансів України також затвердило перелік документів, які треба подати контролюючому органу для завершення відповідного виду держконтролю, перелік місць митного оформлення товарів, у яких застосовують систему єдиного вікна, пунктів пропуску з автоматизованим контролем за переміщенням радіоактивних речовин та ядерних матеріалів.

● Міністерство фінансів визначило перелік з 206 місць митного оформлення товарів і 54 пунктів пропуску через державний кордон України, в яких функціонують автоматизовані комплекси контролю за радіоактивними речовинами.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України № 364 від 25.05.2016 року “Деякі питання реалізації принципу єдиного вікна під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю” [13] і наказу Міністерства фінансів України № 657 від 25.07.2016 року “Про затвердження переліків даних, необхідних для функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи органів доходів і зборів” [16] у програмі MD-Declaration реалізовано можливості: отримання електронного повідомлення про перетин кордону; подання заяви про проходження контролю за технологією “Єдине вікно”; оброблення повідомлень від митниці за технологією “Єдине вікно”.

Під час проходження кордону інформаційна система автоматично формує та надсилає підприємству електронне повідомлення, в якому зазначено: види державного контролю, які завершено у пункті пропуску через державний кордон України, та види державного контролю, які необхідно завершити у зонах митного контролю на митній території України, а також вичерпний перелік документів, які потрібно подати відповідному контролюючому органу для завершення визначеного виду державного контролю.

Уповноважена посадова особа відповідного контролюючого органу протягом чотирьох робочих годин з моменту отримання через веб-інтерфейс електронного повідомлення і сканованих документів декларанта ухвалює рішення в порядку, встановленому законодавством. Якщо протягом цього часу рішення не ухвалено, то інформаційна система автоматично формує рішення про відповідний вид державного контролю, яке є підставою для завершення митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщують через митний кордон України.

Огляд товарів та/або відбір зразків проводять одночасно всі контролюючі органи, час та місце проведення якого може обирати декларант шляхом скерування електронного повідомлення. За наявності

у місцях проведення огляду товарів чи відбору зразків стаціонарних чи портативних технічних засобів митного контролю, які забезпечують відеоспостереження, такий огляд проводять з обов'язковою його відеофіксацією.

Отож, "єдине вікно" передбачає значне спрощення та прискорення проходження митних формальностей.

По-перше, одночасний огляд товарів всіма контролюючими органами. По-друге, зменшення витрат для бізнесу, адже проходження контролю передбачає скорочення контакту між бізнесом і контролюючими відомствами. По-третє, обмеженість часу (тільки чотири години) на ухвалення рішення щодо відповідного виду контролю (якщо рішення впродовж чотирьох годин немає, система автоматично вважає, що відповідний контроль пройдено); його проходження стає швидшим і дешевшим.

● Від часу запровадження принципу єдиного вікна кількість митних оформлень з його застосуванням зросла у десятки разів – від 6 тисяч заявок у 2016 році до понад 250 тисяч у 2017 році. Це становить 27 % від загальної кількості оформлених з початку року митних декларацій.

На сьогодні 11 митниць виконують понад 40 % митних оформлень за принципом єдиного вікна і цей показник зростає.

Система єдиного вікна може забезпечувати не тільки інформаційний обмін між підприємствами, контролюючими органами та митницями під час проведення державних видів контролю при митному оформленні товарів. Через відповідні веб-додатки система готова приймати від інших органів відомості про документи, які підтверджують додержання суб'єктами господарювання обмежень, встановлених для переміщення окремих товарів.

Щоб унеможливити суб'єктивний вплив посадової особи на регулювання процесів митного оформлення, у 2012 році запроваджено використання *програмно-технічного модуля "Інформаційний термінал"* [17]. Інформаційний термінал (кіоск самообслуговування) – це система попередньої реєстрації електронних копій митних декларацій (МД), яка дає змогу вказати файл з електронною копією МД, провести її форматологічний контроль та розмістити в черзі до оформлення у підрозділі митного оформлення. Кіоск самообслуговування допомагає подати в базу даних митного органу електронні копії МД (після проведення їхнього форматно-логічного контролю) та отримати чек, у якому зафіксовано час такого подання.

Окрім цього, зручним для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та усіх осіб, які перетинають кордон України є порядок *інфор-*

мування у мережі Інтернет про наявність черг транспортних засобів перед пунктами пропуску. Так, можна обрати оптимальний маршрут, враховуючи завантаженість пункту пропуску через митний кордон держави.

У контексті активного впровадження високотехнологічних систем для підвищення якості і пришвидшення митного огляду у митній практиці використовують *електронні замки*. Електронні замки з інформаційно-телекомунікаційною функцією GPS-GSM навігації призначені для забезпечення контролю у режимі реального часу за переміщенням транспортних засобів з товарами, які перебувають під митним контролем.

Рішення про застосування електронних замків з інформаційно-телекомунікаційною функцією GPS-GSM навігації ухвалює керівник митниці відправлення або уповноважена ним особа на підставі результатів застосування системи управління ризиками. У такому випадку посадова особа митниці відправлення після проведення у встановленому порядку митного контролю та оформлення товарів встановлює електронні замки на транспортний засіб або частину транспортного засобу (контейнер, цистерну, інше пристосування), у якому безпосередньо перевозять товари, а після завершення процедур, пов'язаних із встановленням електронного замка, заповнює Акт приймання-передачі електронного замка з функцією GPS-GSM навігації за визначеною законодавством [18] формою, підписує його та засвідчує особистою номерною печаткою.

З метою активної митної співпраці України з іншими державами розроблено Концепцію системи *інформаційного обміну при попередньому інформуванні* [19]. Ця концепція визначає цілі та принципи інформаційного обміну при попередньому інформуванні всіх потенційних агентів (митні адміністрації інших країн, організації-перевізники, Міжнародний союз автомобільного транспорту, інші суб'єкти господарської діяльності, з якими укладено Угоду про інформаційне співробітництво та підписано Протоколи про обмін попередньою інформацією) і митних органів України в частині попереднього інформування про товари та транспортні засоби, які планують переміщувати під митним контролем по митній території України.

Функціонування системи такого інформаційного обміну націлене на скорочення часу перебування вантажів у пунктах пропуску через державний кордон України; можливість завчасного планування логістики агентами; можливість заздалегідь, до надходження транспортного засобу з товарами в пункт пропуску через державний кордон України, визначити необхідні форми та види контролю, застосувати заборони та/або обмеження щодо переміщення товарів через митний кордон України, інформувати про зазначене агента [19].



## Оа̀ної а³ сàі єòàі і в

### 1. Метою митного оформлення є ...

- 1) забезпечення дотримання порядку переміщення товарів, транспортних засобів через кордон;
- 2) засвідчення достовірних відомостей про переміщені через митний кордон товари, транспортні засоби;
- 3) забезпечення статистичного обліку товарів, транспортних засобів, які переміщують через кордон;
- 4) усе перелічене.

### 2. Митне оформлення товарів і транспортних засобів, які переміщують через кордон України передбачає ...

- 1) отримання необхідних для митних цілей відомостей про товар;
- 2) внесення даних у митні декларації та інші документи;
- 3) підтвердження факту митного контролю;
- 4) усе перелічене.

### 3. До головних обов'язків декларанта належить ...

- 1) пред'явити товари і транспортні засоби для митного оформлення;
- 2) задекларувати товари і транспортні засоби;
- 3) сплатити митні платежі або забезпечити їхню сплату;
- 4) усе перелічене.

### 4. Формами письмового декларування у митній справі є подання ...

- 1) митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа;
- 2) митної декларації М-16;
- 3) письмової заяви за визначеною формою;
- 4) усіх перелічених документів.

### 5. У випадку, якщо суб'єкт зовнішньоекономічної діяльності не може задекларувати товари і транспортні засоби у повному обсязі, які ввозить на митну територію України, безпосередньо під час їхнього переміщення, то він може подавати ...

- 1) тимчасову митну декларацію;
- 2) періодичну митну декларацію;
- 3) спрощену митну декларацію;
- 4) додаткову митну декларацію.

### 6. Якщо товари переміщують через митний кордон України трубопровідним транспортом або лініями електропередач, а також не рідше двох разів протягом терміну дії декларації, можуть подавати ...

- 1) спрощену митну декларацію;

- 2) окрему митну декларацію;
- 3) періодичну митну декларацію;
- 4) попередню митну декларацію.

**7. Митну декларацію на бланку єдиного адміністративного документа заповнюють на товари, ...**

- 1) митна вартість яких перевищує еквівалент 150 євро;
- 2) які підлягають державному експортному контролю та переміщення яких через кордон потребує надання відповідного дозволу чи висновку;
- 3) які ввозять в Україну і підлягають державній реєстрації;
- 4) усі перелічені.

**8. Декларація митної вартості – це заява суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності митному органу, яку подають при переміщенні товарів ...**

- 1) у разі коригування ціни угоди на визначені законодавством витрати;
- 2) якщо покупець і продавець є взаємопов'язаними особами;
- 3) за бажанням декларанта;
- 4) в усіх перелічених випадках.

**9. У митну декларацію вносять відомості про ...**

- 1) заявлений митний режим та особливості переміщення;
- 2) декларанта (уповноважену ним особу), відправника, одержувача, перевізника;
- 3) умови зовнішньоекономічного договору;
- 4) усе перелічене.

**10. Відмова у прийнятті митної декларації може ґрунтуватися на ...**

- 1) відсутності необхідних у митній декларації відомостей;
- 2) відсутності необхідних реквізитів в електронній декларації;
- 3) порушенні вимог, пов'язаних з поданням митної декларації;
- 4) усьому переліченому.



## Завдання для самоперевірки

1. Розкрийте зміст і призначення митного оформлення товарів, транспортних засобів.
2. Перелічіть, які відомості про об'єкт митних процедур наводять при митному оформленні.
3. Коли справляють плату за виконання митних формальностей та у яких розмірах?

4. Виділіть нормативно-правові документи, які регламентують процедури декларування в Україні.
5. Охарактеризуйте права й обов'язки декларанта. Хто може бути декларантом?
6. Які документи потрібно подавати при виконанні митних формальностей?
7. Наведіть форми декларування товарів і транспортних засобів та умови їхнього застосування.
8. З'ясуйте, за яких умов подають декларацію митної вартості?
9. Обґрунтуйте переваги електронного декларування товарів. Поясніть зміст функціонування "електронної митниці".
10. Які інформаційні технології використовують у митному оформленні товарів в Україні?



#### Завдання

1. Гребельник О. П. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності : підручник / О. П. Гребельник. – Київ : Центр навчальної літератури, 2005. – 696 с.
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495 – IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Про затвердження Порядку справляння плати за виконання митних формальностей органами доходів і зборів поза місцем розташування цих органів або поза робочим часом, установленим для них. Наказ Міністерства доходів і зборів від 16.12.2013 № 804 : Документ z0011-14, чинний, поточна редакція – Прийняття від 16.12.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0011-14>
4. Про справляння плати за виконання митних формальностей митними органами поза місцем розташування митних органів або поза робочим часом, установленим для митних органів. Постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2003 № 93 : Документ 93-2003-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 13.08.2014, підстава 304-2014-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/93-2003-%D0%BF>

5. Тривалість митних процедур та режим роботи митного інспектора // Все про бухгалтерський облік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.vobu.com.ua/ukr/analytics/view/23>
6. Ризики, що виникають при митному оформленні / Експертно-консалтингова група “Укрмитсервіс” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukrcs.com.ua/ua/misc/customs-clearance/50/>
7. Питання, пов’язані із застосуванням митних декларацій. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 № 450 : Документ 450-2012-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 14.10.2017, підстава 775-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF>
8. Про затвердження Форми декларації митної вартості та Правил її заповнення. Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2012 № 599 : Документ z0984-12, чинний, поточна редакція – Прийняття від 24.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0984-12>
9. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа. Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 631 : Документ z1360-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.04.2016, підстава z0616-16 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12>
10. Про затвердження Порядку заповнення митних декларацій на бланку єдиного адміністративного документа. Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 № 651 : Документ z1372-12, чинний, поточна редакція – Прийняття від 30.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z1372-12>
11. Про затвердження Переліку відомчих класифікаторів інформації з питань державної митної справи, які використовуються у процесі оформлення митних декларацій, і Порядку їх ведення. Наказ Міністерства фінансів України від 29.05.2012 № 623 : Документ z0988-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.11.2012, підстава z1691-12 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0988-12>
12. Про затвердження Класифікатора додаткової інформації, необхідної для ідентифікації товарів, що вноситься до електронного інвойсу, який додається до митної декларації, заповненої на бланку єдиного адміністративного документа. Наказ Міністерства

- фінансів України від 17.09.2012 № 998 : Документ z1691-12, чинний, поточна редакція – Прийняття від 17.09.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1691-12>
13. Деякі питання реалізації принципу “єдиного вікна” під час здійснення митного, санітарно-епідеміологічного, ветеринарно-санітарного, фітосанітарного, екологічного, радіологічного та інших видів державного контролю. Постанова Кабінету Міністрів України від 25.05.2016 № 364 : Документ 364-2016-п, чинний, поточна редакція — Прийняття від 25.05.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/364-2016-%D0%BF>
  14. Електронна митниця / Державна фіскальна служба України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/elektronna-mitnitsya/>
  15. Муратов І. Електронне декларування товарів [Електронний ресурс] / І. Муратов, І. Месеча // Вісник. Офіційно про податки. – Режим доступу : <http://www.visnuk.com.ua/ua/pubs/id/7257>
  16. Про затвердження переліків даних, необхідних для функціонування інформаційно-телекомунікаційної системи органів доходів і зборів. Наказ Міністерства фінансів України від 25.07.2016 № 657 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/zakonodavstvo/mitne-zakonodavstvo/nakazi/69188.html>
  17. Технічні вимоги до програмно-технічного модуля “Інформаційний термінал” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/elektronna-mitnitsya/62606.html>
  18. Про затвердження Порядку використання електронних замків з функцією GPS – GSM навігації. Наказ Міністерства фінансів України від 03.12.2012 № 1266 : Документ z2110-12, чинний, поточна редакція – Прийняття від 03.12.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z2110-12>
  19. Про затвердження Концепції системи інформаційного обміну при попередньому інформуванні. Наказ Державної митної служби України від 07.03.2012 р. № 153 [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.mdoffice.com.ua/pls/MDOOffice/SNewsDic.PrintNews?dat=30032012&num=259260>
  20. Шершун А. А. Митне оформлення товарів та транспортних засобів : навч.-метод. посібник / А. А. Шершун. – Київ, 2007. – 330 с.





## ÐĬ ÇA²Ĕ 12

### Ì ÈÒÍ ÈÉ ÊĬ Í ÒÐĬ ĔÛ

- 12.1. Ĭ ðèçíà÷áííÿ òà îðááí³çàö³ÿ ì èòíîáî êĕíððĕð.
- 12.2. Ôĭðĭ è ì èòíîáî êĕíððĕð.
- 12.3. Ĭ îðóøáííÿ ì èòíèó îðááèè òà á³áíîá³ááèüí³ñòó çà íèó.
- 12.4. Níâö³áèüí³ áèèè êĕíððĕð íà ì èòíîí ó êĕðáíí³ Óèðàĵè.



### 12.1. Ĭ ðèçíà÷áííÿ òà îðááí³çàö³ÿ ì èòíîáî êĕíððĕð

Одним із головних завдань держави є захист своїх кордонів, у тім числі через формування системи митного контролю, спроможної гарантувати збереження національних економічних інтересів та державної безпеки, сприяти ефективному співробітництву зі зовнішніми партнерами. *Основна мета митного контролю* – це забезпечення законного переміщення осіб, товарів і транспортних засобів через митний кордон, а також повне та своєчасне адміністрування митних платежів. Митному контролю підлягають усі товари та транспортні засоби, які переміщують через митний кордон України.

**Митний контроль** – це сукупність заходів, які проводять з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-правових актів з питань державної митної справи,

міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку [1]. Основні положення щодо організації та проведення митного контролю в Україні викладено в XI розділі Митного кодексу України.

Сьогодні в Україні органи, на які покладено функції митного контролю, входять до складу Державної фіскальної служби України (рис. 12.1). При проведенні митного контролю вони повинні виконувати мінімум митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань державної митної справи.



Рис. 12.1. Структура органів митного контролю станом на 01.01.2017 р.

Одним із напрямів митного контролю є розроблення і запровадження в дію технологічних схем митного контролю, які визначають обов'язкову для виконання послідовність операцій митного контролю та митного оформлення, а також дій посадових осіб відповідних підрозділів органів фіскальної служби. Типові технологічні схеми митного контролю у пунктах пропуску через державний кордон затверджує Кабінет Міністрів України.

Для підвищення ефективності митного контролю органи фіскальної служби взаємодіють з учасниками зовнішньоекономічної діяльності, уповноваженими економічними операторами, іншими особами, які ведуть зовнішню торгівлю, та з їхніми професійними об'єднаннями (асоціаціями).

Товари, які переміщують через митний кордон України, крім митного контролю, можуть підлягати державному санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному контролю. Для проведення спеціальних видів контро-

лю органи фіскальної служби взаємодіють з відповідними органами державної влади.

Митниці чи митні пости при митному оформленні за результатами системи управління ризиками обирають форми й обсяги контролю, достатнього для забезпечення додержання законодавства з питань державної митної справи та міжнародних договорів України.

Органи фіскальної служби використовують систему управління ризиками для визначення товарів, транспортних засобів, документів і осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовують до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю. Ця система передбачає застосування випадкового відбору.

Під ризиком розуміють імовірність недотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [1].

При проведенні митного контролю *систему управління ризиками* застосовують для:

- 1) запобігання, прогнозування і виявлення порушень законодавства України з питань державної митної справи;
- 2) забезпечення ефективнішого використання наявних у органів фіскальної служби ресурсів та зосередження їхньої уваги на окремих згрупованих об'єктах аналізу ризику, щодо яких є потреба у застосуванні окремих форм митного контролю або їхньої сукупності, а також у підвищенні ефективності митного контролю (областях ризику);
- 3) забезпечення в межах повноважень органів фіскальної служби заходів із захисту національної безпеки, життя і здоров'я людей, тварин, рослин, довкілля, інтересів споживачів;
- 4) прискорення митного оформлення товарів, які переміщують через митний кордон України.

Порядок аналізу та оцінювання ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками визначає Державна фіскальна служба України.

Якщо за результатами застосування системи управління ризиками не визначено необхідності проведення митного огляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення, митне оформлення та випуск цих товарів, транспортних засобів за рішенням митниці (митного посту) можуть бути проведені без пред'явлення зазначених товарів, транспортних засобів митниці (митному посту) або з пред'явленням, але без проведення їх митного огляду. ДФСУ координує діяльність державних органів, які контролюють за переміщенням через митний кордон окремих видів товарів.

У випадку, коли товари та транспортні засоби, які підприємство переміщує через митний кордон України, у понад 25 % випадків такого

переміщення впродовж року піддавалися митному контролю внаслідок застосування системи управління ризиками, що спричинило затримку митного оформлення понад 4 робочі години, і при цьому фактів порушення митних правил виявлено не було, це підприємство має право знати причини та підстави застосування до зазначених товарів, транспортних засобів відповідних форм митного контролю.

У разі ввезення на митну територію України товарів і транспортних засобів митний контроль розпочинається з моменту перетинання ними митного кордону України. Такий контроль завершується після закінчення митного оформлення товарів і транспортних засобів, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем упродовж усього часу дії митного режиму. При вивезенні товарів і транспортних засобів за межі митної території України митний контроль розпочинається з моменту їхнього декларування та пред'явлення для митного оформлення, а завершується після митного оформлення товарів і транспортних засобів та перетинання ними митного кордону України, за винятком митних режимів, які передбачають перебування під митним контролем протягом усього часу дії митного режиму.

Граничний термін перебування товарів і транспортних засобів під митним контролем до моменту поміщення цих товарів, транспортних засобів у відповідний митний режим не може перевищувати 180 календарних днів. Товари, які перебувають під митним контролем і за якими власник або уповноважена ним особа не звернулися до закінчення цього терміну, набувають статусу таких, що зберігаються на складі органу фіскальної служби.

Товари, які переміщують через митний кордон України, разом з їхньою упаковкою та маркуванням, транспортні засоби комерційного призначення, якими їх переміщують через митний кордон України, пред'являють у незмінному стані для митного контролю, а документи на ці товари, транспортні засоби подають органам фіскальної служби у пунктах пропуску через державний кордон України та в інших місцях на митній території України, встановлених органами фіскальної служби для митного контролю та митного оформлення, не пізніше ніж через три години після прибуття зазначених товарів у пункт пропуску через державний кордон України або інше визначене органами фіскальної служби місце.

Посадові особи органів фіскальної служби з метою проведення митного контролю мають право безперешкодного доступу на територію чи в приміщення будь-якого підприємства незалежно від форми власності та сфери управління, де зберігаються або можуть зберігатися товари, які підлягають митному контролю.

З метою скорочення часу проведення митного контролю та підвищення його ефективності органи митного контролю можуть використовувати технічні та спеціальні засоби, а також службових собак.

За письмовою заявою власника товарів та з дозволу органу фіскальної служби можуть проводити навантаження, вивантаження, перевантаження, усунення пошкоджень упаковки, розпакування, упакування, перепакування, зважування та визначення інших істотних характеристик товарів, що перебувають під митним контролем, взяття проб та зразків таких товарів, зміна ідентифікаційних знаків чи маркування на цих товарах або їх упаковці, транспортних засобах комерційного призначення, а також заміна транспортного засобу комерційного призначення. Зазначені операції проводять за рахунок власника товарів. У разі відмови у наданні дозволу на проведення зазначених операцій орган фіскальної служби зобов'язаний невідкладно письмово повідомити особу, яка звернулася із заявою про надання такого дозволу, про причини і підстави відмови. Такі операції з товарами можуть проводити і з ініціативи фіскальної служби чи правоохоронних органів, тоді витрати на їхнє проведення компенсує відповідний орган. Однак, якщо в результаті проведення таких операцій виявлено порушення законодавства України, то витрати компенсує власник товарів.

За потреби для участі у митному контролі органи Державної фіскальної служби України або декларанти (власники товарів чи транспортних засобів) можуть залучати спеціалістів та експертів. Також відповідно до міжнародних договорів митні органи України можуть проводити спільний митний контроль з відповідними органами суміжних держав у пунктах пропуску через державний кордон.

З метою проведення митного контролю товарів і транспортних засобів, а також заходів, пов'язаних з виявленням, запобіганням та припиненням контрабанди і порушень митних правил, у пунктах пропуску через державний кордон України, на територіях морських і річкових портів, аеропортів, на залізничних станціях та на територіях підприємств, вільних митних зон, митних складів, складів тимчасового зберігання, а також в інших місцях, визначених законодавством, створюють *зони митного контролю*. Порядок їхнього створення визначає Державна фіскальна служба України. Зони митного контролю можуть бути постійними, у разі регулярного розміщення на їхній території товарів, що підлягають митному контролю, або тимчасовими, які утворюють на час митного контролю.

Для кожної зони митного контролю визначають її межі та режим. Режим зони митного контролю – це встановлені законодавством України з питань державної митної справи приписи, заборони та/або обмеження щодо перебування в зоні митного контролю товарів, транспортних засобів комерційного призначення і громадян, розташування в ній споруд та об'єктів, а також проведення у цій зоні господарських робіт.

Митниці або митні пости відповідають за забезпечення схоронності товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон,

дотримання режиму зони митного контролю, забезпечення безпеки громадян, законності та правопорядку у зоні митного контролю. Митні органи мають право примусово зупиняти і повертати в зони митного контролю транспортні засоби та громадян, які без дозволу органів фіскальної служби ввійшли із зони митного контролю на митну територію України, а також морські та річкові судна, які без дозволу вийшли із зони митного контролю за межі митної території України і не перебувають у територіальних водах інших держав.

Особи, які переміщують через митний кордон України товари і транспортні засоби чи провадять діяльність, контроль за якою покладено на фіскальні органи, зобов'язані надавати митним органам документи та відомості, необхідні для проведення митного контролю, в усній, письмовій або електронній формі (табл. 12.1).

Таблиця 12.1

## Перелік документів і відомостей, які подають для митного контролю

Вид транспорту, яким перевозять товари	Документи та відомості, необхідні для митного контролю
1	2
Автомобільний транспорт	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ документи на транспортний засіб, зокрема ті, що містять відомості про його державну реєстрацію (національну належність);</li> <li>▪ транспортні (перевізні) документи (міжнародні товаротранспортні накладні);</li> <li>▪ визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, який супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);</li> <li>▪ комерційні документи (за наявності) на переміщувані товари, які містять відомості, зокрема, про найменування та адресу перевізника, найменування країни відправлення та країни призначення товарів, найменування та адреси відправника (або продавця) та отримувача товарів;</li> <li>▪ відомості про кількість вантажних місць і вид упаковки;</li> <li>▪ найменування товарів;</li> <li>▪ вага бруто товарів (у кілограмах) або об'єм товарів (у метрах кубічних), окрім великогабаритних вантажів</li> </ul>
Водний транспорт	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ генеральна декларація, що містить, зокрема, найменування та опис судна, відомості про його реєстрацію і національну належність, прізвище капітана, прізвище та адресу судового агента;</li> <li>▪ декларація про вантаж, яка містить, зокрема, відомості про найменування портів відправки, портів заходу судна, завантаження та вивантаження товарів, першого порту відправки товарів, порту вивантаження товарів, що залишаються на борту, перелік коносаментів або інших документів, які підтверджують наявність і зміст договору морського (річкового) перевезення, кількість вантажних місць товару, опис та вид упаковки товарів, які підлягають вивантаженню у цьому порту;</li> </ul>

Продовження табл. 12.1

1	2
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ декларація про припаси (суднові припаси), яка містить, зокрема, відомості про найменування суднових припасів, що є на судні, та їхню кількість;</li> <li>▪ декларація про особисті речі екіпажу судна;</li> <li>▪ суднова роль, що містить відомості про кількість і склад членів екіпажу під час прибуття і відправлення судна, зокрема, прізвища, імена, громадянство, звання або посаду, дату і місце народження, вид і номер документа, що посвідчує особу;</li> <li>▪ список пасажирів, який містить відомості про пасажирів під час прибуття і відправлення судна, зокрема, кількість пасажирів на судні, прізвища, імена, громадянство, дату і місце народження, порти посадки і висадки;</li> <li>▪ визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);</li> <li>▪ транспортні (перевізні) документи на товари (за наявності), які містять, зокрема, відомості про загальну кількість товарів, кількість вантажних місць, найменування товарів, вид упаковки;</li> <li>▪ комерційні документи (за наявності) на товари та відомості про розміщення товарів на борту судна;</li> <li>▪ відомості про наявність (відсутність) на борту судна товарів, ввезення яких на митну територію України заборонено або обмежено, включаючи валютні цінності, наявні у членів екіпажу, лікарські засоби, до складу яких входять наркотичні, сильнодіючі засоби, психотропні та отруйні речовини;</li> <li>▪ відомості про наявність (відсутність) на борту судна небезпечних товарів, зброї, боєприпасів</li> </ul>
Повітряний транспорт	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ стандартний документ перевізника, передбачений укладеними відповідно до закону міжнародними договорами в галузі цивільної авіації (генеральна декларація);</li> <li>▪ документи, що містять відомості про товари, які перевозять на борту (вантажні відомості, авіаційні вантажні накладні);</li> <li>▪ документ, що містить відомості про припаси (бортові припаси) та про кількість припасів (бортових припасів), завантажених на борт судна та вивантажених з нього;</li> <li>▪ транспортні (перевізні) документи;</li> <li>▪ комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на переміщені товари;</li> <li>▪ визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);</li> <li>▪ відомості про знаки національної належності та реєстраційні знаки судна, номер рейсу, маршрут польоту, пункт вильоту та пункт прибуття судна;</li> <li>▪ відомості про найменування підприємства (організації, установи), яке експлуатує судно, та кількість членів екіпажу;</li> <li>▪ список пасажирів із зазначенням їх кількості на судні, прізвищ та ініціалів, пунктів посадки та висадки; відомості щодо багажу пасажирів (пасажирська відомість);</li> </ul>

Закінчення табл. 12.1

1	2
	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ найменування товарів, номери вантажних накладних, кількість місць за кожною накладною, пунктів завантаження та пунктів вивантаження товарів;</li> <li>▪ відомості про наявність (відсутність) на борту судна товарів, ввезення яких на митну територію України заборонено або обмежено, включаючи валютні цінності, наявні у членів екіпажу, лікарські засоби, до складу яких входять наркотичні, сильнодіючі засоби, психотропні й отруйні речовини;</li> <li>▪ відомості про наявність (відсутність) на борту судна небезпечних товарів, зброї, боєприпасів</li> </ul>
Залізничний транспорт	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ транспортні (перевізні) документи;</li> <li>▪ передатку відомість на залізничний рухомий склад;</li> <li>▪ документ, який засвідчує наявність припасів (за наявності припасів);</li> <li>▪ визначений актами Всесвітнього поштового союзу документ, що супроводжує міжнародні поштові відправлення (за їх наявності);</li> <li>▪ комерційні документи (за наявності їх у перевізника) на переміщувани товари</li> </ul>
Трубопровідний транспорт та лінії електропередач	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ зовнішньоекономічний договір (контракт) або інші документи, що підтверджують право володіння, користування та/або розпорядження товарами;</li> <li>▪ акт прийому-передачі товарів чи довідка, яка підтверджує кількість товарів;</li> <li>▪ комерційні та супровідні документи (за наявності їх у власника трубопровідного транспорту, лінії електропередачі) на товари, що переміщують через митний кордон України, а на момент митного оформлення – рахунок-фактура;</li> <li>▪ найменування й адреса відправника товарів;</li> <li>▪ найменування та адреса отримувача товарів;</li> <li>▪ документи (дозволи, сертифікати), які підтверджують показники товару</li> </ul>

Незалежно від виду транспорту, яким переміщують товари, під час прибуття товарів у пункт пропуску через державний кордон України надають документи (відомості) або їхні реквізити, у тому числі засобами інформаційних технологій, які підтверджують дотримання заборон або обмежень щодо пропуску товарів через митний кордон України.

Разом із митною декларацією органу фіскальної служби подають рахунок або інший документ, який визначає вартість товару, та у випадках, передбачених митним законодавством, декларацію митної вартості.



## 12.2. Форми митного контролю

**Форми митного контролю** – це сукупність операцій і методів, контрольних дій і технологій їхнього виконання, за допомогою яких посадові особи органів фіскальної служби забезпечують дотримання митного законодавства [1]. Статтею 336 Митного кодексу України визначено основні форми митного контролю (рис. 12.2).

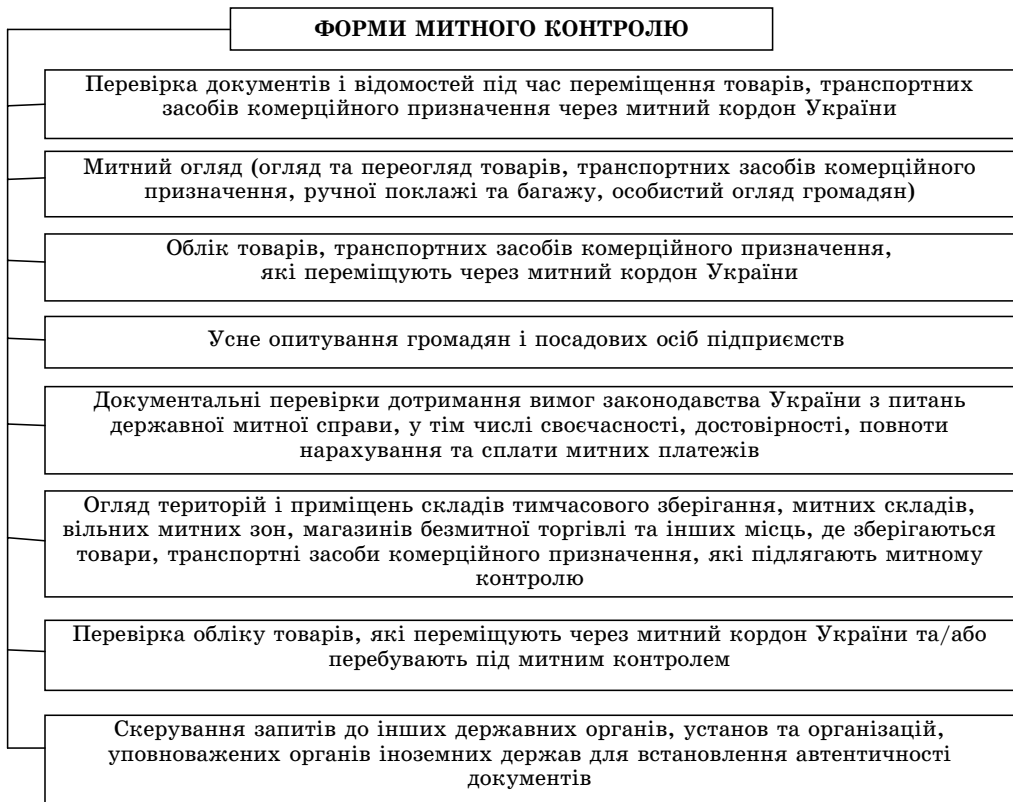


Рис. 12.2. Форми митного контролю

Документи та відомості, які подають органам фіскальної служби, перевіряють візуально, зі застосуванням інформаційних технологій (шляхом проведення формато-логічного контролю, контролю співставлення, контролю зі застосуванням системи управління ризиками) та в інші способи, передбачені Митним кодексом (див. табл. 12.2).

Таблиця 12.2

**Види контролю при перевірці документів та відомостей,  
які подають до органів фіскальної служби**

Вид контролю	Характеристика
Формато-логічний контроль	це автоматизована перевірка правильності заповнення даних митних декларацій і повернення результатів перевірки; перевірка митних декларацій та інших документів на достовірність і законність; проведення статистичного, валютного контролю, контролю нарахованих митних платежів, контролю правильності застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності
Контроль співставлення	це автоматизоване порівняння даних, які містяться в митних деклараціях або інших документах, поданих для митного контролю або митного оформлення, з даними, які містяться в електронних копіях митних декларацій та інших документах, що надходять з митних і правоохоронних органів суміжних держав; в уніфікованих електронних дозвільних документах, що надходять з інших державних органів, інших електронних документів, пов'язаних з перевіркою достовірності даних, які перевіряють
Контроль із застосуванням системи управління ризиками	це оцінка ризику шляхом аналізу (у тому числі з використанням інформаційних технологій) поданих документів у конкретному випадку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України з метою обрання форм та обсягу митного контролю, достатніх для забезпечення додержання вимог законодавства України з питань державної митної справи

Залежно від об'єкта митного огляду виділяють: огляд та переогляд товарів і транспортних засобів комерційного призначення; огляд та переогляд ручної поклажі, багажу; особистий огляд.

*Огляд товарів і транспортних засобів* проводять за рішенням керівника органу фіскальної служби, якому вони надані для перерахунку та зважування, у найкоротший термін. За результатами застосування системи управління ризиками огляд товарів і транспортних засобів може бути:

- ідентифікаційним – без розкриття пакувальних місць і без обстеження транспортного засобу;
- частковим – з розкриттям до 20 % пакувальних місць і вибірковою обстеженням транспортного засобу;
- повним – з розкриттям до 100 % пакувальних місць та поглибленим обстеженням транспортного засобу.

Підставою для проведення огляду та переогляду товарів і транспортних засобів може бути:

- 1) несвоєчасне подання декларантом митної декларації та наявності достатніх підстав уважати, що ці товари переміщують через митний кордон України з порушенням митного законодавства;

- 2) виявлення товарів у зонах митного контролю або транспортних засобів, які перетинають митний кордон України, власник яких невідомий;
- 3) невиконання декларантом обов'язків, покладених на нього Митним кодексом (недекларування товарів, ненадання товарів для митного контролю або оформлення, несплата митних платежів тощо);
- 4) виявлення пошкодження або втрати митного забезпечення, накладеного на товари, транспортні засоби, чи за наявності інших видимих ознак можливого несанкціонованого доступу до товарів, які перебувають під митним контролем;
- 5) наявність достатніх підстав уважати, що переміщення товарів чи транспортних засобів через митний кордон України відбувається поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю. Вичерпний перелік таких підстав визначає Кабінет Міністрів України.

Огляд (переогляд) товарів, транспортних засобів комерційного призначення відбувається у присутності особи, яка переміщує ці товари, транспортні засоби через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем, а у разі її відсутності – за умови залучення не менше ніж двох понять.

За результатами митного огляду складають акт огляду (переогляду) у двох примірниках, у якому зазначають відомості про: посадових осіб органу фіскальної служби, які проводили огляд, і про осіб, які були присутні під час його проведення; підстави проведення огляду; обсяг та результати його проведення; інші відомості про товари і транспортні засоби, які оглядали. Один примірник акта передають (надсилають) особі, яка переміщує товари через митний кордон України чи зберігає товари під митним контролем.

*Огляд ручної поклажі і багажу* проводять, якщо є підстави вважати, що громадяни перевозять через митний кордон України товари, які підлягають обліку та спеціальному контролю, при митному оформленні яких справляють митні платежі або переміщення через митний кордон України заборонене. Такий огляд проводять у присутності власника багажу чи уповноваженої ним особи, а у разі їхньої відсутності – у присутності представників підприємства, яке перевозило багаж чи ручну поклажу. Проводити огляд багажу і ручної поклажі за відсутності їхнього власника можна тільки у таких випадках:

- якщо є підстави вважати, що несупроводжуваний багаж містить товари, які становлять небезпеку для життя і здоров'я людей, тварин та рослин, а також довкілля;
- якщо громадянин або уповноважена ним особа не з'явилися протягом одного місяця з дня надходження до митниці призначення несупроводжуваного багажу;

- у разі залишення на території України ручної поклажі, багажу з порушенням зобов'язання про їхній транзит через територію України.

За результатами огляду багажу і ручної поклажі також складають акт, один примірник якого передають власникові багажу, його уповноваженій особі або представнику підприємства-перевізника, який був присутній при огляді.

*Особистий огляд* як виняткову форму митного контролю проводять за письмовим рішенням керівника органу фіскальної служби, якщо є достатні підстави вважати, що громадянин, який прямує через митний кордон України чи перебуває в зоні митного контролю або у транзитній зоні міжнародного аеропорту, приховує предмети контрабанди чи товари, які є безпосередніми предметами порушення митних правил або заборонені для ввезення в Україну, вивезення з України чи транзиту через територію України.

Перед початком огляду посадова особа органу фіскальної служби має надати громадянину письмове рішення керівника цього органу, ознайомити його з правами та обов'язками під час проведення такого огляду і запропонувати добровільно видати приховані та/або незадекларовані товари.

Особистий огляд проводить в ізольованому приміщенні, що відповідає встановленим санітарно-гігієнічним вимогам, посадова особа органу фіскальної служби однієї статі з громадянином, особистий огляд якого проводять, у присутності не менше двох понятих тієї самої статі. Як понятих запрошують осіб, незаінтересованих у результатах огляду. Понятими не можуть бути родичі особи, яку оглядають, та працівники органів фіскальної служби. Неприпустимі доступ сторонніх громадян до приміщення, де проводять огляд, і можливість спостерігати за ним. Обстеження органів тіла громадянина, який підлягає особистому огляду, проводить тільки медичний працівник.

Особистому огляду не підлягають Президент України, Голова Верховної Ради України, народні депутати України, Прем'єр-міністр України, Перший віце-прем'єр-міністр України, Голова та судді Верховного Суду України, Голова та судді Конституційного Суду України, Міністр закордонних справ України, Генеральний прокурор України та члени їхніх сімей, які прямують разом з ними.

*Облік товарів, транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України*, веде орган фіскальної служби на підставі митних декларацій на товари і національних реєстраційних документів транспортних засобів з метою проведення їхнього митного контролю. Для обліку товарів, які переміщують через митний кордон України трубопровідним транспортом та лініями електропередачі використовують

відповідні прилади обліку. Порядок ведення обліку органами фіскальної служби таких товарів і транспортних засобів, у тому числі в електронній формі, визначає Державна фіскальна служба України.

У процесі митного контролю посадові особи органів фіскальної служби можуть проводити *усне опитування громадян та посадових осіб підприємств*, під яким розуміють отримання посадовою особою органу фіскальної служби інформації, що має значення для проведення митного контролю, від осіб, які володіють такою інформацією. За потреби при усному опитуванні складають протокол, про що повідомляють опитувану особу до його початку.

*Огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання, митних складів, магазинів безмитної торгівлі, територій вільних митних зон та інших місць, де перебувають товари, транспортні засоби комерційного призначення, які підлягають митному контролю, чи провадять діяльність, контроль за якою покладено на органи фіскальної служби (крім житла громадян), можуть проводити його посадові особи за письмовим рішенням керівника цього органу, з метою:*

- 1) перевірки законності ввезення товарів, транспортних засобів комерційного призначення на митну територію України, дотримання порядку їхнього ввезення, а також правильності нарахування та повноти сплати митних платежів;
- 2) перевірки відповідності фактичної кількості ввезених товарів, транспортних засобів комерційного призначення відомостям, заявленим у митній декларації;
- 3) перевірки дотримання встановлених Митним кодексом та іншими законами України правил провадження діяльності, контроль за якою покладено на органи фіскальної служби.

Підставою для проведення такого огляду є рішення відповідного органу фіскальної служби та службове посвідчення представника цього органу. Огляд не повинен тривати більше одного дня. За його результатами складають акт та один примірник передають особі, у володінні якої перебуває територія, магазин безмитної торгівлі, митний склад.

*Перевірка обліку товарів, транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем, – це проведення органами фіскальної служби дій щодо встановлення відповідності документації про зазначені товари, транспортні засоби вимогам, визначеним Митним кодексом та іншими законами України з питань державної митної справи.*

Перевірку обліку товарів і транспортних засобів, що перебувають під митним контролем, як форму митного контролю, проводять щодо:

- 1) підприємств, які займаються видами діяльності, контроль за провадженням яких покладено на органи фіскальної служби (митна

брокерська діяльність, відкриття та експлуатація магазину безмитної торгівлі, митного складу, вантажного митного комплексу, складу тимчасового зберігання);

- 2) підприємств, до яких застосовують спеціальні спрощення відповідно до Митного кодексу;
- 3) підприємств, які виконують операції з товарами, поміщеними у митний режим, що передбачає ведення обліку таких товарів.

Перевірку обліку товарів і транспортних засобів, які перебувають під митним контролем, завершують складанням акта, один примірник якого надають керівникові підприємства, яке перевіряли.

Однією з основних форм митного контролю є документальні перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи та своєчасності й повноти сплати митних платежів.

*Документальна перевірка* – це сукупність заходів, за допомогою яких органи фіскальної служби переконуються у правильності заповнення митних декларацій, декларацій митної вартості та в достовірності зазначених у них даних, законності ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або на територію вільної митної зони, вивезення (пересилання) товарів за межі митної території України або за межі території вільної митної зони, а також своєчасності, достовірності, повноти нарахування та сплати митних платежів [1]. Коротку характеристику документальних перевірок наведено в табл. 12.3.

Підрозділи Державної фіскальної служби України можуть проводити документальні виїзні (планові або позапланові) та документальні невиїзні перевірки щодо:

- правильності визначення бази оподаткування, своєчасності, достовірності, повноти нарахування і сплати митних платежів;
- обґрунтованості та законності надання (отримання) пільг і звільнення від оподаткування;
- правильності класифікації згідно з УКТ ЗЕД товарів, щодо яких проведено митне оформлення;
- відповідності фактичного використання переміщених через митний кордон України товарів заявленій меті такого переміщення та/або відповідності фінансових і бухгалтерських документів, звітів, договорів (контрактів), калькуляцій, інших документів підприємства, яке перевіряють, інформації, зазначеної у митній декларації, декларації митної вартості, за якими проведено митне оформлення товарів у відповідному митному режимі;
- законності переміщення товарів через митний кордон України, у тому числі ввезення товарів на територію вільної митної зони або їхнє вивезення.

Таблиця 12.3

## Документальні перевірки як форма митного контролю

Вид перевірки	Періодичність проведення	Підстава	Тривалість перевірки
Документальна планова виїзна перевірка – перевірка, яка передбачена в плані-графіку органу фіскальної служби та проводиться за місцезнаходженням підприємства, яке перевіряють	Перевірку одного підприємства можуть проводити не частіше одного разу на 12 місяців, а підприємства, яке отримало статус уповноваженого економічного оператора, – не частіше одного разу на 30 місяців	Наказ органу фіскальної служби, виданий на основі кварталних планів, сформованих за результатами аналізу зовнішньоекономічних операцій підприємств із застосуванням системи управління ризиками. Копію наказу мають вручити під розписку керівнику підприємства або уповноваженій ним особі за 10 календарних днів до дня проведення перевірки	Не більше 30 робочих днів. Термін проведення документальної виїзної перевірки може бути продовжений наказом відповідного органу фіскальної служби, але не більше, ніж на 15 робочих днів
Документальна позапланова виїзна перевірка – перевірка підприємства, яку не передбачено планами роботи органу фіскальної служби і яку можуть проводити за наявності хоча б однієї з обставин, визначених ст. 346 Митного кодексу України	У разі виникнення обставин, передбачених ст. 346 Митного кодексу України	Наказ відповідного органу фіскальної служби з урахуванням обставин, визначених ст. 346 Митного кодексу України	
Документальна невиїзна перевірка – перевірка підприємства, яку проводять в приміщенні органу фіскальної служби за умови надсилання підприємству письмового повідомлення про дату початку та місце проведення	У разі виявлення ознак порушення митного законодавства за результатами аналізу електронних митних декларацій та іншої інформації про митне оформлення товарів, а також надходження від відповідних органів іноземних держав інформації про непідтвердження автентичності поданих документів щодо митного оформлення товарів	Наказ відповідного органу фіскальної служби	

*Документальну позапланову виїзну перевірку* відповідно до ст. 346 Митного кодексу України орган фіскальної служби може проводити за наявності хоча б однієї з таких обставин:

- 1) Державною фіскальною службою України з метою контролю перевірено матеріали документальної перевірки, проведеної органом фіскальної служби, і виявлено невідповідність висновків акта перевірки вимогам законодавства або неповне з'ясування питань, які повинні бути з'ясовані під час перевірки для винесення об'єктивного висновку щодо дотримання підприємством вимог законодавства з питань державної митної справи. Проведення такої позапланової документальної виїзної перевірки може ініціювати Державна фіскальна служба України, тільки за умови, що стосовно посадових осіб фіскальної служби, які проводили таку перевірку, розпочато службове розслідування або кримінальне провадження. У такому разі ДФСУ визначає орган, який проводитиме таку перевірку;
- 2) виявлено факти або отримано документальну інформацію, що свідчать про порушення підприємством вимог законодавства з питань державної митної справи, якщо підприємство не надасть пояснення та їхні документальні підтвердження на обов'язковий письмовий запит органу фіскальної служби впродовж 10 робочих днів з дня отримання такого запиту;
- 3) підприємство не подало в установлений термін митну декларацію;
- 4) розпочато процедуру припинення діяльності підприємства (крім перетворення), порушено провадження у справі про визнання підприємства банкрутом;
- 5) підприємство подало в установленому порядку органу фіскальної служби заперечення до акта перевірки або скаргу на прийняте за її результатами податкове повідомлення-рішення, у яких вимагають повного або часткового перегляду результатів відповідної перевірки чи скасування прийнятого за її результатами податкового повідомлення-рішення і зазначено обставини, які не досліджені під час перевірки та об'єктивний розгляд яких неможливий без проведення перевірки. Таку перевірку проводять винятково з питань, що стали предметом оскарження.

Предметом *документальних невиїзних перевірок* є дані про своєчасність, достовірність, повноту нарахування і сплати митних платежів при переміщенні товарів через митний кордон України підприємствами, а також при переміщенні товарів через митний кордон України громадянами з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств.



Документальну невиїзну перевірку проводять у разі:

- виявлення ознак, які свідчать про можливе порушення законодавства України з питань державної митної справи, за результатами аналізу електронних копій митних декларацій, інформації, що стосується товарів, митне оформлення яких завершено, отриманої від суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та виробників таких товарів, з висновків акредитованих відповідно до законодавства експертів;
- надходження від уповноважених органів іноземних держав документально підтвердженої інформації про непідтвердження автентичності поданих органу доходів і зборів документів щодо товарів, митне оформлення яких завершено, недостовірність наведених у них відомостей, а також запитів стосовно надання інформації про зовнішньоекономічні операції, які відбувалися за участю суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності – резидентів України.

Документальну невиїзну перевірку проводять на підставі наказу органу фіскальної служби. Це роблять посадові особи органу фіскальної служби в приміщенні цього органу за умови скерування керівнику відповідного підприємства або відповідному громадянину рекомендованим листом з повідомленням про вручення або особистого вручення зазначеним особам чи уповноваженим ними представникам під розписку письмового повідомлення про дату початку та місце проведення перевірки.

Присутність уповноважених посадових осіб підприємства або громадянина, яких перевіряють, під час проведення невиїзної документальної перевірки не обов'язкова.

Тривалість *документальної виїзної перевірки* не повинна перевищувати 30 робочих днів.

У зазначений строк не вносять:

- 1) період між врученням керівнику підприємства, яке перевіряють, письмової вимоги про надання документів і відомостей, необхідних для з'ясування питань перевірки, і наданням таких документів та відомостей;
- 2) час, необхідний для відновлення втрачених, пошкоджених або достроково знищених документів, необхідних для з'ясування питань перевірки;
- 3) час, необхідний для відновлення бухгалтерського обліку, у разі виявлення невідповідності показників у документах бухгалтерського обліку та/або фінансової звітності;
- 4) час, необхідний для складення акта (довідки) про результати перевірки.

Термін проведення документальної виїзної перевірки можна продовжити наказом відповідного органу фіскальної служби, але не більше

ніж на 15 робочих днів. Підставами для продовження терміну проведення планової виїзної перевірки є:

- 1) заява підприємства (у разі необхідності подання ним документів, щодо питань перевірки);
- 2) змінний режим роботи або підсумований облік робочого часу підприємства та/або його господарських об'єктів;
- 3) надання підприємством необхідних документів пізніше, ніж за три дні до завершення перевірки;
- 4) випадки, коли в період проведення документальної виїзної перевірки на письмовий запит посадової особи органу фіскальної служби підприємство не надає документи, необхідні для з'ясування питань такої перевірки.

Також документальну виїзну (планову чи позапланову) перевірку підприємства можна зупинити наказом відповідного органу фіскальної служби, з подальшим поновленням її проведення на невикористаний строк за наявності хоча б однієї з таких підстав:

- необхідність відновлення підприємством втрачених документів або обґрунтованої потреби в додатковому часі для надання документів, визначених у запиті посадової особи органу доходів і зборів;
- необхідність проведення митної експертизи;
- необхідність проведення зустрічної звірки;
- необхідність отримання інформації від інших державних органів України або уповноважених органів іноземних держав.

Зупинення документальної виїзної (планової чи позапланової) перевірки перериває перебіг строку проведення перевірки за умови вручення під розписку керівнику підприємства чи уповноваженій ним особі або надіслання підприємству рекомендованим листом з повідомленням про вручення копії наказу про зупинення такої перевірки. При цьому перевірка може бути зупинена на загальний строк, що не перевищує 30 робочих днів, а в разі необхідності проведення митної експертизи, отримання інформації від інших державних органів України або уповноважених органів іноземних держав, завершення розгляду судом позовів з питань, пов'язаних із предметом перевірки, відновлення підприємством втрачених документів, перевірка може бути зупинена на строк, необхідний для завершення таких процедур.

Посадовим особам органу фіскальної служби, уповноваженим на проведення перевірки, заборонено перебувати на території підприємства в період зупинення перевірки, крім випадків, коли виникає необхідність зняття або заміни митного забезпечення, накладеного відповідно до Митного кодексу України.

Права та обов'язки посадових осіб органів фіскальної служби та підприємства під час проведення документальних виїзних перевірок наведено в Додатку 15.

У процесі проведення документальних виїзних перевірок підприємств органи фіскальної служби з метою з'ясування питань перевірки мають право проводити *зустрічні звірки*. Вони не є перевітками і порядок їхнього проведення визначає ДФСУ. Підставою для проведення зустрічної звірки є потреба у перевірці відомостей, отриманих від особи, залученої до операцій з товарами, переміщеними через митний кордон України, чи будь-якої іншої особи, яка може володіти документами та даними, для ухвалення рішення за результатами перевірки, якщо така особа не надасть пояснень і необхідних документальних підтверджень на письмовий запит органу фіскальної служби впродовж трьох робочих днів від дати отримання запиту.

Під час зустрічної звірки перевіряють дотримання вимог законодавства при проведенні зовнішньоторговельних операцій, наведену у митній декларації, декларації митної вартості інформацію, а також вид та обсяг операцій з товарами і проведених розрахунків за них для з'ясування їхньої реальності та достовірності. Результати зустрічної звірки можуть бути використані тільки для підтвердження або спростування інформації, наведеної у митній декларації, декларації митної вартості, а також доданих до них комерційних та інших документах.

За результатами зустрічної звірки складають довідку, яку впродовж 10 днів після завершення звірки надають для підписання керівникові підприємства, на якому проводили звірку.

Посадові особи фіскальної служби мають право приступити до проведення документальної (планової чи позапланової) виїзної перевірки декларанта або зустрічної звірки на підприємстві за наявності підстав для їхнього проведення та за умови пред'явлення керівникові підприємства під розписку посвідчення на право проведення перевірки, в якому зазначено дату його видачі, назву органу фіскальної служби, мету проведення перевірки, вид (планова чи позапланова) та підстави її проведення, дати початку й закінчення перевірки, посади, спеціальні звання та прізвища посадових осіб органу фіскальної служби, які проводитимуть перевірку, пред'явлення службових посвідчень зазначених осіб, а також надання копії наказу органу фіскальної служби про проведення перевірки. Відсутність якогось із документів є підставою для недопуску посадових осіб фіскального органу до проведення перевірки.

Посадові особи органу фіскальної служби під час проведення перевірки не мають права: перевіряти дані, які не є предметом перевірки; вимагати від підприємства, яке перевіряють, надання документів або інформації, що не стосуються предмета перевірки; розголошувати відомості про підприємство, яке перевіряють, що становлять конфіденційну інформацію, державну, комерційну чи банківську таємницю та стали відомі під час виконання такими особами службових обов'язків.

Підприємство, яке перевіряють, зобов'язане не пізніше першого робочого дня, наступного за днем початку документальної перевірки, надати у повному обсязі посадовим особам органу фіскальної служби, які проводять перевірку, всі документи, у тому числі в електронній формі, що належать до предмета перевірки або пов'язані з ним, можуть мати відношення до переміщення товарів через митний кордон України, у тому числі до ввезення товарів на територію вільної митної зони або їхнього вивезення з цієї території.

Документи, які містять комерційну таємницю або є конфіденційними, передають посадовій особі органу фіскальної служби окремо від інших документів. Передачу таких документів для їхнього огляду, вивчення та їхнє повернення оформлюють актами довільної форми, які підписує посадова особа органу фіскальної служби та уповноважена посадова особа підприємства, що перевіряють. Заборонено вилучення оригіналів первинних фінансово-господарських, бухгалтерських та інших документів.

Під час проведення перевірки посадові особи органу фіскальної служби, які проводять перевірку, для отримання документів (їхніх копій), пояснень, довідок подають керівнику підприємства або уповноваженій ним особі письмові запити під особистий підпис на другому примірнику таких запитів із зазначенням переліку документів (їхніх копій), пояснень, довідок, необхідних для перевірки, та строку їх надання. Такі запити можуть бути подані не пізніше ніж за п'ять робочих днів до закінчення строку перевірки (у тому числі продовженого). Якщо керівник підприємства відмовляється надати зазначені в запиті матеріали, посадова особа фіскальної служби фіксує відмову в акті, який складають у довільній формі. Також, за заявою підприємства, термін надання документів органу фіскальної служби може продовжити, але не більше ніж на 15 робочих днів.

За результатами перевірок складають акт або довідку, які підписують посадові особи органу фіскальної служби та керівник підприємства, яке перевіряли, або уповноважена ним особа. Якщо під час перевірки виявлені порушення, складають акт, якщо вони відсутні – довідку. Акт або довідку про результати перевірки складають у двох примірниках, реєструють упродовж 10 днів після завершення перевірки у відповідному органі фіскальної служби та надсилають для підписання керівнику підприємства. Потім один підписаний примірник акта або довідки впродовж 5 робочих днів після його одержання потрібно повернути до фіскальної служби.

В акті перевірки зазначають факти заниження чи завищення податкових зобов'язань підприємства. Рішення щодо правильності визначення заявлених у митних деклараціях кодів товарів згідно з УКТ ЗЕД,



роль за якими покладено на органи фіскальної служби Митним кодексом чи іншими законами України, і за які передбачена адміністративна відповідальність [1].

Види порушень митних правил і відповідальність за них визначені XVIII розділом Митного кодексу України. Адміністративна відповідальність за правопорушення, передбачені Митним кодексом, настає, якщо вони не тягнуть за собою кримінальної відповідальності. Зокрема, до *порушень митних правил* належать:

- порушення режиму зони митного контролю;
- неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, які перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем;
- недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення і документів до призначеного органу фіскальної служби, видача їх без дозволу органу фіскальної служби або втрата;
- порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю;
- недекларування товарів або транспортних засобів комерційного призначення;
- пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях заборонених товарів;
- перешкоджання посадовій особі органу фіскальної служби в доступі до товарів, транспортних засобів, документів;
- неподання органу фіскальної служби звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем;
- переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності;
- порушення порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів за межі цієї території та/або порядку проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони;
- порушення порядку зберігання товарів на митних складах і проведення операцій із цими товарами;
- порушення порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі;
- порушення порядку виконання операцій з переробки товарів;
- перевищення терміну тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів;
- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем;
- переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю;

- зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю;
- дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їхнього розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів.

Суб'єктами адміністративної відповідальності за порушення митних правил можуть бути громадяни, які на момент вчинення правопорушення досягли 16-річного віку, а при вчиненні порушень митних правил підприємствами – їхні посадові особи.

Справи про порушення митних правил розглядають органи Державної фіскальної служби України. Але якщо за порушення митних правил передбачена конфіскація товарів і транспортних засобів або якщо порушення скоїли особи віком до 18 років, то такі справи розглядають місцеві суди (судді).

Якщо порушення митних правил сталося внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили або протиправних дій третіх осіб, що підтверджено відповідними документами, або допущені у митній декларації помилки не призвели до звільнення від сплати чи зменшення розміру митних платежів, а також до незабезпечення дотримання заходів тарифного та/або нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності і, якщо такі помилки не систематичні, то адміністративна відповідальність не настає.

За порушення митних правил можуть бути накладені такі *адміністративні стягнення*:

- попередження;
- штраф;
- конфіскація товарів і транспортних засобів комерційного призначення, які переміщують через митний кордон з порушенням митних правил, а також товарів і транспортних засобів зі спеціально виготовленими тайниками, які використовували для приховування цих товарів.

Попередження та штраф можуть застосовувати тільки як основні адміністративні стягнення за порушення митних правил. Конфіскацію товарів і транспортних засобів можна застосовувати як основне і як додаткове адміністративне стягнення. За одне і те саме порушення митних правил може бути накладено тільки основне або основне і додаткове адміністративні стягнення. Якщо Митним кодексом за порушення митних правил, передбачено основне і додаткове адміністративні стягнення, то застосовувати лише додаткове стягнення без основного не допускається. Перелік порушень митних правил та відповідальність за них розкрито в Додатку 16.

Коротку характеристику адміністративних стягнень за порушення митних правил наведено в таблиці 12.4.

Таблиця 12.4

## Адміністративні стягнення за порушення митних правил

№ з\п	Адміністративне стягнення	Характеристика
1.	Попередження	Попередження як адміністративне стягнення за порушення митних правил є офіційним попередженням правопорушника щодо недопустимості таких діянь у майбутньому. Попередження виносять у формі постанови про накладення адміністративного стягнення
2.	Штраф	Штраф як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у покладенні на особу, яку притягують до адміністративної відповідальності за таке правопорушення, обов'язку сплатити до державного бюджету грошові кошти у сумі, визначеній Митним кодексом залежно від виду та характеру вчиненого правопорушення
3.	Конфіскація	Конфіскація як адміністративне стягнення за порушення митних правил полягає у примусовому вилученні товарів, транспортних засобів і безоплатній передачі їх у власність держави. При цьому моторні транспортні засоби та несамохідні транспортні засоби, що їх буксирують, розглядають як самостійні об'єкти конфіскації

\*Складено за Митним кодексом України

Сплата штрафу, якщо при цьому не застосовують адміністративного стягнення у вигляді конфіскації товарів, транспортних засобів, не звільняє особу, яка вчинила порушення митних правил, від сплати митних платежів.

Конфіскацію застосовують тільки за рішенням суду у випадках, обсязі та порядку, визначених Митним кодексом та іншими законами України. Товари і транспортні засоби підлягають конфіскації незалежно від того, чи є вони власністю особи, яка вчинила правопорушення.

Адміністративне стягнення за порушення митних правил накладають не пізніше, ніж через шість місяців з дня вчинення правопорушення, а у разі розгляду справ про триваючі порушення митних правил – не пізніше, ніж через шість місяців з дня виявлення цих правопорушень. У разі закриття кримінального провадження, але за наявності в діях правопорушника ознак порушення митних правил, адміністративні стягнення за порушення митних правил може бути накладено не пізніше, ніж через три місяці від дня ухвалення рішення про закриття кримінального провадження, але не пізніше ніж через два роки від дня вчинення правопорушення.



## 12.4. *Ні ао³аеїі³ аеае еііодієр іа і еодііі о еідаіі³ Оедаііє*

У пунктах пропуску через державний кордон України та пунктах контролю організують і проводять прикордонний та митний контроль осіб, транспортних засобів і вантажів, які перетинають державний кордон, а у визначених законодавством випадках проводять також санітарно-епідеміологічний, екологічний, радіологічний, ветеринарно-санітарний і фітосанітарний контроль, контроль за переміщенням культурних цінностей через державний кордон, контроль міжнародних автомобільних перевезень, контроль з метою забезпечення безпеки цивільної авіації. Види контролю, які не передбачені законодавством, заборонені на митному кордоні України.

Контроль за переміщенням через митний кордон України окремих видів товарів, який проводять інші державні органи, відбувається за принципом “єдиного вікна” відповідно до міжнародної практики та рекомендацій міжнародних організацій із застосуванням єдиної з органами фіскальної служби інформаційно-телекомунікаційної системи.

Спеціальні види контролю в пунктах пропуску через державний кордон можуть відбуватися у *двох формах*:

- попередній документальний контроль – органи митного контролю;
- безпосередній контроль – відповідні контролюючі органи.

Попередній документальний санітарно-епідеміологічний, ветеринарно-санітарний, фітосанітарний, екологічний контроль окремих товарів і контроль за переміщенням культурних цінностей не проводять щодо товарів, митне оформлення яких у відповідний режим (окрім транзиту) завершують у пунктах пропуску через державний кордон України, та щодо товарів, визнаних гуманітарною допомогою [3].

Посадова особа органу фіскальної служби відповідно до переліку товарів, які підлягають державному контролю при їхньому переміщенні через митний кордон України, та поданих товаросупровідних (товаро-транспортних) документів визначає вид та форму контролю. Перелік таких товарів затверджує Кабінет Міністрів України [2].

У процесі *попереднього документального контролю* посадові особи органів фіскальної служби перевіряють та аналізують інформацію, наведену в товаросупровідних (товаротransпортних) документах, документах і/або відомостях, наданих перевізником, переліку товарів, які підлягають державному контролю (у тому числі у формі попереднього документального контролю), у разі переміщення їх через митний кордон України та Єдиній автоматизованій інформаційній системі. Перелік таких документів і відомостей наведено в таблиці 12.5.

Таблиця 12.5

**Перелік товаросупровідних документів для попереднього документального контролю на митному кордоні України**

№ з/п	Вид контролю	Документи або відомості для контролю
1.	Санітарно-епідеміологічний контроль	Міжнародний санітарний сертифікат, який видає країна-експортер (оригінал документа), якщо такий сертифікат вимагають за санітарними заходами
2.	Екологічний контроль	Свідоцтво про допуск транспортних засобів до перевезення небезпечних вантажів (оригінал документа) (під час ввезення на митну територію України або транзиту небезпечних вантажів згідно із Законом України “Про перевезення небезпечних вантажів”); Свідоцтво про підготовку водіїв транспортних засобів, які перевозять небезпечні вантажі (оригінал документа) (під час ввезення на митну територію України або транзиту небезпечних вантажів відповідно до Закону України “Про перевезення небезпечних вантажів”); Реквізити висновку Мінприроди України про те, що відходи, які включені до Зеленого переліку відходів, не підпадають під дію пунктів 6-33 Положення про контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 13 липня 2000 р. № 1120 (під час ввезення на митну територію України або транзиту небезпечних відходів); Відомості про включення товарів до Державного реєстру пестицидів і агрохімікатів, а саме: серія, номер реєстраційного посвідчення та дата реєстрації (під час ввезення товарів на митну територію України, крім транзиту)
3.	Ветеринарно-санітарний контроль	Міжнародний ветеринарний сертифікат, який видає країна-експортер (оригінал документа) (під час ввезення товарів на митну територію України або транзиту); Реквізити дозволу на ввезення в Україну об’єктів ветеринарно-санітарного контролю у випадках, визначених статтею 83 Закону України “Про ветеринарну медицину” (під час ввезення товарів на митну територію України, крім транзиту); Відомості про включення товарів до державного реєстру ветеринарних препаратів, кормових добавок, преміксів і готових кормів, а саме: номер реєстраційного посвідчення та дата реєстрації (під час ввезення товарів на митну територію України, крім транзиту)
4.	Фітосанітарний контроль	Фітосанітарний сертифікат, який видає державний орган з карантину і захисту рослин країни-експортера, що засвідчує фітосанітарний стан товару (оригінал документа)
5.	Контроль за переміщенням культурних цінностей	Свідоцтво на право вивезення культурних цінностей, якщо це передбачено законодавством держави, з якої культурні цінності ввозять на митну територію України

Державний контроль у пункті пропуску через митний кордон України проводять у формі попереднього документального контролю, якщо товар перебуває в герметичних, ізотермічних, ізольованих транспортних засобах або контейнерах.

Попередній документальний контроль припиняють, якщо під час митного огляду виявлено хоча б один із випадків:

- 1) пошкодження упаковки, яка безпосередньо контактує з товаром;
- 2) закінчення строку придатності товару;
- 3) наявні ознаки псування товару (наявність у транспортному засобі комах, невластивого для товару запаху тощо);
- 4) невідповідність транспортних засобів, якими перевозять небезпечні вантажі, вимогам екологічної безпеки (для автомобільного транспортного засобу).

Товари, які переміщують (пересилають) у міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях, не підлягають санітарно-епідеміологічному, ветеринарно-санітарному, фітосанітарному, екологічному та радіологічному контролю у пункті пропуску через державний кордон України.

*Санітарно-епідеміологічний контроль.* Відповідно до Правил санітарної охорони території України у пунктах пропуску через державний кордон для запобігання занесенню і поширенню на території України інфекційних хвороб, що мають міжнародне значення, створюють і функціонують санітарно-карантинні підрозділи, які входять до складу Державної санітарно-епідеміологічної служби [12].

Вони проводять медичний (санітарний) огляд пасажирів і водіїв транспортних засобів, плаваючого складу морських (річкових) суден, льотного складу повітряних суден, поїзних та локомотивних бригад пасажирських і вантажних поїздів, бригад рефрижераторних і поштово-багажних поїздів (секцій і вагонів), воєнізованої охорони та осіб, що супроводжують вантажі, транспортні засоби, ввезення вантажів, товарів й інших предметів, у тому числі продуктів харчування і продовольчої сировини, лікарських засобів, біологічних, хімічних і радіоактивних речовин, а також матеріалів і відходів, які ввозять на територію, вивозять з території України або прямують транзитом через її територію і внаслідок контакту з якими може відбутися інфікування або виникнути небезпека для життя і здоров'я населення.

Відповідно до статті 16 Закону України “Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення” підприємства, установи, організації та громадяни можуть ввозити з-за кордону сировину, продукцію (вироби, обладнання, технологічні лінії тощо) і реалізовувати чи використовувати їх в Україні лише за наявності даних щодо безпеки для здоров'я населення. Перелік та зміст цих даних встановлює головний державний санітарний лікар України.

У разі відсутності зазначених даних ввезення, реалізацію та використання продукції закордонного виробництва дозволено лише після отримання позитивного висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

До товарів, продукції, сировини, які імпортують в Україну, застосовують вимоги щодо їх безпеки для здоров'я і життя людини, а також до процедур контролю, експертиз, надання дозволів, встановлення санітарно-епідеміологічних нормативів, регламентів аналогічно до тих вимог, які застосовують до відповідних товарів, продукції, сировини, що вироблені в Україні.

Санітарно-епідеміологічному контролю (у тому числі у формі попереднього документального контролю) не підлягають:

- пестициди й агрохімікати, дезінфекційні засоби, вироби медичного призначення, які зареєстровано в Україні;
- зразки для проведення наукових, лабораторних досліджень, державної санітарно-епідеміологічної експертизи, тестування;
- транспортні засоби в кількості однієї одиниці, які надходять на адресу головних управлінь (управлінь) праці та соціального захисту населення обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій;
- транспортні засоби в кількості однієї одиниці, які отримують фізичні особи;
- товари, які переміщують через митний кордон України в режимах тимчасового ввезення/вивезення;
- товари, які переміщують через митний кордон України як інвестиції до статутного фонду суб'єктів господарювання або на підставі договорів про спільну інвестиційну діяльність;
- товари, які ввозять як комплектний об'єкт (за наявності договору між власником товару та установою Державної санітарно-епідеміологічної служби);
- міжнародна технічна допомога;
- товари, призначені для демонстрації або використання на виставках;
- товари, які переміщують через митний кордон України у режимі реімпорту, реекспорту;
- матеріали для реклами;
- реквізити для проведення зйомок кінофільмів, театральних вистав та аналогічних заходів;
- товари, призначені для користування дипломатичними представництвами;
- товари, які переміщують через митний кордон України у міжнародних експрес-відправленнях або міжнародних поштових відправленнях;

- давальницька сировина для використання у виробленні готової продукції: одягу, додаткових речей до одягу; взуття, гетрів та аналогічних виробів, їхніх частин; головних уборів та їх частин;
- частини та приладдя;
- насіннєвий, садивний матеріал, квіти, декоративні рослини за наявності сертифікатів про відсутність обробки їх пестицидами та іншими хімічними речовинами, виданих країною-виробником.

*Екологічний і радіологічний контроль* на митному кордоні України забезпечує Державна екологічна інспекція, діяльність якої координує Міністерство екології та природних ресурсів України.

Екологічний контроль у пунктах пропуску через державний кордон провадить державний інспектор з охорони навколишнього природного середовища (крім випадків проведення екологічного контролю у формі попереднього документального контролю).

Під час транзитних перевезень екологічний контроль вантажів проводять:

- у місцях їх перевантаження на території України;
- у пунктах пропуску через державний кордон у разі перевезення небезпечних речовин і небезпечних відходів.

При перевезенні небезпечних вантажів до транспортних засобів встановлено такі вимоги екологічної безпеки:

- використання спеціалізованого автомобіля або автомобіля загального призначення, пристосованого для перевезення небезпечних вантажів;
- наявність інформаційних таблиць, на яких нанесено знак небезпеки, серійний номер Організації Об'єднаних Націй відповідно до Правил дорожнього перевезення небезпечних вантажів, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 26 липня 2004 року № 822;
- наявність аварійної картки;
- наявність вогнегасника згідно з вимогами постанови Кабінету Міністрів України від 08 жовтня 1997 року № 1128 “Про забезпечення колісних транспортних засобів первинними засобами пожежогасіння”;
- кузов типу “фургон” обов'язково повинен мати замковий пристрій, який забезпечує замикання дверей кузова й дозволяє їх опломбувати;
- брезент, яким вкритий транспортний засіб, повинен бути водонепроникний та виготовлений з вогнетривкого матеріалу або просочений вогнетривкою речовиною.

Екологічний контроль водних транспортних засобів проводять, коли із судна скидають видимі плавучі частки або виникають видимі сліди нафти, нафтовмісних або інших забруднюючих речовин у районі скидання, що призвело до фактичного погіршення якості води відповідно до фонових показників якості води в районі водокористування.

Екологічному контролю (у тому числі у формі попереднього документального контролю) не підлягають:

- товари, які використовують під час ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій;
- товари, що переміщують трубопровідним транспортом.

Радіологічний контроль проходять усі товари, крім електроенергії та товарів, які переміщують трубопровідним транспортом.

У разі наявності та належного функціонування у пунктах пропуску комплексів автоматизованого контролю за переміщенням радіоактивних речовин та ядерних матеріалів радіологічний контроль таких товарів відбувається виключно у разі перевищення природного радіаційного фону.

Радіологічний контроль наземних транспортних засобів і товарів, що переміщують ними, проводять один раз:

- у разі ввезення на митну територію України – у пунктах пропуску через державний кордон України (пунктах ввезення на митну територію України) або в митних органах призначення (для товарів, які переміщують (пересилають) у міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях);
- у разі вивезення за межі митної території України – в митних органах відправлення або у пунктах пропуску через державний кордон України (пунктах вивезення за межі митної території України), крім випадків переміщення (пересилання) товарів у міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях;
- у разі транзиту – у пунктах пропуску через державний кордон України (пунктах ввезення на митну територію України), окрім випадків переміщення (пересилання) товарів у міжнародних поштових відправленнях та експрес-відправленнях.

Плата за екологічний та радіологічний контроль є складовою єдиного збору в пунктах пропуску через державний кордон у розмірі, визначеному законодавством. Заборонено вимагати від суб'єктів господарювання вносити будь-які інші платежі, зокрема, перераховувати внески до різних фондів.

Відповідно до ст. 18 Закону України “Про ветеринарну медицину” від 25 червня 1992 року № 2498-ХІІ *державний ветеринарно-санітарний контроль* на державному кордоні України та транспорті є обов'язковим у разі ввезення на митну територію України (у тому числі з метою транзиту), вивезення за межі митної території України об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду всіма видами транспорту.

Проведення цього контролю забезпечують регіональні служби ветеринарно-санітарного контролю і нагляду на державному кордоні України та транспорті й їхні структурні підрозділи. Безпосередньо ветеринарно-санітарний контроль проводять державні інспектори ветеринарної медицини з оформленням відповідних документів. Їхні робочі місця облаштовують на прикордонних інспекційних постах.

У пунктах пропуску через державний кордон України щодо окремих товарів, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України, ветеринарний контроль під час їхнього ввезення на митну територію України або транзиту можуть проводити посадові особи органів фіскальної служби у формі попереднього документального контролю.

Метою *фітосанітарного контролю* підкарантинних матеріалів є: охорона території країни від занесення або самостійного проникнення карантинних організмів; виконання міжнародних обов'язків України, угод з карантину рослин, вимог договорів (контрактів); попередження проникнення шкідливих організмів як на територію України, так і за її межі; захист споживачів від придбання заражених шкідниками, хворобами рослин та бур'янами підкарантинних матеріалів, у тому числі імпортих, які можуть завдати значних збитків народному господарству та навколишньому середовищу України.

Підкарантинні матеріали можна ввозити в Україну за наявності карантинного дозволу на імпорт (транзит). Перевезення вантажу через державний кордон України дозволено тільки через конкретний пункт (пункти) пропуску, зазначений (зазначені) у карантинному дозволі, який видають на заявлений термін, але не більше ніж на півроку. До карантинних дозволів не можна вносити будь-які зміни та доповнення щодо кількості вантажу, характеру підкарантинного матеріалу тощо.

Увозити підкарантинні матеріали можна у супроводі оригіналу фітосанітарного сертифіката, який видає державний орган з карантину і захисту рослин країни-експортера та засвідчує фітосанітарний стан вантажу.

Підкарантинні матеріали й об'єкти вивозять за межі України в режимі експорту у супроводі фітосанітарного сертифіката, виданого державним інспектором з карантину рослин, із зазначенням їхнього походження та адреси закордонного вантажоотримувача. Фітосанітарний сертифікат видають на кожну партію підкарантинних матеріалів, які експортують відповідно до вимог Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН (ФАО ООН), діючих міжнародних угод з карантину та захисту рослин країн торговельних партнерів, які ратифіковані Україною, та вимог країн-імпортерів [15].

Фітосанітарний сертифікат засвідчує відсутність у підкарантинних матеріалах карантинних та інших шкідливих організмів. У разі про-

ведення знезараження вказують назву хімічної речовини та її концентрацію, експозицію.

Перелік товарів, які підлягають фітосанітарному контролю у разі їхнього переміщення через митний кордон України, визначено постановою Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2011 року № 1031.

*Контроль за переміщенням культурних цінностей через державний кордон* забезпечує Міністерство культури України у взаємодії з Державною архівною службою України, Державною фіскальною службою України та правоохоронними органами. У пунктах пропуску через державний кордон України за дотриманням фізичними та юридичними особами порядку переміщення культурних цінностей контролює мистецтвознавець, а у разі його відсутності – посадова особа митного органу [10].

Для вивезення з України культурних цінностей їх треба у визначеному порядку задекларувати митному органу, який контролює за їхнім переміщенням та проводить митне оформлення. Під час контролю мистецтвознавець (у разі його наявності) та посадова особа митного органу звіряють подані культурні цінності з інформацією, що міститься у свідоцтві та доданих до нього переліку і фотографіях, оформлених відповідно до законодавства. Свідоцтво залишається в митному органі, який провів їхнє митне оформлення.

Якщо подані власником під час митного контролю культурні цінності не відповідають інформації, яка міститься у свідоцтві та/або доданих до нього переліку і фотографіях, мистецтвознавець на зворотному боці свідоцтва робить запис “Заявлені до вивезення культурні цінності не відповідають тим, що подані для контролю”, проставляє відтиск особистої номерної печатки, дату, у відтиску печатки – підпис і вилучає це свідоцтво. При вилученні свідоцтва мистецтвознавець складає акт про вилучення свідоцтва (у двох примірниках), який підписує власник культурних цінностей, мистецтвознавець та посадова особа митного органу. Вилучене свідоцтво та акт передають до Відділу з питань переміщення культурних цінностей Міністерства культури України, який вносить до Реєстру порушень порядку переміщення культурних цінностей через державний кордон України дані про власника цієї культурної цінності з подальшим наданням такої інформації правоохоронним органам. Другий примірник акта залишається у власника культурних цінностей.

За відсутності в пункті пропуску через митний кордон України мистецтвознавця та у разі потреби посадова особа митного органу повинна залучити до процедури митного контролю представника Міністерства культури впродовж трьох діб. Культурні цінності, повернуті в Україну після їх тимчасового вивезення, впродовж 10 днів проходять обов’язкову державну експертизу у порядку, затвердженому Кабінетом Міністрів України.



*Контроль міжнародних перевезень пасажирів і вантажів автомобільним транспортом* на території України забезпечує Державна служба України з безпеки на транспорті (Укртрансбезпека), діяльність якої спрямовує і координує Кабінет Міністрів України через Міністра інфраструктури України. Основними функціями контролю міжнародних автомобільних перевезень є:

- контроль за виконанням перевізниками вимог міжнародних договорів України з питань міжнародних автомобільних перевезень;
- контроль та оформлення дозвільних документів на міжнародні перевезення пасажирів і вантажів автомобільним транспортом;
- облік автомобільних транспортних засобів, що виконують міжнародні перевезення пасажирів і вантажів;
- контроль технічного, санітарного та екологічного стану транспортних засобів, що впливає на безпеку руху та екологічну ситуацію;
- перевірка транспортно-експедиторської документації та ліцензій на виконання міжнародних перевезень пасажирів і небезпечних вантажів автомобільним транспортом;
- перевірка вагових і габаритних параметрів транспортних засобів;
- контроль та нагляд за дотриманням правил перевезення небезпечних вантажів [5].

*Контроль з метою забезпечення безпеки цивільної авіації* запроваджують для запобігання доставці будь-яким способом і за будь-яких умов на борт повітряного судна, що виконує польоти на внутрішніх або міжнародних авіалініях, зброї, боєприпасів, вибухових речовин та пристроїв, інших небезпечних предметів, які можуть бути використані для вчинення акту незаконного втручання в діяльність цивільної авіації [13].

Такий контроль проводять співробітники служби авіаційної безпеки, поліцейські і працівники прикордонного контролю в аеропортах (на аеродромах) на всіх рейсах, які виконують повітряні судна цивільної авіації України та іноземних авіакомпаній на внутрішніх і на міжнародних авіалініях, із застосуванням спеціальних технічних та інших засобів, а у виняткових випадках, за рішенням командира, члени екіпажу – на борту повітряного судна, яке перебуває в польоті.

Контроль з метою забезпечення безпеки цивільної авіації проходять усі пасажирів та члени екіпажу повітряного судна, для чого вони подають для огляду ручну поклажу, багаж та усі предмети, які проносять на його борт.

Особистий огляд пасажирів і членів екіпажу провадять у межах, достатніх для виявлення зброї та заборонених до перевезення предметів і речовин, проводить працівник лише однієї статі з пасажиром або

членом екіпажу, який проходить контроль. Від цього огляду звільнені посадові особи, які забезпечені державною охороною.

Тривалість контролю з метою забезпечення безпеки цивільної авіації не повинна перевищувати загального часу, передбаченого розкладом для оформлення рейсу. Однак скорочувати термін і спрощувати його процедуру у будь-якому разі заборонено.



## Опитування

### **1. Митному контролю, який проводять органи фіскальної служби України, підлягають ...**

- 1) товари і транспортні засоби, які ввозять на територію України;
- 2) товари і транспортні засоби, які експортують з України;
- 3) усі товари і транспортні засоби, які переміщують через митний кордон України для подальшої переробки;
- 4) усі товари і транспортні засоби, які переміщують через митний кордон України.

### **2. Для прискорення митного оформлення товарів, що переміщують через митний кордон та забезпечення ефективнішого проведення митного контролю органи фіскальної служби ...**

- 1) проводять повний огляд товарів і транспортних засобів, які переміщують через митний кордон України;
- 2) використовують систему управління ризиками;
- 3) проводять усне опитування громадян і посадових осіб підприємств, які імпортують або експортують товари й транспортні засоби;
- 4) переміщують товари і транспортні засоби, які підлягають митному контролю, до вільних митних зон.

### **3. Граничний термін перебування товарів і транспортних засобів під митним контролем до моменту поміщення їх у відповідний митний режим не може перевищувати ...**

- 1) 30 робочих днів;
- 2) 60 календарних днів;
- 3) 180 календарних днів;
- 4) такого терміну не встановлено.

### **4. До форм митного контролю не належить ...**

- 1) особистий огляд;
- 2) паспортний контроль;

- 3) огляд територій та приміщень складів тимчасового зберігання;
  - 4) документальні перевірки.
- 5. Тривалість документальної виїзної перевірки не може перевищувати ...**
- 1) 10 робочих днів;
  - 2) 30 робочих днів;
  - 3) 60 календарних днів;
  - 4) терміну, визначеного наказом органу фіскальної служби про проведення відповідної перевірки.
- 6. Документальну позапланову виїзну перевірку проводять, якщо...**
- 1) підприємство вчасно не подало митну декларацію;
  - 2) підприємство ввезло товарів на суму понад 5 млн грн;
  - 3) товари, ввезені підприємством, розміщені на митному складі;
  - 4) підприємство експортує підакцизні товари.
- 7. Яке з адміністративних стягнень відповідно до Митного кодексу України можуть накладати за порушення митних правил?**
- 1) адміністративний арешт;
  - 2) позбавлення права громадянина перетинати митний кордон України;
  - 3) попередження;
  - 4) виправні роботи.
- 8. Яке адміністративне стягнення за порушення митних правил України може застосовуватися як основне та додаткове?**
- 1) попередження;
  - 2) штраф;
  - 3) конфіскація товарів;
  - 4) адміністративний арешт.
- 9. До спеціального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України належить ...**
- 1) податковий контроль;
  - 2) митний контроль;
  - 3) валютний контроль;
  - 4) екологічний контроль.
- 10. Вид і форму контролю, якому підлягають товари, що переміщують через митний кордон України, визначає ...**
- 1) посадова особа органу фіскальної служби;
  - 2) представник Державної прикордонної служби України;
  - 3) Кабінет Міністрів України;
  - 4) особа, яка перевозить товари через митний кордон України.



## Завдання 1

1. Що розуміють під митним контролем? Яка його основна мета?
2. Що таке система управління ризиками? Для чого її використовують?
3. Хто визначає порядок створення зон митного контролю та яких видів вони бувають?
4. Які форми митного контролю застосовують органи фіскальної служби?
5. Що таке документальна перевірка? Які види документальних перевірок використовують у процесі митного контролю?
6. Які права й обов'язки мають посадові особи органів фіскальної служби під час проведення документальних перевірок?
7. Що розуміють під порушенням митних правил? Які є види таких порушень?
8. Які органи можуть розглядати справи про порушення митних правил і накладати адміністративні стягнення?
9. Які види та форми контролю можуть проводити в пунктах пропуску через державний кордон України?
10. Який порядок попереднього документарного контролю та в яких випадках його припиняють?



## Завдання 2

1. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2016, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page>
2. Про затвердження Положення про пункти пропуску через державний кордон та пункти контролю. Постанова Кабінету Міністрів України від 18 серпня 2010 року № 751 : Документ 751-2010-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2016, підстава 437-2016-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/751-2010-%D0%BF>

3. Положення про санітарно-карантинний відділ у пункті пропуску через державний кордон України у морському (річковому) порту, відкритому для міжнародних зв'язків. Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23 лютого 2000 року № 31: Документ z0522-00, поточна редакція – Прийняття від 23.02.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0522-00>
4. Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення. Закон України від 24 лютого 1994 року № 4004-ХІІ : Документ 404-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 28.12.2015, підстава 901-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4004-12>
5. Про затвердження Правила санітарної охорони території України. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2011 року № 893 : Документ 893-2011-п, чинний, поточна редакція – Прийняття від 22.08.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/893-2011-%D0%BF>
6. Про затвердження Тимчасових правил контролю з метою забезпечення безпеки цивільної авіації. Постанова Кабінету Міністрів України від 2 серпня 1995 року № 592 : Документ 592-95-п, поточна редакція – Редакція від 26.07.2016, підстава 437-2016-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/592-95-%D0%BF>
7. Про автомобільний транспорт. Закон України від 05 квітня 2001 року № 2344-ІІІ : Документ 2344-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 07.05.2017, підстава 1812-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2344-14>
8. Про затвердження Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України. Наказ Міністерство культури і мистецтв України від 22 квітня 2002 року № 258 : Документ z0571-02, поточна редакція – Прийняття від 22.04.2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0571-02>
9. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей. Закон України від 21 вересня 1999 року № 1068-ХІV : Документ 1068-14, чинний, поточна редакція – Редакція від 06.08.2014, підстава 1253-18 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>
10. Деякі питання здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2011 року

- № 1030 : Документ 1030-2011-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 18.10.2016, підстава 694-2016-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1030-2011-%D0%BF>
11. Деякі питання здійснення державного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України. Постанова Кабінету Міністрів України від 5 жовтня 2011 року № 1031 : Документ 1031-2011-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 22.05.2016, підстава 1198-2015-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1031-2011-%D0%BF>
  12. Про затвердження Інструкції з організації роботи посадових осіб митних органів під час здійснення попереднього документального контролю в пунктах пропуску через державний кордон України. Наказ Міністерства фінансів України від 05 лютого 2013 року № 61 : Документ z0312-13, чинний, поточна редакція – Прийняття від 05.02.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0312-13>
  13. Про ветеринарну медицину. Закон України від 25 червня 1992 року № 2498-ХІІ : Документ 2498-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 05.07.2017, підстава 2042-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2498-12>
  14. Про затвердження Типового положення про регіональну службу державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду на державному кордоні та транспорті. Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2009 року № 801 : Документ 801-2009-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 18.08.2011, підстава 853-2011-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/801-2009-%D0%BF>
  15. Про затвердження Фітосанітарних правил ввезення з-за кордону, перевезення в межах країни, транзиту, експорту, порядку переробки та реалізації підкарантинних матеріалів. Наказ Міністерства аграрної політики України від 23 серпня 2005 року № 414 : Документ z1121-05, чинний, поточна редакція – Редакція від 28.08.2015, підстава z0962-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1121-05>
  16. Про карантин рослин. Закон України від 30 червня 1993 року № 3348-ХІІ : Документ 3348-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 01.01.2016, підстава 876-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/3348-12>



підприємницької діяльності регламентують Розділ XII Митного кодексу України “Особливості пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України громадянами” [1] (зокрема ст. МКУ 364–381) та Наказ Міністерства фінансів України “Про затвердження Порядку справляння митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів громадянами” [2].

У випадку переміщення громадянами-підприємцями через митний кордон України товарів, пов’язаних зі веденням ними підприємницької діяльності, митне оформлення відбувається в порядку, встановленому Митним кодексом України (МКУ) та іншими законодавчими актами України для підприємств. Ці положення не застосовують і не поширюють на товари, які переміщують особи, що користуються митними пільгами згідно із Розділом XIII МКУ “Особливості пропуску та оподаткування товарів, що переміщуються через митний кордон України представництвами іноземних держав, міжнародними організаціями та офіційними особами, а також дипломатичними представництвами України, що знаходяться за кордоном” [1].

Громадяни можуть переміщувати через митний кордон України будь-які товари, крім заборонених до ввезення в Україну (у тому числі з метою транзиту) та вивезення з України.

Громадянам, які в’їжджають на територію України або виїжджають з неї засобами автомобільного та залізничного транспорту, а також транспортними засобами особистого користування, дозволено декларувати товари, які вони переміщують через митний кордон України, не залишаючи цих транспортних засобів.

Стосовно транзитних пасажирів, які не залишають транзитної зони, митний контроль не проводять, однак митні органи мають право вживати передбачених МКУ заходів у разі підозри щодо вчинення такими пасажирами порушення митних правил або контрабанди.

Митне оформлення товарів, які вивозять за межі митної території України громадянами, може відбуватися у будь-якому митному органі на всій митній території України.

Митне оформлення товарів, які ввозять на митну територію України громадяни (крім товарів, що переміщують у несупроводжуваному багажі та у вантажних відправленнях, а також товарів за товарними позиціями 8701–8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, які підлягають державній реєстрації), відбувається у пунктах пропуску через державний кордон України.

Митне оформлення товарів, які ввозять на митну територію України громадяни у несупроводжуваному багажі та вантажних відправленнях, відбувається в митних органах за місцем проживання або тимчасового перебування зазначених громадян, у місці кінцевого призначення транс-



портного засобу, що перевозив ці товари, або, за заявою громадянина, – у пунктах пропуску через державний кордон України.

Місця митного оформлення ввезених на митну територію України громадянами товарів за товарними позиціями 8701–8707, 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, які підлягають державній реєстрації, визначає центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері фінансів.

● **Довідка.** УКТ ЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності є товарною номенклатурою Митного тарифу України. Водночас коди товарів та їх назви застосовують в інших нормативно-правових актах України (Податковий кодекс України, закони України, постанови Кабінету Міністрів України, відомчі накази та інше).

УКТ ЗЕД в Україні використовують не лише для стягнення мита, а й, наприклад, для: потреб збирання статистичних даних про зовнішню торгівлю; митного оформлення товарів, щодо яких запроваджені обмеження на імпорт та експорт; оподаткування підакцизних товарів, або товарів, для яких знижені ставки ПДВ; визначення правил походження (у багатьох випадках вважають, що переробка визначає походження товару за умови, що вона призводить до зміни тарифної позиції).

Переміщення громадянами через митний кордон України трупів з тілами (урн з прахом) чи останків померлих відбувається на підставі письмової заяви цих громадян довільної форми та документів, визначених Законом України “Про поховання та похоронну справу”.

У пунктах пропуску через державний кордон України діє *двоканальна система митного контролю* товарів, транспортних засобів, що переміщуються через митний кордон України громадянами.

● **Довідка.** **Двоканальна система** – це спрощена система митного контролю, яка дає громадянам змогу декларувати, обираючи один із двох каналів проходу (проїзду транспортними засобами особистого користування) через митний кордон України.

Канал, позначений символами зеленого кольору (“зелений коридор”), призначений для декларування шляхом вчинення дій громадянами, які переміщують через митний кордон України товари в обсягах, що не підлягають митному оподаткуванню та не підпадають під встановлені законодавством заборони чи обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території і не підлягають письмовому декларуванню. Канал, позначений символами червоного кольору (“червоний коридор”), призначений для всіх інших громадян.

Громадянин самостійно обирає відповідний канал (“зелений коридор” або “червоний коридор”) для проходження митного контролю за двоканальною системою митного контролю.

Обрання “зеленого коридору” вважають заявою громадянина про те, що переміщувані ним через митний кордон України товари не підлягають письмовому декларуванню, оподаткуванню митними платежами, не підпадають під встановлені законодавством заборони і/або обмеження щодо ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території та свідчить про факти, що мають юридичне значення. Громадяни, які проходять (проїжджають) через “зелений коридор”, звільнені від подання письмової митної декларації. Звільнення від подання письмової митної декларації не означає звільнення від обов’язкового дотримання порядку переміщення товарів через митний кордон України.

Громадяни мають право пересилати товари через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях у порядку, встановленому главою 36 МКУ, крім товарів, заборонених до такого пересилання.

Обмеження щодо вартості й обсягів товарів, а також перелік товарів, заборонених до пересилання у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, встановлює МКУ та інші закони України.

Для цілей оподаткування товарів, які переміщують (пересилають) громадяни через митний кордон України, застосовують *фактурну вартість* цих товарів, зазначену в касових або товарних чеках, ярликах, інших документах роздрібної торгівлі, які містять відомості щодо вартості таких товарів.

● **Довідка.** Фактурна вартість товару – ціна товару, який переміщують через митний кордон України, зазначена в рахунку-фактурі (фактурі-проформі, касових або товарних чеках, ярликах, банківській виписці з рахунку покупця тощо).

При визначенні фактурної вартості товарів, які переміщують у несупроводжуваному багажі та вантажному відправленні, крім вартості самих товарів, ураховують вартість їхнього страхування та перевезення (фрахту) до моменту перетинання ними митного кордону України. Особа, яка декларує товари, вправі довести достовірність відомостей, представлених для визначення їхньої фактурної вартості. У разі наявності доказів недостовірності заявленої фактурної вартості товарів митні органи визначають їх вартість самостійно, на підставі ціни на ідентичні або подібні (аналогічні) товари відповідно до вимог МКУ.

*Особисті речі*, які переміщують (пересилають) громадяни через митний кордон України, підлягають декларуванню шляхом учинення дій, усно, або, за бажанням власника чи на вимогу митного органу, письмово, не оподатковують митними платежами та звільняють від по-

дання документів, які видають державні органи для митного контролю й митного оформлення товарів, а також від застосування до них видів державного контролю, визначених Ч. I ст. 319 МКУ.

● **Довідка. Особисті речі** – предмети першої необхідності, призначені передусім для забезпечення життєдіяльності власника – громадянина, є власністю такого громадянина та призначені винятково для його власного користування, не є товаром і не призначені для відчуження або передачі іншим особам, відповідають меті та цілям перебування за кордоном. Перелік предметів, які не можуть бути віднесені до особистих речей, визначено Кабінетом Міністрів України з урахуванням норм, що застосовують для визначення особистих речей у країнах ЄС (детальніше розкрито у п. 13.4).

Умови вивезення (пересилання) громадянами товарів за межі митної території України регламентує ст. 371 МКУ, згідно з якою товари, сумарна фактурна вартість яких:

- не перевищує еквівалент 10 000 євро (крім зазначених у частині другій цієї статті), не підлягають письмовому декларуванню при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України;
- не перевищує еквівалент 10 000 євро та на які законом встановлено вивізне мито та/або якщо відповідно до закону державні органи видають документи, необхідні для митного контролю й митного оформлення товарів, які переміщують (пересилають) через митний кордон України громадяни, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у випадках, визначених законами України, вивізного мита та з поданням відповідних документів, виданих державними органами;
- перевищує еквівалент 10 000 євро (крім зазначених у частині четвертій цієї статті), при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, та зі сплатою вивізного мита у випадках, встановлених законами України;
- перевищує еквівалент 10 000 євро, при вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, і звільняють від подання документів, які видають державні органи для митного контролю й митного оформлення товарів, які пере-

міщують громадяни через митний кордон України, за умови, що ці товари:

- 1) вивозять у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання;
- 2) входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, які вчиняють нотаріальні дії;
- 3) тимчасово вивозять громадяни-резиденти за межі митної території України під письмове зобов'язання про їхнє зворотне ввезення;
- 4) тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їхнє зворотне вивезення, що підтверджено відповідними документами;
- 5) одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводять на території України, що підтверджено відповідними документами.

Товари, придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна фактурна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти, ввезеної цими громадянами в Україну, та товари, які вивозять громадяни-нерезиденти у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, що підтверджено відповідними документами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у випадках, встановлених законами України, вивізного мита, та поданням документів, необхідних для митного контролю й митного оформлення, які при переміщенні (пересиланні) громадянами таких товарів через митний кордон України видають відповідні державні органи.

Для уникнення непорозумінь та конфліктних ситуацій громадянам, які виїжджають за межі України та, відповідно, вивозять товари і предмети, валютні цінності, алкогольні напої, тютюнові вироби, харчові продукти, лікарські засоби тощо, доцільно детально ознайомитися з діючим порядком вивезення громадянами товарів, предметів та валютних цінностей за межі України, який є у вільному доступі на офіційному сайті ДФСУ і регламентований МКУ та Інструкцією № 148 [3].

## 13.2. *І тдүәіе ааааі іу аѠі аауі аі е ааероі еѠ Ѡі і і і нѠае, Ѡі ааѠа аа і ѠеѠ і Ѡааі аѠа а ѠеѠа і Ѡ*

### **Особливості ввезення валюти.**

За умови усного декларування фізична особа незалежно від віку має право ввозити в Україну готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 000 євро, без письмового декларування митному органу.

За умови обов'язкового письмового декларування в повному обсязі (у разі, якщо сума валюти перевищує суму, дозволену для ввезення за умови усного декларування):

- фізична особа-резидент незалежно від віку має право ввозити в Україну готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, які підтверджують зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), винятково на ту суму, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро. Строк дії таких документів – 30 календарних днів, починаючи з дня видачі;
- фізична особа-нерезидент має право ввозити в Україну готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі.

### **Особливості ввезення товарів, алкогольних напоїв і тютюнових виробів.**

Товари загальною вартістю до 500 євро (наземним і морським транспортом) та до 1 000 євро (авіатранспортом) і вагою 50 кг ввозять без оподаткування.

Якщо товар є дорожчим, доцільно заповнити митну декларацію:

- до 500/1 000 євро – декларацію для письмового декларування товарів, які переміщують через митний кордон України громадяни для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності;
- понад 500/1 000 євро – декларацію на бланку єдиного адміністративного документа.

Громадяни, які досягли 18-річного віку, можуть ввозити *алкогольні напої та тютюнові вироби* на митну територію України в ручній поклажі або супроводжуваному багажі без сплати митних платежів та без письмового декларування у таких кількостях із розрахунку на одну особу:

- 1 л міцних алкогольних напоїв (вміст спирту понад 22 %) + 2 л вина + 5 л пива;
- 200 сигарет, або 50 сигар, або 250 г тютюну, або ці вироби в наборі загальною вагою, що не перевищує 250 г.

Треба наголосити, що норми ввезення товарів, алкогольних напоїв та тютюнових виробів через “зелений коридор” діють один раз на 24 години.

***Особливості ввезення харчових продуктів.***

*Харчові продукти* для власного споживання на загальну суму, яка не перевищує еквівалент 200 євро на одну особу, в таких обсягах [4]:

- в упаковці виробника, призначені для роздрібної торгівлі, – у кількості не більше ніж 1 упаковка або загальною масою, яка не перевищує 2 кг кожного найменування на одну особу;
- без упаковки – у кількості, що не перевищує 2 кг кожного найменування на одну особу;
- без упаковки – неподільного продукту, готового до безпосереднього вживання, у кількості не більше ніж по 1 найменуванню на одну особу.

Під час ввезення громадянами на митну територію України зазначених харчових продуктів їх декларують (шляхом вчинення дій, усно чи письмово за бажанням власника таких продуктів або на вимогу посадової особи митниці).

***Особливості ввезення лікарських засобів та продуктів спеціального дитячого харчування.***

*Лікарські засоби* громадяни можуть ввозити на митну територію України, які переміщують у ручній поклажі та/або в супроводжуваному чи несупроводжуваному багажі громадянина, в таких обсягах:

- у кількості, що не перевищує 5 упаковок кожного найменування на одну особу (крім лікарських засобів, які містять наркотичні чи психотропні речовини);
- у кількості, що не перевищує зазначену в наявному в особі рецепті на такий лікарський засіб, виданому на ім'я цієї особи та засвідченому печаткою лікаря та/або закладу охорони здоров'я.

*Продукти спеціального дитячого харчування* громадяни (батьки або особи, які їх замінюють, і/або уповноважена ними особа, інші члени сім'ї та родичі) можуть ввозити на митну територію України, які не виробляють (не реалізують в Україні) для дітей, хворих на фенілкетонурию або інше захворювання, що потребує спеціального харчування, що переміщують у ручній поклажі та/або в супроводжуваному чи несупроводжуваному багажі громадянина, в таких обсягах [5]:

- у кількості, що не перевищує 5 упаковок (банок) кожного найменування на одну особу;
- у кількості, що не перевищує зазначену в наявному в особі рецепті на продукт (продукти) спеціального дитячого харчування, виданому на ім'я дитини та засвідченому печаткою лікаря і/або закладу охорони здоров'я, за умови пред'явлення документів,

які засвідчують родинні зв'язки з хворою дитиною, або іншого документа, який підтверджує повноваження особи на такі дії.

**Особливості ввезення культурних цінностей, зброї, наркотичних засобів.**

*Культурні цінності* ввозять, якщо вони не оголошені в міжнародний розшук і в особі є документи, які підтверджують її право власності на них.

● **Довідка.** Культурні цінності – об'єкти матеріальної та духовної культури, що мають художнє, історичне, етнографічне та наукове значення і підлягають збереженню, відтворенню та охороні відповідно до законодавства України.

*Вогнепальну зброю* ввозять тільки за дозволом МВС України. Заборонено ввезення та транзит через територію України немаркованих вибухових матеріалів.

Ввозити *наркотичні засоби* заборонено.

**Особливості ввезення громадянами транспортних засобів особистого користування з метою транзиту через митну територію України.**

Громадянам дозволено ввозити транспортні засоби особистого користування з метою транзиту через митну територію України за умови їх письмового декларування в порядку, передбаченому для громадян, та внесення на рахунок митного органу, який пропустив такі транспортні засоби на митну територію України, грошової застави в розмірі митних платежів, що підлягають сплаті при ввезенні таких транспортних засобів на митну територію України з метою вільного обігу. Зазначені вимоги не поширюються на транспортні засоби, постійно зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземної держави, що підтверджено відповідним документом.

У разі порушення зобов'язання про транзит через митну територію України транспортних засобів особистого користування, за винятком випадків, коли таке порушення сталося внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили, підтверджених відповідними документами, внесену грошову заставу використовують у порядку, визначеному ст. 313 МКУ.

У разі знищення чи повного зіпсування транспортних засобів особистого користування, ввезених на митну територію України з метою транзиту, внаслідок аварії або дії обставин непереборної сили перебіг строку їхнього транзиту зупиняється, а внесену грошову заставу повертають особі, яка внесла заставу, її спадкоємцеві або уповноваженій ними особі, за умови надання такою особою митним органам достатніх доказів знищення чи повного зіпсування транспортного засобу.

**Особливості ввезення домашніх тварин.**

Домашні тварини, яких ввозять громадяни на митну територію України, підлягають письмовому декларуванню та застосуванню до них заходів контролю, визначених законом.

**Обмеження щодо ввезення громадянами товарів на митну територію України.**

*Не підлягають пропуску через митний кордон України:*

- товари, які можуть завдати шкоди здоров'ю або загрожувати життю населення та тваринному світу чи призвести до заподіяння шкоди довкіллю;
- літературні й художні твори, поліграфічна та інша друкована продукція, кіно-, фото-, аудіо- й відеоматеріали, які пропагують війну, жорстокість, порнографію, расову, етнічну або релігійну ворожнечу, закликають до насильницького повалення конституційного ладу в Україні;
- товари й особисті речі, на пропуск яких потрібні дозволи інших державних установ, без наявності цих дозволів. Перелік цих товарів та особистих речей визначений Кабінетом Міністрів України.

Обмеження щодо віку транспортних засобів, які ввозять в Україну, встановлює Кабінет Міністрів України.

Пропуск на митну територію України товарів, які класифікують у 1–24 групах УКТ ЗЕД та ввозять громадяни для вільного обігу, в будь-яких обсягах не дозволяють.

Це обмеження не поширюється на:

- алкогольні та тютюнові вироби, які ввозять громадяни в кількостях та у способи, зазначені у Ч. II ст. 376 МКУ;
- харчові продукти вагою до 10 кг в упаковці виробника, які надходять на адресу громадян у міжнародних поштових або експрес-відправленнях;
- харчові продукти для власного споживання на суму, яка не перевищує еквівалент 200 євро, що ввозять у порядку та обсягах, визначених Кабінетом Міністрів України;
- домашніх тварин.

● **Важливо!** *Не підлягають переміщенню на митну територію України в несупроводжуваному багажі продукти харчування без упаковки виробника.*

*Порядок звільнення від оподаткування валютних цінностей, товарів та інших предметів при ввезенні громадянами в Україну.*

При ввезенні (пересиланні) на митну територію України громадянами звільняють від оподаткування митними платежами:

- 1) особисті речі, визначені ст. 370 МКУ;



- 2) культурні цінності за кодами 9701 10 00 00, 9701 90 00 00, 9702 00 00 00, 9703 00 00 00, 9704 00 00 00, 9705 00 00 00, 9706 00 00 00 згідно з УКТ ЗЕД, виготовлені 50 і більше років тому;
- 3) товари, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб громадянина та початкового облаштування, які ввозять (пересилають) громадяни у зв'язку з переселенням на постійне місце проживання в Україну протягом шести місяців з дня видачі документа, що підтверджує право громадянина на постійне проживання в Україні, за умови документального підтвердження того, що до дня видачі цього документа громадянин проживав на території країни, з якої він прибув, не менше трьох років:
  - а) товари, призначені для забезпечення звичайних повсякденних потреб громадянина та початкового облаштування (крім товарів, які класифікують за товарною позицією 8802 або одним із кодів 8903 91 99 00, 8903 92 99 00, 8903 99 99 00 згідно з УКТ ЗЕД);
  - б) транспортні засоби особистого користування, які класифікують в одній із товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД (у кількості однієї одиниці на кожного громадянина, який досяг 18-річного віку), за умови документального підтвердження того, що до дня видачі документа, який підтверджує право на постійне проживання в Україні, громадянин був власником (або співвласником) такого транспортного засобу не менше одного року, а транспортний засіб перебував за ним на постійному обліку (реєстрації) у відповідних реєстраційних органах країни постійного місця попереднього проживання громадянина не менше одного року, якщо цей транспортний засіб підлягає реєстрації в цій країні;
  - в) товари, які класифікують у товарній позиції 8716 згідно з УКТ ЗЕД (у кількості однієї одиниці на кожного повнолітнього громадянина) за умови одночасного ввезення з транспортними засобами особистого користування, що класифікують в одній із товарних позицій 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД.

У разі пропуску внаслідок аварії, дії обставин непереборної сили, хвороби або з інших поважних причин, що підтверджено відповідними документами, встановленого строку ввезення (пересилання) товарів на митну територію України зі звільненням від оподаткування митними платежами цей строк може бути продовжений відповідним митним органом, але не більше двох років з дня видачі документа, який підтверджує право громадянина на постійне проживання в Україні;

- 4) товари, які належать громадянам і переміщують транзитом через митну територію України;

- 5) товари, які входять до складу спадщини за законом, відкритої за межами України на користь резидента (у тому числі в кількості однієї одиниці за кожною товарною позицією 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД), у разі підтвердження її складу органами, що вчиняють нотаріальні дії у країні її відкриття. Зазначене підтвердження підлягає засвідченню або легалізації у відповідній закордонній консульській установі України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;
- 6) товари, одержані громадянами-резидентами у вигляді нагород і призів на міжнародних змаганнях, конкурсах за межами митної території України (у тому числі не більше одного товару за товарними позиціями 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711 згідно з УКТ ЗЕД), за умови документального підтвердження факту нагородження нотаріальними органами відповідної країни. Зазначене підтвердження підлягає засвідченню або легалізації у відповідній закордонній консульській установі України, якщо інше не передбачено міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України;
- 7) товари (у тім числі транспортні засоби особистого користування), попередньо вивезені громадянами-резидентами за межі митної території України і які зворотно ввозять на митну територію України, за наявності відповідного підтвердження факту попереднього вивезення таких товарів;
- 8) транспортні засоби особистого користування, які тимчасово ввозять на митну територію України громадяни-нерезиденти, а також пальне, що міститься у звичайних баках таких транспортних засобів, встановлених заводом-виробником;
- 9) товари (крім транспортних засобів), які мають ознаки таких, що були у користуванні та призначені для власного облаштування житла і забезпечення життєдіяльності громадян, які перебували за кордоном у відрядженнях (на навчанні), за умови, що такі товари ввозять (пересилають) протягом шести місяців з дня повернення таких громадян в Україну після закінчення строку відрядження (навчання);
- 10) товари (крім транспортних засобів), які мають ознаки таких, що були у користуванні та призначені для власного облаштування житла і забезпечення життєдіяльності іноземних громадян, які за офіційним запрошенням прибувають у довготермінове відрядження в Україну, якщо такі товари ввозить (пересилає) безпосередньо такий громадянин в Україну на адресу

свого тимчасового перебування протягом перших шести місяців його перебування в довготерміновому відрядженні в Україні під зобов'язання про їхнє зворотнє вивезення.

Товари за товарними позиціями 8702, 8703, 8704 (загальною масою до 3,5 тонни), 8711, 8716 згідно з УКТ ЗЕД, які ввозять на митну територію України громадяни у зв'язку з переселенням на постійне місце проживання в Україну зі звільненням від оподаткування митними платежами відповідно до МКУ, підлягають постановці на тимчасовий облік у державних реєстраційних органах на строк до двох років з оформленням документів на право тимчасового користування такими товарами та можуть бути відчужені або передані у володіння, користування чи розпорядження іншим особам (окрім членів сімей таких громадян) упродовж двох років з дня ввезення на митну територію України лише після сплати особами, які ввезли їх в Україну, всіх митних платежів за ставками, чинними на день подання митної декларації.

Документи на право постійного користування (з правом відчуження) товарами, зазначеними у ч. 11 ст. 374 МКУ, можуть бути видані громадянам-власникам цих товарів після постійного проживання їх на території України протягом двох років від дня митного оформлення таких товарів.

Своєю чергою ст. 197 МКУ визначено Порядок пропуску через митний кордон України та митного оформлення товарів у разі встановлення законами обмежень щодо їх переміщення через митний кордон України. Пропуск таких товарів через митний кордон України та їхнє митне оформлення проводять митні органи на підставі отриманих з використанням засобів інформаційних технологій документів, які підтверджують дотримання зазначених обмежень, виданих державними органами, уповноваженими на виконання відповідних контрольних функцій, іншими юридичними особами, уповноваженими на їх видачу, якщо подання таких документів митним органам передбачено законами України. Переліки таких товарів (із зазначенням їх опису та коду згідно з УКТ ЗЕД) затверджує Кабінет Міністрів України.

На виконання ст. 197 МКУ Кабінет Міністрів України ухвалив Постанову №436 "Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України" [6], якою також визначено перелік документів, що видають державні органи або інші юридичні особи, уповноважені на видачу цих документів, для подання їх митним органам при пропуску товарів через митний кордон України та їхньому митному оформленні.

Таблиця 13.1

## Перелік товарів, заборонених до ввезення на митну територію України

Назва Закону	Стаття	Заборонено
1	2	3
Про захист суспільної моралі	ст. 6	виробництво і ввезення в Україну творів, зображень, інших предметів порнографічного характеру з метою збуту чи розповсюдження, їх виготовлення, перевезення чи інше переміщення, реклама, збут чи розповсюдження
Про ветеринарну медицину	ст. 7	імпорт товарів, інших об'єктів державного ветеринарно-санітарного контролю та нагляду, які можуть переносити особливо небезпечні хвороби, занесені до списку Міжнародного епізоотичного бюро, або інші хвороби, що підлягають повідомленню, з окремих країн чи карантинних зон у зв'язку з підтвердженням спалаху таких хвороб
	ст. 15	переміщення неідентифікованих тварин
	ст. 82	ввезення громадянами України, іноземцями та особами без громадянства, які проживають/перебувають на території України, неїстівних продуктів тваринного походження для власного використання
	ст. 82	ввезення на територію України живих патогенних мікроорганізмів (у тому числі бактерій, вірусів, грибків, рикетсій, мікоплазми, інших патогенних мікробів) та патологічного матеріалу, який містить збудників хвороб тварин, за винятком ввезення на територію України з метою проведення наукових досліджень чи для інших дозволених цілей
	ст. 82	ввезення на територію України ветеринарних препаратів, кормових добавок, преміксів та готових кормів, не зареєстрованих згідно з цим Законом, за винятком випадків, передбачених у ст. 72 та частині дванадцятій ст. 76 цього Закону
Примітка. Дія ст. 82 не поширюється на ввезення мікроорганізмів, що є підконтрольним відповідним службам Міністерства охорони здоров'я України		
Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей	ст. 21	ввезення культурних цінностей, щодо яких оголошено розшук
Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори	ст. 2	обіг на території України наркотичних засобів, у тому числі рослин, і психотропних речовин, внесених до списків № 1, №2 та №3, за винятком їх обігу лише в цілях та на підставах, передбачених ст. 15, 19 і 20 цього Закону

## Продовження табл. 13.1

1	2	3
<p>Про карантин рослин, Про затвердження Фітосанітарних правил ввезення з-за кордону, перевезення в межах країни, транзиту, експорту, порядку переробки та реалізації підкарантинних матеріалів, Наказ Міністерства аграрної політики України від № 414</p>		<p>ввезення в Україну з інших країн: транспортних засобів і підкарантинних матеріалів, які заражені карантинними організмами; збудників хвороб рослин, культур живих грибів, бактерій, вірусів, комах, кліщів, нематод, які ушкоджують рослини (за винятком зразків, що надходять для наукових досліджень), ввезення та подальше використання яких необхідно узгоджувати з Укрголовдержкарантином; ґрунту; насінневого матеріалу сільськогосподарських культур, картоплі, садивного матеріалу, плодів, лісових і декоративних культур та зрізу квітів з країн розповсюдження карантинних організмів (шкідники, хвороби рослин і бур'яни) з метою використання для виробничих посівів і посадок без проведення контролю з боку спеціалістів карантинної служби України в місцях відвантаження (вирощування) продукції; насіння і садивного матеріалу всіх рослин, картоплі в поштових відправленнях приватних осіб та ручній поклажі, багажі пасажирів, членів команд суден, екіпажів літаків, гелікоптерів та інших видів транспортних засобів; пакувальної деревини, яка не очищена від кори та не пройшла термічної або хімічної обробки; деревини бамбука та хімічно необроблених виробів з нього без проведення знезараження; пиломатеріалів, які не очищені від кори; кори з хвойних дерев</p>
<p>Про заборону ввезення і реалізації на території України етилового бензину та свинцевих добавок до бензину</p>	ст. 1	<p>з 1 січня 2003 року ввезення на територію України етилового бензину та свинцевих добавок до бензину</p>
<p>Про поштовий зв'язок</p>	ст. 14	<p>пересилання у поштових відправленнях вкладень, які можуть становити загрозу життю та здоров'ю людей, призводити до знищення чи псування (пошкодження) інших поштових відправлень та поштового обладнання. Перелік вкладень, заборонених до пересилання у поштових відправленнях, порядок їх вилучення із поштових відправлень та розпорядження ними визначено Кабінетом Міністрів України</p>

Закінчення табл. 13.1

1	2	3
Постанова КМУ від 05.03.2009 року № 270	п. 37	у міжнародних поштових відправленнях заборонено пересилати: вогнепальну зброю усіх видів і боєприпаси до неї, холодну зброю та інші предмети, спеціально призначені для нападу та оборони (кастет, стилети, балончики з рідиною паралітичної дії тощо), вибухові, легкозаймисті або інші небезпечні речовини, якщо інше не передбачено законодавством; наркотичні засоби, психотропні речовини, їхні аналоги і прекурсори, включені Державною службою України з контролю за наркотиками до переліку наркотичних засобів, психотропних речовин, їхніх аналогів і прекурсорів, що підлягають спеціальному контролю відповідно до законодавства, та радіоактивні речовини; дозволи на право носіння зброї, трудові книжки, військові квитки, документи, що посвідчують особу (крім паспортів громадянина України для виїзду за кордон); інші предмети, ввезення яких заборонено до країн відповідно до законодавства та актів Всесвітнього поштового союзу; живих тварин тощо; спеціальні технічні засоби негласного отримання інформації, перелік яких визначає Кабінет Міністрів України
Про тваринний світ	ст. 53	ввезення електроловильних систем (електровудок), монониткових (волосінних) сіток, мисливських капканів та інших засобів добування об'єктів тваринного світу, заборонених законом

### 13.3. *І* *î* *ô* *ÿ* *â* *ê* *â* *ç* *á* *í* *ÿ* *ä* *î* *ì* *ä* *ä* *ÿ* *à* *è* *â* *æ* *ð* *è*, *ò* *î* *â* *ð* *ð* *â*, *è* *ò* *è* *ü* *ò* *ò* *í* *è* *ò* *³* *í* *í* *î* *ð* *â* *é* *à* *³* *í* *ø* *è* *î* *ò* *â* *à* *î* *â* *ð* *â* *ç* *à* *ì* *â* *æ* *³* *Ò* *è* *ð* *â* *ç* *í* *è*

#### **Особливості вивезення валюти.**

Фізична особа незалежно від віку має право вивозити за межі України готівку в сумі, що не перевищує в еквіваленті 10 000 євро, без письмового декларування митному органу.

За умови обов'язкового письмового декларування (у разі, якщо сума валюти перевищує суму, дозволена для ввезення з усім декларуванням):

- фізична особа-резидент незалежно від віку має право вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, за умови письмового декларування митному органу в повному обсязі та за наявності документів, які підтверджують

зняття готівки з рахунків у банках (фінансових установах), включно на ту суму, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро. Строк дії таких документів – 30 календарних днів, починаючи з дня видачі;

- фізична особа-нерезидент незалежно від віку має право вивозити за межі України готівку в сумі, що перевищує в еквіваленті 10 000 євро, якщо сума готівки, яку вивозять, не перевищує суми готівки, письмово задекларованої цією особою митному органу при ввезенні в Україну. Вивезення готівки у такому випадку відбувається за умови її письмового декларування митному органу в повному обсязі.

Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10 000 євро, при вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, та звільняють від подання документів, що видають державні органи для митного контролю й митного оформлення товарів, які громадяни переміщують через митний кордон України, за умови, що ці товари:

- вивозять у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання;
- входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, які вчиняють нотаріальні дії;
- тимчасово вивозять громадяни-резиденти за межі митної території України під письмове зобов'язання про їхнє зворотне ввезення;
- тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їхнє зворотне вивезення, що підтверджують відповідні документи;
- одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводять на території України, що підтверджено відповідними документами.

Товари, придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна фактурна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти, ввезеної цими громадянами в Україну, та товари, які вивозять громадяни-нерезиденти у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, що підтверджено відповідними документами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у вста-

новлених законами України випадках вивізного мита, та поданням документів, необхідних для митного контролю й митного оформлення, які при переміщенні (пересиланні) громадянами таких товарів через митний кордон України видають відповідні державні органи.

***Особливості вивезення товарів, культурних цінностей, дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них, наркотичних засобів.***

Товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10 000 євро (за винятком товарів, на які законом встановлено вивізне мито, та/або відповідно до закону державними органами видано документи, необхідні для митного оформлення), вивозять вільно.

*Наприклад*, державні органи видають документи для вивезення: наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, лісоматеріалів та виготовлених з них пиломатеріалів, товарів військового призначення і подвійного використання, товарів, зовнішньоекономічні операції з якими підлягають ліцензуванню, в т. ч. дисків для лазерних систем зчитування, матриць, культурних цінностей, банківських металів.

Вивезення *культурних цінностей* з метою їх відчуження відбувається у разі, коли сумарна фактурна вартість культурних цінностей:

- не перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро, на підставі свідоцтва встановленого зразка на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей та з обов'язковим письмовим декларуванням;
- перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро, – на умовах поміщення товарів у митний режим експорту.

Вивезення *дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів із них* з метою їх відчуження відбувається у разі, коли сумарна фактурна вартість дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння та виробів з них:

- не перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро (крім заборонених до вивезення за межі митної території України), шляхом вчинення дій, усного або за бажанням власника таких товарів чи на вимогу посадової особи митного органу письмового декларування;
- перевищує суму, еквівалентну 10 000 євро (крім дорогоцінних металів, заборонених до вивезення за межі митної території України, та особистих речей), – на умовах поміщення товарів у митний режим експорту.

Вивезення *наркотичних засобів* заборонено.

● **Важливо!** При вивезенні продуктів харчування обмежень не існує. Однак доцільно ознайомитися з митними правилами країни, до якої прямує громадянин.



***Умови вивезення (пересилання) громадянами товарів за межі митної території України.***

Товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10 000 євро (крім зазначених у Ч. II ст. 371 МКУ), не підлягають письмовому декларуванню при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України.

Товари, сумарна фактурна вартість яких не перевищує еквівалент 10 000 євро та на які законом встановлено вивізне мито та/або якщо відповідно до закону державні органи видають документи, необхідні для проведення митного контролю та митного оформлення таких товарів, які переміщують (пересилають) через митний кордон України громадяни, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у випадках, визначених законами України, вивізного мита та з поданням відповідних документів, виданих державними органами.

Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10 000 євро (крім зазначених у Ч. II ст. 371 МКУ), при вивезенні (пересиланні) їх громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню з поданням митної декларації, передбаченої законодавством України для підприємств, та зі сплатою вивізного мита у випадках, встановлених законами України.

Товари, сумарна фактурна вартість яких перевищує еквівалент 10 000 євро, при вивезенні (пересиланні) громадянами за межі митної території України підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, та звільняють від подання документів, які видають державні органи для проведення митного контролю та митного оформлення товарів, які громадяни переміщують через митний кордон України, за умови, що ці товари:

- 1) вивозять у зв'язку з виїздом за межі України на постійне місце проживання;
- 2) входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь громадянина-нерезидента, за умови підтвердження складу спадщини органами, які вчиняють нотаріальні дії;
- 3) тимчасово вивозять громадяни-резиденти за межі митної території України під письмове зобов'язання про їхнє зворотне ввезення;
- 4) тимчасово ввезені на митну територію України під зобов'язання про їхнє зворотне вивезення, що підтверджено відповідними документами;
- 5) одержані громадянами-нерезидентами у вигляді призів і нагород за участь у змаганнях, конкурсах, фестивалях тощо, які проводять на території України, що підтверджено відповідними документами.

Товари, придбані громадянами-нерезидентами на території України, загальна фактурна вартість яких не перевищує суми іноземної валюти,

ввезеної цими громадянами в Україну, та товари, які вивозять громадяни-нерезиденти у зв'язку з остаточним виїздом за межі України, на суму доходу, одержаного за час роботи чи навчання в Україні, що підтверджено відповідними документами, підлягають письмовому декларуванню в порядку, встановленому для громадян, зі сплатою у встановлених законами України випадках вивізного мита, та поданням документів, необхідних для митного контролю й митного оформлення, які при переміщенні (пересиланні) громадянами таких товарів через митний кордон України видають відповідні державні органи.

**Обмеження щодо вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України окремих товарів.**

Не допускають вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України товарів, незалежно від їх загальної фактурної вартості, згідно з Переліком № 468 [7], визначеним Кабінетом Міністрів України (Додаток 17).

Порядок вивезення (пересилання) громадянами за межі митної території України дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження визначає Кабінет Міністрів України, зокрема Постановою КМУ № 448 [8].

Порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів визначає Національний банк України.

Не допускають вивезення за межі митної території України алкогольних напоїв і тютюнових виробів громадянами, які не досягли 18-річного віку.

### ● 13.4. $\hat{T} \hat{n} \hat{a} \hat{e} \hat{e} \hat{a} \hat{n} \hat{o}^3 \hat{i} \hat{a} \hat{d} \hat{a} \hat{i} \hat{3} \hat{U} \hat{a} \hat{i} \hat{i} \hat{y}$ $\hat{i} \hat{n} \hat{a} \hat{e} \hat{n} \hat{o} \hat{e} \hat{o} \hat{d} \hat{a} \hat{a} \hat{e} \hat{a} \hat{d} \hat{i} \hat{i} \hat{a} \hat{a} \hat{y} \hat{i}$

Особисті речі громадян не оподатковують митними платежами та звільняють від подання документів, які видають державні органи для митного контролю й митного оформлення товарів, а також від застосування до них видів державного контролю, визначених ч. 1 ст. 319 МКУ. Водночас, працівник митниці має право попросити особу письмово їх задекларувати.

Перелік предметів, віднесених до *особистих речей громадян*:

- 1) товари особистої гігієни та індивідуальні косметичні засоби у кількості, що забезпечує потреби однієї особи на період поїздки;
- 2) одяг, білизна, взуття, що мають суто особистий характер, призначені винятково для власного користування і мають ознаки таких, що були у користуванні;
- 3) особисті прикраси, у тому числі з дорогоцінних металів та каміння, які мають ознаки таких, які були в користуванні;
- 4) індивідуальне письмове та канцелярське приладдя;
- 5) один фотоапарат, одна кіно-, відеокамера разом з обґрунтованою кількістю фото-, відео-, кіноплівок і додаткового приладдя;
- 6) один переносний проектор та аксесуари до нього разом з обґрунтованою кількістю діапозитивів і/або кіноплівок;
- 7) бінокль;
- 8) переносні музичні інструменти у кількості не більше двох штук;
- 9) один переносний звуковідтворювальний пристрій (у тому числі магнітофон, диктофон, програвач компакт-дисків тощо) з обґрунтованою кількістю плівок, платівок, дисків;
- 10) один переносний радіоприймач;
- 11) стільникові (мобільні) телефони у кількості не більше двох штук, пейджери;
- 12) один переносний телевізор;
- 13) переносні персональні комп'ютери у кількості не більше двох штук і периферійне обладнання та приладдя до них; флеш-карти у кількості не більше трьох штук;
- 14) одна переносна друкарська машина;
- 15) калькулятори, електронні книжки у кількості не більше двох штук;
- 16) індивідуальні вироби медичного призначення для забезпечення життєдіяльності людини та контролю за її станом з ознаками таких, що були в користуванні;
- 17) звичайні та/або прогулянкові дитячі коляски у кількості, що відповідає кількості дітей, які перетинають кордон разом із громадянином, а у разі відсутності дітей – у кількості не більше однієї штуки;
- 18) одна інвалідна коляска на кожного інваліда, який перетинає митний кордон України, а у разі відсутності такої особи – у кількості не більше однієї штуки;
- 19) лікарські засоби, які переміщують (пересилають) через митний кордон України в порядку та обсягах, визначених Кабінетом Міністрів України;
- 20) годинники у кількості не більше двох штук;

- 21) 0,5 літра туалетної води та/або 100 грамів парфумів;
- 22) спортивне спорядження – велосипед, вудка рибальська, комплект альпіністського спорядження, комплект спорядження для підводного плавання, комплект лиж, комплект тенісних ракеток, дошка для серфінгу, віндсерфінгу, комплект спорядження для гольфу, інше аналогічне спорядження, призначене для використання однією особою;
- 23) спеціальне дитяче харчування для дітей, хворих на фенілкетонурию або інше захворювання, що потребує спеціального харчування, яке не виробляють (не реалізують) в Україні, що переміщують (пересилають) через митний кордон України в порядку та обсягах, визначених Кабінетом Міністрів України;
- 24) інші товари, призначені для забезпечення повсякденних потреб громадянина, перелік і гранична кількість яких визначена законами України.

### ● 13.5. І ті ааòеóааі і ү оіааò³а, үе³ аòіі ааүйè іаòаі ³ùорòù ÷аòаç ìèòіèè êîòâіі Оèòâјè

*Оподаткування транспортних засобів, які громадяни переміщують через митний кордон України з метою вільного обігу.*

Товари за кодами 8701–8707, 8711, 8716 згідно з УКТЗЕД, які ввозять (пересилають) безпосередньо громадяни на митну територію України або надходять на адресу громадян у несупроводжуваному багажі чи у вантажних відправленнях для вільного обігу, незалежно від їхньої вартості, за митною декларацією, передбаченою законодавством України для підприємств, оподатковують ввізним митом за повними ставками Митного тарифу України, ПДВ та в установлених законодавством України випадках акцизним податком (див. табл. 13.2).

Таблиця 13.2

## Оподаткування транспортних засобів

Ввезення транспортних засобів	Справляння мита	Справляння акцизного податку	Справляння податку на додану вартість
<p><b>Ввезення транспортних засобів за кодами 8701, 8702, 8704, 8705, 8706, 8716 (крім причепів та напівпричепів для тимчасового проживання у кемпінгах, типу причіпних будиночків за кодом 8716 10 99 00) згідно з УКТЗЕД</b></p>	<p>Розділ IX МКУ</p> <p>Розділ XVII Закону “Про Митний тариф України”</p> <p>Розрахунок суми мита в разі застосування адвалерних ставок мита (у відсотках до фактурної вартості товарів) за формулою:  <math>C = (ФВ \times Ст) : 100 \%</math>,  де <i>C</i> – сума мита;  <i>ФВ</i> – митна вартість товару (у грн);  <i>Ст</i> – ставка мита, у відсотках від фактурної вартості товару</p>		<p>Розділ V ПКУ</p> <p>Нарахування суми ПДВ при ввезенні транспортних засобів за ставкою <b>20 %</b> від бази оподаткування за формулою:  <math>Спдв = (ФВ + С) \times 0,2</math>,  де <i>Спдв</i> – сума ПДВ;  <i>ФВ</i> – фактурна вартість товарів;  <i>С</i> – сума мита</p>
<p><b>Ввезення транспортних засобів за кодами 8703, 8707, 8711 згідно з УКТЗЕД</b></p>	<p>Розділ IX МКУ</p> <p>Розділ XVII Закону “Про Митний тариф України”</p> <p>Розрахунок суми мита в разі застосування адвалерних ставок мита (у відсотках до фактурної вартості товарів) за формулою:  <math>C = (ФВ \times Ст) : 100 \%</math>,  де <i>C</i> – сума мита;  <i>ФВ</i> – фактурна вартість товару (у грн);  <i>Ст</i> – ставка мита, установлена у відсотках від фактурної вартості товару</p>	<p>Розділ VI ПКУ</p> <p>Розрахунок суми акцизного податку із застосуванням специфічних ставок за формулою:  <math>Са = Н \times А</math>,  де <i>Са</i> – сума акцизного податку;  <i>Н</i> – кількісна або фізична характеристика товару в натуральному вираженні;  <i>А</i> – ставка акцизного податку</p>	<p>Розділ V ПКУ</p> <p>Нарахування суми податку на додану вартість при ввезенні транспортних засобів за ставкою <b>20 %</b> від бази оподаткування за формулою:  <math>Спдв = (ФВ + С + Са) \times 0,2</math>,  де <i>Спдв</i> – сума податку на додану вартість;  <i>ФВ</i> – фактурна вартість товарів;  <i>С</i> – сума мита;  <i>Са</i> – сума акцизного податку</p>

**Особливості оподаткування товарів, які громадяни переміщують через митний кордон України у супроводжуваному багажі та/або ручній поклажі.**

● **Довідка.** Супроводжуваний багаж – товари, які належать громадянам і переміщують через митний кордон України у багажних відділеннях транспортних засобів, якими прямують ці громадяни, з оформленням багажних або інших перевізних документів.

**Ручна поклажа** – товари, які належать громадянам і переміщують через митний кордон України разом із цими громадянами або уповноваженими ними особами без оформлення багажних чи інших перевізних документів.

Таблиця 13.3

Умови пропуску товарів у супроводжуваному багажі та/або ручній поклажі

Повітряні пункти пропуску		Інші пункти пропуску	
<i>До 1 000 євро</i>	Протягом доби один раз звільняють  Частіше – за квитанцією МД-1 мито за ставкою в розмірі 10 % фактурної вартості товарів і ПДВ, згідно з ПКУ	<i>До 500 євро та сумарна вага не перевищує 50 кг</i>	Протягом доби один раз звільняють  Частіше – за квитанцією МД-1 нараховують ввізне мито за ставкою в розмірі 10 % фактурної вартості товарів і ПДВ, згідно з ПКУ
<i>1 000–10 000 євро</i>	За квитанцією МД-1 нараховують мито за ставкою в розмірі 10 % фактурної вартості товарів і ПДВ, згідно з ПКУ. При цьому базою оподаткування є частина сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 1 000 євро.	<i>500–10 000 євро або вага перевищує 50 кг</i>	За квитанцією МД-1 нараховують мито за ставкою в розмірі 10 % фактурної вартості товарів і ПДВ, згідно з ПКУ. При цьому базою оподаткування є частина сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 500 євро, або вартість товарів, обчислена пропорційно до ваги, що перевищує 50 кг
<i>Більше 10 000 євро</i>	За митною декларацією, передбаченою законодавством України для підприємств, нараховують ввізне мито за повними ставками Митного тарифу України і ПДВ, згідно з ПКУ		

**Особливості оподаткування товарів, які громадяни переміщують через митний кордон України у несупроводжуваному багажі.**

● **Довідка.** Несупроводжуваний багаж – товари, що відправляють їх власники (громадяни) з оформленням багажних або інших перевізних документів та переміщують через митний кордон України окремо від цих громадян.

Таблиця 13.4

## Умови пропуску товарів у несупроводжуваному багажі

Сумарна фактурна вартість товарів		
До 300 євро	300–10 000 євро	Більше 10 000 євро
Звільняють	За квитанцією МД-1 нараховують ввізне мито за ставкою в розмірі 10 % фактурної вартості товарів* та ПДВ. При цьому базою оподаткування є частина сумарної фактурної вартості, що перевищує еквівалент 300 євро.	За митною декларацією, передбаченою законодавством України для підприємств, нараховують ввізне мито за повними ставками Митного тарифу України та ПДВ

\*Примітка: при визначенні фактурної вартості товарів, окрім вартості товарів, враховують їх страхування та перевезення (фрахту) до моменту перетинання ними митного кордону України (ст. 374 МКУ)

**Особливості оподаткування товарів, які громадяни переміщують через митний кордон України у вантажних відправленнях, міжнародних поштових та експрес-відправленнях.**

Незалежно від фактурної вартості товарів, які переміщують на митну територію України у вантажних відправленнях, за митною декларацією, передбаченою законодавством України для підприємств, нараховують ввізне мито за повними ставками Митного тарифу України та ПДВ.

Щодо міжнародних поштових та експрес-відправлень, то товари (за винятком підакцизних), які переміщують (пересилають) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їхня сумарна фактурна вартість не перевищує еквівалент 150 євро, не є об'єктом оподаткування митними платежами.

● **Довідка.** Вантажне відправлення – товари, які надходять в Україну на адресу осіб або відправляються ними за межі митної території України, або переміщують транзитом через митну територію України, крім товарів, що належать громадянам та переміщуються ними у ручній поклажі, супроводжуваному та несупроводжуваному багажі.

Міжнародні поштові відправлення – упаковані та оформлені відповідно до вимог актів Всесвітнього поштового союзу та Правил надання послуг поштового зв'язку листи, поштові картки, бандеролі, спеціальні мішки з позначкою “М”, дрібні пакети, відправлення з оголошеною цінністю, поштові посилки, згруповані поштові відправлення з позначкою “Консигнація”, відправлення між-

народної прискореної пошти “EMS”, які приймають для пересилання за межі України, доставляють в Україну або переміщують через територію України транзитом оператори поштового зв'язку.

**Міжнародні експрес-відправлення** – належно упаковані міжнародні відправлення з документами чи товарним вкладенням, які приймають, обробляють, перевозять будь-яким видом транспорту за міжнародним транспортним документом з метою доставки одержувачу прискореним способом у визначений строк.

Товари (за винятком підакцизних), які переміщують (пересилають) на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача (юридичної або фізичної особи) в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їхня сумарна фактурна вартість перевищує еквівалент *150 євро*, оподатковують митом, відповідно до МКУ, та ПДВ, відповідно до ПКУ.

Підакцизні товари, переміщення (пересилання) яких через митний кордон України не заборонено законом, незалежно від вартості оподатковують митом відповідно до МКУ, а також іншими податками відповідно до ПКУ.



## Оподаткування та пропуск товарів

### **1. Умовами ввезення громадянами товарів, предметів та інших цінностей на митну територію України є ...**

- 1) товари, які громадяни ввозять для продажу, підлягають оподаткуванню;
- 2) громадяни можуть ввозити особисті предмети без справляння митних платежів;
- 3) алкогольні напої та тютюнові вироби громадяни можуть ввозити на митну територію України без сплати податків у визначених законодавством кількостях;
- 4) все перелічене.

### **2. При ввезенні громадянами на митну територію України оподаткуванню не підлягають ...**

- 1) предмети особистого користування, які ввозять тимчасово;



- 2) товари, що ввозять громадяни, які користуються пільгами відповідно до укладених Україною міжнародних угод;
- 3) предмети, які входять до складу спадщини, відкритої за межами митної території України на користь резидента;
- 4) всі перелічені товари і предмети.

**3. Умовами вивезення товарів, предметів та інших цінностей громадянами за межі митної території України є ...**

- 1) громадяни вивозять товари у порядку та на умовах, встановлених законодавством для підприємств;
- 2) громадяни не можуть вивозити предмети особистого користування у зв'язку з остаточним виїздом без справляння митних платежів;
- 3) заборонені до ввезення товари громадяни можуть вивозити за межі митної території України без сплати податків у будь-яких кількостях;
- 4) все перелічене.

**4. При вивезенні громадянами за межі митної території України оподаткуванню не підлягають ...**

- 1) предмети, які вивозять у зв'язку з виїздом за кордон на постійне місце проживання;
- 2) товари, які вивозять тимчасово під письмове зобов'язання про їхнє зворотнє ввезення;
- 3) предмети, які входять до складу спадщини, оформленої в Україні на користь нерезидента;
- 4) всі перелічені товари і предмети.

**5. Незалежно від загальної вартості не допускають вивезення громадянами за межі митної території України ...**

- 1) товарів, щодо яких застосовують заходи нетарифного регулювання;
- 2) товарів, на які встановлено державні дотації;
- 3) товарів промислового призначення відповідно до визначеного Кабінетом Міністрів України переліку;
- 4) усього переліченого.

**6. Митну вартість товарів, які переміщують громадяни через митний кордон України, визначають ...**

- 1) на підставі заяви власника цих товарів чи уповноваженої ним особи;
- 2) за умови надання підтверджувальних документів – товарних чеків, ярликів;

- 3) при переміщенні товарів у несупроводжуваному багажі та вантажному відправленні із врахуванням вартості їхнього страхування і перевезення до моменту перетину митного кордону України;
- 4) на підставі усіх перелічених положень.

**7. До особистих речей громадян митним законодавством України віднесено ...**

- 1) предмети першої необхідності, призначені для відчуження або передачі іншим особам;
- 2) предмети першої необхідності, призначені для забезпечення життєдіяльності їхнього власника і пов'язані з цілями перебування за кордоном;
- 3) товари, які ввозять на митну територію України, призначені для вільного обігу;
- 4) усі перелічені.

**8. При пересиланні громадянами на митну територію України звільняють від оподаткування ...**

- 1) товари, сумарна митна вартість яких не перевищує 150 євро, а загальна вага не більша 50 кг;
- 2) товари, які ввозять тимчасово;
- 3) товари, які належать нерезидентам і переміщують транзитом через митну територію України;
- 4) усе перелічене.

**9. Митне оформлення товарів і предметів, які переміщують через митний кордон України у супроводжуваному (несупроводжуваному) багажі або вантажному відправленні на адресу громадян, проводять з використанням ...**

- 1) декларації митної вартості;
- 2) посвідчення громадянина;
- 3) уніфікованої митної квитанції МД-1 або митної декларації МД-2;
- 4) усіх перелічених документів.

**10. Через митний кордон України не підлягають пропуску транспортні засоби громадян ...**

- 1) ввезення яких заборонено в Україну за віком;
- 2) на які відсутні документи, що підтверджують право власності;
- 3) за які не внесено грошову заставу при ввезенні з метою транзиту;
- 4) усі перелічені.



## Задачі для вивчення

1. Наведіть порядок ввезення валюти України на митну територію України фізичними особами.
2. Який порядок митного оформлення транспортних засобів у разі їх тимчасового ввезення/вивезення громадянами?
3. Хто видає погодження на ввезення ліків на територію України? У якому порядку його можна отримати?
4. Які культурні цінності вивозять за межі території України без дозволу?
5. Розкрийте схему отримання дозволу уповноважених органів для вивезення текстових та аудіоматеріалів за межі України.
6. Чим відрізняється митне оформлення простих та небезпечних відходів при їхньому переміщенні через митний кордон України?
7. Виділіть особливості проведення митного оформлення квітково-декоративної продукції при її імпорті, експорті та транзиті.
8. Охарактеризуйте специфіку переміщення гуманітарної допомоги через митний кордон.
9. Наведіть порядок переміщення через митний кордон поштових відправлень.
10. Як оподатковують товари, які ввозять громадяни на митну територію України?



## Додаткові матеріали

1. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
2. Про затвердження Порядку справляння митних платежів при ввезенні на митну територію України товарів громадянами. Наказ Міністерства фінансів України від 22.05.12 № 581: Документ з0916-12, чинний, поточна редакція – Редакція від 20.02.2015,

- підстава z0087-15 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0916-12>
3. Інструкція про порядок переміщення готівки і банківських металів через митний кордон України. Постанова правління Національного банку України від 27.05.2008 року №148: Документ z0520-08, чинний, поточна редакція – Редакція від 23.03.2017, підстава v0024500-17 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0520-08>
  4. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України харчових продуктів для власного споживання. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 року № 434: Документ 434-2012-п, чинний, поточна редакція – Прийняття від 21.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/434-2012-%D0%BF>
  5. Про обсяги та порядок ввезення громадянами на митну територію України лікарських засобів та спеціального дитячого харчування. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.05.12 року №458: Документ 458-2012-п, чинний, поточна редакція – Прийняття від 23.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/458-2012-%D0%BF>
  6. Про затвердження переліків товарів, на які встановлено обмеження щодо переміщення через митний кордон України. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 року № 436: Документ 436-2012-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 20.05.2017, підстава 262-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-2012-%D0%BF>
  7. Про затвердження переліку товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами за межі митної території України не допускається. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.05.2012 року №468: Документ 468-2012-п, чинний, поточна редакція – Прийняття від 28.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/468-2012-%D0%BF>
  8. Про порядок вивезення (пересилання) за межі митної території України громадянами дорогоцінних металів (за винятком банківських металів, пам'ятних та ювілейних монет України із дорогоцінних металів), дорогоцінного каміння та виробів із них, а також культурних цінностей з метою їх відчуження. Постанова Кабінету Міністрів України від 21.05.2012 року № 448: Документ 448-2012-п, чинний, поточна редакція – Прийняття від 21.05.2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/448-2012-%D0%BF>

9. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : Документ 2755-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 10.09.2017, підстава 2146-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
10. *Гребельник О. П.* Митна справа: підручник / О. П. Гребельник. – 4-те вид. оновл. та до повн. – Київ : Центр учбової літератури, 2014. – 472 с.
11. *Дубініна А. А.* Митна справа: підручник / А. А. Дубініна, С. В. Сорокіна, О. І. Зельніченко. – Київ : Центр учбової літератури, 2010. – 320 с.
12. Зовнішньоекономічні операції і контракти : навч. посібник / В. В. Козик, Л. А. Панкова, О. Ю. Григор'єв та ін. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Львів : “Магнолія 2006”, 2014. – 512 с.
13. Митна справа : навч. посібник-практикум / О. Є. Кузьмін, О. Г. Мельник, О. Ю. Григор'єв та ін. ; за заг.ред. проф. О. Є. Кузьміна. – Київ : Каравела, 2014. – 232 с.



## Діаграма 14

### Ієрогліфична таблиця АЕА ААДАЕАЕ

14.1. Ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ є ААДАЕАЕ Ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ.

14.2. Оієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ є о ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ.

14.3. Ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ є ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ.



### 14.1. Ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ є ААДАЕАЕ Ієрогліфична таблиця ААДАЕАЕ

Участь України в інтеграційних процесах світової економіки та міжнародному поділі праці створює передумови для сталого економічного зростання і підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Водночас відкритість економічної системи породжує додаткові ризики, а тому постає необхідність захисту внутрішнього ринку від недоброякісного імпорту – поставок продукції, яка може завдавати шкоди національним виробникам, здоров'ю людей та навколишньому природному середовищу; а відтак – недопущення неконтрольованого ввезення в Україну екологічно небезпечних технологій, речовин і матеріалів, збудників хвороб, небезпечних для людей, тварин, рослин, організмів.

Національна безпека – один із ключових викликів кожної суверенної держави, що намагається забезпечити економічну незалежність та зміцнити статус на міжнародній арені. Однією з найважливіших складових

національної безпеки, безперечно, є економічна безпека та її складові, пов'язані із зовнішньоекономічною діяльністю, – зовнішньоекономічна та митна безпека.

*Зовнішньоекономічна безпека* – це такий стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави від дії негативних зовнішніх економічних чинників та створення сприятливих умов розвитку економіки завдяки її активній участі у світовому розподілі праці [6].

Зовнішньоекономічна діяльність не лише охоплює взаємовідносини між вітчизняними й іноземними суб'єктами господарювання з питань купівлі-продажу та виробництва продукції на території України чи за її межами, а, передусім, передбачає механізм залучення національної економіки до світового господарства, головним завданням якого є створення сталих умов для економічного розвитку та зростання.

Рівень зовнішньоекономічної безпеки характеризують такі показники:

- *коефіцієнт відкритості національної економіки* (розраховують як відношення обсягу зовнішньої торгівлі, тобто експорту та імпорту, до ВВП);
- *коефіцієнт покриття імпорту експортом* (розраховують як відношення обсягу експорту до загального обсягу імпорту; рекомендоване порогове значення цього показника – не менше 1);
- *відношення обсягу експорту до ВВП* (характеризує забезпечення державою конкурентоспроможності продукції на зовнішньому ринку, підтримання відповідності експорту держави її національним інтересам; рекомендоване порогове значення 50 %);
- *відношення обсягу імпорту до ВВП* (відображає такий стан зовнішньої торгівлі, за якого країна не відчуває надмірної залежності від імпорту; рекомендоване порогове значення 50 %);
- *сальдо зовнішньоторговельної діяльності*;
- *товарна структура експорту та імпорту*;
- *товарна структура критичного імпорту*;
- *співвідношення між обсягами залученого капіталу та експортом*.

**Митна безпека** – це стан захищеності економічних інтересів держави, забезпечення та реалізації яких досягають шляхом провадження державної митної справи [8]. За умов невизначеності й нестабільності внутрішнього і зовнішнього середовища митна безпека дає змогу забезпечити:

- а) переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів;
- б) митне регулювання, пов'язане із встановленням і справлянням податків та зборів;
- в) організацію процедур митного контролю та митного оформлення із застосуванням заходів митно-тарифного і нетарифного регулювання;

г) боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на митні органи завдань.

Місце митної безпеки в системі національної безпеки та її зв'язок з митною політикою держави представлено на рис. 14.1.

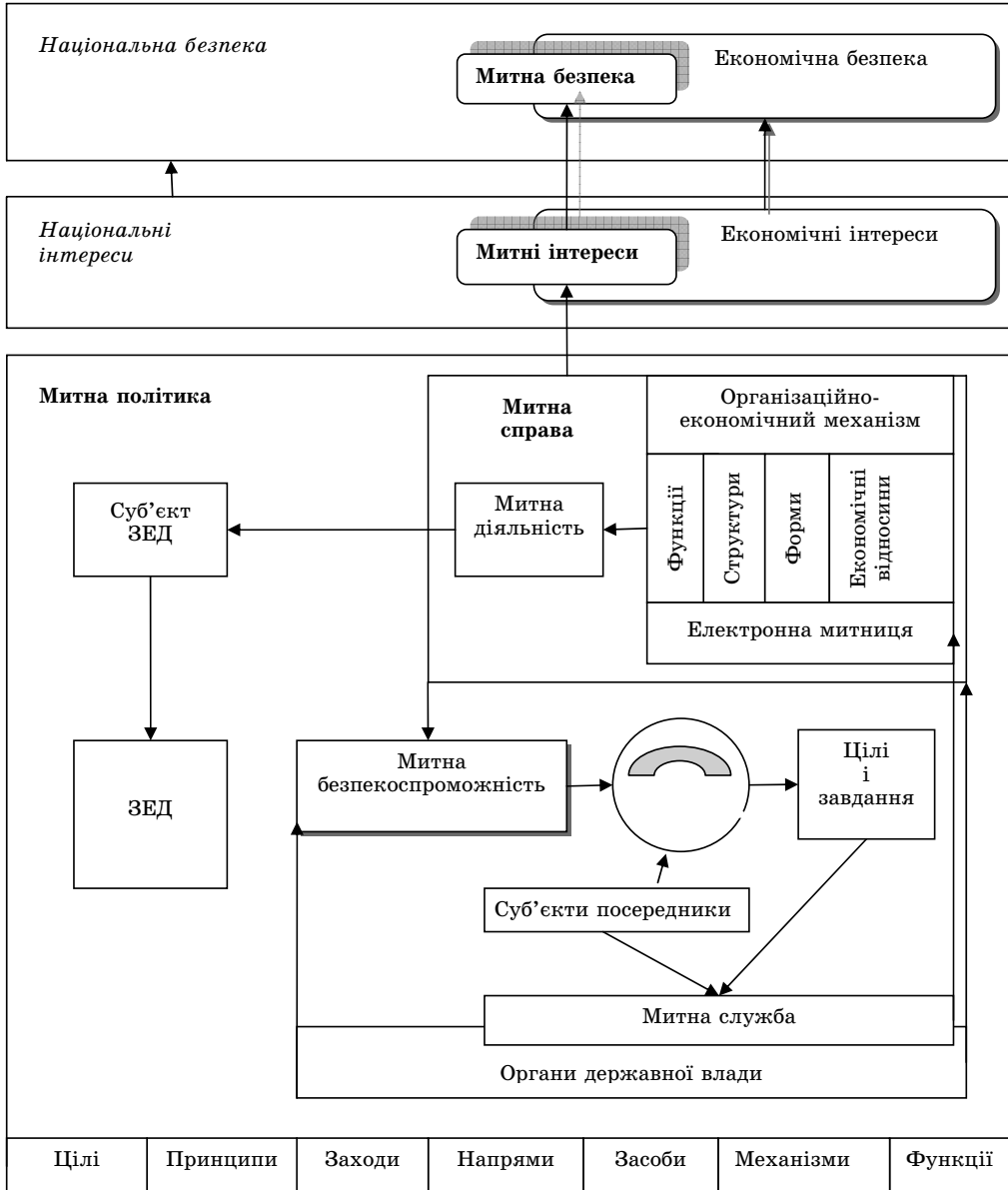


Рис. 14.1. Місце митної безпеки в системі національної безпеки та її зв'язок з митною політикою держави [7, с. 27]



Зовнішньоекономічна безпека та митна безпека – це поняття, які мають спільні характеристики, однак не тотожні (див. Додаток 18). З одного боку, митна безпека випливає із зовнішньоекономічної безпеки та є її складовою, з іншого, – митна безпека, яку реалізують виконанням митної справи, перебуває на стику силових і несилових складових національної безпеки. Митна безпека охоплює безпеку торговельного ланцюга постачання і безпеку, яка можлива завдяки боротьбі з контрабандою та порушеннями митних правил, тісно пов'язана зі зовнішньоторговельною безпекою, що характеризує стан митних інтересів у сфері експорту та імпорту.

Головна *мета митної безпеки* – це досягнення необхідного рівня надійності митної системи для забезпечення потреб економіки для її гарантованого розвитку на підставі науково-технічного прогресу, збереження або швидкого оновлення виробництва за умов надзвичайних ситуацій, задоволення потреб суспільства шляхом ефективної реалізації митної справи.

Діяльність держави у сфері митної безпеки покликана забезпечувати певне коло митних інтересів, серед яких найважливішими є: створення умов лібералізації зовнішньої торгівлі; недопущення контрабанди та порушення митних правил; удосконалення митного законодавства України відповідно до світових та європейських стандартів; прискорення товаро- і пасажиропотоку через митний кордон; забезпечення споживчого ринку якісними іноземними продуктами й недопущення ввезення небезпечних для здоров'я людей товарів.

Митна безпека держави тісно пов'язана з митною безпекою суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності при перетині товарів через митний кордон та визначається рівнем налагодженої взаємодії усіх суб'єктів митних відносин (див. рис. 14.2).

*Об'єктом митної безпеки* є економічні інтереси держави в галузі митної справи, *предметом* – діяльність держави із забезпечення національних митних інтересів.

Управління митною безпекою є функцією органів державної влади у визначених організаційно-правових формах з метою задоволення національних інтересів щодо безпечного функціонування та гармонійного розвитку. *Суб'єктами забезпечення митної безпеки* є органи державної влади, функціями яких є: формування законодавчої та нормативної баз у митній сфері; організація забезпечення надходжень доходів до Державного бюджету; участь і сприяння зовнішньоекономічній діяльності, митно-тарифне та нетарифне регулювання; захист від митного й економічного шахрайства; підготовка кадрового персоналу; захист культурного й інформаційного середовищ держави. Відтак, суб'єктами забезпечення митної безпеки є:



Рис. 14.2. Митні інтереси учасників ЗЕД

Доповнено до [19, с. 36]

- Кабінет Міністрів України – організація та забезпечення ведення митної справи, координація діяльності митних органів [8],
- Міністерство фінансів України – реалізація митної політики, контроль діяльності митних органів, розроблення пропозицій і реалізація спільних проектів щодо вдосконалення митних відносин з іншими державами [13],
- митні органи України – формування та реалізація стратегії розвитку митної справи; міжнародне співробітництво з метою боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією; відпрацювання ефективно діючої системи контролю за поставками продукції і технологій оборонного призначення та подвійного використання, а у сфері безпеки державного кордону України – поглиблення транскордонного співробітництва із суміжними державами.

*Забезпечення митної безпеки* – упровадження в митній справі сукупності засобів, здатних протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам, викликам у сфері митних економічних відносин; забезпечити можливість досягнення необхідного рівня захищеності, надійності та усталеності митної служби шляхом створення ефективного регуляторного організаційно-економічного механізму.

*Митна небезпека* – це об’єктивно існуюча можливість негативного впливу явищ, процесів, об’єктів на стан митної безпеки. *Джерело митної небезпеки* – це сукупність реальних або потенційних економічних, політичних, техногенних та природних умов і явищ, їхніх властивостей та протиріч, дій і намірів певних суб’єктів митних економічних відносин, яка містить у собі та створює ризикові ситуації. У різному поєднанні вони сприяють переміщенню товарів і транспортних засобів на територію держави шляхом економічного й митного шахрайства, прояву деструктивних властивостей існуючого регуляторного інструментарію митної справи, а також інших митних небезпек.

Джерелами митної небезпеки можуть бути [7, с. 31]:

- спонтанність природних процесів і явищ, стихійні лиха, які унеможливають належний перебіг процесів зовнішньоекономічних відносин;
- випадковість (наприклад, як чинник суб’єктивного неналежного виконання митних процедур);
- наявність різновекторних тенденцій, зіткнення суперечливих інтересів (від воєн до конкуренції між суб’єктами зовнішньоекономічної діяльності);
- імовірнісність науково-технічного прогресу з його впливом, наприклад, на сучасні технічні засоби митного контролю; неможливість однозначного розпізнавання об’єкта внаслідок неповноти й недостовірності інформації про нього;

- відсутність права на провадження оперативно-розшукової діяльності митними органами; отримання інформації про суб'єкта ЗЕД від нього;
- обмеженість і недостатність ресурсів (чисельність митних органів тривалий час залишається незмінною, а інтенсивність експортно-імпорتنних операцій зростає з року в рік);
- відносна обмеженість свідомої діяльності людини, розбіжність у соціально-економічних характеристиках для різних митниць, розташованих по всій території України;
- незбалансованість основних компонентів господарського та управлінського механізмів митної системи, що підтверджується частими реорганізаціями системи.

**Митна загроза** – конкретна чи безпосередня форма митної небезпеки (на стадії переходу її з можливості в реальність), яка конкретизується відповідною формою прояву й способом впливу і наслідки якої можуть заподіяти будь-яку митну шкоду.

До загроз митній безпеці держави належать: надзвичайні ситуації, стихійні лиха; світові економічні кризи, які чинять негативний вплив на національну економіку; протекціоністські заходи торговельних партнерів; високий ступінь залежності від стану міжнародних ринків певних ресурсів або від домінуючого торговельного партнера.

Класифікацію загроз митній безпеці держави подано на рис. 14.3.

Критична точка прояву митної загрози, що потребує відповідного реагування митної служби з метою запобігання або зниження можливої митної шкоди, є *митним викликом*.

*Джерелом митної загрози* є дії та вплив людських, соціально-економічних, техногенних і природних чинників, її носіями – товари і транспортні засоби, що перетинають митний кордон; особи, пов'язані з митною діяльністю; природні й техногенні явища, здатні зупинити або обмежити митну діяльність.

Митна складова відіграє важливу роль у процесі забезпечення економічної безпеки загалом та фінансової безпеки зокрема, оскільки спрямована на захист національних економічних інтересів у зовнішньоекономічній і фінансовій сферах одночасно. Сьогодні за умов розвитку глобалізаційних процесів це питання набуває актуальності, відтак гостро постає необхідність використання дієвого інструментарію з метою комплексної оцінки ефективності діяльності митної системи.

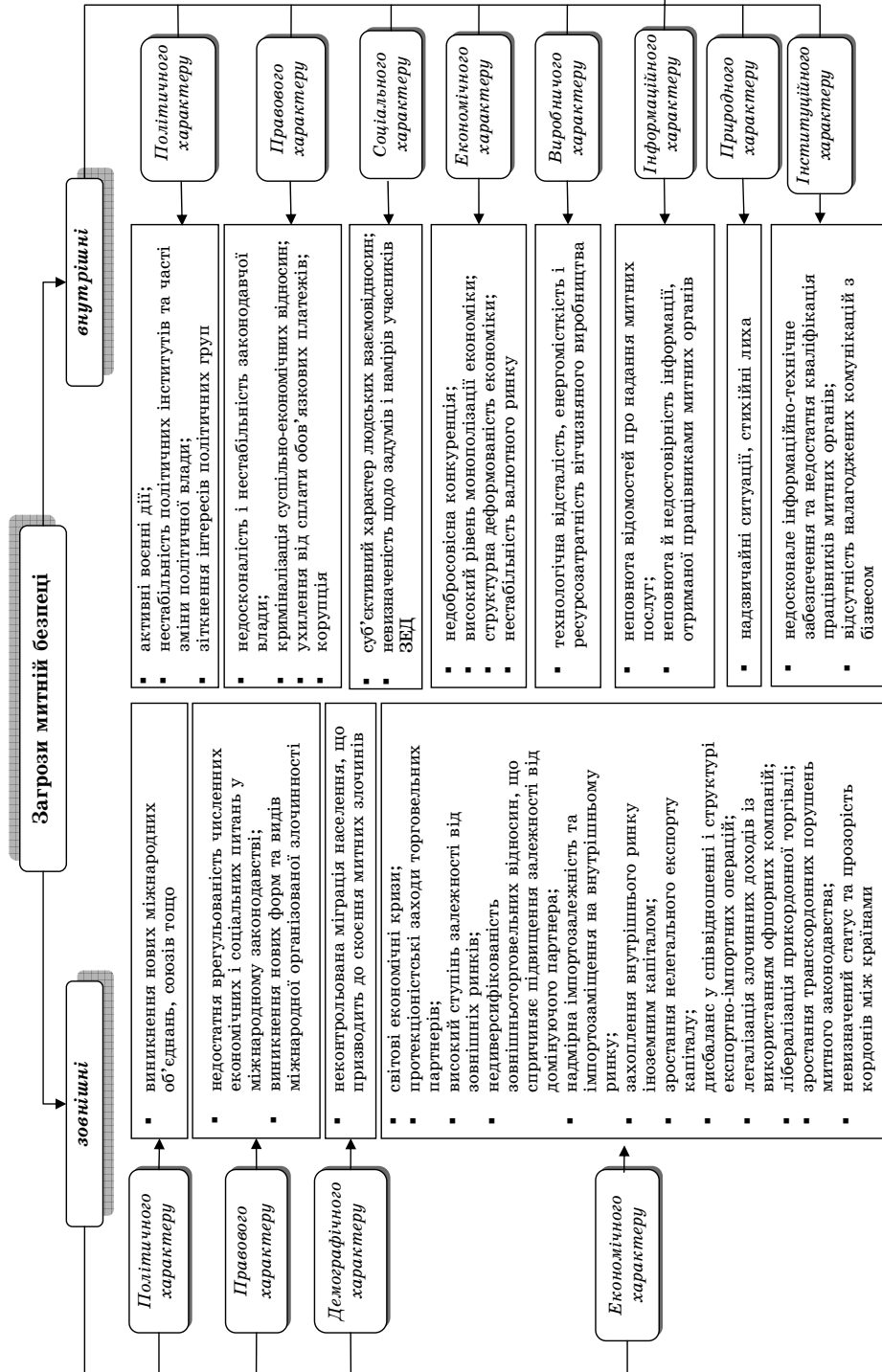


Рис. 14.3. Класифікація загроз економічній безпеці в митній сфері [4]

## ● 14.2. Оі ðààë³íú ðèçèèàì è ó ì èòí³é ñòàð³

Реалізація митної справи, спрямована на захист національних інтересів і сприяння розвитку міжнародної торгівлі, супроводжується митними ризиками, прогнозування та своєчасне управління якими є надзвичайно важливим чинником забезпечення конкурентоспроможності кожної держави за умов загострення міжнародної конкуренції. Чітке уявлення про усю сукупність ризиків та взаємозв'язок між ними є важливою умовою мінімізації їхніх негативних наслідків та підвищення ефективності державної митної справи.

**Митний ризик** – це ймовірність реалізації певної митної загрози з прогнозованим або непрогнозованим можливим збитком, а також можливими наслідками її для митної галузі. Ймовірність реалізації загрози розраховують на підставі комплексної оцінки показників імовірності реалізації конкретної загрози у зовнішньому і внутрішньому середовищі. Ризик може бути наслідком відповідного рішення і завжди пов'язаний із суб'єктом, який не тільки обирає, а й оцінює ймовірність можливих подій та пов'язаних з ними втрат.

Згідно чинного законодавства, *митний ризик* – це ймовірність недотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи [8, ст. 361], що супроводжується порушенням порядку ведення операцій зовнішньоекономічної діяльності суб'єктами господарювання та спричиняє виникнення митної шкоди.

Характерні *ознаки митного ризику* [19, с. 22]:

- це небезпека, можливість невдачі, поразки, ймовірність або митний виклик;
- зазвичай, пов'язаний із виникнення митної шкоди, збитку, що наноситься національній економіці;
- наслідком митного ризику завжди є збитки (на відміну від економічного, наслідком якого є отримання результату, відмінного від очікуваного: збиток або прибуток);
- супроводжується недотриманням або порушенням норм митного законодавства, а також норм інших галузей права;
- є інструментом ухвалення рішення щодо форм та обсягів митного контролю, достатніх для забезпечення додержання вимог законодавства України з питань державної митної справи;
- характеризує ефективність діяльності митних органів.

Можливість прогнозування ймовірності виникнення та мінімізації ризиків визначається системою їхньої класифікації (рис. 14.4).

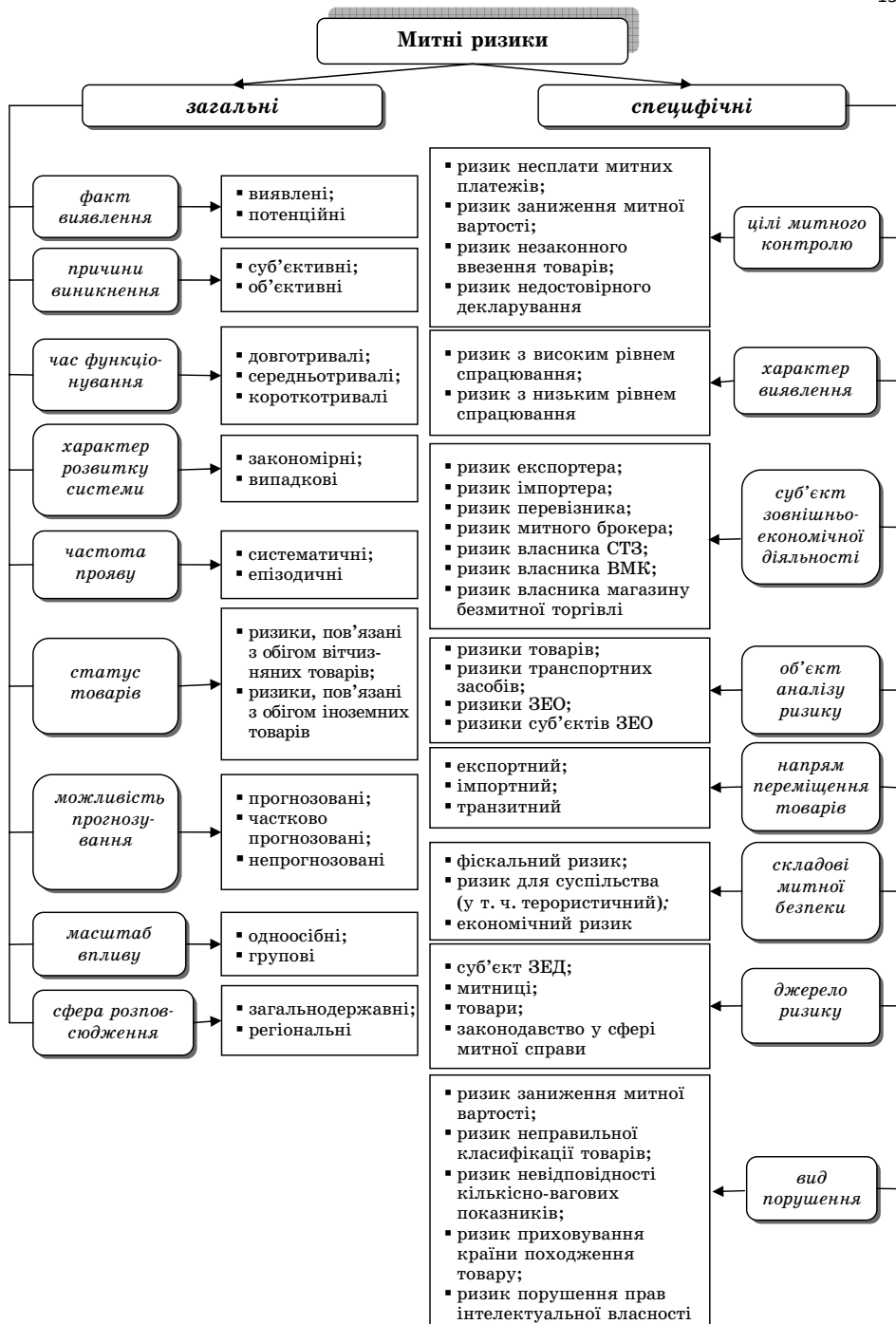


Рис. 14.4. Класифікація ризиків [19, с. 36]

Внутрішні чинники є результатом діяльності працівників усіх рівнів митниць, якості управління та ухвалення рішень, планування, досконалості технологічних процесів тощо. Зовнішні чинники виникають за межами організації, це так звані чинники її зовнішнього середовища.

До об'єктивних належать ризики, які виникають незалежно від дій працівників митниць (зміна товаропотоку, митного законодавства та ін.). Суб'єктивні чинники породжують ненавмисні (або навмисні) дії осіб, які провадять митні процедури (наприклад, корупція).

Передбачувані ризики можна визначити з помилкою в допустимих межах, керуючись досвідом або використовуючи методи наукового прогнозування. Непередбачувані ризики виникають несподівано, і на них часто буває важко знайти адекватну відповідь. Згідно з Порядком проведення аналізу та оцінювання ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм і обсягів митного контролю [14] виділяють виявлені і потенційні ризики. Причому виявленим ризикам відповідають відомі чинники, коли порушення законодавства вже відбулося, а потенційні – ризики, які не проявили себе, однак існують умови для їхнього виникнення. Очевидно, що потенційні ризики становлять велику небезпеку для учасників митних відносин.

Явні – реально існуючі, очевидні чинники (зміна обсягів і напрямків товаропотоку, нестабільність митного законодавства та ін.); приховані – існують в замаскованому вигляді, їх важко оцінити (неповнота інформації щодо задуму і намірів учасників ЗЕД та ін.).

Доцільно розмежовувати поняття “чинники” і “джерела” ризику.

*Чинники ризику* – це причини або рушійні сили, які породжують ризиковані процеси, а *джерела ризику* – конкретні складові елементи чинників, які зумовлюють можливість втрат [10, с. 118] (див. табл. 14.2).

Уперше у світі стандарт з управління ризиками в митній службі створено 1995 року в Австрії [19, с. 21]. Саме з цим документом пов'язують активізацію використання в практиці митного контролю поняття митного ризику.

*Управління ризиками* – це робота митних органів з аналізу, виявлення та оцінювання ризиків, розроблення та практичної реалізації заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків, оцінювання ефективності й контролю застосування цих заходів. При цьому, кожному ризику відповідає своя система прийомів управління, зокрема, для визначення товарів, транспортних засобів, документів та осіб, які підлягають митному контролю, форм митного контролю, що застосовують до таких товарів, транспортних засобів, документів і осіб, а також обсягу митного контролю [8].



Таблиця 14.1

## Чинники і джерела митного ризику [3, с. 57]

Чинники ризику	Джерела ризику
<b>Зовнішні чинники</b>	
Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ повнота сплати митних платежів, достовірність даних при декларуванні;</li> <li>▪ час існування на ринку;</li> <li>▪ відповідність транспортних засобів перевізників існуючим вимогам;</li> <li>▪ маршрут перевезення за транспортними документами</li> </ul>
Товар (вантаж)	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ цінові показники товару;</li> <li>▪ кількісно-вагові показники;</li> <li>▪ класифікація товарів відповідно до УКТ ЗЕД, країна походження товарів;</li> <li>▪ митний режим поміщення товарів;</li> <li>▪ якість товарів;</li> <li>▪ інтелектуальна власність;</li> <li>▪ товари “групи ризику” і товари “групи прикриття”;</li> <li>▪ неритмічність товаропотоку</li> </ul>
Митне законодавство	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ суперечливі положення окремих законодавчих актів;</li> <li>▪ відсутність чіткої системи контролю/відповідальності за певні порушення законодавства;</li> <li>▪ нестабільність митного законодавства, неузгодженість вітчизняного митного законодавства з митним законодавством інших країн та міжнародними конвенціями</li> </ul>
<b>Внутрішні чинники</b>	
Працівники митниць	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ рівень кваліфікації;</li> <li>▪ недобросовісність;</li> <li>▪ професійні помилки;</li> <li>▪ протиправні дії</li> </ul>
Інформаційно-технічне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ рівень забезпечення митниць засобами діагностики;</li> <li>▪ надійність функціонування технічної системи;</li> <li>▪ помилки роботи програмного забезпечення</li> </ul>
Технології митного контролю	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ порядок виконання митних формальностей;</li> <li>▪ система управління ризиками;</li> <li>▪ митний пост-аудит</li> </ul>
Взаємодія органів митного контролю з правоохоронними і контролюючими органами	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ ввезення заборонених, неякісних та шкідливих товарів</li> </ul>

*Система управління ризиками в митній справі* – це сукупність інструментів і методів митного контролю, що ґрунтується на принципі вибірковості та дає змогу органам митного контролю обмежуватися лише тими формами митного контролю, які є достатніми для забезпечення дотримання митного законодавства. Метою цієї системи є створення

сучасної системи митного адміністрування, що забезпечує ефективний митний контроль, для запобігання порушень митного законодавства України, які: а) мають стійкий характер; б) пов'язані з ухиленням від сплати митних зборів, податків у значних розмірах; в) знижують конкурентоспроможність вітчизняного виробника.

*Головними завданнями системи управління ризиками є:*

- створення єдиного інформаційного простору, що забезпечує функціонування системи управління ризиками;
- розроблення методик (програм) з виявлення ризиків;
- визначення потенційних і фіксування виявлених ризиків;
- виявлення причин і умов, що сприяють вчиненню митних правопорушень;
- оцінювання можливого збитку в разі виникнення потенційних ризиків і збитку при виявлених ризиках;
- визначення можливості запобігання або мінімізації ризиків, а також визначення необхідних ресурсів і розробка пропозицій щодо їх оптимального розподілу;
- розроблення і застосування методик оцінювання ефективності застосовуваних заходів;
- розроблення та практична реалізація заходів щодо запобігання або мінімізації ризиків;
- оцінювання ефективності застосовуваних заходів з управління ризиками та коригування управлінських рішень;
- накопичення й аналіз інформації про результати застосування окремих форм митного контролю або їхньої сукупності, а також про причини й умови, що сприяють вчиненню митних правопорушень, з метою вироблення пропозицій щодо модернізації стратегії митного контролю.

*Об'єктом управління є безпосередньо ризик, пов'язаний із проведенням митних операцій, а саме:*

- товари, які перебувають під митним контролем; транспортні засоби, що виконують міжнародні перевезення;
- дані, наведені у зовнішньоекономічних договорах купівлі-продажу або обміну, угодах чи інших документах на право власності, користування і (або) розпорядження товарами;
- інформація, яка міститься в транспортних (перевізних), комерційних, митних та інших документах;
- діяльність декларантів та інших осіб, що мають повноваження щодо розпорядження товарами, які перебувають під митним контролем;
- результати використання форм митного контролю.

Суб'єктами управління при цьому є посадові особи підрозділів митного оформлення, які чинять цілеспрямований вплив на об'єкт управління.

В узагальненому вигляді систему управління ризиками в митній справі наведено на рис. 14.5.

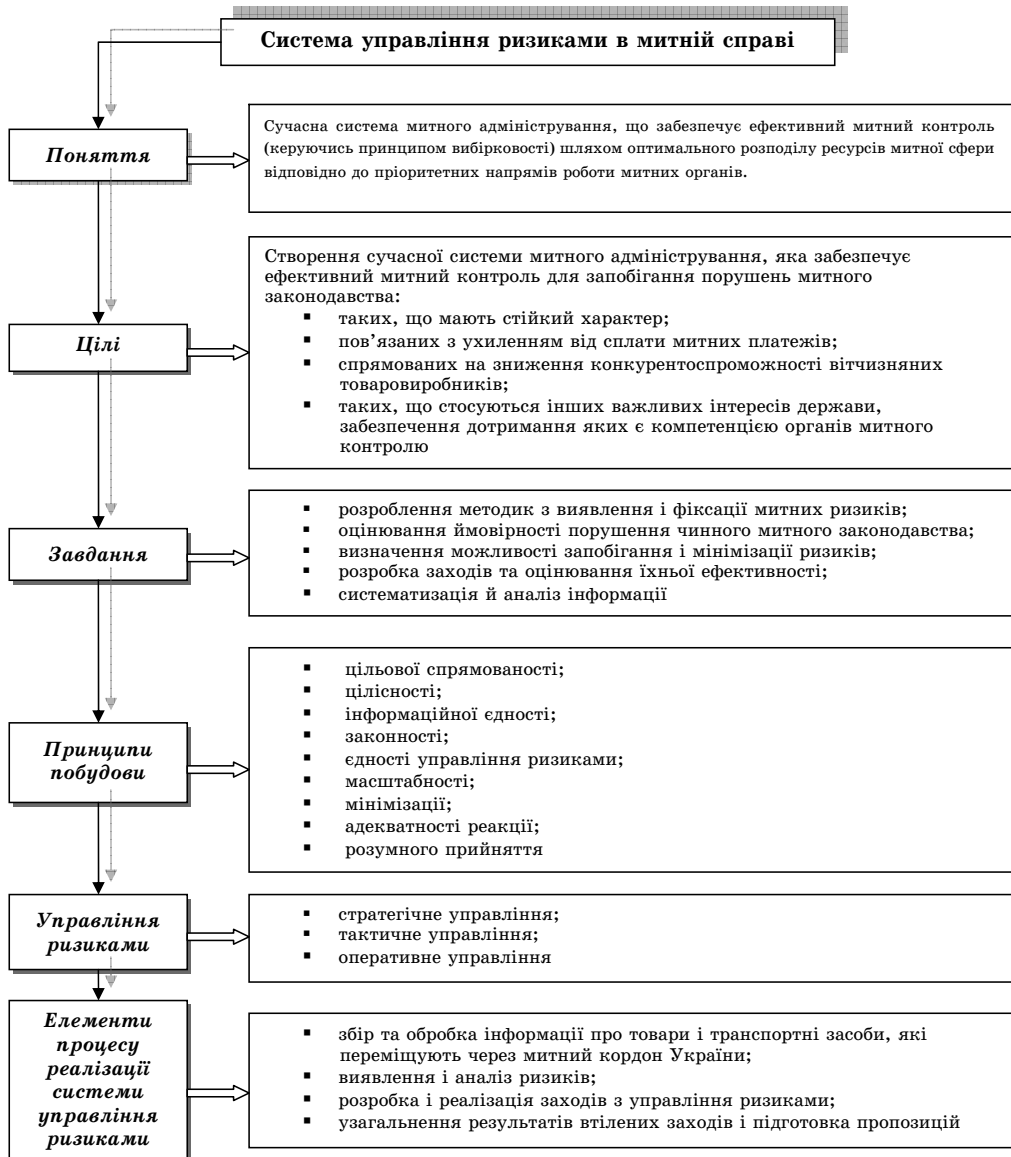


Рис. 14.5. Система управління ризиками в митній справі

*Елементами реалізації системи управління ризиками є такі [19, с. 57–59].*

1. Збір та обробка інформації щодо:

- переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон, а також порівняння внутрішніх статистичних даних зі статистикою країн-контрагентів;
- виробничо-економічного потенціалу країн-контрагентів;
- відомостей від інших правоохоронних і контрольних органів країни, в тому числі від органів митного контролю іноземних держав;
- результатів оперативно-розшукової діяльності органів митного контролю, а також спеціальної статистики про порушення митних правил;
- правопорушень і злочинів у сфері митної справи;
- діяльності осіб, які відповідно до цивільного і/або вітчизняного митного законодавства вчиняють юридично значущі дії від власного імені з товарами, що перебувають під митним контролем;
- діяльності митних брокерів, власників складів тимчасового зберігання та митних складів, а також перевізників;
- розрахунково-платіжних відносин за зовнішньоекономічними угодами;
- транспортних логістичних схем.

2. Виявлення і аналіз ризиків, які передбачають визначення:

- сукупності умов і чинників, що впливають на ризики;
- митних процедур, при проведенні яких існує імовірність вчинення митного правопорушення;
- об'єктів аналізу;
- критеріїв і параметрів, які характеризують ризики (кількість переміщень, номенклатура товарів, одержувач товарів тощо);
- індикаторів ризику (граничних кількісних показників, які визначають необхідність застосування заходів із запобігання або мінімізації ризиків);
- оцінювання можливого обсягу збитку в разі виникнення ризиків.

3. Розроблення і реалізація заходів з управління ризиками з урахуванням:

- прогнозу результатів і визначення можливих наслідків запланованих заходів та ймовірності настання цих наслідків;
- аналізу можливих заходів, спрямованих на запобігання або мінімізацію ризиків, а за результатами – вибір оптимальних для їх практичної реалізації.

4. Узагальнення результатів упроваджених заходів і підготовка пропозицій.

Система управління ризиками неможлива без налагодженої системи зворотного зв'язку. Поряд із підготовкою та реалізацією профілів ризиків необхідно на постійній основі провадити контроль за застосуванням відповідних форм митного контролю, аналіз їхньої ефективності, а за результатами – їхнє коригування.

Основи та принципи митного контролю, які передбачають використання системи управління ризиками, закріплені в Міжнародній конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [9]:

- усі товари, які ввозять на митну територію чи вивозять з неї, незалежно від того, чи обкладаються вони митами та податками, підлягають митному контролю;
- митний контроль обмежено мінімумом, необхідним для забезпечення дотримання митного законодавства;
- при виборі форм митного контролю використовують систему управління ризиками;
- митна служба застосовує метод аналізу ризиків для визначення осіб і товарів, у тім числі транспортних засобів, що підлягають перевірці, та ступеня такої перевірки;
- митна служба ухвалює стратегію, яка ґрунтується на системі засобів оцінки ймовірності недотримання законодавства;
- основою системи митного контролю є аудит.

Відповідно до Порядку проведення аналізу й оцінювання ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю [14] управління ризиками в Україні провадять за допомогою автоматизованої системи аналізу та управління ризиками (АСАУР).

АСАУР – сукупність програмно-інформаційних комплексів, які забезпечують функціонування системи управління ризиками (СУР) під час митного контролю та оформлення товарів і транспортних засобів у реальному часі. Функціональними елементами цієї системи є електронні профілі ризику довільної складності, складені з використанням таких інноваційних підходів, як алгоритми нечіткої логіки (fuzzylogic) та врахування позитивної і негативної історії попередніх митних оформлень.

Проведення органами ДФС (їхніми структурними підрозділами) аналізу, виявлення й оцінювання ризиків для визначення форм та обсягів митного контролю охоплює:

- виявлення умов і чинників, які впливають на виникнення ризиків;
- окреслення областей ризику;
- визначення індикаторів ризику;
- проведення оцінювання ймовірності виникнення ризиків та можливої шкоди у разі їх прояву.

ДФС визначає пріоритетні напрями розроблення та реалізації заходів з управління ризиками і затверджує реєстр ризиків, відповідно до якого розробляють заходи з управління ризиками. Для цього використовують такі *інструменти*:

1) профіль ризику – опис будь-якого набору ризиків, у тому числі визначених комбінацій індикаторів ризику, що є результатом збору, аналізу та систематизації інформації. Профіль ризику може бути представлений у формах паспорта профілю ризику і програмного коду профілю ризику (див. Додатки 19; 20). З метою опису розглянутих у профілі ризику областей ризику та визначення можливих заходів для подальшої мінімізації ризику формують аналітичну довідку профілю митного ризику (див. Додаток 21);

2) орієнтування – інформація про осіб і/або транспортні засоби, за допомогою яких можуть бути вчинені порушення законодавства України з питань державної митної справи, а також інформація про товари, що можуть бути об'єктом правопорушення, створена органами ДФС (їхніми структурними підрозділами) самостійно за результатами проведення аналітичної роботи або отримана органами ДФС (їхніми структурними підрозділами);

3) індикатори ризику – критерії із заданими наперед параметрами, використання яких дає змогу проводити вибір об'єкта контролю, що становить ризик. Індикатори ризиків визначають за допомогою конкретно виражених критеріїв вибіркості (конкретний код товару, країна походження, країна відправлення вантажу, вартість, торговельний суб'єкт, тип транспортного засобу, мета перебування на митній території тощо);

4) методичні рекомендації щодо роботи посадових осіб митниць з аналізу, виявлення та оцінювання ризиків щодо правильності класифікації товарів згідно з УКТ ЗЕД, правильності визначення країни походження товарів, правильності визначення митної вартості товарів, дотримання встановлених до задекларованих товарів заходів нетарифного регулювання, заборон і/або обмежень щодо переміщення через митний кордон України, дотримання законодавства з питань захисту прав інтелектуальної власності, достовірності декларування;

5) випадковий відбір – спосіб відбору об'єктів митного контролю для проведення окремих форм митного контролю або їх сукупності, коли кожен об'єкт основи вибірки має однакову ймовірність бути відібраним, що дає змогу митним органам:

- зосередити увагу на найважливіших і пріоритетних напрямках роботи, отже, забезпечити ефективніше використання наявних ресурсів;
- поліпшити можливості виявлення та прогнозування порушень митного законодавства;

- надати сприятливі умови особам, які провадять зовнішньоекономічну діяльність і дотримуються митного законодавства;
- прискорити переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України.

Практичні заходи з управління ризиками розробляють і реалізують з урахуванням економічної доцільності шляхом оцінювання ризиків, а також співставлення необхідних ресурсів й очікуваних результатів реалізації запланованих заходів.

За умов щорічного зростання інтенсивності зовнішньоекономічної діяльності між країнами і суб'єктами ЗЕД щораз більше актуалізується необхідність створення та постійного удосконалення систем управління митними ризиками, що підтверджує міжнародне і національне митне законодавство, оскільки розроблення ефективної системи управління ризиками в митній справі сприятиме захисту національних і митних інтересів України.

### ● 14.3. І о́рїрааі́гү́ і́адаі́аòò³а́ і́еòі́î; а́асі́аèè

Останнім часом зростає роль і вплив митної системи на стан національної економіки. В економічній сфері під цим розуміють контроль за експортно-імпортними операціями, спрямований на підтримку важливих для України пріоритетів та захист вітчизняного виробника, боротьбу з протиправною (тіньовою) економічною діяльністю, протидію неконтрольованому впливу національних матеріальних, фінансових, інтелектуальних, інформаційних та інших ресурсів. Усі ці завдання повинні вирішуватися, насамперед, засобами митного контролю, тарифного й нетарифного регулювання. Через це формування і проведення відповідної економічної політики в системі забезпечення митної безпеки й упровадження механізмів блокування та усунення чинників, які підривають усталеність митної системи, є актуальною проблемою державної політики в галузі митної справи.

Цільовим критерієм управління митною справою є *рівень митної безпекоспроможності*.

**Митна безпекоспроможність** – стан реалізації митної справи, який визначає здатність митної служби незалежно від будь-яких зовнішніх і внутрішніх загроз цілодобово створювати умови для ефективного досягнення встановлених державою цілей і завдань за існуючого рівня

інфраструктурного, кадрового, матеріального й технічного забезпечень. Головною метою забезпечення митної безпекоспроможності є досягнення необхідного рівня надійності митної служби та виконання нею своїх функцій.

Оцінювання митної безпекоспроможності країни передбачає визначення множини якісних характеристик і кількісних показників, які відображають стан митної справи в державі крізь призму митного навантаження на економіку країни [2; 4] та ефективності діяльності митних органів [18].

*Параметри митної безпеки держави* такі:

- номінальний рівень митного навантаження на економіку;
- реальний рівень митного навантаження на економіку;
- митне навантаження на суб'єктів ЗЕД;
- частка оподаткованого товарообігу;
- ефективний рівень митного захисту;
- питома вага митних платежів у структурі доходів Державного (Зведеного) бюджету України;
- середньоденне перерахування митних платежів;
- виконання плану надходжень митних платежів до бюджету;
- умовні нарахування митних платежів;
- кількість зафіксованих випадків контрабанди і порушення митних правил;
- кількість пілг та обсяги втрат бюджету від їхнього застосування;
- обсяг імпорту на одну посадову особу митних органів;
- обсяг експорту на одну посадову особу митних органів;
- середня кількість декларацій, оформлених однією посадовою особою;
- середня кількість декларацій, оформлених однією посадовою особою в день;
- середня кількість годин на оформлення декларації;
- обсяг митних платежів до бюджету;
- середньоденні надходження митних платежів;
- сума митних платежів на одну посадову особу;
- видатки з Державного бюджету на утримання митної служби;
- коефіцієнт окупності витрат держави на утримання митних органів.

Відповідно до Стратегічного плану розвитку Державної фіскальної служби України на 2015–2018 роки [17], оцінювання митної безпеки держави передбачає розрахунок показників фіскальної результативності та забезпечення митної безпеки митними органами, а також визначення чинників, які впливають на рівень митної безпеки держави, зокрема:

1) *рівень інформаційно-технічного забезпечення митних органів* (наявність системи відеоспостереження, забезпеченість обчислювальною



технікою з належними характеристиками і термінами експлуатації, надійність каналів зв'язку телекомунікаційного обладнання у зоні відповідальності митного органу, надійність системи безперебійного постачання електроенергії, доступність компонентів Єдиної автоматизованої інформаційної системи (ЄАІС));

2) *порядок організації процедур митного контролю* (час оформлення однієї митної декларації, питома вага митних оглядів у загальній структурі оформлених митних декларацій, інтенсивність впровадження електронного декларування, питома вага фізичних оглядів товарів і транспортних засобів у загальній кількості пропущених товарів, транспортних засобів, тривалість виконання митних процедур, фактична пропускна здатність автомобільних пунктів пропуску;

3) *налагодженість комунікативних відносин між учасниками митних відносин* (наявність офіційного сайту митного органу, частота оновлення інформації на сайті митного органу, частота відвідування сайту митного органу, можливість отримання online консультацій щодо виконання митних процедур, часовий інтервал між отриманням запиту та наданням відповіді з боку митного органу, можливість зворотного зв'язку між митними органами й відвідувачами сайту, використання інформаційних технологій у процесі митного оформлення тощо);

4) *ефективність діяльності митних органів* (рівень кваліфікації працівників).

Показники забезпечення митної безпеки (табл. 14.2) розроблені відповідно до вимог Рамкових стандартів безпеки та спрощення міжнародної торгівлі ВМО [16] і Порядку проведення аналізу та оцінювання ризиків.

Таблиця 14.2

Показники забезпечення безпеки митними органами

Назва показника	Порядок розрахунку	Зміст
1	2	3
Частка митних декларацій, за якими спрацював профіль ризику ( $Ч_{м.д.р.}$ )	$Ч_{м.д.р.} = (МД_{суп.} / МД_{заг.}) * 100\%$ , де $МД_{суп.}$ – кількість митних декларацій, за якими спрацював профіль ризику, <i>од.</i> , $МД_{заг.}$ – загальна кількість митних декларацій, <i>од.</i>	Відсоток митних декларацій, за якими спрацював профіль ризику СУР у загальній сукупності митних декларацій
Частка судових справ, розглянутих на користь митних органів ( $Ч_{с.с.м.}$ )	$Ч_{с.с.м.} = (ССкор.м. / ССзаг.) * 100\%$ , де $ССкор.м.$ – кількість судових справ, розглянутих на користь митних органів, $ССзаг.$ – загальна кількість порушених справ, однією із сторін яких є митні органи	Відсоток судових справ, рішення за якими винесено на користь митних органів

Закінчення табл. 14.2

1	2	3
Частка судових справ, розглянутих на користь суб'єктів ЗЕД ( $Ч_{ссЗЕД}$ )	$Ч_{ссЗЕД} = (CC_{ЗЕД} / CC_{заг}) * 100\%$ ,           де $CC_{ЗЕД}$ – кількість судових справ, розглянутих на користь суб'єктів ЗЕД; $CC_{заг}$ – загальна кількість порушених судових справ	Відсоток судових справ, рішення за якими ухвалено на користь суб'єктів ЗЕД
Частка товарів, щодо яких митними органами вжито заходи з усунення порушень митного законодавства ( $Ч_m$ )	$Ч_m = (B_{mз} / B_{mзаг}) * 100\%$ ,           де $B_{mз}$ – вартість товарів, предметів і цінностей, виявлених посадовими особами митниці, які заборонено до ввезення (вивезення) в Україну (з України) (наприклад, зброя, боєприпаси, культурні цінності, наркотичні засоби, психотропні речовини, валюта, продовольчі та промислові товари, транспортні засоби); $B_{mзаг}$ – загальна вартість переміщуваних товарів	Ефективність забезпечення посадовими особами митниці безпеки держави та громадян
Частка справ про порушення митних правил, відкритих працівниками фіскальних органів ( $Ч_{пмп}$ )	$Ч_{пмп} = K_{спмпкб} / K_{спмп}$ ,           де $K_{спмпкб}$ – кількість справ про порушення митних правил, відкритих працівниками фіскальних органів; $K_{спмп}$ – загальна кількість справ про порушення митних правил	Ефективність боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил працівників фіскальних органів

Показники фіскальної результативності діяльності митних органів характеризують фінансову складову митної безпеки (див. табл. 14.3).

Головним показником ефективної роботи митних органів вважають забезпечення стабільних надходжень до держбюджету, тобто рівень митної безпеки характеризує динаміка зміни надходжень від митних платежів, які стягують митні органи. Це пояснюється тим, що протягом усіх років існування митних органів в Україні фіскальна функція має пріоритетне значення в умовах дефіциту бюджетних коштів, а митні органи забезпечують фінансування значної частини бюджетних видатків. Однак частка митних платежів у дохідній частині держбюджету як показник митної безпеки має достатньо суперечливий характер. Той факт, що бюджет держави більше як на третину залежить від митних податків, з погляду економічної безпеки є окремим ризиком.

Окрім того, як показує практика, частину зовнішньоторговельних операцій митні органи не обліковують або обліковують не повною мірою. Причиною цього є контрабанда та недостовірне декларування, яке роблять, надаючи недостовірну інформацію про митну вартість товарів, його фізичні обсяги, країну походження, митний режим тощо.

Таблиця 14.3

## Показники фіскальної результативності діяльності митних органів

Назва показника	Порядок розрахунку	Зміст
Показник фіскальної віддачі ( $\Pi_{\text{фе}}$ )	$\Pi_{\text{фе}} = \text{МП} / \text{БФ}, \text{ де}$ <p>МП – вартісна величина митних платежів у звітному періоді по митних органах; БФ – обсяги бюджетного фінансування митних органів у звітному періоді</p>	Частка адміністрованих митних платежів на 1 гривню бюджетного фінансування, виділеного митним органам
Показник віддачі декларування ( $\Pi_{\text{од}}$ )	$\Pi_{\text{од}} = \text{МП} / \text{КД}, \text{ де}$ <p>МП – вартісна величина митних платежів у звітному періоді по митних органах КД – кількість оформлених декларацій</p>	Кількість митних платежів, яка припадає на одну оформлену декларацію
Показник віддачі товарообігу, грошовий ( $\Pi_{\text{отг}}$ )	$\Pi_{\text{отг}} = \text{МП} / \text{T}_z, \text{ де}$ <p>МП – вартісна величина митних платежів у звітному періоді по митних органах; <math>\text{T}_z</math> – товарообіг по митних органах у звітному періоді (грн)</p>	Частка митних платежів на 1 гривню товарообігу
Показник віддачі суб'єкта ЗЕД ( $\Pi_{\text{сЗЕД}}$ )	$\Pi_{\text{сЗЕД}} = \text{МП} / \text{КС}, \text{ де}$ <p>МП – вартісна величина митних платежів у звітному періоді по митних органах; КС – кількість суб'єктів ЗЕД, що проводили розмитнення товарів у митному органі</p>	Обсяги митних платежів, які сплачує в середньому один суб'єкт ЗЕД протягом періоду
Показник віддачі посадової особи ( $\Pi_{\text{впо}}$ )	$\Pi_{\text{впо}} = \text{МП} / \text{КПО}, \text{ де}$ <p>МП – вартісна величина митних платежів у звітному періоді по митних органах; КПО – кількість посадових осіб на митниці, що проводять митне оформлення та митний контроль</p>	Обсяги митних платежів, які адмініструє один працівник митних органів протягом звітного періоду

Зауважимо, що існують певні методологічні неузгодження в оцінці експортно-імпорتنих операцій. Серед країн ЄС методологія більш гармонізована. Однак розбіжності занадто великі, щоб їх можна було пояснити лише методологічними неузгодженостями. Імпорт занижують, зазвичай, для ухилення від сплати митних податків; експорт – завищують для повернення ПДВ.

Загрозою для економічної безпеки держави може бути саме та частина митних податків, яку митні органи не добрали до державного

бюджету внаслідок цього, або бюджет втратив через компенсацію ПДВ за фіктивний експорт. Ризиками митної безпеки є невиконання або неефективне виконання завдань і функцій митної системи, а головною функцією митних органів у контексті забезпечення митної безпеки є контроль саме за повнотою митних стягнень, а не за їхньою сумою.

На основі параметрів митної безпеки розраховують ймовірні витрати митних податків з імпорту та експорту товарів [1, с. 465–466]. Дані для обчислення параметрів митної безпеки – це величини розбіжності статистичних даних стосовно обсягів зовнішньоекономічних операцій з країнами – головними зовнішньоторговельними партнерами за відповідний період.

У разі встановлення розбіжності статистичних даних *за вартісними показниками імпорту* розрахункову суму ймовірних втрат митних податків з імпорту *i*-го товару з *k*-ї країни ( $CB_{ik}$ ) в Україну можна визначити за формулою:

$$CB_{ik} = (Вексп_{ik} - Вімп_{ik}) \times КПНімп_{ik}, \quad (14.1)$$

де  $Вексп_{ik}$  – вартість експорту в Україну *i*-го товару з *k*-ї країни (за даними статистики *k*-ї країни);  $Вімп_{ik}$  – вартість імпорту *i*-го товару з *k*-ї країни в Україну (за даними української статистики);  $КПНімп_{ik}$  – коефіцієнт податкового навантаження на імпорт *i*-го товару з *k*-ї країни в Україну в розрахунку на одиницю вартості.

За умови виявлення розбіжності статистичних даних *за ваговими показниками імпорту* розрахункову суму ймовірних втрат митних податків з імпорту *i*-го товару з *k*-ї країни в Україну ( $СВоб_{ik}$ ) визначають за формулою:

$$СВоб_{ik} = (ОБексп_{ik} - ОБімп_{ik}) \times КПНімп_{ik}, \quad (14.2)$$

де  $ОБімп_{ik}$  – обсяг (вага) імпорту *i*-го товару з *k*-ї країни в Україну (за даними української статистики);  $ОБексп_{ik}$  – обсяг (вага) експорту в Україну *i*-го товару з *k*-ї країни (за даними статистики *k*-ї країни);  $КПНімп_{ik}$  – коефіцієнт податкового навантаження на імпорт *i*-го товару з *k*-ї країни в Україну у розрахунку на одиницю ваги.

Загальну суму ймовірних втрат від економічної контрабанди та від недостовірного декларування імпортних товарів за певний період ( $СВім$ ) можна розрахувати за формулою:

$$СВім = \sum_{k=1}^m \sum_{i=1}^n (CB_{ik} + СВоб_{ik}), \quad (14.3)$$

де  $m$  – кількість країн, з яких імпортували товари в Україну протягом певного періоду і в статистичних даних яких виявлено розбіжності з українськими даними;  $n$  – кількість імпортних товарів за аналогічний період, у статистичних даних про імпорт яких виявлено розбіжності.

У разі встановлення розбіжності статистичних даних за вартісними показниками експорту розрахункову суму ймовірних втрат держбюджету від компенсації ПДВ за фіктивну частину експорту з України  $i$ -го товару до  $k$ -ї країни ( $CB_{ki}$ ) визначають за формулою:

$$CB_{ki} = (Вексп_{ki} - Вімп_{ki}) \times ККндв, \quad (14.4)$$

де  $Вексп_{ki}$  – вартість експорту до  $k$ -ї країни  $i$ -го товару з України (за даними української статистики);  $Вімп_{ki}$  – вартість імпорту в  $k$ -ту країну  $i$ -го товару з України (за даними статистики  $k$ -ї країни);  $ККндв$  – коефіцієнт компенсації ПДВ на експорт.

Загальну суму ймовірних втрат від компенсації ПДВ за фіктивну частину експорту з України ( $CB_{експ}$ ) за певний період розраховують за формулою:

$$CB_{експ} = \sum_{k=1}^m \sum_{i=1}^n CB_{ki}, \quad (14.5)$$

де  $m$  – кількість країн, до яких експортували товари з України протягом певного періоду і в статистичних даних яких виявлено розбіжності з українськими даними;  $n$  – кількість експортних товарів за аналогічний період, у статистичних даних про експорт яких виявлено розбіжності.

Головними ризиками митної безпеки можна вважати недостатнє виконання економічної та правоохоронної функцій митних органів. Відповідно, основні критерії оцінювання митної безпеки – повнота сплати митних платежів і частота виявлення випадків митних правопорушень. Збитки держави від неналежного виконання функцій митними органами охоплюють збитки від економічної контрабанди та від недостовірного декларування. Саме ці збитки й можна розглядати як основний параметр митної безпеки, тому що їхній обсяг характеризує повноту виконання функцій митними органами і стан захищеності митних кордонів.



## Оаñoî â³ сàì èòàí íÿ

### 1. Коефіцієнт відкритості національної економіки розраховують як ...

- 1) відношення обсягу експорту до ВВП;
- 2) відношення обсягу експорту до загального обсягу імпорту;
- 3) відношення обсягу зовнішньої торгівлі до ВВП;
- 4) відношення обсягу імпорту до ВВП.

**2. До митних інтересів держави належать ...**

- 1) зниження витрат на виконання митних процедур;
- 2) своєчасне й повне стягнення митних платежів до державного бюджету;
- 3) ефективна організація контрабанди;
- 4) усі відповіді правильні.

**3. Критична точка прояву митної загрози, що потребує відповідного реагування митної служби з метою запобігання або зниження можливої митної шкоди, – це**

- 1) митна загроза;
- 2) митний виклик;
- 3) джерело митної небезпеки;
- 4) джерело митної безпеки.

**4. Для розрахунку суми ймовірних втрат державного бюджету від компенсації ПДВ за фіктивну частину експорту з України використовують ...**

- 1) коефіцієнт компенсації ПДВ на експорт;
- 2) коефіцієнт компенсації ПДВ на імпорт;
- 3) коефіцієнт податкового навантаження на експорт;
- 4) коефіцієнт податкового навантаження на імпорт.

**5. Наслідком митного ризику завжди є ...**

- 1) прибуток;
- 2) збиток;
- 3) митний виклик;
- 4) правильні відповіді 1 і 2.

**6. Митна безпекоспроможність – це ...**

- 1) стан реалізації митної справи, який визначає здатність митної служби забезпечувати ефективно досягнення встановлених державою цілей і завдань;
- 2) стан захищеності митних інтересів держави;
- 3) стан відповідності зовнішньоекономічної діяльності національним економічним інтересам, що забезпечує мінімізацію збитків держави та створення сприятливих умов розвитку економіки;
- 4) сукупність реальних або потенційних умов та явищ, дій і намірів певних суб'єктів митних економічних відносин, яка містить у собі і створює ризикові ситуації.

**7. Головною функцією митних органів у процесі забезпечення митної безпеки є ...**

- 1) контроль за правильністю оформлення митних декларацій;
- 2) контроль за обсягами митних стягнень;
- 3) контроль за повнотою сплати митних платежів;
- 4) усі відповіді правильні.

**8. Митний ризик ...**

- 1) можливість отримання виграшу;
- 2) не пов'язаний із виникнення митної шкоди, збитку, нанесених національній економіці;
- 3) супроводжується дотриманням норм митного законодавства;
- 4) правильної відповіді немає.

**9. Критерії із заданими наперед параметрами, використання яких дає змогу обрати об'єкт контролю, що становить ризик, – це...**

- 1) джерела ризику;
- 2) профілі ризику;
- 3) чинники ризику;
- 4) індикатори ризику.

**10. До внутрішніх чинників митного ризику належать ...**

- 1) рівень кваліфікації працівників митних органів;
- 2) суперечливість положень окремих законодавчих актів;
- 3) ефективність системи відповідальності за певні порушення законодавства;
- 4) недобросовісність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності.



## Задачі і питання до теми

1. Що таке митна безпека держави?
2. Визначте спільні та відмінні риси зовнішньоекономічної й митної безпеки.
3. Що є головною метою забезпечення митної безпеки держави?
4. Охарактеризуйте місце митної безпеки в системі національної безпеки держави.
5. Які митні інтереси держави пов'язані з митною безпекою?
6. Виокремте головні джерела митної небезпеки.
7. Назвіть можливі порушення при перетині митного кордону України.
8. Хто є носіями зовнішніх і внутрішніх джерел митних ризиків?
9. За допомогою яких показників розраховують імовірні витрати митних податків з імпорту та експорту товарів?
10. Який інструментарій використовують в управлінні митними ризиками?



## Здобуття

1. *Бережнюк І. Г.* Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І. Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
2. *Годованець О. В.* Фіскальний потенціал митної системи України / О. В. Годованець // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11\\_2015/69](http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/69).
3. *Гупанова Ю. Е.* Учет неопределенности и риска при управлении качеством таможенных услуг / Ю. Е. Гупанова // Вестник МГОУ. – 2012. – С. 55–62. – (Серия “Экономика” ; № 2).
4. *Левко М. М.* Наукова систематизація зовнішніх та внутрішніх загроз національній безпеці у митній сфері [Електронний ресурс] / М. М. Левко // Ефективна економіка. – 2015. – № 11. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua>.
5. *Мартинюк В. П.* Аналіз стану митної складової фінансової безпеки України / В. П. Мартинюк // Економічний аналіз : зб. наук. праць. – 2014. – Т. 16. – № 1. – С. 212–218.
6. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі № 1277 від 29.10.2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://cst.com.ua/2013/29.10.2013\\_1277.htm](http://cst.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm).
7. Митна політика та митна безпека України : монографія / за заг. ред. П. В. Пашка, І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП. Мельник А. А., 2013. – 338 с.
8. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495IV : Документ 4495-17, чинний, поточна редакція – Редакція від 26.07.2017, підстава 2114-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
9. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Київська конвенція) : Документ 995\_643, чинний, поточна редакція – Приєднання від 05.03.2011, підстава 227-16 : [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995\\_643](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_643)
10. *Паляниця В.* Обґрунтування факторів і джерел ризиків машинобудівних підприємств / В. Паляниця // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 115–122.



11. *Пашко П. В.* Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П. В. Пашко. – Львів : ІРД НАН України, 2009. – 628 с.
12. *Пашко П. В.* Понятійний апарат системи забезпечення митної безпекоспроможності / П. В. Пашко // Актуальні проблеми економіки. Економіка та управління національним господарством. – 2009. – № 4 (94). – С. 62–68.
13. Положення про Міністерство фінансів України. Постанова КМУ № 375 від 20.08.2014 р. : Документ 375-2014-п, чинний, поточна редакція – Редакція від 16.02.2017, підстава 76-2017-п [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>
14. Порядок здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками в митній службі України: Наказ Міністерства фінансів України № 684 від 31.07.2015 р. : Документ z1021-15, чинний, поточна редакція – Прийняття від 31.07.2015 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15> .
15. Про основи національної безпеки України. Закон України № 964-IV від 19.06.2003 р. : Документ 964-15, чинний, поточна редакція – Редакція від 09.07.2017, підстава 2091-19 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
16. Рамкові стандарти безпеки та полегшення всесвітньої торгівлі Всесвітньої митної організації від 01.06.2005 р. : Документ 976\_003, поточна редакція – Прийняття від 01.06.2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976\\_003](http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/976_003).
17. Стратегічний план розвитку ДФС України на 2015-2018 рр. : Наказ ДФС України № 80 від 12.02.2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/diyalnist-/zakonodavstvo-pro-diyalnis/nakazi-pro-diyalnist/63703.html>
18. *Суворов В.* Оцінка ефективності фіскальної функції митних органів / В. Суворов // Вісник Київського національного торговельно-економічного ун-ту. – 2011. – № 3. – С. 57–69.
19. Управління ризиками в митній справі: зарубіжний досвід та вітчизняна практика : монографія / за заг. ред. І. Г. Бережнюка. – Хмельницький : ПП Мельник А. А., 2014. – 288 с.



Đīçă³ë 15

Ì ÈÓÍ ² Â²ĂÍ Î ÑÈÍ È  
ÇÀ ÓÌ Î Â ĂËÎ ÁÄË²ÇÀÖ²

- 15.1. Nóóí³ñòü ³ đ³áí³ ì èòíî; ³íòááđàö³;
- 15.2. Í áđááóì îâè ó÷âñ³ èđâ;íè ó ì ³æíàđîáíèò ì èòíèò ì đááí ³çàö³yō òà îá'°áíáííyō.
- 15.3. Çàđóá³æíà îđàèèèèà ì èòíîáî đááóèðááííy çîáí³øíüîâèîîî ì ì³÷íèò á³áíîñèí.



15.1. Ñóóí³ñòü ³ đ³áí³ ì èòíî; ³íòááđàö³;

Розвиток міжнародних економічних відносин засвідчує, що інтернаціоналізація господарського життя є об'єктивним процесом функціонування світової господарської системи. Процес інтернаціоналізації реалізується у двох формах: міжнародному економічному співробітництві і міжнародній економічній інтеграції. Співробітництво у сфері міжнародних економічних відносин є початковою стадією інтернаціоналізації і реалізується у найпростіших формах, основними серед яких є експорт та імпорт товарів і послуг. Інтеграція є найвищою формою інтернаціоналізації, оскільки вона охоплює не тільки економічні взаємовідносини, а й політичну сферу. Беручи до уваги міждержавні відносини, багатосторонні зв'язки, уряди держав

погоджують спільні дії, спрямовані на розвиток міжнародних економічних відносин.

Сучасний економічний розвиток характеризується чіткою тенденцією інтеграції національних економік до світового економічного простору. Це зумовлено закономірністю розвитку світової економічної системи загалом і національних економік як її складових. На відміну від інтернаціоналізації, інтеграція ґрунтується на суб'єктивній основі.

Еволюція інтеграційних процесів проходить декілька основних етапів, кожен із яких свідчить про певний ступінь зрілості інтеграції як закономірності розвитку світової системи господарювання. Це насамперед: преференційна торговельна угода; зона вільної торгівлі; митний союз; спільний ринок; економічний союз; політичний союз. На кожному з цих етапів система митно-тарифного регулювання має свою специфіку застосування, однак загальною закономірністю є те, що митні відносини стають домінантою інтеграційних процесів. Вони є тим індикатором, який характеризує рівень реальної готовності країн до інтеграції або свідчить про декларативність заяв країн щодо інтернаціоналізації господарського життя. Особливо це відчутно на перших етапах формування інтеграційних об'єднань (див. табл. 15.1).

На практиці досить важко визначити, на якому рівні інтеграційного розвитку перебуває певне об'єднання. Це можна пояснити не тільки відсутністю аналітичної інформації, а й наявністю великих розбіжностей між задекларованими цілями і реальними досягненнями. За такої ситуації наявність митних регуляторів або їхня відсутність свідчать про рівень розвитку країни в системі інтеграційних процесів. Об'єднання держав може декларувати себе як "економічний союз", тобто як об'єднання четвертого рівня, однак, якщо воно перебуває тільки на стадії ліквідації митних тарифів стосовно країн-учасниць, то тут не може йтися навіть про другий рівень – "зона вільної торгівлі". Інтеграційні явища спричинені здебільшого політичними, а не економічними взаємовідносинами. Тому інтеграційні об'єднання в міжнародній економіці періодично то виникають, то зникають.

Фактичним поштовхом до пошвавлення утворення інтеграційних об'єднань став процес інтеграції у Західній Європі. Так, у 70-х роках ХХ століття у світі заявлено про створення близько 20 об'єднань, у 80-х роках з них фактично функціонували 5–6, а в середині 90-х років, за оцінками ГАТТ/СОТ, їхня кількість сягла 30.

*Наприклад:* Dominican Republic-Central America-United States Free Trade Agreement (CAFTA-DR) – Угода про вільну торгівлю між Домініканською Республікою, країнами Центральної Америки та США; Asia-Pacific Economic Cooperation (АРЕС) – Асоціація Азіатсько-Тихоокеанського економічного співробітництва; Middle East Free Trade Area Initiative (MEFTA) – Середньосхідна

зона вільної торгівлі; North American Free Trade Agreement (NAFTA) – Північноамериканська угода про вільну торгівлю; ASEAN Initiative – Асоціація держав Південно-Східної Азії; Free Trade Area of the Americas (FTAA) – Зона вільної торгівлі Американських держав.

Таблиця 15.1

**Специфіка митного регулювання основних інтеграційних етапів**

I. Преференційна торговельна угода	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ зниження тарифних та інших бар'єрів у взаємній торгівлі між державами;</li> <li>▪ збереження національних тарифів стосовно третіх країн. Міждержавні органи управління не створюють</li> </ul>
II. Зона вільної торгівлі	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ скасування тарифних і нетарифних перешкод у торгівлі між країнами;</li> <li>▪ свобода руху товарів і послуг;</li> <li>▪ за кожною державою-учасницею зберігається право на самостійне і незалежне визначення режиму торгівлі відносно третіх країн;</li> <li>▪ зону вільної торгівлі може координувати Міждержавний секретаріат, а основні параметри розвитку країни погоджують на періодичних нарадах керівників відповідних відомств. Між країнами-учасницями зберігаються митні кордони і пости для контролю походження товарів, які перетинають державні кордони</li> </ul>
III. Митний союз	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ заміна декількох митних територій однією разом з ліквідацією митних податків у межах митного союзу і створенні єдиного зовнішнього митного тарифу. Утворюють Міждержавну раду на рівні міністрів і секретаріат</li> </ul>
IV. Спільний ринок	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ вільне переміщення товарів, робіт і послуг, а також факторів виробництва – капіталу, трудових ресурсів через кордони країн, що є членами спільного ринку. Рішення щодо управління спільним ринком приймають керівники держав-членів і їхніх урядів та секретаріати спільного ринку</li> </ul>
V. Економічний союз	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ гармонізація економічної та монетарної політики, скасування митних зборів між країнами союзу;</li> <li>▪ наявність угод про свободу пересування капіталу і робочої сили;</li> <li>▪ наявність угод про гармонізацію фіскальної і монетарної політики. Утворюють наднаціональні органи управління і проводять єдину макроекономічну політику</li> </ul>
VI. Політичний союз	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ об'єднання країн на підставі укладення спільного договору з метою проведення спільної політики у всіх сферах суспільного життя. Переважну частину функцій національного уряду в галузі внутрішньої та зовнішньої політики передають наддержавним органам</li> </ul>

Якщо розглядати інтеграційні об'єднання з огляду на митно-тарифні регулятори, то доцільно акцентувати увагу на тому, що більшість об'єднань перебувають на початкових рівнях, хоча декларують себе як спільні ринки або економічні союзи. Про декларативність об'єднань

свідчать: відсутність застосування загального зовнішнього митного тарифу стосовно третіх країн у більшості країн Організації Східно-Карибських держав; угода про “вільну торгівлю” між країнами СНД; суперечності в межах Західноафриканського Економічного Союзу. Тобто, незважаючи на оголошення мети і назви, більшість угруповань перебувають або на рівні преференційних угод, або на рівні створення зон вільної торгівлі. Вважаємо, що, визначаючи рівень інтеграції, треба враховувати, що при функціонуванні країни у певному інтеграційному об’єднанні співіснує двовекторність зовнішньоекономічної політики держави, а саме політика вільної торгівлі у відносинах з членами об’єднання, і політика явного протекціонізму стосовно інших країн.

Митно-тарифні регулятори є тим інструментарієм, який дає змогу країнам розв’язувати суперечності у сфері зовнішньоекономічних відносин. Рух країни в напрямі інтегрування до світового економічного простору на першому етапі передбачає укладання *преференційних торговельних угод*. Такі угоди, зазвичай, підписують або на двосторонній основі між окремими державами, або між існуючим інтеграційним об’єднанням і окремою державою чи групою країн. Відповідно до цих угод держави надають сприятливіший режим одна одній порівняно з тим, що надають третім країнам. Механізм митного регулювання функціонує за такою схемою: значне зменшення митних тарифів та послаблення захисних бар’єрів на шляху імпорту товарів з однієї країни до іншої, за умов збереження за кожною із країн можливості оподаткування за іншими ставками мита та встановлення обмежень щодо імпорту з країн, які не є учасниками угоди.

Варто зауважити, що це певною мірою є відходом від принципу найбільшого сприяння, санкціонованого ГАТТ/СОТ у межах так званих тимчасових угод, які ведуть до створення митного союзу. Оскільки преференційні угоди передбачають збереження національних митних тарифів кожного із підписаних, то цей етап доцільно розглядати не як початковий, а як підготовчий до інтеграційного процесу, що трансформуватиметься в початковий тільки за умови набуття розвиненіших форм. Наступним етапом інтегрування країни є створення *зони вільної торгівлі*. Під зоною вільної торгівлі розуміють групу з двох чи більше митних територій, на яких мито та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі скасовують відносно основної частини торгівлі між територіями щодо товарів, які походять із таких територій (ст. 24 ГАТТ).

Зона вільної торгівлі передбачає не просте скорочення, а повну відміну митних тарифів у взаємній торгівлі при збереженні національних митних тарифів стосовно товарів третіх країн. Зону вільної торгівлі може координувати міждержавний секретаріат, який перебуває в одній із країн-учасниць, або розв’язувати проблеми, що виникають, на

регулярних зустрічах на рівні керівників відповідних відомств. Така форма інтеграційних об'єднань набула поширення в економічному співробітництві між країнами. Країни-члени погоджуються усунути класичні торговельні бар'єри – митні тарифи і зменшити квоти між собою. Однак держави залишають за собою право укладати власні конкретні торговельні домовленості з країнами, які не входять до цього союзу.

Визначаючи режим вільної торгівлі, наприклад, промисловими продуктами, вони можуть окремо домовитися щодо імпорту з третіх країн, саме в цьому полягає основна проблема функціонування такого інтеграційного об'єднання.

Ця проблема отримала назву *проблеми транзиту*. Суть її пояснимо на такому прикладі. Держава *A* може встановити десятивідсотковий тариф на промислові товари з країни-нечлена, тоді як держава *C* може ще більше захистити виробників, застосувавши двадцятивідсотковий бар'єр. І навпаки, держава *B* може більше імпортувати дешевих товарів для своїх споживачів і взагалі не встановлювати тарифного бар'єра чи квотних обмежень на імпорт. Зрозуміло, що у разі, коли не дотримуються домовленостей, виникає значна загроза процесу вільної торгівлі, а саме: дешевий імпорт до держави *B* може потрапити з неї до інших учасників вільної торгівлі. Це підірве зусилля держав *A* і *C* щодо захисту своїх виробників і призведе до протестів проти “недобросовісної конкуренції”.

Суттєво важливим чинником угод про вільну торгівлю є те, що договірні сторони не застосовують мито і/або імпортне мито, а також податки та збори, що мають з митом еквівалентну дію, до товарів, які походять з митної території однієї з договірних сторін і призначені для митної території іншої договірної сторони. Оскільки тут ідеться про прямі податки (акцизний збір та податок на додану вартість, які, відомо, належать до непрямих податків), то, керуючись вищезазначеним, товари, які ввозять на митну територію України та походять з митної території іншої договірної сторони, не обкладають ввізним митом за умови дотримання правил “прямого відвантаження” та “безпосередньої закупівлі”, а також відповідного підтвердження походження товарів (зазвичай, це надання сертифіката походження встановленої форми). Правила визначення країни походження товарів погоджують сторони в окремому документі, який є невід'ємною частиною Угоди про вільну торгівлю.

Отже, завдяки міждержавним угодам розв'язують проблеми взаємовідносин між суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності країн, що співпрацюють. Необхідною є активніша участь України в кодифікації і прогресивному розвитку норм міжнародного митного права, основна

з яких – пошук шляхів досягнення оптимального компромісу між необхідністю послідовності концепції прийняття міжнародного права і таким самим правом кожної суверенної держави співвідносити свої рішення з чинним у певній країні законодавством.

Третій рівень інтеграції – це створення *митного союзу*. Під митним союзом розуміють політично-економічне об'єднання, яке створюється з метою координації зовнішньоекономічної політики держав, регламентації обсягів, структури та умов експорту, імпорту та транзиту товарів чи інших предметів. У ст. XXIV ГАТТ митний союз визначено як заміну двох чи більше митних територій на одну митну територію у такий спосіб, що: мито та інші обмежувальні засоби регулювання торгівлі (за винятком деяких дозволів у разі необхідності) скасовуються відносно основної частини торгівлі між складовими територіями союзу чи, принаймні, відносно основної частини торгівлі товарами, які походять із таких територій; переважно таке саме мито та інші засоби регулювання торгівлі застосовує кожен із членів союзу до торгівлі з територіями, які не входять до цього союзу.

Митний союз забезпечує безмитну внутрішньоінтеграційну торгівлю товарами і послугами та повну свободу їхнього переміщення в межах регіонального об'єднання. Зазвичай, митний союз потребує створення розвиненішої системи міждержавних органів, які координують проведення узгодженої зовнішньоторговельної політики. Найчастіше вони приймають форму періодичних зібрань міністрів відповідних відомств.

Країни митного союзу не відмовляються від державного суверенітету, однак домовленість накладає на держави зобов'язання працювати разом для вироблення спільних рішень щодо обов'язків і квотних обмежень на імпорт з третіх країн.

Держави добровільно відмовляються від певної частки політичної свободи дій у сфері зовнішньої торгівлі. Досить суттєвим є положення міжнародного законодавства, відповідно до якого створення зони вільної торгівлі чи митного союзу має полегшувати торгівлю між їхніми територіями, а не створювати перешкоди у торгівлі між іншими країнами-учасницями і цими територіями. За умови досягнення четвертого рівня інтегрування – *спільного ринку* – країни домовляються про свободу руху не тільки товарів та послуг, а й факторів виробництва (міграція робочої сили і капіталу). Свобода міждержавного переміщення (під захистом єдиного зовнішнього митного тарифу) факторів виробництва потребує вищого рівня міждержавної координації економічної політики. Така координація передбачає регулярні зустрічі керівників держав і урядів, значно частіші зустрічі керівників економічних інституцій держави, в тому числі й керівників митних установ.

Механізм створення спільного ринку країнами-членами передбачає певну поступовість.

Наднаціональний характер діяльності також узгоджується поступово, при цьому на кожному етапі інтеграції країни-члени зменшують митні тарифи на певний відсоток. Спільне зовнішнє мито визначають на підставі середньоарифметичного показника чинних національних тарифів. Водночас поступово відкриваються кордони для внутрішнього переміщення капіталів та робочої сили. П'ятий рівень інтеграції – **повний економічний союз** – передбачає, нарівні із загальним митним тарифом, свободою руху товарів і факторів виробництва, обов'язкову координацію макроекономічної політики з уніфікацією законодавства в ключових сферах економічної політики. Насамперед, це зближення немитного законодавства цих країн як необхідного заходу для функціонування союзу. На цьому рівні виникає потреба у створенні конкретних органів управління, які мають право не тільки координувати дії і наглядати за економічним розвитком, а й ухвалювати оперативні рішення щодо проблем інтеграційного об'єднання загалом. Уряди відмовляються від частини своїх функцій, передаючи частину повноважень державного суверенітету наддержавним органам.

Ці наддержавні органи ухвалюють рішення щодо економічних проблем без узгодження з країнами-членами. У митних відносинах ці рішення підлягають однаковому виконанню всіма існуючими митними службами країн-учасниць. Деякі дослідники виокремлюють і шостий рівень інтеграції – **політичний союз**, який передбачає передачу національними урядами більшої частини своїх функцій стосовно співпраці з третіми країнами наддержавним органам. Це фактично означає створення міжнародної конфедерації і втрату суверенності окремими державами. Зрозуміло, що цей рівень інтеграційного об'єднання є суто гіпотетичним, оскільки на практиці жодне з інтеграційних об'єднань не ставить таких цілей, а країни не зацікавлені у втраті національного суверенітету.

Підсумовуючи викладене, зазначимо, що специфіка митного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків залежить від ступеня розвитку інтеграційного процесу в конкретній країні. Залежно від рівня входження країни до світового економічного простору активність держави при застосуванні митних регуляторів послаблюється. Це пов'язано з тим, що кожний наступний крок країни в бік економічної інтеграції призводить до певної свідомої втрати суверенності держави при ухваленні рішень не тільки у сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, а й системи державного регулювання економіки загалом.



## 15.2. Ї āđāāōī îāè ó÷āñō³ ēđāçíè ó ì³æíāđîāíēō ì èōí ēō îđāāí³çāō³ÿō òà îá'ōāíāííÿō

Одним із етапів інтеграції України до європейської і світової економічної системи є її приєднання до Світової організації торгівлі (СОТ). *Світова організація торгівлі (СОТ)* – це міжнародна організація, метою якої є розроблення системи правових норм міжнародної торгівлі та контроль за їхнім дотриманням. Головними цілями Організації є забезпечення тривалого і стабільного функціонування системи міжнародних торговельних зв'язків, лібералізація міжнародної торгівлі, поступове скасування митних і торговельних обмежень, забезпечення прозорості торговельних процедур.

СОТ створено у січні 1995 року після підписання відповідної багатосторонньої угоди у м. Марракеш (Марокко) 15 квітня 1994 року. Ця організація стала правонаступницею Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (ГАТТ) – організації, яка проіснувала з 1947 по 1994 рік і нараховувала 128 членів.

Спочатку ГАТТ була винятково митно-тарифною угодою, до якої з метою недопущення впливу на торгівлю нетарифних норм і правил долучено низку положень, пов'язаних з іншими формами регулювання зовнішньої торгівлі (кількісні обмеження, субсидії, демпінг).

З 29 липня 2016 року членами СОТ є 164 країни [8]. Будь-яка країна, що вступає до СОТ, має провести три види переговорів:

- багатосторонні переговори в межах Робочої групи (з усіма зацікавленими країнами-членами СОТ), у процесі яких обговорюють загальноекономічні питання і торговий режим на основі поданих країною, що вступає, Меморандуму про зовнішньоторговельний режим (головного документа на початковій стадії), національного законодавства, яке стосується торгівлі;
- двосторонні переговори (зі зацікавленими країнами-членами СОТ) щодо поступок у сфері тарифів і щодо зобов'язань у сфері сільськогосподарських субсидій (відомі як переговори щодо доступу на ринки товарів);
- двосторонні переговори (зі зацікавленими країнами-членами СОТ) щодо зобов'язань у сфері торгівлі послугами (відомі як переговори щодо доступу на ринки послуг).

Регулювання міжнародної торгівлі в межах СОТ відбувається на підставі основних правил і принципів (див. рис. 15.1).

Одним із найважливіших є *принцип недискримінації*. Він означає, що всі контрактні сторони-члени СОТ зобов'язані надавати одна одній однаково сприятливі умови. Тож, жодна країна не повинна робити винятки для іншої або застосовувати щодо неї дискримінаційний підхід.

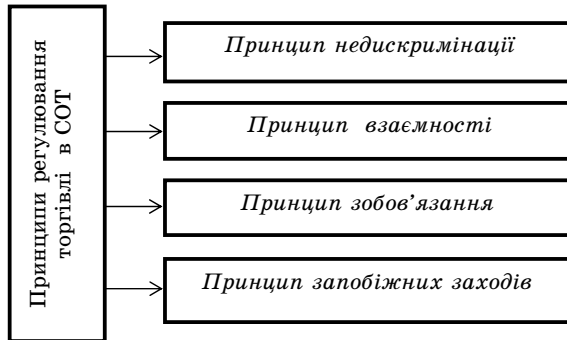


Рис. 15.1. Принципи регулювання торгівлі у СОТ

Режим *найбільшого сприяння* передбачає надання однакових переваг усім країнам у разі певної переваги одній країні. Наприклад, держава-член СОТ надає окремії країні, яка необов'язково є членом СОТ, деякі пільги в торгівлі певною послугою. Зазначена країна згідно з режимом найбільшого сприяння повинна встановити щодо інших держав-членів СОТ однаковий пільговий режим. Так з'являється мультиплікативний ефект, який забезпечує поширення пільг, наданих окремії країні, на всі держави-члени, що сприяє подальшій лібералізації торгівлі.

*Національний режим* забороняє дискримінацію іноземних товарів та послуг, наприклад, якщо держава субсидіює вітчизняного надавача послуг, тоді право на субсидії повинен також отримати іноземний контрагент.

*Принцип взаємності*, який у наш час особливо стосується України, зазначає, що країна, яка вступає в СОТ, отримує певні переваги, однак бере на себе певні зобов'язання. У зв'язку з цим важливо також зазначити, що жодна країна “де-факто” не може відступити від попередньо взятих на себе зобов'язань у зв'язку з економічними наслідками для неї.

*Принцип зобов'язання* – тарифні зобов'язання створені членами СОТ та пронумеровані у спеціальному переліку. Цей перелік встановлює межі зобов'язань: країна може змінити свої зобов'язання, але лише після переговорів із торговими партнерами, що може також означати відшкодування їм фінансових втрат. Якщо відшкодування не надано, то країна-позивач може ініціювати процедуру обговорення та вирішення цієї проблеми на рівні СОТ.

*Принцип запобіжних заходів* – у певних випадках уряд має право ввести обмежувальні заходи щодо торгівлі [8].

У кінці 2007 року завершено переговори щодо вступу України до СОТ, які розпочалися 1993 року. 5 лютого 2008 року на засіданні

Генеральної Ради Світової організації торгівлі ухвалено рішення про приєднання України до Марракеської угоди про заснування СОТ та підписано Протокол про вступ України до СОТ. 4 квітня 2008 року Верховна Рада України прийняла Закон України “Про ратифікацію Протоколу про вступ України до Світової організації торгівлі” (№ 250-VI), а 16 травня 2008 року Україна набула офіційного членства у СОТ. Одним із основних зобов’язань перед СОТ є лібералізація доступу до ринку товарів і послуг, а також лібералізація експортної політики.

Відразу після офіційного вступу до СОТ Україна зобов’язалася узгодити ставки ввізного мита з рівнем, визначеним графіком тарифних зобов’язань України, тобто внести зміни до Закону України “Про Митний тариф України”. За 2005–2008 роки прийнято 55 законів України та велику кількість постанов Кабінету Міністрів України зі змінами, які приводять окремі їх положення у відповідність до правил СОТ. Таким способом виконано дуже важливе зобов’язання про скасування кількісних обмежень експорту товарів з України, що мало значний позитивний ефект для бізнесу в країні, яка є нетто-експортером сільськогосподарської продукції. Відразу ж після вступу до СОТ скасовано квоти на постачання сталеливарних виробів до Європейського Союзу, визначені угодою, укладеною між Урядом України та ЄС про торгівлю деякими сталеливарними виробами.

Зі свого боку, Україна скасувала ліцензування експорту української металопродукції, на яку були встановлені квоти при постачанні до ЄС (постанова Кабінету Міністрів України від 4 червня 2008 року № 529). При вступі до СОТ Україна взяла зобов’язання поступово знизити експортні мита згідно з погодженим графіком на насіння соняшнику, живу худобу, шкіру тварин, брутт чорних і кольорових металів, залишивши за собою право застосовувати експортні мита у майбутньому. У період між травнем, коли Україна вступила у СОТ, та жовтнем 2008 року, коли світова фінансова криза, власне, досягла України, зовнішня торгівля активно розвивалася. Прямий вплив на зростання українського експорту до інших країн мали заходи, пов’язані із членством у СОТ: зниження імпорتنих тарифів на українські товари; відміна кількісних обмежень ЄС на імпорту з України металургійної продукції; зняття українських обмежень експорту зернових, насіння соняшнику та соняшникової олії. Кількість антидемпінгових розслідувань проти України також зменшилася.

Водночас лібералізація тарифів на імпорту сприяла зростанню обсягів імпорту до України. Вступ України до СОТ став стимулом для подальшого поширення режиму вільної торгівлі на зовнішньоекономічні операції із західними країнами-сусідами та країнами дальнього зарубіжжя, тоді як до вступу коло країн, з якими Україна мала угоди про вільну торгівлю, обмежувалося переважно країнами СНД.

Після вступу України до Організації розпочалися переговори з ЄС щодо укладання Угоди про створення зони вільної торгівлі в межах Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. До травня 2009 року проведено шість раундів переговорів щодо підготовки Угоди ЗВТ, перший раунд переговорів із ЄАВТ (Європейською асоціацією вільної торгівлі), три раунди консультацій і переговорів щодо укладення угоди про вільну торгівлю із Сінгапуром, декілька консультацій із Туреччиною.

Значну роботу проведено з виконання зобов'язання із дотримання положень Угоди про технічні бар'єри у торгівлі (Угода ТБТ). Одна із основних вимог Угоди ТБТ до національної системи стандартів, технічних регламентів, а також вимог до пакування, маркування та етикетування, полягає в тому, щоб ця система не створювала невинуватених технічних бар'єрів для міжнародної торгівлі. Високий рівень гармонізації національних технічних вимог із міжнародними має виступити гарантом дотримання цієї основної вимоги.

Сільське господарство було важливою складовою переговорного процесу в межах вступу України до СОТ. Основною метою успішного завершення цих переговорів було забезпечення належного рівня підтримки агропромислового комплексу країни та створення умов для конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробника після вступу до СОТ.

Країни, що приєднуються до Організації, відповідно до Угоди СОТ про сільське господарство беруть на себе певні зобов'язання щодо державної підтримки сільського господарства, доступу до ринку сільськогосподарських і продовольчих товарів, експортної конкуренції тощо.

Вступивши до СОТ, Україна має змогу розв'язувати торговельні суперечки за правилами Організації та зобов'язана утримуватися від впровадження односторонніх дій у сфері митно-тарифного регулювання. Це – основний аспект багатосторонньої торговельної системи та унікальний внесок СОТ до стабільності глобальної економіки.

Україна почала використовувати механізм урегулювання суперечок СОТ 2010 року у відповідь на дискримінаційні заходи торговельних партнерів. Окрім того, Україна регулярно бере участь у суперечках як третя сторона, маючи суттєвий інтерес у справі з метою представлення своїх поглядів на системні торговельні питання.

Загалом, для України, як країни із часткою експорту у ВВП близько 50 %, набуття членства в СОТ, стало одним із важливих чинників подальшого економічного зростання, зокрема завдяки встановленню чітких правил гри на світовому ринку згідно з правилами СОТ та лібералізації зовнішньоторговельних режимів із країнами-членами СОТ, що на сьогодні охоплюють понад 95 % світової торгівлі [6]. Участь України в СОТ – суттєвий позитивний чинник торговельної політики

країни, успішної інтеграції в європейські та світові економічні відносини, розширення можливостей використання експортного потенціалу країни. Членство в СОТ також значно підсилює можливість впливати на формування новітніх правил торгівлі на світовому рівні.

Одним із напрямів розвитку митно-тарифних методів регулювання зовнішньоекономічної діяльності є координація митної політики між країнами шляхом створення митних союзів. При цьому, митний союз передбачає не тільки безмитну торгівлю між країнами-учасниками союзу, але й встановлення єдиного зовнішнього митного тарифу, який на практиці ліквідує проблему транзиту, що існує при створенні зон вільної торгівлі.

При визначенні митного союзу доцільно зосередитися на двох аспектах: зовнішньому і внутрішньому. Зовнішній – це прийняття загального митного тарифу та узгодження митного законодавства з метою застосування цього митного тарифу. Внутрішній – це усунення обмежувальних регламентуючих заходів відносно товарообміну в самому митному союзі. Всебічне дослідження митних союзів як форми інтеграційних об'єднань почалося з роботи Дж. Вайнера “Проблеми митного союзу”, виданої 1950 року. У ній автор стверджує, що регіональне угруповання, створене для ведення вільної торгівлі, має два протилежні наслідки – позитивний, оскільки воно сприяє розширенню торгівлі між членами угруповання, і негативний, оскільки відвертає торгівлю від ефективніших зовнішніх джерел. На думку Дж. Вайнера, оцінка цих процесів залежить від того, чи сприяють, врешті-решт, митні союзи розширенню торгівлі в межах регіону, чи слугують переорієнтацією на зовнішні ринки.

Деякі економісти вважають, що західноєвропейський “Спільний ринок” виявився успішним саме тому, що тенденція до розширення торгівлі в межах регіону значно переважала тенденцію до переорієнтації на зовнішні ринки, тоді як у Латинській Америці та Африці інтеграційні об'єднання, як уважають, не виправдали себе, оскільки орієнтація на зовнішні ринки переважала тенденцію до розширення торгівлі в межах регіону.

На сьогодні у світі існує понад 30 різних інтеграційних об'єднань, абсолютна більшість із яких тією чи іншою мірою координує митно-тарифну політику, серед яких можна виділити близько десяти, що класифікують як митні союзи.

Найбільш розвинене інтеграційне об'єднання – *Європейське Співтовариство*, одним із перших етапів якого стало створення митного союзу, що задекларовано в ст. 9 Римського (засновницького) договору 1957 року. Приєднання країни до митного союзу доцільно аналізувати з урахуванням впливу динамічної ефективності, порівнюючи дві моделі тарифної політики, наявність у держави власної митної політики

і використання митного тарифу відповідно до економічних інтересів країни та усунення митного тарифу у взаємній торгівлі між учасниками митного союзу.

Західні дослідники цих моделей виокремлюють два *типи ефектів*, які виникають у результаті створення митного союзу, – статичні та динамічні. Під статичними ефектами розуміють економічні наслідки, які виявляються відразу після створення митного союзу як його безпосередній результат, а під динамічними ефектами – економічні наслідки, що виявляються на пізніших фазах функціонування митного союзу. Дослідження статичних ефектів викристалізувало домінуючі ефекти, які діють на першій фазі після створення митного союзу, – ефект розширення торгівлі й ефект згортання торгівлі.

Унаслідок створення митного союзу реалізація принципу взаємної вільної торгівлі зумовлює зростання товаропотоків між його учасниками. Однак може виникнути ситуація, коли товари, які традиційно купували на внутрішньому ринку, стають значно дорожчими, ніж імпорتنі товари. Це пов'язано з тим, що до участі країни в митному союзі національні товари були під захистом імпортного мита, яке зняли з огляду на підписану угоду, що призвело до переорієнтації споживачів на дешевий імпорتنий товар. Отже, ефект розширення торгівлі – це переорієнтація споживачів з менш ефективного джерела постачання товарів на більш ефективне зовнішнє джерело (імпорт).

Створення митного союзу означає, що країни-члени надають один одному преференції у сфері зовнішньої торгівлі, застосовуючи зовнішній митний тариф відносно країн, які не входять до цього союзу. У результаті усунення імпортного мита може виникнути як ефект розширення торгівлі, так і ефект згортання торгівлі, який, за своєю суттю, є антиподом ефекту розширення.

Це пов'язано з тим, що джерело постачання товарів із країн, які беруть участь в інтеграції не завжди є оптимальним, оскільки інші країни, які залишилися за межами митного союзу, можуть виробляти товари за значно нижчими цінами. Тобто під згортанням торгівлі розуміють переорієнтацію місцевих споживачів із закупівлі товарів з більш ефективного позаінтеграційного джерела постачання на менш ефективне внутрішньоінтеграційне джерело, яка відбулася шляхом усунення імпортного тарифу у межах митного союзу. Якщо в результаті утворення митного союзу виникає ефект згортання торгівлі, то добробут країн, які не беруть участі у митному союзі, також погіршується, оскільки обмежені ресурси використовують менш ефективно, ніж могли б бути використані за умов вільної торгівлі. З іншого боку, добробут країн-учасниць може погіршитись, якщо ефект згортання торгівлі за своїми вартісними розмірами буде меншим від ефекту розширення торгівлі.

Здебільшого ефект згортання торгівлі у межах митних союзів має місце, однак його перебиває ефект розширення, внаслідок чого інтеграція загалом зумовлює зростання добробуту. Розкриємо певні *закономірності*:

- чим вищий рівень імпортного мита до інтеграції, тим вища вірогідність того, що його відміна зумовить домінування ефекту розширення торгівлі над ефектом згортання торгівлі, і навпаки, чим нижчий рівень імпортного мита був до приєднання країни до митного союзу, тим більша вірогідність, що ефект згортання торгівлі домінуватиме над ефектом розширення у цьому конкретному випадку;
- чим нижчий рівень загального митного тарифу встановлюють країни-учасниці митного союзу щодо третіх країн, тим більша вірогідність домінування ефекту розширення торгівлі;
- чим менше країн беруть участь у створенні митного союзу і чим менші самі країни, тим більша вірогідність домінування ефекту згортання торгівлі. Тобто у випадку, коли до митного союзу входять майже всі країни світу (використання моделі вільної торгівлі), ефект згортання торгівлі зникає за відсутності альтернативного джерела надходження товарів;
- чим ближчі країни за рівнем економічного розвитку і чим сильніша конкуренція між ними, тим більша вірогідність домінування ефекту розширення торгівлі. У цьому випадку кожна із країн починає спеціалізуватися на тих товарах, які вона може виробляти з меншими витратами і які зможе експортувати;
- чим більші обсяги торгівлі між країнами, що інтегруються, існували до створення митного союзу, тим більша вірогідність домінування ефекту розширення торгівлі.

Варто зауважити, що може виникнути ситуація, коли ціни на товари з неінтегрованих країн, навіть з урахуванням імпортного мита, будуть нижчими від цін у межах митного союзу. В цьому конкретному випадку будуть взагалі відсутні й ефект розширення, й ефект згортання торгівлі, тому що споживачі віддаватимуть перевагу товарам, які реалізують за нижчими цінами.

Окрім того, існує ще декілька ефектів статичного характеру від участі країни у митному союзі. Насамперед, це виявляється в тому, що кожна країна-учасниця має певну економію на зменшенні частини адміністративних витрат, оскільки усунення торговельних бар'єрів, спрощення процедури митного оформлення і митного контролю вантажів зумовлює не тільки скорочення кількості працюючих у митних органах, а й спрощення складної системи безперервного контролю при переміщенні через кордон. Масштаби і глибина інтеграційних процесів

сприятимуть також поліпшенню сукупних умов торгівлі країн, що беруть участь у митному союзі, з третіми країнами, порівняно з умовами торгівлі окремих країн.

Крім статичних ефектів, існує низка динамічних ефектів, а саме чинник посилення конкуренції між виробниками різних країн, наслідками якої є поліпшення якості товарів, фіксація ціни на певному рівні, стимулювання створення нових технологій. Усунення торговельних бар'єрів стосовно товарів країн-учасниць зумовить значне зростання конкуренції між виробниками подібної продукції, а чим більший рівень конкуренції між виробниками країн-членів союзу, тим більшим буде позитивний ефект від створення митного союзу. У цьому випадку різниця в перевагах виробництва спричинить те, що кожна країна посилить конкурентоспроможність у більш ефективних галузях виробництва і скоротить виробництво менш ефективних галузей. Тож, матиме місце торговельне розширення без значного скорочення торгівлі з іншими країнами.

У результаті участі країни у митному союзі експортоорієнтовані підприємства починають використовувати переваги економії масштабу, які надають їм змогу збільшити масштаби виробництва і скоротити витрати виробництва. Отже, розширення розмірів ринку збуту шляхом створення митного союзу дає змогу передовсім галузям, які спеціалізуються на виробництві товарів, користуватися результатами економії на масштабах. Інтегрування країни також зумовлює приплив іноземних інвестицій, оскільки фірми із країн, які не входять до митного союзу, прагнуть зберегти певний сегмент ринку, закритий кордонами митного союзу, за собою, використовуючи підприємства з іноземним капіталом на території інтеграційного об'єднання.

Також країни-учасниці митного союзу отримують певні можливості торговельного договору, в цьому випадку картельної угоди, від встановлення не національного імпортного тарифу, а єдиного зовнішнього мита. Водночас, варто зауважити, що, крім економічних передумов, існують не менш важливі передумови політичного характеру, які впливають на створення чи вступ до вже існуючого митного союзу. Тому, крім економічних, країна може мати політичні дивіденди. З огляду на ці обставини, доходимо висновку, що як модель торговельної політики митний союз не є однозначно позитивним чи негативним явищем у світовій системі господарювання. Усе залежить від сукупності втрат чи переваг, які отримає держава за участі в цьому інтеграційному об'єднанні.





### 15.3. Митне регулювання визначає особливості зовнішньоекономічних відносин

Митне регулювання визначає особливості зовнішньоекономічних відносин, адже через встановлення мита та інших податків держава окреслює пріоритети підтримання національних товарів та надходження іноземної продукції. Характер митного регулювання впливає на якість продукції, яку споживає населення, і відповідно встановлює загальний рівень здоров'я серед населення та можливість споживання якісних товарів.

В умовах глобалізації світової економіки і посилення взаємозалежності країн різко зросло значення митної складової їх економічної політики. Ефективна митна політика і раціонально організовані митні служби сприяють використанню переваг глобалізації: стимулюють зростання зовнішньої торгівлі, поліпшення структури її товарообігу, підвищення конкурентоспроможності експортної продукції. Водночас успішне функціонування митниць допомагає мінімізувати деякі негативні наслідки глобалізації, у тім числі розширення поля для різних видів шахрайства та криміналізації на світових товарних і фінансових ринках.

З огляду на зарубіжний досвід митного регулювання особливу увагу варто приділити розвиненим країнам зі схожою економічною ситуацією в минулому.

Митне регулювання більшості таких країн відповідає порадам міжнародних організацій. У розвинених країнах митом оподатковують тільки імпорт. Зокрема, у США використовують модель заохочення іноземного капіталу шляхом заборони на експортне мито. В Індонезії імпортера можуть звільнити від сплати мита; якщо експортер має план експорту зі зазначеними імпортними матеріалами, надають звільнення у вигляді ліцензії, яке є інструментом заохочення експорту.

Досить цікавим є досвід Японії у сфері митного регулювання. У цій країні прийнято Закон "Про валютний обмін та зовнішню торгівлю", який сприяв захисту національних виробників у стратегічно важливих галузях, а саме в аграрному секторі. Формування активного учасника міжнародної торгівлі для Японії починалося зі закритої системи зовнішньоекономічних зв'язків. Основними чинниками, що посприяли такому перетворенню, є широка диверсифікація ставок митного тарифу, використання тарифних ескалацій, тобто підвищення рівня митного обкладання товарів у міру зростання ступеня їхнього оброблення. Політику тарифної ескалації застосовують з метою підтримання національного виробника готової продукції і створення стимулів для

імпорту сировини. Для Японії водночас не є характерним використання антидемпінгових ставок регулювання, натомість застосовують сувору систему технічних вимог – стандартів, сертифікації, інспекції якості, вимог техніки безпеки, що запобігає ввезенню на територію Японії низькоякісних товарів.

Зауважимо, що структура національних митних служб зумовлена внутрішніми потребами кожної держави й істотно відрізняється за країнами.

Проаналізуємо організаційну структуру та функції митних органів окремих зарубіжних країн.

**Сполучені Штати Америки.** Митно-прикордонна служба США (U.S. Customs & Border protection, CBP) – одне з агентств, що входить до складу Міністерства внутрішньої безпеки США – U.S. Department of Homeland Security (DHS). Основна функція CBP – правоохоронна, яка передбачає боротьбу з тероризмом та незаконною міграцією, захист національної економіки, захист довкілля і здоров'я громадян, збереження культурної спадщини, охорона державного кордону, а також підтримка законної зовнішньої торгівлі та туризму. CBP є найбільшим серед правоохоронних органів у Сполучених Штатах за кількістю працівників – понад 62 450 співробітників. Це – митні офіцери й прикордонні агенти, фахівці зі сільського господарства, пілоти літаків, торгові спеціалісти, співробітники місії підтримки та співробітники-кінологи.

Структурно служба складається з 5 підрозділів: митниця (Field operations), яка виконує функції митного та паспортного контролю в пунктах пропуску й зонах митного контролю; прикордонний патруль (Border patrol), який функціонує поза пунктами пропуску; підрозділи повітряно-морських сил (Air and marine operations); а також підрозділи розслідувань (Operations support); торгівлі (Trade) та служба забезпечення (Enterprise service) – аналог нашого організаційно-розпорядчого підрозділу. Бюджет відомства становить 13,6 млрд дол. на рік, при цьому митні органи США забезпечують надходжень до федерального бюджету на суму близько 30 млрд дол. (що становить менше 1 % загальної дохідної частини, яка дорівнює майже 4 трлн дол.). Регіональна структура митного напрямку складається з 20 митниць (Field Operations offices), 328 пунктів контролю (Ports of entry) і 15 станцій попереднього контролю в Канаді, Ірландії та країнах Карибського басейну [9].

**Велика Британія.** У Великій Британії функціонує Її Величності служба доходів і митниць (Her Majesty's Revenue & Customs, HMRC), яка є органом державної влади “без міністерського портфеля”, створена Актом парламенту 2005 року як новий орган, що замінив Службу внутрішніх доходів і Митно-акцизну службу. Казначейство (Міністерство

фінансів) спрямовує і розробляє стратегію податкової політики, HMRC відповідає за її реалізацію. Основні завдання HMRC:

- забезпечення надходження коштів до бюджету;
- сприяння законній міжнародній торгівлі, захист фіскальної, економічної, соціальної та фізичної безпеки Великої Британії;
- адміністрування податкової системи в найпростіший, орієнтований на клієнта й ефективний спосіб;
- адміністрування соціальних виплат.

Державна фіскальна служба відтворює британську модель в українських реаліях [6].

**Франція.** Підпорядкована Міністерству державних рахунків Генеральна дирекція митниць і непрямих податків (Direction generale des douanes et droits indirects, DGDDI) виконує три основні завдання: боротьба з шахрайством, підтримка економічної діяльності та сприяння оподаткуванню.

Місія – протидія шахрайству й міжнародному обігу заборонених предметів. DGDDI підтримує захист території і громадян, національних та загальноєвропейських економічних і фінансових інтересів (протидія незаконному обігу наркотиків, контрафактної продукції, тютюнових виробів, зброї, боротьба з тероризмом і фінансуванням злочинної діяльності, боротьба з екологічними загрозами; безпека здоров'я і захист прав споживачів, природної і культурної спадщини).

**Економічна функція.** DGDDI підтримує національну економіку та французькі компанії. На підставі правил, встановлених для міжнародної торгівлі, вона контролює торгові потоки за трьома напрямками: швидкість; безпека; якість за допомогою процедур, адаптованих до потреб бізнесу.

**Фіскальна функція.** DGDDI забезпечує щороку близько 13 % суми державних доходів і робить внесок у фінансування бюджету ЄС.

Митна система Франції складається з таких елементів:

- Генеральна дирекція митниць і непрямих податків;
- 12 міжрегіональних дирекцій;
- 42 регіональних дирекції.

Можна стверджувати, що в певному сенсі Україна в 90-х роках фактично відтворювала французьку модель побудови системи митних органів [6].

**Німеччина.** Основоположні рішення з питань митної справи в Німеччині, як і будь-якої сфери державного управління, визначають найвищі органи державної влади – парламент і уряд (як органи загальної компетенції). Парламент затверджує Митний тариф, забезпечує митну і торгову єдність території країни, роботу митної охорони (ст. 73 п. 5 Конституції Німеччини). Головна митна служба Німеччини підпорядкована Міністерству фінансів.

У Німеччині управління митними службами відбувається на чотирьох рівнях. Загальне керівництво діяльністю митних органів забезпечує федеральне Міністерство фінансів, у складі якого є Митно-криміналістичне відомство (веде розслідування щодо фактів порушення митного законодавства ЄС) й Управління федеральною монополією на продукти винокуріння (веде нагляд за виробництвом цих продуктів у країні і стягує акцизи з імпортованих алкогольних напоїв).

Митна служба Німеччини спільно з Управлінням федеральною монополією на продукти винокуріння наглядає за виробництвом винно-горілчанних виробів на території Німеччини і стягує акцизи на імпортовані алкогольні напої. Митні комісаріати разом із загонами прикордонної служби та поліції охороняють державний і митний кордони Німеччини та ЄС, включаючи контроль і нагляд за рухом транспорту та пересуванням фізичних осіб. Отже, функції митних органів Німеччини поєднують роботу податкової поліції, автомобільної інспекції і прикордонних військ.

У ФРН у складі Управління митного збору, податків на споживання і монополії функціонують три підрозділи: 1) організації та управління митницями; 2) митної політики; 3) податків на споживання і монополії. У кожному підрозділі функціонують декілька так званих референтур. У першому працюють референтури організації та управління митною службою; навчання і атестації; постачання й автотранспорту; касових операцій і бухгалтерського обліку; прикордонна митна служба; служба митних розслідувань. У другому підрозділі три референтури зайняті питаннями митного тарифу за закріпленими за кожною розділами товарної номенклатури ЗЕД, інші – питаннями відповідно митного законодавства, митного режиму переробки і транзиту товарів, митної вартості, торгово-митної політики СОТ й інших міжнародних організацій, торгово-митної політики Всесвітньої митної організації. Референтури третього підрозділу охоплюють стягнення податків на нафтопродукти, монополії на виробництво сірників і алкогольної продукції, митного збору та податків на споживання тютюну й інших підакцизних товарів.

Головні фінансові дирекції (див. Додаток 22) (на сьогодні 21) розподіляють стягнений митний збір і збори, у тім числі акцизи, ПДВ і податки з користувачів автобанів, по бюджетах (земельний, федеральний і єдиний бюджет ЄС) і проводять збір статистичних даних про зовнішньоторговельний обіг країни.

Головні митниці (всього 99) займаються митним контролем та оформленням товарів і транспортних засобів. У їхньому підпорядкуванні перебувають: митні пости (є в усіх аеропортах, морських портах і автопереходах; виконують попередній огляд та оформлення товарів і транспортних засобів); оперативно-розшукові митниці (займаються

правоохоронними питаннями: оформляють справи і передають їх до Митно-криміналістичного відомства; уповноважені самостійно виносити ухвали. У їхньому складі діють мобільні контрольні групи, що проводять вибірковий контроль вантажних автомашин, складів, огляд фізичних осіб та ін.); митні комісаріати (ведуть охорону державного і митного кордону Німеччини та ЄС; наділені тими ж повноваженнями, що й співробітники поліції, у тім числі контроль і нагляд за дорожнім рухом).

У Німеччині головні митниці безпосередньо організують митне оформлення і контроль товарів та транспортних засобів, маючи в підпорядкуванні митні пости, комісаріати, оперативно-розшукові митниці. Функції митних постів полягають в огляді й попередньому оформленні товарів і транспортних засобів. Митні пости розташовані в усіх аеропортах, морських портах, на головних автомагістралях. Митні комісаріати разом із загонами прикордонної служби і поліції охороняють державний та митний кордони Німеччини і ЄС, у тім числі контроль, нагляд за рухом транспорту та пересуванням фізичних осіб.

Організація митної служби на місцях залежить, у першу чергу, від інтенсивності товарообігу, а отже, потреб у митному регулюванні. Територію держави, зазвичай, поділяють на декілька районів, у межах яких функціонують місцеві (регіональні) митні органи.

**Фінляндія.** Митна служба Фінляндії організована по-іншому. Приєднання Фінляндії до ЄС на початку 1995 року сприяло спрощенню ведення частини зовнішньоторговельних операцій, зростанню обсягів товарообігу і збільшенню митних платежів до бюджету країни і ЄС. Фінські митники активно використовують нові технології в оформленні документації та контролі [6].

Загальне управління митницями Фінляндії, як і в Німеччині, забезпечує Міністерство фінансів, у штаті якого є Генеральний директор митної служби. Його основною функцією є розроблення економічної політики Уряду і подальший контроль за її виконанням. Міністерство розробляє державні річні проекти з використання фінансових ресурсів, формування бюджету й управління фінансами країни загалом.

Національний митний департамент Фінляндії відповідає за діяльність центральної адміністрації фінської митниці. Її основними завданнями є забезпечення одноманітності митної діяльності і безперервності справочинства з повним дотриманням національного законодавства. Національний митний департамент планує також процес розвитку і вдосконалення діяльності митної служби країни, митних агентств, консультантів та інших організацій.

З метою управління митними службами на місцях територія Фінляндії поділена на сім митних регіонів, у межах яких є регіональна

митниця з підпорядкованими їй одним або декількома митними постами. Регіональні митниці підлеглі національному митному департаменту, але не мають права ухвалювати управлінські рішення відповідно до своїх повноважень у регіоні. Директор регіональної митниці несе особисту відповідальність за діяльність підпорядкованих йому служб. Структура цих служб залежить від специфіки товарообігу, зумовленого передусім географічним положенням цього регіону. Проте на всій території країни застосовують єдину систему митних процедур, стягнення митних платежів, установлених Національним митним актом.

Структура фінських митних органів охоплює:

- 1) Центральне адміністративне об'єднання митних служб (на правах міністерства);
- 2) Регіональне митне управління;
- 3) Митну лабораторію – науково-експертний підрозділ, який обслуговує всю країну.

Регіональні митниці перебувають у віданні Центральної митної адміністрації, однак мають право ухвалювати самостійні рішення відповідно до своїх повноважень у регіоні. Структура організації митного регіону залежить від його завдань і розташування [5].

Зауважимо, що у провідних країнах широко використовують систему внутрішніх податків, які стягують з товарів, що є предметом експортно-імпортних операцій. Навіть у такому інтеграційному угрупованні, як ЄС, де вже відбулася значна уніфікація податкового законодавства між країнами-учасниками, ставки ПДВ, акцизу відрізняються між країнами, що створює різні торговельні умови при експорті в конкретну країну. Через те, Україна, керуючись досвідом високорозвинених країн, має застосовувати такі методи, які б спрощували систему оподаткування і давали б змогу підвищувати активність вітчизняних підприємств на зовнішньому ринку.

Формування Митного союзу ЄС завершено 1968 року, проте у країнах-членах продовжували зберігатися істотні відмінності в митних правилах і процедурах, завдяки яким проходження товарів через кордони усередині ЄС спричиняло втрату часу і невиправдані витрати.

Ситуація змінилася лише зі створенням у 1992 році (на підставі Єдиного європейського акту (1986 року)) єдиного внутрішнього ринку, що передбачає повну свободу пересування в межах ЄС товарів, послуг, капіталів і осіб ("Європа без внутрішніх кордонів"). З утворенням такого ринку центр тяжіння митного контролю перемістився на зовнішні кордони ЄС, а товарообіг між країнами-членами перестали розглядати як зовнішню торгівлю. Проте продовжували залишатися відмінності в національних митних правилах і процедурах при проходженні зовнішніх кордонів товарами третіх країн.

Відмінності в законодавстві і відсутність загальної митної політики країн-членів перешкоджали поглибленню економічної інтеграції в ЄС і Західній Європі взагалі (утворений 1992 року Європейський економічний простір з участю країн ЄС і Європейської Асоціації Вільної Торгівлі (ЄАВТ) ґрунтувався на нормах і правилах ЄС, зокрема в митній сфері), а також послабляли позиції цього об'єднання в контексті глобалізації світової економіки і загрози зростання міжнародного тероризму.

*Митний союз ЄС* істотно впливає на діяльність національних митних органів. Митне право ЄС реалізують митні органи країн-членів.

Згідно зі ст. 4 Митного Кодексу ЄС (МК ЄС), митні органи – державні органи, до функцій яких входить, зокрема, застосування митного законодавства.

Створення митного союзу і перехід компетенції з митно-тарифних питань до інститутів ЄС відобразилися на діяльності митних органів країн-учасниць цього об'єднання. Однак їхні функції не зменшилися, а відповідальність, особливо після ліквідації меж усередині ЄС, зростає. Кожна вхідна митниця на зовнішніх межах ЄС проводить митне очищення товару і випускає його, після виконання всіх необхідних платежів і формальностей, у “вільний обіг” не тільки на внутрішній ринок своєї країни, а на всю митну територію ЄС, прирівнюючи його таким способом до національних товарів країн-членів. Процеси глобалізації призвели до розширення сфери діяльності національних митниць шляхом посилення їхньої ролі в боротьбі з контрабандою, торгівлею контрафактними товарами, незаконним увезенням наркотиків, зброї і робочої сили, а також “відмиванням” грошей.

Митний контроль (ст. 4 МК ЄС) передбачає огляд товарів, підтвердження дійсності та достовірності документів, перевірку рахунків підприємств й інших записів, огляд багажу, інших товарів, які переміщують особи, проведення офіційних розслідувань та інших дій з метою забезпечення дотримання митного законодавства й інших розпоряджень, що застосовують до товарів. Окрім того, ст. 13 Кодексу встановлює, що митні органи мають право проводити всі форми контролю, які вони вважають необхідними для забезпечення правильного застосування митного законодавства.

Обсяг прав митних органів, підстави і порядок вчинення конкретних дій при проведенні митного контролю визначають Митний кодекс і Регламент Комісії ЄС із його застосування.

До основних митних платежів у Євросоюзі, крім митного збору на промислові і сільськогосподарські товари, належать податок на додану вартість з імпорту (ПДВ) й акцизи на деякі імпортовані товари (нафтопродукти, тютюнові вироби, алкогольні напої). Податки надходять до бюджетів країн-членів і їх потім частково перераховують до єдиного бюджету.

Товар може бути затриманий на митниці за підозрою в тому, що він небезпечний, а також за відсутності в товаросупровідній документації і маркуванні інформації про характер товару й інструкцій щодо поводження з ним. Митники інформують про це компетентну національну владу, яка організовує перевірку якості імпортованих товарів і в разі підтвердження прямої загрози для споживачів ухвалюють рішення про заборону випуску товару у вільний обіг в ЄС. При ввезенні в ЄС промислових і сільськогосподарських товарів постачальники повинні подавати митниці сертифікати, видані уповноваженими національними органами санітарного, ветеринарного і фітосанітарного контролю.

Боротьба з різними видами шахрайства, перш за все з увезенням підроблених або контрабандних товарів (вартість підробок, конфіскованих митницями країн ЄС), безперервно зростає.

З 1 липня 2004 року набули чинності нові правила боротьби з підробленою продукцією, передбачивши рішучіші дії митників щодо товарів сумнівного походження. Відомості, які подають митниці про реальне вивезення сільськогосподарських товарів, субсидійованих з бюджету ЄС, перешкоджають деяким несумлінним європейським підприємцям використовувати засоби ЄС не за призначенням. Останніми роками чимало уваги приділяють протидії спробам відмивання кримінальних капіталів (контролюють перевезення через кордон великих обсягів готівки або чеків на пред'явника).

Митні органи збирають статистичні дані про торгові потоки. Відомості про зовнішню торгівлю країн ЄС, які наводить Євростат, ґрунтуються на даних митних звітів.

В останні десятиліття митне адміністрування в ЄС перебуває у процесі реформування під впливом нових тенденцій, зумовлених розвитком регіональної інтеграції та глобалізацією світової економіки.

Однією з головних цілей державного управління в Митному Союзі ЄС, реалізація якої фактично почалася ще в 1980-х роках, є спрощення процедур митного оформлення. Застосування спрощених процедур дає змогу надавати товари в розпорядження імпортера значно швидше, ніж при використанні стандартних процедур. У такий спосіб вивільняють значні кошти, які використовують на оплату послуг зі зберігання, транспортування товарів і перевантаження їх у місцях огляду. Тим самим пришвидшують надходження до бюджету ЄС суми стягнутого митного збору.

Важливим чинником, який сприяє спрощенню митних формальностей, є використання уніфікованих митних документів. Найбільш значущий серед них – Єдиний адміністративний документ (ЄАД), запропонований 1987 року міжнародною Конвенцією про спрощення формальностей у торгівлі товарами. У Європейському співтоваристві ЄАД



введено в 1988 році (одночасно ЄАД ввели країни ЄАВТ, а пізніше – країни Центральної і Східної Європи, які з 1 травня 2004 року стали членами ЄС).

Помітно спростилася процедура декларування товарів. У деяких випадках митні органи країн ЄС дозволяють застосування попередньої короткої декларації або спрощеного порядку декларування без надання деяких відомостей про товари або додаткових документів, заміну декларації іншим комерційним або адміністративним документом тощо. Обов'язкова умова застосування таких спрощених форм – подання всіх відомостей, необхідних для ідентифікації товарів. Останніми роками спрощення митних процедур відбувається головно шляхом упровадження нових інформаційних технологій.

Так, прискоренню процедури декларування сприяє використання електронних каналів зв'язку. Електронне декларування активно упроваджують, наприклад, у практику фінської митної служби. Фірми, які зарекомендували себе як добросовісні платники, можуть наперед надіслати електронною поштою всі необхідні дані, вказати дату і час, коли вантаж пройде через пункт митного контролю, а до прибуття всі документи вже будуть оформлені і завірені.

З урахуванням деяких негативних наслідків глобалізації світової економіки і загрози тероризму, Рада ЄС прийняла в червні 2003 року “Висновок про роль митниць в інтегрованому управлінні зовнішніми кордонами”, відповідно до якого вимагають приділяти більше уваги питанням забезпечення безпеки в повсякденній роботі митних служб. Рада висловилася за посилення митного контролю на зовнішніх кордонах ЄС, правила якого поки що значно відрізняються в окремих країнах-членах. Також запропоновано:

- розширювати обмін інформацією і співпрацю між митними адміністраціями й економічними операторами (у тім числі із сусідніми країнами);
- гарантувати однаковий рівень захисту в усіх вхідних і вихідних пунктах;
- аналізувати можливі ризики;
- виявляти найефективніші інструменти захисту зовнішніх кордонів ЄС;
- вирішувати питання фінансування (зокрема з бюджету ЄС).

Варто підкреслити пропозицію Європейської комісії (схвалену Європарламентом) про встановлення постійного моніторингу над перевезенням готівки через зовнішні межі ЄС шляхом обов'язкового декларування або пред'явлення на вимогу митних органів. Останні можуть вимагати пояснення від їхніх власників про походження знайденої готівки і при обґрунтованих підозрах на “відмивання” грошей удати-

ся до їх тимчасової конфіскації на підставі адміністративного рішення. Керуючись тим, що значні економічні злочини в зростаючій мірі охоплюють порушення митного і податкового права, Німеччина, Бельгія і Франція виступили з ініціативою створення бази даних про митні порушення з метою допомогти компетентним митним органам країн-членів у проведенні розслідувань з цих питань.

Загалом, можна охарактеризувати європейську митну службу як добре організований державний механізм, заснований на уніфікованих процедурах і документах, сучасних інформаційних технологіях, взаємній довірі митників та економічних операторів, а також відповідальності обох сторін за дотримання встановлених правил. Глибока інтеграція в багатьох сферах економіки Євросоюзу зумовила створення раціональної митної системи. Закономірне прагнення органів ЄС продовжити реформування цієї системи з метою її пристосування до умов, що змінюються, в сучасному глобалізованому світі. Цілком доречною виглядає адаптація митної служби України до митних стандартів ЄС.

Важливою відмінною рисою у системі митного регулювання України поряд із митним регулюванням провідних країн світу є значна розгалуженість товарної номенклатури зовнішньоекономічної діяльності, наявність такої кількості найменувань товарів дає змогу шахраювати шляхом сплати мита за нижчою ставкою.

Окрім того, для України суттєвим недоліком, поряд із розвиненими країнами світу, є фіскальне спрямування мита, тобто його основне призначення визначене потребами держави у грошах. Тоді як у розвинених країнах пріоритетною є його регулятивна функція. Така зосередженість державної політики у сфері митного регулювання на важливості мита, як джерела поповнення бюджету, перешкоджає виконанню інших важливих функцій митного регулювання та створює бар'єри щодо формування міжнародної співпраці й ефективної боротьби із митними правопорушеннями.

Реформуванню митної системи України сприятиме імплементація підписаної 27.06.2014 року Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого [12].

Головними пріоритетними напрямками у розвитку національної системи митного регулювання є:

- удосконалення й уніфікація процедур справляння платежів, посилення контролю за повнотою бази митного оподаткування, недопущення заниження митної вартості товарів, неправильного визначення класифікації товарів та країн їхнього походження;
- спрощення та модернізація митних процедур на кордонах і всередині країни, в основі яких лежить розширення переліку суб'єктів,

що користуються спрощеною процедурою митного контролю товарів, ведення митного контролю на підставі аналізу ризиків, скорочення до мінімуму кількості та часу проведення процедур митного контролю й оформлення, забезпечення роботи за принципом “єдиного офісу” у повному обсязі, розширення застосування спільного контролю з митними органами суміжних країн;

- забезпечення комплексного контролю за дотриманням митного законодавства підприємствами, яке полягає у впровадженні контролю на основі методів аудиту, реалізації відповідно до компетенції митної служби заходів, спрямуванні роботи на протидію правопорушенням “інтелектуального” характеру, посиленні митного контролю за проведенням зовнішньоекономічних операцій товарів, викритті незаконних переміщень;
- розроблення та імплементація митного законодавства, що відповідає міжнародним стандартам і стандартам ЄС, які передбачають удосконалення Митного кодексу України, враховуючи положення законодавства ЄС, приєднання України до міжнародних конвенцій з митних питань та забезпечення їхньої імплементації у митному законодавстві України.

Реалізація зазначених пріоритетів має бути спрямована на розв’язання існуючих проблем, серед яких: можливість втрат з причин заниження митної вартості товарів, недостовірної класифікації товарів та визначення країн їхнього походження; ускладненість та значна тривалість процедур митного контролю й оформлення, а також інших видів державного контролю товарів, що переміщуються через митний кордон України; недостатнє стимулювання підприємств до прозорого ведення зовнішньоекономічної діяльності та дотримання законодавства; інтелектуалізація митних правопорушень, необхідність активізації протидії митним правопорушенням і контрабанді; неповна відповідність вітчизняної нормативно-правової бази з митних питань законодавству Євросоюзу.

Ефективно діюча система митного регулювання пришвидшить процес інтеграції України до Європейського економічного простору, дасть змогу спростити та пришвидшити проходження митного контролю, що сприятиме поживленню зовнішньоекономічної діяльності та наповненню державного бюджету України.



## Опитувальні питання

### 1. Які існують форми міжнародних економічних інтеграційних утворень?

- 1) зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний союз, зона преференційної торгівлі;
- 2) міжнародний ринок, митний союз, спільний ринок, політичний союз, зона преференційної торгівлі;
- 3) світовий ринок, зона вільної торгівлі, митний союз, валютний союз, політичний союз;
- 4) спільний ринок, міжнародний ринок, митний союз, зона вільної торгівлі, економічний союз.

### 2. Ознаками митного союзу є ...

- 1) усунення внутрішніх тарифів;
- 2) усунення внутрішніх тарифів, спільний зовнішній тариф;
- 3) усунення внутрішніх тарифів, спільний зовнішній тариф, вільний рух факторів виробництва;
- 4) усунення внутрішніх тарифів, спільний зовнішній тариф, вільний рух факторів виробництва, єдина валютна система.

### 3. Наслідком якого процесу є міжнародна економічна інтеграція?

- 1) розвитку міжнародної торгівлі;
- 2) утворення ТНК;
- 3) міжнародного поділу праці;
- 4) утворення міжнародних політичних угруповань; науково-технічної революції.

### 4. Україна є членом СОТ з ...

- 1) 1995 року;
- 2) 2007 року;
- 3) 2008 року;
- 3) 2009 року.

### 5. Назвіть форму міждержавної економічної інтеграції, яка поєднує принципи митного союзу з проведенням єдиної економічної політики ...

- 1) зона вільної торгівлі;
- 2) політичний союз;
- 3) спільний ринок;
- 4) економічний союз.

### 6. До основних митних платежів у Євросоюзі належать ...

- 1) митний збір на промислові і сільськогосподарські товари, податок на додану вартість з імпорту (ПДВ) й акцизи на деякі імпортовані товари;

- 2) митний податок, податок на додану вартість з імпорту (ПДВ);
- 3) митний збір на промислові і сільськогосподарські товари, акцизи на деякі імпортовані товари;
- 4) універсальний митний збір, податок на додану вартість з імпорту (ПДВ), акцизи на деякі імпортовані товари.

**7. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого, підписана ...**

- 1) 17.06.2013;
- 2) 25.05.2014;
- 3) 27.06.2014;
- 4) 03.09.2015.

**8. Інтеграційне утворення, у якому усунуто внутрішні тарифи, створено спільний зовнішній тариф, відбувається вільний рух капіталу і робочої сили, – це ...**

- 1) зона вільної торгівлі;
- 2) митний союз;
- 3) спільний ринок;
- 4) економічний союз.

**9. Загальне керівництво діяльністю митних органів у Німеччині провадить ...**

- 1) Митно-криміналістичне відомство;
- 2) Митна служба ФРН;
- 3) Митно-тарифне відомство ФРН;
- 4) Федеральне Міністерство фінансів.

**10. Обсяг прав митних органів, підстави і порядок проведення митного контролю у країнах Євросоюзу визначено ...**

- 1) Митним кодексом Європейського союзу;
- 2) Митними кодексами та законами конкретних країн ЄС;
- 3) Митним кодексом ЄС і Регламентом Комісії ЄС з його застосування;
- 4) немає правильної відповіді.



## Завдання 1

1. Охарактеризуйте нові регіональні напрями зовнішньоекономічних зв'язків України.
2. Розкрийте закономірності появи ефектів згортання і розширення торгівлі між державами як наслідок утворення митного союзу.
3. Проаналізуйте переваги та проблемні аспекти вступу України до СОТ.
4. Розкрийте наслідки міжнародної економічної інтеграції для України.
5. Назвіть відмінності між “митним союзом” і “спільним ринком”.
6. Порівняйте функції митних органів країн Європейського Союзу та України.
7. Які елементи зарубіжного досвіду державного регулювання зовнішньоекономічних відносин варто, на Ваш погляд, використати у вітчизняній митній практиці?
8. Розкрийте процес утворення та особливості функціонування Митного союзу країн ЄС.
9. Охарактеризуйте специфіку митного регулювання основних інтеграційних утворень.
10. Назвіть основні документи митного законодавства ЄС.



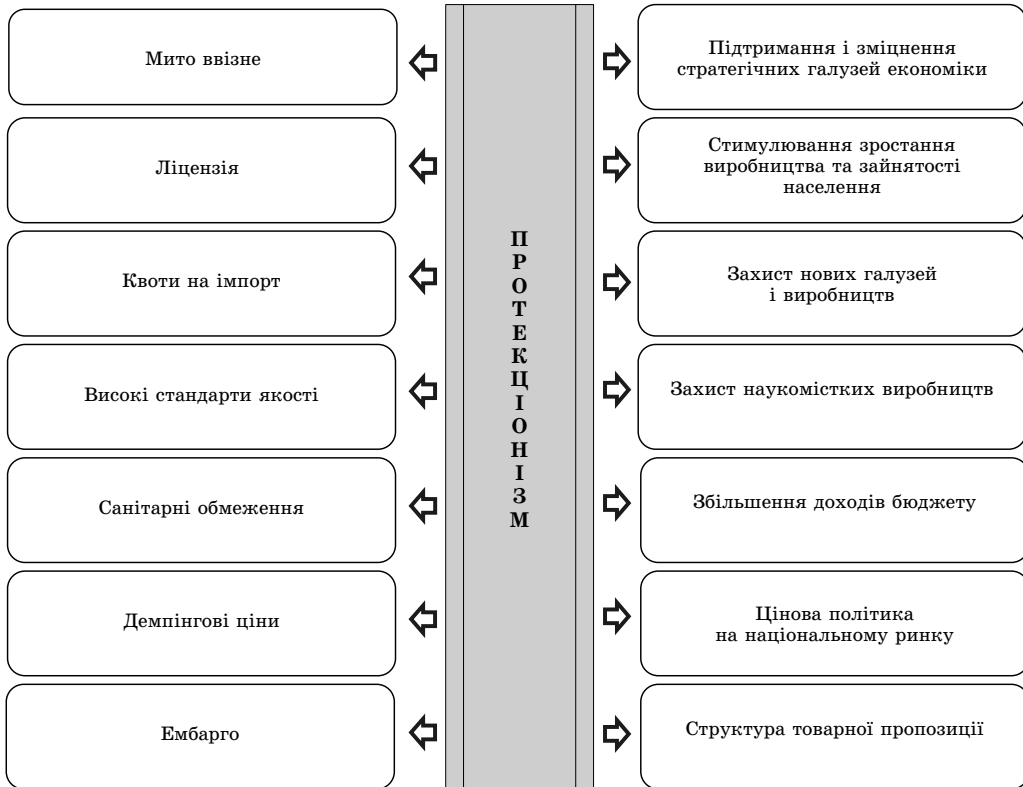
## Література

1. *Гребельник О. П.* Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності / О. П. Гребельник [Електронний ресурс] – Режим доступу : [http://mobile.pidruchniki.ws/15520117/ekonomika/harakteristika\\_suchasnogo\\_etapu\\_rozvitku\\_mitno-tarifnoyi\\_politiki\\_ukrayini](http://mobile.pidruchniki.ws/15520117/ekonomika/harakteristika_suchasnogo_etapu_rozvitku_mitno-tarifnoyi_politiki_ukrayini)
2. Звіт про виконання Порядку денного асоціації та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом за 2015 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [www.kmu.gov.ua/document/248849649/AA\\_GOEI\\_REPORT\\_Dec\\_2015](http://www.kmu.gov.ua/document/248849649/AA_GOEI_REPORT_Dec_2015)

3. *Мельник Т. М.* Міжнародна торгівля товарами в умовах глобальної конкуренції : монографія / Т. М. Мельник. – Київ : Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 396 с.
4. *Муравйов В.* Гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу в рамках Угоди про асоціацію між Україною та ЄС / В. Муравйов, Н. Мушак // Віче. – 2013. – № 8. – С. 12–18.
5. *Новікова К. І.* Світовий досвід митно-тарифного регулювання та можливості його застосування в Україні / К. І. Новікова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>
6. Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ier.com.ua/>
7. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>
8. Офіційний сайт Світової організації торгівлі [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.wto.org>
9. Офіційний сайт U.S. Customs and Border Protection [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.cbp.gov>
10. *Пісьмаченко Л.* Митно-тарифне регулювання як засіб захисту економічних інтересів держави у сфері зовнішньої торгівлі / Л. Пісьмаченко // Економіка та держава : міжнародний науково-практичний журнал. – 2012. – № 12. – 52 с.
11. *Суворкін В. А.* Україна – СОТ – ЄС: перепони до інтеграції / В. А. Суворкін // Митна справа. – 2010. – № 2. – С. 43–49.
12. Угода про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з другого боку, від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984\\_011/para282](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/984_011/para282)
13. *Ус І. В.* Перспективи розширення сфер діяльності СОТ / І. В. Ус // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 8. – С. 64–70.
14. *Яковюк І. В.* Правові основи європейської інтеграції: загальнотеоретичний аналіз : монографія / І. В. Яковюк. – Харків : Право, 2013. – 760 с.

## AÎ AÀOËÈ

## AÎãàòî è 1



Інструменти та наслідки політики протекціонізму

Доповнено до: Швайка Л. А. Державне регулювання економіки : навч. посібник [Електронний ресурс] / Л. А. Швайка. – Київ : Знання, 2006. – 435 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-text-6006.html>



## А1444442

**Компетенції органів державного регулювання  
та галузевих інститутів, які забезпечують організацію ЗЕД**

Верховна Рада України	<p>прийняття, зміна та скасування законів, які стосуються зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>затвердження головних напрямів зовнішньоекономічної політики України;</p> <p>розгляд, затвердження та зміна структури органів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>укладання міжнародних договорів України відповідно до законів України про міжнародні договори України та приведення чинного законодавства України у відповідність з правилами, встановленими цими договорами;</p> <p>затвердження нормативів обов'язкового розподілу валютної виручки державі та місцевим Радам народних депутатів України, ставок та умов митного оподаткування та митних процедур України при веденні зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>встановлення спеціальних режимів зовнішньоекономічної діяльності на території України;</p> <p>затвердження списків товарів, експорт та імпорт яких заборонено; ухвалення рішень про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань шляхом встановлення повної/часткової заборони (повного/часткового ембарго) на торгівлю; позбавлення режиму найбільшого сприяння або пільгового спеціального режиму</p>
Кабінет Міністрів України	<p>вживає заходів до ведення зовнішньоекономічної політики України відповідно до законів України;</p> <p>координує діяльність міністерств і відомств України з регулювання зовнішньоекономічної діяльності; координує роботу торговельних представництв України в іноземних державах;</p> <p>приймає нормативні акти управління з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України;</p> <p>проводить переговори й укладає міжурядові договори України з питань зовнішньоекономічної діяльності у випадках, передбачених законами України про міжнародні договори України, забезпечує виконання міжнародних договорів України з питань зовнішньоекономічної діяльності всіма державними органами управління, підпорядкованими Кабінету Міністрів України, та залучає до їхнього виконання інших суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на договірних засадах;</p> <p>відповідно до своєї компетенції, визначеної законами України, вносить на розгляд Верховної Ради України пропозиції про систему міністерств і відомств — органів оперативного державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, повноваження яких не можуть бути вищими за повноваження Кабінету Міністрів України, які він має згідно зі законами України;</p>

Продовження дод. 2

	<p>забезпечує складання платіжного балансу, зведеного валютного плану України;</p> <p>відповідно до своєї компетенції має право зменшувати та скасовувати тимчасову надбавку до діючих ставок ввізного мита на деякі товари згідно з процедурою, визначеною міжнародними угодами України;</p> <p>вживає заходів щодо забезпечення раціонального використання коштів Державного валютного фонду України;</p> <p>забезпечує виконання рішень Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй з питань зовнішньоекономічної діяльності;</p> <p>ухвалює рішення про застосування заходів у відповідь на дискримінаційні та/або недружні дії інших держав, митних союзів або економічних угруповань шляхом запровадження режиму ліцензування</p>
Національний банк України	<p>забезпечує зберігання і використання золотовалютного резерву України та інших державних коштовностей, які уможливають платоспроможність України;</p> <p>представляє інтереси України у відносинах з центральними банками інших держав, міжнародними банками та іншими фінансово-кредитними установами й укладає відповідні міжбанківські угоди;</p> <p>регулює курс національної валюти України до грошових одиниць інших держав;</p> <p>проводить облік і розрахунки по наданих та одержаних державних кредитах і позиках, провадить операції з централізованими валютними ресурсами, які виділяють у розпорядження Національного банку України;</p> <p>виступає гарантом кредитів, які надають суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності іноземними банками, фінансовими та іншими міжнародними організаціями під заставу Державного валютного фонду та іншого державного майна України;</p> <p>виконує інші функції відповідно до Закону України "Про банки і банківську діяльність" та інших законів України. Національний банк України може делегувати виконання покладених на нього функцій банку для зовнішньоекономічної діяльності України</p>
Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	<p>забезпечує проведення єдиної зовнішньоекономічної політики при веденні суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності виходу на зовнішній ринок, координацію їх зовнішньоекономічної діяльності, в тому числі відповідно до міжнародних договорів України;</p> <p>контролює додержання всіма суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності чинних законів України та умов міжнародних договорів України;</p> <p>проводить антидемпінгові, антисубсидійні та спеціальні розслідування у порядку, визначеному законами України;</p> <p>виконує інші функції відповідно до законів України і Положення про центральний орган виконавчої влади з питань економічної політики</p>
Антимонопольний комітет	<p>контролює за додержанням суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності законодавства про захист економічної конкуренції</p>

## Закінчення дод. 2

Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі	ухвалення рішень про порушення та проведення антидемпінгових, спеціальних чи антисубсидійних розслідувань; ухвалення рішень про застосування попередніх чи остаточних антидемпінгових, спеціальних або компенсаційних заходів; ухвалення рішень про завершення антидемпінгових, спеціальних чи антисубсидійних розслідувань без застосування заходів захисту; ухвалення рішення про встановлення фактів дискримінаційних і/або недружніх дій з боку інших держав, митних союзів чи економічних угруповань щодо законних прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України та рекомендацій щодо застосування заходів у відповідь
Торгово-промислова палата (ТПП)	надає практичну допомогу підприємцям у проведенні торговельно-економічних операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках; сприяє розвитку експорту українських товарів та послуг, для чого надає своїм членам широкий спектр професійних послуг, у тому числі консультаційних з питань зовнішньої торгівлі та оцінювання ринків, проводить незалежну експертизу товарів, оцінює рухоме і нерухоме майно, нематеріальні активи, надає послуги з штрихового кодування товарів, патентно-ліцензійні послуги, оформляє документацію з метою забезпечення захисту прав на інтелектуальну власність тощо. Палата надає українським та іноземним підприємцям ділову та юридичну інформацію, організовує семінари, конференції, виставки в Україні і за кордоном, забезпечує ділові переговори з економічних питань. ТПП України уповноважена видавати сертифікати про походження товарів і карнети АТА, засвідчувати обставини форс-мажору, а також торговельні і портові звичаї, заведені в Україні. На базі ТПП України діють Міжнародний комерційний арбітражний суд, що отримав широке визнання в світі, Морська арбітражна комісія, Третейський арбітражний суд. При Палаті функціонують галузеві комітети підприємців, які проводять незалежну експертизу нормативно-правових актів, що регулюють підприємницьку та зовнішньоекономічну діяльність, а також експертизу з питань, що стосуються прав та інтересів підприємців, готують від імені членів Палати пропозиції органам державної влади щодо їх вдосконалення

Складено на підставі Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність”, інформації Урядового порталу ([http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=249997092&cat\\_id=244276429](http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=249997092&cat_id=244276429)) та даних Офіційного сайту Торгово-промислової палати України (<https://www.ucci.org.ua/about>)

## Класифікатор митних режимів

Код	Назва митного режиму
10	Експорт (остаточне вивезення)
11	Реекспорт (окрім позначеного кодом 12)
12	Реекспорт продуктів переробки, одержаних з українських еквівалентних товарів, до ввезення на митну територію України іноземних товарів для переробки або до завершення операцій з переробки іноземних товарів
21	Вільна митна зона (сервісного типу)
24	Вільна митна зона (комерційного типу)
25	Вільна митна зона (промислового типу)
31	Тимчасове ввезення
32	Тимчасове вивезення
40	Імпорт (випуск для вільного обігу) (крім позначеного кодом 42)
41	Реімпорт
42	Імпорт продуктів переробки, одержаних з іноземних еквівалентних товарів, до вивезення за межі митної території України українських товарів для переробки або до завершення операцій з переробки українських товарів
51	Переробка на митній території (крім позначеного кодом 52)
52	Переробка на митній території (для іноземних еквівалентних товарів)
61	Переробка за межами митної території (крім позначеного кодом 62)
62	Переробка за межами митної території (для українських еквівалентних товарів)
72	Безмитна торгівля
73	Митний склад (для українських товарів)
74	Митний склад (для іноземних товарів)
75	Відмова на користь держави
76	Знищення або руйнування
80	Транзит прохідний
81	Транзит внутрішній (крім позначеного кодом 82)
82	Транзит внутрішній між митним органом, розташованим на території України, зайнятій сушею, та штучними островами, установками або спорудами, створеними у виключній (морській) економічній зоні України та у зворотному напрямку)

## Атабддд 4

## Оподаткування товарів залежно від обраного митного режиму

Митний режим	Нарахування і сплата митних платежів		Податок на додану вартість
	Мито 2	Акцизний податок 3	
Імпорт	Ввізне мито нараховують і сплачують відповідно до ст. 272, 277, частини першої ст. 286 МКУ при дотриманні умов та обмежень, встановлених главою 13 МКУ. Ставки ввізного мита застосовують відповідно до ст. 280 МКУ.	Нараховують і сплачують відповідно до п. 213.1.3 ПКУ. Ставки акцизного податку застосовують відповідно до ст. 215 ПКУ	Нараховують і сплачують відповідно до п. в) 185.1 ПКУ з урахуванням положень ст. 191 ПКУ. Ставки ПДВ застосовують відповідно до ст. 193 ПКУ
Реімпорт	Ввізне мито відповідно до п. 1 частини першої ст. 283 та частини другої ст. 286 МКУ не сплачують при дотриманні вимог і обмежень, встановлених главою 14 МКУ	Відповідно до п. 213.3.3 ПКУ не сплачують, якщо при цьому згідно із законом не справляють податок на додану вартість. В інших випадках реімпорт під-акцизних товарів (продукції) з-за меж митної території України відбувається зі сплатою акцизного податку на загальних підставах.	Відповідно до п. 206.3 ПКУ не сплачують, крім операцій із ввезення відповідно до п. 3 частини другої ст. 78 МКУ, які оподатковують ПДВ на загальних підставах
Експорт	Вивізне мито нараховують і сплачують відповідно до ст. 273, ст. 280 та ст. 286 МКУ. Ставки вивізного мита на українські товари, які ввозять за межі митної території України, встановлюють окремі закони	Не сплачують відповідно до п. 213.2.1 ПКУ	Не сплачують відповідно до п. а) 195.1.1 ПКУ
Реєкспорт	Вивізне мито не сплачують відповідно до ст. 283 і ст. 286 МКУ, при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 16 МКУ. Відповідно до ст. 89 та ст. 286 МКУ суми ввізного мита, сплачені при імпорті товарів, після поміщення товарів у митний режим реєкспорту згідно із п. 86.5 МКУ повертають особам, які їх сплачували, або їх правонаступникам	Не сплачують відповідно до п. 213.2.1 ПКУ	Не сплачують відповідно до п. б) 195.1.1 ПКУ

Продовження дод. 4			
1	2	3	4
Транзит	Не підлягають оподаткуванню митом, якщо інше не передбачено законом, при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 17 МКУ згідно зі ст. 286 МКУ	Не підлягають оподаткуванню акцизним податком відповідно до п. 213.3.3 ПКУ	Не підлягають оподаткуванню ПДВ відповідно до п. 206.6 ПКУ
Тимчасове ввезення	Відповідно до частини першої ст. 105 та п. 1) ст. 284 МКУ за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених розділом V МКУ, застосовують умовне повне звільнення при тимчасовому ввезенні товарів, зазначених у ст. 189 МКУ, та в Додатках В.1 – В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення, на умовах, визначених цими Додатками, а також повітряні судна, які ввозять на митну територію України українськими авіакомпаніями за договорами оперативного лізингу	Відповідно до п. 213.3.3 ПКУ та частини першої ст. 105 МКУ умовне повне звільнення застосовують при тимчасовому ввезенні товарів, зазначених у ст. 189 МКУ, та в Додатках В.1 – В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення, на умовах, визначених цими Додатками Відповідно до п.п. 213.3.3 ПКУ та частини першої ст. 106 МКУ тимчасове ввезення підакцизних товарів, не зазначених у ст. 105, 189 МКУ, а також у Додатках В.1 – В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення, або таких, що не відповідають вимогам зазначених Додатків, відбувається зі сплатою акцизного податку	Згідно з п. 206.7.1 ПКУ умовне повне звільнення від оподаткування ПДВ застосовують до товарів та в порядку, визначеному в ст. 105 МКУ Згідно з п. 206.7.2 ПКУ умовне часткове звільнення від оподаткування ПДВ застосовують до товарів та в порядку, визначеному в ст. 106 МКУ. Відповідно до частини першої ст. 106 МКУ тимчасове ввезення підакцизних товарів, не зазначених у ст. ст. 105, 189 МКУ, а також у Додатках В.1 – В.9, С, D до Конвенції про тимчасове ввезення, або таких, що не відповідають вимогам зазначених Додатків, відбувається зі сплатою ПДВ
Тимчасове вивезення	Вивізне мито відповідно до частини восьмої ст. 286 МКУ не сплачують при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 19 МКУ	Не сплачують відповідно до п. 213.2.1 ПКУ	Згідно з п. 206.8 ПКУ не сплачують за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 19 МКУ

Продовження дод. 4

1	2	3	4
Митний склад	Ввізне мито не сплачують згідно з п. 1 частини першої ст. 284 МКУ та частини дев'ятої ст. 286 МКУ застосовують умовне повне звільнення від оподаткування ввізним митом при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 20 МКУ. Вивізне мито не сплачують відповідно до ст. 121 МКУ	Не сплачують відповідно до п. 213.3.3 ПКУ	Згідно з п. 206.9 ст. 206 ПКУ не сплачують за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 20 МКУ
Вільна митна зона	Ввізне мито відповідно до частини другої ст. 132, п. 1) частини першої ст. 284 та частини десятої ст. 286 МКУ не сплачують з іноземних товарів, при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 21 МКУ. Вивізне мито відповідно до частини першої ст. 132 МКУ з українських товарів сплачують за ставками як при експорті товарів	Не сплачують з товарів, які ввозять з-за меж митної території України відповідно до п. 213.3.3 ПКУ. Не сплачують з товарів, які вивозять з митної території на територію вільної митної зони відповідно до п. 213.2.1 ПКУ	Не сплачують з товарів, які ввозять з-за меж митної території України на територію вільної митної зони відповідно до п. 206.10.2 ПКУ за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 21 МКУ Не сплачують з товарів, які вивозять з митної території України на територію вільної митної зони відповідно до п. 206.10.1 ПКУ
Безмитна торгівля	Ввізне мито відповідно до частини третьої ст. 141 та частини одинадцятої ст. 286 МКУ не сплачують з іноземних товарів при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 22 МКУ. Вивізне мито відповідно до частини четвертої ст. 141 МКУ з українських товарів нарахують і сплачують за ставками як при експорті товарів	Не сплачують з товарів, які ввозять з-за меж митної території України в магазин безмитної торгівлі відповідно до п. 213.3.3 ПКУ. Не сплачують з товарів, які вивозять з митної території України в магазин безмитної торгівлі відповідно до п. 213.2.1 ПКУ	Не сплачують з товарів, які ввозять з-за меж митної території України в магазин безмитної торгівлі відповідно до п. 206.11.1 ПКУ за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 22 МКУ. Не сплачують з товарів, які вивозять з митної території України в магазин безмитної торгівлі відповідно до п. 206.11.2 ПКУ

Закінчення дод. 4

1	2	3	4
Переробка на митній території	Ввізне мито не сплачують відповідно до п. 1) частини першої ст. 284 та частини дванадцятої ст. 286 МКУ при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 23 МКУ.	Не сплачують відповідно до п. 213.3.3 ПКУ	Не сплачують відповідно до п. 206.1.2 ПКУ за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 23 МКУ
Переробка за межами митної території	Вивіз мито відповідно до частини другої ст. 164 МКУ сплачують за ставками як при експорті товарів Відповідно до ст. 168 та частини тринадцятої ст. 286 МКУ до продуктів переробки товарів, поміщених у митний режим переробки за межами митної території, зазначених у частині другій ст. 168 МКУ, що в межах визначеного строку повертаються в Україну, застосовують умовне повне звільнення від оподаткування ввізним митом	Не сплачують відповідно до п. 213.2.1 ПКУ Нараховують і сплачують відповідно до п. 213.1.3 ПКУ з товарів та за ставками, визначеними у ст. 215 ПКУ	Не сплачують відповідно до п. 206.1.3 ПКУ за умови дотримання вимог та обмежень, встановлених главою 24 МКУ Згідно з п. 206.2.2 ПКУ звільняють від оподаткування ПДВ товари, які були поміщені в митний режим переробки за межами митної території України та в межах визначеного МКУ строку повертають на митну територію України.
Знищення або руйнування	Ввізне мито відповідно до п. 1) частини першої ст. 284 та частини чотирнадцятої ст. 286 МКУ не сплачують при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 25 МКУ	Не сплачують відповідно до п. 213.3.3 ПКУ	Не сплачують відповідно до п. 206.1.4 ПКУ
Відмова на користь держави	Ввізне мито згідно з п. 4 частини першої ст. 282, п. 1 частини першої ст. 283 та частиною п'ятнадцятою ст. 286 МКУ не сплачують при дотриманні вимог та обмежень, встановлених главою 26 МКУ	Не сплачують відповідно до п. 213.3.3 ПКУ	Не сплачують згідно з п. 206.1.5 ПКУ

Примітка. МКУ – Митний кодекс України, ПКУ – Податковий кодекс України



## **Витяг з Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення**

### **39.1. Принципи трансфертного ціноутворення.**

**39.1.2.** Визначення ціни під час здійснення контрольованих операцій проводиться за методами, встановленими пунктом 39.3 цієї статті, з метою перевірки правильності, повноти нарахування та сплати податку на прибуток підприємств та податку на додану вартість.

**39.1.3.** Ціна в контрольованій операції для цілей оподаткування визнається звичайною, якщо центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, не доведено зворотне або платником податків використано ціну, зазначену в договорі про взаємне узгодження цін під час здійснення контрольованих операцій, порядок укладення якого визначено пунктом 39.6 цієї статті, та ціну, зазначену в такому договорі, не може бути оскаржено в установленому цим Кодексом порядку.

**39.1.4.** У разі застосування платником податків під час здійснення контрольованих операцій цін, що не відповідають рівню звичайних цін на відповідні товари (роботи, послуги), та якщо внаслідок такої невідповідності виникає заниження податкового зобов'язання, платник податків має право самостійно провести коригування податкових зобов'язань і сплачених сум податку відповідно до підпункту 39.5.4 цієї статті.

### **39.2. Контрольовані операції.**

**39.2.1.** Для цілей цього Кодексу контрольованими операціями є:

**39.2.1.1.** господарські операції з придбання (продажу) товарів (робіт, послуг), що здійснюються платниками податків з пов'язаними особами – нерезидентами;

господарські операції з придбання (продажу) товарів (робіт, послуг), що здійснюються платниками податків з пов'язаними особами – резидентами, які:

- задекларували від'ємне значення об'єкта оподаткування з податку на прибуток за попередній податковий (звітний) рік;
- застосовують спеціальні режими оподаткування станом на початок податкового (звітного) року;
- сплачують податок на прибуток підприємств та/або податок на додану вартість за іншою ставкою, ніж базова (основна), що встановлена відповідно до цього Кодексу, станом на початок податкового (звітного) року;
- не були платниками податку на прибуток підприємств та/або податку на додану вартість станом на початок податкового (звітного) року;

*Продовження дод. 5*

39.2.1.2. господарські операції, однією із сторін яких є нерезидент, зареєстрований у державі (на території), в якій ставка податку на прибуток (корпоративний податок) на 5 і більше відсоткових пунктів нижче, ніж в Україні, або який сплачує податок на прибуток (корпоративний податок) за ставкою на 5 і більше відсоткових пунктів нижчою, ніж в Україні. (Перелік таких держав (територій) затверджений Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 р. N 1042-р). Цей перелік держав (територій) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, публікує щороку в офіційних друкованих виданнях та на офіційному веб-сайті із зазначенням ставок податку на прибуток (корпоративний податок). Інформація про зміну ставок публікується протягом трьох місяців з моменту такої зміни.

39.2.1.4. Господарські операції, передбачені у підпунктах 39.2.1.1 і 39.2.1.2 цієї статті, визнаються контрольованими за умови, що загальна сума таких операцій платника податків з кожним контрагентом дорівнює або перевищує 50 мільйонів гривень (без урахування податку на додану вартість) за відповідний звітний календарний рік.

39.3. Методи визначення ціни у контрольованих операціях.

39.3.1. Визначення ціни з метою оподаткування доходів (прибутку, виручки) платників податків, що є сторонами контрольованої операції, здійснюється за одним із зазначених методів:

39.3.1.1. порівняльної неконтрольованої ціни (аналогів продажу);

39.3.1.2. ціни перепродажу;

39.3.1.3. “витрати плюс”;

39.3.1.4. чистого прибутку;

39.3.1.5. розподілення прибутку.

Під час вибору методу, що використовується для визначення ціни в контрольованій операції, повинні враховуватися повнота і достовірність вихідних даних, а також обґрунтованість коригування, що здійснюється з метою забезпечення зіставності умов проведення контрольованої та зіставних операцій.

Допускається використання комбінації двох і більше методів, передбачених цим підпунктом.

Платник податку використовує будь-який метод, який він обґрунтовано вважає найбільш прийнятним, однак у разі, коли існує можливість застосування і методу порівняльної неконтрольованої ціни (аналогів продажу), і будь-якого іншого методу, застосовується метод порівняльної неконтрольованої ціни (аналогів продажу).

39.5.3. Джерела інформації, що використовуються для визначення ціни в контрольованих операціях.

*Закінчення дод. 5*

39.5.3.1. Під час здійснення податкового контролю за трансфертним ціноутворенням центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, використовує офіційно визнані джерела інформації про ринкові ціни, перелік яких установлюється Кабінетом Міністрів України. (Розпорядження Кабінету Міністрів України N 866-р від 23.10.2013 року).

39.5.3.2. У разі відсутності або недостатності відповідної інформації у зазначених джерелах може бути використана така інформація:

а) ціни, що склалися за результатами публічних торгів (аукціонів), тендерів з торгівлі окремими видами продукції, біржові котирування;

б) статистичні дані державних органів і установ;

в) довідкові ціни спеціалізованих комерційних видань (у тому числі інтернет-видань) і публікацій (у тому числі електронних) та інших банків даних, звіти і довідки відділів з економічних питань у складі дипломатичних представництв України за кордоном, інформаційні програми, що використовуються з метою трансфертного ціноутворення, інші публічні інформаційні джерела, що є загальнодоступними;

г) відомості про ціни, діапазон цін та котирування, оприлюднені в засобах масової інформації;

ґ) відомості, отримані з бухгалтерської та статистичної звітності платників податків, оприлюднені в засобах масової інформації, у тому числі на офіційних веб-сайтах в інтернеті;

д) результати незалежної оцінки майна та майнових прав, проведеної відповідно до Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні»;

е) інформація про інші контрольовані операції, здійснені платником податків.

39.5.3.3. Якщо платник податків з метою визначення ціни контрольованої операції за методами, визначеними пунктом 39.3 цієї статті, використав джерела інформації, встановлені підпунктом 39.5.3.1 цієї статті, центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну податкову і митну політику, зобов'язаний використовувати ті самі джерела інформації, якщо не доведено, що платник податків мав використати інші офіційні джерела інформації.

## A1111111 6

## Обчислення ціни угоди (фактурної вартості) з використанням правил Інкотермс

EXW	$\Phi B = \text{Ціна товару (собівартість = прибуток)}$
FCA	$\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Навантаження} + \text{Транспортні витрати до вказаного покупцем місця} + \text{Митні платежі в країні експорту}$
FAS	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні платежі в країні експорту} + \text{Транспортні витрати до борту судна}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Експортні митні платежі} + \text{Транспортні витрати по митній території України до борту судна}$
FOB	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні платежі в країні експорту} + \text{Транспортні витрати до борту судна} + \text{Навантаження на судно}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Транспортні витрати по митній території України до борту судна} + \text{Навантаження на борт судна}$
CFR	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Навантаження на борт судна} + \text{Транспортні витрати до обумовленого місця} + \text{Митні платежі в країні експорту}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Навантаження} + \text{Транспортні витрати по митній території України} + \text{Транспортні витрати до обумовленого місця}$
CIF/ CIP	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні платежі в країні експорту} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення}$
DAT	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення} + \text{Вивантаження на терміналі}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення} + \text{Вивантаження на терміналі}$
DAP	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення}$
DDP	<i>При імпорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення} + \text{Вивантаження} + \text{Митні платежі в країні імпортері}$
	<i>При експорті:</i> $\Phi B = \text{Ціна товару} + \text{Митні експортні платежі} + \text{Навантаження} + \text{Страховання} + \text{Транспортні витрати до кордону України} + \text{Транспортні витрати від кордону України до місця призначення} + \text{Вивантаження} + \text{Митні платежі в країні імпортері}$

Примітка.  $\Phi B$  – фактурна вартість

Аїäàðîê 7

**Перелік товарів, на які у 2017 році законами України  
встановлено ставки вивізного (експортного) мита<sup>1</sup>**

<b>Закон України від 07.05.1996 року №180/96-ВР “Про вивізне (експортне) мито на живу худобу та шкіряну сировину”</b>				
Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2007 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2012 року)	Назва товару	Ставка вивізного (експортного) мита, у відсотках митної вартості товару	
			2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	5
		Велика рогата худоба свійських видів жива, крім чистопородних (чистокровних) племінних тварин:		
0102 90 05 00	0102 29 10 00	свійські види масою не більш як 80 кг	10	10
0102 90 21 00	0102 29 21 00	свійські види масою понад 80 кг, але не більш як 160 кг для забою	10	10
0102 90 2 00	0102 29 29 00	свійські види масою понад 80 кг, але не більш як 160 кг не для забою	10	10
0102 90 41 00	0102 29 41 00	свійські види масою понад 160 кг, але не більш як 300 кг для забою	10	10
0102 90 49 00	0102 29 49 00	свійські види масою понад 160 кг, але не більш як 300 кг не для забою	10	10
0102 90 51 00	0102 29 51 00	нетелі (самки великої рогатої худоби до першого отелення) масою понад 300 кг для забою	10	10
0102 90 59 00	0102 29 59 00	нетелі (самки великої рогатої худоби до першого отелення) масою понад 300 кг не для забою	10	10
0102 90 61 00	0102 29 61 00	корови масою понад 300 кг для забою	10	10
0102 90 69 00	0102 29 69 00	корови масою понад 300 кг не для забою	10	10
0102 90 71 00	0102 29 91 00	свійські види, крім нетелей та корів масою понад 300 кг для забою	10	10

<sup>1</sup> Перелік товарів, на які у 2017 році законами України встановлено ставки вивізного (експортного) мита // Офіційний сайт ДФСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sta-sumy.gov.ua/baneryi/mitne-oformlennya/subektam-zed/stavki-vviznogo-ta-viviznogo-mita/vivizne-mito/stavki-mita>

Продовження дод. 7

1	2	3	4	5
0102 90 79 00	0102 29 99 00	свійські види, крім нетелей та корів масою понад 300 кг не для забою	10	10
0102 90 90 00	0102 39 90 00	несвійські види великої рогатої худоби живої	10	10
	ex 0102 90 99 00			
		Вівці живі:		
0104 10 10 00	0104 10 10 00	вівці чистопородні (чистокровні)	10	10
		племінні тварини	10	10
0104 10 30 00	0104 10 30 00	ягнята (віком до одного року)	10	10
0104 10 80 00	0104 10 80 00	інші живі вівці, крім чистопородних (чистокровних) племінних тварин та ягнят (віком до одного року)	10	10
4101	4101	Шкури необроблені великої рогатої худоби (включаючи буйволів) або тварин родини конячих (свіжі або солоні, сушені, зелені, пікельовані або консервовані іншим способом, але не дублені, не вироблені під пергамент і не піддані подальшій обробці), з волосяним покривом або без волосяного покриву, спилок або неспилок	22	21
4102	4102	Шкури необроблені овець або шкурки ягнят (свіжі або солоні, сушені, зелені, пікельовані або консервовані іншим способом, але не дублені, не вироблені під пергамент або не піддані подальшій обробці), з вовняним покривом або без вовняного покриву, спилок або неспилок, окрім зазначених у примітці 1 (с) до цієї групи	22	21
4103 30 00 00 4103 90 90 00	4103 30 00 00 4103 90 00 00	Шкури необроблені (свіжі або солоні, сушені, зелені, пікельовані або консервовані іншим способом, але не дублені, не вироблені під пергамент і не піддані подальшій обробці), з волосяним покривом або без волосяного покриву, спилок або неспилок, окрім зазначених у примітках 1 (b) або 1 (с) до цієї групи, крім кіз або козенят, рептилій	22	21

Продовження дод. 7

Закон України від 10.09.1999 року №1033-XIV “Про ставки вивізного (експортного) мита на насіння деяких видів олійних культур” (із змінами та доповненнями)				
Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2007 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2012 року)	Назва товару	Ставка вивізного (експортного) мита, у відсотках митної вартості товару	
			2016 рік	2017 рік
1	2	3	4	5
1204 00	1204 00	Насіння льону, подрібнене або неподрібнене	10	10
1206 00	1206 00	Насіння соняшнику, подрібнене або неподрібнене	10	10
1207 99 97 00	1207 99 96 00	Насіння рижю	10	10

Закон України від 24.10.2002 року № 216-IV “Про вивізне (експортне) мито на відходи та брухт чорних металів” (із змінами та доповненнями)					
Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2007 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2012 року)	Назва товару	Ставка вивізного (експортного) мита, у євро за 1 тону		
			2016 рік	2016 рік	2017
1	2	3	4	5	6
7204 10 00 00	7204 10 00 00	відходи та брухт ливарного чавуну	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 30 00 00	7204 30 00 00	відходи та брухт чорних металів, луджені	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 41 10 00	7204 41 10 00	токарна стружка, об- різки, уламки, відходи фре- зерного ви- робництва та ошурки з чор- них металів	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)

Продовження дод. 7

1	2	3	4	5	6
7204 41 91 00	7204 41 91 00	відходи обрізування або штампування, пакетовані з чорних металів	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 41 99 00	7204 41 99 00	відходи обрізування або штампування, непакетовані з чорних металів	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 49 10 00	7204 49 10 00	відходи та брухт чорних металів, подрібнені (різані)	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 49 30 00	7204 49 30 00	відходи та брухт чорних металів, пакетовані	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 49 90 00	7204 49 90 00	відходи та брухт чорних металів, несортовані та сортовані	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)
7204 50 00 00	7204 50 00 00	відходи у зливках чорних металів для переплавлення (шихтові зливки), крім сталі легованої	10	30 (з 15.09.2016 терміном на 1 рік	30 (до 15.09.2017)



Продовження дод. 7

Закон України від 13.12.2006 року №441-V “Про ставки вивізного (експортного) мита на брухт легованих чорних металів, брухт кольорових металів та напівфабрикати з їх використанням” (із змінами та доповненнями)				
1	2	3	4	5
Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2007 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2012 року)	Назва товару	Ставка вивізного (експортного) мита, у відсотках митної вартості товару	
			2016 рік	2017 рік
7202 99 80 00	7202 99 80 00	ферохромнікель та інші феросплави	15	15
7204 21	7204 21	відходи та брухт легованої сталі, корозійностійкої (нержавіючої) сталі	15	15
7204 29 00 00	7204 29 00 00	відходи та брухт легованої сталі інші	15	15
7204 50 00 00	7204 50 00 00	відходи у зливках (шихтові зливки) для переплавки, з легованої сталі	15	15
7218 10 00 00	7218 10 00 00	сталь корозійностійка (нержавіюча) у зливках та в інших первинних формах	15	15
7401 00 00 00	7401 00 00 00	штейн мідний; мідь цемен- таційна (мідь осаджена)	15	15
7402 00 00 00	7402 00 00 00	мідь нерафінована; аноди мідні для електролітичного рафінування	15	15
7403 12 00 00	7403 12 00 00	ваербарси (литі заготовки для виробництва дроту) з рафінованої міді	15	15
7403 13 00 00	7403 13 00 00	білети (заготовки з металу квадратного чи круглого по- перечного перерізу для по- дальшої прокатки сортових профілів) з рафінованої міді	15	15
7403 19 00 00	7403 19 00 00	мідь рафінована інша	15	15
7403 21 00 00	7403 21 00 00	сплави на основі міді та цинку (латуні)	15	15
7403 22 00 00	7403 22 00 00	сплави на основі міді та олова (бронзи)	15	15
7403 29 00 00	7403 29 00 00	мідні сплави (за винятком лігатур товарної позиції 7405)	15	15
7404 00	7404 00	відходи і брухт міді	15	15
7405 00 00 00	7405 00 00 00	лігатури на основі міді	15	15
7406	7406	порошки та луска з міді	15	15
7419 99 10 00	7419 99 10 00	решітки та сітки з мідного дроту	15	15

Закінчення дод. 7

1	2	3	4	5
7415 29 00 00	7415 29 00 00	інші вироби з міді без різьби, крім шайб (включаючи шайби пружні)	15	15
7415 39 00 00	7415 39 00 00	вироби мідні з різьбою (крім шурупів для дерева, інших гвинтів, болтів та гайок)	15	15
7418 19 90 00	7418 10 90 00	вироби столові, кухонні або інші побутові вироби з міді та їх частини	15	15
7419	7419	інші вироби мідні	15	15
7503 00	7503 00	відходи та брухт з нікелю	15	15
7602 00	7602 00	відходи та брухт з алюмінію	15	15
7802 00 00 00	7802 00 00 00	відходи та брухт із свинцю	15	15
7902 00 00 00	7902 00 00 00	відходи та брухт із цинку	15	15
8002 00 00 00	8002 00 00 00	відходи та брухт з олова	15	15
8101 97 00 00	8101 97 00 00	відходи та брухт з вольфраму	15	15
8105 30 00 00	8105 30 00 00	відходи та брухт з кобальту	15	15
8108 30 00 00	8108 30 00 00	відходи та брухт з титану	15	15
8113 00 40 00	8113 00 40 00	металокераміка і вироби з металокераміки, включаючи відходи та брухт: відходи та брухт	15	15

**Закон України від 03.06.2008 року №309-VI  
“Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”  
(із змінами та доповненнями)**

Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2007 року)	Код згідно з УКТЗЕД (на ГС 2012 року)	Назва товару	Ставка вивізного (експортного) мита	
			2016 рік	2017 рік
2711 21 00 00	2711 21 00 00	природний газ у газоподібному стані	35 %, але не менш як 400 грн за 1000 м <sup>3</sup>	35 %, але не менш як 400 грн за 1000 м <sup>3</sup>
2711 29 00 00	2711 29 00 00	газ (крім природного) у газоподібному стані	35 %, але не менш як 400 грн за 1000 м <sup>3</sup>	35 %, але не менш як 400 грн за 1000 м <sup>3</sup>
2711 11 00 00	2711 11 00 00	природний газ у скрапленому стані	35 %, але не менш як 400 грн за 1000 м <sup>3</sup>	35 %, але не менш як 400 грн за 1000 м <sup>3</sup>

Крім експорту до держав – членів Енергетичного Співтовариства (Закон України від 05.06.2014, № 1318-VII “Про внесення зміни до пункту 9 розділу II “Прикінцеві положення”” Закону України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України”)

## Класифікатор способів розрахунку

Код способу розрахунку	Назва
1	2
<b>Загальні</b>	
01	Сплата митних платежів у безготівковій формі через рахунки, відкриті на ім'я митних органів у територіальних органах Державної казначейської служби
02	Сплата митних платежів у готівковій формі через касу митного органу або відділення уповноваженого банку
15	Сплата митних платежів у безготівковій формі через рахунки, відкриті на ім'я податкових органів у територіальних органах Державної казначейської служби
72	Сплата митних платежів в інший спосіб, передбачений законом
91	Відстрочення грошових зобов'язань
92	Розстрочення грошових зобов'язань
<b>Способи розрахунку при застосуванні векселів або субсидій</b>	
10	Подання податкового векселя у разі ввезення нафтопродуктів з метою використання у хімічній промисловості за кодами 2710 11 11 00, 2710 11 15 00, 2710 11 21 00, 2710 19 11 00, 2710 19 15 00, 2710 19 25 00, 2710 19 29 00 згідно з УКТ ЗЕД
14	Подання векселя при митному оформленні товарів, що ввозяться в Україну в межах виробничої кооперації
17	Вексель на підставі судових рішень
87	Подання податкового векселя при ввезенні устаткування, обладнання та комплектуючих, що не виробляються в Україні, підприємствами суднобудівної промисловості
93	Цільова субсидія на суму ввізного мита для реалізації проектів технологічних парків
94	Подання податкового векселя в інших випадках, визначених законом
<b>Способи розрахунку при застосуванні умовного звільнення від оподаткування</b>	
06	Сума податку, нарахована умовно, у зв'язку зі звільненням від оподаткування, передбаченим МКУ, ПКУ, іншими законами України та міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано ВРУ при поміщенні товарів у митні режими Імпорту (випуск у вільний обіг), експорту
13	Звільнення від сплати митних платежів на підставі судових рішень
28	Сума податку, розрахована для визначення частки податків (мита та податку на додану вартість), що підлягають сплаті при застосуванні умовного часткового звільнення від оподаткування при поміщенні товарів у режим тимчасового ввезення, або частковому зменшенні ставок податків
<b>Способи розрахунку при застосуванні гарантій</b>	
30	Гарантія забезпечення виконання зобов'язань перед митними органами не потрібна
31	Фінансова гарантія у вигляді документа
32	Фінансова гарантія у вигляді грошової застави

Закінчення дод. 8

1	2
35	Гарантування на умовах Митної конвенції про міжнародне перевезення вантажів із застосуванням книжки МДП (Конвенції МДП) 1975 року
38	Гарантування на умовах Конвенції про тимчасове ввезення (Стамбул, 1990 рік) із застосуванням книжки (карнету) А.Т.А.
55	Різниця між сумами платежів, нарахованими за митною вартістю, визначеною декларантом, і митною вартістю, визначеною митним органом (у разі внесення грошової застави на відповідний рахунок митного органу)
<b>Способи розрахунку, що застосовуються у разі коригування митної вартості</b>	
60	Сума податку, що нараховується згідно з митною вартістю, визначеною митним органом
<b>Способи розрахунку, що застосовуються у разі подання додаткової декларації</b>	
70	Сума податку, що була сплачена за попередньою, тимчасовою, періодичною декларацією, або декларацією, заповненою у звичайному порядку
71	Сума податку, що нараховується за додатковою декларацією
<b>Способи розрахунку, що застосовуються у разі повернення сум митних платежів</b>	
99	Сума податку, що підлягає поверненню

Аїäàðîê 9

**КОДИ УКТ ЗЕД**  
**щодо товарів (складових), які звільнені від оподаткування**  
**ввізним митом і використовуються у виробництві продукції оборонного призначення**

Код товару	Найменування товару	Зокрема
1	2	3
39	Пластмаси, полімерні матеріали та вироби з них	3907 40 00 00, 3919 90 00 09, 3919 90 00 19, 3920 51 00 00, 3920 91 00 90, 3921 13 10 19, 3921 90 30 00, 3921 90 90 00, 3926 90 97 90
40	Каучук, гума та вироби з них	4011 20, 4011 30 00
55	Синтетичні волокна	5515 91 10 00
70	Вироби зі скла	7003, 7004, 7005, 7006 00 10 00, 7014 00 00 00
72	Чорні метали	7207 19 80 00, 7208 90 80 00, 7211 29 00 00, 7212, 7214 99 39 00, 7215 50 11 00, 7215 90 00 00, 7217 10 90 00, 7218 91 80 00, 7219 21 10 00, 7219 21 90 00, 7219 22 90 00, 7219 24 00 00, 7219 32, 7219 33, 7219 34, 7220 12 00 00, 7220 20, 7220 90, 7222 11 11 00, 7222 11 19 00, 7222 11 81 00, 7222 11 89 00, 7222 19, 7222 20 11 00, 7222 20 19 00, 7222 20 29 00, 7222 20 31 00, 7222 20 39 00, 7222 20 81 00, 7222 20 89 00, 7222 30, 7222 40, 7223 00, 7224 90 07 00, 7224 90 14 00, 7224 90 18 00, 7225, 7226 19 80 00, 7226 92 00 00, 7226 99 10 00, 7226 99 30 00, 7226 99 70 00, 7228 10 20 00, 7228 10 50 00, 7228 10 90 00, 7228 20, 7228 30 49 00, 7228 30 69 00, 7228 30 70 00, 7228 30 89 00, 7228 60, 7228 40, 7228 50 69 00, 7228 70, 7229 90 90 00
84	Реактори ядерні, котли, машини, обладнання і механічні пристрої; їх частини	8407, 8408, 8409, 8411 11 00 00, 8411 12 10 00, 8411 12 30 00, 8411 22, 8411 81 00 00, 8411 91 00 00, 8411 99 00 00, 8412 10 00 90, 8412 29 89 90, 8413 19 00 00, 8413 60 20 00, 8413 60 31 00, 8413 70 81 00, 8413 81 00 00, 8413 82 00 00, 8413 91 00 90, 8414, 8415 20 00, 8421 23 00, 8421 29 00 00, 8421 39 20 00, 8421 39 80, 8421 39 60 90, 8421 99 00 00, 8425 31 00 00, 8425 39 00 00, 8481 10 19 00, 8481 10 99 00, 8481 20 10 00, 8481 20 90 00, 8481 30, 8481 40 10 00, 8481 80 59 00, 8481 80 6 00, 8481 80 69 00, 8481 80 73 00, 8482 10, 8482 20 00 00, 8482 30 00 00, 8482 40 00 00, 8482 50 00 00, 8482 80 00 00, 8482 91 90 00, 8482 99 00 00, 8483 20 00 00, 8483 30 38, 8483 30 80, 8483 40 59 00

Закінчення дод. 9

1	2	3
85	Електричні машини, обладнання та їх частини; апаратура для запису або відтворення звуку, телевізійна апаратура для запису та відтворення зображення і звуку, їх частини та приладдя	8501 10 10 00, 8501 10 99, 8501 20 00, 8501 31 00 98, 8501 33 00 10, 8501 52 20 10, 8501 52 20 90, 8501 61 20, 8501 61 80, 8501 62 00 10, 8502 11 20 90, 8502 11 80 90, 8502 12 00 90, 8502 13 20 90, 8502 13 40 90, 8502 13 80 90, 8502 40 00 90, 8504 31 29 00, 8504 33 00 90, 8504 32 00 90, 8504 40 90 00, 8505 11 00 00, 8505 90 20 10, 8505 90 90 00, 8506 30 00 00, 8506 50, 8506 80 80 00, 8507 10, 8507 20 80 90, 8507 30 80 00, 8507 50 00 00, 8507 80 00 00, 8511 10 00 10, 8511 10 00 98, 8511 40 00 98, 8511 50 00 98, 8512 20 00 90, 8518 10 95 90, 8518 21 00 90, 8525 50 00, 8525 60 00 00, 8526 10 00, 8526 91 20, 8526 91 80, 8526 92 00, 8528 59 80 00, 8528 69 10 00, 8529 10 39 00, 8529 10 69 10, 8529 10 69 90, 8529 10 80 10, 8529 90 20 00, 8529 90 49 00, 8529 90 65 00, 8529 90 97 90, 8531 20 20 10, 8531 20 40 10, 8531 20 95 10, 8531 20 40 91, 8532 10 00 00, 8532 21 00 00, 8532 22 00 00, 8532 24 00 00, 8532 25 00 00, 8532 29 00 00, 8533 10 00 00, 8533 21 00 00, 8533 31 00 00, 8533 40 90 00, 8534 00 11 00, 8535 30 10 00, 8535 40 00 00, 8536 41 90 90, 8536 50 11 90, 8536 50 19 90, 8536 50 80 00, 8539 39 00 00, 8540 20 80 00, 8540 71 00 00, 8540 79 00 10, 8540 79 00 90, 8540 81 00 00, 8541 10 00 90, 8541 21 00 90, 8541 29 00, 8541 40 10 00, 8541 40 90 00, 8542, 8543 20 00 00, 8543 70 30 00, 8543 70 60 00, 8543 70 90 00, 8543 90 00 10, 8544 30 00 10, 8544 42 90 91
87	Засоби наземного транспорту, крім залізничного або трамвайного рухомого складу, їх частини та обладнання	8701 30 00 00, 8703 33 (крім 8703 33 11 00), 8704 (крім товарних підкатегорій 8704 10 10 10, 8704 21 10 00, 8704 22 10 00, 8704 23 10 00, 8704 31 10 00, 8704 32 10 00 та товарної категорії 8704 10 90), 8706 00, 8708, 8710 00 00 00
88	Літальні апарати, космічні апарати та їх частини	8803 10 00, 8803 20 00, 8803 30 00
90	Судна, човни та інші плаваючі засоби	9001 90 00 90, 9002 19 00 00, 9005 90 00 00, 9013 90 90 00, 9014 10 00 90, 9014 20 80 90, 9014 80 00 00, 9014 90 00 90, 9015 10 10 00, 9015 80 93 00, 9015 90 00 00, 9020 00 00 00, 9025, 9026, 9029 10 00 90, 9030 33 10 00, 9030 84 00 00, 9031 80 38 00, 9031 80 98 00, 9032

**МІЖНАРОДНА КЛАСИФІКАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ  
НЕТАРИФНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГІВЛІ за UNCTAD[43]<sup>1</sup>**

**А. Санітарні та фітосанітарні заходи (СФЗ)**

Заходи, що застосовують для захисту життя людей або тварин від ризиків, які пов'язані з добавками, забруднюючими речовинами, токсинами або хвороботворними організмами у їжі; щоб захистити життя людини від захворювань, які переносять тварини або рослини; для захисту тварин чи рослин від шкідників, хвороб або хвороботворних організмів; для уникнення чи обмеження іншої шкоди для країни у результаті проникнення, заселення чи поширення шкідників; а також для захисту біорізноманіття. До них належать також заходи, вжиті з метою захисту здоров'я риб і дикої фауни, а також лісів і дикої флори.

Необхідно зазначити, що заходи щодо захисту навколишнього середовища (відмінні від тих, що вище визначено) для захисту інтересів споживачів, або для благополуччя тварин не належать до СФЗ.

Заходи, віднесені до пунктів А1-А6 – це технічні регламенти, а в п. А8 наведено процедури оцінки їх відповідності.

**А1 Заборони/обмеження імпорту з СФЗ міркувань**

У цьому розділі класифіковано заборони та/або обмеження на імпорт товарів кінцевого споживання. Обмеження щодо допустимих обмежень залишків або використання певних речовин, що містяться в продуктах кінцевого споживання наведено нижче у розділі А2.

**А11 Тимчасові географічні заборони з СФЗ міркувань**

Заборона імпорту зазначених продуктів з країн або регіонів через інфекційні/заразні хвороби: заходи, віднесені до цієї категорії, зазвичай, є спеціальними (ad hoc) та обмеженими в часі.

Приклад: імпорт домашньої птиці з територій, що постраждали від пташиного грипу, або великої рогатої худоби з територій уражених ящуром, заборонений.

**А12 Географічні обмеження щодо відповідності**

Заборона імпорту визначених продуктів з конкретних країн або регіонів через відсутність доказів щодо дотримання ними достатніх умов безпеки для уникнення санітарних та фітосанітарних небезпек: обмеження запроваджують автоматично, доки країна не доведе застосування достатніх санітарних та фітосанітарних заходів для забезпечення належного рівня захисту від ризиків.

Країни, які відповідають вимогам, вносять у «позитивний список». Імпорт з інших країн заборонено. У списку може бути наведено перелік санкціонованих виробничих потужностей (виробників) з країни, що відповідає вимогам.

Приклад: імпорт молочних продуктів з країн, які не підтвердили задовільні санітарні умови, заборонено.

#### **A13 Системний підхід**

Підхід, який поєднує два або більше незалежних СФЗ інструментів для одного продукту: Комбіновані заходи можуть складатися з будь-якої кількості взаємопов'язаних інструментів або вимог оцінки відповідності та застосовуватись на всіх етапах виробництва.

Приклад: Програма імпорту встановлює комплекс заходів, що визначають специфічне місце для виробництва без шкідників, використовувані пестициди, технології збору врожаю, а також дезінфекцію після збору в поєднанні з вимогами до інспекції у вхідному пункті: система аналізу ризиків, небезпечних чинників і контролю критичних точок (англ. Hazard Analysis and Critical Control Point, НАССР).

#### **A14 Спеціальна вимога до повноважень з СФЗ міркувань**

Вимога про те, що імпортери повинні отримати повноваження, дозволи чи схвалення від відповідної державної установи країни призначення з СФЗ міркувань: для отримання повноважень імпортерів можуть зобов'язати довести дотримання ними інших відповідних правил та оцінок відповідності.

Приклад: Отримання дозволу на імпорт медикаментів обов'язково передбачає наявність відповідних повноважень від Міністерства охорони здоров'я.

#### **A15 Реєстраційні вимог до імпортерів**

Вимога про реєстрацію імпортерів, перш ніж вони можуть імпортувати певні продукти. Для реєстрації від імпортерів можуть вимагати відповідності певним вимогам, надання документації та оплати реєстраційного збору.

Наприклад: імпортери певних продуктів харчування повинні бути зареєстровані в Міністерстві охорони здоров'я.

#### **A19 Заборони/обмеження імпорту з СФЗ міркувань, не зазначені в інших пунктах**

##### **A2 Допустимі межі для залишків та обмеження використання речовин**

##### **A21 Допустимі межі для залишків або забруднення певними (немікробіологічними) речовинами**

Інструмент, який встановлює максимальну межу залишку (ММЗ) або допустиму межу таких речовин як добрива, пестициди, певні хімікати та метали в продуктах харчування і кормах, які використовують під час виробничого процесу, але не є передбаченими інгредієнтами: визначає допустимий максимальний рівень для немікробіологічних забруднювачів. Заходи, що стосуються мікробіологічних забруднюючих речовин, наведені нижче в розділі А4.

Приклади: ММЗ встановлено для (а) інсектицидів, пестицидів, важких металів та залишків ветеринарних препаратів; (б) стійких органічних забруднювачів та хімікатів, що утворюються під час виробництва; (в) залишків дітіанону в яблуках та хмелі.



**А22 Обмеження щодо використання деяких речовин у харчових продуктах і кормах, а також у матеріалах, з якими вони контактують**

Обмеження або заборона використання деяких речовин, що містяться в їжі та кормах, у тому числі обмеження на речовини, що містяться в харчових контейнерах, які можуть мігрувати до їжі.

Приклади: а) існують певні обмеження щодо харчових та кормових добавок, які використовують для фарбування, консервування або підсолодження; (б) для харчових контейнерів, виготовлених з полівінілхлориду чи мономер вінілхлориду, вміст яких не повинен перевищувати 1 мг на кг.

**А3 Вимоги до етикеток, маркування та упакування****А31 Вимоги до етикеток**

Інструменти, що визначають інформацію, безпосередньо пов'язану з безпекою харчових продуктів, яка повинна бути надана споживачеві: маркування – будь-яке письмове, електронне або графічне повідомлення на споживчій упаковці або на окремій, але прикріпленій етикетці.

Приклади: (а) Етикетки, на яких повинно бути зазначено умови зберігання, наприклад «максимум 5 градусів С»; (б) потенційно небезпечні інгредієнти, такі як алергени, наприклад «Містить мед, не рекомендовано для дітей до одного року».

**А32 Вимоги до маркування**

Інструменти, що визначають інформацію, безпосередньо пов'язану з безпекою харчових продуктів, яку повинне забезпечити упакування товарів для транспортування та/або продажу споживачам.

Приклад: зовнішній транспортний контейнер повинен бути позначений інструкціями, такими як поведження з швидкопсувними товарами, потреби у холодильнику або захист від прямого сонячного проміння тощо.

**А33 Вимоги до упакування**

Заходи, що регулюють режим, в якому товари повинні бути упаковані або не можуть бути упаковані, або визначають матеріали, які мають бути використані для упакування, що безпосередньо пов'язані з безпекою харчових продуктів.

Приклад: Використання ПВХ плівок для упакування харчових продуктів є обмежено.

**А4 Гігієнічні вимоги**

Вимоги до якості, складу та безпеки харчових продуктів, які, зазвичай, ґрунтуються на гігієнічних та належних виробничих практиках, визнаних методах аналізу та відбору проб: вимоги можуть бути застосовані до продукту кінцевого споживання (А41) або виробничих процесів (А42).

**A41 Мікробіологічні критерії для продукту кінцевого споживання**

Констатування мікроорганізмів, що викликають занепокоєння, та/або їх токсинів/метаболітів та причини цього занепокоєння, аналітичні методи для їх виявлення та/або кількісного визначення в продукті кінцевого споживання. Мікробіологічні межі повинні враховувати ризик, пов'язаний з мікроорганізмами, та очікувані умови, за яких продукти харчування оброблятимуть та споживатимуть. Мікробіологічні межі також повинні враховувати ймовірність нерівномірного розподілу мікроорганізмів в продуктах харчування та природну мінливість аналітичних операцій.

Приклади. Рідкі яйця повинні бути пастеризовані або оброблені іншим способом, щоб знищити всі життєздатні мікроорганізми сальмонели.

**A42 Гігієнічні практики під час виробництва**

Вимоги, головним чином, призначені для надання рекомендацій щодо встановлення та застосування мікробіологічних критеріїв для харчових продуктів у будь-якій точці харчового ланцюжка від первинної обробки до кінцевого споживання: безпека продуктів харчування в основному забезпечується шляхом контролю на етапі постачання, виробництва та оформлення продукту, а також застосування кращих гігієнічних практик під час виробництва, оформлення (у тому числі маркування), постачання, перевезення, зберігання, продажу, підготовки та використання.

Приклад: Доїльне обладнання на фермі необхідно мити щодня використовуючи зазначений миючий засіб.

**A49 Гігієнічні вимоги, не зазначені в інших пунктах**

**A5 Процедури з метою знищення шкідників рослин та тварин й організмів, що викликають хвороби, в продукті кінцевого споживання (наприклад, після збирання врожаю)**

Різні види оброблення, які можуть бути застосовані як під час, так і після виробництва, з метою усунення шкідників рослин і тварин або організмів, що викликають хвороби, в кінцевому продукті.

**A51 Холодне/термічне оброблення**

Вимога охолодження/нагрівання продуктів нижче або вище певної температури протягом певного періоду часу, щоб знищити цільові шкідливі організми, до або після прибуття до країни призначення. Можна замовити проведення цих процедур та спеціальних засобів на суші або на кораблях. У такому разі контейнери повинні бути належним чином обладнані для проведення холодно-го/термічного оброблення та повинні бути обладнані датчиками температури.

Приклад: цитрусові фрукти повинні пройти охолоджувальні (дезінфекційні) процедури, аби знищити фруктові мухи.

**A52 Опромінення**

Потреба вбивати або позбавляти життєздатності мікроорганізми, бактерії, віруси або комах, які можуть бути присутніми в продуктах харчування та кормах, використовуючи опромінення (іонізуючу радіацію).

Приклад: Ця технологія може застосовуватися до м'ясних продуктів, свіжих фруктів, спецій та сушених овочевих приправ.

**A53 Дезінфекція**

Процес оброблення комах, спор грибків або інших організмів випарами хімічних речовин у смертельних дозах в закритому просторі упродовж певного періоду часу. Дезінфекуючий засіб (фумігант) - це хімічна речовина, яка при необхідній температурі та тиску може існувати в газоподібному стані в достатній концентрації, щоб бути смертельною для даного шкідника (організму).

Приклад: Використання оцтової кислоти є обов'язковим як дезінфікуючого засобу після збирання врожаю для знищення спор грибків на персиках, нектаринах, абрикосах та вишнях; бромистий метил для дезінфекції зрізаних квітів та багатьох інших товарів.

**A59 Процедури знищення шкідників рослин та тварин й організмів, що викликають хвороби, у кінцевому продукті, не зазначені в інших пунктах.**

**A6 Інші вимоги під час або після виробничих процесів**

Вимоги щодо інших (після) виробничих процесів, не зазначених вище. За винятком специфічних заходів наведених у п. A2: Допустимі межі для залишків та обмеження використання речовин (чи його підкатегорій).

**A61 Вирощування рослин**

Вимоги щодо умов вирощування рослини, які пов'язані із температурою, освітленням, відстанню між рослинами, водою, киснем, мінеральними поживними речовинами тощо.

Приклад: Норми засівання та відстань між рядками сої визначають для зменшення ризику виникнення плям на листках рослини.

**A62 Вирощування або відгодівля тварин**

Вимоги щодо вирощування або відгодівлі тваринз міркувань СФЗ.

Приклад: Велика рогата худоба не повинна харчуватися кормами, що містять субпродукти з корів, щодо яких є підозра наявності губкоподібної енцефалопатії ВРХ.

**A63 Виробництво продуктів харчування та кормів**

Вимоги щодо способу виробництва продуктів харчування та кормів для дотримання санітарних умов кінцевої продукції.

Приклад: нове обладнання або машини для оброблення чи перероблення кормів в приміщенні, де виробляють корми для тварин або навколо нього, не повинні містити поліхлорованихбіфенілів (ПХБ).

**A64 Умови зберігання та транспортування**

Вимоги щодо певних умов зберігання та/або транспортування продуктів харчування і кормів, рослин та тварин.

Приклад: певні харчові продукти повинні зберігатись у сухому місці або нижче певної температури.

**A69 Інші вимоги під час або після виробничих процесів, не зазначені в інших пунктах.**

**A8 Оцінка відповідності, яка пов'язана з СФЗ**

Вимога для перевірки того, що певні умови з дотримання СФЗ було виконано. Це може бути досягнуто за допомогою однієї або декількох форм процедури перевірки та затвердження, зокрема процедури відбору зразків, випробувань та інспектування; оцінювання, верифікації та забезпечення відповідності; акредитація та затвердження тощо.

**A81 Вимоги щодо реєстрації товарів**

Вимога реєстрації товарів у країні-імпортері.

Приклад: вимоги та рекомендації щодо реєстрації пестициду та його сполук, наприклад для дрібних зернових культур. Цей захід може передбачати: вимоги щодо опису видів контролю шкідливих організмів у продуктах, які звільнено від реєстрації; та процедури, що деталізують процес реєстрації, у тому числі вимоги щодо постачання, імпорту, відбору зразків та затримання.

**A82 Вимоги до випробування**

Вимога щодо продукції, яка підлягає випробуванню згідно з чинними правилами (регламентами), такими як максимальна межа залишку (ММЗ): Цей захід передбачає випадки, коли існує вимога щодо відбору проб.

Приклад: обов'язковою є вибіркова перевірка апельсинів на максимальний рівень залишків пестицидів.

**A83 Вимоги щодо сертифікації**

Сертифікація відповідності певному регламенту (нормативу), яку вимагає країна-імпортер, може бути проведена в країні-експортері або імпортері.

Приклад: Обов'язкова наявність сертифікату відповідності матеріалів, що контактують з продуктами харчування (контейнери, папір, пластмаси тощо).

**A84 Вимоги щодо перевірок (інспектування)**

Вимога до перевірки продукції в країні-імпортері, яку можуть здійснювати державні чи приватні організації. Ця вимога схожа на випробування, але не передбачає лабораторних тестувань.

Приклад: тварини або частини рослин повинні бути перевірені до отримання дозволу на в'їзд.

**A85 Вимоги до відстеження**

Вимога про розкриття інформації, яка дає змогу відстежувати відповідність продукту на етапах виробництва, перероблення та реалізації.

**A851 Походження матеріалів та деталей**

Розкриття інформації про походження матеріалів та деталей, які використано в кінцевому продукті.

Приклад: для овочів може знадобитися розкриття інформації про місце розташування ферми, ім'я фермера або використання добрив.

**A852 Історія оброблення**

Розкриття інформації про всі етапи виробництва: місця знаходження виробництва, способи оброблення та/або використовуване обладнання й матеріали.

Приклад: для м'ясних продуктів може знадобитися розкриття інформації про бійню або м'ясокомбінат.

**A853 Вимоги щодо реалізації та розміщення товарів після доставки**

Розкриття інформації про те, коли і як товари були продані від моменту їх доставки до дистриб'юторів, до моменту їх передання кінцевому споживачеві.

Приклад: для рису може знадобитися розкриття інформації про місцезнаходження його тимчасового сховища.

**A86 Вимоги щодо карантину**

Вимога щодо затримання або вилучення тварин, рослин або їх продуктів після прибуття в порт або місце призначення упродовж певного періоду з метою запобігання поширенню інфекційної або заразної хвороби або забруднення.

Приклад: Живі собаки повинні бути в карантині упродовж двох тижнів до в'їзду на санкціоновану територію. Рослини повинні бути піддані карантину, щоб припинити або обмежити поширення шкідливих організмів.

**A89 Оцінка відповідності, яка пов'язана з СФЗ, що не зазначені в інших пунктах.**

**A9 СФЗ, не зазначені в інших пунктах.**

**В ТЕХНІЧНІ БАР'ЄРИ У ТОРГІВЛІ**

Заходи, що стосуються технічних регламентів та процедур оцінки відповідності технічним регламентам та стандартам, за винятком заходів, передбачених Угодою про СФЗ.

Технічний регламент - це документ, який визначає характеристики продукту або пов'язані з ними процеси та методи виробництва, у тому числі застосовні адміністративні положення, відповідність яким є обов'язковою. Він також може містити (або мати справу винятково з) термінологію, символи, вимоги до упакування, маркування чи етикеток, так як вони стосуються продукту, способів його оброблення чи виробництва. Процедура оцінки відповід-

ності - це будь-яка процедура, яку прямо чи опосередковано використовують для визначення відповідності вимогам технічних регламентів або стандартів; може передбачати, зокрема, процедури відбору проб, випробування та інспектування; оцінювання, перевірки та забезпечення відповідності; реєстрацію, акредитацію та затвердження, а також їх комбінації.

Заходи наведені у п. В1-В7 є технічними регламентами, тоді як ті, що зазначено у п. В8 є їх процедурами оцінки відповідності. Серед технічних регламентів ті, що входять до п. В4 є пов'язані з виробничими процесами, а інші стосуються безпосередньо продукції.

### **В1 Заборони/обмеження імпорту з причин, зазначених у договорі ТВТ (Technical Barriersto Trade)**

Такі заборони/обмеження можуть встановлювати з причин, пов'язаних, зокрема, з вимогами національної безпеки; запобігання оманливим методам (махінаціям); охорони здоров'я або безпеки людини, життя або здоров'я тварин чи рослин, охорони навколишнього середовища. Обмеження щодо допустимих меж для залишків чи використання певних речовин, що містяться в кінцевій продукції, класифіковано в п. В2.

#### **В11 Заборона з причин, зазначених у договорі ТВТ**

Імпортувати заборонено з причин, які викладено у п. В1.

Приклад: заборонено імпорт небезпечних речовин, у тому числі вибухових речовини, певних токсичних речовин, які охоплені Базельською конвенцією, зокрема такі як аерозольні спреї, що містять фреони, певні гідрофреони та хладагенти, галони, метилхлороформ та карбонтетрахлорид.

#### **В14 Вимога щодо санкціонування з причин, зазначених у договорі ТВТ**

Вимога про те, що імпортер має отримати повноваження, дозвіл чи схвалення від відповідного державного органу країни призначення з таких причин, як національна безпека, захист навколишнього середовища тощо.

Приклад: імпорт наркотиків, відходів і брухту, вогнепальної зброї тощо передбачає отримання відповідних дозволів.

#### **В15 Вимога щодо реєстрації імпортерів з причин, зазначених у договорі ТВТ**

Вимога про обов'язкову реєстрацію імпортерів для того, щоб мати змогу імпортувати певні товари. Для реєстрації імпортерам може знадобитися відповідність певним вимогам, наявність відповідної документації та оплата реєстраційних зборів. Сюди ж можна віднести вимоги щодо реєстрації компаній, які виробляють певні продукти.

Наприклад: імпортери чутливих товарів, таких як ліки, наркотики, вибухові речовини, вогнепальна зброя, алкоголь, цигарки, ігрові автомати тощо, можуть бути змушені пройти реєстрацію в країні-імпорті.

**В19 Заборони/обмеження імпорту з причин, зазначених у договорі ТВТ, що не наведені в інших пунктах.**

**В2 Допустимі межі залишків та обмежене використання речовин****В21 Допустимі рівні залишків або забруднення певними речовинами**

Інструмент, який встановлює межу максимального рівня або допустимих значень речовин, які використовують під час виробничого процесу, але не є передбаченими інгредієнтами.

Приклад: рівень солі в цементі або рівень сірки в бензині повинен бути меншим за визначену кількість.

**В22 Обмеження щодо використання деяких речовин**

Обмеження щодо використання деяких речовин як складових, або як матеріалів для запобігання ризикам, які пов'язані з їх використанням.

Приклади: (а) Обмеження щодо використання розчинників у фарбах, (б) максимальний рівень свинцю, дозволений у споживчих фарбах.

**В3 Вимоги до етикеток, маркування та упакування****В31 Вимоги до етикеток**

Заходи, що регулюють вид, колір та розмір друку на упаковках та етикетках і визначають інформацію, яка повинна бути надана споживачеві. Маркування – це будь-яке письмове, електронне чи графічне повідомлення на упаковці або на окремій, але прикріпленій етикетці, або на самому товарі. Це можуть бути вимоги до офіційної мови, яка потрібно використовувати, а також до технічної інформації про продукт, зокрема напруги, складових, інструкції з використання, гарантії та поради щодо безпеки.

Приклад: Холодильник повинен мати етикетку з зазначенням його розміру, ваги та рівня споживання електроенергії.

**В32 Вимоги до маркування**

Інструменти, що визначають інформацію, яка має бути нанесена на транспортне/споживче упакування товарів, для транспортування та митного огляду.

Приклад: умови поводження або зберігання відповідно до типу продукту, які мають бути нанесені на транспортному контейнері, зазвичай це такі написи як «Крихкий» або «Цим боком до верху».

**В33 Вимоги до упакування**

Заходи, що регулюють режим, в якому товари повинні бути упаковані або не можуть бути упаковані, а також визначають матеріали, які мають бути використані для упакування.

Приклад: Палетизовані контейнери або спеціальні пакети повинні використовуватися для захисту чутливих або крихких виробів.

**В4 Вимоги під час або після виробничих процесів****В41 Правила ТВТ щодо виробничих процесів**

Вимоги до виробничих процесів, не зазначені вище у СФЗ. За винятком специфічних заходів наведених у п. В2: Допустимі межі для залишків та обмеження використання речовин (чи його підкатегорій).

Приклад: обов'язковою вимогою є використання екологічно чистого обладнання.

#### **V42 Регламенти ТВТ щодо транспортування та зберігання**

Вимоги щодо певних умов, за яких продукти потрібно зберігати та/або транспортувати.

Приклад: ліки потрібно зберігати нижче певної температури.

**V49 Вимоги під час або після виробничих процесів, не зазначені в інших пунктах.**

#### **V6 Вимоги щодо ідентифікації товару**

Вимоги щодо дотримання необхідних умов для ідентифікації продукту з певною назвою/категорією (включаючи біологічні або органічні етикетки).

Приклад: для того, щоб продукт був ідентифікований як «шоколад», він повинен містити не менше 30% какао.

#### **V7 Вимога щодо якості чи виконання**

Умови, що підлягають виконанню з погляду виконання (наприклад, довговічності, твердості) або якості (наприклад, вмісту визначених інгредієнтів).

Приклад: вогнетривкі двері повинні витримувати певну мінімальну температуру.

#### **V8 Оцінка відповідності згідно з угодою ТВТ**

Вимога щодо перевірки того, що було дотримано виконання визначених угодою ТВТ вимог: це може бути досягнуто за допомогою однієї або декількох форм процедур перевірки та затвердження, зокрема процедури відбору зразків, випробувань та інспектування; оцінювання, верифікації та забезпечення відповідності; акредитація та затвердження.

#### **V81 Вимоги щодо реєстрації товарів**

Вимога реєстрації товарів у країні-імпортері.

Приклад: можна імпортувати тільки зареєстровані ліки та наркотики.

#### **V82 Вимоги до випробування**

Вимога щодо продукції, яка підлягає випробуванню згідно з чинними правилами (регламентами), такими як рівень виконання, у тому числі вимоги щодо вибірки (відбору проб).

Приклад: випробування зразка імпортного автомобіля потрібно проводити з урахуванням вимог щодо відповідності вимогам безпеки як самого транспортного засобу, так і окремих його частин, обладнання тощо.

#### **V83 Вимоги щодо сертифікації**

Сертифікація відповідності певному регламенту (нормативу), яку вимагає країна-імпортер, може бути проведена в країні-експортері або імпортері.

Приклад: наявність сертифікату відповідності є обов'язковою вимогою для імпорту електричних виробів.



**В84 Вимоги щодо перевірок (інспектування)**

Вимога до перевірки продукції в країні-імпортері, яку можуть здійснювати державні чи приватні організації. Ця вимога схожа на випробування, але не передбачає лабораторних тестувань.

Приклад: текстильні вироби та одяг повинні бути перевірені на відповідність за розміром та використаними матеріалами до отримання дозволу на ввезення.

**В85 Вимоги до відстеження**

Вимога про розкриття інформації, яка дає змогу відстежувати відповідність продукту на етапах виробництва, перероблення та реалізації.

**В851 Походження матеріалів та деталей**

Розкриття інформації про походження матеріалів та деталей, які використано в кінцевому продукті.

Приклад: виробники автомобілів повинні вести облік походження оригінального набору шин для кожного транспортного засобу.

**В852 Історія оброблення**

Розкриття інформації про всі етапи виробництва: місця знаходження виробництва, способи оброблення та/або використовуване обладнання й матеріали.

Приклад: для виробів з вовни може бути застосована вимога щодо розкриття інформації про походження овець, місцезнаходження текстильної фабрики, а також ідентичність виробника кінцевого продукту.

**В853 Вимоги щодо реалізації та розміщення товарів після доставки**

Розкриття інформації про те, коли і/або як товари були продані в будь-який час після виробництва та до моменту їх кінцевого споживання.

Приклад: до початку продажу імпоротної косметичної продукції на ринку ЄС, відповідальна за це особа повинна повідомити компетентний орган країни-учасниці, куди товари були спершу імпортовані, адресу виробника або адресу імпортера.

**В859 Вимоги до відстеження, не зазначені в інших пунктах.**

**В89** Оцінка відповідності згідно з угодою ТВТ, що не зазначена в інших пунктах.

**В9** Вимоги згідно з угодою ТВТ, не зазначені в інших пунктах.

**С ПЕРЕДВІДВАНТАЖУВАЛЬНІ  
ПЕРЕВІРКИ ТА ІНШІ ФОРМАЛЬНОСТІ****С1 Передвідвантажувальні перевірки**

Обов'язкова перевірка якості, кількості та ціни товарів перед відправленням з країни-експортера, яку проводить незалежне інспекційне агентство, що уповноважене органами країни-імпортера.

Приклад: Необхідна попередня перевірка імпорту текстилю третьою стороною для перевірки кольорів та видів матеріалів.

### **C2 Вимога прямого постачання**

Вимога про те, що товари повинні бути відправлені безпосередньо з країни походження та не мають потрапляти на територію третьої країни.

Приклад. Товари, які мають імпортні пільги (преференції), наприклад у межах GSP, повинні бути відправлені безпосередньо з країни походження, щоб відповідати правилам умов походження (тобто гарантувати, що товари не були підтасовані, замінені або оброблені в будь-якій третій країні-транзитері).

### **C3 Вимога проходження через визначений митний пост**

Вимога завезення певних імпортних товарів тільки через зазначений митний пост та/або митницю для проведення перевірки, випробувань тощо.

Приклад: DVD-програвачі повинні бути розмитнені лише у визначеній для перевірки митниці.

### **C4 Вимоги щодо моніторингу та інспектування імпорту й інші автоматичні заходи щодо ліцензування**

Адміністративні заходи, які спрямовані на контролювання (моніторинг) вартості імпорту або обсягу зазначених товарів.

Приклад: Вимога отримання автоматичної ліцензії на імпорт як адміністративна процедура для підтвердження права ввезення текстильних виробів та одягу.

### **C9 Інші формальності, які не зазначені у пунктах вище.**

#### **ДЗАХОДИ «ЗАХИСТУ ТОРГІВЛІ»**

Заходи, що вживаються для протидії конкретним несприятливим наслідкам імпорту на ринку країни-імпортера, в тому числі заходи, спрямовані проти несправедливих зовнішньоторговельних практик, пов'язаних з виконанням певних процесуальних і матеріальних вимог.

### **D1 Антидемпінгові заходи**

Ці заходи стосується імпорту продукту від експортера. Імпортовані товари збуваються за демпінговими ціна, що завдає шкоди вітчизняним виробникам аналогічних товарів, а також експортерам третіх країн цих продуктів. Демпінг відбувається, коли в торгівлю країни вводиться імпортний товар за ціною, нижчою від порівняльної ціни на аналогічний товар у країні експорту. Антидемпінгові заходи можуть набувати форми антидемпінгових мит або цінових зобов'язань з боку фірм-експортерів.

### **D11 Антидемпінгове розслідування**

Розслідування ініційовано та проведено або після скарги вітчизняного виробника аналогічного товару, або (в особливих випадках) за власною ініціативою виконавчих органів країни імпортера, щоб визначити, чи продаж

товарів завдає шкоди національним виробникам (або експортерам третіх країн) аналогічного товару. Попередні мита можуть застосовуватись протягом слідства. Приклад: антидемпінгове розслідування було ініційоване Європейським Союзом щодо імпорту сталевих проводів з країни А.

#### **D12 Антидемпінгове мито**

Мито, яке запроваджують на імпорт певного товару, що походить від конкретного торгового партнера, щоб компенсувати збитки, які були виявлені в результаті розслідування. Митні ставки специфічні для різних підприємств. Приклад: антидемпінгове мито в розмірі від 8,5 до 36,2% було запроваджено на імпорт біодизельної продукції з країни А.

#### **D13 Цінове зобов'язання**

Зобов'язання експортера збільшити свою експортну ціну (не більше, ніж на суму демпінгової маржі), щоб уникнути введення антидемпінгових мит. З цією метою ціни можуть бути узгоджені, але тільки після того, як буде встановлено, що цей демпінговий імпорт завдає шкоди національним товаровиробникам. Приклад: антидемпінговий випадок з листовими товарами з текстурованої кременисто-електротехнічної сталі, в результаті якого виробник продукції підвищив свою експортну ціну.

#### **D2 Компенсаційні заходи**

Ці заходи застосовують до імпорту продукту, щоб відшкодувати будь-яку пряму або непряму субсидію, надану виконавчими органами країни експортера, якщо субсидований імпорт даного продукту з цієї країни завдає шкоди національним товаровиробникам аналогічних продуктів в країні-імпортері.

#### **D21 Компенсаційні розслідування**

Розслідування ініційовані та проведені або після скарги вітчизняного виробника аналогічного товару, або (в особливих випадках) за власною ініціативою виконавчих органів країни імпортера, щоб визначити, чи імпортовані товари субсидуються та завдають шкоди національним виробникам аналогічних продуктів. Приклад: Канада ініціювала компенсаційне розслідування щодо імпорту нафтових продуктів з країни А.

#### **D22 Компенсаційне мито**

Мито запроваджують на імпорт певного продукту, щоб компенсувати субсидії, надані країною-експортером на виробництво або торгівлю цим продуктом, якщо в результаті розслідування встановлено, що субсидування імпорту завдало шкоди вітчизняним виробникам аналогічних товарів. Приклад: Мексика встановила компенсаційне мито в розмірі 44,71% на імпорт динамічної пам'яті з довільним доступом (DRAM) напівпровідників з країни А.

#### **D23 Зобов'язання**

Або зобов'язання експортера збільшити свою експортну ціну (не більше, ніж на суму субсидії), або зобов'язання виконавчих органів країни, що надають

субсидію, спрямовані на усунення або обмеження наслідків надання субсидії з метою уникнення запровадження компенсаційних мит. Зобов'язання можуть бути узгоджені, але тільки після того, як було встановлено, що субсидування імпорту завдало шкоди національним товаровиробникам. Приклад: розслідування щодо компенсаційного мита, пов'язане з пальмовим маслом і маргарином для листового тіста з країни А, в результаті якого уряд країни А зобов'язався повністю ліквідувати субсидію на цей продукт.

### **D3 Захисні заходи**

#### **D31 Загальні (багатосторонні) гарантії**

Тимчасові заходи, які запроваджують на імпорт продукту, щоб запобігти завданню шкоди або усунути вже завдану шкоду національному товаровиробнику, зумовлену зростанням імпорту даного продукту. Країна може вжити захисні заходи (наприклад, тимчасово призупинити багатосторонні концесії) щодо імпорту продукту з усіх джерел, якщо розслідування встановило, що зростання імпорту продукту завдає або загрожує завдати серйозну шкоду національному виробнику аналогічних або безпосередньо конкуруючих продуктів. Захисні заходи можуть набувати різних форм, в тому числі підвищення мит, кількісні обмеження та інші (наприклад, тарифні квоти, цінові заходи, спеціальні збори тощо)<sup>1</sup>.

#### **D311 Захисні розслідування**

Розслідування, проведене владою країни-імпортера, щоб визначити, чи є товар, що є предметом розслідування, імпортується в таких великих кількостях і на таких умовах, які завдають або загрожують завдати серйозної шкоди вітчизняним виробникам аналогічних товарів. Приклад: Країна А ініціювала розслідування на імпорт деяких мотоциклів.

#### **D312 Захисне мито**

Тимчасове мито, запроваджене на імпорт певного продукту для запобігання або усунення серйозної шкоди, завданої збільшенням імпорту (що було встановлено в ході розслідування). Якщо очікувана тривалість застосування цього заходу становить більше, ніж один рік, то він повинен бути поступово лібералізований упродовж періоду застосування. Приклад: трьохрічне захисне мито було запроваджено на імпорт продукції, виробленої компанією «Гамма оксид заліза». Упродовж першого року мито становило 15%, другого – 10%, та третього – 5%.

#### **D313 Захисне кількісне обмеження**

Тимчасове кількісне обмеження на імпорт конкретного продукту застосовується для запобігання або усунення серйозної шкоди, завданої збільшенням

---

<sup>1</sup> Хоча кількісні обмеження заборонені угодами СОТ, відповідно до Угоди про гарантії, захисні заходи у цій формі дозволено застосовувати за дотримання певних умов.

імпорту (що було встановлено в ході розслідування). Правила застосовуються щодо загального рівня і розподілу квот. Якщо очікувана тривалість застосування цього заходу становить більше, ніж один рік, то він повинен бути поступово лібералізований протягом періоду застосування. Приклад: захисне кількісне обмеження (квота) було встановлено на імпорт деяких видів метало продуктів і застосовувалось протягом трьох років. Загальний рівень становив 10000 тонн в перший рік, 15000 тонн – у другому році і 22000 тонн – у третьому році.

#### **D314 Інші форми захисних заходів**

Захисні заходи, відмінні від мита та кількісних обмежень (можуть включати заходи, що поєднують мито та кількісні обмеження) застосовуються для запобігання або усунення серйозної шкоди, завданої збільшенням імпорту (що було встановлено в ході розслідування). Якщо очікувана тривалість застосування цих заходів становить більше, ніж один рік, то вони повинні бути поступово лібералізованими протягом всього періоду їх застосування. Приклад: захисний захід протягом двох років застосовувався до імпорту посудомийних машин. Протягом першого року, захисний захід в розмірі 50 дол. США за одиницю застосовувався до всіх імпортованих посудомийних машин, вартістю нижче 500 дол. США за одиницю. Протягом другого року захисний захід не застосовувався до перших 20000 одиниць імпорту, незалежно від ціни продукції.

#### **D32 Сільськогосподарська спеціальна гарантія**

Сільськогосподарська спеціальна гарантія дозволяє вводити додатковий тариф у відповідь на зростання імпорту або падіння імпортних цін. Країна визначає спеціальні порогові рівні обсягів та цін імпорту. У випадку рівнів обсягу, додаткові мита застосовуються до кінця року. У випадку цінових рівнів, додаткове мито накладається на відвантаження.

#### **D321 Сільськогосподарська спеціальна гарантія обсягу**

Цей вид гарантії передбачає, що додаткове мито може бути застосоване, якщо обсяг імпорту сільськогосподарського продукту перевищує певну його визначену кількість. Приклад: додаткове мито у розмірі однієї третьої поточного мита застосовувалось до імпорту молока, якщо обсяг цього імпорту перевищував 861 тонну.

#### **D322 Сільськогосподарська спеціальна гарантія ціни**

Цей вид гарантії передбачає, що додаткове мито може бути застосоване, якщо ціна імпорту сільськогосподарського продукту є нижчою визначеної ціни. Приклад: додаткове мито в розмірі 2,79 Php/kg застосовується до відвантаження замороженого м'яса і субпродуктів птахам виду Gallus Domesticus, якщо ціна імпорту цього відвантаження становить 20% нижче ціни 93 Php/kg (британських фунтів за кілограм).

### **D39 Інші захисні заходи**

Ця категорія може включати, наприклад, спеціальні механізми гарантій, що застосовуються до імпорту продукту в рамках регіональних торгових угод, протоколів про приєднання або інших угод.

#### **Е Неавтоматичне ліцензування, квоти, заборони, заходи контролю кількості (за винятком технічних бар'єрів в торгівлі (ТБТ) та санітарних і фіто-санітарних заходів (СФЗ))**

Контролюючі заходи, як правило, спрямовані на обмеження кількості товарів, яка може бути імпортована, незалежно від того, надходять ці товари з різних джерел чи від одного конкретного постачальника. Ці заходи можуть набувати форм неавтоматичного ліцензування, фіксування попередньо визначеної квоти або заборон<sup>1</sup>.

#### **E1 Неавтоматичне ліцензування імпорту (за винятком ТБТ та СФЗ)**

Ліцензування імпорту запроваджується для досягнення цілей, відмінних від цілей встановлення ТБТ та СФЗ, коли санкції не завжди дозволяються. Санкції можуть бути дозволені або на дискреційній основі, або коли були виконані певні критерії, перш, ніж ця санкція була встановлена.

#### **E11 Ліцензування з економічних причин**

##### **E111 Процедури ліцензування без будь-яких специфічних критеріїв**

Процедур ліцензування, дозвіл на запровадження яких надається на розсуд органу, що видав ліцензію (можуть бути віднесені до дискреційних ліцензій). Приклад: імпорт текстильних виробів підлягає дискреційному ліцензуванню.

##### **E112 Ліцензування для вказаного використання**

Процедура ліцензування, яка запроваджується тільки для імпорту продуктів, які будуть використовуватися для заздалегідь обумовленої мети (зазвичай видаються для використання в діях, що генерують передбачувану вигоду у важливих галузях економіки). Приклад: ліцензування імпорту високоенергетичних вибухових речовин запроваджується, якщо вони використовуються для гірничодобувної промисловості.

##### **E113 Ліцензування, пов'язане з місцевим виробництвом**

Ліцензування імпорту продукції, пов'язаної з місцевим виробництвом, враховуючи рівень місцевого виробництва таких же продуктів, за винятком ліцензій, що відносяться до інвестиційних заходів у торгівлі, визначених у розділі 1. Приклад: ліцензія на імпорт бензину надається лише у випадку, якщо вітчизняна (внутрішня) пропозиція даного продукту є дефіцитною.

---

<sup>1</sup> Більшість заходів контролю кількості офіційно заборонені ГАТТ 1994, але їх можна застосовувати за спеціально визначених обставин (наприклад, стаття XI ГАТТ 1994, Угода про гарантії).

**E119 Ліцензування з інших економічних причин****E1 2 Ліцензування з неекономічних причин****E1 21 Ліцензування з релігійних, моральних чи культурних причин**

Контроль імпорту за допомогою ліцензування з релігійних, моральних чи культурних причин. Приклад: імпортувати алкогольні напої дозволено лише готелям і ресторанам.

**E1 22 Ліцензування з політичних причин**

Контроль імпорту за допомогою ліцензування з політичних причин. Приклад: імпорт всіх товарів з певної країни підлягають імпортному ліцензуванню.

**E129 Ліцензування з інших неекономічних причин****E2 Квоти**

Обмеження ввезення визначених продуктів шляхом встановлення максимальної кількості або вартості, дозволеної до імпорту. Понад ці граничні межі жоден імпорт не допускається.

**E21 Постійні квоти**

Квоти постійного характеру (вони застосовуються протягом усього року, без визначеної дати припинення таких заходів). Імпорт може здійснюватися у будь-який періоду року.

**E211 Глобальні постійні квоти**

Постійні квоти, відповідно до яких ніякі умови не додається до країни походження продукту. Приклад: квота 100 тонн риби, де імпорт може мати місце в будь-який час року і немає жодних обмежень до країни походження товару.

**E212 Місцеві постійні квоти**

Постійні квоти, відповідно до яких визначена кількість або вартість продукту, яка повинна походити від однієї або декількох країн. Приклад: квота 100 тонн риби, які можуть бути імпортовані в будь-який час року, але 75 тонн повинні надійти від країни А і 25 тонн від країни В.

**E22 Сезонні квоти**

Квоти постійного характеру (вони застосовуються щороку, без визначеної дати припинення таких заходів). Імпорт може здійснюватися у визначений періоду року.

**E221 Глобальні сезонні квоти**

Сезонні квоти, відповідно до яких ніякі умови не додається до країни походження продукту. Приклад: щорічна квота 300 тонн водоростей, де імпорт може здійснюватися в період з березня по червень і немає жодних обмежень до країни походження товару.

**E222 Місцеві сезонні квоти**

Сезонні квоти, відповідно до яких визначена кількість або вартість продукту, яка повинна походити від однієї або декількох країн. Приклад: щорічна квота 300 тонн водоростей, які можуть бути імпортовані лише взимку і 60 тонн повинні надійти від країни А, а 40 тонн – від країни В.

**E23 Тимчасові квоти**

Квоти, які застосовуються на тимчасовій основі (наприклад, вони застосовуються тільки протягом одного або двох років), незалежно від того, чи мають вони сезонний характер.

**E231 Глобальні тимчасові квоти**

Тимчасові квоти, відповідно до яких ніякі умови не додається до країни походження продукту. Приклад: щорічна квота 1000 тонн риби і рибного м'яса запроваджується лише на три роки і немає жодних обмежень до країни походження товару.

**E232 Місцеві тимчасові квоти**

Тимчасові квоти, відповідно до яких визначена кількість або вартість продукту, яка повинна походити від однієї або декількох країн. Приклад: щорічна квота 1000 тонн риби і рибного м'яса запроваджується тільки на три роки, при умові, що імпорт може здійснюватися лише влітку і 700 тонн повинні надійти від країни А, 200 тонн – від країни В, а решта – від будь-якої іншої країни.

**E3 Заборони, відмінні від ТБТ та СФЗ**

Заборони на ввезення певних продуктів з причин, відмінних від причин запровадження СФЗ або встановлення ТБТ.

**E31 Заборони з економічних причин****E311 Повна заборона (заборона імпорту)**

Заборона без будь-яких додаткових умов або застережень. Приклад: імпорт транспортних засобів з об'ємом двигуна менше 1500 см<sup>3</sup> не допускаються з метою стимулювання вітчизняного виробництва.

**E312 Сезонні заборони**

Заборона імпорту протягом визначеного періоду року (зазвичай застосовується для деяких видів сільськогосподарської продукції поки достатньо вітчизняного урожаю). Приклад: імпорт полуниці заборонений з березня по червень кожного року.

**E313 Тимчасова заборона, в тому числі призупинення видачі ліцензій**

Заборона встановлена на визначений період часу, що не пов'язаний з певним сезоном, як правило, для вирішення термінових питань, що не підпадають під дію зазначених вище захисних заходів. Приклад: імпорт деяких видів риби негайно забороняється до кінця поточного сезону.



**Е314 Заборона ввезення гуртом**

Заборона на ввезення в контейнерах великих обсягів. Ввезення дозволяється лише тоді, коли продукт упакований в невеликий роздрібний контейнер, який збільшує собівартість продукції імпорту. Приклад: імпорт вина допускається лише в пляшках 750 мл або менше.

**Е315 Т-Заборона продуктів, які порушують патенти або інші права інтелектуальної власності**

Заборона копій або підробок запатентованих продуктів чи товарних знаків. Приклад: імпорт підробок бренду сумок заборонено.

**Е316 Заборона на використані, відремонтовані або відновлені товари**

Заборона на імпорт товарів, які не є новими. Приклад: заборона на імпорт вживаних автомобілів.

**Е319 Заборони з інших економічних причин****Е32 Заборони з неекономічних причин****Е321 Заборони з релігійних, моральних чи культурних причин**

Заборона імпорту з релігійних, моральних чи культурних причин, які не встановлені в технічних регламентах. Приклад: імпорт книг і журналів, де відображаються порнографічні фотографії заборонений.

**Е322 Заборони з політичних причин (ембарго)**

Заборона імпорту з країни або групи країн, що застосовується з певних політичних причин. Приклад: імпорт всіх товарів з країни А заборонений у відповідь на випробування в цій країні ядерних бомб.

**Е329 Заборони з інших неекономічних причин****Е5 Механізми обмеження експорту**

Механізми, за допомогою яких експортер зобов'язується обмежити експорт, щоб уникнути введення обмежень з боку країни-імпортера таких, як квоти, підвищення тарифів або будь-яких інших заходів контролю імпорту<sup>1</sup>. Такий механізм може бути укладений або на рівні уряду, або на рівні промисловості.

**Е51 Добровільне обмеження експорту (ДОЕ)**

Заходи, вжиті урядом або промисловістю країни-експортера добровільно обмежити експорт, щоб уникнути введення обов'язкових обмежень країною-імпортером. Як правило, ДОЕ є результатом прохання країни-імпортера, щоб забезпечити певний захист своїх вітчизняних підприємств, що виробляють товари-субститути (замінники).

---

<sup>1</sup> Такі домовленості формально заборонені договорами СОТ.

**E511 Договірна квота**

Договір ДОЕ передбачає встановлення квот на експорт. Приклад: двостороння квота на експорт автотранспортних засобів з країни А в країну Б була встановлена, щоб уникнути санкцій з боку країни Б.

**E512 Договірні консультації**

Договір ДОЕ передбачає консультації з метою введення обмежень (квот) за певних обставин. Приклад: угода, яка передбачає обмеження експорту бавовни з країни С в країну D, якщо обсяг експорту перевищує \$2 млн тонн за попередній місяць.

**E513 Договір про адміністративне співробітництво**

Договір VER, який передбачає адміністративне співробітництво з метою недопущення перебоїв у двосторонній торгівлі. Приклад: угода між країнами Е і F співпрацювати з метою запобігання раптового сплеску експорту.

**E59 Інші механізми обмеження експорту****E6 Тарифні квоти (ТК)**

Система з кількох тарифних ставок, які можна застосувати до одного і того ж продукту. Нижчі ставки застосовуються до певної вартості або кількості імпорту, а більш високі ставки накладаються на імпорт, що перевищує цю вартість або кількість. Приклад: вільно (без мита) можна імпортувати перші 100000 тон рису, згодом на імпорт рису накладається тарифна ставка в розмірі 1,5дол./кг.

**E61 СOT-обмеження ТК, включені в переліки СOT (поступки і зобов'язання в рамках переговорів СOT)**

**E611 Глобальні ТК СOT**

ТК, встановлені СOT, відповідно до яких ніякі умови не додається до країни походження продукту. Приклад: ТК СOT передбачає безмитне ввезення молока і вершків до 2000 тонн при відсутності будь-яких обмежень до країни походження продукту.

**E612 Місцеві ТК СOT**

ТК, встановлені СOT, відповідно до яких визначена кількість або вартість продукту, яка повинна походити від однієї або декількох країн. Приклад: ТК СOT 200000 м'яса птиці з тарифною ставкою 12% при умові, що половина кількості повинна походити з країни А.

**E62 Інші тарифні квоти, включені в інші торгові угоди****E621 Глобального значення**

ТК, не встановлені СOT, відповідно до яких ніякі умови не додається до країни походження продукту. Приклад: ТК, не встановлена СOT, застосовується до 40000 тон яловичини без будь-яких обмежень до країни походження продукту.

**E622 Місцевого значення**

ТК, не встановлені СОР, відповідно до яких визначена кількість або вартість продукту, яка повинна походити від однієї або декількох країн. Приклад: свіжі банани з країни А можна ввозити вільно (безмитно) до 4000 тон.

**E Інші заходи контролю кількості****F Заходи цінового контролю, включаючи додаткові податки та збори**

Заходи, які застосовуються з метою контролю цін імпортованих товарів або впливу на них для того, щоб підтримати внутрішні (вітчизняні) ціни на певні товари, якщо імпортовані ціни на ці товари є нижчими. Встановлюється внутрішня ціна на певні товари у зв'язку з ціновими коливаннями на вітчизняному ринку або нестабільністю цін на зовнішньому ринку, або ж для збільшення або збереження податкових надходжень. Ця категорія також включає заходи, відмінні від тарифів, які збільшують вартість імпорту аналогічним чином, тобто шляхом фіксованого відсотка або на фіксовану величину. Вони відомі як пара-тарифні заходи

**F1 Адміністративні заходи, що впливають на митну вартість**

Встановлення імпортованих цін виконавчими органами влади країни-імпортера, враховуючи внутрішні ціни виробника або споживача. Ці заходи можуть набувати форм встановлення «цінових підлог» та «цінових стель»; або повернення до визначених міжнародних ринкових вартостей. Може спостерігатись різне цінове врегулювання таке, як встановлення мінімальних імпортованих цін або встановлення цін відповідно до певних стандартів (еталонів).

**F11 Мінімальні імпортовані ціни**

Попередньо встановлена ціна імпорту, нижче якої імпорт не може бути здійснений. Приклад: мінімальна імпортована ціна встановлюється на тканини та одяг.

**F12 Довідкові ціни**

Попередньо встановлена імпортована ціна, яку виконавчі органи країни-імпортера використовують в якості стандарту (еталону) для перевірки ціни імпорту. Приклад: базові ціни на сільськогосподарські продукти встановлюються на основі ціни «фермових воріт», яка являє собою чисту вартість продукту, коли він залишає ферму, з відніманням витрат на маркетинг.

**F12 Інші адміністративні заходи впливу на митну вартість****F2 Добровільне обмеження ціни експорту**

Угода, відповідно до якої експортер погоджується тримати ціну товару вище певного рівня<sup>1</sup>. Добровільне обмеження ціни експорту ініціюється кра-

---

<sup>1</sup> Ці заходи заборонені згідно з мовленостями СОР. Однак згідно з угодами щодо антидемпінгових, субсидійних та компенсаційних заходів заходи у вигляді цінових зобов'язань допускаються за певних умов. Для прикладу див. D13 і D23.

їною-імпортером і, таким чином, розглядається як захід імпорту. Приклад: експортна ціна відео касет встановлена вище, для того, щоб уникнути торговельні суперечки з основними країнами-імпортерами.

### **F3 Змінні витрати**

Податки і збори, спрямовані на досягнення ринкових цін на імпортну продукцію відповідно до цін на вітчизняні продукти<sup>1</sup>. Первинні товари (сировина) можуть обтяжуватись цими витратами на загальну масу, в той час, як витрати на продукти переробки можуть накладатися пропорційно вмісту первинної продукції в кінцевому продукті. Ці витрати включають:

#### **F31 Змінні збори**

Податок або збір, ставка якого змінюється обернено пропорційно ціні імпорту, щоб зберегти стабільну ціну в рідній країні: застосовується в основному до первинної продукції і може бути названий гнучкою платою за імпорт. Приклад: цільова ціна насіння становить \$700 за тонну; оскільки світова ціна становить \$500, то встановлюється збір у розмірі \$200. Якщо світова ціна зросте до \$600, то збір зменшиться до \$100.

#### **F32 Змінні компоненти**

Податок або збір, ставка якого включає адвалорний і змінний компоненти. Це навантаження застосовується, головним чином, до продуктів переробки, де змінна частина застосовується до сировини або інгредієнтів, включених в кінцевий продукт. Цей податок або збір можна назвати компенсаційним елементом. Приклад: тарифна ставка на кондитерський цукор встановлена так: «25% плюс \$25 за кг цукру, що міститься продукті, мінус ціна за кг цукру».

#### **F39 Інші змінні витрати**

#### **F4 Митні додаткові збори**

Спеціальний податок або збір, що стягується виключно з імпортною продукції в доповненні до митного тарифу, щоб збільшити доходи бюджету або захистити вітчизняні галузі промисловості. Приклад: митний додатковий збір, додатковий податок або додаткове мито.

#### **F5 Сезонні мита**

Мита, що застосовуються в певну пору року, як правило, пов'язані із сільськогосподарською продукцією. Приклад: імпорт свіжих груш, грушевого сидру з 1 серпня по 31 грудня може здійснюватись безмитно, в той час як в інші місяці стягується сезонне мито.

**F6 Додаткові податки і збори, що стягуються в зв'язку з послугами, наданими урядом**

---

<sup>1</sup> Ці заходи заборонені Угодою СОТ про сільське господарство (стаття 4).

Додаткові збори, які накладаються на імпорتنі товари в доповненні до митних зборів і доплат і які не мають внутрішніх еквівалентів<sup>1</sup>. До них входять:

**F61** Митна плата за огляд, переробку та обслуговування

**F62** Плата за перекладання та зберігання товару

**F63** Податок на операції з іноземною валютою

**F64** Маркувальний податок

**F65** Плата за імпорتنу ліцензію

**F66** Консульський збір

**F67** Статистичний податок

**F68** Податок на транспортні засоби

**F69** Інші додаткові збори

**F7** Внутрішні податки і збори, що накладаються на імпорт

Податки і збори, які накладаються на імпорт, що має внутрішні еквіваленти<sup>2</sup>.

**F71** Податки на споживання

Податок на продаж продуктів, який, як правило, застосовується до всіх або до більшості продуктів. Приклад: Податок з продажів, податок з обороту, податок на додану вартість.

**F72** Акцизні податки

Податок, що накладається на окремі види товарів, як правило, предмети розкоші або товари непершої необхідності. Цей податок стягується окремо від або в доповненні до загальних податків з продажів. Приклад: акцизний податок, податок на споживання алкогольних напоїв, податок на тютюн та сигарети.

**F73** Податки і збори для чутливих товарних категорій

Збори, які включають в себе витрати на утилізацію відходів, продуктові податки та адміністративні збори. Останні призначені для відшкодування витрат адміністративних систем управління. Приклад: збір на транспортні засоби за викиди CO<sub>2</sub>.

**F79** Інші внутрішні податки і збори, що накладаються на імпорт

**F8** Ухвалена митна вартість

Вартість товарів, визначена постановою з метою введення мит та інших зборів. Така практика застосовується, щоб уникнути шахрайства або для за-

---

<sup>1</sup> Слід зазначити, що в статті VIII ГАТТ зазначено, що плати та збори, відмінні від митних зборів і внутрішніх податків «повинні бути обмеженими в розмірі приблизної вартості наданих послуг і не повинні являти собою непрямий захист вітчизняних товарів або оподаткування імпорту чи експорту у фіскальних цілях».

<sup>2</sup> Стаття III Угоди ГАТТ дозволяє застосування внутрішніх податків до імпорту; Однак, ці податки не можуть бути вище тих, які застосовуються до аналогічних вітчизняних товарів.

хисту вітчизняної промисловості. Декларована вартість де-факто перетворює адвалорне мито в специфічне. Приклад: так званий «ValeurMercuriale» в франкомовних країнах.

#### **F9 Інші заходи цінового контролю**

#### **G Фінансові заходи**

Фінансові заходи, призначені для регулювання вартості та доступності іноземної валюти для імпорту і визначення умови оплати. Вони можуть збільшити витрати на імпорт в тому ж порядку, як тарифні заходи.

#### **G1 Вимога попередньої оплати**

Авансові платіжні вимоги, які стосуються вартості імпортової операції і/або пов'язаних з нею податків на імпорт. Ці платежі здійснюються в момент подачі заявки або видачі ліцензії на імпорт. Вони можуть складатися з:

#### **G11 Авансовий депозит на імпорт**

Вимога про те, що імпортер повинен внести певний відсоток від вартості імпортової угоди до отримання товару. Закладами відсотки не виплачуються. Приклад: платіж в розмірі 50% від вартості операції потрібно здійснити за три місяці до очікуваного прибуття вантажу в пункт призначення.

#### **G12 Маржинальні готівкові вимоги**

Вимога внести повну суму вартості операції або визначену її частину в іноземній валюті в комерційний банк до відкриття акредитиву. Приклад: визначений комерційний банк вимагає депозит в розмірі 100% від вартості операції.

#### **G13 Авансові платежі мит та митних зборів**

Вимога попередньої оплати всіх або певної частини мит і митних зборів. Відсотки не виплачуються по цих авансових платежах. Приклад: платіж в розмірі 100% розрахункового мита потрібно здійснити за три місяці до очікуваного прибуття вантажу в пункт призначення.

#### **G14 Поворотні депозити для чутливих продуктових категорій**

Вимога виплатити певний депозит, який відшкодований, коли використований продукт або його контейнер повертається в систему збору. Приклад: вимога 100% депозиту для кожного холодильника.

#### **G19 Інші авансові платіжні вимоги**

#### **G2 Множинні обмінні курси**

Зміна обмінних курсів для імпорту, залежно від категорії продукту. Зазвичай, офіційний курс зарезервований для товарів першої необхідності, в той час як інші товари повинні бути оплачені за комерційними курсами бо іноді через покупку іноземної валюти на аукціонах. Приклад: за офіційним обмінним курсом може бути здійснена лише оплата за імпорт продуктів дитячого харчування і продуктів сировини<sup>1</sup>.

#### **G3 Регулювання офіційного розміщення іноземної валюти**

---

<sup>1</sup> Використання множинних валютних курсів формально заборонене ГАТТ 1994

**G31 Заборона розміщення іноземної валюти**

Жодні офіційні валютні асигнування не припустимі для оплати імпорту. Приклад: курс іноземної валюти не призначений для імпорту предметів розкоші таких, як автомобілі, телевізори, ювелірні вироби тощо.

**G32 Дозвіл банку**

Вимога одержання від центрального банку спеціального дозволу на імпорт. Приклад: для імпорту автотранспортних засобів, окрім ліцензії на імпорт, вимагається дозвіл центрального банку.

**G33 Дозвіл, пов'язаний з неофіційною іноземною валютою**

Ліцензія надається тільки в тому випадку, коли неофіційна іноземна валюта використовується для оплати імпорту.

**G331 Зовнішній курс іноземної валюти**

Ліцензія надається тільки для імпорту, пов'язаного з проектами технічної допомоги та інших джерел зовнішньої іноземної валюти. Приклад: імпорт будівельних матеріалів дозволяється лише тоді, коли платежі можуть здійснюватися через прямі іноземні інвестиційні фонди.

**G332 Власний курс іноземної валюти імпортерів**

Ліцензія видається, якщо імпортер зберігає іноземну валюту в закордонному банку. Приклад: імпорт текстильних матеріалів дозволяється тільки в тому випадку, коли імпортер може оплатити безпосередньо експортеру іноземною валютою, отриманою експортною діяльністю за кордоном.

**G339 Інші дозволи, пов'язані з неофіційною іноземною валютою****G39 Інші регулювання офіційного розміщення іноземної валюти****G4 Правила, що стосуються умов плати за імпорт**

Правила, пов'язані з умовами оплати імпорту та отримання і використання кредиту (іноземного чи вітчизняного) для фінансування імпорту. Приклад: не більше 50% від вартості операції може бути оплачено до прибуття товарів в пункт призначення.

**G9 Інші фінансові заходи****H Заходи впливу на конкуренцію**

Заходи, що стосуються надання виняткових або особливих преференцій чи привілеїв для одного або більше обмеженої групи економічних операторів.

**H1 Державні торговельні підприємства, що здійснюють імпорт; інші селективні канали імпорту**

**H11 Державні торговельні підприємства, що здійснюють імпорт**

Підприємства (незалежно від того, чи вони державної форми власності чи контролювані державою) з особливими правами і привілеями, які недоступні іншими особам, що впливають через свої покупки і продажі на рівень або напрямок імпорту певних товарів. Приклад: передбачене законом маркетингове правління з винятковими правами контролю імпорту певних зерен; агентство,

що проводить канали, з винятковим правом поширювати нафту; єдине імпортерне агентство або резервування імпорту для конкретних імпортерів щодо певних категорій товарів.

**H19 Інші селективні імпортні канали**

**H2 Обов'язкове використання національних послуг**

**H21 Обов'язкове державне страхування**

Вимога, що імпорт повинен бути застрахований національною страховою компанією.

**H22 Обов'язкове національне транспортування**

Вимога, що імпорт повинна транспортувати національна транспортна компанія.

**H29 Інші обов'язкові національні послуги**

**H9 Інші заходи впливу на конкуренцію**

**I Заходи, пов'язані з торгівельними інвестиціями<sup>1</sup>**

**I1 Заходи місцевого змісту**

Вимоги купівлі чи використання певного мінімального рівня або виду вітчизняного виробництва чи джерел продуктів, або обмеження на придбання чи використання імпортової продукції на основі обсягу або вартості експорту місцевої продукції. Приклад: у виробництві автомобілів компоненти місцевого виробництва повинні становити не менше 50% від вартості використовуваних компонентів.

**I2 Заходи балансування торгівлі**

Обмеження на імпорт продуктів, що використовуються у місцевому виробництві або пов'язані з ним, тому числі відносно кількості місцевих продуктів, що експортуються; або обмеження на доступ до іноземної валюти, яка використовується для такого ввезення на основі припливу іноземної валюти, властивої підприємству. Приклад: компанія може імпортувати матеріали та інші продукти лише до 80% власних експортних надходжень за попередній рік.

**I9 Інші заходи, пов'язані з торгівельними інвестиціями**

**J Обмеження на розповсюдження**

Розповсюдження товарів в межах країни-імпортера може бути обмеженим та контролюватись за допомогою додаткових ліцензій або сертифікатів<sup>2</sup>.

**J1 Географічні обмеження**

Обмеження щодо встановлення граничних обсягів продажу товарів в певних районах в межах країни-імпортера. Приклад: імпортовані напої можуть продаватися лише в містах, що мають засіб для рециркуляції контейнерів.

**J2 Обмеження на торгових посередників**

<sup>1</sup> Заходи, пов'язані з торгівельними інвестиціями, містяться в категорії P1.

<sup>2</sup> Ці обмеження тісно пов'язані з правилами послуг розповсюдження.



Обмеження щодо встановлення граничних обсягів продажу імпоротної продукції, призначеної для роздрібною торгівлі. Приклад: експортери автотранспортних засобів повинні створювати свої власні торгові точки, оскільки існуючі автосалони в країні призначення належать виключно виробникам автомобілів в цій країні.

#### **К Обмеження на післяпродажні послуги**

Заходи, що обмежують виробників експортованих товарів забезпечувати післяпродажне обслуговування в країні імпорту. Приклад: сервісне обслуговування експортованих телевізорів повинне бути забезпечене місцевою сервісною компанією країни-імпортера.

#### **L Субсидії (за винятком експортних субсидій, описаних у пункті P7)**

Фінансовий внесок уряду чи громадського органу або через доручення держави, або через наказ громадського органу (прямий або потенційно прямий переказ коштів: наприклад, грант, позика, пайовий внесок, гарантія, забезпечення товарами чи послугами або закупівля товарів, платежі в механізм фінансування), або дохід чи цінова підтримка, яка надає вигоду і є специфічною для підприємства, галузі або їх групи, або є обмеженою для призначеного географічного регіону. Приклад: уряд надає виробникам хімікатів одноразовий грошовий грант, щоб замінити застаріле виробниче обладнання. Примітка: ця категорія надалі повинна бути в розподілену після подальшого дослідження по цій темі.

#### **M Обмеження державних закупівель**

Заходи, які контролюють придбання товарів урядовими агентствами, як правило, надаючи перевагу національним постачальникам. Приклад: державна установа має традиційного постачальника свого офісного обладнання, незважаючи на те, що у нього вищі ціни, аніж у подібного іноземного постачальника.

#### **N Інтелектуальна власність**

Заходи, пов'язані із захистом прав інтелектуальної власності в сфері торгівлі: законодавство з інтелектуальної власності охоплює патенти, товарні знаки, промислові зразки, топографії інтегральних мікросхем, авторські права, географічних позначки та торгові таємниці. Приклад: одяг з несанкціонованим використанням товарного знаку продається за значно нижчою ціною, ніж справжні продукти.

#### **O Правила походження**

Правила походження включають закони, правила й адміністративних визначення загального використання, що застосовується урядом країни-імпортера для визначення країни походження товарів. Правила походження відіграють важливу роль в реалізації інструментів торговельної політики, зокрема таких, як антидемпінгові і компенсаційні мита, маркування походження та захисні заходи. Приклад: машинні продукти, вироблені в країні, важко виконують правила походження, щоб претендувати на зниження тарифної ставки країни-імпортера, оскільки частини і матеріали походять з різних країн.

**Р Заходи, що стосуються експорту**

Заходи, пов'язані з експортом, – це заходи, що застосовуються урядом країни-експортера до товарів, що експортуються.

**Р1 Експортні ліцензії, квоти, заборони або інші кількісні обмеження<sup>1</sup>**

Обмеження щодо кількості товарів, яка експортується в конкретну країну або країни урядом країни-експортера з таких причин, як дефіцит товарів на внутрішньому ринку, регулювання вітчизняних цін, уникаючи антидемпінгових заходів, або з політичних причин<sup>2</sup>.

**Р11 Експортні заборони**

Заборона на експорт певних товарів. Приклад: експорт зерна забороняється через дефіцит у внутрішньому споживанні.

**Р12 Експортні квоти**

Квоти, що обмежують вартість або обсяг експорту. Приклад: експортна квота яловичини встановлена, щоб гарантувати адекватне постачання на внутрішньому ринку.

**Р13 Вимога ліцензування або дозволу експорту**

Вимога одержання ліцензії або дозволу з боку уряду країни-експортера на експорт продукції. Приклад: Експорт діамантових руд підлягає ліцензуванню Міністерством.

**Р14 Вимоги реєстрації експорту**

Вимога реєструвати продукти перед експортуванням (для цілей моніторингу). Приклад: фармацевтичні продукти повинні бути зареєстровані перед експортуванням.

**Р19 Інші кількісні обмеження експорту**

**Р2 Державні торговельні підприємства, що здійснюють експорт; інші селективні канали експорту**

**Р21 Державні торговельні підприємства, що здійснюють експорт**

Підприємства (незалежно від того, чи вони державної форми власності чи контрольовані державою) з особливими правами і привілеями, які недоступні іншими особам, що впливають через свої покупки і продажі на рівень або напрямок експорту певних товарів (див. пункт Н1). Приклад: експортне монополістичне правління створене для того, щоб скористатися умовами продажу за кордоном; маркетингова рада, створена з метою сприяння експорту від імені великого числа дрібних фермерів.

**Р29 Інші селективні експортні канали****Р3 Заходи цінового контролю експорту**

---

<sup>1</sup> Заходи, пов'язані з торговельними інвестиціями, в формі експортних обмежень, включені в цій категорії.

<sup>2</sup> Всі ці заходи офіційно заборонені ГАТТ 1994, але можуть бути застосовані в конкретних ситуаціях, передбачених статтею XI ГАТТ 1994

Заходи, що вживаються для контролю цін на експортовану продукцію. Приклад: різні експортні ціни встановлюються для одного ж продукту, що продається на внутрішньому ринку (схеми подвійного ціноутворення).

#### **Р4 Заходи, що застосовуються до реекспорту**

Заходи, що застосовуються урядом країни-експортера до товарів, які експортуються і спочатку були імпортовані з-за кордону. Приклад: реекспорт вин і алкогольних напоїв назад до країни виробника є забороненим. Практика поширена в транскордонній торгівлі, щоб не допускати введення внутрішнього акцизу в країні-виробнику.

#### **Р5 Експортні податки і збори**

Податки, що справляються з експортованих товарів урядом країни-експортера. Вони можуть бути встановлені як на специфічній, так і на адвалерній основі.

#### **Р6 Технічні заходи експорту**

Правила експорту, що відносяться до технічної специфікації продуктів і їх систем оцінки відповідності.

#### **Р61 Інспекційна вимога**

Контроль за якістю та іншими характеристиками продукції для експорту. Приклад: експорт оброблених харчових продуктів повинен бути перевірений на предмет санітарно-гігієнічних умов.

#### **Р62 Сертифікація, що вимагається країною-експортером**

Вимога країни-експортера отримання санітарного, фітосанітарного чи іншого сертифікату до того, як товари будуть експортованими. Приклад: експорт живих тварин можливий за умови наявності індивідуальних довідок про стан здоров'я.

#### **Р69 Інші технічні заходи експорту**

#### **Р7 Експортні субсидії**

Фінансовий внесок уряду чи громадського органу або через доручення держави, або через наказ громадського органу (прямий або потенційно прямий переказ коштів: наприклад, грант, позика, пайовий внесок, гарантія, забезпечення товарами чи послугами або закупівля товарів, платежі в механізм фінансування), або дохід чи цінова підтримка, яка надає вигоду і є юридично або фактично можливою в експортному виконанні (чи виключно, чи як одна з декількох умов), включаючи заходи, зображені в додатку I до Угоди про субсидії та компенсаційні заходи і заходи, описані в Угоді про сільське господарство. Приклад: всі виробники в країні А звільняються від сплати прибуткового податку на їх експортні доходи

#### **Р8 Кредитування експорту**

#### **Р9 Інші заходи експорту**

Джерело: International classification of non-tariff measures: 2012 version UNCTAD. – New York and Geneva: United Nations Publication, 2015. – 48 p. – [http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122\\_en.pdf](http://unctad.org/en/PublicationsLibrary/ditctab20122_en.pdf)

## Рекомендовані комерційні процентні ставки

Paris, 07 November 2017

**OECD: THE ARRANGEMENT FOR OFFICIALLY  
SUPPORTED EXPORT CREDITS***Commercial Interest Reference Rates (CIRRs)*

- 1 The Arrangement for Officially Supported Export Credits (the Arrangement) stipulates that minimum interest rates shall apply to official financing support for export credits. The minimum interest rates are the relevant commercial interest reference rates, according to the currencies being used.
- 2 A CIRR is fixed for each currency of the Participants to the Arrangement. CIRRs are set on the 15th of each month. CIRRs for the period from 15 November until 14 December 2017 are listed below (the previous month's rates are listed in the second column):

Currency of country	Repayment Terms	15-11-2017	15-10-2017
		14-12-2017	14-11-2017
Australian Dollar		3.24	3.38
Can. Dollar	< 5 years	2.55	2.59
	> 5 to 8.5 years	2.72	2.75
	> 8.5 years	2.86	2.88
Czech Koruna	< 5 years	1.35	0.94
	> 5 to 8.5 years	1.64	1.13
	> 8.5 years	1.89	1.36
Danish Krone	< 5 years	0.44	0.40
	> 5 to 8.5 years	0.75	0.77
	> 8.5 years	1.05	1.05
Hungarian Forint		1.87	1.97
Japanese Yen	< 5 years	0.88	0.86
	> 5 to 8.5 years	0.92	0.89
	> 8.5 years	0.96	0.92
Korean Won		3.25	2.99
New Zealand Dollar		3.45	3.52
Norwegian Krone		2.11	2.07
Polish Zloty		3.71	3.61
Swedish Krona	< 5 years	0.67	0.67
	> 5 to 8.5 years	0.96	0.97
	> 8.5 years	1.24	1.22
Swiss Franc	< 5 years	0.24	0.27
	> 5 to 8.5 years	0.48	0.51
	> 8.5 years	0.72	0.76

Закінчення дод. 11

UK Pound	< 5 years	1.53	1.39
	> 5 to 8.5 years	1.78	1.62
	> 8.5 years	2.04	1.88
US Dollar	< 5 years	2.68	2.51
	> 5 to 8.5 years	2.98	2.80
	> 8.5 years	3.20	3.03
Euro*	< 5 years	0.39	0.38
	> 5 to 8.5 years	0.72	0.70
	> 8.5 years	1.06	1.04

N.B. A premium of 0.2 per cent is to be added to the CIRRs when fixing at bid. Interest rates may not be fixed for longer than 120 days.

\* The reference Euro bond yields are an average of the relevant daily spot rates for triple-A EURO government bonds in the EURO area in the previous month with the five latest observations getting a double weight. The daily spot rates are published by the ECB on its website [www.ecb.int/stats/money/yc/html/index.en.html](http://www.ecb.int/stats/money/yc/html/index.en.html), under Statistical Data Warehouse (<http://sdw.ecb.europa.eu/browse.do?node=3570581>)

General Inquiries: Tel. (33) 1 45 24 89 11 - Fax. (33) 1 44 30 61 58 • e-mail: [export-credits@oecd.org](mailto:export-credits@oecd.org) Organisation for Economic Co-operation and Development, 2 rue Andre-Pascal, 75775 Paris Cedex 16, France Tel. (33) 145 24 82 00 - Fax. (33) 145 24 85 00 Internet: [www.oecd.org](http://www.oecd.org)

Джерело: <http://www.oecd.org/tad/exportcredits/cirrs.pdf>

**Диференційовані ставки дисконтування**  
**Differentiated Discount Rates (DDR)**  
**Effective as from 15 January 2017**

<b>Repayment Period: R (Years)</b>		<b>R &lt; 15</b>	<b>15 =&lt; R &lt; 20</b>	<b>20 =&lt; R &lt; 30</b>	<b>R &gt;= 30</b>	<b>Average of the CIRР</b>
<b>Margin</b>		<b>0.75</b>	<b>1.00</b>	<b>1.15</b>	<b>1.25</b>	<b>(%)</b>
Australian Dollar	AUD	3.6	3.8	4.0	4.1	2.833333
Canadian Dollar	CAD	2.7	3.0	3.1	3.2	1.966667
Czech Koruna	CZK	1.9	2.2	2.3	2.4	1.170000
Danish Krone	DKK	1.6	1.9	2.0	2.1	0.895000
Hungarian Forint	HUF	3.4	3.6	3.8	3.9	2.606500
Japanese Yen	JPY	1.6	1.8	2.0	2.1	0.817642
Korean Won	KRW	3.2	3.5	3.6	3.7	2.480000
New Zealand Dollar	NZD	3.9	4.2	4.3	4.4	3.163333
Norwegian Krone	NOK	2.7	2.9	3.1	3.2	1.931667
Polish Zloty	PLN	4.2	4.5	4.6	4.7	3.450000
Swedish Krona	SEK	1.6	1.9	2.0	2.1	0.860472
Swiss Franc	CHF	1.2	1.4	1.6	1.7	0.410000
UK Pound	GBP	2.5	2.7	2.9	3.0	1.706922
US Dollar	USD	3.4	3.7	3.8	3.9	2.661667
Euro	EUR	1.5	1.7	1.9	2.0	0.748333

## Notes

1. The DDR is subject to annual change on the 15th January.
2. The formula is as follows :

$$\text{DDR} = \text{Average of the CIRР} + \text{Margin}$$

The values of the Margins are set out in Article 40 of the Arrangement.

The average of the CIRР for all currencies is calculated taking an average of the monthly CIRРs valid during the six-month period between the 15th August of the previous year and the 14th February of the current year.

*Джерело:* <http://www.oecd.org/tad/xcred/ddr.htm>

## Грант-елемент

На міжнародному рівні пропозиції щодо надання пільгового фінансування країнам, що розвиваються почали обговорювати у 1960-х р., а в 1970-х р. було запроваджено використання грант-елементу на практиці. З його допомогою оцінюють пільговість фінансування як за рахунок коштів, що надають у вигляді офіційної допомоги розвитку (ОДР; кошти відносять до ОДР у разі, якщо гран-елемент перевищує 35%), так і кредитів, що надаються на більш ринкових умовах.

Ключове значення під час розрахунку грант-елемента має ставка дисконтування, яку використовують для розрахунку поточної вартості за позикою. З огляду на це, МВФ та МБРР затвердили 11 жовтня 2013 року нову спільну методику розрахунку грант-елементу кредитів за єдиною уніфікованою ставкою дисконтування (для країн з низьким рівнем доходу з метою рефінансування їхнього зовнішнього боргу – low-incomecountriesdebtsustainabilityframework (LIC-DSF)). Нова єдина облікова ставка запроваджена 1 липня 2015 року і встановлена в розмірі 5 відсотків, буде залишатися незмінною до наступного перегляду у межах програми LIC-DSF. Калькулятор, який дає змогу ввести дані та автоматично обчислити пільговість кредиту розміщено на інтернет-сторінках МВФ та Світового банку (<https://www.imf.org/external/np/pdr/conc/calculator/> та <http://ida.worldbank.org/financing/grant-element-calculator>). У калькулятор закладено формули (табл. 9.4.1), які дають змогу розрахувати грант-елемент за умови, що сума кредиту буде повністю виплачена, і що нема жодних інших платежів, крім виплати процентів по кредиту[41].<sup>2</sup>

Таблиця

Формули для розрахунку грант-елемента

Рівномірне погашення основної суми	Одноразове погашення боргу	Ануїтет
$\left(1 - \frac{\left(\frac{r}{n}\right)}{d}\right) * \left[1 - \left(\frac{1}{(1+d)^{n*g}} - \frac{1}{(1+d)^{m*m1}}\right)\right]$ <p>де <math>d = (1+D)^1 - 1</math></p>	$1 - \frac{1+r*m}{(1+D)^m}$	$1 - PV_g - PV_N$ , де $PV_g = r * \frac{1 - \frac{1}{d_g}}{n * d}$ , де $d = (1+D)^{\frac{1}{n}} - 1$ and $d_g = (1+D)^g$ $PV_N = \left(\frac{r}{n}\right) * \left[\frac{1}{\left(1 + \frac{r}{n}\right)^N - 1} + 1\right] * \left(\frac{1}{d_g}\right) * \left(\frac{1 - \frac{1}{d_p}}{d}\right)$ , де $d_p = (1+D)^p$

Змінні

(r) процентна ставка

(m) Термін погашення (уроках)

Пільговий період (у роках)

(n) Кількість виплат на рік

- (D) Дисконтна ставка 5 відсотків
- (p) Основний термін(и) погашення (років) (рік) (m-g)
- (N) Загальна сума виплат ( $p \cdot n$ )
- (g) Інтервал (уроках)

Зазвичай, кредит вважають пільговим, якщо його грант-елемент становить, щонайменше 35 відсотків. Відповідно до цього підходу, МВФ може оцінювати в кожному конкретному випадку, чи передбачуване (пропоноване) кредитування (поєднання фінансових інструментів у межах пакету) відповідає вимогам пільговості.

Водночас Угода про офіційно підтримувані експортні кредити (Arrangement on Officially Supported Export Credits) передбачає, що для офіційної підтримки фінансування експортних кредитів необхідно застосовувати мінімальні процентні ставки. Такими мінімальними процентними ставками є відповідні комерційні процентні ставки (CIRR), які встановлено для кожної валюти Учасників Угоди та які переглядають 15 числа кожного місяця [45, 46]<sup>34</sup>.

Крім того, угода також передбачає методологію розрахунку рівня надання пільг для пов'язаної допомоги. Для розрахунку пільговості застосовують спеціальну дисконтну ставку - диференційовану дисконтну ставку (Differentiated Discount Rate, DDR) [40]<sup>5</sup>, яка доступна в будь-якій валюті, для якої було встановлено CIRR щонайменше на 6 місяців і яка підлягає щорічній зміні 15 січня кожного року [45].<sup>6</sup>

Сучасна система дисконтних ставок є складною і спричиняє операційні труднощі. Хоча ставки дисконту, які використовують у програмі LIC DSF та розрахунку грант-елементів, і пов'язані з комерційними рекомендованими процентними ставками (CIRR ОЕСР), методика, що використовуються для обчислення та оновлення різних ставок дисконту, суттєво відрізняється (див. додаток 11 та 12). В останні роки з різким зниженням основних процентних ставок до історично низьких рівнів у розвинених економіках, що відображає тривалий період повільної економічної активності, ці ставки стали поганим мірилом (інструментом) для дисконтування потоків грошових коштів у довготерміновому періоді, спотворюючи розрахунки тягаря обслуговування боргу та необґрунтоване зменшення обсягу позикових коштів, доступних країнам DSF [49].<sup>7</sup>



## А14

## Митне оформлення залежно від об'єкта митних процедур

Назва операції	Порядок виконання митних формальностей
Митне оформлення товарів, які переміщують через кордон у складі вантажів з допомогою	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ такі товари оформлюють першочергово;</li> <li>▪ можливе подання попередньої або тимчасової декларації;</li> <li>▪ плата за виконання митних формальностей поза місцем розташування митних органів або поза їхнім робочим часом, щодо таких товарів не справляється;</li> <li>▪ вантажі з допомогою вивозять за межі митної території України без сплати митних платежів;</li> <li>▪ товари, отримані уповноваженими організаціями у складі вантажів з допомогою та призначені для використання або безоплатного розповсюдження на митній території України цими організаціями чи під їх наглядом, пропускають на митну територію України без сплати митних платежів</li> </ul>
Митне оформлення іноземних інвестицій	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ товари як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємства з іноземними інвестиціями, оформлюють у першочерговому порядку;</li> <li>▪ такі товари (як основні фонди згідно з ПКУ) звільняють від сплати мита, однак обкладають акцизним податком і ПДВ;</li> <li>▪ підприємство, на адресу якого надходять іноземні інвестиції, має пройти акредитацію та оформити попередню декларацію;</li> <li>▪ у митницю призначення необхідно надати визначений перелік документів (зарєстрований статут із переліком майна, яке ввозять – не менше 10 %; документ, який підтверджує вартість інвестицій зі зазначенням донора та реципієнта, повного опису товарів, умов постачання тощо; лист – повідомлення інвестора про інвестування відповідного майна; інформаційне повідомлення щодо державної реєстрації іноземних інвестицій)</li> </ul>
Митне оформлення військової техніки	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ військова техніка, укомплектована повністю військовою командою підлягає митному оформленню, порядок якого встановлює КМУ;</li> <li>▪ митне оформлення військової техніки іноземних держав проводить митний орган за участю представників Міністерства оборони України (за необхідності за участю представників іншого центрального органу виконавчої влади);</li> <li>▪ товари, які переміщують через борти іноземних військових кораблів та повітряних суден на митну територію України або у зворотному напрямку, підлягають митному оформленню у визначеному порядку</li> </ul>
Митне оформлення об'єктів права інтелектуальної власності	<ul style="list-style-type: none"> <li>▪ митне оформлення товарів, які містять об'єкти права інтелектуальної власності, ввозять-вивозять через кордон України, відбувається у загальному порядку з урахуванням законодавчих особливостей;</li> <li>▪ за ознаками порушення прав інтелектуальної власності митне оформлення таких об'єктів призупиняють. Митний орган повідомляє правовласника про факт пред'явлення таких товарів до митного оформлення, а декларанта – про причини призупинення їхнього митного оформлення;</li> <li>▪ вивезення з митної території у незмінному вигляді товарів, митне оформлення яких призупинено за підозрою у порушенні прав інтелектуальної власності, забороняється до завершення процедури такого призупинення</li> </ul>

Складено на підставі Митного кодексу України

**Права й обов'язки посадових осіб органів фіскальної служби  
та підприємства під час проведення документальних виїзних перевірок**

№ з/п	Права та обов'язки
1	2
<i>При проведенні документальних виїзних перевірок посадовим особам органів фіскальної служби надано право:</i>	
1.	Перевіряти грошові, фінансові і бухгалтерські документи, звіти, контракти, декларації, калькуляції, інші документи, які можуть бути пов'язані з операціями із ввезення (пересилання) товарів на митну територію України або територію вільної митної зони чи вивезення (пересилання) товарів за їхні межі, у тім числі інформації, необхідної для з'ясування питань перевірки, яка є в розпорядженні підприємства, що перевіряється, в електронному вигляді
2.	Отримувати безоплатно від підприємств, які перевіряють, інформацію, пояснення, письмові довідки з питань, що виникають під час проведення перевірки, копії документів, засвідчені підписом керівника підприємства або уповноваженою ним особою та скріплені печаткою (за наявності)
3.	Проводити огляд виробничих, складських, торговельних та інших приміщень підприємства, яке перевіряють, з відображенням результатів такого огляду у відповідному акті
4.	Відбирати проби та/або зразки товарів, якщо є така можливість
5.	Проводити у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, контрольні аналізи сировини, матеріалів і готової продукції, контрольні запуски у виробництво сировини та матеріалів, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувало підприємство, що перевіряють, у виробництві готової продукції, виготовленої із сировини та матеріалів, поміщених у відповідний митний режим, або призначати проведення вказаних дій уповноваженими експертами; призначати проведення уповноваженими експертами контрольних обмірів обсягів будівельних, монтажних, ремонтних та інших робіт
6.	Проводити зустрічні звірки на підприємствах
7.	Вимагати від керівників та інших посадових осіб підприємства, яке перевіряють, припинення дій, що перешкоджають виконанню повноважень посадовими особами органів фіскальної служби
8.	Вимагати від керівників підприємства, яке перевіряють, проведення інвентаризації основних фондів, товарно-матеріальних цінностей, які перебували або перебувають під митним контролем чи використовувало це підприємство разом із товарами, які поміщені у відповідний митний режим, бути присутніми при її проведенні, а в разі відмови від проведення такої інвентаризації – звертатися до суду в установленому законом порядку з вимогою зобов'язати підприємство, яке перевіряють, до проведення зазначеної інвентаризації
9.	У разі недопущення посадових осіб органів фіскальної служби до проведення огляду територій і виробничих, складських, торговельних чи інших приміщень, проведення контрольних аналізів, звертатися до суду із поданням про зупинення видаткових операцій підприємства на рахунках такого підприємства шляхом накладення арешту на кошти й інші його цінності, які зберігають у банку (крім операцій з видачі заробітної плати, сплати митних платежів та інших податків і зборів, єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також визначених контролюючим органом грошових зобов'язань підприємства)

Продовження дод. 15

1	2
10.	Складати протоколи про порушення митних правил
11.	Визначати суми податкових зобов'язань підприємства
12.	Отримувати від страхових компаній та банківських установ інформацію
13.	Користуватися у службових справах засобами зв'язку, які належать підприємствам, що перевіряють, з дозволу посадових осіб цих підприємств
14.	Накладати на час з'ясування питань, які підлягають перевірці, митне забезпечення на комп'ютери, сейфи (шафи), архіви та інші місця, де зберігають документи, у тому числі в електронній формі, необхідні для проведення перевірки, а також на складські, виробничі, торговельні приміщення, якщо існує вірогідність несанкціонованого вилучення, знищення, підміни, зміни стану або якісних характеристик товарів, які знаходяться в цих приміщеннях, що може мати вплив на ухвалення рішення за результатами перевірки
15	Інші права, передбачені Митним кодексом та законами України
<i>Посадові особи органів фіскальної служби під час проведення документальної виїзної перевірки підприємства зобов'язані:</i>	
1.	Проводити перевірку відповідно до її програми, затвердженої наказом відповідного органу фіскальної служби про призначення перевірки
2.	Поважати права та законні інтереси працівників підприємства, яке перевіряють, не допускати заподіяння підприємству шкоди неправомірними рішеннями, діями або бездіяльністю
3.	Не порушувати нормального режиму роботи підприємства, яке перевіряють
4.	Використовувати будь-яку інформацію, отриману під час проведення перевірки, виключно у митних цілях
5.	Не розголошувати інформацію, отриману під час проведення перевірки і яка становить державну, банківську або комерційну таємницю, що охороняється законом
6.	Надавати на вимогу посадових осіб підприємства, яке перевіряють, необхідну інформацію щодо положень законодавства, що стосуються питань перевірки
7.	Забезпечувати збереження документів, отриманих та складених у процесі перевірки, не розголошувати їхній зміст без згоди підприємства, яке перевіряють, крім випадків, передбачених Митним кодексом
8.	Інформувати посадових осіб підприємства, яке перевіряють, про їхні права й обов'язки під час проведення митного контролю після випуску товарів, про призначення та проведення експертизи (дослідження), взяття проб і зразків
9.	Видавати керівнику підприємства, яке перевіряють, або особі, яка виконує його обов'язки, примірник акта чи довідки, складених за результатами перевірки
10.	Виконувати інші обов'язки, передбачені Митним кодексом та іншими законами України
<i>Посадові особи підприємства, яке перевіряють, мають право:</i>	
1.	Вимагати від посадових осіб органу фіскальної служби повідомлення підстав для проведення перевірки, пред'явлення посвідчення на право проведення перевірки, службових посвідчень посадових осіб органів фіскальної служби, які проводять перевірку, а також надання копії наказу органу фіскальної служби про проведення перевірки
2.	Надавати посадовим особам органу фіскальної служби, які проводять перевірку, письмові заяви, зауваження, пояснення щодо перевірки
3.	Запитувати у посадових осіб органу фіскальної служби та отримувати від них інформацію щодо положень законодавства, що стосуються питань перевірки

Закінчення дод. 15

1	2
4.	Надавати посадовим особам органу фіскальної служби всі наявні у їхньому розпорядженні документи і відомості, які підтверджують процедури декларування та митного оформлення товарів до відповідного митного режиму, а також дотримання вимог законодавства з питань державної митної справи
5.	Вимагати від посадових осіб органу фіскальної служби перевірки відомостей і фактів, що можуть свідчити на користь підприємства
6.	Звертатися до органу фіскальної служби, посадові особи якого проводять перевірку, з клопотанням про продовження строку подання документів, строку проведення перевірки
7.	Подавати письмові зауваження або заперечення до акта перевірки у разі незгоди з викладеними в ньому фактами й обставинами, вимагати розгляду цих зауважень або заперечень посадовими особами органу фіскальної служби по суті та долучати їх до акта, який складають за результатами перевірки
8.	Отримувати у посадових осіб органу фіскальної служби після закінчення перевірки примірник акта (довідки), який складають за результатами перевірки
9.	Оскаржувати рішення, ухвалене органом фіскальної служби за результатами перевірки
10.	Складати розрахунок збитків і/або шкоди, заподіяних підприємству у зв'язку з проведенням документальної перевірки, та вимагати в установленому законом порядку відшкодування таких збитків і/або шкоди, а також долучати зазначений розрахунок до акта, який складають за результатами перевірки, як його невід'ємний додаток
11.	Користуватися іншими правами, передбаченими Митним кодексом та іншими законами України
<i>Посадові особи підприємства, яке перевіряють, зобов'язані:</i>	
1.	Не перешкоджати законній діяльності посадових осіб органу фіскальної служби під час проведення перевірки та виконувати законні вимоги зазначених осіб, у тому числі отримані в письмовій формі, які стосуються надання до перевірки документів, їхніх копій, інформації, у тому числі, за наявності – в електронній формі, проведення інвентаризацій, оглядів та реалізації інших прав посадових осіб органів доходів і зборів, передбачених Митним кодексом України та Податковим кодексом України
2.	Забезпечувати у робочий час безперешкодний доступ посадових осіб органу фіскальної служби, які перевіряють, на об'єкти підприємства, що перевіряють, та забезпечувати умови для виконання ними своїх обов'язків
3.	Забезпечувати у разі необхідності посадових осіб органу фіскальної служби робочим місцем на підприємстві, яке перевіряють, комп'ютерною та іншою оргтехнікою (за наявності)
4.	Робити запис про ознайомлення на посвідченні про проведення перевірки
5.	Визначати осіб, відповідальних за надання інформації посадовим особам органу фіскальної служби, які проводять перевірку, не пізніше 2 робочих днів від дня її початку
6.	Забезпечувати збереження документів, необхідних для з'ясування питань перевірки, протягом строків, передбачених пунктом 44.3 статті 44 Податкового кодексу України, та їхнього відновлення у разі втрати чи передчасного знищення
7.	Виконувати інші обов'язки, передбачені Митним кодексом та іншими законами України

## А16

## Види порушення митних правил та відповідальність за них

№ з\п	Порушення	Характеристика	Відповідальність
1	2	3	4
1.	Порушення режиму зони митного контролю <i>Ст. 468 Митного кодексу</i>	Проведення господарських робіт у зоні митного контролю, переміщення через її межі товарів і транспортних засобів, перетинання меж цієї зони громадянами, які не перетинають митний кордон України, та посадовими особами державних органів, які не проводять митного і спеціального контролю	Попередження або штраф в розмірі 20 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (НМДГ)
2.	Неправомірні операції з товарами, митне оформлення яких не закінчено, або з товарами, що перебувають на тимчасовому зберіганні під митним контролем <i>Ст. 469 Митного кодексу</i>	Навантаження, вивантаження, усунення пошкоджень упаковки, огляд і вимірювання товарів, які перебувають під митним контролем, взяття їхніх проб і зразків, тощо без дозволу фіскальних органів або проведення інших операцій. Зміна стану товарів, які перебувають під митним контролем, користування та розпорядження ними без дозволу органу фіскальної служби, а також не проведення їхнього митного оформлення до завершення строків перебування під митним контролем. Видача без дозволу фіскального органу або втрата товарів, які перебувають під митним контролем	Попередження або штраф в розмірі 20 НМДГ  Штраф 500 НМДГ  Штраф 1000 НМДГ
3.	Недоставлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення та документів до призначеного органу фіскальної служби, видача їх без дозволу органу фіскальної служби або втрата <i>Ст. 470 Митного кодексу</i>	Порушення визначеного терміну доставки товарів і транспортних засобів, які перебувають під митним контролем, та митних або інших документів на ці товари до призначеного органу фіскального органу: <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ не більше ніж на 1 добу;</li> <li>▪ більше ніж на 1 добу, але не більше ніж на 10 діб або повторно впродовж року не більше ніж на 1 добу;</li> <li>▪ більше, ніж на 10 діб або втрата цих товарів чи їхня видача без дозволу органу фіскальної служби</li> </ul>	Попередження або штраф 10 НМДГ Штраф 200 НМДГ  Штраф 500 НМДГ
4.	Порушення порядку проходження митного контролю в зонах (коридорах) спрощеного митного контролю <i>Ст. 471 Митного кодексу</i>	Ввезення або вивезення з України через "зелений коридор" товарів, переміщення яких через митний кордон України заборонено або обмежено, або перевищення неоподатковованого обсягу товарів, які переміщують через митний кордон України	Штраф 100 НМДГ та конфіскація цих товарів

Продовження дод. 16

1	2	3	4
5.	Недекларування товарів або транспортних засобів комерційного призначення <i>Ст. 472 Митного кодексу</i>	Незаявлення за встановленою формою точних і достовірних відомостей (назви, найменування або назва, кількість тощо) про товари, транспортні засоби комерційного призначення, які підлягають обов'язковому декларуванню у разі переміщення через митний кордон України	Штраф у розмірі 100 % вартості цих товарів і транспортних засобів, а також їхня конфіскація
6.	Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях заборонених товарів <i>Ст. 473 Митного кодексу</i>	Пересилання через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання законодавством України, а також пересилання у міжнародних поштових відправленнях товарів, заборонених до пересилання актами Всесвітнього поштового союзу	Конфіскація цих товарів
7.	Перешкоджання посадовій особі органу фіскальної служби в доступі до товарів, транспортних засобів, документів <i>Ст. 474 Митного кодексу</i>	Перешкоджання посадовій особі органу фіскальної служби під час проведення нею митного контролю або провадження в справі про контрабанду чи порушення митних правил у доступі до товарів, транспортних засобів, документів Повторне вчинення цього правопорушення або перешкоджання посадовій особі органу фіскальної служби, невиконання її вимог під час перевірки обліку товарів, які переміщують через митний кордон України та/або перебувають під митним контролем, чи документальної перевірки дотримання вимог законодавства України з питань державної митної справи	Штраф 100 НМДГ  Штраф 500 НМДГ
8.	Неподання органу фіскальної служби звітності щодо товарів, які перебувають під митним контролем <i>Ст. 475 Митного кодексу</i>	Неподання утримувачем магазину безмитної торгівлі, складу тимчасового зберігання, митного складу, вантажного митного комплексу, особою, відповідальною за експлуатацію складу організації – отримувача гуманітарної допомоги, органу фіскальної служби звіту про рух товарів, а також порушення порядку ведення обліку таких товарів	Штраф 50 НМДГ

Продовження дод. 16

1	2	3	4
9.	Переміщення товарів через митний кордон України з порушенням прав інтелектуальної власності <i>Ст. 476 Митного кодексу</i>	Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території товарів, призначених для виробничої або іншої підприємницької діяльності, з порушенням охоронюваних законом прав інтелектуальної власності	Штраф 1000 НМДГ з конфіскацією цих товарів
10.	Порушення порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів за межі цієї території та/або порядку проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони <i>Ст. 477 Митного кодексу</i>	Порушення встановленого законодавством порядку ввезення товарів на територію вільної митної зони, вивезення товарів з цієї території, проведення операцій з товарами, поміщеними в режим вільної митної зони, а так само порушення встановленого строку розпорядження товарами, розміщеними у вільній митній зоні, у разі анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію цієї зони	Штраф 1000 НМДГ
11.	Порушення порядку зберігання товарів на митних складах та здійснення операцій із цими товарами <i>Ст. 478 Митного кодексу</i>	Проведення з товарами, які зберігають у режимі митного складу на митних складах, підготовки товарів до продажу (відчуження) та транспортування без дозволу органу фіскальної служби Зміна стану товарів, які зберігають у режимі митного складу на митних складах, без дозволу органу фіскальної служби, невивезення або непереміщення в інший митний режим товарів, строк зберігання яких у режимі митного складу закінчився, а так само порушення встановленого терміну розпорядження товарами, які зберігають на митному складі, у разі анулювання дозволу на відкриття та експлуатацію цього складу Видача без дозволу органу фіскальної служби або втрата товарів, які зберігають у режимі митного складу на митних складах	Штраф 20 НМДГ  Штраф 500 НМДГ  Штраф 1000 НМДГ

Продовження дод. 16

1	2	3	4
12.	Порушення порядку або терміну розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі <i>Ст. 479 Митного кодексу</i>	Порушення встановлених Митним кодексом порядку або строків розпорядження товарами, розміщеними у магазині безмитної торгівлі, у разі ліквідації магазину або зупинення дії чи анулювання дозволу на його відкриття та експлуатацію	Штраф 1000 НМДГ
13.	Порушення порядку здійснення операцій з переробки товарів <i>Ст. 480 Митного кодексу</i>	Порушення встановленого Митним кодексом та іншими актами законодавства України порядку переробки товарів, у тому числі неввезення за межі митної території України (неввезення на митну територію України) товарів, які переміщували через митний кордон України з метою переробки, та/або продуктів їхньої переробки після закінчення терміну переробки	Штраф 1000 НМДГ
14.	Перевиконання строку тимчасового ввезення або тимчасового вивезення товарів <i>Ст. 481 Митного кодексу</i>	Перевиконання встановленого відповідно до Митного кодексу терміну тимчасового ввезення товарів на митну територію України або терміну тимчасового вивезення товарів за межі митної території України: <ul style="list-style-type: none"> <li>▪ не більше ніж на три доби;</li> <li>▪ більше ніж на три доби, але не більше ніж на десять діб або повторно впродовж року не більше ніж на три доби;</li> <li>▪ більше ніж на десять діб</li> </ul>	Штраф 50 НМДГ  Штраф 300 НМДГ  Штраф 1000 НМДГ
15.	Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем <i>Ст. 482 Митного кодексу</i>	Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України поза митним контролем, тобто поза місцем розташування органу фіскальної служби або поза робочим часом, установленим для нього, і без виконання митних формальностей, або з незаконним звільненням від митного контролю внаслідок зловживання службовим становищем посадовими особами органу фіскальної служби Повторне скоєння цього правопорушення впродовж року	Штраф в розмірі 100 % вартості товарів і транспортних засобів з їхньою конфіскацією, а також конфіскація транспортних засобів, що використовувалися для переміщення цих товарів Штраф у розмірі 200 % вартості товарів і транспортних засобів з їхньою конфіскацією



Продовження дод. 16

1	2	3	4
16.	<p>Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю</p> <p><i>Ст. 483 Митного кодексу</i></p>	<p>Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю, тобто з використанням спеціально виготовлених сховищ (тайників) та інших засобів або способів, які утруднюють виявлення таких товарів, або шляхом надання одним товарам вигляду інших, або з поданням органу фіскальної служби як підстави для переміщення товарів підроблених документів чи документів, одержаних незаконним шляхом, або таких, які містять неправдиві відомості щодо найменування товарів, їхньої ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача, кількості вантажних місць, їхнє маркування та номерів, неправдиві відомості, необхідні для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості.</p> <p>Повторне вчинення цього правопорушення впродовж року</p>	<p>Штраф у розмірі 100 % вартості таких товарів з їхньою конфіскацією, а також конфіскація товарів, транспортних засобів зі спеціально виготовленими сховищами (тайниками), які використовували для переміщення товарів через митний кордон України</p> <p>Штраф у розмірі 200 % вартості таких товарів з їхньою конфіскацією</p>
17.	<p>Зберігання, перевезення чи придбання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю</p> <p><i>Ст. 484 Митного кодексу</i></p>	<p>Зберігання, перевезення, придбання чи використання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, ввезених на митну територію України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю</p>	<p>Штраф у розмірі 100 % вартості цих товарів, транспортних засобів або їхня конфіскація</p>

Закінчення дод. 16

1	2	3	4
18	Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їхнього розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів <i>Ст. 485 Митного кодексу</i>	Заявлення в митній декларації з метою неправомірного звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їхнього розміру неправдивих відомостей щодо істотних умов зовнішньоекономічного договору (контракту), ваги (з урахуванням допустимих втрат за належних умов зберігання і транспортування) або кількості, країни походження, відправника та/або одержувача товару, неправдивих відомостей, необхідних для визначення коду товару згідно з УКТ ЗЕД та його митної вартості, та/або надання з цією ж метою органу фіскальної служби документів, які містять такі відомості, або несплата митних платежів у строк, встановлений законом, або інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів, а так само використання товарів, стосовно яких надано пільги щодо сплати митних платежів, в інших цілях, ніж ті, у зв'язку з якими було надано такі пільги	Штраф у розмірі 300 % несплаченої суми митних платежів

**Перелік товарів, вивезення (пересилання) яких громадянами  
за межі митної території України не допускається**

Код товару згідно з УКТ ЗЕД	Найменування товару
1	2
0505 10 10 00	Пір'я, придатне для набивання; пух, необроблений
2805 30	Рідкісноземельні метали, скандій та ітрій у чистому вигляді, у сумішах або сплавах
2805 40	Ртуть
4101	Шкури необроблені великої рогатої худоби (включаючи буйволів) або тварин родини конячих (свіжі або солоні, сушені, зелені, пікельовані або консервовані іншим способом, але не дублені, не вироблені під пергамент і не піддані подальшій обробці), з волосяним покривом або без волосяного покриву, спилок або неспилок
4102	Шкури необроблені овець або шкурки ягнят (свіжі або солоні, сушені, зелені, пікельовані або консервовані іншим способом, але не дублені, не вироблені під пергамент або не піддані подальшій обробці), з вовняним покривом або без вовняного покриву, спилок або неспилок, крім зазначених у примітці 1(с) до цієї групи
4103 30 00 00	Шкури свиней необроблені (свіжі або солоні, сушені, зелені, пікельовані або консервовані іншим способом, але не дублені, не вироблені під пергамент або не піддані подальшій обробці), з волосяним покривом або без волосяного покриву, спилок або неспилок
4401 10 00 00	Деревина паливна у вигляді колод, полін, хмизу, гілок тощо
4401 21 00 00	Тріска або стружка деревна хвойних порід
4401 22 00 00	Тріска або стружка деревна листяних порід
4403	Лісоматеріали необроблені, обкоровані або не обкоровані, начорно брусовані або не брусовані
4404	Деревина бондарна; колоди колоті; деревинні палі та кілки, загострені, але не розпиляні вздовж; деревина обтесана або закруглена, але не обточена, не вигнута і не оброблена іншим способом, що використовуються для виробництва ціпків, парасольок, ручок для інструментів тощо; деревина у вигляді трісок, пластинок, стрічок тощо
4406	Шпали дерев'яні для залізничних або аналогічних колій
4407	Лісоматеріали розпиляні або стругані вздовж, колоті або луцені, обтесані або необтесані, шліфовані чи не шліфовані, з'єднані або не з'єднані у шип, завтовшки більш як 6 мм
7106	Срібло (включаючи срібло з покриттям із золота або платини) у необробленому або напівобробленому вигляді, або у вигляді порошку
7108	Золото (включаючи золото з покриттям із платини) необроблене або напівоброблене, або у вигляді порошку
7110	Платина необроблена або напівоброблена, або у вигляді порошку
7112	Відходи або брухт дорогоцінних металів чи металів, плакованих дорогоцінними металами; інші відходи або брухт з вмістом дорогоцінних металів чи сполук дорогоцінних металів, що використовуються головню для добування дорогоцінних металів

Продовження дод. 17

1	2
7115	Вироби з дорогоцінних металів або металів, плакованих дорогоцінними металами
7202 99 80 00	Феросплави
7204 10 00 00	Відходи та брухт ливарного чавуну
7204 21	Відходи та брухт корозійностійкої (нержавіючої) сталі
7204 29 00 00	Відходи та брухт легованої сталі, крім корозійностійкої (нержавіючої)
7204 30 00 00	Відходи та брухт чорних металів, луджені
7204 41 10 00	Токарна стружка, обрізки, уламки, відходи фрезерного виробництва та ошурки
7204 41 91 00	Відходи обрізування або штампування чорних металів, пакетовані
7204 41 99 00	Відходи обрізування або штампування чорних металів непакетовані
7204 49 10 00	Відходи та брухт чорних металів подрібнені (різані)
7204 49 30 00	Відходи та брухт чорних металів пакетовані
7204 49 90 00	Відходи та брухт чорних металів непакетовані
7204 50 00 00	Зливки чорних металів для переплавлення (шихтові зливки)
7218 10 00 00	Зливки та інші первинні форми сталі корозійностійкої (нержавіючої)
7401 00 00 00	Штейн мідний; мідь цементаційна (мідь осаджена)
7402 00 00 00	Мідь нерафінована; аноди мідні для електролітичного рафінування
7403 12 00 00	Ваербарси (литі заготовки з металу для виробництва дроту) з міді рафінованої
7403 13 00 00	Білеті (заготовки з металу квадратного чи круглого поперечного перерізу для подальшої прокатки сортових профілів) з міді рафінованої
7403 19 00 00	Вироби з міді рафінованої, крім катодів та секцій катодів, ваербарсів та білетів
7403 2100 00	Сплави на основі міді та цинку (латуні)
7403 22 00 00	Сплави на основі міді та олова (бронзи)
7403 29 00 00	Мідні сплави (за винятком лігатур)
7404 00	Відходи і брухт мідні
7405 00 00 00	Лігатури на основі міді
7406	Порошки та луска мідні
7407	Прутки, бруски та профілі мідні
7408	Дріт мідний
7409	Плити, листи та стрічки з міді завтовшки понад 0,15 мм
7415 29 00 00	Вироби мідні без різьби, крім шайб
7415 39 00 00	Вироби мідні з різьбою, крім гвинтів, болтів та гайок
7418 19 90 00	Вироби столові, кухонні або інші побутові вироби та їх частини, мідні, крім мочалок для чищення кухонного посуду, подушечок для чищення або полірування, рукавичок та аналогічних виробів, приладів побутових для приготування або розігрівання їжі, неелектричних та їх частин
7419	Вироби мідні
7502	Нікель необроблений

Закінчення дод. 17

1	2
7503 00	Відходи та брухт нікелеві
7504 00 00 00	Порошки та луска нікелеві
7505	Прутки, бруски, профілі та дрiт нікелеві
7506	Плити, листи, стрічки та фольга нікелеві
7507	Труби, трубки та фітинги для них (наприклад, муфти, коліна, втулки) нікелеві
7508	Вироби нікелеві
7602 00	Відходи та брухт алюмінієві
7801	Свинець необроблений
7802 00 00 00	Відходи та брухт свинцеві
7902 00 00 00	Відходи та брухт цинкові
8001	Олово необроблене
8002 00 00 00	Відходи та брухт олов'яні
8003 00 00 00	Прутки, бруски, профілі та дрiт олов'яні
8007 00	Вироби олов'яні
8101	Вольфрам і вироби з вольфраму, включаючи відходи та брухт
8102	Молибден і вироби з молибдену, включаючи відходи та брухт
8103	Тантал і вироби з танталу, включаючи відходи та брухт
8104	Магній і вироби з магнію, включаючи відходи та брухт
8105	Штейни кобальтові та інші проміжні продукти металургії кобальту; кобальт і вироби з кобальту, включаючи відходи та брухт
8106 00	Вісмут і вироби з вісмуту, включаючи відходи та брухт
8107	Кадмій і вироби з кадмію, включаючи відходи та брухт
8108	Титан і вироби з титану, включаючи відходи та брухт
8109	Цирконій і вироби з цирконію, включаючи відходи та брухт
8110	Сурма та вироби із сурми, включаючи відходи та брухт
8111 00	Марганець та вироби з марганцю, включаючи відходи та брухт
8112	Берилій, хром, германій, ванадій, галій, гафній (кельтій), індій, ніобій (колумбій), реній і талій, а також вироби з цих металів, включаючи відходи та брухт
8113 00	Металокераміка і вироби з металокераміки, включаючи відходи та брухт

## Спільні та відмінні риси митної та зовнішньоекономічної безпеки

Характеристика	Митна безпека	Зовнішньоекономічна безпека
1	2	3
<b>Суть</b>	Стан захищеності інтересів держави у митній галузі у зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз	Спроможність держави протистояти впливу екзогенних негативних чинників та мінімізувати заподіяні ними збитки, активно використовувати участь у світовому розподілі праці для створення сприятливих умов розвитку національної економіки
<b>Завдання</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів;</li> <li>– здійснення митного регулювання, пов'язаного зі встановленням і стягуванням податків та зборів;</li> <li>– здійснення процедур митного контролю і митного оформлення, зокрема із застосуванням необхідних засобів митно-тарифного і нетарифного регулювання;</li> <li>– проведення робіт, спрямованих на боротьбу з контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на органи доходів і зборів завдань шляхом ефективної реалізації митної справи</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– підтримка вітчизняних експортерів, розробників імпортозамінних товарів і виробників конкурентоспроможної продукції;</li> <li>– створення ефективної банківської та гнучкої кредитної системи, гарантування прав власників валютних коштів;</li> <li>– створення інфраструктури зовнішньої торгівлі та сучасної системи її інформаційного забезпечення;</li> <li>– проведення гнучкої експортно-імпоротної політики;</li> <li>– удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньої торгівлі;</li> <li>– проведення диверсифікації експорту та імпорту</li> </ul>

Закінчення дод. 18

1	2	3
Показники	<ul style="list-style-type: none"> <li>– обсяг імпорту на одну посадову особу митних органів;</li> <li>– середня кількість декларацій, оформлених однією посадовою особою;</li> <li>– середня кількість декларацій, оформлених однією посадовою особою за день;</li> <li>– середня кількість годин на оформлення декларації;</li> <li>– митні платежі до бюджету;</li> <li>– середньоденні надходження митних платежів;</li> <li>– сума митних платежів на одну посадову особу;</li> <li>– видатки з Державного бюджету на утримання митної служби;</li> <li>– видатки з Державного бюджету у розрахунку на одну посадову особу;</li> <li>– коефіцієнт окупності витрат держави</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– коефіцієнт відкритості національної економіки (відношення обсягу зовнішньої торгівлі, тобто експорту та імпорту, до ВВП);</li> <li>– коефіцієнт покриття імпорту експортом;</li> <li>– відношення обсягу експорту до ВВП;</li> <li>– відношення обсягу імпорту до ВВП;</li> <li>– сальдо зовнішньоторговельної діяльності;</li> <li>– товарна структура експорту та імпорту;</li> <li>– товарна структура критичного імпорту;</li> <li>– співвідношення між обсягами залученого капіталу та експортом вітчизняного капіталу;</li> <li>– співвідношення цін на зовнішньому й внутрішньому ринках;</li> <li>– енергомісткість і матеріаломісткість експорту;</li> <li>– співвідношення між обсягами національного виробництва та експорту до певних країн;</li> <li>– вплив виробництва експортної продукції на екологію;</li> <li>– питома вага експорту наукомісткої продукції в загальному обсязі експорту;</li> <li>– питома вага імпорту наукомісткої продукції в загальному обсязі імпорту;</li> <li>– частка експорту на душу населення;</li> <li>– частка іноземних інвестицій у ВВП;</li> <li>– співвідношення тарифного і нетарифного регулювання</li> </ul>

Аїààòê 19

**ПАСПОРТ ЕЛЕКТРОННОГО ПРОФІЛЮ РИЗИКУ  
ЕКСПЕРТНА КОМІСІЯ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ  
ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ**

Дата затвердження

ПР діє з:

Редакція ПР діє з:

профілю ризику (ПР):

**СУР**

ПР діє до:

Дата затвердження

Профіль ризику № \_\_\_\_\_

Назва ПР: \_\_\_\_\_

Області ризику:

\_\_\_\_\_

Індикатори ризику:

назва індикатора: значення індикатора:

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Оцінка ступеня ризику. Опис алгоритму обчислення. Інструктивні повідомлення до митних формальностей:

**Форми та обсяг контролю:**

код і назва митної формальності:

вид митної  
формальності:поріг ступеня  
ризикy:

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Максимальне значення негативної історії ПР: \_\_\_\_\_

Максимальне значення позитивної історії ПР: \_\_\_\_\_

**Причини незавершення митного оформлення, які враховуються при розрахунку негативної історії ПР:**

код і назва причини:

коефіцієнт значимості:



Контактна особа за ПР:

\_\_\_\_\_ (посада) \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (П.І.Б.)

Телефон: \_\_\_\_\_

Факс: \_\_\_\_\_

Особиста поштова скринька: \_\_\_\_\_

Відповідальний за наповнення ПР підрозділ: \_\_\_\_\_

Періодичність наповнення/оновлення ПР: \_\_\_\_\_

Керівник підрозділу \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (П.І.Б.)  
(посада)

Відповідальний за контроль ефективності ПР підрозділ: \_\_\_\_\_

Періодичність здійснення контролю ефективності ПР: \_\_\_\_\_

Строк здійснення контролю ефективності ПР: \_\_\_\_\_

Керівник підрозділу \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (П.І.Б.)  
(посада)

Посадова особа, яка розбила ПР:

\_\_\_\_\_ (посада) \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (П.І.Б.)

Керівник підрозділу \_\_\_\_\_ (підпис) \_\_\_\_\_ (П.І.Б.)  
(посада)

## ПАСПОРТ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ РИЗИКУ

(назва структурного підрозділу ДФС або митниці ДФС, яка розробила профіль ризику)  
 ДЕРЖАВНА ФІСКАЛЬНА СЛУЖБА УКРАЇНИ

Дата затвердження  
 профілю ризику (ПР):

# СУР

ПР діє з: \_\_\_\_\_ Редакція ПР діє з:  
 \_\_\_\_\_  
 ПР діє до: \_\_\_\_\_

Дата затвердження

Профіль ризику № _____		
Назва ПР: _____		
Області ризику:	_____	_____
Індикатори ризику:	<u>назва індикатора:</u>	<u>значення індикатора:</u>
	_____	_____
	_____	_____
Оцінка ступеня ризику. Опис алгоритму обчислення:		
_____		
_____		
Форми та обсяг контролю:		
код і назва митної формальності:	пояснення до митної формальності:	
_____	_____	_____
_____	_____	_____

---

Контактна особа за ПР:

\_\_\_\_\_

(посада)

\_\_\_\_\_

(підпис)

\_\_\_\_\_

(П.І.Б.)

Телефон: \_\_\_\_\_

Факс: \_\_\_\_\_

Особиста поштова скринька: \_\_\_\_\_

Відповідальний за контроль ефективності ПР підрозділ: \_\_\_\_\_

Періодичність здійснення контролю ефективності ПР: \_\_\_\_\_

Строк здійснення контролю ефективності ПР: \_\_\_\_\_

Керівник підрозділу

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(посада)

(підпис)

(П.І.Б.)

Найменування структурного підрозділу ДФС, який розробив ПР, або митниці ДФС:

\_\_\_\_\_

Посадова особа, яка розробила ПР:

\_\_\_\_\_

(посада)

\_\_\_\_\_

(підпис)

\_\_\_\_\_

(П.І.Б.)

Керівник підрозділу

\_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

(посада)

(підпис)

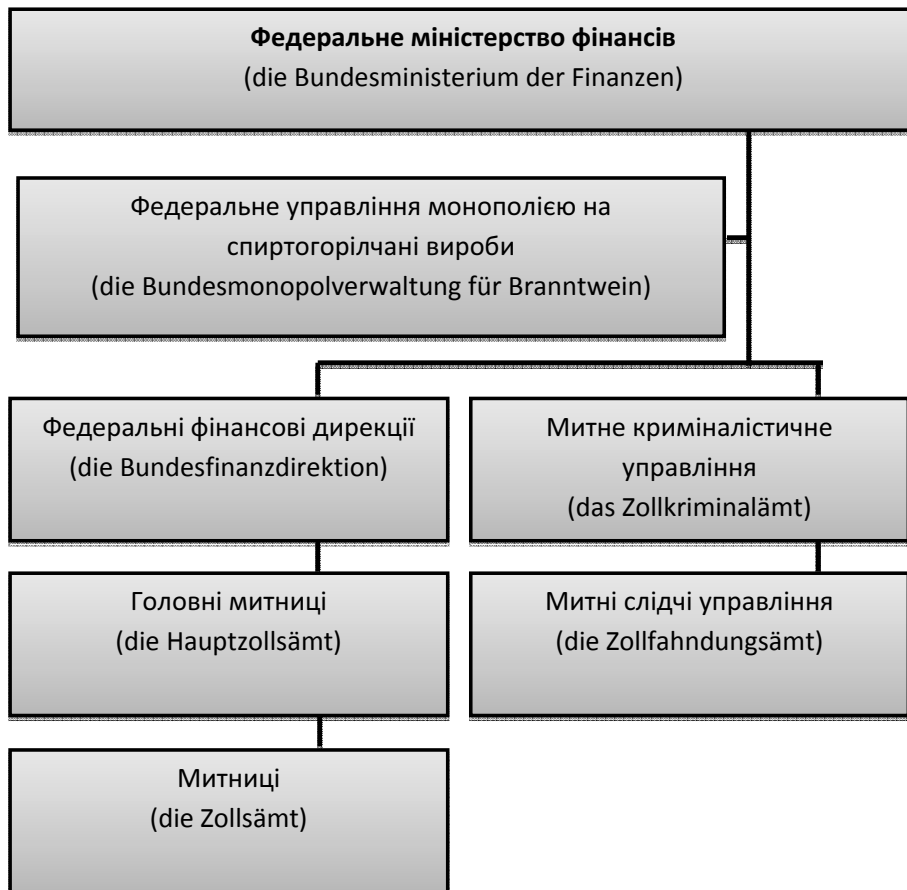
(П.І.Б.)

## АНАЛІТИЧНА ДОВІДКА ДО ПРОФІЛЮ РИЗИКУ

“ \_\_\_\_\_ ”

(назва профілю ризику)

**Опис профілю ризику:**Опис ризику. Зміст  
проблеми: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_Документи/підстави розроблення профілю ризику: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_Протиріччя. Причини виникнення ризику: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_Оцінка наслідків ризику: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_Пропоновані заходи мінімізації ризику: \_\_\_\_\_  
\_\_\_\_\_**Посадова особа, яка підготувала аналітичну довідку:**\_\_\_\_\_  
(посада)\_\_\_\_\_  
(підпис)\_\_\_\_\_  
(П.І.Б.)**Керівник підрозділу**  
(посада)\_\_\_\_\_  
(підпис)\_\_\_\_\_  
(П.І.Б.)



Організаційна структура митної системи Німеччини

## І ðáàì àòí èé ìîêàæ÷èé

## А

Авіаційний транспорт  
 Автоматизована система (АС)  
 Автоматизована система аналізу та управління ризиками  
 Автомобільний транспорт  
 Автономне мито  
 Авторське право  
 Агент з митного оформлення  
 Адвалерне мито  
 Адміністративна відповідальність  
 Адміністративні стягнення  
 Адміністративно територіальний устрій  
 Акцизна накладна  
 Акцизний податок  
 Алкогольні напої  
 Аналогічні товари  
 Антидемпінгове мито  
 Антимонопольне законодавство  
 Аудит

## Б

Багаж  
 База даних  
 База оподаткування  
 Бартер  
 Безмитна торгівля  
 Безпека  
 Брокер  
 Бюджет  
 Бюджетне відшкодування податку на додану вартість

## В

Валюта  
 Валютне регулювання  
 Валютний контроль  
 Валютні обмеження  
 Вантажне відправлення  
 Вантажний митний комплекс  
 Ветеринарно-санітарний контроль  
 Ввізне (імпортне) мито  
 Вивізне (експортне) мито  
 Витрати на навантаження, перевезення, розвантаження

Витрати на страхування  
 Витрати на транспортування  
 Виробництво  
 Відмова на користь держави  
 Вільна митна зона  
 Вільно конвертована валюта  
 Внутрішні податки і збори як нетарифний інструмент  
 Водний транспорт

## Г

Генеральна угода з тарифів і торгівлі (ГАТТ)  
 Гласність  
 Громадяни

## Д

Давальницька сировина  
 Дата виникнення податкових зобов'язань  
 Двоканальна система митного контролю  
 Декларант  
 Декларація  
 Декларація митної вартості  
 Декларація про походження товару декларування  
 Демпінг  
 Державна фіскальна служба (ДФС) України  
 Державне управління  
 Державний бюджет України  
 Джерело сплати податку  
 Дизайнерські роботи  
 Додаткова митна декларація  
 Документальна перевірка

## Е

Екологічний контроль  
 Економічна безпека  
 Економічна конкуренція  
 Економічний союз  
 Експорт  
 Експортна субсидія  
 Експортне кредитування  
 Електрична енергія  
 Електронна акцизна марка

Електронна митна декларація	Інфраструктурні інститути митної діяльності
Електронне адміністрування податку на додану вартість	
Електронне декларування	К
Електронний замок	Кабінет Міністрів України (КМУ)
Електронний підпис	Каботаж
Елементи митного регулювання	Карантин
Елементи оподаткування	Квота
Ембарго	Квота експортна (імпортна)
	Квота спеціальна
Є	Квотування / контингентування
Європейська рада (ЄР)	Кількісні обмеження
Європейський парламент (ЄП)	Комбінована ставка податку
Європейський союз (ЄС)	Комбіноване (змішане) мито
Єдина інформаційна система	Комерційна таємниця
Єдине митне вікно	Компенсаційне мито
Єдиний реєстр акцизних накладних	Компетенція
	Конвенційне мито
З	Конвенція
Законність	Конституція
Законодавство	Контрабанда
Залізничний транспорт	Контрафактні товари
Заохочення	Контроль
Захист інформації	Контроль за переміщенням культурних цінностей
Заходи регулювання зовнішньої торгівлі	Контроль із застосуванням системи управління ризиками
“Зелений” коридор	Контроль співставлення
Знищення або руйнування	Конфіскація
Зовнішньоекономічна безпека	Країна походження товарів
Зовнішньоекономічна діяльність	Купівля-продаж
Зовнішньоекономічний договір (контракт)	
Зовнішня політика	Л
Зовнішня торгівля	Легальність
Зона вільної торгівлі	Лізинг
	Лінії електропередач
І	Ліцензійні умови
Ідентичні товари	Ліцензія
Імпорт	Ліцензія відкрита (індивідуальна)
Інвестиція	Ліцензія генеральна
Індикативні ціни	Ліцензія експортна (імпортна)
Іноземні інвестиції	Ліцензія разова (індивідуальна)
Інструкція	Ліцензія спеціальна
Інструменти митної політики	Ліцензування
Інтеграційне об’єднання	
Інфляція	М
Інформаційний термінал	Магазин безмитної торгівлі
Інформаційний обмін при попередньому інформуванні	Максимальна роздрібна ціна
Інформація	Марки акцизного податку

- Марракеська угода
- Методи визначення митної вартості товарів при імпорті в Україну:
- за ціною договору (контракту) щодо товарів, які імпортують (вартість операції)
  - за ціною договору щодо ідентичних товарів
  - за ціною договору щодо подібних (аналогічних) товарів
  - на основі віднімання вартості
  - на основі додавання вартості (обчислена вартість)
  - резервний
- Механізм переважного права
- Митна безпека
- Митна безпекоспроможність
- Митна вартість
- Митна декларація
- Митна декларація, заповнена у звичайному порядку
- Митна декларація М-16
- Митна декларація для письмового декларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами для особистих, сімейних та інших потреб, не пов'язаних з провадженням підприємницької діяльності
- Митна декларація на бланку єдиного адміністративного документа
- Митна діяльність
- Митна загроза
- Митна інтеграція
- Митна інфраструктура
- Митна оцінка
- Митна система
- Митна справа
- Митна політика
- Митна статистика
- Митна територія
- Митне оформлення
- Митне регулювання
- Митний брокер
- Митний кодекс України
- Митний контроль
- Митний платіж
- Митний пост
- Митний режим
- Митний ризик
- Митний склад
- Митний союз
- Митний тариф
- Митниця
- Митні відносини
- Митні інтереси
- Митні органи
- Митні платежі
- Митні правила
- Митні формальності
- Мито
- Міжнародна митна конвенція
- Міжнародні експрес-відправлення
- Міжнародні поштові відправлення
- Мінімальне акцизне податкове зобов'язання
- Н
- Наказ
- Нафтопродукти
- Національний банк України (НБУ)
- Неплатоспроможність
- Нерезиденти
- Несупроводжуваний багаж
- Номінальне мито
- Нормативний акт
- О
- Об'єкт оподаткування
- Огляд
- Особистий огляд
- Особисті речі
- П
- Пальне
- Параметри митної безпеки
- Парламент
- Патент
- Пеня
- Переміщення товарів через кордон
- Переробка за межами митної території
- Переробка на митній території
- Періодична митна декларація
- Підакцизний товар
- Пільги в оподаткуванні
- Пільгове мито
- Плата за виконання митних формальностей
- Платник податку



- Повне мито  
 Повітряний транспорт  
 Податки і збори  
 Податкова розписка  
 Податковий вексель  
 Податковий кодекс України  
 Податкове зобов'язання з податку на додану вартість  
 Податковий кредит з податку на додану вартість  
 Податок на додану вартість (ПДВ)  
 Податковий період  
 Подібні товари  
 Політика вільної торгівлі  
 Політика протекціонізму  
 Політичний союз  
 Попередження  
 Попередня митна декларація  
 Порухення митних правил  
 Постачання послуг  
 Правила Інкотермс  
 Правові режими міжнародної торгівлі  
 Прекурсори  
 Преференційна торговельна угода  
 Преференційне мито  
 Приховані нетарифні методи  
 Пункт пропуску через державний кордон України
- Р**  
 Ратифікація  
 Реальне мито  
 Реекспорт  
 Резиденти  
 Реімпорт  
 Ручна поклажа
- С**  
 Санкція  
 Санітарно-епідеміологічний контроль  
 Світова організація торгівлі (СОТ)  
 Сезонне мито  
 Сертифікат  
 Сертифікат про походження товару  
 Сертифікація  
 Система електронного адміністрування реалізації пального  
 Система управління ризиками в митній справі
- Склад тимчасового зберігання  
 Специфічне мито  
 Спеціалізовані заклади митної служби  
 Спеціалізовані митні органи  
 Спеціальна міжнародна митна конвенція  
 Спеціальне мито  
 Спільний ринок  
 Ставка податку  
 Ставка мита  
 Суб'єкт оподаткування  
 Суб'єкти митних відносин  
 Супроводжуваний багаж
- Т**  
 Тарифна ставка  
 Тарифне регулювання  
 Тарифні пільги і преференції  
 Термін сплати податку  
 Технічні бар'єри  
 Тимчасова митна декларація  
 Тимчасове ввезення  
 Тимчасове вивезення  
 Товар  
 Торгівля  
 Торговельний баланс  
 Торговельне сальдо  
 Торговий договір  
 Транзит  
 Транспорт  
 Трансфертне ціноутворення  
 Трубопровідний транспорт  
 Тютюнові вироби
- У**  
 Указ  
 Українська класифікація товарів ЗЕД (УКТ ЗЕД)  
 Умове звільнення від оподаткування  
 Умове повне звільнення від оподаткування  
 Умове часткове звільнення від оподаткування  
 Уніфікована митна квитанція МД-1  
 Уповноважений економічний оператор  
 Уповноважений експортер  
 Управління ризиками у митній справі
- Ф**  
 Фактурна вартість

---

Фізична особа	Ц
Фінансові методи нетарифного регулювання	Ціна
Фіскальна політика	Ціна угоди
Фіскальна результативність	Цінні папери
Фітосанітарний контроль	Ч
Формато-логічний контроль	“Червоний” коридор
Форми розрахунків в оподаткуванні	Чинність закону
Ф’ючерсний контракт	
	Ш
Х	Штраф
Холодна зброя	

## СІ 2N0

<b>Передмова</b> .....	5
<b>Розділ 1. Загальні положення митної справи</b> .....	7
1.1. Передумови і необхідність митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності .....	7
1.2. Сутність та принципи митної справи .....	13
1.3. Інфраструктурні інститути митної діяльності .....	19
<b>Розділ 2. Митна система України</b> .....	32
2.1. Організація митної справи в Україні .....	32
2.2. Завдання і структура митних органів .....	42
2.3. Розвиток митної системи України .....	49
<b>Розділ 3. Митна політика</b> .....	63
3.1. Роль митної політики у регулюванні зовнішньоеко- номічної діяльності .....	63
3.2. Сутність, функції і принципи митної політики .....	69
3.3. Характеристика інструментів митної політики .....	75
<b>Розділ 4. Митні режими</b> .....	85
4.1. Сутність і класифікація митних режимів .....	85
4.2. Механізм застосування митних режимів .....	94
4.2.1. Режими основного обсягу зовнішньоторговельних операцій .....	94
4.2.2. Порядок застосування інших митних режимів .....	107
<b>Розділ 5. Митна вартість</b> .....	125
5.1. Економічно-правові аспекти формування митної вартості ..	125
5.2. Механізм нарахування митної вартості при переміщенні товарів через митний кордон України .....	132
5.2.1. Методи визначення митної вартості товарів при імпорті в Україну .....	133
5.2.2. Обчислення митної вартості при переміщенні товарів в інших митних режимах .....	145
5.3. Способи коригування митної оцінки товарів .....	146
5.4. Використання правил Інкотермс у визначенні митної вартості .....	152
<b>Розділ 6. Митні платежі в системі оподаткування зовнішньоекономічної діяльності</b> .....	163
6.1. Митні платежі як інструмент регулювання національної економіки .....	163
6.2. Класифікація митних платежів .....	171

---

6.3. Особливості нарахування, сплати та адміністрування митних платежів.....	177
<b>Розділ 7. Мито .....</b>	<b>190</b>
7.1. Сутність і види мита .....	190
7.2. Характеристика мита за основними елементами.....	202
7.3. Механізм нарахування та сплати мита .....	211
<b>Розділ 8. Акцизний податок у зовнішньоекономічній діяльності ..</b>	<b>232</b>
8.1. Сутність та елементи акцизного оподаткування у митній справі .....	232
8.2. Механізм нарахування і сплати податку з імпортованих товарів .....	239
8.3. Адміністрування акцизного податку у сучасних умовах ...	245
<b>Розділ 9. Податок на додану вартість у зовнішньоекономічній діяльності .....</b>	<b>253</b>
9.1. Сутність та елементи оподаткування податком на додану вартість у митній справі.....	253
9.2. Порядок нарахування і сплати ПДВ при експортно-імпортних операціях .....	257
9.3. Принципи встановлення податку на додану вартість у світовій практиці .....	264
<b>Розділ 10. Нетарифне регулювання зовнішньоекономічної діяльності .....</b>	<b>273</b>
10.1. Класифікація нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі .....	274
10.2. Особливості застосування та економічні ефекти нетарифних інструментів митної політики .....	276
10.2.1. Кількісні обмеження .....	276
10.2.2. Приховані методи .....	288
10.2.3. Фінансові методи .....	295
10.3. Міжнародні правові інструменти .....	310
10.4. Практичні аспекти нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.....	312
<b>Розділ 11. Митне оформлення .....</b>	<b>322</b>
11.1. Сутність і призначення митного оформлення .....	322
11.2. Декларування як складова митного оформлення .....	330
11.3. Види митних декларацій. Декларування митної вартості .....	339
11.4. Інформаційні технології у митному оформленні .....	347

---

<b>Розділ 12. Митний контроль .....</b>	<b>358</b>
12.1. Призначення та організація митного контролю .....	358
12.2. Форми митного контролю .....	366
12.3. Порушення митних правил і відповідальність за них.....	378
12.4. Спеціальні види контролю на митному кордоні України ...	382
<b>Розділ 13. Оподаткування і пропуск товарів, які переміщують через митний кордон України громадяни .....</b>	<b>396</b>
13.1. Загальні положення переміщення громадянами товарів через кордон .....	396
13.2. Порядок ввезення громадянами валютних цінностей, товарів та інших предметів в Україну .....	402
13.3. Порядок вивезення громадянами валюти, товарів, культурних цінностей та інших предметів за межі України .....	411
13.4. Особливості переміщення особистих речей громадян.....	415
13.5. Оподаткування товарів, які громадяни переміщують через митний кордон України .....	417
<b>Розділ 14. Митна безпека держави .....</b>	<b>427</b>
14.1. Митні інтереси держави та джерела митної небезпеки ...	427
14.2. Управління ризиками у митній сфері.....	435
14.3. Оцінювання параметрів митної безпеки.....	444
<b>Розділ 15. Митні відносини за умов глобалізації .....</b>	<b>455</b>
15.1. Сутність і рівні митної інтеграції.....	455
15.2. Передумови участі країни у міжнародних митних організаціях та об'єднаннях .....	462
15.3. Зарубіжна практика митного регулювання зовнішньоекономічних відносин .....	470
<b>Додатки.....</b>	<b>485</b>
<b>Предметний покажчик.....</b>	<b>563</b>

Навчальне видання

# МИТНА СПРАВА

Підручник

*За редакцією доктора економічних наук,  
професора М. І. Крупки*

Редактор *У. І. Крук*  
Технічний редактор *С. З. Сенник*  
Комп'ютерне верстання *Н. М. Лобач*

Формат 70×100/16. Умовн. друк. арк. 43,54.  
Тираж 300 прим. Зам.

Львівський національний університет імені Івана Франка,  
вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000

СВІДОЦТВО  
про внесення суб'єкта видавничої справи  
до Державного реєстру видавців, виготівників  
і розповсюджувачів видавничої продукції.  
Серія ДК № 3059 від 13.12.2007 р.

Видруковано у книжковій друкарні “Коло”,  
вул. Бориславська, 8, м. Дрогобич, Львівська обл., 82100

СВІДОЦТВО  
про внесення суб'єкта видавничої справи  
до Державного реєстру видавців, виготівників  
і розповсюджувачів видавничої продукції.  
Серія ДК № 498 від 20.06.2001 р.